With the financial assistance of the Ministry of Education, Government of India.

SRISRI RAMAKRISHNA BHAGABATAM

A poetical work in Sanskrit-with English and Bengali Translations

Ву

Gitacharyadhyapaka Ramendra Sunder Bhattacharya, Bhaktitirtha of Bagri Krishna-negar.

Reviewed by

Mahamahopadhyaya Kalipada Tarkacharyai,"
Sentormost Mahacharya of the Sanskrit
College, Government of West Bengal,
Calcutta.

Dr. Suniti Kumar Chattopadhyaya, National Professor of India in Humanities.

Dr. Gouri Nath Shastri, Vice-Chancellor, Banaras Sanskrit University

Swami Vireswarananda Maharaj, President, Remakrishna Math, Belur. Edited by

Pandit Kashi Nath Shastri, Vedantalirtha, M. A., Professor, Halibagan Chatuspathi (Govi-Registered), Calcutta.

Printed at the IDEAL PRESS, Calcutta-6.

Publisher: Sree Kashinath Sastri Bhattacharya 56/4, Grey Street (Arabindra Sarani) Calcutta-6

All right Reserved by Publisher.

15°00 Price Rs. 25'00 each in advance V. P. P. charge & Packing extra.

ইরোলী ও বাংলাচাধা বহ বংকত এব শ্রীক্রীনাসক্রমণ্ডাসামতন্

বগড়ী কৃষ্ণনগর নিবাসী গীভাচাগ্যাখ্যাপক প্রবর প্রীযুক্ত স্নামেদ্রা অন্দর ভক্তিভীর্থ ভট্টাচার্য্য বিষ্ঠিত।

গন্তর্গমের সংস্কৃত কলেন্দ্রের সর্বপ্রেধান মহাচার্য্য মহামহোলাধ্যায় পণ্ডিতবর্ষ্য প্রীযুক্ত কালীপদ তর্কাচার্য্য কর্তৃক সমান্দ্ পরিদৃষ্ট ও প্রাশংসিক।

মানবিক বিভায় ভারতবাই জাতীয়াচার্য্য ভাঃ খ্রীযুক্ত স্নীতিকুমার চট্টোপাখ্যায় মহোগয়ের অনুমোদিত।

ৰাণী সংস্কৃত বিশ্ববিভাগছেৰ উপাচাৰ্য্য ডাই গোঁৱীনাথ শান্তি এখা বেণ্ডু, রামফুড় মঠাধ্যক স্বামী বীরেশ্বনিন্দ সহারাজ কর্তৃক প্রশংসিত।

গছৰ্বদেও বেদিত্ৰীকৃত হাতীবাগান চতুন্দানীর প্রধান অধ্যাপক পণ্ডিত প্রবন্ধ শ্রীযুক্ত কাশীনাথ শাস্ত্রি, বেদাস্ততীর্থ এম. এ., ভট্টার্চার্য সম্পাধিত ও প্রকাশিত।

> ভারত সরকারের সাহায্যে কলিকাতা মহানগরীয় পাইডিয়াল প্রেসে মন্ত্রিত

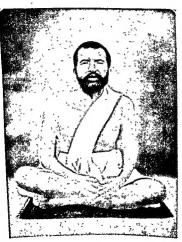
প্রান্তিসান— শ্রীকাশীনাথ শান্তি ভট্টাচার্য্য ৫৯৪, গ্রেম্কীট (অরবিন্দ্র সরণী)

কলিকাতা-৬

প্রকাশক কর্তৃক সর্ব্বসন্ত সংবক্ষিত।

মুল্য—মিক্সি• টাকা, অগ্রিম দেয়। ভি. পি. চার্ম শুডিয়া।

32

SRI RAMAKRISHNA PARAMAHANSA

श्रीश्रीरामकृष्णभागवतम्

(१इ.यङ्क भाषानुबद्धमलङ्ग स्व संस्कतमयम्)

वकदोप निवाधि गीताचार्व्याध्यापकप्रवर श्रीगुक्त रामेन्द्रसुन्दर भक्तितीर्घं भटाचार्थ्येण विरचितम्

महामहोषाध्याय महाचार्यः त्रीयुज्ञ कालीवद तर्कोवार्योष सर्वेत: परिहटम्

मानविक विद्यास भारतराष्ट्र जातीयाचार्येण डक्तर त्रीयुक्त सुनीतिकुभार चट्टीयाध्याय महोदयनानुमोदितम्

गमर्थीनेक्टरीजडीकतहसुराबान चतुष्पाठी बास्त्रव्य पिछतप्रवर श्रोयुक्त कामीनाथ मास्त्रि वेदान्ततीर्थ एस, ए भराषार्थेच सत्पादितम

भारत सर्वेकार संहाय्येन कतिकाता राजधान्यां बाहडियांत प्रेस् हत्यास्य सुद्रायन्त्राचये सुद्रितम्

15.00

- 3> 'A

Published by-

Kashi Nath Bhattacheriee 56/4, Grey Street, Calcutta-6.

All rights reserved.
Price—Rs. 25000

Printed by B. N. Ghosh at Ideal Press. 12/1. Hemendra Sen Street. Calcutta—6.

SWAMI VIVEKANANDA

श्रीशीरामञ्जन्मभागवतस्य

नरावतार नरेन्द्र स्त्रोमिजी विवेकानन्द महाराजमुहिस्य स्तर्मा स्विपिरिय'।

- यो देशित्र तथा विदेशनियह श्रीपामलण' शुरु'
   यक गौरवित' जनीत्तर गुनै गींतो महीमणले।
   यो गेष्ठ' परिष्ठाय श्रीरतकणः सन्तराखनाशिन्दिये
- या गर्ड पारकाय जारतकार स्वतासातात्वय सोऽसी भारत भारतसी विजयते स्वासी विविद्याभिधः॥ २। गत्वा धर्मससां विटेम धरती लोकीत्तर व्याज्यया
  - वेदालाचित धनामधमः प्रावास्यद् यः स्पुदः ! येनाज्ञष्टमना विदेश जनता जन्ने सदद भारतम् भेरामे भारत्म प्राव्हारे विजयह स्वामी विवेदास्मिः ॥
- प्रत्याद्वत्य ततः खदेग धरनी लोकैः समभ्योचतः सेवापकं विभूत्ये बहुमठान खापयद् यः कतो । प्रिचा यस्य निवेदिता प्रविद्धे साहात्य सम्यां कती
- क्षोऽक्षो भारत भारकरो विजयते योऽक्षो नरेन्द्रः पुरा ॥ ८। श्रोरामऋषा यरमाति सदाय तस्त्रो श्रोरामळ्या चरितासूततः निवसः। भक्ताः सतुत्यवरित तत् कविराहताय

रामेन्द्रसन्दर पटाभिध अक्रितीर्थः।

उत्मर्ग निविदिधं

All glory to Swami Vivekananda who was a great eye-opener to the Indians, who embraced asceticism by renouncing all earthly comforts and pleasures, who won world-wide fame for his uncommon merits, and who glorified his proceptor, Sri Ramakrishna, by preaching his message all over the world. I.

All glory to Swami Vivekananda, who travelled far to the country of Western Hemisphere to establish the unique greatness of the Vedic religion of India among the religions of the world, in the great congress of Religions, by lucid exposition of its transcending sublimity which was hitherto not known to the people of the Western countries. 2.

All glory to Swami Vivekenende, formerly Narendranath, who was greatly honoured by his own countrymen on his return from foreign land, and who founded many charitable religious institutions, called Maths, with the help of his disciple, Nivedita, to preach the motto promulgated by Sri Ramakrishna, "Service is worship." 3

With all my humility and devotion, I, Ramendra Sunder Bhaktitirtha, who have become a poet

ं उत्सर्ग निपिरियं

by the grace of Sri Ramakrishna, dedicate my poetical work on the life and teachings of Sri Ramakrishna to Swami Vivekananda who was honoured and adored by the world for his uncommon spiritual and intellectual power bestowed upon him by his great preceptor, Sri Ramakrishna. 4,

বঙ্গান্ত্বাদ :--

বে মহামানৰ এই ভারতবর্ধে এবং ইয়োরোপে বা পাণচাতা প্রসেশে দেবতানিগের মত অসাধারণ গুণে তপুলিও হইছা সমগ্র পৃথিবীতে গুল প্রীরামত্রকদেবকে গৌরবাধিক করিয়াছেন। এবং বে বীর মুবাবস্থায় সর্পান পরিত্যাগ করিয়া স্ম্যাসাপ্রমে দীকিত হইয়াহেন। সেই সর্পা ভগতে প্রসিদ্ধ ভারতের চলুদানকারী মূর্ণাস্থানী বিবেঞ্চানন্দ ক্ষমুক্ত হউন। ১

যে মহামানৰ পাশ্চান্তা দেশে পদাৰ্পণ কৰিয়া ধর্মানভার প্রবেদ পূর্বক দর্শন শান্তের অসমানি নিজান্ত প্রদর্শনৈ অনুসনীর সনাতন বৈদিক ধর্ম প্রাচান কৰিয়াছেন। বেসকল পান্ত ব্যাব্যার আত্মন্ত ইবা সেই পাশ্চান্তাসভার অন্তিন্তিত পুথিবীর ধর্মোঞ্চক্যপ ভারতীর আর্যা ধর্ম যে সর্বান্তেন্ত ভারা গাঁহার রূপার অবগত হইলাছেন সেই ভারতসূর্যা যামী বিবেকানন্তের করা ২

এবং বে স্কীপুনৰ পাশ্চাত্ত দেশ হইতে পুননায় নিজদেশ ভাৰত-বৰ্ষে কিৰিয়া আহিলা ভাৰতীয় মহাভন্নদেন ধাৰা পুঞ্জি হইয়া ভগৰান উৰাফ্ডদেৰেৰ অস্তুতিত ধৰিছনাৰাল্বণ সেবাধৰ্ম প্ৰচাৰাৰ্থে বহ

उत्सर्गं लिपिरियं

মঠাদি স্থাপন করিয়াছেন। এবং মঠাদি স্থাপনে যে মহাপুক্ষের খগছিখাতা শিক্তা নিবেদিতা বহু প্রকার সাহাধ্য করিয়াছেন সেই পৃথিবী বিজেতা ভারতসূর্য্য নরাবতার নবেন্দ্র জরযুক্ত হউন। ' ৩ বিনি ভগমান শ্রীরামকুফদেবের কুপায় অসৌকিক শক্তিমান

বলিয়া সমগ্ৰ পুথিবীতে সমানত সেই স্বামিন্ধী বিবেকানন্দের উদ্দেশ্যে এই বামকুফ চরিত্র সম্বলিত জীঞীবামকুফভাগবভ নামক মহাকাব্য

তদীর প্রিয় কবি শ্রীরামেক্সফুলর ভব্তিতীর্থ ভব্তিপূর্বক উৎসর্গ

করিলেন।

Author—PANDIT RAMENDRA SUNDAR
BHAKTITIRTHA
লেধক—ব্যাড়ী ক্ষনগৰ নিৰাধী
পতিত ভীৰানেক্ৰ ফুলত ফুলিতীপ্ৰ

SABHAPATI VIDHANA-PASISAD PASCIMA VANGA KALIKATA July 6, 1961, CHAIRMAN LEGISLATIVE COUNCIL WEST BENGAL CALCUTTA.

Pandit Sri Ramendra Sundar Bhakiitirtha is an eminent Sanskrit scholar of West Bengal, who has spent a life time in cultivating and teaching Sanskrit language and literature and philosophy in its various branches. He has been running a Sanskrit school of his own with Government assistance for over 60 years. Now at the age of 84 he has completed, after infinite labour, a fairly big Sanskrit work consisting of over 5000 verses on the life and teachings of Ramkrishna Paramhansa, including also the achievements of his disciples. Swami Vivekananda and others. This work has been composed in very fine style and is to be regarded as an outstanding original work in Sanskrit at the present day. Boing a scholar and a teacher, Pandit Sri Bhaktitirtha is not in a position to print and publish it. The Sahitya Academy, among other things, also helps the publication of original Sanskrit works. Experts in Sanskrit, eminent teachers and professors of the subject have all spoken very highly of this work, and as far as I can hidge from certain portions which have been read to me, I am also of the same opinion,

I shall indeed be very happy if the Sahıtya Academy or some other Institution Governmental or otherwise, can sponsor the printing and publication of this work; and since the Government of 'India has declared its policy to help the propagation of Sanskni, it would be only proper to support a book of this character with adequate inancial essistance.

I trust the application forwarded by Pandit Sri

Hhaktiiriha will receive sympathetic consideration.

Sd/- Suniti Kumar Chatterji Emeritus Professor of Comparative Philology, University of Celcutta, and Chairman, West Bengal Legislative Council.

Chairman West Bengal Legislative Council.

বঙ্গানুবাদঃ—

সভাপতি, বিধান পরিবদ্ পানিচাবক

কলিকাতা

মানবিক বিজ্ঞান্থ ভাবত বাই আতীবাচাৰ্য্য ভা: শ্ৰীহুক্ত পুনীতিকুমার চট্টোপাখ্যার মহাপবেষ মন্তব্যের বলাগ্রথাছ ফুলাই -, ১৯৬১

us. Determine a family of

পরিত হীরাকেন্দ্রন্থর ভক্তিভীর্থ পশ্চিববরের একজন প্রথাত সংস্কৃত পরিত। ইনি সংস্কৃত ভাষা, সাহিত্য এবং বর্ণনপার প্রভৃতি বিধরে পরিশীলন ও অ্যাপনা কার্য্যে জীবন অভিবাহিত করিবাহেন, এবং রাট বংসর ধরিয়া সরকারের সার্য্যে প্রাপ্ত বহঁবা একটা সংস্কৃত চতুপাটি চালাইতেহেন। বর্তবানে

के हरियोम

विवत् कवियर त्रोशमिन्दसुन्दर भक्तिगोर्धः कार त्रोत्रीशमक्तप्रभागवत्तस्य मञ्जामक्षोर्वाध्याय त्रोकालीयद तर्काचार्यः प्रदत्त प्रगस्तिपक्षम् । भाषासुदैवतगवी किस्त भौरतस्य, सर्त्वार्थवीधनविद्यो ग्ररणः पुरासीत् ।

विदास्त्रधास्मिति समूह सुखानि मास्त्रानेप्रती गिरं ससुपनोव्य चरन्ति लोने॥१ सद्यापि भारतपटे विषये पवित्रे पनाटिने मरवतासियमेव याति।

चयापि भारतपदे बिषये पवित्रे पुजादिक ग्रःबतासियमेव याति । स्तोत्नानि देवजवचानि च सङ्ग्लानि नायापि विं सुरक्षिरैय पठन्ति सन्तः॥ २

राष्ट्रे (पि सम्प्रति विशेवविधि प्रवत्ती दैव्या गिरैव मनुजाः शुभमाचरन्ति । भाषाम्तरादिष्टगुणी यदि नास्ति कविट् विज्ञान निष्ठित युगेऽपि कव' तदेवम ॥ ॥ प्रस्तारेव गलिरसमा सरवाचि सिंबा सन्दादयः किलतयैव तती निवहाः। तत प्रत्ययादमस्वाड्यमय मेव काव्य रामेन्द्रसन्दर कवि: किमपि प्रचले । ध न्द्रोमहागवत' व्यथत्त भगवान व्यासः पवित्र' यथा योक्तपास्य चरित्रमुक्त्वलरस् संशित्य चित्रसमम्। तददशत्तमपाथितः परतर' श्रोरामक्षणाशय' नव्य' सामवत' व्यथात् सुसप्तर' रामेन्द्र विद्वत् कवि: ॥ ५ सम्पर्धं तदिद' मया रसमय' संवीचित' सादर' येनान्त:करण ऽजनिष्ट परमानन्दः सतां वाञ्कितः । सत्कान्य नियत सत सतिसता तश्चेन्सहासानव किश्वितसंश्वयते तदाहि परम' तत् कोविदेकच्चते ॥ ६

Felicitation on Sri Sri Ramakrishna Bhaqabatam written by Sri Ramendra Sundar Bhaktstsrtha, from Mahamahopadyaya Sri Kalipada Tarkacharya. In ancient times, of all the languages, Sanskrit was the shelter of all knowledge and learning. The Vedas, the Smriti and all others shastras are propagated through the medium of Sanskrit. Even to-day, all holy rites and worship of gods are performed by using Sanskrit. Do not the devotees chant and recite hymns to gods in Sanskrit, even to-day? Even now, all inaugural ceremonies sponsored by Government are started with recital of hymns in Sanskrit. Why should it be so in this age of science, if Sanskrit do not command superiority to all other languages ? It is, therefore a self-evident truth that Sanskrit has some inherent uncommon qualities. That is why all incantations have been formed and embodied in Sanskrit. With this confidence in the force of Sansknt language, Sri Ramendra Sunder has composed a poetical work in Sanskrit. Just as His Holiness Vyasdey composed Srimadbhagabatam with the brilliant and wonderful episodes of life and character of Shri Krishna, so also poet Ramendra Sunder has composed a wonderful epic poem on the life of Sri Ramakrishna Paramahansa, I. Kalipada Tarkacharya. have gone through this book and thereby my heart has been filled with divine joy which is longed for by all pious men. Good poetical works are always welcomed

by all wise and learned men. And if these are based on the life and character of a great man, scholars find greatest satisfaction in them, 1 to 6

বঙ্গানুবাদঃ—

পণ্ডিত কৰি চূড়ামণি রামেল পুনৰ ভকিতীৰ্থ বিৰচিত প্ৰীতীবাদৰক জাগৰতেই মহামহোগায়ার প্ৰীত্ত কাৰীপৰ ভকিচাৰ্য প্ৰথম প্ৰথমোগায়েই বস্তাহাৰ মহা একমান সংস্কৃত ভাৰাই সম্প্ৰবিষয়েই জামের পণ্ডে আহম্বামীর ছিল। বেদ এবং বৃতি প্রভৃতি পান্ন সমূহ এই ভাষাকেই পান্তে ক্ষিয়া প্রচিত্তি হয় ১

, আল ও ভবেতবর্ষে পরিত্র দেব পুলাদি কার্য্যে এই সংস্কৃত ভাষাই অংগবন : দেবতা প্রকৃতির মল্পনর ভোত্র করচাদি আল ও কি সার্সূপ সংস্কৃত ভাষাইই পাঠি করেন লা। ১

, সম্প্ৰতি ৰাষ্ট্ৰে ও বিদেৰ কোনও উংসৰাদিকাৰ্যোৱ আৰম্ভে সংস্কৃত ভাৰাতেই ছনগা নম্পাচনৰ কৰিয়া থাকেন। অধাৰ ভাষা অপেকাৰদি এই সংস্কৃত ভাৰাহ কোনও বিশেষৰ না থাকে তবে এই বিজ্ঞানেৰ মুগে ও একশ হইবে কোন। ।০

আক্তরে সংস্কৃত ভাষার বে আকুসনীয় শক্তি আছে ইয়া প্রানিত। সেই ভাষারে মহানি সভল ঐ ভাষারই নিষত হইয়াছে। সংস্কৃত ভাষার সেই শক্তিতে বিশ্বত হইয়াই কবি শ্রীরামেত্র জ্পার সংস্কৃত ভাষারহেই একশানি কাব্য ব্যৱস্থা কবিবারেন । ॥

ভাগৰাৰ স্থাসন্থেৰ বেষক আইকেজ উজ্জান বসৰত আপ্তৰ্যাসক ক্ৰম্যুক্ত চৰিত্ৰ জনপদ্দৰ কৰিছা আৰুৱাগৰত এবা নিৰ্বাগ কৰিবাছেন। দেইকণ আইবাৰহক প্ৰকাৰণে গোৰেই উদ্বেষ্ট চৰিত্ৰ আৰুবাসক কৰিবা কৰিবত আদ্ৰুদ্ধ কুলাৰ প্ৰকাৰ আভিনৰ ভাগৰকাশ্ৰ প্ৰধান কৰিবাছেন।

এই বদাল কাৰ্যপ্ৰথানি আমি প্ৰকাশীণত ভকাচাৰ্য অভি আংবের সংকি দশ্যুৰ্শ পৰ্যালোচনা কৰিবাছি। বাবাতে আমাৰ অপ্তাক্ষাণ সাধুচনকাম্য অপূর্ব খানখের সৃষ্টি ইইরাছে। সংকাব্য নিজেই সুধীগণের খানরের বস্তু, ভারণের বদি ঐ কাব্য কোনও মহাপুক্তক খ্যবদ্দ করিয়া প্রণীত হব, ভবে ভাষা প্রম উপাত্তের ব্যিয়া মনে করেন। ৬

मे था नेव विटब्सि चिद्रचरित' शीरामक्षण गर्भ मंगिति किन टसिवेखराट जीभारतास्त्राते। आदासिक्षिमध्यपी भगःतस्त्रस्याति चित्रक्रमा सर्जे वे वसन्धरा परिवरे को कि: प्रतिष्ठा गता ॥ ७ सर्च तच्चरित सहस्वकलित सहस्र रखे रसी गमेल: कविशेखर: स्वन्त्रियां जातीरव्ययोर्णीदाम: । नाला संस्कृत भारतोद्यय जिल् काज्य समा सेदिनी मंजिलों कर वंदिनां प्रधावो कर्चन लख्योदया 🛚 ८ काव्येऽसिन् कविना यिगातिस्यसा भाषा स स्म्य क्रमा खल्पन्ना चपि येन काच विषयान बोड' भवेग्रः चमाः। मर्जे' वस्त विश्वचित रेपुटमभुट् वर्त्तवंचः क्षीगुनात् स'स्कारी वचकां तथा न पचितरकर्दः स्थितिः स यदा ।। ८ यीमवरेन्द्र प्रसुखा सहाना श्रीरागक्कशुम्ब गुरोप्टि गियाः मिकाल्यतं तर्चानतञ्च काञ्ची निवहमिक्यन कविनाति यद्वात् ॥ १०

Is there anyone in India, who has not heard of Sri Ramskrishna's achievement's at Dakshineswar, which have received wide appreciation all over the world. With undaunted energy, even though bent with age, the eminent poet, Ramendra Sunder, has obliged mankind by composing a great poem in Sanskrit by compiling with great cire the facts of the holy life of Sri Ramskrishna, for the influence of Sanskrit prevails evenly everywhere. 7 to 8

The language of this poem is lucid and simple. It does not fail to appeal even to people having most ordinary knowledge of this language. By very skilful use of words the author has been successful in expressing fully and clearly what he has to say. Correctness of expression has not been impaired anywhere, Versification is also very nice. This book also depicts the lite and character of Sri Narendra (Swami Yivekananda) and other renowned discuples of Sri Ramakrishma.

9 to 10

বঙ্গানুবাদ ঃ—

বে উরামরক প্রমংগ শুক্তর চতিত্র শান্ত বিশ্বরকর, 'যনি ভারতবর্থক শুর্বান্ত সক্ষিণেকর পূর্বাকানে সাধনায় নিছিলাত করিয়াছিলেন। আহাপজিব সাধনার বিভিন্নাও নেই ভাবান শ্রীরাক্তর্যকরের বিশ্বরকরী অপূর্বকৌর্ত্তি সম্ম বস্তরার প্রতিষ্ঠানাভ করিয়ারে।

স্থাংখ্যা ও অতি উচনী উত্তন কৰি প্ৰীনামেল প্ৰদাৰ সংগ্ৰহভাৱে সেই প্ৰীনামন্ত্ৰক পালন্তবাৰ নহিন্দৰৰ সন্মান চিক্ৰি সংগ্ৰাই কৰিব। এই সংগ্ৰাভ ভাষা-মান কাৰ্যক্ৰনাপূৰ্বকি সন্মান পুৰিবীকে ব্যক্তজন্ত পালে আৰম্ভ কৰিবাছেন। কাৰ্যৰ সংগ্ৰহভ ভাষাৰ প্ৰভাৱ সৰ্বক্ৰি সম্ভাৱে বৰ্তমান। ৮

এই কাব্যে কৰি অভি নৱল অপু-মশভাব। অধনখন কৰিবাছেন। বাহাছে অভি অন্তঃ বাক্তিনৰ ও ভাষেত্ৰ বিশ্বৰত্ব অনাৱানে ব্ৰিক্ত পাৰেন। কৰিব বচন কৌনদে ভিনি বাহা বনিতে চাহিবাছেন ভাষা সম্পূৰ্ণ কুট ভাষেই প্ৰকাশিত ইহাছে। কোৰাও বাজ্যের বিভক্তা নই হব নাই। ইবাৰ ছবং সমূতে প্রপ্রায়।

ইনান নাজে (বিৰেচানৰ) প্ৰচৃতি হাঁহাল ভক প্ৰচাৰকেল মধান নিয় উচাদেশত স্বাহিত চলিত্ৰ এই কাৰো কৰি অতি বছের সহিত বৰ্বন কবিচাছে। ১০ गता विदेश' नियुषो नरेन्द्रः श्रीरामक्षणस्य मद्द्यिमूत्यो । येदान्तधर्मः' सदित्त प्रचार्यंत्र चक्रो यथा भारतकोत्ति मिदान् १ ११ तत्तृवन्नैमध्यय पर' मकाग्रा गीर्व्याण वाष्या सरन प्रकारम् । भावान्तरेणविदतां तदेतद् विज्ञाय भया' कविरेण चक्रो ॥ १२

काष्यवाच्य पविष्ठहत्त्रप्रस्पायां नेपना ग्रान्तिदी चृते भक्तिन्त्रविना' ततुष्ठतां स'मास्तायापद्यम् । कालेद्यक्रकनो तया मृमदर्ता हत्त' पर' दुर्नभ' यथाक्षणनमाद्यमेव ग्रियद' तत् व'पितेः का कथा। १६ तटय काष्यस्य कवि: प्रश्नयो यस्योद्यमो यून ४० प्रभूतः । इदय दृदो गुद्द साम्यभाजो व्यात्यान हास्यदि विच्चणव्य ॥ ९४ ये म'स्कन बोड्रमन' न मोका दिकाः प्रस्ताद्वन बाह्रस्ययु । तेपां विद्योधाय कतिः सुवाद्यः वाचाय्य वाचाय पर' प्रगस्य. ॥ ९४

The way in which wise Narendra with the help of the divine power of Sri Ramakrishna edded to the glory of India by preaching the Vedanta philosophy in the assembly of the great scholars of the world, has been described in very simple and lucid Sanskrit in this book. Those who are unable to understand the theme through the medium of other languages have been benefitted by the poet in the presentation of the subtret in Sanskrit. The study of the hely theme of this great poem brings peace, undwerfed devotion and relief from the worries of the world. In these troubled days of Kali yuga, the life and character of such a great man are most rare. It is needless to say what good may

be derived by following the foot-steps of that great manwhen the very act of hearing his life and character makes us blessed. The author of this book, therefore, commands all praise, because of his youthful energy in his old age, his likeness to Jupitor in wisdom and efficient expositions of the meanin of the Sashtras. The rendering of English version for them who does not know Sanskrit but understand English is also very commendable. Il to 15

বঙ্গানুবান ঃ—

নিপূৰ্ণ ফুভি নবেপ্ৰ (বিবেজানন) বিবেশে বাইরা প্রীবাসসংকর্ম বহা বিকৃতিবাদে সভার বেলাজ ধর্ম প্রাচার পূর্বাক বেভাবে ভারতবার্থের কীর্তিকে উল্লান কিংবাহিদেন। সেই সকলে সুরায়েও ইয়াকে সংযুক্ত ভাবার আছি সকলে ও নুন্দভাবে প্রকাশ করিয়া বাহারা ভাষায়ারের সাহাব্যে উল্লাহ্য স্থানিক অকম দেই সকল স্থাক্তিকে সংস্থাক ভাষারে ঐ সকলে বন্ধ আনাইয়া এই কবি প্রীবাহের অভ্যান্ত কলাগি সাবে কভিয়াকেন। ১৯৮২

এই প্ৰিন্ন বুডাত্ৰমৰ কাৰোও শাতিপ্ৰাপ্ আলোচনা অনুৰ্বপ্ৰচিত্ৰ সংসাৰ ভাগুমানিনী অন্যবিশা ভতিশান কৰে। এই ছবত কণিকাশে ঐকণ্ মহাভানৰ চঠিত অতি হৰ্ণচ। বে চৰিত্ৰেত প্ৰব্নাত্ৰেই কণ্যাণ দান কৰে, ঐচানি আহত কথাৰ পাত কথা কি? ১১৩

অন্তৰ্ভ এই কাৰোৰ কৰি অভি প্ৰশংসনীয়। যে উৰিয় হুছাব্যায়ও বৃৰক্ষেত্ৰ স্থায় প্ৰচুত উত্তৰ, তিনি বুছিতে বৃহস্পতিকুলা, পাৱস্থাখ্যানাধি কাৰ্য্য তিনি অতি বিচলন। ১৪

লে সকল বাজি সংস্থাত বুলিতে আনতা, কিন্ত হৈংকালী ভাষাত আভিজ, শুংহাংকা বোলোপে এইবছাত পালোৱা ভাষাত অভ্যাসৰ আভাস্থ সেলাসমীয়া ১৫ तद्धः काष्यस्य पवित्रं वस्तुनः कापि प्रचारे निष्ठं विद्रं सकावः ।
स्व्यं तती विश्वजना निवेदितं इतः विदित्वास्य सजन्तु सम्पदम् ॥ १६
नेवः पुरा संरक्षतं भाषायान्यः श्रीराम कृष्णस्य पवित्र इतम् ।
काय्ये समारोध्यदिदेय काचित् कविस्तोऽसी नव सागदिष्टा ॥ १०
तिन प्रणीतस्य सुष्कंदरस्य काव्यस्य सृद्याद् वहुनः प्रचारः ।
कवैःयसो येन प्रनः र्यायाद् दिष्यञ्च सम्यः हृष्ण्यद् धरित्रो ॥ १८
पद्य प्रकाश्यय कृत्येवकारः मशस्तिभाग् भारत्ववर्षः राष्ट्रम् ।
राष्ट्रस्य यात्र गणनम्यभावे तस्येव ताह्न् । विवयदिविवारः ॥ १८

देह' निशमयमय' कविरस्य विन्दन् दोर्घायुष्ण परिष्ठाः स्वजनेः समितः। नित्य' परेग्र कपया सुबितां द्यानः कत्य' तथैव रचयन्त्रपयानु हवि'॥ २०

कृत्यः तथव रचयन्तुपवासु होतः॥ २० इति सद्यासदीपाध्याय श्रीकासीपद तकीचार्यस्य ।

Hence, any impediment in the wide publicity of this holy book is not possible anywhere. Men all over the world therefore, may get the invaluable treasure by virtue of their knowledge of holy metters laid down in this book. The author of this epic posm is a pioneer in a senie that he is the first to venture to write a book in Sanskrit verses on the holy life of Sri Remakrishna. May this holy book re-leve wide publication so that the perse-verence of the poet may be fruitful and the world Lenefitted with heavenly bliss. The Government of India who have helped publication of this book are worth all praise. When a country becomes Republic, it acquires such rights. May the

poet flourish in composing such poems by the grace of of God with his body free from all allments and a long prosperous life enjoying all comforts with all his friends and relatives. 16 to 20

वकाञ्चामः : --

ক্ষতএৰ এই পৰিত্ৰ ৰজনৰ কাৰ্যেৰ প্ৰচাৰে কোণাও বিদ্নিত হুইবাৰ সন্তাৰদা নাই। সেই কাৰণে সৰ্থা জনসনাল এই কাৰ্যেৰ বৰ্ণিত যুৱাত্ত অবগত হুইৱা কুলাগময় সম্পদেৰ অধিকাৰী হুউন। ১৬

ইতিপূর্ব্ধে কেহ এইকণ সংস্কৃত ভাষার প্রীয়াসরকের চরিজের কাব্যারত করিয়া প্রচার করেন নাই। অক্তরণ এই কবি উক্ত বিষয়ে নৃতন পথিসং। ১৭ উক্ত কবির রচিত ওপ গরিষ্ঠ এই কাব্যের বহুল প্রচার হুউক। বাহাতে কবির প্রমানক্ষক ক্রিয়ে এবং পূথিবী দিয়া কল্যাগের অধিকারী হুইবে। ১৮

এই কাৰোৰ প্ৰকাশাৰ্থ যে ভাৰত নাউ উপকাৰ কৰিমাছেন সেই ভাৰত বাই

রাষ্ট্রগণতন্ত্র হইলে ভাহারই ঐ জাডীর বিবরে অধিকার ।১৯ এট ক্ষয়ি অজনগণের সহিত প্রথভোগকরতঃ নিরামত্র দেহ ও স্থান

এই কৰি অন্তৰ্গণেৰ সহিত প্ৰথাভাগকৰতঃ নিবাৰৰ দেহ ও স্থাৰ্থ আৰু লাভ কৰিয়া প্ৰতিদিন প্ৰনেধবায়গ্ৰহে ঐত্বণ কাৰ্য্যে বচনাছিকাৰ্যসাংন পূৰ্বক অভ্যুদ্ধৰ লাভ কৰিতে থাকুন। ২০

এইটি মহামহোপাধ্যার আধুক্ত কাদীপদ তর্কাচার্য্যের অদত্ত প্রশংসাপত্র।।

परस माननीय सहासहोवाध्याय योयुक्त कानीवद तर्कांषायाँ सहोदयव्य सविधे चय्यकारस्य सतत्तता पकायः र तर्कांचाय्य सहासहोवाध्यायः पण्डितोसङ्गान् । योकानीवद साससो सहाचार्य्य ग्रियोस्यः ॥ १ यहवः पण्डितास्त्रेन स्वार्याङ्ग्येन निर्मिताः । पण्डितवेष च वातमुच्ये साचारिय गरोः सतः ॥ ३ मगोख काव्यस्य विलोकने सुदा सुदीघकालः चिपती महात्मना। विग्रहये चास्य महान् परियमः क्षतोऽनुकम्पासचिवेन मां प्रति। ३

हर्द्वे न कष्ट' सहदशुरपेया काव्य' मयैतत् कृतसादरेख । पर' तदोयैव कृपावन' में पुरु प्रचारे सुधियांमसुख ॥ ४ कृप्य' तरेतत् कृतसादमेव कृपां तदोयां यदि नामसियत् । तदा समीपे विद्यां कहापि प्रचारयोभ्य' न किसा सवियत् ॥ ५

Author's gratefulness to the most respected Mahamahopadhyaya Kalipada Tarkacharya, who is the greatest of Sanakrit scholars of modern times. His own sholarship has helped many to become great scholars. His affection towards scholars are like that of Brihaspati, the preceptor of the gods. He has gladly spent much of his valuable time in going through my book and laboured hard to weed out all errors. I have taken great pains to compose this poem at this good old age, But it is solely due to his unifring benevolent assistance that my book has got appreciation from scholars. 1 to 6.

বঙ্গান্তবাদ :---

পথৰ মাননীঃ বিধৰিখ্যাত ধৰ্মপাৱাচাৰ্য্য মহামহোগান্তাই পতিত কানীপুদ ভৰ্কাচাৰ্য্য মহাপাহত নিকটে খ্ৰীশ্ৰীৱাৰয়ক্ষচাগৰত আহ দেবক বানেহাখুৰত ভক্তিভাবেঁৰ হতজ্ঞতা পৰিচয়। মহাচাৰ্য্যপাৱামণি মহামহোগান্তার ভৰ্কাচাৰ্য্য কানীপুদ নামান্ত্ৰী ইনি অধিতীয় প্ৰতিত। ১

ইনি পাতিতা বলে বচ্চর পণ্ডিচের স্টে করিবাছেন। ইহার পণ্ডিত বাংসদ্য সাক্ষাং বেৰভাল বুংলাচির সদুল।

बहे बहादा चाराव अवस्ति शहिबर्गन वज छोहाव चन्ना प्रनीर्थ नुबद

আনন্দের সহিত নষ্ট করিয়াছেন। ওবং ক্লাবিস্তার, পূর্বাক এছটির বিভারি বিবারে বিশেষ পরিপ্রথ করিয়াছেন। ত

সামি (৮৮) অভি রছ বছদে বহুতর কটে এই প্রয়টি ঠানুবের আঞ্চল ব্য কুপার আনন্দের সহিত বচনা করিবাছি।: বিশ্ব পথিত বর্ণের সমীলে প্রচারের প্রস্তু এই কর্কাচার্যাই আমার একমার সমল ক্রীবাচন। ৪

কাবাটি আমি দিখিলাছি যাত্র কিন্ত ভর্গাচার্যের জপা বদি না ইইত ভবে প্রিজনবর্গের সমীপে এচাবের বোগা কথনই হইতে পারিভ না ইহা এব নিহিতে। ৫

सम्पूर्ण मुंकोऽस्ति भयादिहानोसाचाच्यं वन्धोरत्त्वस्पयासम् । स्वत्वतां तेन निवेद्याध्य समीपकारेण विनस्त्वेताः ॥ ६ सानन गोसिन च तः वरेष्यः इबोऽभिनन्दास्य सुभागिषातः ॥ ० मैताह्यः भागत्वणः भूसावार्व्यत्र सन्त्रः पत्निवायासि । यो देव बाण्यां निगुणः प्रवक्ता तकादिकास्त्रे व्ववि लव्यक्तीरिः ॥ ८ अतोऽस्त्राचे वयासा प्रवेत्तर्त्ते नाधिकारेण सुदा वद्यादि । विदा स कीच्यात् स्वत्रन्तेः स्वत्रतः सख्ये व भूयाद् ययसा सम्बदः ॥ ८ निरासयं तथ्य यदीरसास्त्री विवा तदीवास्तु परीपक्षस्ये । तत्र कीतिमास्त्राध्यनाचिवायं गोहोविदासस्तुग्रम प्रतिशः ॥ १०

Now, by the unbounded kindness of Tarkacharya, I venture to give wide publicity to my book. I, therefore, give expression to my thankful gratitude with all the suncerity of my heart to him. Those who know him are charmed with his goodly and godly qualities. But I who am a good o'd man, adore him with all my bless. ings. In the whole of India I have not come across

any scholar who could be equal to him in profound erudition and efficiency in speaking Sanskrit. Older as I am in age, I wish him a long happy and prosper, ous life. Be his body free from all adments and let his kowledge and learning flourish for the welfare of mankind. And let his achievements remain ever unimpaired in the assembly of scholars. 6 to 10.

বঙ্গানুবাদ :---

সম্প্ৰতি আমি তৰ্পাচাৰ্য্য বছৰ সুপাৰ নিৰ্ভীক চিত্তে প্ৰচাৰ কাৰ্য্যে বৃষ্টী ইইয়াছি। অভ্যান এই নহান উপকাৰেই চন্ত আমি তৰ্পাচাৰ্য্যের নিকটে নভাচিত্তে কুকুজুমা লানাইভেডি। ৬

আচাত পণ্ডিতসকৰ ইণাৰ এইতৰ্ণ সৰভাৰে মুদ্ধ হ'বল তৰ্কাচাৰ্য্য মহাপাৰকৈ পৃথিত বৰিষাই লানিকেছেন। কিন্তু এই আতি কৃছ আমি আমাৰ আনতঃ ও বভাগতঃ এই তগৰাবেল্য মহাপুক্ষকে আমাৰকৈ আনীৰ্কাবেৰ সৃষ্টিক আদিনিকত কাহিতছি। ৭

আমি ভাবতবংগিৰ সমগ্ৰ প্ৰায়েশের ধর্মনায়বিশারর পাত্তিতবংগ্র পাতিতা পরিধর্মন করিয়াছি কিছু ভর্কাদিশায়ের প্রয়োচক সত্প পত্তিত ভর্কাগ্র্য্যের মন্ত জোধাও বেশি নাই। ৮

Pandit Ramchhabila Shastri 6, Mandir Street, Sankhya-Vyakeran Tirth, Lecturer, Celcutta University. Date 10-7-61

पण्डित श्रीरामेन्द्र सुन्दर भिक्तियाँ (इतियासाम निवासी) की मैं वहतिहर्नी के जानता कुँ। दनका पाण्डित्य सर्वहर्नोय है। इन्होंने भीशीरामक व्यामागत नाम का प्रत्य रचना किया हैं। इस प्रत्यकी पेन संख्या (५००) यासी है। प्रत्य अत्यन्त सुमनीहर है! मेरा प्रत्येश है कि प्रधिकारीवर्ण इस ग्रन्थ की मकाग्रि कर राष्ट्र की एक प्रमृत्य रक्ष भेड़ कार्ये । भक्तितीर्थ गरीव है!

अतः इस आधने में समर्थ नहीं है। यह संस्तृत प्रत्य प्रकाशित

कर मेरो साग्रा पर्यं करेंगे।

चापका— श्रीरासकविला शास्त्री

MINISTER OF STATE In Charge Department of Health Government of West Bengal The 7th July, 1961

Pandit Ramendra Sundar Bhaktitirtha of 56/4. Grey Street, Calcutta has been running Hatibagan Chatuspathi with Government eid for a very long time,

His reputation as a Sanskrit Scholar has reached far and wide in this country.

I have known him intimately for the last four years and very much impressed with his erudition and sholarship.

He has composed 5000 (Five thousand) slokes in Sanskrit on Shri Shri Rama Krishna Bhaqbat. This composition is really a master piece of its kind.

Scholars like Pandit Ramendra Sundar preeminent.

ly deserves recognition and if his work on Rama
Krishna Bhagbat can see the light of the day through
Private or public charities, I am sure, it will be a great
boon to the literary world.

Sr. Ramakrishna Bhaqavatam, a poetical composition on the life of the saint of Dakshneswar, from the pen of the octogenerian Sanskrit scholar Pandit Ramendra Sundar Bhaktiurtha justifies in an abundant measure the appreciation and admiration of the academic world. The writer has not spared himself in unfolding the spiritual career of Paramahamsa in a style which is lucid and intelligible. The various aspects of the divine life has been delineated with much ease, The cultural uplittment of Bengal during the last half of the nineteenth century and the first quarter of the twentieth cannot be properly understood without a consummate study of the career of this illustrious personality, and as such Sanskrit scholars all over India and outside will ever remain grafeful to Pandit Bhaktiurtha for affording them an opportunity for studying a most outstanding event of modern times.

Sd/- G. Sastri, Principal, Sanskrit College, Calcutta.

কলিকাতা সংখ্যত কলেলের প্রিলিশাল ও কাশী বিধ-বিল্লালরের ভাইস্চান্সালার পণ্ডিত চুড়ামণি ডাঃ সৌরীনাথ শাল্লী মহাশ্রের মস্তব্য ।

অণীবিধরে অধিক বৃদ্ধ সংস্থাতে মহাপতিত পবিত রামেল প্রকার তিনি তীর্থের দেখনী নিস্তাত সংস্থাত কাব্যে বচিত ইপ্রীয়ান্ত্রম ভাগরত সাম্বত এই দক্ষিবেশ্যের ঠাকুরের ভাষনী শিকালগতে ম্বার্থই অন্তত্নভিত্র ও প্রশ্নসার প্রস্তুত পরিচল বিধান্তন। পরস্বধ্যান্তবের ভাষ্যায়িক ভাষনের সম্পূর্ত্তিশে Kairo 🤌

প্রকাশ করিতে শেখক তাঁহার বুভিনতা ও জ্ঞানের পরিচর বিতে নিজেকে বার্ণপ্র
করেন নাই। এই দেব চরিত্র নানা দিক দিবা অভি প্রায়লভাবে বর্ধনা করা
ছইবাছে। উননিংশ শভাধিত্র শেবার্ডে ও বিংল শভাধিত্র প্রথমে ব্যৱহেশের
দ্বন্ধীত্র উন্নতি কিন্তপা হিল ভাষা সম্যাক্তরশে উপাদারি করিছে হইলে এই উন্নদ বা্তিকাছে চরিত্র বহার্থার্থনে অন্তর্নীলন বাভীত হব না। অত্যাং সব্প্রা ভারত ও বাহিত্তাহত্ত্বের সকল সংক্ষত্রক পতিত আগুনিক ভগতের এই অভ্যন্ত উদ্বীপনাপূর্ব দ্বানাবিদ্যে পাঠিক অংশাক করিবা বিশার কন্য পাতিত ভতিকটার্থের নিকট তির কাল ক্ষত্রের পাতিবেন। ইতি—

> ভাঃ গৌহীনাৰ শান্তী, প্ৰিফিপাদ নংশ্বত কলেড, কলিকান্তা।

20

RÂMĀKRISHNĀ MĀTH P.O. Beiur Math, Dt Howrah 8-6-1967-

Sri Ramendre Sundar Bhekturiha has written a life of Sri Ramekrishna in Sanakrii verses which is very melodious and can be easily understood by all who have a little knowledge of this language. His attempt is a success both as abiography of a great spintual personality and also as a means for the spread of Sanskrit language and culture. I pray that the book, Vol. I of which is ready for circulation in its entirety sees the light of day before long.

Sd/- Swami Vireswarananda President.

GOVERNMENT OF WEST BENGAL Education Department Vangiya Sanskrıta Siksha Parishat I, Bankim Chatterjec Street. Calcutta-12 Dated the 13th August. 1968

D.O. No.

Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam, a work based on the life and achievements of Sri Sri Ramakrishna Deva is a valuable composition in Sanskrif. Pandit Sri Ramandra Sundar Bhaktitirtha, the author of this book is an eminent scholar in Sanskrif. He has worked hard to represent the details in a very lucid style. English and Bengali reading of the Sanskrit verses will be helpful to readers who are not proficient in Sanskrif, This book will be much appreciated by those who want to be acquainted with the spiritual life and teachings of Sri Sri Ramakrishna Dev. Sanskrif scholars will ever remain grateful to Pandit Bhaktitirtha for his enterprise.

N. L. Sen Gupta Secretary, Vangiya Sanskrita Siksha Parisat.

125, Rashbehari Avenue Calcutta-29 September 24, 1968

From Hon'ble Mr. Justice Alak Ch. Gupta,

I have read portions of the book "Shri Shri Ramakrishna Shagbat" which describes in melodious Sanskrit verses the events in the life of the saint and his teachings including episodes of his association with other famous figures. One does not have to be a devotee of Shri Ramakrishna to appreciate the moving faith expressed through the verses. The volume which contains both Bengali and English Readings of the original Sanskrit text is valuable and in many respects a unique contribution. Without adequate financial assistance, however, it would not have been possible for the author to eirange for the printing and publication of the book but I am glad to learn that the Government of India has promised all help in this regard. This will enable the book to reach a wider reading public which is the only reward the author who now at the age of 91 still retains the energy and enthusiasm of a young man expects for his labour.

Sd/- Alak C. Gupta.

শ্ৰীশ্ৰীশ্বাদঃ প্ৰণং

প্রম ভাগৰত মাননীয় প্রতিক্রয় প্রিয়ানেরত্বন্দর ভক্তিতীর্থ বির্বিচ্ছা প্রীমান্তর্ম ভাগৰতর নান প্রীরানরক্ষ চরিত্রবংশতঃ স্বাকর্যা পরবানন্দ সলোহ-মাগতোহিবি প্রেরাহ্রমতীর হুজঃ সরলতয় মুবুরবলা খাভাবিক পৃতিবিশিষ্টবলা চ শিষ্ট অনস্থাৰ পাঠাঃ সমলনি। অভ প্রহ্যা প্রভাগনেন ন কেবলং প্রের্হ স্তম্মার্থসানিত্ব সানক্ষ সম্প্রমারতা প্রান্তব্যাকর বিশ্বি ক্রমার্থসানিত্ব স্তাব্যাত। সং খণি ব্রভাষা বিশ্বত্ব বৃত্ত্ প্রের্হ্ সামর্থসা প্রান্তব্যাকর কর্ষা স্বাধীনতার ক্রেন্তব্যার গৌরব বিশেষক সর্বভারতীর বিশ্বত্ব বিশ্বত্ব বিশ্বত্য বিশ্বত্ত্ব প্রান্তব্যাকর প্রস্থানির প্রস্থানির চার্থক প্রহ্যা করানু স্বাধ্যয় সর্ব্বশোলালে। প্রিভ্র বর্যানার প্রস্থাহর স্বাধিক্ষার ক্রান্তি সন্দেহক প্রান্তব্যাকর প্রান্তব্যাকর প্রস্থানার সন্ধ্রমান্তব্যাকর ব্যাবার সন্ধ্রম ক্রিয়ার প্রস্থানার স্থানার প্রস্থানার স্থানার স্থানার

> ভটুণরী বাস্তব্য खेलेकोर न्यावकोर्य (१९९५५१)। जन्मस्यात्मा । १०४२

Pandit Ramendra Sunder Bhaklitirtha, Pradhan Adhyapak, Hatibagan Chatuspathi, has been a pioneer in the academic world by his venture to write a book on the life and teachings of Sri Ramakrishna in lucid Sanskrit verses in the face of so many illustrious books on the subject in other languages. This book, Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam, has been composed in a manner similar to our holy book Srimath-Bhagabatam by Vyas Dev. The author is now above hinely years of age. He started to compose this book at the age of eighty years. That he has been able to complete this book is solely due to the grace of Thakur. The language of this book is very simple and the verses are admirably lucid and intelligible. I strongly hope that this Sanskrit book with translations in Bengali and English will receive wide publicity.

24-A. Hemendra Sen Street, Calcutta-6 Dste-7-12-53

544 Chapala Kanta Bhattacharyya

1.f. D

বেন্দ্ৰীর রাজ্যসভার সদক্ত মহামাননীর শ্রীচপলাকান্ত ভট্টাচার্য্য মহাশবের অভিমত।

ভগবান শ্রীহামত্কদেবের মীবন ও দ্বীলা সন্মন্ত বিভিন্ন এপু-রচিত
ইরাছে। কিন্তু এপর্বান্ত সংস্কৃত ভাবার ইহা বচিত হর নাই।
হাতীবাগান চমুন্দারীন অন্যাপন পরিত শ্রীরামেক্র স্থানর ভারিত।
মহাদার নে কার্যে অএগী হইডাছেন। স্থানিত সংস্কৃত ভাবা ও চন্দে
শ্রীরামত্রক্ষ দ্বীলা করিছা ভিন্নি "শ্রীশ্রীরামত্রক্ষাভাগতহন্ন" নামে
আলোচ্য এপ্রতি প্রভাগ করিছা ভিন্নি "শ্রীয়াস্কৃত্যভাগতহন্ন" নামে
আলোচ্য এপ্রতি প্রভাগ করিছা ছেন। ন্যাসনেবের বচিত শ্রীমন্ত্রক্ষ দ্বীলার করিক ও প্রীরামত্রক্ষভাগবতে ব্যবিত হইবে ইহা সকল বিক
বিষা উপায়ক ভইবাছে।

পণ্ডিত মহালহের বয়ল এখন নকা ই আভিজোপ্ত হাইরাছে। অণীতি বাই বায়াদের পর তিনি এই প্রান্ত রচনায়-প্রান্ত হারাহারে। এই প্রান্ত রচনায়-প্রান্ত হারাহারে। এই প্রান্ত হারাহারে কার্যা জ্ঞিতি-সূর্বেহর ফল বালিতেই হাইবে। প্রান্তেই ভাষা প্রথম করল এবং বচনার ভিলি আমা চিতাকাকৈ বে বাহারার সংস্কৃত ভাষার অভিজ্ঞা মহেন তাঁহাবেলন পাঠি প্রবাহ করি প্রান্ত কার্যাকে পাঠি প্রবাহ করি প্রান্ত কার্যাকে বাহার করি প্রয়াম বিভিন্ন প্রায়ম্যাক পাঠি প্রবাহ বিভিন্ন প্রায়ম্যাক বাহাক বাহাক বাহার বাহাক বাহার বাহাক বাহাক বাহার বাহাক বাহার বাহাক বাহাক বাহাক বাহার বাহাক বাহাক বাহার বাহাক বাহ

২৪এ, বেমেল্ল সেন দ্রীট, স্কলিকাসা-ড গ্রিচপদাকান্ত ভট্টাচার্যা

কলিকাজা-৬ ৭-১১-৬৮

> বেলুড় রামস্ক্রমঠের প্রোগিডেণ্ট স্বামী বীবেশ্বরালন মহারাজের ভাজিমান

ভগৰাৰ প্ৰীয়াৰ্ক্ষ্মেৰ গৰ্মে এইকণ অমূল্য প্ৰছ ৰচনা কৰিবাৰ ক্ষম্ম পণ্ডিত প্ৰীযুক্ত যামেক্ষম্পৰ ভক্তিতীৰ্থ মহোৰহকে আমি আন্তৰিক অভিনন্ধন জানহিতেছি। ২৫১১-৩৮শ্রীবিবক্ষ কাব্যতীর্থ, ত্রীবৃক্ত অধিয় কুমার শাস্ত্রী, বগড়ী কৃষ্ণনগরের অধ্যাপক ত্রীবৃক্ত ভানকীনাথ স্থাতিরপ্ত, গতর্গমেন্ট টোল পরিদর্শক গতিতপ্ররর প্রীবৃক্ত নদিনীকান্ত তর্কতীর্থ, গতিত প্রীবৃক্ত পদমীকান্ত তর্কবের বিভিন্ন লেবক পত্রিত প্রস্তরক গাঠক, প্রীঅজিতকুমার বিখাগ, প্রীবৃক্ত গালাধর মুবার্ল্ডী, এল, নি, পত্তিত প্রাথক কুমার বিখাগ, প্রীবৃক্ত গালাধর মুবার্ল্ডী, প্রসং কি, পারিত প্রাথক কুমার বিখাগ পত্তীর্থ, রাণীনারী প্রেগমন্তর্কুপাঠী, প্রীভবেক্স নার্থ ভট্টার্টার্থ, উবিক্ল জিতেক্স নার্থ চাটার্জি ঠাকুরের পরম ভক্ত প্রীবরক্ত নার্থ পাল, গভর্শনেক্ট রোজিপ্রীকৃত বাতীবাগান চতুস্পাঠীর অধ্যাপক প্রীবৃক্ত কাণীনার্থ পারী, বেদান্ততীর্থ এম, এ।

I owe my gratitude to the following personalities for their kind and valuable assistance:—

World renowned Mahamahopadhyaya Kelipada Tarkacharya, Dr. Suniti Kumar Chattopadhyaya, Dr. Gourinoth Shastri, Mahamahopadhyaya, Jogendranath Tarka-Vedantatirtha, Swami Bireswarananda Maharai, Principal, Belur Remakrishna Math, Chief Minister Dr. Bidhan Chandra Roy, Dr. Anathbandhu Roy, Minister for Health, Sri Susil Ch. Datta, Advocate. Sri Bhupendranath Roy, Sri Snehesh Sur, Councillor, Professor Rama Sur, Dr. Jetindra Bimal Choudhuri, Dr. Rama Choudhuri, Principal Kalicharan Shasiri, Sri Nani Gopal Sen Gupta, Secretary

Calcutta Govt. Sanskrit Shiksha Parisad. Pandit Siva Nandan Ponday, Pt. Rudra Dutta Pathok. Pt. Romesh Saptatirtha, Pt. Srilly Nyavatirtha, M.A. Mahacharya Nrityagopal Panchatirtha, Mahacharva Charukrishna Darsanacharya, Sm. Suvadra Devi, daughter of late Kailashnath Katju. Dr. Bhayanicharan Bhattocharya, Sri Govin Chanda Mullick, Pt. Abodh Behari Tripathi, Sri Naresh Chandra Banik, Head Assistant Admin-stration Branch, Directorate of Health Services, Writers Buildings, Sri Paresh Nath Roy, Anchol Pradhan Govt, of West Bengal, and Pradhan Sevait. Sri Sri Krishnarov Iiu Estate, Bagri Krishnanagor, Gorbeig, Pt. Amulyacharon Tarkotiriba. Adhyapak Aliguni Chatuspothi, Medinipur, Pt. Raiendranath Tarkatirtha, Adhyapak, Govt. Sanskrit College, Navadwip, Pt. Achintapada Shastri, Pt. Sitarom Kavyatirtha, Pt. Anathbandhu Smritilirtha, Pt. Banikantha Kavyatirtha. Adhyapak Sudarsan chatuspathi, Bishnupur, Bankura, Pt. Siva Krishna Kavyatirtha, Pt. Amiya Kumar Shastri, Pt. Janakinath Smritiratna, Ahyapak Bagri Krishnanagar, Pt. Nalinikanta Tarkatirtha. Inspector of Tols, Govt. of West Bengal, Pt.

Biswas, Sri Gangadhar Mukherjee, S.P. Pandit Trambak Kumar Panchatirtha, Adhyapak, Ranisahi, Chatuspathi, Sri Bhabendranath Bhattacharya, Sri Jitendranath Chatterjee, Pleader, Sri Naren-

drangth Pal a great devotee of Thakur.

Lakshmikanta Tarka Vedatirtha, Sri Alit Kumar

PREFACE

The Absolute Being manifested Himself in human form as Sri Ramakrishna, to solve the problem of reconcillation of divergent religions of the world, to reform the prevailing mode of Vedic religion, and to save the non-believers and so-called religious leaders who were self-centred and addicted to luxury and jusi. He blessed the Goddess Earth, the consort of Lord Vishnu, in remodelling the structure of the Vedic religion to achieve the end of realising God through the stages of penance traditionally followed by his predecessors by showing His Divine self to others. It is at the behest of Sri Ramakrishna Hismelf that this holy Lock, Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam, has been written. 1,

This book not only depicts the life and character of Sri Ramakrishna, Sarada Devi, Narendranath (Swami Vivekananda) and Rani Ramani, but also is conductive to divine toy as it has been enriched with the divine grace of Thakur which leads to intuitive devotion and relief from all worldly sufferings. It is why this book has become worth reading for people all over the world and specially for the educated men and women.

Ascetics known as Giri, Puri, Bharati, Swami, Acharya and others attained salvation through penance performed in their own respective ways. But the ways of Thakur in regard to his study, training, penance, trance and achievement were quite different from others. He never thought of any benefit for himself. He liked that everybody should be prosperous, free from all ailments, fortunate end happy. He liked nothing for himself. He not only did forego the divine merits, acquired by him through his life-long penance, for the well-fare of the suffering humanity, but also dedicated his corporal body as well for completion of the mission of his life. 3.

The worldly-minded people, with the development of their sense of earthly pleasure and comfort, become victims of Mammon and Cupid and madly strive for sexual pleasure and riches, till death. Sri Ramakrishna discarded them as abominable and untouchable things, He has opened up a new avenue for realisation of Divinity by lucid exposition of axiomatic truth and inferences of the Vedas and Purans in casy and simple mother tongue. 4.

Thakur advised an intellectual turn of our mind. He meant that in all our services and dealings with our friends and relatives we should always bear in mind that our relationship with them is most transient even when we behave as their nearest and dearest.

This is also enjoined in the .Vedas, the Purans, and is the essence of all religions. Mind is the root cause of bondage and salvation. So long mind is bent on earthly enjoyment, we feel ourselves tied. When earthly things cease to prevail on our mind, we become free from all bondages and realize Divinity. So a wite man should restrain his mind, 5.

The instructions of Thakur were the same as were imparted by Lord Krishna to Uddhav. .*Those who avoid company with women and even men attached to women and renounce the world with a view to attain salvation, are regarded as the best of men and worshipped as a god." 6.

In the Brihaderanyak Upanished, the great raint Yagnabaika said to Garqi that a hely man should avoid riches which were the root cause of all evils, and that the grace of God could not be purchased by money. It is why Thakur restrained his mind and discarded women and money. 7

The importal sayings of Thakur will be the source of divine toy for all times. The significance of his ter hundreds of years. It is understood in spite of efforts who dedicates himself to Thakur. n

biths. Yet, I think, it is due to my father having been very close friend of Thakur in his boyhood that Thakur became so kind to give his blessings and also his behest to write this Look. At the age of eight years I had been to the temples of Rani Rasmoni at Dakshineswar with my father, who bowed down to Thakur with great devotion and also placed my head this feet. Thakur touched my head with his hand and said, "May you live long and be a good scholar." On hearing this I remained senseless for some time, but the words of Thakur rang in my ears many times thereafter. 9.

It was four years after I had seen Thakur that he passed away from this mortal world. Thereafter at intervals of one or two years he used to pay visit to me at night in my sleep and say, "My boy, I hope all is well with you. I now retire." Such vists in my dream would cause a very awful sensation in me and make me groan in fear. Thus, when I became fifty years old. I established myself as one of the rnowned scholars and speakers of the times. Some ten to fifteen students having free food and lodging in my Chaluspathi were being taught various subjects by me. After examinations the students had gone home, I was the only one left to guard my library at night. Once just after mid-nihgt when I was fast asleep. Thakur appeared before me in my sleep and said, "My boy, it is all well with you, I think. Listen to what I ray. You write a book about myself in Sanskrit. I shall quide you. Don't lose your nerve. You are a good scholar," He repeated this thrice so that I could remember it over after. Then he disappeared. 10.

On waking from my sleep I lost no time to light a lantern and note down what I was told. After thinking over the matter for some time I realised that it was the command of Thakur to write in Sanskrit a book on his life and teachings. Could it be possible for me who had seen him once only, and had no occusion to know anything about him all there years during which I was busy in study, teaching and maintaining my family 7. The enswer was that it quite possible as I was a scholar. Poets like Kalidas could depict the character of hills, mountains, the sky, the wind and birds and beasts.

of the chiefs of Ramakrishna Institution, and completed my book which was highly appreciated by great scholars and educationists of our times. The book has been 'printed and published mainly with the financial assistance of the Govt. of India. 11.

Some of the topics which I have collected and written, such as famous tours of Swami Vivekananda in western countries, his speeches at Chicago, the lite of Balaram Basu, Kalpataru, the considered views of Girish Candra Ghosh, etc. hive not been incorporated in this book, It is due to my extreme old age, about 93 years at present, that I have not ventuerd to complete the book in all respects and went shead to finish the book hurriedly for its printing and publication during my life time. 12.

I leave it to my only son, Sri Kashi Nain Shastri Vedantatiziha. M.A., who is entitled to perform my last rites after my death, to complete the book by an appendix containing the omitted subjects. On the other hand, if I live for some more years, I can do what has not been possible so far. 13.

The author an his ancestors.

We are Western Veduc Bramhins, descedants of Goutam, who halled from Kanya-Kubja. I have little house in the village of Khunbera in the neighbourhood of Bagni Krishnanagar at Garbets in the district of Medinipur. There is the famous temple of Sri Sri Krishna Roy Jiu, at Bagri Krishnanagar. A chronological account of our family is recordedin the Royal Asiatic Society at Calcutta because my learned ancestors had written many religious books. Among them, Mahamahopadhyaya Govindananda, the son of world-renowned Ganapati Bhatta, had written twenty-eight books on Smrili, explanatory notes on Astrological works and Vedanta philosophy and thereby established his reputition as one of the great scholars of the world. 14.

My great grand father, Ramchandra Siromoni, was one of the outstanding Logicians of the times. My grand father Nilmoni Vidyaratha was well-versed in all branches of shastras. My father Iadunath Sarbabhauma was a great scholar in Smriti. Some other members of our family viz. Haradhan Tarkabagish, Ramamrita Smritiitha, Jog-ndranath Smrittiitha, Achintapada Shastri, etc. were the court pandits of thekings of Ramagarh, Simlapal and Manglapata etc. 15.

I, Ramendra Sunder Bhaktitirtha, son of Sri Jadunath Sarbabhauma, stood first in the degree Examinations of Vatshanab Philosophy and was awarded the title of Bhaktitirtha with Gold medal. I have been running the Govt, elded Hatibagan Chatuspath and teaching various subjects for a lout seventy years, as Pradhan Adhyapat of the Chatuspath. 16.

It is a great satisfaction to me that I have been able to write this book, Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam, in Sanskrit with translation in Bengali and English to improve the study and culture of Sanskrit language and literature, and to edd to the glorious tradition of Bengal in this regard. I cannot express the unbounded joy that I shall have if thus book brings loy and satisfaction to a reader. 17.

বঙ্গাত্যবাদ ঃ---

পাঠকবর্গের প্রতি গ্রন্থকারের নিবেদন

পৃথিবীৰ ধর্মবিবাধ সমতা সমাধানাতে গ্রুক্ত সন্তেন ধর্মের সংস্কারার্থে অসববিমূধ কামকিজর ধর্মাকালী ভোগবিলালী বংশজানারী নাত্তিক জনগণের উভারার্থে নারান্তি পর্যাজ্ঞজনতে বে ঠারুরের পূর্বেজ আন্তিলি । বিনি অক্টায় পূর্বেজসানের সন্তাকন পরায় অসুন্তিত অপজ্ঞার ক্রেম্বর্জনান ধর্ম্যভাবের পরাকার্তা বা পেবপর্যাপ্তি ভাগজান প্রভাগ করিয়া অজনেত ভাগবন্দনি করাইরা বেপেকি ধর্মের নব জনেবর নির্মাণে বিষ্ণু পরী ধরিলী ধেণীকে অর্থাৎ পৃথিবীকে ধ্যা ক্রিয়ারেন। এতালুল ভগবান্ প্রীরামরাকালনেরর সাকাৎ আদেশে এই রামর্যা ভাগবত নামক গ্রেম্বর্ডি রতিত মইরাছে। ১

এই এন্টটিতে ঠাকুবেৰ ৰূপস্মাতা সাবদা দেবীৰ নৰাবতাৰ নংক্স নাধের অর্থাৎ খামিজী বিবেকানন্দের বাণী রাসমণি প্রভৃতির শিক্ষণীয় মহনীয় আনুর্শচিবিক্ত এবং ঠাকুবের অহৈতুকী অনাবিলা সংসার তাপনানিবী ভক্তিপ্রধায়িনী অজ্ঞানাক্ষণারণাচনী অলোকিকী কুপা-সর্বলিত বশতঃ পৃথিবীৰ অনুসাধারণের বিশেষতঃ শিক্তিত নৰনাবী সমূহের পঠনীয় সমাদরনীয় উপাদেয়াদি বৈশিক্টে ত্রহ্গানন্দ এসৃ হইতেছে। ২

ণিরী পুরী ভারতী আচার্য্য প্রভৃতি সর্নাণী সাধ্যসকল নিজ নিজ সাধ্যে দির হইলা সংসার মুক্ত হইলাছেন ইবা এব গত্য, কিয় আমাদের বুগাবতার ঠাকুরের শিক্ষা গীক্ষা সাধ্য সমাধি অঞ্চমণ অর্থাৎ স্বার্থামুস্কান শুর্জাবা এইজণ—সর্বেষাং মঙ্গলং ভৃথাৎ সর্বেগন্ত বিশ্বামর্যাঃ। সর্বেষ ভ্রানি পঞ্জ বা ফল্চিচ্নুংগভাগ্ ভ্রেথ।

পৃথিবীস্থ সমস্ত ভীবের অর্থাৎ আবর জসম যত কিছু জীব
আহে ভারাবের সকলের মজল বা শুভ হোক্। সকলে রোগশ্
হার্ক। সকলে শুভ দর্শন করক। কের বেদ প্রংব ভোগ না করে।
আমার নিজের জন্ত কিছুই আবশ্যক নাই। কেবদাত্র বে তপতার
ফলই ভীব জগদকে অর্পন করিয়াই সন্ত্রক ইইরাছেন ভাং।
করে। নিজের দেইটি পর্যান্ত সমর্পন করিয়া প্রবট লীলার পরিসনাথি
করিয়ালেন। ৩

ছাগতিক জনগণ জ্ঞানোগ্রেষ গলে গলে আমরণান্ত যে তুইটি বস্তু পাইবার ভক্ত আপ্রাণ চেন্টা করেন। ঠাকুর সেই চুইটি বস্তু কামিনী আদ কাঞ্চনকে অভোগ্যা ও অম্পূন্যকলে বর্জন করিয়া বেদ পুরাণাদি সন্মত বাক্সকল অভি সনল ভাবে মাত্ভাষাত্ত সমল্লভ করিয়া সাধানণ কথায় অনাধানে ভগবৎ সাক্ষাৎকানের মূতন প্রধ্নান্দি ক্যাইয়াহেন। 8

ঠাবুরের বেদকল বাণীর অনুশীগন মাত্রে সাধকগণের অভি কঠোরতর আচরণের কিছুমাত্র আবিশুক হয় না। অর্থান ছাই ভক্ষ মাবা হৃকতলে বাস, ভটাত্ট ধারণ ত্রিগত গ্রহণ, বস, নিরম, আসন, প্রাণারাম প্রত্যাহার, প্রবণ, মনন, নিধিযাসন বাসর্বত্যাগ কিছুই আবশ্যক হয় না। ঠাকুবের আদেশ বা উপদেশ যোড় কিরাণ অর্থাৎ ঠাকুর বনিগানের ত্রী, পুত্র, বাপ, মা, সকলকে নিয়ে থাকবে ও দেবা করবে। বেন কত আপনার পোক কিন্তু মনে কানবে বে এরা ভোমার কেও নয়। এই কথাট বেদ পূর্বা সম্মত কথা বা যত বক্ষম থর্মের মত আহে সকলেবই সার কথা। যদি পাত্র কথা যায় ভাহাতেও এই সিভারতই পাওয়া যায়। মন এর মনুয়াগাং কারণং বদ্ধ মোক্ষয়ো। মন্যায় বিষয়া সক মনুয়াগাং কারণং বদ্ধ মোক্ষয়ো। মন্যায় বিষয়া সক মুইত্যা নির্বিধ্যয় মন: লারং কনো বে মুখ মুখা বেছুঃ। মন: পারং কারণ মা মনন্তি। তল্মাৎ সর্বাহ্যনা ভাত নিগুহান মনো ধিয়া। ভাগাবতে ১১ জঃ ২০ অ:। অর্থাৎ মনই বদ্ধন বা মুক্তির কারণ বিষয়ে মন দিলে বছন হয় মনক বিষয় শুল করাতে পানিকেই মুক্তির বা ভাগবে প্রাধিত্র কারণ বিষয়ে মন দিলে বছন হয় মনক বিষয় শুল করাতে পানিকেই মুক্তির বা ভাগবে প্রাধিত্র কারণ হয়। অকএব মনকে সংযুদ্ধ হরাই বুনিমান বাব্রিকর কর্তা। ০

ভগবান কৃষ্ণচান্ত উদ্ধানে বাহা বলিয়াহের ঠাকুবেরও মত ভাহাই।
জীনাং প্রী স'দিনাং সাদং ভাজুল দূরত আগ্রহান্। অধি ক্লয় ধরিং
পোহাত প্রক্রমেং ল নবোকানা। অর্থাত সাধকাপা বা মোককানী
সম্মানীসকল প্রীপোক্ষে সন্ধ এবং প্রীদ্যোক্ষের সক্ষামী বাজিব সদ
দূর হতে পরিভাগপুর্বক ভগবানক বা আক্ষরতকে ভগতে ধারণ পূর্বক
দূর হতে বহিপত হতরা বৃদ্ধি সম্মান্তাশ্রম অবলস্থন বরেন তবে ভিনি
নবোক্ষর প্রেক্তাই মত সকলের পুষ্ণা হব! ৬

এবং বৃহদাৰণ্যক উপনিবলৈ ৰোগীণৰ ৰাজ্যবন্ধ সংবাদে গাণীকে বিলয়াছেন—অন্যতন্ত্ৰত নাশান্তি বিজেন। অৰ্থাৎ অৰ্থেৰ ঘাৰা ভগবানকে পাইবাৰ আশা পৰীন্ত নাই। তন্মাদন্ত্ৰমৰ্থাৰণ্য প্ৰেৰোধনী দুৰুত প্ৰয়েছে ৷ ত'ঃ ১১। অৰ্থাৎ অৰ্থজন লা অনৰ্থ ভাবাকে মুক্তিকামী বাজি দুৰ হৈত ভাগ কৰিব। ভাই আমানেৰ বেদ পুৰাণেৰ প্ৰাকীক বিশ্ব মনক গ্ৰহণ ও কামিনীকাম্বন ভাগ কৰিবাছেন। ৭

ঠাবুৰের অনুতমন্ন বাণী ধণার্থই অন্মত দান করেন। এক একটি কথার ভারার্থ বে কি তাহা বছ ক্ষন্ম চেন্টা করিপেও বুরিচে পারা বান্ত মান দা। কিন্তু বমেবৈর বৃথুতে তেন পতাঃ। যক তৎ শবণং গতঃ।
থাণাৎ যে ব্যক্তি ঠাবুরের কুপাপ্রার্থী হইনা একান্ত মনে শবণাপন্ন
হন্ তিনিই ভাঁহার ভাষা বুরিতে পারেন। ৮

ব্দিও আমি বহুতর জন্ম জন্মান্তরের বহুতর পুণা বর্ণ্মেই ফলে একদিন একবার মাত্র ঠাকুরকে প্রভাক্ষণে দর্শন করিয়াছি ভাহাতেই আমনি যে কি হইয়াছি ভাহা অবক্তবা বা মুখে বলা বায় না। ভথাপি আমার মনে হয় আমার জন্মণাভা পিতা ঠাকুরের বালালীলার সহচৰ বা বন্ধু ছিলেন ভক্তত্তই আমাৰ প্ৰতি এত দৰা এত অনুগ্ৰহ এত আগ্রহ এবং গ্রন্থরচনার আদেশ। আমি অন্টম বর্ষ বয়সে পিতার সহিত যেদিন বাণী বাসমণির দকিশেখবের মনিবের সালিখো প্ৰথবটীৰ তলায় বাইছাছিলাম তখন আমাৰ পিতা সমস্ত্ৰ'ম কাউৰভাবে সাকাৎ ভগবৎ বৃদ্ধিতে ঠাকুছের পদপ্রান্তে সাফীলে প্রণামপূর্ণকৈ পুনঃ পুনর্বার পদধলি মন্তকে ধারণ করিয়া আমার মন্তকেও পদধলি দিয়া আমাকে টানিয়া আনিয়। ঠাকুরের পদযুগলের মধ্যে মন্তবটি নড কৰাইয়া ছাড়িয়া দিলেন। আনিও একপ্ৰকাৰ সাফীকভাবে ঠাবুৰের পদতলে পড়িয়া থাকিলে ঠাকুৰও আমাৰ মুকুকে ক্রপন্ন অপুণ ক্রিয়া বলিলেন "ভুই দীৰ্ঘ জীবী ও শণ্ডিত হবি।" এই কথা শুনিয়া আমি কিছকণ অজ্ঞান অৱস্থার ছিলাম। তথাপি এই আইবিবাদ বাকটি ধেন আমার কর্ণে বহুবার প্রতিক্ষনি ইইতেছিল। ৯

ঠাবুৰ দশনিৰ প্ৰায় প্ৰবংসৰ পৰে ঠাবুৰ লীলা অপ্ৰকট কৰিছেও প্ৰায় ২১ বংসৰ পৰে পৰি ৰাজিকালে নিজিতাৰপায় পূৰ্বেটাক মৃত্যুত দশনি বিয়া বলিতেন "এতে তেলে ভাল আছিল ও আমি চদুলাম"। মেই কল অলা দশনি কৰিয়া নিগুটিয়া উঠিতাম এবং আঁ মুঁলিয় ক্ষিতাম এইজগ ভাবে বৰ্বৰ জামার e পকাশ বংসর বাসে ওবন আমি একজন ধুবছর পণ্ডিত ও বক্তা ইইরাছি। আমার চতুপ ঠাতে ১-12টা ছাত্র জাবাসিক ভাবে থাকিয়া নানাবিষয়ে অধ্যয়ন ক হিছেছে। পরীক্ষার পর ছাত্রসকল বিজ বিজ গুলে সমম কবিলে আমি একা এবাবি বন্ধার্থ চতুপাঠিতে রাজে গাড় নিভার নিজিত। প্রাণ্ড বার্থা বি বন্ধার্থ চতুপাঠিতে রাজে গাড় নিভার নিজিত। প্রাণ্ড বার্থা বিজ্ঞান আহিল ব আজি ভাল করে শোন এই বলিয়া একটি সংস্কৃত প্রোক্ত বিশ্বেন প্রোক্তি এইজন—"বার্ধান্য বিলিয়া ব ভাল যুক্তা করে শোন এই বলিয়া একটি সংস্কৃত প্রোক্ত বিশ্বর বার্ধান্য বিশ্বর ভাল বার্ধান্য করিছে বার্ধান্য করে আরে জনবার বলিয়া মুখ্য করাইয়া অন্তর্বিত ইইকেন। ১০

তৎপৰে সদব্যক্তে আগ্ৰত হটৱা ছাৱিকাৰে ভালিয়া শ্লোকটি গিৰিয়া কিছুকণ চিন্তাৰ পৰ বুকিলাম ঠাবুর বলিলেন ওহে পণ্ডি গ তুমি স্বামার লীলা সংস্কৃত ভাষার লিখ ে বদি বল বাল্যাবস্থায় এক বার মাত্র আগনাকে সাক্ষাৎ দর্শন করিয়াছি ভৎপরে পাঠ্যাবস্থা, অধ্যাপনা, সংসাৰ, আপনাৰ জীলাৰ কণামাত্ৰও অফুলীলন কৰিনাই, कानि माहे, यारे नाहे, लिब नाहे, छिनि नाहे, दुकि नाहे, व्यवध्य কিভাবে কি লিখিব ? ভতুত্তবে ৰলিখেন ভূমি পণ্ডিত অৰ্থাৎ কালি-দাস প্রস্তৃতি পণ্ডিরগণ পাহাড় পর্বত আকাশ বাতার এমবকি পশ্র পদী প্রভৃতির চরিত্র বর্ণনা করিছাছেন আর আমি মাধুব আমার বৰ্ণনা ভূমি নিশ্চয় কৰিতে পাৰিবে। ভয়ের কারণ কিছুমাত্র নাই। তথালি সন্দেহ হইলে আমি আমাৰ লীলা ভোমাকে বলিয়া দিব। এইজন ঠাবুৰেৰ উক্তিসকল চিন্তা কৰিয়া চোৰের ছলে বন্ধ ভাসাইছা ৰশিসাম। "অপাৰ ককণা তব" আমাৰ প্ৰতি আপ-াৰ দহাব লেখ নাই। আমার মত দীন দরিল সংগারী দোবহুট প্রতিষ্ঠানাই নরাধ্য শবিভাধনের প্রতি অধ্যক্ত কুলা। অগতা ভীতমান কাতর প্রাচে

হইয়া ঠাকুরের জন্মভূমি কামারপুরুরে ও দক্ষিণেধর প্রভৃতি স্থানে যাইয়া তথা সংগ্রহ পূর্বক মহারাজগণের উপদেশে গ্রন্থটি পিবিয়া পণ্ডিত সভায় পণ্ডিতবর্গকে পরিবর্ধান করাইকো ভাঁহাদের ভূবি ভূবি

সাথত পতার নাত্তনের বিধান অবৈত আশ্রমের মহারাজগণের উসোহ-প্রশংসাপত্তে বেলুডুমট উরোধন অবৈত আশ্রমের মহারাজগণের উসোহ-দানে চরিতার্থ হইয়া দেবীলে গতর্গমেন্টের সাহাব্যে বহু কটে প্রথবানি মুক্তির হইরাছে। ১১ আমার সংগ্রহীত লিখিত ঠাবুবের বহুবিষয়, স্বামিঞ্চী বিবেকানন্দের

পাশ্চাত্য বিভয় চিকাগো বক্তৃতা, বলরাম বহুর ভীবনী, কল্লভর কথা, গিরীশ ঘোষের সিকান্ত বাক্য প্রভৃতি এই প্রয়ে নিবেশিত না হইবার

কারণ কামি একপ্রকার মুমূৰ্য অর্থাং আমি বংক্রেমে প্রায় ৯০ বংসরে পরাপণ করিয়াহি অকএম মৃত্যু সমিকট বশতাই জামার চীবনে সর্কাদে ফুলরভাবে এপ্রটির সংক্ষান অসম্ভব মনে করিয়াই কোন প্রকারে অর্থাভাবে বহু কটে উক্ত বিষয় সক্ষা বাদ দিয়া তাড়াভাড়ি

লেগ কৰিকাম। ১২

ছি হয় কংগ্ৰহণ কল্পৰ হয় তাবে আমাৰ শেবকুণ্ডাৰ অধিকাৰী

একমাত্ৰ পুত্ৰ অধ্যাপক পত্তিত প্ৰবৰ কাশ্বিনাৰ লাগ্নি বেদান্ত তীৰ্থ এছ,

হুনিহ্ন পাৰিশিকীলৈ নিবেশিত কৰিয়া প্ৰহুটি পোৰ কৰিবেন।

অধ্যা ঠালুবেৰ কুলাহ বহি আৰত কিছুদিন কীৰিদ ধাকি তাবে

অধ্যাৰ সম্প্ৰকৃত্যক বহুদি গোৱে। ১০

এপিয়াটিক সোসাইটি গ্রাহাগাবে আমাদের বংশপরিচয় স্বর্গাকরে
নিশিক আছে। ভাহার একমাত্র কারণ এই বে আমাদের পূর্বক পণ্ডিতবর্গ বহুতর ধর্মান্ত নিবিরাছেন। তন্মখো পৃথিবী বিরাতি গ্রাহার তারিক তারির কোর্ত্ত সুত্র মহামহোগায়ায় সোবিন্যানন ২৮ বানি ভিম্বি কোন্দী গ্রাহাতি স্থান্ত গ্রাহরচনা করেন ভাষতী প্রান্ততি জ্যোতির প্রান্তের চীকা জন্মন্ত্র বা বেগান্ত দর্শনের ব্যাব্যা করিয়া জগৎ বিধাত পণ্ডিত ইইয়াছিলেন। ১৪

আমার প্রশিকামত রামকল্র শিরোমণি তৎকালে বলগেশে এমত নৈয়ারিক পঞ্জিত অতি বিরল ছিলেন। পিতামই নীলমণি বিভারত্ব ইনি কর্ম শান্ত্রেইং পথিত ছিলেন। আমার জনমারা শিতা যুদ্ধনাথ সার্ক্ষয়েম। ইনি কৃত্যকর্ত্তিশাল্ল ছিলেন। এবং আমানের বংশের হার্মান তর্কনালীশ রামান্ত শ্বতিতীর্থ বোগেন্দ্র নাথ স্কৃতি রক্ত মান্তির্য পদ শাত্রী প্রস্তৃতি প্রশৃত্তি পথিতবর্গ রামান্ত লালগত নিম্লাপাল ও মলোগাতা প্রস্তৃতি রাজনাত্রীর সভাপতিত ছিলেন। ১৫

যন্ত্ৰনাথ সাৰ্ব্যভৌগৰ পুত্ৰ আমি প্ৰীৰামেন্দ্ৰক্ষন্থ ভক্তিভৌৰ্থ গভৰ্তমেন্ট ইবছাৰ দৰ্শনেৰ উপাধি পাৰীকান্ত প্ৰথম স্থান অধিকান কৰিয়া স্থকা পদক সম্ভ ভক্তিভীৰ্থ উপাধি প্ৰাপ্ত হাৰা গভাং বেলিপ্তীকৃত এডিয়েড হাজিবাগান চতুপাত্ৰীন প্ৰধান অধ্যাপক গদে নিমুক্ত হাইনা ৭০ বংসন্ত ঘৰ্শনাদি শান্তেৰ অধ্যাপন কৰিছেছি। ১৯

ভগৰান রামত্ব ক্ষমেশবর আশীর্কানে আবেলে অমুগ্রাহে বাৎসংগ্য ও উপেপেলা রামত্বক্ষভাগরত নামক জনীর চরিত্র সংগ্রন্থিত প্রস্থিতি সংস্কৃত ভাষার রচনা করিব্রা পূর্ববিজ্ঞানের বেশের বলের সংস্কৃত শারের এবং বল্পদেশর গৌরব বক্ষার্থে বাংলা ভাষার অমুবাদ ইবাকী লিকিন্ধ মধ্যে ইইবাহি। যদি কেই প্রস্থিতি পাঠ কবিত্রা সম্বাদস্য বচনা কবিধা ধন্য ইইবাহি। যদি কেই প্রস্থিতি পাঠ কবিত্রা সম্বাদ্ধ আধানিক হন ভবে যে কত সৌজাগা তাহা অমুমানেরও অগোচর। ১৭

স্চীপত্ৰম

ष्मामिनीलाद्याः---

১ম অ:—কুদিরামবার্তা তথা গ্লাধ্রাবিতীবাতাসক	>- 00
२ प्र चःरामध्यक नोगानीलोवर्णनम्	97- 40
৩র অঃ—ব্রাহ্মণ সিমান্তঃ	44 - PB
मधानीनाञ्च:	
১ম আগৰাধ্যক্ত কলিকাতাসমাগ্যঃ রাণ্যা রাসমণেশ্চ পরিচয়াণি	22-224
২র আ:রাজ্ঞা রাদমণেঃ কাণীকেতে গমন কালে স্বয়ে	
नाकानद्रभूनीता व्यारम्भटः द्वीवस्थित धारिकादि	586-P66
৩য় আ:—রামবুমার পণ্ডিতেন কালিকাপ্জকপদ গ্রহণং গ্রাধ্রণ্য	
क्लांडः देववारवनशाक्षिः, क्वत्रवामान्रवनक	€¢€-₽8€
 का-नाशंबतना निद्युक्त (क्वास्त्यक्वीश्व (नादिन्द्यदावि 	390-258
 অ —গৰাধরদ্য কালিকাপুজকপরগ্রহণ্থ ছবররাম্ন্য গোবিক্সেব্রা 	
মানকুমার পথিতভা মহাপ্রধানং	226-504
৬ অ:—গদাধরত দেবীপৃজাসনরে মধুরানাগত দেব্যা	
জীবিত্তরপেণ গুল্নম্	\$05-50\$
শ্ম অ:—রাজ্ঞানে গ্রাধ্রন্য চপ্টোছাওঃ	२७५-२६२
७ भ पः—गराववना नर्वजीय निरुद्धाम भारतम्	২৫৩-২৬৬
३४ च - गरांगत्रम् सन्तुनुत्यो जनात्मत्या का जिका अध्यक्तिकान	२७१-२४०
३ म य —गरांश्वना टेन्वदी नर्ननां नि	542-20C
১১ৰ বং-গ্ৰাধ্যত্য বামস্বক্ষ নামকগ্ৰাধি	৩৽৬-৩১৭
১১শ অ:রামলালাদেরী কটাবারী স্ল্যাসী স্থাপ্থ	228-288
২০৭ অ'—হোতাবুরী সলাসি সমাশমঃ	992 99E

১৪৭ অ:---্টাভাপুরীং প্রতি কালিকালগ্রহাথ পরং অলম গ্রনম্

•	পৃষ্ঠ
১ৰং খাঃ—গঢ়াধরণ্য বছবিধ বাধন্সিদ্ধি তথা নগুরণ্য	
ভূমিদানপ্রণঙ্গে দিব্যজ্ঞানলাভক	8 • ৮- ৪ २
১৬শ আ:—গদাধরস্য কামারপুকুর গমনানস্তরং ভৈরবীদেব্যাঃ	
কাশিকেত্ৰ গমনম্	651-60
च डाजीनाग्राः—	
३म चाः—गर्वाधतमा (वाङ्ग्रेश्वामखतः नांत्रवारम्याः	
কামারপুকুরে প্রত্যাগমনন্	8-04-84
२ इ प्या-र्जाकृतमा नवहील कीर्यवस्तारि	862-847
৩ই আ:—বিলোগ বৰ্ণনম্	840-849
৪র্থ আ:—বিল্লানাগরাদি সক্ষেক্রমৃ	824-432
৫ম আ:ঠাকুরণ্য প্রতিধরণাখি পরিচরঃ	65 600
 के प्यः—शिकूमना त्यांशांत्रका किव्यिशार्थः वागवांबातारिगयनम् 	607-652
৭ম আ-সিত্ত ভক্ত প্রেক্তন্য ছর্নাপুশা নরেক্তন্য সম্যাদগ্রহণাধি	¢ >७-७३¢
৮ম খাং—নৱেন্তৰ্য্য ৰক্ষিণেখনে বাধনাবিষ্কিঃ কাশীপুৰে	
খেতাদ কৃতাৰ্থীকঃণাধি	\$>6-618
৯ম অধ্য-ঠাকুরণ্য রোগর্ডিঃ প্রবারগ্রহণে শুরুশিব্য বর্জনং	
পেচরার প্রহণাবি	466-458
 ম অ:—ভগবতো নিত্যবাদ আবেদ তথা বিস্থাপনাথি 	66-980
) व — स्टब्स्या चरुङ्गाधाधिः	985-936
अस कावारकता चारिमीर स्थापितः स्वास्त्रातीरकार स्थाप	

মধ্যে প্রবাদ পর্বতোপন্নি তণস্যানস্তরৎ প্রস্তীর প্রান্তিঃ ততমত্যাধ্যায় পরিশিষ্টাখ্যারনস্তরৎ গ্রন্থসমধিঃ

योत्रीरामक्षम् भागवतस्य सुख्यन्यः

प्रोरासक् प्यादेशाय सम्बद्धानम्ह सूर्पये । प्रश्नसंवाधताराय जगहिताय ते नमः ॥ १ निवित्त गुणगभोरो रासकृष्यो दयानुः संज्ञस जुन्दुद्दन्द्दी दोनवन्तुः सरणः । जानिष्ठत जनस्ति ते तमः ॥ १ सिद्धान्द्र जनस्ति । स्वत्यद्वतियको वासम्बन्धः सुर्प्यः ॥ १ सिद्धा गते यान्ति समयवायद्वतिय । १ सिद्धान्द्र । स्वत्यद्वारा प्रक्रपणः हितोशायो तपस्यकः ॥ १ सोशासोत् पृण्येवस्य भीरासक् व्यविष्यः । व कलेजीवान् समुद्धाः अस्तर्या । ॥ १ स्वत्ये । १ स्वत

For the good of humanity God himself appeared as Sri Ramakrishna in a bramhin family. All obeisance to him. To bring redemption to humanity afflicted with the evils of Kall Yuga, Lord Sri Ramakrishna appeared in the sea, called Karmakar, In the second phase of the waxing moon. Wednesday, Falgun 6, in the saka year 1757, Sri Ramakrishna was born in the village of Kamarpukur. 1 to 4.

त्रोत्रीराम**ल**ण्डमागवतस्य

प्रवसीऽहः

J.

বান্ধণুলোজন সকলসন্তাসাগৰ দীনবন্ধ দলালু দলনীৰ ভগৰান প্ৰবাহককৰে কালবোৰে নইপ্ৰাৰ জীবগৰে মুক্তিৰ অন্ত কৰ্মকাৰ নাবক সমূত্ৰে অন্ত বিশুক পূৰ্বপ্ৰক্ৰমণ আবিত্তি হইয়াহিলেন। ২

গত ৰাত্তৰ পত ১৭৪৭ শতাভাৱ ৩ই ভাৱন নুৰবাবে ৩র পাক্ষের ছিটারা গত ৰাত্তৰ প্রভাৱক্তবেব আবিচ্চ হইমাহিলেন। কৰিলাবের উল্লাম্যিক ক্ষান্তপুদ্ধে। এ৪

तिषट्यान गते प्रान्ते चपुसंख्याचिन रवी । पृतिकः सिंहकेजान्तामें स्वयंत्रस्य समयवात । ५ योगामकृषा चम्रसावत जिल्ला मेतत् योगामकृषा चम्रसावत जिल्ला मेतत् योगामकृष्णविति चालिकक्षपमः

श्रीरामक वर्ष्यत प्रियमस् नित्यः ॥ ६ श्रीरामक वर्षा प्रसान नमासि श्रीरामक व्या वर्षा प्रदर्शाम । श्रीराम क व्या मनशा सरामि श्रीरामक व्या प्रस्या प्रदर्श । ६ हैर स्वविद्या नित्र भक्तियोगः विद्यादेशेक पुरस्य सुरायः । श्रीरामक व्याकारतः सरोरो कृपान्य धियस्तम् ॥ प्रदर्शे । ८

Shri Ramakrishna left this mortal world on Sunday, 30th day of the month of Sravana in the Saka year 1808. Be this book which contains the divine revelations and immortal uttarings of Sri Ramakrishna, an object of endearment to His devotees. I pay obeisance to Him with my head, I utter his name with my ips. I meditate upon him with my mind. I deducate myself to him. To teach and preach divine knowldge, renunciation and devotion, Rama of Treta yuga and

प्रथमीऽद्यः

Krishna of Dwapar yuga became united in Sri Ramakrishna. 5 to 8.

बनाजवार :---

১৮০৮ শকালার ৩০শে শ্রাবণ সংক্রান্তির দিনে ববিবাত্তে মুসিংছ অর্থাই শ্রীবাষক্রকানের নিমধানে গমন করিবাছিলেন। ৫

ভগৰান বীংসক্ষাদ্যৰে স্থায়ি প্ৰাৰ্থ বাৰক্ষক্ষায়ত নিপ্ত কৰিব পাণ্-মাশক এই বাৰক্ষ গ্ৰহ ভাঁহাৰ ভক্তৰৰ্গেৰ প্ৰিছ হউত । ৬

আৰি মতক থাবা প্ৰথমক্তজ্বৰকে প্ৰথমি কৰি বাক্য মাহা তাঁহাৰ ৰাম্ব সৰ্বস্থা উভাৱণ কৰি মনেৰ থাব। তাঁহাকে অৱণ কৰি এবং আমাৰ সৰ্কাবিবছে শান্তিৰ অন্ধ্ৰ তাঁহাৰই শৱণ শইনাৰ। ৭

বে ত্রিকাদসত্য নিত্য পুরাগপুৰুৰ লগতের জীবন্দ্ৰকে জ্ঞান বৈরাগা, ও নিক ভক্তি অর্থাৎ ভগাবং ভক্তি দিকা দিবার ভক্ত ত্রেতা ও সাপর বুগে বাব ও ক্লফাশে অবিকৃতি হইরাহিদেন সেই দুইউ তবই একত্র নিসিত হইরা রাবক্তকর্ম্বনিতে এই কনিমুগে আবিকৃতি হইবাহেন আমি সেই ধরার সাগর ভগবান প্রবাদক্ষণেধেরই শবণ গ্রীমান। - ৮

> यो क्रणावन्द्र सहयः परमायदाने त्रीभीरसन्दर गुरुः परिपूर्ण ग्राहः। नत्वा तदन्द्रिसमन' जनका हि, युग्यः श्रीरामफण्य मगयचितः वदाप्ति॥ ८ वी स्मेरिक्यपर्वेतं नयः, मगयाचायर्थक्यः स्तयः भूता जीनर्विष्ठ मूर्णि ममनां स्वाचनारो वसी। स्रोतायां दमकन्यरं सहदूतः रषः कुत्रशावचीत् वीरो दाग्रस्यः सुदेशनिक्यः श्रीरामचन्द्रोहिट स १०

धीशीरासक क्रमागवतस्य

प्रवसी है:

105

Paying my homage to my preceptor, Sri Gour Sundar, I endeavour to compose this epic poem on the life and teachings of Sri Ramakrishna, "Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam." He who assumed the shape of Narasingha to kill the king of demons in Satya Yuga, the avatara of Ramachandra to kill the ten-headed Ravana in Treta Yuga, the appearance of Sri Krishna to teach love and devotion in the Dwapar Yuga, manifested himself as Sri Ramakrishna to purge mankind of their sins in the Kali Yuga. 9 to 11.

प्र**चमीऽहः** '

The wisest of men attains salvation by worshipping the feet of Sri Ramakrishna. I bow down to him. The words that came out of the lips of Sri Ramakrishna are unparalleled. To call up the name of Sri Ramakrishna is sufficient to remove all fears. He brings fulfilment of desire to all. I submit myself at his feet. 12 to 13.

· বঙ্গান্তবাদঃ—

এবং হাপর রাজ বাজকভারবই অলবধুবার্গির পাতি ছইচা পারর পুলমার্থ প্রেম সানের দান প্রেমবা বুলি পরিএইপূর্বক ক্ষাবছার ইইমারিলেন। সেই বাসকৃত্যই এই পোর বুল কলিয়ুগের ক্ষায়ত দিনে স্থানিকৃতি হইবা ফীনেসকলের স্থান্থ পাল নাল করিছা ভাষায়িগের পনিবার্গবারী হইবা ঐন্তিরাক্রকারেরভাগ স্কারার প্রার্থ স্থানিয়ারে। ১১

ৰুদ্মান ব্যক্তিগও মাহার চবণ সেবার ফলে ছলেল পৰিভাগাপুৰ্বক বিশ্বদ্ধ
ক্ষর্থকথা হবৈ। প্রত্যুক্ত প্রস্থাতি লাভ কবিলা থাকেন সেই স্থয়সকল্প ব্যাহকজ্ঞাবেল নকলাৰ কবি। ১২

दिशमहरूपसंदर वश्यास्थ्य पूर्णमा नाहे। द्वीदामहरू मानावित्तमकारी मनाराम (कानवण का नाहे। कानाम दिशमहरूक्ष मक महीर्य हाठा पर्याद हर माता शरिदर (म नाहे) व्यवस्था विदेश मात्र (कहरे नाहे। माकबर मानाव द्वारीना वहेल (मन कहरीन द्वीदामहरूद्धार गोहगरत महिन्। नाह मा विदेश मात्र वक्षमां नाहि होता। 30

मथसीऽहः

श्रीरामक्रण्यचिता रामक्रणानुकस्पता'।
यवाचाच्य प्रवचाप्ति संखेषिण मनीषित् ॥ १४
दोषा में वहवः चन्ति मुटिरस्ति पदे पदे ।
चन्तस्य क्रथ्य सर्ले श्रीरामक्रण्य सेवनीः ॥ १५
परमङ्गस्य क्रथ्य सर्ले श्रीरामक्रण्य सेवनीः ॥ १५
परमङ्गस्य क्रिया स्थित्रकारामणि ।
श्रीरामक्रण्यदेषेन या सोसाः प्रकटीस्ताः ॥ १५
भ्रासमित्रस्यव्यव्या नर्यामिता ॥ १०

) इति श्रीमित्रतीर्थं विश्विते रामक्रव्यक्षागवते वारमङ्खां संज्ञित्तर्या भगवतः औरामकृष्यदेवस्य प्रणतिकृतं सङ्कलास्यवः नाम प्रयमोऽङ्गः॥१

I endeavour to write in this book the brief history of the life of Sri Ramakrishna for the satisfaction of the learned scholars, My failings are many but I hope the devotees of Sri Ramakrishna will very kindly forgive them. The revelations of Sri Ramakrishna in Dakshi, neswar are being narrated by Ramandra Sunder Bhakti, tirtha who hails from Bagri Khunbera in the District of Midnapur.

ৰঙ্গাসুবাদ ঃ---

ভগরান প্রিরাবরক্ষেব্রত কণার এই রাবল্লকচাগতে এই প্রিতগাবের বিশ্বটে লাভেলে ব্যালায়া বলিজেটি ৷ ১৪

আমার এই নিবাৰ বত দেবে নানাপ্রকার আনব্যানতঃ আছে ওপ্রাস্ উদাসক্ষেত্র ভক্তপথ ধরা করিবে ক্ষা করিবের ১ ১৫

प्रथमी 📆:

ছন্দিলেরবর্গানে পরবহণে ভগবান প্রিরারক্রজনের বে সকল আলীক্রিক দীলা শ্রেকাশ করিয়াছেন। ১৬

् नगड़ोधूनरक्ता निशामी वीवारसम्पन्न छक्तिकीर्थ छाहात युद्धि समूनारब नर्गन महिरछहिम। ১१

ভগৰাৰ মামক্লকের প্রণামাদি এই প্রথম আহো বলা হইল।

. यायकर्मः परिषयः षः २ गोविन्दानन्दनामा गणवात्तन्यः सर्वयाखार्यं कर्त्ताः प्राक्षाष्यार्यः स्टासी इरियदकमसिन्यस्तवित्तो विवेकी। श्रीगोविन्दे तथासीत् सक्तजनगणान् दत्तवान् भक्तिपूत स्तदः श्रीभक्तिगीर्यी सं गणविन्ता गमकृष्णाक्रयाष्ट्रः ॥ १ श्रीगमकृष्णदेवस्य प्रीतियं विदुषामितः। रामकृष्णात्रयायतः विस्म सङ्गास्त्रस्यकः ॥ २

रामकृ व्यामागवतः विक्रम सङ्गास्त्रदायकः ॥ २ वङ्गामाताः कान्यकुम्बाद्ये दश्चा साह्यपीत्तमाः । गोतमान्वयकास्त्रे स्वयाचात्यावेटिकाः स्वताः ॥ ॥

I, the descendent of Govindananda Bhattacharyya, who was the son of Mahamahopadhyaya Ganapati Bhatta, well renowned for his knowledge in all branches of Sanskrita Shastra, and who dedicated his life and all to the services of Shri Govinda, say myselito write this book, entitled "Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam" to preach devotion to Sri Ramakrishna and to bring pleasure to learned Pandits. Some high-ranking brammitis of Goutam race who were well-versed in the Vedas, hailed from Kanya Kubla and sottled in Bengal. They are now known as Western Vedic Bramhins of Dongal.

रयः जः '

वनाञ्चाप : --

মহানহোশিগোর গর্জপার পারকর্মী পরবর্শান্তত গণপান্ত ভাইর পুর গোলিকানক্ষ ভটাগার্য সর্বাপন ভগবং পদে মনোনিহলকারী এবং প্রাগোরিকে ধর
জনাদি সমর্পণ পূর্বাক পরিত্র দেহবারী এইরপ বরাসুক্ষরাগের বংশসমূক্ত
ভিক্তবাধি সক্ষাসক্ষর পরিত্র কেবারী এইরপ বরাসুক্ষরাগের বংশসমূক্ত
ভিক্তবাধি সক্ষাসক্ষরাক্তবাধিক ভাইপেত ভগবান প্রীয়ারকারকারকার বাকাং আমির্বারি
আমানাক্ষরাগিক ভাইনিক ও পান্তিভাগার আনক্ষর্যক্র বছল প্রীরাজ্যক্র
স্বাব্যবাধিক ভাইনিক ভাইনারকারকারকারকারকারকারকারকার ব্যবাধিক প্রীয়ারিক

কারকুল প্রদেশ হইছে গৌভব গোত্রীয় বেদক নর্কোত্তর বাষণগণ বদদেশে সমাগত হটাঃ পাশ্চাতা বৈদিক প্রামণ নামে বিশাত হইরাছেন। ৩

A holy place, called Krishnanager, is situated on the northern bank of the river Shalavati in the district of Medinipur. There is a temple of Shri Radha and Krishnarayi. by whose grace our great forefathers lived in a neighbouring village called Khunbera, and I have also built an humble dwelling there. It is due to close proximity to Shri Krishna-ray it that we prefer to live in that village to a life in heaven, as we are

२यः भः ः

blessed by the sight and touch of Krishna-ray-ji and also by taking share of eatables offered to Him.

Here ends the second chapter showing the details of the race and ancestors of the writer.

বসাত্রবাদ :--

বলদেশের বধ্যে সর্জোন্তর প্রকেশ বেদিনীপুর নামক প্রদেশের অন্তর্গন্ত শিশাবতী নদীর উত্তর ভারে কঞ্চনগর নামে একটি ধুবিশিষ্ট শোকালয় অস্তালি

বৰ্তমান আছে। s
নেই সক্ষমানে উই-ক্ষেত্ৰাছেটা-নামৰ একট প্ৰথমিছ জীবন্ত উক্ষ বিজ্ঞা উদ্ধান বিভাগ সভিদ বিবাধিক আচেন। e

নেই ভগৰাৰ প্ৰীক্ষপন্থাৰ্থনীৰ ক্ষপাৰ উচ্চাৰই সাহিংখা খুন্বেড়া নামক প্ৰায়ে আমানেৰ পূৰ্যন্তৰ পতিভগৰ বাদ কৰেল এবং আমিও দেই প্ৰায়ে ১ট কম্ম বুটিয় বিশ্বাৰ কৰি । ৩

ইটিচপ্রনি ক্ষরায়ধীর দর্শন স্পান ও প্রনার্থার প্রব্য ভোছনাদি ছারা
পরিবারকেবণ আবারের সেই অন্তর্গিতে অর্থনা অপেকাও পুথবাস বনিরা
মন হয়। ইবার কারণ প্রকান্ত ওপাং সাহিষ্য গ

এইট গ্ৰন্থ দেশকের পরিচয় I m

वनीवी(हः

किमगातमात्राय नैमिशे सुनिपुङ्कदाः। परच्यर कयायक् संश्वन्ता समाजिताः॥ १ नाही जड्डे ति नामात्र सुनिः श्रीनङ्गमप्रयोत्। धाम्पतः किशुतिधान् को जनानुष्यिति॥ २ किमाधारः क्यं उपः कुत्र चाविभैविच्ति। वा वा तत्र घोधना च कदद्वर महामुने। १ दुनिवं श्रीनकोटेयः सम्बन्धः। कत्री धाचाइनदतः जोगमक्ष्य योतिनः ॥ ४

श्यः पः

CHAPTER-III

The advent of Sri Ramkrishna as indicated in mythology. While the sages in the forest called Naimisha were engaged in a discourse on the manifestation of the Supreme Being, in the beginning of Kell yuge, Nadijangha ested Sounak, "Please tell us who will appear in this Kell yuge to bring redemption to mankind. Where will he te torn? What vill be his appearance and activities? What also will be his merit?" At this, Saunaka told him very kindly all about the appearance of Sri Ramekrishna, the incarnation of God in the Kell yuge. 1 to 41

বঙ্গান্তবাদ :---

্ষ্ পূর্ব্যে নৈনিবাহন্যে ভগ্যবস্থানী অধিনকল কলিবুল আনিবাহে আনিবা প্রশাস জ্ঞাবানের কথায় হাত হইলে তর্তায় নাজীলকা নামক কোন একটি প্রবি মহামানি শৌমক প্রযাকে নিজান্য কবিয়াছিলেন। >

সহায়ুল লোকক জাবক জালাল কাৰ্যাল্যকল । ।

হে ব্যায়ুদি সভাতি এই কলিয়ুগে কলিগ্ৰত জীবপৰক কে উদ্ধাৰ কবিৰে।

ক্ষাৰ কলিব জীবনুন্ধ কাহাৰ নাৰ উল্লাবৰ বাবে তৎকৰাৎ পাপযুক্ত

কীলে।

জীহার পরণ কি, আচলগই বা কেমন, কোণায় আনির্ভুত হাইবেন, জাহার সাধনা কি! ভাষা আয়াকে বলুন। এই কথা তানিয়া নর্বন্ধ সাধুবংসল পৌনকাসেব বনিয়াছিলেন এই কলিবুলে। ৩০৪

> स्नरूप' तथा जीला च कपयोगाच त' दहा। ऋषु यत्स विदेशास्त्र सर्जेशीनसनायष्टम् ॥ ॥ श्रीदामकण्य चिति' य' न जानृत्ति योगिनः। पुराष्ट स्रधायः सत्ते स्रक्ककुष्टे यदानस'॥ ६

ह्य: अः

यत्र स्वयं यद्ययोगे राजीयमसितममः । भगोरयः सहाभागं गङ्गानयनतत्त्वरं ॥ ७ त्रोतादावर साहालां रामकत्त्व कथानयः। त्रयोग्यपरितः सम्यगुक्तान्ते कलिकास्त्रं ॥ ८

"Dear child, listen to what I say about Sri Ramkrishna to is beyond the reach of knowledge of the greatest of sages. Once in Treta Yuga I had been to Hardwar where I found Bhagiratha, who had come up to bring the Ganqa down to the earth to bring salvation to the souls of the sixty thousand sons of the king Sagar. There I also heard Lotus-born Brahma describing the glory of Rama of Treta yuga and Krishna of Dwapur yuga to the king Bhagiratha. 15 to 8 !

বঙ্গানুবাদ :--

ভগৰান প্ৰীৱাৰকজনেৰেৰ স্বৰূপ ও দীলা স্বৰণ কৰিছা বলিছাছিলেন। ত্ৰিলোকেৰ পাপনাশক প্ৰীৱাৰকজন্মেৰেৰ চৰিত্ৰ-বিলভেছি ভূবি বেগন বে চৰিত্ৰ-মোলিগণত দশুৰ্থ অধিদিত। ৫

আদি মেডায়ুগ প্ৰস্তাৰ বজাপেও হবিষাৰে প্ৰস্কুতে যে সমৰে বাইবা-ছিলাৰ। নেই সমৰে সেই কালে শিকাৰত মন্ত্ৰী সহত্য সগন্ত মন্ত্ৰালগনেৰ উদ্ধাৰাকেঁ সমালনৰ ভংগত প্ৰথমেনীয় মহাভাগানাল বাজাৰ্থ ভৱাৰকে। ১৮১

শ্বং পদ্ধনেনি এখা তেতা ও ছাপর খ্যের শ্বতার প্রহাম ও প্রকৃঞ্চের শ্বরণ মহাত্ম ও চরিত্র শ্বংশ করাইর। ৮

> णीव दुःखः ब्रद्धिस्तृ चषः वाक्त्र्यतां गतः। ततः ययममानन्दः पाध्याते विश्वकत्तदाः ॥ ८ भगोरयस्वाणेदः ऋषु राजीय सत्तमः। कसिदीयन्धिदीयास्तावदेवीजिताष्ट्रवः॥ १०

9U: 3E:

यावदेव अविश्वस्ति श्रीरासक्षणाम छक्। नाविभूतः सं समवान चिन्तानकाशक्रिकः॥ १९ रादे त्रक्रकुके चन्द्रोदर प्रादुर्भ विश्वति । कोजाव विविधान्तस्य पाटिमध्यास्यक्रपकाः ॥ १९

In the end, remembering the unfold of hardship of the people of Kali Yuga Brahma remained speechless for a while. Then he told Bhagnetha in great joy, "Oh king, the people of Kali Yuga will-continue to be afflicted with the sufferings till the appearance of Six Ramkrishna. He will be born in "a bramhin family in Bengal, His activities will be threefold—early, middle, last,

9 to 12 no

বজাতবাদঃ—

্ৰেৰে কণিকাণভাত জীবের হুঃখ গ্ৰহণ কৰিয়া ক্ৰেৰান্দ্ৰ বাকৃণ্ড অবস্থাত্ত আৰু ক্ৰিয়াক্ত ব্ৰহাত্ত আৰু ক্ৰিয়াক্ত হুইয়া পলে প্ৰমানন্দে ভগীৱখনে বৰিয়াহিলেন। ভ

প্ৰায় সৰ্কাশ্ৰেট বাজৰি তুমি শ্ৰণ কৰ। দোৰবৃক্ত কণিব ভ্ৰজণাই পোৰ স্বৰস প্ৰায়িপাকে প্ৰবাদভাৰে পীড়ন কৰিয়া থাকে। বতৰিন পৰ্যন্ত আৰম্ভ পাজি মধ্যমান শ্ৰীণামকজালাৰে ভাবিঠান বা চহ। ১০১১

কদিহনের প্রায় ও হাজার বংশর গত হুইলে বজের বাত দেশে বিশ্ব ব্রাহ্রণবাদে চল্লাক্ষরীয় গর্ভে আহিত্তি ছুইবেন। এবং তাঁহার দীদাসক্ষত ভাগনে শ্রীহন্তের সভ আধিদীলা বব্যদীলা এবং অস্তা দীলারদে বিধিয়। ১২

> भविष्यत्यस्ताचाच्या मध्या महत्त्वदायिका । भ्रमयाच्यान्तरकपा च याग्यी यससयं मतस् ॥ १६ भविष्यत्येवजीवानामाविर्धाव स्तदा भवेत् । प्रायेग पद्मसाइसं कह्यस्य विषये सत्ति ॥ १४

- योत्रोरासक्षणसामवतस्य

w,

२थः षः।

रामकृष्य सुखीट्गीयाँ यन्त्र' सर्व्याद्वसुन्दरम् । सन्दर्भ त्राह्मणः क्षिवदर्थियाति पष्डितः ॥ १५ सङ्ग्रनाचरणदादो ज्ञपापातिस्ततः परः । प्रचितः श्रीधरुवनो राजकरणस्य ग्रोगिनः ॥ १६

His early life will be called Amrita (Immortal), the middle "Mangala" (Blissful) and the last j"Abhaya" (Free from fear). By compiling the utterings of Sri Rama-krishna one Sundara (beautiful) bramhin will write a book, in which there will be first obeisance to gods, then meeting with Sri Ramakrishna and his blessing; hymn to Sri Ramakrishna. "13 to 16"

श्यः जः।

ततस्त्रसाधादीचे च व्रिसत्य मितगदितम् । भगगद्रामक्रचस्य मक्तवर्गस्य पादगोः । १८ चमा नाभार्य मत्त्रयौ याच्या तस्य विशेषतः । विकासङ् इत्र नच्च दक्षिणेक्षर मन्दिरे ॥ १८ चौरामक्रचादेवस्य पोत्तर्के पुख्यवस्य । व्यवस्त्रप्रकारस्य चोरामक्रव्य पादगोः ॥ १०

The detailed account of the family of the writer, and the devotees of Sri Remkrishna; His transcendentalism; obeisance to his devotees; meeting with Sri Remetricians and his blessina. "17 to 20"

বঙ্গান্তবাদ :---

্রন্ত রচরিভার বংপ পরিচর। অসবাবের পার্ক নির্বর। ১৩ প্রীয়ারকজনেবর ফ্রেকার্সিক সভার বা ক্রিকচ অভিনারন। প্রীয়ারকজ্ঞ স্থেবর ও ভতস্বাহার্যালয়ের রূপানাকের অভ গ্রহনবের তাঁহারের পাসুন্তর স্থানান্তর্যার্থন। ১৮

এখনচারিতার অটম বর্ষবারের শিতার স্থিত ত্তিবেশবরে যাসমন্ত্র মনিছে
লাকার ভগবান রান্ডকের দর্শন এবং বহু ভাগের বহু পূরা সঞ্চিত বসভঃ
প্রমানার ভগবান প্রীরাক্তক্তবেরর পায়বৃগলে নতাক পুঠিত ইইলে ভগবানক
ক্রিম প্রমান বর্ষবার প্রমানক

मस्तक' जुष्टितयासीक्तेन तस्य कतार्थतो । तन्मस्तके नास्त्रङस्तो भगवान् कर्रणानिधिः । २१ आभोनीट' देदी तस्त्रे सानकाय खपुश्चय् । . प्रागाविर्धावतस्त्रस्य योरामकण्य योगिना ॥ २२

श्य चः

वितः पूर्वात्रमस्यास्य वर्णनं दुखसूचकं । दुट भूसामिनः पावाचरणाद् ग्रष्टाविष्युतिः ॥ २३ वत्य द्वरा नग्स्तस्य सुखनानस्य धीमतः । साम्रातः सुदगसस्य कामान्युकुरे स्थितिः ॥ २४

An account of Khudiram's original habitation is the departure from his native place in destitute condition; his meeting with an old friend, named Sukhalal Goswami and settling at Kamarpukur, "21 to 24"

বঙ্গাতুবাদঃ---

ভগৰান প্ৰীৰাৰক্ষমেণ্ডৰ আধিজানেৰ বহু পূৰ্বে পিজা কুদিবানকা পূৰ্বান্তাৰে পৰিচৰ ৷ ছট অধিদানেৰ চকাৰে কুদিবানেৰ সৰ্বান্তা অবস্থার গৃহ ঘটাত ৰহিগতের পৰ পথিমাণা পূৰ্বেণকু হুখলাল গোহামীৰ দুৰ্পন একং পোষামীৰ নাহায়ে৷ কুদিবানেৰ কামানপুকুৰে বাসগুহুত্বাপন ৷ ২২২০১২৪

रप्रवोश विसामाप्ति गैयायां गमन्' तथा ।
चुदिरामं गयाच्रियं छप्ते माचात् गदाधरः ॥ १५
एवाचावतरिष्यामि भवत् चेवं न सचात् ।
गया वत्यामनो विद्यो समयद्वावभावितः ॥ २६
गर्भोऽभवचन्द्रादेव्यो स्तव योभगवान रूपः ।
धाविमूं मो गर्भसच्ये देवानोतागमादिकः ॥ २०
ततो गते कियत्काले भगवान् योगदाधरः ।
धाविमूंनः स्तिस्ट्रे जक्षास्यान सुवाच सः ॥ २८

Getting the holy stone of Raghubir; Journey to Gaya; His dream in Gaya about the birth of Gadadhar;

n नौक्**ष्मगागवतस्य**

श्यः नः

Return to Kamarpukur; Holy conception of Chandra Devi; Visit of the gods; the birth of God in His own Self. "25 to 28".

বঙ্গাত্রবাদ ঃ—

٠,٠

ুৰুত্বীৰ নামক শালগ্ৰান শিলা গ্ৰোণ্ডিৰ পৰ সুধিবাৰেৰ সহাবাৰে প্ৰম ভূৰার ভগৰান গণাৰৰ খন্তে সুধিবাৰকে আৰি শীন্তই তোমাৰ শন্তীৰ দৰ্ভে আহিত্তি চুট্ৰ। ২৫

এইলপে প্রাাবদ প্রান্ত ভূবিয়াৰ গরাবাৰ ছইছে বিষয়ুহে প্রভাগৰনাত্ত ভগৰতাৰে ভাবিত হইলে পত্নী চন্দ্রাহেবীত প্রকাষাবিশ্য বর্গ বয়নে গঠনস্থৰ ইবাহিল। এবং দেই গতেভগৰাৰ আহিত্ত হইলে এলাদি দেবনৰ স্থানিবাৰে গ্রাহে যাতায়াভ ক্ষরিভান। ২০১৭

এইকণভাবে প্ৰদৰ্শদীন ভগৰান আবিতৃতি ধুইয়া তাঁহার সকল ওাঁহার শিতামাতাকে নিম চতুর্ব নারাধণ সুঠিতিও বেধাইয়াছিলেন। ২৮

> रंव चतुर्भुं कसूर्रेज्ञच्च पित्रसे समदर्भयत्। तत्त्माद्वशस्य स्रोत्तायाँ विद्वन सत्यसीविकः ॥ १८ अद्याद्य- पाठीक प्रवेशः पाठहत्त्व। तत्र क्षात्रवरीचार्थं सागते सावपिकते ॥ १० स्वरूपः दर्गयासास नवदुर्वीदलदुरितः । सर्वेभावस्याविभवि। बास्त्री तस्य निरूपितः ॥ १९ ततो भागिनय ग्रेष्टे वितुद्धः त्योरनन्तरः । गदाधरोपनयनः सर्वयानीिकतः अतम् ॥ १२

Gadadhar's revelation of his appearance with four hands; his uncommon activities in his boyhood; his rice taking ceremony; initiation to the study and

श्यः षः

learning; revelation of his own divine self to the visiting Government officer; scaring up to higher spiritual plane at times even in his boyhood; death of Khudiram in his nephew's house; performance of the sacred-thread ceremony of Gadadhar in a very uncommon way. 29 to 32

বঙ্গামুবাদ:—

ş

তংপর বাদ্যালীলা অন্যোতিকভাবে হইমাছিল। অন্তর্থাদন, বিচারত এবং পাঠদালার বাজপুক্ষকে অর্থাং শিকাবিভালীর ইল্পেটবনে স্বকীর ভঙ্গবং স্বন্ধু দেবাইমাছিদেন। এবং বাদ্যাকাল হইতেই তাঁহার ভাবাবেশ হইত।

601001EF

ভারপর ঠাকুরের পিতা কুলিবামের ভাগিনের বানচাঁকের গৃহে মৃত্যু হইলে কিছুদিন পরে গরাংরের উপনয়ন কার্য্য ভাগেকিকভাবে ক্র্মন্পর হয়। ০২

धान्नीमातुर्धनोमान्त्रगः प्राम्भिचा यष्ट्य' तथा।
पूजन' रह्यवेरादेभीवाविष्टस्य चेतसः॥ ३३
एवं न्नाह्यच विहास्य पर्यम्तमादिकारुकः।
सम्प्रकारुक्य प्राग्यस्य कविकाता समागमः॥ ३३
भातुर्विवास्य' प्राप्य तक ग्रास्तानुगीकन'।
स्रवास्तरे रास्मिकेः प्राप्य क्षिकेयस्य सु ३५
राह्यास्तार्थमेवः काले द्विचीव्यर संस्थितः।
राह्ये काली स्वामाभा प्रवदेशास्यः स्तरः॥ ३६

Taking alms from a mid-wife named Dhani; worship of Raqhub:r in a mood of deep meditation; a bramhin's recovery from illness; here ends the first part of the

∌य: ,चः

book. The Middle part begins with Thakur's arrival in Calcutta; then his study of shastras under the tutorship of his 'elder', brother; the stratagey of Rani Rasmoni to protect her subjects; on the eve of pilgramage her stey at Dakshineswar; Kalı's blessing on her; establishment of temples at Dakshineswar. 33 to 36

বঙ্গানুবাদ ঃ—

ক্ষরীং ধনী নামে কর্মকারের পত্নী ধারীমাতার নিষ্ঠে উপ্নয়নের সময়ে বক্তচারী ক্ষরার সর্ব্ধ প্রথমে ভিকাগ্রহণ করেন। তথপরে গৃহদ্বেতা রমুবীয়ারি বেবচার পরা ক্ষরিতন ভাবাবিট হেলা। ৩০

এইতপভাবে আঘণের ঘোগমুক্তিগঠাত আধিনীলা সমার্থ হয়। নথাসীনার প্রায়য়ে ঠাকুরের কলিকাতার আগমন এবং জ্যেট আতা আবসুমারের বিভালরে দান্ত চটা ইবার মধ্যে বাহি খাসমনির প্রকাশিকের ককা কৌনল মান্তী বাসমনির ভীর্থনিকরের সময় কলিকোরে অবস্থান এবং নিজ্ঞাবয়ার ভাত্রিকালে স্বন্যহায় স্পানাত ও মন্ত্রি নির্মার্থির। তথাওথাক

> भोगदानविजी तल विधियल प्रवह्नतः । पण्डितमवरेषाधि श्रीरामक्सारिण व ॥ १० उपिट्टा तदा राष्ट्री कार्याभृत् सुनिधिता । तमान्दिर पतिष्ठायां पूजाकार्य्यो विशेषतः ॥ १० पण्डितः सन् लिसीऽमृद्रामाऽस्तव मसादरात् । १९ तिविन्दितः कमा क्रीध निसी यदाधरः ॥ २० देवातुकान तस्तव्य क्रीधी निन्दीचर्ता गतः । इद्यानसन्तत्वल क्रतः तम प्रियास्त्वनं ॥ ६०

३य. ऋः

Counsel of Pandit Ramkumar regarding distribution of the rice; services of Ramkumar in the foundation ceremony of the temples; Gadadhar's resentment; his appearement by holy rites; Hridaya's arrival; worship of Lord Shiva. 57 to 40

বঙ্গাতুবাদ :---

নাধী হাসমণির মনির নির্মাণ ও দেব হাসকদের সংগ্রেছ হইলেও ভোগহান বিবরে পণ্ডিতগাণর মত মা হওরার একমাত্র বামকুমার পণ্ডিতই ভোগহান দ্বাহু হাথিকে আরম্ভ করেন এবং রাইও হাসকুমারের উপানের হুডভার্চ্চ হন। রামকুমার পণ্ডিতই প্রাহিটারি কার্চ্চ সম্পালন করেন এবং রাইর আরহ্যনতঃ রামকুমার পণ্ডিতই পুলালার্চ্চ তাই ন। তাহা মেবিহা কনির্চ্চ হার। কুছ হন। কিছ বৈদ্যাহটান বপ্তত কোব দ্বীকৃত হব। এবং সেই সমর ভানিনের কর্মহান ক্ষতিব্যাহে আহিলে ঠাবুল অলম্ভ পিন্দ্র নির্মাণ করিয়া পুলাকরেন । তাগচাওগাঙ্

> साचान्तातुः क्यानाभी जन्मभूदर्गनः ततः । तत्रीदाष्टः सारद्या पुनः सस्यानदेश नः ॥ ४९ राज्ञा रासमये मृश्यु में रच्या गमनः ग्रभः । पूर्णामिक्तो भैरच्या साधनासिहि वर्षनः ॥ ४२ गदाधर सहस्य निविजन्य गमान्या ॥ ४२ रहा जीमेरवीदेशे चजार नाम पात्रनम् ॥ ४२ सोरामकञ्चदेवित रामश्रण व्यद्धकः । साधनं बहु देशनां तया प्रकृति माधनृन्।॥ ४४

Appearance of the Goddess before Goddehar and Her blessing on him; his visit to his native village and

श्यः भः

his marriage with Sarada; his return to Dakshineswar; death of Rani Rashmoni; Bhairabi's arrival; Initiation by Bhairabi and attainment of success; her realisation, of the true self of Gadadhar as one unified entity of Sri Ramachandra and Sri Krishna; the naming of Sri Ramatrishna by Bhairabi; his worship of various gods and attainment of divine power. 41 to 44

বঙ্গানুবাদ :--

তংশার ভগবতীর রূপালাভ, কামারপুকুরে গরব, নারবার সহিত বিবাহের পর পুনর্বার ঠাকুরের হাক্রবেরতে আগনব। ৪১

রাণী বাসমন্থির মৃত্যু, ভৈরবীর আগমন। ভৈরবী ঠাকুরকে পুণাভিধিক

করেন এবং ঠাকুরের দাধনায় দিছিলার্ড 1 ৪২

ভংশরে আঁতিৰবাদেবা নিবিছল স্বাধি শ্ববহাৰ গ্ৰাপ্তেৰ বধাৰ্থ প্ৰকা লানিতে পাতিলা:ঠাকুৰ আঁলানহক্ষণে শ্বাং আঁথানজ্ঞ ও ক্ষডাপ্ৰের একতা ক্লপ নাৰ কৰণ কৰেব। পাৰে বহু দেবতাৰ সাধবা ও প্ৰস্তৃতি, বা পাতি সাধন কৰেব। ৪০০৬

> सुद्राणां श्वतिकातुरूयं साधनं क्रतवान् प्रसुः। लटाधारी प्रसङ्ग व तोतापुरी समागमः॥ ४५ -रक्तामादि धर्म छिडि मॅरव्या सहितन्दाया। . श्रकामा पितृगेष्ट भेरव्याय पदाधनः॥ ४६ ततीपित्वा कियत् कालं कामारपुकुरात् पुनः। श्रामत्मतत् प्रिय स्वानं दिचिय्यर धामि ॥ ४० एवसन्तरः सीस्य योरामरूच योगनः। यस्यां व श्रूथमानायां रामरूच्च रतिमयेत्॥ ४०

२यः चः

His realisation of oneness between earth and coins; the story about latachari; the appearance of Totapuri at Dakshineswar; his practice as an Islam; his visit to Kamarpukur with Bhairabi; Bhairabi's escape; his return to Dakshineswar; Here ends the Middle Part.

40 to 48

বঙ্গানুবাদ ঃ---

ভংপৰে ঠাকুৰ মুক্তিভাতুদা গুলাগাধন সম্পন্ন কাৰেন। জটাধাৰী সাধুৰ শ্ৰেমক তোভাপুৰী সন্মানীৰ স্থাগামন। ৪৫

ইস্লামাদি বাংনিক থার্মে সিঞ্জিলাভের পর পুনরার ভৈরবাদেবীর সহিচ্চ কামারপুত্রে পদন। এবং ঐস্থান চ্ইন্ডেই ভিরবীদেবীর পলারন। ৪৬

কিছুকাল তথাহ অবহান পূর্বক কাষারপুত্র হইতে প্রবাহ তাঁহার আভি প্রিয় মকিংগবরে আগবন । ৪৭

এইরপ্রভাবে ভগবান শ্রিরামর্ক্সদেবের মধ্যলীলা হাইরাছিল। বে দ্মীলা প্রবন্ধ করিলে ভগবান শ্রিরামর্ক্সদেবে রভি জয়ে। ৪৮

अन्तमीना प्रारक्षे च नानाजनसमागमः।
तत तस्य पापं दानां नामान्यतः प्रगोवते । १८
निजधामागर्गेयेषः भीमातः प्रकटीकता।
नरन्द्रमाय राखास योगीन्द्रनाय तारकः ॥५०
गद्राधर वासुराम गिरीभचन्द्र सारदाः।
वनरामोरेन्द्रनायो गरिभ्यय भूयता।। ५९
कानां माद्रकृरिनाय गरसन्द्र निरक्षनाः।
नामका रामकुरास्य सिक्सका भवनामी।। ५२

∌या: अं: ∙

In the beginning of the Last Part, many people gathered around him. Of them, the names of his followers worth mention are as follow: Narendra Nath, Rakhal, Jogindra Nath, Taraka, Gangadhara, Baburam, Girtshchandra, Sarada, Balaram, Upendra Nath, Sashibhushan, Bhupati, Kali, Latu, Harinath, Saratchandra, Niranjan, These are the constantly attached followers of Sri Ramakushna. 49 to 52

বঙ্গান্তবাদঃ —

ভগবানত দেব কীলার প্রথমে বছা বজির স্বাগদ হছ। তর্মাধ্য হেসকদ ভক্ত তীহার নিজ ধান অর্থাং বৈকুঠানি তান হাইতে চাকিংশবরে তাহার নিতঃ দীলা প্রচারার্থে আদিয়াছেন তীহাদের কিঞ্চিং নাম বলা হাইতেছে। হথা ব্যৱস্রস্থাধ হাথালতাক, বেগিন্দ্রনাৰ, গালাখন, বার্ব্যম, নিমিনচন্দ্র, সার্ব্য, করার, উপ্লেলাক, শশিতৃবল, ভূপতি, কাশী লাই হবিনাশ শবচন্দ্র নিজন সক্রম ভক্তই ভাগান প্রধানক্ষেত্রতাক নিভাগিক দিও ভক্ত। ১৯৪৭ ০১/১৪২ সক্রম ভক্তই ভাগান প্রধানক্ষরেত্রতাক নিভাগিক দিও ভক্ত। ১৯৪৭ ০১/১৪২

पतद्व्याःश्वन्तवाची तदा यत सङ्ग्रमः।
श्रद्धा रक्षातति सत्त्वीं स्व ग्रें च हम्प्रते 'सुन्दः । ५१
अनन्त भन्न प्रवर्ग विद्यम्ती च जले स्वस्ति ।
एवन्तद् भन्नवर्गाणानन्त्री यां विद्यमार्गि ॥ ५८
मेसन वहुषाद्वासीत् श्रीरामकृष्य योगिना ।
तन्नासान्त्रव्य संस्थात् कष्यति कीतृकात् किल ॥ ५५
श्रीतकरत्न विदान्तवासीय पदानीचन ।
अञ्चाि देवन्द्रमाथ भीशे पविष्ठत संस्काः ॥ ५६

३यः अ:

Such devotees are seen in the heaven, the earth and the lower regions even to-day. Beside these, there are also innumerable devotees in land and water. They meet Sri Ramakrisha in various ways. To cite a few examples, we may mention Sri Padma Lochan Tarkaratna Vedantabagrish, Maharshi Devendra Nath Pandit Gouri. 53 to 56

বঙ্গাতুবাদঃ—

আল পর্যান্ত এইরূপ অসংখ্য ভক্ত বর্গে ও বর্ত্তে ও পাতালে প্রভাকরণে দুখ্য হয়। ৫০

এবং ইহা ছাড়াও দলে বলে ক্ষমন্ত ভক্ত আছে। এইবাণভাৱে ওগবানের ক্ষমন্ত ভক্ষণ্য এবং অঞ্চল গৈতিবলোঁৱত ভাগবানের সাহিত বহু একারে বিদান হয় কৌতুহনশত এইবংল উহানেক নারও বলিতেছি। তর্কন্ত বেলারবাণীল প্রদোচন মহাবি ক্ষেত্রনাথ নাকও, গোড়ী পণ্ডিত থাবাভিত। ভরাবানাল

> विद्यासागर विजयकत्त्व गोस्तासि एपिडती । कैयवचन्द्र सेनच शाह्यभगी प्रचारकः ॥ ६० श्रीरासकत्त्व्यदेशन चैवासाधीत् स्रभागसः । येन ते पिडदताः सर्व्य हास्य दर्श नमासतः ॥ ५८ जोवन सकन द्वाला त्वतकत्वाः किनासवन् । तरः योक्षारदादेशे गङ्गान्तगत्वाय तस्य च ॥ ५८ दर्य नाथे गता मध्ये पथि चङ्गविविज्ञता । दश्युचमताहसुक्ता सा दखिषेग्रस्य सङ्गता ॥ ६०

Vidyasagar, Vijoykrishna Goswami. Keshab Chandra Sen, the preacher of Bramha religion. Such great scholars became blessed even at the very sight of Sri Ramakrishna. Then while proceeding on her journey with a view to taking a bath in the holy Ganga and also paying a visit to her husband, without any companion she fell into the hands of robbers but she reached Dakshineswar without any harm. 57 to 60

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

580

প্রসামেশ। ত পৃথিত বিভাসাগর বিষয়ক্ত সোধানী এবং আন্বংগ্রের প্রতিষ্ঠাতা বেশব চন্দ্র সেন । ৫৭

এই সকল প্তিতগলের সহিত ফগরান শ্রীহারত্বকবেবেমুনিলন হব। এবং ভাহার ভত সেইসকল পতিতলগ ঠাকুবের ফুলবারে বিজ্ঞানিক জীবনকে বন্য মনে করিয়া বৃত্তার্থ ইইরাহিনেশ এ৮

মান কৰিয়া প্ৰতাথ হছনায়ংগণ। তেওঁ কৰিয়া ঠাক্তিৰ বাহিন কৰিয়া ঠাক্তিৰ বৰ্ণন জন্য ত তংশক প্ৰীন্ত নিৰ্বাহৰে গাঁৱাখান উপস্থা কৰিয়া ঠাক্তিৰ বৰ্ণন জন্য কামাৰ পৰ্যুৰ বহঁতে ৰাইতে বাহিত পৰিনায়ে সৰপুৰা হবঁয়া বহা বাতে পতিতা তুন তথ্যায়ে কৰিপেনাৰ ঠাক্তিৰে সহিত নিশিত হব। ৫২৮০

मधुरेष भगवत स्तीर्घयाता समागमः । तीर्थं प्रत्यागतवासी स्वकान्तां चारदां तदा ॥ ६१ स्व इत ज्ञानदानिन कतायोभकरोच तो । रामेखरस्य निर्यान तत्पुतः पुनकोऽमनद् ॥ ६२ क्षेत्रवन्तरः सेनस्य ठाकुरेष सदागमः । दिनयक्षण योध्नामो यदापुण्डतः प्रभुः ॥ ६३ माध्यमग्री परित्यन्य क्षम्प्यस्थां प्रकार ह । स्वमानुमंत्रण मेतक्रत्यं सर्ममकारयत् ॥ ६४

Then Thakur's pilgrimage to various holy places with Mathur; On his return, revelation of his real self

श्तुः चाः

to Sarada; after the death of Rameswar appointment of son as the priest; Keshab Chandra Sen's visit to Thakur; by grace; of Thakur, conversion of Viloy Krishna Goswami from Bramha religion and his initiation to the holy services of Lord Krishna; after the death of Chandra Devi, performance of her last rites by Thakur's nephew.

दङ्गाञ्चाम :--

তংশার মধুবের সহিত ঠাকুর তীর্থ বারা করেন এবং তীর্থ হইতে ছিবিছা আদিয়া পদ্দী সারবাদেরীকে তাঁহার বধার্থ পরপটি কি ভাছা আনাইবাছেন। নামেবারে মৃত্যুর পর তাঁহার পুত্র রাবলাল তবতারিনীর পুলক হন। ৩১/৬২

বেশবচল্ল দেশের সহিত বিশিত হব। এবং এছ বিজয়ক গোস্থামী ঠাবুৰের কণায় প্রাথনসমাজ পরিত্যাগ করিয়া কুন্দেশতা ভগবান হত্তময়ে বীক্ষিক্ত ইইমাহেন। তংগার ঠাকুরের মাতা চল্লাদেশীর সৃত্যু ইইলে প্রাভূপুরের দারা তাঁচার প্রচিক্তিক কার্যা করাইলাজিনের। ৩০৩৪

तत्र कीसाइसी जागा नानाजनसमायमात्।

यिचाज्ञान' निर्व्यानच नरेन्द्रच क्रतार्थतां॥ ६५

ठाकुरस्यान्तजीसेन' वेषितास्त्रचनेः पुरा ६

निर्वयिता महाभागा स्तद् अक्षाःचलुमर्ष्य ॥ ६६

एवन्तद्यस्य सम्पूर्णं क्रतवान् ग्रम्थकत् स्वयः।

सुगावतार चरित् यह्नां पद्मयोनिना। ६०

तदेवोक्तः मयाप्यवनीमित्रं सविषे च व.।

समिव पत्रषः च्येयः वाली निर्वा समञ्जीमः॥ ६८

श्यः चः

Then due to a very noisy and tumultuous atmosphere consequent on the gathering of people in large numbers Thakur's call to his followers, his blessing on Narondra Nath and lastly his intimate followers. I pray for their forgiveness if I have gone astray anywhere. Thus the Look has been completed. I have said what had been told by Pdmayoni Bramha about the Avatar of Kali Yuga, who is to be worshipped by all who seek salvation. 65 to 68

বঙ্গান্তবাদঃ—

তংশবে বহু ব্যক্তির স্বাধ্যনত্ত নানাপ্রকাব কোশাইদ উপস্থিত হুইলে ঠাকুন শিক্ষপাঁকে আলোন বাহন। নাজেনে প্রবণ দেশবিদ্ধা নিজনামে গ্রহন কৰেন। ঠাকুনের ক্রান্ত প্রকাশ করেন। ক্রান্ত কর্মনার্থন করিবাহন অক্তরণ সেইসংলা মহাভাগ্যালন সংখ্যালন আনার ক্রান্ত বিশ্বন করিবান। কর্মনা

প্রথমতা এইকণ ভাবেই গ্রন্থ স্বান্তি কৰিবাছেন। স্ববং প্রবোদি গ্রন্থ অন্তর্গতে মান্ত্রি ভাগীবংগে মুগাব্যার ভাগাবন প্রীবাদরকালেবর দীলা বাহা দ্বিয়াহেন স্থানি স্বর্থাং স্বৌনক ভবি এই নৈমিবারবায় স্থাপনালেক নিকট ভাবাই বলিনার ৷ অক্তর্গত ব্যক্তিকানী কনগণ কলিবুগো ভগবান প্রীবাদন মুক্তালেবে নিভাই বানা কবিবে।

> न्नीरामक्रखदेव' हि भगवन्तं जनाईन'। ऐक्वर्य माधुर्यः रहाधाररूपः सनातनम् ॥ ६८ कोमिनोकाञ्चनत्वागादणीत्तमः समुद्रवात्। यात्र गुष्यं परिपूर्णाधं भन्नतः मधुस्टनम् ॥ ००

१ति श्रीभक्तितीर्थं विरचिति श्रीशीरामक्तलभागवत पारमङ्खां संडितार्थं भगवतः श्रीरामकल्यदेवस्य महाजन् वार्ताह्यो छोता-विवासास्यरक्तोश्रीहरः। ३

३य: अः ॱः

We should worship Sri Ramkrishna in order to attain salvation in this Kali yuga.

Here ends the third chapter of Sri Sri Ramkrishna.

Bhagabatam, describing a brief sketch of his life.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

শ্বভাব সামিনীকাঞ্চন ভ্যাগী রাজ্ববংশে অবভীর্গ জবাভ্তাগা পরিপূর্ব হৈছু ঐবর্গ ও মার্থ্য রনের জাবার সনাভন জনার্চন মনুহেদন ভগবান প্রীয়ান-রঞ্জবেদই ক্লিবুংল ভলনীর। ৩৯।৭০

ভক্তিতীৰ্থবিদ্ধতিভ প্ৰীপ্ৰীয়ামন্ত্ৰভাগৰতে প্ৰীপ্ৰীয়ামন্ত্ৰুদ্ধেৰ মহান্ত্ৰবাৰ্ত্ত রূপ তৃতীয় স্বয়ে দীলাবিদান বৰ্ণিত চুইল ৷

चतुर्थोऽङ्कः

योगमङ्ख्य कथा प्रजल्पिनः स्वासि प्रधाना जन दृःख सोचकाः।

तदीय पादान्तुज भूजियुत्तर' कदाभवेदस्य ग्रिगोऽधमस्य मे ॥ १ स्योमग्रहाधिक हिप्यथ्यत बहुग्ब्द् साधवे । पितासहागमः स्वाकिन्द्रचिपेक्वरधामृनि ॥ २ तत्र दृष्ट्। जगनायः गामजःशः पिता सत्र । दृष्ट्यत्तत् पोटतन्ते पतिला प्रथिपत्य तः॥ ३

पुन: पुन: पादपुलि' पानिस्यां प्रतिग्रह्य सः।

समस्त्रके सुबिन्यस्य धन्योऽस्थातित चीक्रवान् ॥ 8
I look forward to that day when I shall be blessed
with the dust of the feet of those great men who
treasure the uttering of Sri Ramktshaha in their heart
Once early in the month of Valsakh in the Bengall

श्यः चः

Then due to a very notsy and tumultuous atmosphere consequent on the gathering of people in large numbers Thakur's call to his followers, his blessing on Narendra Nath and lastly his intimate followers. I pray for their forqiveness if I have gone astray anywhere. Thus the book has been completed. I have said what had been told by Pdmayoni Bramha about the Avater of Kall Yuga, who is to be worshipped by all who seek selvation. 65 to 68

বঙ্গাত্যাদঃ—

তংশবে বহু ব্যক্তির সমাধ্যবলতঃ মাধাপ্রকার কোলাংল উপস্থিত হুইলে ঠাকু পিছপুর্বাকে জাহানা কালে। বাজেনে খুবল বেনাটো নিজ্ঞানে প্রম কবেন। ঠাকুবের ভক্তবর্গ শ্রো এইরলাভাবেই গোবার বর্গন করিবাছেন জন্তরর স্কেইস্কা মহাভাগ্যান মহাভাগ্য আবার কাল কবিবন। ৩৭১৬০

প্রক্তর্তা এইনেণ ভাবেই এক সমান্তি কৰিছাকেন। প্রবং প্রবোধি বজা ব্যক্তরে বাল্পনি ভগীলখনে সুগাব্যার ভগৰান প্রীয়াবক্তরেবের দীলা বাহা বলিয়াকেন স্মানি স্পর্যাৎ শৌনক লবি এই নৈমিয়ারব্যে স্থাপনাকেন নিকট ভাবাই শলিশন। স্কানৰ প্রক্রাবী জনগুৰ সনিযুক্তে ভগৰান প্রীয়াবন কুজাব্যার নিজাই গান ক্ষিত।

> श्रीरामक्कणदेव' हि भगवन्त' जनाईन'। ऐत्रायं माधुय्यं रक्षाधारक्षप चनातनम्। ६८ क्षामिनोकाञ्चनत्वागादणीत्तम चसुद्रवात्। पाड्युष्य परिपूर्णीच मजेत' मधुसूटनम्॥ ७०

दित श्रीमित्रतीर्थ विरचिते त्रीश्रीरामक्षणभागवतं पारमङ्खां संहितार्थ भगवतः त्रीरामक्षणदेवस्य मङाजन् वार्ताक्षो लोला-विलासास्यस्त्रतोग्रीऽदः। इ

श्य: अ: -

We should worship Sri Ramkrishna in order to attain salvation in this Kali yuga.

Here ends the third chapter of Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam, describing a brief sketch of his life.

বঙ্গানুবাদ :—

মতএক ক্ষরিনীকাকন ত্যাগী প্রারণগণে অবতীর্গ ওবাড্ওগা পরিপূর্ণ বেড় বৈর্ধা ও মাধুটা বনের আবার সনাতন জনার্চন মধুদ্দন গুগরান শ্রীরাধ-কৃত্যকেই ক্ষিরণা গুলুনীয়। ২০১৩-

ভক্তিভাৰ্মবিষ্ঠিত প্ৰীশ্ৰীধানক্ষভাগৰতে শ্ৰীশ্ৰীধানক্ষাদেৰের মহাজনবার্ত্ত। কপ ডুকীর আছে দীলাবিদাস বলিত চুকুল।

चतर्थोद्धः

योगांकः स्थापन क्यां प्रमाणिकः स्थापन क्यां प्रमाणिकः स्थापन क्यां प्रमाणिकः स्थापन स्यापन स्थापन स्यापन स्थापन स

धर्यः अः

year 1290. I had been to Dakshineswar with my father. As soon as my father met Sri Ramakrishna, he fell at his feet, took the dust of his feet on his head and felt blessed. 1 to 4

दक्षाञ्चान :--

শুগৰান জীৱানজংশ্বের ক্যানুভট্ট বাহাদিপের কথা জনগণের হথে ব্যাহন কারী বেদকল মহারাজ্পণ আহেন। তাহাদের পদপুনি বারা কতাদিনে আমার এতক দেয়ে যথে প্রতিত তাইবে। >

্বসীয় সম্ ১২৯০ সালের হৈপাথ রাদের প্রথমে আমি পিতৃংগ্রের সচিত রক্তিগেখনে রাণী রাস্থশির মনিবে বাইবাহিলাম। ২

সেই খাদে আদার পিত্যুগৰ ভগৰান জীবারফাংবকে ধর্ণন করিবামার সমায়মে তাঁহার পদকলে দওবং পভিত হবঁরা প্রথমপূর্বক ইবঁট হতে ঠাতুবের প্রস্থানি প্রম্পুন্নবর্তার বিভা সভকে ধাবণ কবিয়া আবি ৭৪ হবঁলার এই কথা নালাগ্রিসের । ৩৪

ततस्तयोः पूर्वञ्च संवादानसर पिता ।
प्रममंगवनसस्य पारंध्यूति प्रयञ्च सः ॥ ५
सम मृद्धि, ददी अकार वस्त्रवर्ष वयःक्रमे ।
पानि भग्नामि तत्पादी विध्वत्व जगती पतिः ॥ ६
तत्व समस्यक न्यस्य पुरवस्त्रिय वस्त्रित ह ।
तदा न सालनेगळ सत् पोदपप्रामग्रीमः ॥ ०
ततः समस्यक मम् विविद्द्

_{४यः} ग्र

After they had exchanged greetings and talked on matters relating to friends and relatives, my father bent my head down to his feet. By virtue of merits acquired in my previous births, I had been fortunate enough to have the feet of Sri Ramkrishna placed on my head. He blessed me with his hand on my head. I was then a boy of eight years and so I could not understand what he said, nor could wash his feet with my tears. I remember to have lost my sense for a while. 5 to 8

বঙ্গানুবাদ ঃ

ঠাকুৰ এবং পিতা উভাৱে পূৰ্জ কৰা ক্ষর্যাং কৈ কেবৰ ক্ষাহে ইত্যাদি মামোনিক বৃত্তাৰ আমোনালাৰ পৰ ক্ষামাৰ পিতা ক্ষামান ব্যৱকত ঠাকুকৈব পদস্কি বিহা ভগগোৰন পাদ্বুগলে মধ্যে ক্ষামান ব্যৱক দত ক্ষাইমাছিলেন। তথ্য ক্ষামান বৰদ ৮ বংগৰ ক্ষামিত পূৰ্জ-পূৰ্কবাৰে প্ৰত্যুক্তৰকাত ভূটি হতে ঠাকুৰে হুইট পাদপান ব্যৱক ধাৰণ কৰিবাছিলান কিছ তথ্য ক্ষামি বাদক বদহে গ্ৰাহাৰ পাদপান ক্ষাম্য বিষোক্ত কৰিতে পাৰি নাই। ৫।৬।১

ভংগরে ঠাতুর আহার দহকে করণর দিয়া কি বলিকের ভাষা বৃথিতে না পারিদেও ভিনি বে আমাকে লগা করিদেন ইং। বৃথিয়াছিলার। এবং আবেকত্ব সংল্লাইন ইইয়াছিলার।

> नया तात' मया किन्तु श्वयामीवीद यक्तितः । पणि तोइष्टं भविषामि दीर्घाष्ट्रय न संग्रयः । ? सप्तमिति वयोवर्षं गतः प्रायोऽभुना सम । पणि तेराहतताम्र प्रत्यचामीः पदीमता ॥ १० ततः प्रसादीय सुनिष्ट मिष्ट स्व्याणि पित्रे सम देवदेरः । दत्या सप्ताद्येय तीना स्वान्ता विस्त्रयामास स्टुपिक्ति १९९

४र्घः अः

ततः पिता तव सरिहराया घट्टे समानोय हि तत् प्रदत्तः । भोज्ये मयासोद्दं सहोयवित्रः संग्रेजधानास जल्हा गाङः ॥ १२

Alterwards I understood that he had blessed me to the effect that I should be a scholar and live a long time. Now at this age of eighty seven years, admired as I am by many a great scholar. It feel to day the infallible effect of his blessing. He gave us sweets and fell sorry that we could not stay longer that day. We then, went to the river and shared the sweets and quenched our thirst with the holy water of the Gange. 9 to 12.

वक्षेश्चिवाम 🖫 🗥

কংশবে বুঝিনার ঠাকুরের আশীর্কানে আনি দীর্থাত্ব; ও পণ্ডিত হইব।
বক্তবে উপস্থিত আনার দরদ প্রায় ৮) নতাশীকি ইবা দীর্থাত্বর পূর্ব দক্ষণ এবং
পণ্ডিতবর্গ আন্তাকে প্রস্তা করেন ইহাও পণ্ডিতের লক্ষণ অকরে ঠাকুরের
আশীর্কান অকরে অকরে প্রত্যাক হইতেছে। ১১১০

তংশবে ঠাকুর এসাধীয় নিষ্টার আন্তার পিতাকে আনবের সহিত দিশেন কিন্তু শিতা সেদিন সেধানে না থাকার হুগ্রেখন সহিত আমাধিগকে বিদায় দিশেন ৷ ১১

ছংশয়ে শিতা গাগার বাটে বনিয়া আমার সহিত ঠাকুরের প্রদন্ত নিশৈষ্য ছোলন ও গদানল পান করিয়াছিলেন। ১২

> त्तम्बन्धा राममये मन्दिराष्ट्रहिरागतः। वाल्यवायनत्रवाष्ट्र'यितर' रष्ट्रप्रवास्तरः॥ १६ ननामदयडवक्षत्रेम भवान् य' मन्दिरास्तरे। कोऽय' कमः पिळ्यः क्षि' भवतः क्षर्यतां सस् ॥ १४

४ग्रं: चा

न्ततेव मृत्तं भी पुत्र मध्येषां नः विशाद्ययः। स्याकामध्यतयन्दः सम्बेषां मातृनी भयेत्॥ १५ त्या श्रीरामकरणीऽयः भगवान् जगतः विनाः। वैक्रपटादशतोणीऽच जनमङ्गनः वृत्ये॥ १६.

On coming out of the templo premises. "Who is he whom you so honoured in the templo? Is he your father or so?" At this my father replied, "Dear ion, he is father to all, just as the moon is everybody's uncle. He is God Himself descended from heaven to the earth for the good of humanity, and is known as Sri Bamakrishna." 13 to 16

न्त्री**न्द्रीरामकणाभागव**तस्य

शर्यः अ:

एव' ग्रेशवतस्तस्य भगवद्गाव चिन्तनात्। नाना देवे हुटा भिक्तभविन्मेऽत्र कटाचन ॥ १८ मचन प्रांत संयुक्त दिव्यमूर्तीः समीचवात्। परम् स्नापकाले मां प्रायमो निजमूत्ति धृवा्॥ १८ पुरुषः सुसमायातः सहास्यमददश सः। कुग्रस' तब भी पुत्र गमित्यामि यवागतम् ॥ २०

Those who do not see Sri Ramkrishna and who are not seen by him live a miserable life. From that time onwards to this ripe old age no other gods save Sri Ramkrishna can command my devotion so profoundly. From time to time in my sleep, I often would see him standing before me and saying, "Dear son, I think all is well with you. I now go off to the place from where I had come." Yet I thought that it was a dream and might be an effect of constant thinking. 16 to 20

বঙ্গাসুবাদ :--

۹, ۰

অতএব বে ব্যক্তি ভগৰান প্ৰীয়ামক্ষদেৰকৈ মুৰ্পন না কৰেন এবং ভগৰান জীৱানক্ষদেৰও যাহাকে বা দেখেন সেই সকল লোক বিলোকে নিন্দিত **च**र्थार काशास्त्र एम्ट मुख्यम्ममृन । ১१

এইরণভাবে বাল্যকাল হতে আছ পর্যান্ত সেই ভীবন্ত ভগবহিগ্রহ চিকা ক্রিয়া অন্ত কোন দেবতাতেই ভালূপ ভক্তি কণ্নও হয় না এবং সেই বাল্যকাল হতে অভাৰণি আৰাৰ নিতিতা অৰ্থায় প্ৰায়ই ঠাকুৰ সেই মূৰ্তিতে আসিয়া সহাত বহনে ৰংলন ওহে পুত্ৰ তুমি ভাগ আছত আমি চণিপাম ধেখান হস্তে আদিহাহি দেইখানে এইড়পভাবে কথে৷ মধ্যে ঠাকুর আমাকে দেখা দিদেও আমি ভাবিতাম ইহা আমার মনের বিকার। ১৯১১ -

8र्थः चः

पूर्वविद्वितावस्यां गतः प्रत्यचतां गतः। पवः वद्व तिये वर्षे गते देवोऽवद्य मां ॥ २१ महोता विविद्य व्यः भी देवभाषायुतां सुधीः। लामः संविद्यामि माभेषीः पिछतो भवान् ॥ २२ तदादेयामिमः पायः मसायः परमोयमः। धन्योऽक्षिति मला तबस्तः रचितः मयां ॥ २३ सतीऽत यः प्रमादो मे तृ वि वौ या भविष्यति। ते चन्तयः महामानेस्तहकः वद्ववापरैः॥ २४

When I was about fifty years old, one night he appeared before me and said, "Oh scholar, write a book on my life in Sanskrit. I shall guide you Don't fear. You are a scholar," It is at his beheat that I have lunched upon this venture. I consider myself to have been blessed by him and accordingly I have ventured to compose this book. Hence I hope to be excused for any omission or commission by his most kind-hearted and benevolent devotees.

21 to 24

বলাত্ৰাদঃ--

ধৰৰ আনাত্ৰ বছৰ পঞ্চালং বৰ্ষ গুৰুৰ আঞ্চিল শেবহাতে আগাহ চৰুপাটাতে একা নিজিত অবহাৰ পাৰ্কের মত আদিয়া পূন্য পূন্য ৰান্ত্ৰেৰ ভূবি আনাত্ৰ দীলা বেৰ ভাষাত্ব অৰ্থাং সংস্কৃত ভাষাত্ব নিৰ্বা ভূবি পতিত অতৰৰ ভৱ গাইবাৰ কাৰে বিভূমতে নাই। যদি বল আমি আপনাত্ৰ নীলা আদি নাই ভাষা হবৈদ আনি তোমাকে আনাত্ৰ দীলা আনাইয়া হিৰা ২১/২২

ঠাকুছের এইএপ আদেশ পাইরা আমার উত্তর সালন হইরাছে যালার দলে আরি আমানে শক্ত মনে কহিছা তালার শীলা বর্গনে গ্রন্থত হইলেছি ঃ ২০

धर्यः चः

শ্বত্রৰ শামার এই শেষার মধ্যে বৃত্পকার ভূপনাত্তিদি ঠাকুরের , দুংশৌশ ভক্তবর্ধ নহারাজগুল ক্ষা করিবেন ইণাই শামার একাল প্রাধার। ১৪

अधुना सम्बद्ध्यस्य स्वयस्य प्रसासनः।

तत् पादमञ्जामः विक्रा धन्योऽचि तत् खपातितः । २५ प्रात प्रत्येकतः यहि भगवत् पादपद्वजः ।

तिवस्तया यातु काल' बासनेय' सदा सस ॥ २६ इति श्रीसन्यकर्त्त भेगवहर्या नगरित्रय कपा चतुर्य बल्की ॥ ॥

I wash his feet with tears of gratitude as I have been blessed by his grace and see him enshrined in my book. I long for the day when I shall breathe my lest meditating on those feet which I had seen in my childhood. 25 to 26

Here ends the Fourth chapter describing the writer's personal experience and meeting with Sri Ramakrishne.

বঙ্গান্তবাদ ঃ--

সক্ষতি এখুরণে ভগৰানকে পাইয়া তীহার পাদপত অঞ্জলে অভিষিত্ত করিয়া তীহার ক্রপালাতে ধত হইতেছি। ২৫

পূর্বে অর্থাৎ বাল্যাবছার বে পালগন্ন প্রত্যক্ষ করিমাছি দেই পাল্পদ্র দ্বুটি আনাম জীবনাত কালের শেষ নিংখাদ জ্যানের সময়ে চিতা করিতে সম্মর্থ হউ ইংট্ছ আমার একাজ প্রার্থনা । ২৬

এইট **নেখকের** ভগৰানের ধর্ণনের পরিচয়। চতুর্ব বন্নী।

षय समण निर्देशस्या पश्चमावल्ली ॥ ५ . त्रेतायुगे दाग्ररथि: श्रीराम्रोभगवान् स्वयः । वैक्षपुरु सम्परित्यन्यायोध्यायां मुक्षिधामनि ॥ १

५सः श्रः

प्रादिरासोदधायैव राचसानां दुरासनां। सदर्मसंदच्याय प्रधानां रञ्जनाय च ॥ २ आविरासोत् कतौ तदत् कामारपुक्तरे प्रसुः। गदाधर इति स्थातो लोलार्थं रह्मनन्दनः॥ ३ प्रतोत द्वापन्युमे यथा श्रीभगवान् खयः। गोलोकादायभत् क्षयः स्वसाम प्रजमण्डलः॥ ४

In the Treta Yuga God manifested Himself as Ramchandra, son of King Dasarath of Ayodhya to kill demons, uphold religion and make the people rich and prosperous. In the same way, God appeared as Gadadhar at Kamarpukur in this Kali Yuga to do His own will, In the Dwapar Yuga God appeared as Sri Krishna and did all he intended to do in Braiadham and Dwapaka. 1 to 4

বলাত্ৰাদ :—

মতাণের ভগগান শ্রীরামক্তাদেবের এবং তাঁহার স্থানপ্রের পরিচর খলা মইতাক্ত

সনাতন ধর্মগংকণ ভাষতীয় প্রথমের আনজ্বান এবং এই রাজসভূন নির্দ্ধ কবিষার লগু বেভা রুগে বরং ভগবান প্রীয়ারজ্ঞ ভাঁরার নিজ্ঞান বৈত্ঠ পবিভাগপূর্বক বর্তালোকে নৃতিক্ষেবে আবাধ্যাথাবে আবিত্তি ইয়াটিলেন।

নেই রমুনখন শ্রিষাক্তই কলিয়াল শীলার হত সামারপুরুরে গ্লাংর নামে আবিচ্তি ইইরাছেন। সংগ্

ভংশরে ছালরেরের সঞ্জিয়ানক মূর্তিতে অরং ভগবান আইক জাহার নিতাংকি গোলক হঠতে প্রচমপ্রকার ত धमः गः

पित्रादिसगरे यु कः सचिदानन्द विषष्टः । या या लोसायकारा से व्रले व्यवस्था । श्र श्रोतकार्या निर्माप मा व्यवस्था । श्र स्वत्रकार्या निर्माप मा व्यवस्था । श्र सङ्गेत्रान्तरेचाल कामारपञ्जरे प्रमुः ॥ ६ स्वत्रकारा नगर्याश्व नारा श्री दिस्सा मा व्यवस्था ॥ ० भगवोन रावस्थालनु पुन्ने प्रकार । स्वत्र । । ० स्वत्राकार प्रकारा वस्तु प्रकार । । व्यवस्था ॥ ०

In the same way God appeared as Sri Ramkrishna at Kamarpukur in Bengal and performed his activities in three stages, early, middle and late, in the city of Calcutta and at Dakshineswar. Here again he was accompanied with his previous associates. Basudey who was father of Krishna in the Dwapar Yuga appeared as Khuduram, so also Devakt as Chandra Devy.

प्रसः ग्रः

चन्द्रदियास क्रमती च्येष्ठ माता महाचलः । योरामक्रमारदात वलभद्रो न संग्रयः ॥ ८ रामेखरी भहादेवः योगोपेखर संज्ञकः । प्रजे नित्या खितिर्यस्य क्रज्यनीलेचणाय च ॥ १० कात्वायमी महामाया चीक्ष्य भगिनी च या । श्रीमसी जानको देवी श्रीमतो या च गर्भका ॥ १९ त एव सारदादेवो कीलासन्युक्तिकारिणी । यगोदा भैरेकीदेवो बासुसस्यासरहिष्की ॥ १२

Balavadra as Ramkumar, Sri Gopeswara as Rameswara. Katyayani, sister of Sri Krishna. as Janaki Devi, Radhika as Sarada Devi, Jasoda as Bhairabi.

9 to 12

বঙ্গানুবাৰ :--

শ্ৰীক্ৰত্যক্ৰের পিতা বস্তুদেবই গলাখাৰের পিতা ক্ষ্পিয়াব। এবং মাতা চক্ৰাদেবীই বহুদেব পত্নী দেবকী। জ্যেষ্ঠ লাভা অপণ্ডিত শ্ৰীয়াক্ষ্মার পণ্ডিতই মহাবদ বশত্র বা বশবাস। ইয়া নিসমেন্দ। ৮১>

ঠাপুরের মধ্যম প্রাতা বানেধরেই ভগবান গোপেখর মহামের বিনি স্বক্ষণীলা দর্শনার্থে নিতা প্রথমানে বাল করেন ৪ ১০

শ্রীস্থাকের ভগিনী বোগধারাই ঠাকুরের ভগিনী কাতারনী। অনকন্দিনী সীতা ও ব্যভারনিন্দী রাধা এই চুইটি শক্তির একাধারে প্রকাশ নীলাসপূর্ত্তি, কাবিশী সাকাং সদাবর কাতা মহাভাব স্বরূপিশী ভগবতী শ্রীকতী সাহদাবেদী। ধ্বাং বাংসব্যভাবের আধার হানীয়া ভৈরবী সেইটি বশৌদা। ১১/১২

> भगिनो रामक्रकस्य साचात् थीः सर्वेमङ्का। जटाधारो रामकानाविष्यस्य सुमिहिदः॥ १३

ا دارد त्रोरामक्**णमा**गवतस्य

प्रमः अः

योरामचन्द्रमन्त्रनायकाञ्चयाह मे प्रमः। ब्रह्मीयः श्रीवश्विष्ठस्त तोतापुरीति नामकः।। १४ थीरामकत्वदिशस्य गुरुर्योऽदेत साधकः।. हृदयी इन्हारी च सुख्यभावन सङ्गती ॥ १५ श्रीदामः श्रीलचणव मिलिती ततसदायक्षी ।

द्यथा धीरामलीलायाँ सागर' ग्रह योजनम् ॥ १६

Lakshmi as Sarbamangala, sister of Sri Remkrishna Sage Agasta as Jatadhari; Vashistha as Totapuri, Sri Dama and Sri Lakshmana as Hridaya and Haladhari respectively, 13 to 16

বঙ্গান্তবাদ ঃ

अवः द्विदाबहकामावद कृतिहा छतिनी पर्वतन्ता प्रशिहे पर्वावकमणशास्त्री দলীবরুণা। হাবদালা বিগ্রহ দেবী ঘটাধারী সাধুই অগত্য মুন্। বিনি ঠাকুৰকে হামমত্ৰে দীকিত কৰিবা নিদিখান কৰান। ১০

कारामरी महामिटि मानाध दर्श्य विति । विति कारान खेराबर काश्वर

আলৈ বন্ধ সাধ্যার পাল।

धर्यः अ:

सङ्गिवतः राम कार्यमकरीत् स मङ्गकािः।
मङ्गातेरे रामदासः श्रीरामादिव ग्रांकपुक् ॥ ' ॥
तयात्र श्रीनरेन्द्रस्तु श्रीरामाङ्ख्येवकः।
श्रीरामाङ्ख्येवकः छपया कृष्णा निषिः। ॥ १८
गाता सिन्योः पारमादि रामाङ्ख्यक्यात्रः।
स्दी तज्जङ्गवादिभ्यो येन ते नत्यां गताः॥ १८
स्वयः स्पनावतीर्थः श्रीरामाङ्ख्य नामधृकः।
सभवहसीराज्यार्थः जीवानां भृतिः होतवे ॥ २०
कर्मीरावनारीऽयं न्वयिवाच्यातुसारः।
यवासती धृवासुक्तिश्विवति न स्त्रायः। ११

इति श्रीभगवतः श्रीरामकण्यदेवस्य स्वगण विर्देशस्या प्रदक्षा-वल्लो ॥ ५

Just as the mighty Hanuman served the will of Ramchandra by crossing over the sea, so also Sri Narendra crossed the seas to preach the mossage of Sri Ramkrishna among people who were spiritually blind. God Himself appeared as Sri Ramkrishna the suffering humanity. According to the predication of the ancient sages, He is the Pita Avatara of Kali Yuga, by enchanting whose name man can undo itedly attain salvation. 17 to 21

Here ends the Fifth Chapter enumerating the followers and associates of Sri Ramakrishna,

धर्घः अः

सङ्घिता राम कार्यमकरोत् स महाकषिः।
महावोरो रामदासः त्रीरामादिव सिक्षप्रक् ॥ 'ठ
तयात्र त्रीनरेन्द्रस्त शीरामक्षण्यस्वकः।
त्रीरामक्षण्यदेवस्य क्षप्या करणा निषिः॥ १८
गत्वा सिन्धोः पारमृषि रामक्षण्यकयास्तः।
ददी तज्जङ्वादिभ्यो येन से नरतां गदाः॥ १८
स्त्रय कपनावतीर्णं. त्रोरामक्षण्य नामधृकः।
प्रभवद्वसंरचार्यं जीवानां सुन्ति हेतवे॥ २०
कनी पीतावनारोऽयं च्हपिवाक्यात्सारतः।
यद्यासतो सुवासुक्तिभीव्यति न कंगयः॥ ११

इति ग्रीभगवतः योरासकण्यदेवस्य स्वमण निर्देशस्य। पश्चमाः वस्त्वो ॥ भ्र

Just as the mighty Hanuman served the will of Ramchandra by crossing over the sea, so also Sri Narendra crossed the seas to preach the message of Sri Ramkrishna among people who were spiritually blind. God Himself appeared as Sri Ramkrishna to the suifering humanity. According to the predication of the ancient sages, He is the Pita Avatara of Kali Yugo, by enchanting whose name men can undoubtedly attain salvation. 17 to 21

Here ends the Fifth Chapter enumerating the followers and associates of Sri Ramakrishna.

धर्यः अः

বঙ্গান্তবাদ :---

ভগৰান প্ৰীৱাৰক্ৰমণেৰই খ্ৰান্তোপ আৰিচুৰ্ভ হইন্ব। কলিহত জীৰদকলের সনাতন ধৰ্মের বকা ও মুক্তিদানের উপান্ন নির্ভাৱিত কবিয়াছেন। ৩০

বাঁহার নাম লইবামাত্র মৃতি হর ইহা বেদ পুলাগাদি পূর্জ লাত্তের দিহাত্ত মত বা সংবিত্তিম সাধ্য মণিয়ে মহাপুত্রপূর্ণ বলিয়াছেন) ২১

हेशहे श्रिक्रभवान श्रीवायक्ष्यप्रत्वत चर्मण निर्द्यनक्षण मुक्षमवत्री नमाश्र करेन 148

चन्दारको बीरामकच्च देवस्य प्रणांमादिना सङ्गलाचरकरूपा प्रस्त वस्त्ती । ६

प्रवस्य योशमहाण्यदेवः वाद्यसमीष्टः।
तुदं सीन्द्रमञ्जाय सहार च वाग् विषयी लतः ॥ १
विमत बहुसमार्च वोशसिंची यग्रस्य त्
चलनपुर निवासी वेण्यवीशासिः ।
लक्षत परम भक्ता प्रध्य सूर्योः प्रतिक्षं
निष्यत वाग्यस्थ्ये रामकृष्यः स जीवात् । १
वीशमहाण्यदेवस्य साहालामुनापि च ।
हस्यते मद्दास्यर्थं स्वत्येवद्विभाजनः ॥ १
लाक्षायापार वेलायो योमन्दिर निवहने ।
माणास्ययः पताहातां स्विदेव च संययः ॥ ४

I bow down to Sri Ramakrishna. It is due to my folly that I try to catch Him in the net of letters even though no words can reach Him Some.

रेष्ठः यः

eight hundred years ago. Birsinha, King of Bishnupur, founded the s'ony image of Sri Sri Ramakrishra. Occasionally the glory of His divine presence is felt even now by the people of the locality. Any bird that attempts to fly over the the temple falls down and dies. 1 to 4

ব্লান্তবাদ :---

প্রার আট শত বংসর পূর্বে বাসুত্রা প্রবেশের অবর্গত প্রসিত বিসুপ্তর বাবক রাজ্যানী নিমানী মাশেরত পরব বৈক্ষরাবাস্থানুস্থান্তি বীরনিংহ বাবক বিচছ ভতিপূর্বক প্রীনিধ্যাবহুক্তব্বের প্রকটি শিলাবারী জীবর মূর্ত্বিপ্রতিষ্ঠা করিবাহিকেন। সেই সব্যা অবগাবের মহনবাতা শ্রীনিধ্যাবহুক্তবের অবহুক্তবি । ৩

এই ব্যৱহৃত বিপ্ৰাহের মহিলা শাতীৰ আভাটা। আন্ত পৰ্যান্ত কেই প্ৰানেহ মহানিত আছে পৰ্যান কৰেন। পাতিলাৰেৰ আভাল পাৰে গামন সমান মনিবহের চূক্কা বা চক্ত মনিবাহ বহিলে অংকাং মনিবাহর সন্ধার পাতিত হাইলা মূহা বাছ বহি কেই সমাহ পূৰাবী আগত বোদিয়া পাতীত বাংল চহবাসুত বেন ভবে অংকাংগাং কেই পাতী জীবিহ হ'লৈ উল্লিয়া মহা। বাচ

> चरणाग्य संन्यर्गाजीवनः प्राप्नुवन्ति ने । सरोक्व निव्यर्गविक्वः भौगावे हत्त्रते न्युटः॥ ५

ép: %:

प्रतस्त्रिकालसत्त्वत्वात्त्वसत्वमभिषीयते । रमन्ते शीगिनोयव निर्विकल्प समाधिना ॥ ६ सीऽयः योशमकृष्णस्तु विवहान्तर धारकः। नराकृति परवद्माखरूपी नाव संश्रयः॥ ० ग्रा लीलायरितास्तिनाव्यचिन्त्रानन्तयस्तिकाः। चतः त्रोरामकृखोऽयं पूर्ण त्रीभगवान् स्रयः॥ ८

But if the holy water of Sri Ramakrishna is sprinkled on its body, it comes back to life. Again on the rice offered to the God, marks of fingers are distinctly seen. God Ramakrishna manifested Himself in human form at Kamarpukur. So our Sri Rama krishna is undoubtedly God's own Self. 5 to 8

বঙ্গামূবাদ:--এবং বিগ্রহের অরভোগদান সময়ে অরের উপরিভাগে পাঁচটি অসুদির

िल स्था माद। e खरुषद क्षेत्रामत्रक दिश्राद्य दिकानिक गता ,दगरुः देशद नाम बिनका ৰণিয়া বেণে অভিহিত হইয়াছে। বে রাবহুকে বোলিগ্ৰ নিৰিক্ল সমাধি

ধারা অক্ষানন্দ প্রাপ্ত হন। ৩ এবং ঠাকুর বে সক্ষ দীলা কবিলাছেন সেই সকল অভিত্য ও অন্তৰ্ভিত্ৰ প্ৰকাশক ৰণতঃ এইঠাকুর ৱাবহৃষ্ণাৰ্থই পূৰ্ব ব্ৰহণ প্ৰয় ভগৰান ঃ ' #

> गिवन्नद्वादयो वै च तन्त्र वेद प्रवर्त्तकाः। श्रीरामकण माहालाः वर्णने तेऽपि न चमाः ॥ ८

श्रीयोरामक[्]णभागवतस्य

६४: अः

तत् क्रवासिय प्राप्तायः तदादेगादिनिष्यते । तद्वज्ञः श्रीमहाभागः चन्तव्य रखन्तनः सम ॥ १० नाष्ट्रं कविययः प्रार्थो न भे चार्योगमे रखहा । चात्म संगोधनार्याय समायः वरसोद्यसः ॥ १० भुणाक्तरमिवे तेन यदि कष्मापि वा भवेत् । खलानन्दो समेवाषी सोभाष्योदय जन्मसः ॥ १०

Lord Shiva and Bramha who are the makers of Tantra and Vedas are not capable of describing the glory of Sri Ramakrishna, I endeavour to scribble a sketch of his life at his behest that I may be tavoured with a bit of his grace. Hence I hope that his kind-hearted devotees will graciously forgive me for my faults. I have no ambition for fame ora fortune, It is all for self-purification that I have laboured on this book. I shall deem it a great fortune of mine if any words of this book are found to be worth appreciation by anybody, just as one gets delighted to see the shape of a letter among the innumberable dots on a piece of wood caused by wood worm.

9 to 12

বন্নাত্রবাদ ঃ—

তম এবং বেল্লায়ের প্রকাশক বেদকল শিব ব্যাদি বেল্লা মাহ্ন ভাষাকার হীরামর্ক মহিলা বর্ণনি সমর্থ বে না। >

ह्हः अः

ঠাকুৰেৰ ফুণাকণা পাইবাৰ অন্ত ওাহাৰই আবেশে এই বাৰহফ ভাগৰত সংস্কৃত ভাবাৰ দিখিতেছি। সহাভাগ্যবান ঠাকুৰেৰ ভক্তৰূপ নহাবাহণণ আমাৰ জ্ঞাবাদে ক্যা ক্ষিৰেন। ১০

আমি দেশকসংশ্য মত তুখ্যতি প্ৰতিন কৰি নাই। এবং এলড় আমাৰ অধীগনেও শাহা নাই। আৰি আমাৰ অভ্যক্ৰণেৰ বিভাছি কামনাৰ এই এছ দিখিতেছি। পূল্ নামক কীটোৰ কাঠ হংগন বিপুৰ্ব মধ্যে ২৯টি বৰ্গবিভাবেৰ কামাৰত নানাপ্ৰকাৰ অপাসত কৰাৰ মধ্যে যদি একটিও ভাগি কৰা দেখিয়া ভাগৰতক আনৰ লাভ কৰেন ইছাই আমাৰ উত্তৰ বৌভাগ্য মধে কৰিব। ১১১১২

वाक्येषु यदि मानिन्यं वान्यभे देखते यदि । तन्मार्क्षने मन्दोऽहमत्वयाद्योतहारसमिः ॥ ११ नाह्यया विमत्तेतीरे च्यानयोगाविताय वे । विखयावनकर्त्रे श्रीरामक्षत्याय ते नतः ८ १८ जवता दवनां कर्त्तुं यय यक्तः सुद्यावनैः । क्षीडापुत्तविकां कार्त्ती रामकृष्णं नमामि तः । १५ प्रकार नायति यो हि रामकृष्णं नमामि तः ॥ १६

I bow down to Sri Ramakrishna who seated himself on the bank of the holy Gange with his spiritual self poised on profound meditation and thought. I prostrate myself with great reverence to Sri Ramakrishna who made the stony image move with life and

६ष्ठः ग्रः

played with the Goddess Kali like boy with a doll. I bend my head down to the feet of Sri Ramakrishna who could make the stony image of Dakshina Kali throb with life and consciousness. 13 to 16.

বঙ্গানুবাদঃ —

ৰাক্যজানী পণ্ডিতংগ আমাৰ বাক্যের মধ্যে বোৰদ্বন করিলে অনুপ্রহ পূর্বক করা করিবেন ইহাই আমার একাত প্রবিধা। ১৬

ভাইংবাঁহ বিভঙ তাঁৰে গ্যানবোগাণনী প্ৰথপবিকাৰী ভগবান উ্ত্যানহস্তাহৰকে নম্বাৰ কৰি। বিনি অনুচাৰুৰ সাধনবলে প্ৰভাৱনী অসমা কানিকাদেশীকে সালা ও জীড়াপ্তানিকাৰ মত কৰিয়াছিলেন আমি নেই হানহকাহৰকে নম্বাৰ কৰি। এবং হান্তিপ্ৰৱেভ বন্ধিপাকালিকাকে প্ৰাথভা পৰ্যাই সাধাৰৰ সামীনুহিৰ মত ভোলনাকি কৰাইয়াছিলেন আমি সেই বামহন্ধ প্ৰথক নম্বাৰ কৰি। ১৯1৮৪৮৯

> स्वभक्तमण वत्यसामिवयके सनीनया। चिन्नयों माळस्येण यो देव स्वस्त के ॥ १७ श्रीरामकण्यक्वी यो सचिदानन्द विषद्दे। त्योरेकामभूद्यत रासकण्य नर्मास तं । ९८ श्रीरामण कतः सेतुर्द् स्वरं नवनार्वये। रायणस्य वशार्यय ग्रतयोजन विस्तते॥ १८ अवार्यशेतारवाद्यवन्त्रवास्त सेतुना। सदान्यस्व सन्नार्गा सवपारं प्रदर्भितः॥ १०

€ छ. अ:

I worship Sr. Ramakrishna who could bring down the Divine Mother to this world of physical reality and show Her to his devotees. I pay my homage to Shri Ramakrishna who is the unified self of Sri Ramachandra, and Sri Krishna. Shri Ramachandra made a bridge to cross the sea to kill Ravana. Sri Ramakrishna showed us by his divine knowledge the way to bridge over the sea of suffering and to reach the land of eternal bliss.

17 to 20

বঙ্গানুবাদঃ—

বে হানস্কৃষ্ণ নিজ ভক্তসুলকে ও অকীয়া গৰ্তথাবিধীৰ ভাগ চিন্নয়ী অগদদাকে প্ৰত্যক্ষ কহাইয়াছেন আমি সেই হামস্তক্ষকে ভগনা কহি। ১৭

ক্সানানন্দ্ৰণ হাৰ এবং ক্লফ এই ছইটি থিএছ বে গৰাগাৰ একভাগ্ৰাপ্ত ছইয়া গুলাবান প্ৰীধানকজ্ঞাৰৰ দ্ৰাপ সাধাৰণেৰ প্ৰান্তক বইবাছেন আমি সেই বাম্বন্ধকে নমধাৰ কৰি। ১৮

শ্রীরাম্যক্র রাবণ বংশব জন্ম শত বোজন বিস্থৃত গ্রতিক্রমনীর প্রন সমুদ্রে দেশুবরুক করিবাছেন 1 ১৯

ভগৰান প্ৰীয়ামক্তদেৰ নগোৰিকণ অন্তৰ্গ নিৰ্মিক ধনগগের ভবসংস্থ উত্তীৰ্শ্বহ্বাৰ দক্ত ৰাহাৰ কৰাকণ অনুভেৰ সেতৃহাৰা আনন্দৰঃ ভগৰং বাদ প্ৰাপ্তিক হবৈৰাক। ২০

> भूभारहरणार्थीय वृन्दावनविद्वारिणाः। स्रव'गस्यापिविष्वंगः कतो भगवता स्वय' ॥ २१

देष्ठः श्रः

जीववश्यविनाधाय योरामकत्य देखिना।
संसारमार्गः सन्ताको जगतः शन्तिस्तिवै ॥ २२
वेट पुराचे तन्त्रे च मन्त्रे च मारते तथा।
योरामकत्य नामेव गोतः सर्वेद्र सर्वेदा॥ २३
वेदबदुत्तमा शिचा मवेदेव सनिवित्ता।
यत कथास्त्रत गिचातो रामकत्यं नतेऽख्यि त'॥ २४

इति श्रीरामकणाभागवते प्रवत्यादिक्या पष्टवस्ती । ६

Srt Kushna annihilated his own race to relieve the earth of her miseries. Shri Ramakrishna avoided the way to family hie for the peace of the world and to relieve humanity of bondage to this mortal world. The name of Sri Ramakrisha has been extolled in the Vedas, Tanira, Mantra, the Mahabharata and everywhere else. The utterings of Sri Ramakrishna are as good as the Vedas. I bow down to him. 21 to 24.

Here ends the Sixth Chapter of Sri Ramakrishna Bhagabatam expressing salutations to Him.

বসাকুবাৰ :---

বুলাবনবিংহি বং: ভগৰান ক্ষতত পুৰিবীং হংগভাৱ মুক্তির চন্ত নিম বংশ অধীং মহগুলি ধংশে করিংছেন ছত্রশ এভবৰান রাম্কুমন্ত্রত ভগংকে শান্তি বিধান মঞ্জ সর্বাজ্ঞভাবে সংসাধ শব প্রতিয়াধ করিংছেন। योगोरासकषाभागवतस्य

देश: अ:

বেদ পুরাণ জন্ম বা ধানাভারত প্রভৃতি বাবতীর বর্গগ্রে বামরুক্ষ নামই

तीत वहेबाडि । २७

বে বামরফের কথামূত হইতে বেদতুল্য শিকা হর ইপ্লা এব নিশ্চিত। আৰি দৈই ভগৰান গ্ৰীৱাক্ষরকাকে কোটি কোট নমনার করি। ২৪

· अहें हैं क्षेत्रामक्षाप्तक क्लनामि वहेवती ।

স্বাধীবাদজন্মদাননন্ । শ্রীক্রামক্রফভাগবতম্ । আদিলীলা প্রধনোহধাদ

सत्यनिष्ठः सदाचारः सत्यवादी सदायिदः । जितक्षोध स्तयस्वी च धार्म्मिकः प्रियदर्मनः । १ भक्तो साचादामदासः योरामचन्द्रसेवकः । इरियन्द्रसमस्यागे दाने टैरयपतिर्यया ॥ २ सुद्रा ष्ट्रइस्पतेस्तुच्च आकाम देव निर्मस्यः । स्वयन्स्रस्यः स्ट्री चाने देवी महेन्द्ररः ॥ १ त्रोचिरामनामेको लक्ष्मो लाख्यभेत्तमः । स्वभावकुलीनयासीच्यद्वीयायाय्यंम्यनः ॥ ४

PART—1 Chapter—I

There was a bramhin, named Khudiram, who came of chattopadhyaya family. He ranked high among the bramhins. He possessed divine wisdom. He was as great as Lord Shiva in knowledge, and the Eternal Being in his creative ability. He was as pure as the sky, and as learned as Vrihaspati, the Instructor of the gods. He equalled the Lord of Demons in charitableness, Harishchandra in renunciation, and Hanuman.

٩

devotee of Shri Ramchandra in his devotion. He was good-looking, plous, given to penance, self-controlled, purged of all impurity, truthful and adhering to truth and goodness. It to 4 I

বস্নাত্ৰবাদ। সভ্যনিষ্ঠ সদাচারী সভ্যবাদী সর্বদা পবিত্র মধুর দুণ্ঠ ভাগদীল ধান্মিক সর্বদা পবিত্র দহাবীর রামদাসসদৃশ ভক্ত প্রীরামচন্ত্রের সেবক ভাগে রাজা হরিণ্ডক্র দানে দৈভাপতি বণিরাজ বুজিতে বৃহস্পতি পৃত্তিবিবয়ে প্রস্না জানে সাকাৎ শক্ষরের সদৃশ বর্ণোত্তম প্রক্ষান্ত প্রাক্ষণ ভাগিতা রাজ্ব ক্রিনি ক্র্দিরাম নামে জগৎ পবিত্রকারী একটি প্রাক্ষণ হিলেন! ৪ ১২(১০৪ ৪

প্রথমোৎথার:

चन्द्रादेवी तस्य पत्नी सारस्वप्रतिनद्र्यतिका।
स्वरास्वदन्त्रा देवी प्रत्युदेकान्तवहसा॥ ५
गङ्गायाः पथिमे भागे इयलीप्रदेशसंत्रके।
तस्य प्रान्ते देरेवामे प्रिव्येकासको सहान् ॥६
वर्षतिःस्वदिशासस्य सन्पत्तिसापि विस्तरा।
सासीहियालयस्तित तथा देवास्त्री महान् ॥७
तत्रकामृपतियोऽं वो पापिहो दस्युहित्तकः।
राजदार्ता मग्रुकः च स्वदित्तां सस्स्वसम् ॥ ६
निम्पासायप्रपत्नायां प्राय्वामास्य तं स्वयम्।
प्रस्वास्वयातस्तु विशेष सस्वनिद्यान्युविसेयात्॥ ८

Chandra Devi was his wife. She was the very embodiment of simplicity with her face always smiling. Her unflincting devotion to her husband

আদিলীলা ১ অঃ

was remarkable. In the district of Hooghly which is situated on the western side of the Ganga, there is a village named Derreh where lived the ancestors of Khudiram. They had there considerable property including a school and a temple. The Landholder of the Place was notorious for his crimes and deeds of robbery. On being charged of misdeeds in the court of the king, he tried to persuade Khudiram to bear false witness in his favour. Khudiram, however, refused to do so lest he would lose his truthfulness.

3 10 9 1

বঙ্গানুবাদ। কুদিরানের সরলভার প্রভিন্তি হাজমুখী দেবপরীত্বলা চল্লাদেবী নামে একটি অভিপ্রিয়া পরী ছিলেন। ৪ ৫ ॥
গঙ্গার পশ্চিম দিকে হুগলী জেলার শেবভাগে দেরে প্রামে
পুরুষায়ুক্রমে বৃহৎ বসতবাটী মুবৃহৎ দিবালায় অভ্যান্ত বিভালার ৩
বিত্তর ভূসপাতি ছিল। ৩৭ সেই দেরে প্রামের মহাপাশী
দ্বাস্থিত অমিবার কুদিরামকে বিভালায়ে মিখ্যা সান্তা দিবার জঞ্জ
বয়ং অযুরোধ করিলে কুদিরাম সভাপ্রতৈরে জনিধারকে প্রভাগান্তা
করিয়াছিলেন। অর্থাৎ আমি মিধ্যা সাক্য দিব না এই ক্যা
বলিয়াছিলেন। ৪৬। ৪

सर्वेक्षानः क्रवेस् न क्रोधानिदीपिन सः। पत्नीपुत्रसुतस्त्रमाद् ग्रहादपि वडिष्कतः॥ १० क्षेत्रचे सम्बद्धं तैयां वस्त्र' परिहितश्च यत्। दिग्धान्तीसम्बद्धदयः सर्वेक्षान्ती दिजीसतः। ११ শ্রীপ্রামকৃক্তাগবতন্ আদিলীলা ১ খঃ।

किषिड्रं मतथावी मेने मृत्यसिदं जगत् । दुःवानुभारयाप्यादीकतष्टद्वचनो दिन्नः ॥ १२ इर राम कुत्र याच्यामि स्थाप्यामि कुत्र वा वद । कुत्र चार्चं स्टष्टं कुत्र प्राप्त्यामि तद् वद प्रमो ॥ ११ . एवं सेकन्दतस्यस्य दिव्यज्ञानमभूत्तदा । उक्तकात्र कि का्यापि दोषी नास्ति कयक्षन ॥ १८

At this, the land-lord flew into a rage and drove Khudhram with his son and wife out of their hearth and home after robbing them of their hearth and home after robbing them of their all. Deprived of all but the cloth in which they were clad, Khudhram went away from the village with a very sorrowful heart. The world appeared to him to be like an empty dream. His trears wetted the cloth which covered his breast. He cried, "Ha Rama! where am! going? Where shall Istay? Oh tell me where I shall find home and food." As he was crying so, divine wisdom dawned upon him; and he said that none was to blame for this mishap. I 10 to 14 I

বঙ্গানুবাদ। একড জনিদার অভান্ত ক্রোধ করিয়া পত্নী-পুত্রের সহিত কুদিরামকে সর্ববান্ত করতঃ গৃহ°হইতে বহিত্বত করাইমাজিল। ॥ ১০ ॥

পরিবানে বর মাত্র সম্বল ভগ্রন্থর দিগ্রান্ত সর্ববান্ত বন্ধর বান্ধণ কিছু দূবে মাইলা পৃথিবীশৃতা মনে করিরাছিলেন। এবং চন্দের জলে বন্ধ: ও বন্ধ গ্লাবিত ইইলছিল। ॥ ১১১২ ॥

षाप्तिनीना ५ घः।

এবং বলিয়ছিলেন, "হে বাম, আমি এবন কোথায় বাইব কোথায় থাকিব, কোন ভানে অন পাইব গৃহই বা কোথায় মিলিবে। হে প্রভু, আপনি আমাকে ডাহা বলিবা দিন। । ১৩॥

এইরূপ ভাবে জন্দন করিয়া যাইতে বাইতে দেই সময় ফুদিরামের দিব্যজ্ঞান হইলে বলিয়াছিলেন এবিবয়ে কাহারও কিছু-মাত্র দোব নাই। ॥ ১৪॥

> न कछ दुःखदः बोऽपि सुखदो वा न वयन ? न तत्र दोपलेगोऽस्ति खःकर्म्मफलभुक् पुमान् ॥ १५ पडी ब्रह्मखदेवस्य रामस्यानुग्रहो सहान् । सर्वतो मां परीहरीव पादपद्व' स दास्ति ॥ १६

विषयाविष्टचित्तानां रामचिनता सुदुर्लमा। रामचिनता सुदुर्लमा। रामचानां प्रतम् ॥ १० पर्व चिनायतसास्य भगवान् भन्नभन्निमान्। चुदिरामस्य रचार्यं वैज्ञुच्छादिय प्रस्थितः ॥ १८ भाषित्रं यानाः करवे संग्रहमनसस्तदा। दुर्लीद्वायामरामी मा भौरिति ससुज्ञावन्। १८

"None can be the cause of joy or sorrow of another. None is to praise or blame for that. Man reaps according as he sows. Oh, how blessed am I by the unbounding grace of Lord Ramchandra that I am destined to be led to His feet after I have passed through these ordeals. Lord Himself has relieved me from all earthly

এশ্রীরানকৃষ্ণভাগবতন

÷

चाषिनीमा ३ यः ।

holdings, because one who has to think of wealth and earthly pleasure can hardly concentrate one's mind on God." When Khudiram was absorbed in such thoughts, Lord came down from His abode to save Khudiram, and appeared in his heart with the lustre of green grass, and said, "Don't be afraid." 115 to 19

বঙ্গাসুবাদ। কেছ কাহাকেও ছঃখ বা সুখ দিতে পারে না। কারণ প্রতি জীবই নিজ নিজ কর্মকল ভোগ করেন। ১১৫১

বিষয়ী ব্যক্তির ভগবানের চিন্তা ছল'ভ। একচুই ভগবান আমাকে রূপা করিয়া কণদিকশৃন্ত করিয়াছেন। । ।১৬।

অন্ধণ্যদৈব ভগবান এরামচক্রের আমার প্রতি অপার করণা যেহেতু তিনি আমাকে স্পতোভাবে প্রীকা করিয়া পাদপন্ন

मिटलन । १३९%

এইরূপ চিন্তাযুক্ত কুদিরামের রক্ষার্থে ভগবান বৈকুঠ হইতে আসিয়াছিলেন ৷ ॥১৮॥ -

সেই সময়ে নবদুর্বাদলভাম জীরামচক্র বিভদ্ধন কুদিরামের অংপন্ন মধ্যে আবিভূতি হইয়া কুদিরামকে ভর নাই এই কথা বলিয়াছিলেন। 15৯1

আদি কাৰ্ডং ১ম অ:।

परन्तु मम्स्रक्यं ते सत्यरं दर्मग्राम्यहम् । एवं भगवतीमास्यं शुल्यानन्दाश्वसंद्रुतः ॥ २० गष्टम् पवि सदापस्यत् पूर्ववसुः दर्यापरम् । सामारमुक्तरावार्षं श्रीसखनानसंस्रकम् ॥ २१

गोखासिमयर वर्षमानराज्याद हिन्ने । विसिद्धिमयुक्तवित गोखासी विकारीऽसवत् ॥ २२ परम्पर समाजिङ्का कुमले परिष्टच्या च । गतस्वैक्षवन्याद्य सावात्र गोखासी दुःखितः ॥ २१ बस्भुक्तवावकामोऽयस्तित स्विक्त्य सान्मिकः । स्त्रीकन्याप्रतसंस्र चिरामं सस्यस्म ॥ १६

ससमानं ग्रहं नीला गुरुवत्तमपूज्यत्। वासमेद्वादियुक्तद्व धान्यचे बं ददी सुरा ॥ २६ कामात्पुकुरे पामे तत्व वासमकारयत्। तत्व चे ब्रज्यस्थेन चीरामानवद्येच च ॥ २६

सुमम्पना जीविका च विन्तागृन्धोऽभवत्तया । ततःवर्णानरोधेन यामान्तरगतो दिजः॥ २०

"Very soon I shall also show you my real self." On hearing this divine message, he was all drenched with tears of joy. On his way he came across his old kind-hearted friend, named

শ্রশ্নীরাদক্কভাগবন্তম্

১নঃ হঃ।

Sri Sukhalal Goswami, who was an inhabitant of the village of Kamarpukur, and the religious preceptor of the King of Burdwan. When Goswami was addressed by Khudiram with the words "How is it", he became much surprised. They exchanged their greetings and embraced each other. When Goswami came to know of the most distressing condition of his friend, he became very sorry and made up his mind to take this opportunity for discharging his dulties to a friend in distress. At once he took Khudiram with his wife and children to his home and treated him with great honour as his own restreated him with great honour as his own restreated.

peciable superior. \$20 to 24 #

षाषि कांशः २मः षः । प्रत्यागमनवेतायां इचमृत्सुपायितः । विद्यामसमये इचच्छायायाः भैत्ययोगतः ॥ २८ मत्यानितसम्पर्कोदिन्दियोपसम्तवा । तत्वचणविद्वितो भृत्वा ददर्यस्वसुसमम् ॥ १८

Goswami gave him very gladly a dwelling house and also some cultivated land, and thus established his friend in Kamarpukur. Khudiram maintained himself and his family quite well with the corn of the field and by the grace of Lord Ramchandra. Once on his way back from a distant village where he had been on business, he took rest in the shade of a tree and felt greatly relieved and refreshed by the touch of cool breeze. Gradually he fell asleep and had a very good dream.

25 to 29

বলাকুবাদ। কুদিরামকে নিজগৃতে আনিয়া ভাঁহার ত্রী-পুত্র-কভার সহিত সকলকে গুলর মত পূজা করিয়াছিলেন এবং একটি বাস্গৃহ ও কিছু ধাজকেত্র দিয়া কামারপুক্তে বসবাদ করাইয়া-ছিলেন। ৪২৫৪

শ্রীন্তপথান রামচশ্রের কৃপার ক্ষেত্রদ ধান্যাদির ধারা জীবিকা নির্বাহ হইড। খাতএব ফুদিরাম একপ্রকার নিশ্চিত্ত হইয়া-ছিলেন। ১২৬।

পরে কুদিরাম কোন একটি ধর্মকর্মে যোগদানের ছক্ত ভিন্ন প্রায়ে যাইয়াছিলেন। ॥২৭॥

আদিকাণ্ডং ১মঃ অঃ।

সেই স্থান হইতে পুনরায় স্বগৃহে আগমনের সমর একটি বৃক্ষে মূলদেশে কিছুলণ বিপ্রান করিয়াছিলেন। বিপ্রাম সময়ে বৃক্জায়ার দীওলভায় এবং মূলয়মাকত সম্পর্কে ইন্সিয় সকলের বাহাক্রিয়া উপদানিত হইবামাত্র ফুদিরাম নিক্রিভাবরায় একটি উত্তম স্বপ্ন দুর্দান ক্রিয়াছিলেন। ॥২৮/২৯॥

> नद्रदृष्टीद्वयामः योशमो भगवान् खयम्। धृत्वा बालक्षेत्रक्तु धन्मुखे समुपस्थितः॥ १० धवाचार्च बद्दोः कानादनाद्दारपपीड़ितः। स्वानादस्वाद् रह्दीत्वा मां स्वर्य्धं नय महितः॥ ११

त्वत्तेशयश्वायं से व्यक्षमा वर्षते यदा । अद्भूतत्वत्र चंद्वटे: यर' निदा गता च या ॥ १२ जागरेऽयि तदादेगः कर्ययोः प्रतिनादितः । चचुपोमोर्जनं क्षत्या धान्यचितः ददगे यः ॥

He dreamt that God Himself appeared before him in the guise of a boy and said, "I am continuing to be hungry for a very long time. Take me to your house with great care. My longing for your services is increasing more and more." After having dreamt this wonderful dream he woke up. Even though he was awake the divine words sounded in his cars. He rubbed his eyes and saw the peddy fields stretching before him. 30 to 33

एत नरमूळ्यानवण्डाम पदः धत्रवान् क्षेत्रवास्त्रण अकि वामस्वत्र

আদি কাণ্ড: ১ম: অ:

মূতি ধারণ পূর্বিক ক্ষ্মিয়ানের সন্মূবে উপস্থিত হইয়া অভিকটে বলিয়াছিলেন, আমি বছকাল হইতে এইখানে অনাহারে আছি। ছুমি আমাকে এইখান হইতে ভক্তিপূর্বিক গ্রহণ করিয়া নিজ্গুচে লইয়া চল। তোনার পূলা পাইবার জন্ম আমার বড়ই ইছো। ৩০।০১

এইত্রপ আশ্চর্যা লয় দেবিবার পরই ক্ষিয়ানের নিজাভন্ন হইলে ছাত্রত অবস্থায় ও ভগবানের আবেশ ক্ষিয়ামের কর্ণমধ্যে প্রতিধানিত ইইতেছিল। তংগারে চকুষম পরিকার পূর্বক সম্মুখে একটি ধান্য ক্ষেত্র দেবিয়ালিকান। ৩১/৪০

स्वप्रं धान्यचेत्रमध्ये धान्यकं इप्टवान् हिन्तः। स्विटदेवातुषस्थित्तुः चेत्रमध्यं गतस्यदा॥ १८ ददर्मभीपर्यं वर्षं गान्यमध्यानीवरि। स्वपनं विस्तर्ते सत्या तावषानि करोति हि॥ १५

गिनादर्गं नतः साधुर्भु जङ्गदंगभीतिहत्। रामनाम समुचार्यं दुतं तत वागास सः॥ ३६ युट्या सर्वे रामनास विवेग गर्तमध्यतः। विवरमास्तरेमस्या यानपामगिनां ततः॥ ३०

He went into the paddy-field in search of the bay whom he had seen in his dream. He found there a deadly snake standing with its hood spread out to protect "Salagram Shilla" a divine stone from the scorching rays of the sun. On seeing the stone he lost all fear of snak-bite and hurrted forward to it uttering the names of Rama'

আদিকাণ্ড: :ম: অঃ

The snake entered into a hole' From the side of the hole he picked up the stone. # 34-37 #

বঙ্গান্তবাদ--- '

বন্ধ সময়ে ক্ৰিয়াম ধান্য ক্ষেত্ৰ মাধ্যক বেগধারী ভগবানকে দেখিয়াছিলেন তকণ নিজ ইউ দেখতা জ্ঞানে তাঁহার অনু-সন্ধানার্থে ধান্য ক্ষেত্রে যাইছা দেখিলেন সেইস্থানে একটি ভন্নজন্ন সর্প কণা বিস্তার ক্রিয়া বৃহণাকার শাল্যাম নিলার রৌস্তাপ দুরীভূত ক্রিতেরে। ৩৪/১৫

ক্ষুদিরাম শিলা দেখিয়া সর্প দংশন ভয় নাশক থাননাম উচ্চারণ করঙ: ত্রুত পদে পেইস্থানে যাইয়াছিলেন। তিও

সর্পরাল রামনাম শুনিয়া গর্জ মধ্যে প্রবিক্ট হইলে ফুদিরাম গর্তের উপ্রিভাগে অবস্থিত শালগ্রাম শিলাটিকে লইলেন। ৩৭

कानीय सच्चणे चात्वा रचुवीर-भिन्नेति ताम्।
रच्चीर जयेत्युका वंधानन्दप्रियुतः। ३८
मिना दश्मेष्ठ संस्थाप्या-भिर्यक्षे यक्षतीव्यवात्।
तदार्य व्याप्राप्याव्याकाः सर्वसम्बद्धितान्॥ १८ ।
रच्चयार्य सान्नित्याद्रमानोज्ञो क्षाभूतद्यः। ।
द्वित्याप्यानित्योनामात्रयः सुमहानभृत्॥, ४०
भोक्समिन्यपदानाच रचुवीर-गसद्तः।
गोमुमव्यीविष्टादि स्वाव पायधान्तिकम्॥ ४१

He noticed the signs of the stone carefully and recognised it to be a "Raghubir" stone. He was beside himself with joy as he utlered, "Glory to,

Raghubit." He placed the stone in his house after performing necessary rites. From that day onwards he began to prosper in every way and because of the presence of Ragubit, the Goddes of wealth aed fortune also made his house her own abode. His house also became a great shelter for the paor and the weak, as they were well fed with the offering of Raghubit. 1 38 41 1

বদাত্বাদ—

এবং ঐ শাল্যাম নিলার চালাদি চিক্ বারা ব্যুবীর নিলা স্থির নিশ্চম করিয়া নিলগুলে সেই রযুবীর নিলাটকে স্থাপন পূর্বক ববাপার অভিবে কাশিকার্টা প্রসম্পন্ন করাইরাহিদেন, সেইদিন ইইতেই কুদিরামের গৃহ সর্পাশ নানা করা বারা পরিপূর্ব ইইরাহিল। ১৮/১১

র দুর্নীরের সারিল্য বশতঃ বহর কমনার বাসকৃষ্টি ভূলা রটরাছিল মুন্নীরের কৃপার এবং ভব্য ভোচা প্রদান বলতঃ ক্ষুদ্ধিয়েরে গৃহ ধরিত এবং অতিধি রাগের বিশেষ ভাবে এবটি আগ্রান্ত বস্তু হুইয়া ছিল। ৪০।৪১

गर्भपुरमादि इत्यव भोष्यद्यः विशेषतः।
रत्वोध्यः भेषायां पद्यदेशं सुरंयुता ॥ ४२
रत्या गर्भं सुमाय्यन्तं रसुमार्यः सरमृति।
यदो तन्यमादार्यभेराजसम्मा भदा ॥ ४३
करमान्तः परिचार्यः भेष्याः विद्यारतिः।
रमार्युक्ते दिवः सर्वेषां भित्रमायनम्॥ ४४
त्रयोगन्ममायुक्ते सर्वेषां भित्रमायनम्॥ ४४
त्रयोगन्ममायुक्ते सर्वेषां प्रतिमायनम्॥ ४४

Chandra Devi presented with great care and devotion sandal paste, flowers, and varieties of delicious dishes before Raghubir by way of services to him. With undiverted mind she entirely dedicated herself to the service of Raghubir, Khudiram was adored like a saint by the people of Kamerpukur for his piety and spiritual power. His wife managed his household affairs. I 42-48 I

বঙ্গাত্রবাদ---

কুনিরামের পদ্মী চল্রা দেবী বিশেষ ভাবে সংযতা ছইয়া রম্বীরের সেবার উপযোগী গদ্ধ পুশা ধূপ দ্বীপ গোধুম চূর্গ পিউড় স্থপার পাহসাদি ভোগত্রবা গদদ প্রভাভ করিয়া নির্মালায়েকরণে রম্বীরের কুপালাভার্যে সর্কা কর্মা পরিভাগে পূর্বাক যথা সময়ে রম্বীরের সমীপে প্রদান করিভেন ঃ ৪২৪০

এবং ক্ষুদিরাম কামারপুরুর নিবাসী সকলেরই অতিশর আদার পাত্র ও তলোবল সম্পার মহর্ষি তুলা পুলিত ছইডেন। এবং ক্ষুদিরামের ধর্ম্মণজ্ঞী চন্দ্রমুখী চন্দ্রা দেবী-ও সকলের গর্ভ-ধারিদ্র মাতার মত হইরাছিলেন। ৪৪।৪৫

देवी चन्द्रमुखी चन्द्रा घन्नेयां साखरूपियो । प्रसादीयं स्वक्षीयान्नं दस्या चातिषयं सुदा । ४१ स्वयाचं स्वयं करवा परमानन्द्रभाप सा । असागमनवेदायां च्येडो रामकुमारकः ॥ ४० दगार्थपयाः पुत्रः कन्या काल्यायनी नचा । दिवर्यपरिन्मता सा तु काल्यायनीय सन्द्रशे । ४८ ইন্টিরামর্ক্তাগবতন্ আদিকাওন ১ন: অ: 30

एवं पुत्रपरनोकन्यायुतस्तवावसदृहितः। . दिग्वर्यं तु गते तत्र युनः युत्रो स्वक्तायत ॥ ४८

Chandra Devi, whose face was like the full moon and was honoured by all as their mother, would have unbounded joy in distributing all the effered rice among the guests without leaving anything to eat for herself. When Khudiram came to Kamarpukur he had a ten-year old son named Ramkumar and a two-year old daughter, named Katyayani. After ten years another son was borm to him. 46-49.

আদিলীলা ১মঃ অঃ

कमारिहं परित्यन्य रह्यविरस्य मासनात् । कान्यासुखेन प्रतात्मा बाह्य गद्गदया गिरा ॥ १८ खवाच चुदिरामग्तु यास्यास्येव न संगयः। किन्तु मत्प्रायनामिका पूर्य त्यं हिजोत्तम ॥ १५ नारको मा नरये ह नरकाहुद्दूर प्रमो । गयापिण्डप्रदानिन प्रेतत्यं सम सोचय ॥ १६ भवतः गद्मुले मे भिचेयं बाह्यणीत्तम । प्रतास्य प्रार्थना युद्या चुदिरामस्तु सन्मतः ॥ ५७

"It is the command of Raghubir that you should discard this body of the girl". The ghost spoke through the mouth of the girl with choked voice, "I will surely go away from here. But I have one prayer for you to accede to. Be kind enough to redeem me from this life of ghost by offering "Pindas" in the holy Gaya. This is what I must humbly beg of you" Khudiaam acceded to the request of the ghost 54-57

বঙ্গানুবাদ—

এইরূপই ভগবান রম্বীরের আদেশ। এই কথা তানিয়া প্রেরাছা বাব্দা গাণ্যন্ করে কন্যার মূখে ক্ষ্ণিরামর্কে বিলয়াছিল আদি নিক্তর যাইব এ বিষয়ে কিছু মাত্র সম্পেত্নাই। কিন্তু হে ব্রহজ বাহ্মন, আমার একটি মাত্র প্রথমিনা প্রণ করন। ১৪৪৫

হে মহামানব, নরকঞান্ত আমাকে নরক যাতনা হইতে নিজ্ঞতি কৃষন । গঢ়াধানে গদাধরের পাদপল্লে পিওদান করিয়া আমাকে

<u>শ্রীব্রামকৃষ্ণভাগবত্</u>ম

धारिनीना ऽयः धः

প্রেত্যোনি হইতে মৃক্ত ক্রণ। আপনার পাদপলে আমার এই ভিকা থেখাং

प्रेतमाध सत्वरं ते गयापिण्डं ददास्यहम्। सृद्धिमस्य तहाष्यं युत्या प्रतोऽतिष्टं पितः ॥ ५८ सन्याय संपित्याच्य स्वस्थानसममनदा तदा तोयंगतिः स्वस्थान्यदेशि हि स हिनः॥ ६८ प्रेतमातिन्तुति रेस्ट्रता गयायानां, चकार स । ययानानं गयाचान्नि प्रेतस्ट्रिया यस्तः॥ ६० पिन्छदानं स्तरं तैन गदाधर्यदान्नयोः। सतः स्विव्हरानं स्तरं तेन गदाधर्यदान्नयोः॥ ६१

He also said, "I shall do so very soon." At this the ghost became very glad and left the body of the girl. To keep his promise to the ghost, Khudiram set out on the long and tiresome journey to Gaya. In due course he reached Gaya, offerd Pindas to the ghost and also performed rites to appease the spirits of his forefathers. 58-61

বঙ্গানুবাদ—

36

প্রেতের প্রার্থনা শুনির। শুদিরান সম্মতি প্রদর্শনপূর্বক বলিয়াছিলেন আমি শীঅই ডোমার উদ্দেশে গরাক্ষেরে গদাধরের পাদপল্লে
পিত দিব। শুদিরানের এইজ্ঞা বাক্য শুনিরা প্রেডায়া অভ্যন্ত
আনন্দিত ইইয়া কফার দেহ পরিভ্যাগপূর্বক বস্থানে প্রস্থান
করিয়াছিলেন। ৫৮

তদানীন্তন তীর্থ গমনের পথ অভ্যস্ত কইসাধ্য ইইলেও প্রেডের

<u>শ্রীশ্রীমাকৃষ্ণভাগবতম্</u>

खोदिनीमा १५मः यः। 2 425 6 4

বঙ্গান্মবাদ—

30

এবং যেদিন কুদিরামের গয়ার কার্ব্যশেব হইয়াছিল ৻ুসেই রাজে গয়া ধানে একটি অপূর্ব্ব স্বন্ন দেখিয়াছিলেন।১২

বেন গদাধরের মন্দির প্রাক্তন কুদিরানের পূর্বে পুরুষ সকল দিব্য জ্যোতি পরিব্যার দেবভার মড মূর্ডি ধারণ করিয়া অবস্থিত সেই সকল পূৰ্বৰ পুক্ৰৰ গণের মধ্যে সিংহাসনে সমাজত নৰ দুৰ্ববাদল খ্যাম-বর্ণ ভগবান প্রীরামচক্র স্থানরামের প্রতি দৃষ্টি পূর্বেক স্থপ্রসম ছইয়া বলিভেছেন। আপনি নিজ গৃহে গমন পুৰ্বক আমার এই মুর্ভিটির শুদরে চিস্তা করুণ ৪৬০।৬৪।৬৫

तवैदपुत्रक्षेणावनरियामि सत्त्वरम्।

गतिनद्रोऽपि स स्वप्नो नेवयोरवंतः खितः॥ ६६ तदावहुत्त्वणं यावन्ने चयोरयु विन्दकः।

प्रतितास्तस्य रीमाञ्च स्वेदाद्याः स परिप्सृतः॥ ६७ आनन्दमञ्जने सोनी गयाती ग्टहसायतः।

भुस्वप्रस्तव यी इष्टी न कस्वापि प्रकामितः ॥ ६८ चन्द्रादेव्यपि तत्काले दिव्यदर्शन-विखिता।

पर्वचत्वारि ग्रहर्षे पद्मा गर्भो प्रमवत् पनः ॥ ६८

"I shall soon manifest myself, as your . son." He woke up and yet he could clearly visualise the dream before his eyes. Tears of foy came out of his eyes and he became quite wet with sweat. He returned home with great joy but never disclosed his dream to any body. At that

ष्यापिनीता ३२: पः

time Chandra Devi also had a wonderful divine vision. In the forty-fifth year she become pregnant again.

বদানুবাদ :---

আদি আপলার পুর জপে শীরাই আবিস্তৃত হইব। তৎকণাং কুদিরাবের নিদ্রালক হইপেও, গানিট বেন চকুর সন্থা প্রতিচাত ইইতেছিল ১৬৬

সেই সময় বহুক্ৰ যাবং নেত্ৰ হবৈতে অঞ্চাৱা পতিত হবৈত ছিল। এবং থেল হোনাঞ্চ ও পুলকাদি থাকা আনন্দ-প্ৰোতে নিম্ম হব্যা গলাকেত্ৰ হবৈতে কামাৰ পুদ্ৰেৰ পুনৰ্পাৰ আসিয়াছিলেন কুদিৱাম গলা বাবে যে খদ্ৰান্ত পেৰিয়াহিলেন তাহা কাহাৰও নিৰটে প্ৰতাশ কাহন মাই ১৯৮

্ চন্দ্রাদেখীও দেই সময় ৰচ প্রকার দিখা দর্শন করিয়াছিলেন ১৬>

ज्ञातवान् सुदिशमस्त् वाद्यानस्यात् । ' स्वरःवा स्वरःवा पुनः स्वरःवा पुनाम पुरुषस्य स्व ।। ०। काविभावः सुनिधित्य परमानस्य मं प्रमुतः । कालः मन्यमितः सुद्धः क नवेयः दया प्रमोः ।। ०१ मामुदिग्यावनस्थेऽतः स्वरेणकरवाद्याः । परिक्रविति भागान् समायायस्यस्यस्य ।। ०१ नमानुष्य नमानुष्यः पुनन्तुष्यं नमी नमः । सवेवाप्नीनीयः स्वरोद दयानिषे ।। ०१

Khudiram came to know of this from the outward symptoms. He was much delighted at the surer indications of the manifestation of the

व्यापिनीमा २४: व्यः

Supreme Being. He mused in himself, "Oh Lord! I am so mean and insignificant, whereas your kindness is so vast and great. I wonder how could you make me instrumental to your appearance which will purify the earth with its hills, forest and seas. Oh the ocean of kindness! inscrutable are your ways. I bow down to you again and again.

বহারবাদ:---

প্রকার্যাংশং বর্ষ বছলে পান্তী চল্লাদেবী পুনর্বার গর্ভধারণ করিয়াছেদ ভাষার বাতা লক্ষণের বারা ক্ষিরাম ব্রিরাছিলেন ioo গায়া ধানের বার পুনা: পুনা: শারণ পুরাণ পুরুষ ভাগবানের আবির্ভাব দিশ্চর করিয়া প্রমানলে পরিবার্যার ইইয়াছিলেন এবং বলিয়াছিলেন হে প্রকু দরিত্র সাত্তী আবিই বা কে এবং আপনার এইরুপ দরাই বা কি? 19১

প্রাহ বাকে দুগত আমাকে উপলক্ষা করিয়া সাগর ভূধর বন ও উপবনাদি সহ সমগ্র পৃথিবী পবিত্র করিবেন ১৭২

সমগ্র পৃথিব। পারত্র কারবেন । ৭২
আপনার এই লীলা অভ্যাশ্চর্য অভএব হে দয়। নিধে রঘুবীর
ভোমাতে অসংবা নমঝার করি । ৭২

कभूवात्यद्भृतं हम्यं च्योत्वायुकाप्यमा तदा ।

' सत्र मन्धर्वनावाय विद्याय परसर्ययः ॥ ६४
यातायातं मकुर्वन्ति इद्यपद्मावनादयः ॥

निमागसनत-स्तेयां गायकालागः यद्यं सम ॥ ०५
भवत्यानीकितं सर्वं काहित्यद्रकरितः ।

एवं विन्तयती पत्नी चुदिरामस्त्र धीमतः॥ ०६

धापिनीना ५मः थः

अवर्खेरूपनाबस्था चन्द्रा चन्द्र-समाभवत् ! सब्बास्तनार्याः यां दृष्टा चमत्कार्ययतामवन् ॥ ००

The wife of Khudiram thought in herself, "How strange that the sky is seen to be illuminated in the moon-less night. Gods like Bramha. Shiva, angels and unearthly beings are visiting my room at the fall of night and making it bright as if with the light of innumerable moons," All the women of the locality wondered at the development of divine beauty and complexion of Chandra Devi who glowed like the full moon. s 74th 77 s

বঙ্গায়বাদ: --

সেই সময় অমাবশ্যার রাত্রিতে জ্যোৎসা বশতঃ অতিশয় অদৃভূত দশ্য হইয়াছিল। এবং সেই।সময় কুদিরামের গুহে হাহাত ত প্রভৃতি গন্ধর্ক গণ বাস্থকি আদি নাগ গণ ব্রহ্মবি চতুরানন পঞ্চানন যাতায়াত করিতেন ।৭৪

রাত্রিকালে আগমন বশতঃ সেই সকল দেবতার গাত্র কান্তি ছারা আমার সমস্ত গৃহ কোটি চল্লের কিরণের মত আলোকিত च्य १९१

এই রূপে চিন্তিতা কুদিরামের পরী চম্রানেবী তংকালে চন্দ্রের মত অপুৰ্বৰ ৰূপৰতী হইয়াছিলেন । ৭৬।

পুরুত্ম চন্দ্রাদেরীকে দেবিয়া অহা নারী সকল অত্যাশ্চর্য্য বলিয়া ছনে করিডেন । ৭৭ ।

श्वापिनीना > श्वः । चन्द्रादेयपि ताः प्राप्त कयं भेऽपूर्व्वयोचराः । नानाम्यूनिमता देवा स्वस्तायान्ति यान्ति च ॥ ००० मूर्गेनमता देवतानाः खरूपं वा कदाचन । न प्रत्यचोकतस्वेतं यक्तमाप्तिता स्वयः॥ ००० दिवसेवा निवायाः वा सर्वेदा सम्याहिता । ततः स्वामि सकाये सा देवतार्वाय-वीकायत्॥ ००० प्रोक्तस्य किसिद् स्वामिन् भूतेरेच क्तमभनः। न केवनः प्रपन्नामि सानीमपि मृनीस्यक्षः॥ १००

Chandra Devi also said to them, "How is it that I am seeing wonderful visions. Gods of various appearances are visiting my chamber. During my previous conceptions I had never seen gods with such appearances. By day or by night I always feel very uneasy." She disclosed the facts of these unusual visitations of gods to her husband and said, "Oh Dear, am I possessed by spirits that I not only see these visions but also hear what they say.

78 to 81

বন্ধান্তবাদ :--

চন্দ্রাদেবী ওাঁহাদিগকে বলিতেন। সাধারণের অপ্রত্যক্ত নানামূর্বিধারী দেবতা সকল আদার যরে যাতায়াত করেন পানি বহু গর্ত ধারণ করিয়াছি কিন্তু ক্থনত এরণভাবে কি কিবা কি রাজি সকল সদরেই ভর শবিতা ভইরা দেবতাগণের প্রত্যক্ত করি নাই।

ণাশব্দ ভংশকে চক্রাদেধী স্থানীর নিকটে দেবতাদিগের বিষয় প্রকাশ व्यामिनीना)मः वः

প্রবাণ পূর্বক বলিয়া ছিলেন হে আনিন্ কোন একটি প্রেচমূতি আমার মনকে এইরূপ করিয়াছে কেবল মাত্র যে দেবমূতি দর্শন করি ডাহা নয় পরস্ক সেই দেবতা সকলের কৰাবার্তাও তানিতে পাই।

तेयां दिव्यस्गर्भेन पूर्वं च्हारप्टः सम ।

किः समेद-रोगविक्रभयवा हेतदर्यं नात् ॥ प्रदे
दिवारी जायते नित्यं वद स्व भौतिनाभकः ।

गुरुवेदं परनोवाक्तस्तु मनदेवं मजिएमा ॥ पर् स्वीयां वाच्यतां क्तूम् मनदेवं मजिएमा ॥ पर् स्वीयां वाच्यतां क्तूम् मत्वतीणाति से ग्रन्थे ।

जनाईनः स्वयं वयाः श्वीवित्वं गदायदाः पर्थे ।

गार्थेदं स्वाभित्याणि क्याणि सगवस्तव ।

गानि तानि द्यास्येव स्वभक्तानामविष्णः ॥ प्रम

"This small chamber of mine is filled with their divine fragrance. Do I see all these due to some disease or due to some unusual changes in me because of the adverse influence of ghosts? Please tell me how it is and remove my fears." On hearing all these from his wife, Khudiram said to himself, God himself has appeared in my house to keep, "His own words. "Oh God! Thou dost" assume various appearances for the sake of Thy devotees, even though thou hast no shape."

বঙ্গানুবাদ ঃ--

পরস্ত তংকালে আমার এই কুম গৃহ দিব্য মুগত্কে পরিপূর্ণ হয়।

चापिनौना ५ चः।

ইংা কি আমার রোগচিহ্ন অথবা প্রেড দৃষ্টি বশতঃ এইরূপ বিকৃত অবস্থা হয়। হে ভয়নাশকারী স্থামিন আপনি তাহা বলুন। ইহা কি १

এইরণে চন্দ্রাদেবীর কথা শুনিরা কুদিরাম এখন মনে চিন্তা

ক্রিয়াছিলেন। ৮৩

তে গদাধর আপনি স্বয়ং রূপ জনান্দন 🕮 হরি। আপনি নিজ বাকা সভা করিবার জন্ম আমার এই কৃষ কুটারে আবিভূতি হইতেছেন। ৮৪ হে ভগবান আপনার অভিশ্রেত যে সৰল রূপ আছে আপনি নিজে রূপ শৃশু হইলেও ভত্তের জন্ত সেই সকল রূপ ধারণ করেন। ৮৫

स्वा जानिभिस्ताःच-विवीधनायै सदाभिवादार्श्वपाटपद्य[ा] रीखर्ग्य वेशाय यम्रीऽववीध वीर्व्यादिभिः पूर्वमहः प्रपद्ये ॥ ८६ एवं गीप्तुं न मलीऽमृद्धुवीर सारन् दिजः। एवाच स्वप्रहत्तामा गयायां दृष्टवान् यया I Co प्राणिभवीऽपि प्रियतसं भक्ति गद्गदयागिरा।

म्ब' देवि घरमा धन्या साध्वी त्व' पतिवद्यसा ॥ ८८

"Oh Lord I I dedicate myself to your feet which are covetable by those who seek truth and knowledge and which are full of divine brilliance. aversion to transient things, all prevailing glory and wisdom, and unlimited strength." He could not help narrating all about his dream in the holy Gaya, to his wife who was dearer than his life. He also said, "Oh Dear! devoted as you are to your husband, you are blessed with divine 1 86 to 88 I grace."

षाषिनीना ५मः षः

বঙ্গানুবাদ ঃ—

স্তানিগণ আপনার শক্তপ জানিবার জন্ম সর্ববদা বন্দনীয় আপনার পাদপল জান বৈরাগ্য হল ও শক্তি দ্বারা পরিপূর্ণ আপনার আমি শরণ লইলাম। ৮৬

জুনিরাদ তথন আর গোগন করিতে না পারিয়া রঘুনীরকে শারণ করতঃ গয়া কেত্রে যে ভাবে অগ্নদর্শন করিয়াহিগেন সেই অগ্ন রুরান্ত চন্দ্রাদেনীকে সম্পূর্ণরূপে বলিয়াছিলেন। ৮৭

প্রাণ হইতে প্রিয়তমা পত্নী চন্দ্রাদেনীকে আনা সহকারে গণগদ ব্বে ক্ষিরাম বলিলেন হে দেবি তুমি বাংমী পতিত্রতা অতীক ধলা। ৮৮

क्षतानि यानि पुष्पानि कोटि जन्मस् वै खया ।
तत् पुष्पफ्रम दानायं लत् सुष्पिमध्यगेष्ठिरः । ८८
रष्ट्रवोरो हि यः साचात् यय साचाद् गदाधरः ।
क्षपया लद् मर्भमध्ये सानुसायेकताङ्गते । ८०
अतो देवाः धनस्यवै। सक्ता राजपं य स्तया ।
यातायातः मकुर्वेन्ति केकुपटणति-दृष्ट्ये ॥ ८१
अतस्त्वमवधानेन गर्भरच्चो सुक्रस्य वै ।
नी चिन्ता नार्यि यहा च स्त्रवोर मसादतः ॥ ८२

"The merits you have earned in your innumerable previous births have now been fruitful and caused the birth of God as your son. The child you have concieved is Raghubir and Gadadhar united together. So, the gods, Gandharvas,

আদিলীলা ১ম: অঃ

devotees and the greatest of saints are visiting our house to have a look at the Lord of the universe. You, therefore, very carefully protect the growth of the child in you. By the grace of Raghubir you shall have no cause for fear or anxiety.

89 to 92

বঙ্গান্থবাদ :---

তুমি কোটি জলে যে সকল পুন্য সঞ্চর করিয়াছ ভাহার ফল পানের জন্ম ভগবান ভোমার গর্ভগত হইরাছেন।৮৯

অতএব আমার মনে হয় ভগবান রঘুবীর বা রামচল্ল এবং বিনি সাক্ষাৎ গদাধর প্রিকৃষ্ণ এই ছইটি তবই ভোমার গর্ভ মধ্যে একতা প্রাপ্ত হইয়াছেন। >•

এছতাই নৃত্য গীতাজ গছক্পাশের সহিত দেবর্ধি প্রভৃতি ভক্তগণ দিবজ্জাদির সহিত দেবতাগণ বৈত্ত্ব পতি ভগবান নারাদের দর্শন লক্ত আমাদের এই কুম কুটারে বাতারাত করেন । ১১

অন্তএব ছুমি সাবধানে গর্ভ রক্ষা কর।, রছ্বীরের অনুগ্রহে কোনরূপ চিন্তা বা আশকার কারণ নাই। ৯২

> चन्द्रादेवो चतिमाचा चतिनाक्येन यन्त्रिता । भागांवेग वगादे यो स्वात्माने विधारव्यक्षे । ८० सर्वानन्द प्रदे देवं स्वास्मिनः कुलदेवतम् । सप्रवीरं समुद्दिया पूर्ता याचीमुवाच छ । किमेच वद भो स्वास्मिन् क्यान्मङ्गल देवे । सुराज सुक्यः साखात् प्रदुर्युय ससोस्ट्रेरं । ८५

चाक्रिकीला १४१ व्य

रवास मास जगत् मर्ने स्वावरं जहमे माया। रे एविस्यति देवेगो मगवान् पुरुषोत्तमः । ॥

On hearing the words of her husband, Chandra Devi became beside herself with foy and said addressing Raghubir, the presiding diety of her family. "How is it that I have conceived the Lord of the universe for the welfare of the world and for the purification of the animate and inenimate objects of the world."

193 to 96 to 100 to

শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণভগবংম

€.

व्यापिनीमा ५२: व्यः इति श्रीरामेन्द्रसुन्दर भक्तितीर्धावरचिते श्रीशीरामक्कण भागवति

दति श्रीरामेन्द्रसुन्दर भित्ततीचविर्राचिते श्रीशीशप्रक्षण भागवर्व पारमहंस्यां संहितायां भगवती गदाधरस्या । विभावामामक्षयः प्रथमीरकागः ॥ १

"All glory to Sri Raghubir by whose unbounded grace He will be pleased to make his appearance in this humble cottage of mine." They who were like Kasyapa and Aditi, continued to await with great joy the birth of the Supreme Being.

47 to 98 t

বঙ্গান্তবাদ :---

তিনি কুপাপুর্বাক আমার এই কুম্র কুটার মধ্যে কি অবতীর্থ ছইবেন। বে রছুবীর আপনি ধঞ্চ আপনার অসীন দলা। কন্তপতুদ্য কুদিরাম ও অদিতি তুল্যা চক্রাদেবা অতি বিশুদ্ধ ভক্ত এই চুই জনেই ভগবানের অবতরণ অপেকা করিয়া পরমানন্দে নিমা এইআছিলেন। ১৭৯৮

ভব্তিতীর্থ বিরচিত এশ্রীন্নীরামকুঞ্চ ভাগবড়ে জগবান গদাধরের আবির্ভাবের পূর্বগভাস এই প্রথম অধ্যায়ে বলা হইল। ১

व्यापिनीमा विखीस्त्रागातः ॥

चरतोडिया-स्वस्य यदाहि पूर्णता माधुर्य्ययुक्ता सञ्जना सुविका। याजादि दृष्या मुक्तुलाश्यिताश्च प्रपान मत्ता दृष मत्तमुद्वा: ११

व्यक्तिशा श्यः वः। सदा सदा-नन्द-मया महोत्सवाः पतित्व संघा मधुरं क्वन्तः। ये के-चन स्थावरजङ्गाय प्रील्लामितास्ते संध्रमाव साप्ता ॥२

मधुर मधुर मृत्तिः सर्वेदःखा-पद्वारी भव-जन्धिसुदोती भानुकोटि-प्रकाशः। जलभिश्रर समुद्रे चन्द्र पूर्वे शकाब्दे रसमित व्धवारे गुलपचे तपस्ये ॥३

When the winter had run its course and the mango trees had become saturated with sweet liquor and; richly budded, the bees appeared to move like drunkards in the bar. The birds gave themselves up to revelry and continuous festivity and resounded all directions with their sweet songs. All animate and inanimate objects were deeply seasoned with a delicate sweetness. On Wednesday, the 6th day of the month of Falguna in the Saka year, 1757, Almighty Himself was born in the house of Khudiram. 11 to 3 t

বদানুবাদ:--

त्र्वाय मध्य शहूज स्थय व्यवीर क्रस्ति मास्य व्यासित वृत्य-যে সময় কি স্বৃদিক্ত ইইয়া মার্বাস্ক্ত ইইয়াছিল এবং প্রপাণ সকল মুকুলিও সংগ্রে পোকানে মত্ত ব্যক্তির মত এবং প্রপাণ শালায় অর্থাং সংগ্রে পোকানে মত্ত ব্যক্তির মত অমরুগণ সর্বদা শালায় অ্থা । দেই স্বৰু পক্ষিরগণ সর্বদা মধুপানে মন্ত হইলাছিল। দেই স্বৰু পক্ষিসকল সদানন্দময়

শ্রীশ্রীরামকফভগবংম

खाविनीता १मः थः

रति त्रीरामेन्द्रपुत्रर भक्तिरीर्धवरचित त्रीत्रीरामक्कण मागवते पारमञ्जूषां व्यक्तियां भगवती गदाधरखा । विभावामाकक्यः प्रथमीऽच्यायः ॥ १

"All glory to Sri Raghubir by whose unbounded grace He will be pleased to make his appearance in this humble cottage of mine." They who were like Kasyapa and Aditi, continued to await with great joy the birth of the Supreme Being.

47 to 98

বলাত্যাদ :---

.

তিনি স্থপাপুর্বক আমার এই কুম্ম কুটার মধ্যে কি অবতীর্ণ ছইবেম। হে রমুবীর আপনি ধঞ্চ আপনার অসীম দর। কণ্ডপতুদ্য কুদিরাম ও অণিডি তুল্যা চক্রাদেব অতি বিশুদ্ধ ভক্ত এই ছই জনেই ভাবানের অবত্তরণ অপেকা করিরা পরমানন্দে নিমার ক্রটাচিকেম। ১৭৯৮

ভক্তিতীর্ণ বিরচিত ঐশ্বীরামকৃষ্ণ ভাগবতে ভগবান গদাধরের স্মার্বিভাবের পূর্বাভাগ এই প্রথম অধ্যায়ে বলা হইল। ১

আদিলীলা দ্বিতীযোগায়: ॥

ऋतोषिता-स्यस्य यदाहि पूर्णता साधुर्यायुक्ता सधुना सुसिक्ता। स्मान्नादि हृचा सुकुलान्विताश्च प्रपान सत्ता इव सत्तमृहुतः ॥१

चापिनीला २ग्रः घः। सदा सदा नन्द-मया महोत्सवाः ं पतित्व संघा मधुरं क्वन्तः। ये के-चन स्थावरजङ्गमाय प्रोत्त्वासितास्त्रं मधुभाव साप्ता ॥२

मधुर मधुर मृत्तिः सर्वेदःखा-पदारी भव-जलधिसुपोतो भात्तकोटि-प्रकागः। जलधिग्रर समुद्रे चन्द्र पूर्व्वे ग्रकाब्दे रसमित बुधवारे ग्रह्मपचे तपस्ये ॥३

When the winter had run its course and the mango trees had become saturated with sweet liquor and; richly budded, the bees appeared to move like drunkards in the bar. The birds gave themselves up togrevelry and continuous festivity and resounded all directions with their sweet songs. All animate and inanimate objects were deeply seasoned with a delicate sweetness. On Wednesday, the 6th day of the month of Falguna in the Saka year, 1757, Almighty Himself was born in the house of Khudiram.

বদানুবাদ:--

যে সময় শীত অনুর শেষ অর্থাৎ ফাল্লন মাসের আমাদি রক্ষ-সকল মুকুলিত ও মধ্সিক্ত হইয়া মাধুর্যাযুক্ত হইয়াছিল এবং প্রপাণ শালায় অর্থাং মদের দোকানে মন্ত ব্যক্তির মত ভ্রমরগণ সর্বনা মধুপানে মন্ত ছইয়াছিল। সেই সময় পক্ষি-সকল সদানন্দময়

<u>ন্নীপ্রামকৃষ্ণভাগবতম্</u>

७३ चालिलीला ३वः पः।

মহোৎসবে নিমগ্ন ইইয়া মধুরগুনি করতঃ স্থাবর জঙ্গম যে কেই সকল প্রাণীকেই অত্যধিক উন্নসিত করিয়া মধুভাবে লিগু করিয়া ছিল।

১৭৫৭ শকাবার ফান্তন মাসের বর্চ দিবলে বুংবারে শুরুণকে মধুর হতে ও মধুর মূর্তি জগতের জীবের হৃংব নাশক ভ্রসমূত্রে একমাত্র নৌকা কোটা চন্দ্রভূশ্যকান্তি। ৩

> हितोयायाँ सिडियोगे चाविष्ट्रेत स्वय हरि । जुदिराम ग्रन्ने साचाद भगवान् धर्मगुब् विस् ॥४ चन्द्रारेवो निज्ञा जेपे प्रचयाश्वर्य बालक । पतिमाङ्य सा बाज्यो पुत्र त समदमयत्॥५ पुज्जलेन्द्रयंया भाति पाच्या राजातियो निम्न । आविराक्षोत्तया देवो भगवान् भक्त वर्षस्व ॥६

तमद्भुत पद्मदलायते चर्च इास्तानन' चारु विद्याल वसस् । अधितस चिन्द गल कोस्तुभा न्यित

ने श्रीवत्स चिन्ह गल कोस्तूभा न्या प्रोतास्वर सान्द्र पयोद स्रोभगम् ॥

Chandra Devi gave birth to a wonderful child at the close of the night and called for her husband to show the child God manifested Himself like the full moon on the eastern horizon. His eyes were as beautiful as lotuses. His face was bright with a smile. His wide chest had the mark of Sribatsa. The Kaustava diamond hung round his neck. Clad in blue skrif, He assumed—the hue of dense clouds.

आदिखोला २यः अ: ।

দ্বিতীয়া তিথিতে সিদ্ধযোগে ধর্মারক্ষক সাক্ষাং ভগবান শ্রীহরি কুদিরামের গৃহে স্বয়ং আবিভূতি ইইয়াছিলেন। ৪

প্রভাত সময়ের কিছু পূর্বের চক্রাদেবী একটি আশ্রহ্যা শিশু শ্রেষর করির। স্বামী কুদিরামকে ডাকিয়া সেই পুত্রটিকে দেখাইয়া-हिटलम् । १

পূর্বেদিকে পূর্ণচন্দ্র পূর্ণিমা ভিবিতে বেরূপ প্রকাশিত হন ভক্তবংসল ভগবান এরামকুঞ্চদেব সেইরূপ আবিভূ ত হইয়াছিলেন। ৬

সেই দৰ্বাশ্চৰ্যানয় পদাশলাশা নয়ন দহান্ত মুখারবিন্দ শ্রীবংদ চিহ্নিত সুন্দর ও বিস্তৃত বক্ষরণ গলদেশে কৌস্তভমনি বিরালিত পীতবন্ত্র পরিহিড নিবিড় মেঘতুল্য 'মৌন্দর্যাধুক্ত। ৭

> महामनि बूग्ह किरीट सुवहन त्विया परिष्यात सदस्र कुण्डलं। भुजेशचर्त्तीभः सुविराज्ञितं प्रमु **धताव्य ग्रह्वादि संसमि जाग्रध**ै॥८

हेटा तदा ते सहस्र हरि' सत भनास विद्राः प्रचतः कतास्त्रनिः । सदीचिया सद निमा-प्रतिये**या** सहस्रकान्त्वेव विशक्तितः स्वयं ॥८ म थे दिल न्तसा हि वय दर्गमात विद्यानजानन्द संघाप सत्धवात्। मायामया-इद्दरपादि वश्वनात् सद्योविमुक्तो भगवत् समोद्यचात् ॥१०

He had the crown and other ornaments dubbed with great diamonds. He was also

आदिनीना श्य छ ।

holding coach wheel, club and lotus in his four hands. On seeing this divine appearance of God. Khudiram bowed down with great devonon and became beside himself with great loy. He at once attained salvation and freedom from the bondages of this world because of his sight of God's self.

18 to 10 m.

বঙ্গানুবাদ ঃ---

থ্যপ্রাকৃত বহুতর মনিমাণিক্য খারা রচিত কিন্তীটি কুওলাদি লোভিত কুওলসমূহ চারিটি হতে শব্দ চজাদি নিক আরাদি পোকিত হঠাৎ এবহুত পুত্রেকণী সাকাং ভগবানকে দর্শন করিয়া কুলিরাম প্রণত পুরাসর কুডাঞ্চলি হইয়া প্রদাম করিলেন। এবং ভগবানের দেখানাতিতে দেইস্থানে চক্রদেব যেন সহত্র কাছিবারা স্বয়ং বিবাজিত ইয়াছিলেন। ৮৯৯

সেই কুদিরাম ভগবানের স্বরূপ দর্শন জন্ম সেই সময়ে ভগবানের দর্শন জনিভ পরমানন্দ কাভ করিয়াছিলেন। এবং মায়ময় অহলারাদি বন্ধন মুক্ত হইবাছিলেন। ১৬

> सर्वे ग्रहा स्तत सुद्धियाय कालय समय सुद्धिय स्तथा। मध्यस्यारी तिथि ग्रस्थ पद्धी स्थानुकृती ग्रम योग सुक्षी १११

हड़ा श्रीभगवानाइ विधितं पितर तथा। भवनौ पितरावास्तां हापरे मम जन्मनि । १२ ्षाहिजीचा २यः घः। नाम्मानक दुरद्धिमत्ये देवको गर्भ धारिणी। युवाभ्घान्तु पुनर्जातः प्राम् जन्न खरणदर्भः॥ १० पूर्णत्रद्धा खरूपेण अवद्वां ब्रह्म जन्मना। कले जीवान् परिकातुं धर्मसंरचनाय च॥ १४

The planets, the stars and the moon combined to make the moment most auspicious and benedictory. On sering the father wonderstruck, God, said, "In the Dwapara yuga you were my parents who were called Basudev and Devaki. I am born again as your son to purge mankind of their sin and to restore faith in religion, 111 to 141

বঙ্গাতুবাদ---

সেই সময়ে গ্রহসকল কাল লগ্ন বারভিধি বোগ ও নক্ষ্যাদি সকলই অনুক্রল হইরাছিল। ১১

তংপরে পিতা কৃষিরামকে সেইরপতাবে বিশ্বিত ইইতে দেখিয়া ভগবান বলিয়াহিলেন। তাপর বুগে আপনারাই আনার জন্ম সময়ে পিতা বস্থােব ও মাতা দেবকী নামে পরিচিত ইইয়াহিলেন। আপনাদের শারণার্গে আমি পুনর্মার তানিযুগার তাব সমূত্রে উভারার্থে এবং 'দনাতন ভগবক্র্ম রকার্থে পূর্ণ অসম্বর্মা একানিত ইইলাম। ১২৮১৩১১৪

> इत्य सुक्त्वा स भगवां त्तुःचौमासीत् स्वमायया । यग्यतो स्तत्स्वात् यिकी वंभूव माहतः यिमः ॥ १५

जीजो। समक्षणभागवतम्

आदिसीना २य: अ.। किन्तु हग्गोचरत्वामाच्छिमो स्तौ पितरौ तदा। रा हित संख्वन्तो तो हतचित्तौ वसूबतु ॥ १६ निखिलजन घरखो लोकट खापडारी म भवति छनु वासी लीकवन्मेऽत्र सत्यं । निजभवन विश्वन्यं कारियत्वा विरास इति गिरिश शरोरा-सद्वति स्त्रीचकार ॥ १० चिल्लकाभ्यन्तराहस्या धाव्या स सुविहास्त्रतः। विभूत्या विप्तसन्ते।क्वं वानकं च्चदिसंस्थितम् ॥ १८

On saying this, God ceased to speak and turned into an ordinary human child before the eyes of his parents Next moment even the child could not be seen and the parents burst into tears. At last the attending nurse brought the child out of an oven, with its body all covered with ashes. # 15 to 18 #

100

বঙ্গান্দুবাদ— এইরূপ ৰনিয়া সেই ভগবান তুফীস্তাব অবনন্থন পূর্ববক পিডা মাতা উভয়ের সাক্ষতে দেখিতে দেখিতে তংকণাং বৈষধী শক্তি প্রভাবে সজোদাত শিশু নৃর্তি ইইয়াছিলেন। ১৫

কিন্তু হঠাং পুত্রটি অনুশু হইলে গিতামাতা হাহাকার শব্দ করিয়া মুর্জিতের মত হইলে অনন্ত ব্রহ্মাত্ত্বিত জনগণের একমাত্র স্মর্থীয শোক হুঃধ বিনাশকারী ভগবান সাধারণ ব্যক্তির মত আমার মুঠাগামে থাকা অসম্ভব এই জন্ম তিনি চুল্লিকা মধ্যে অৰ্থাং সুঁধিবার উননের মধ্যে প্রবিষ্ট হইয়া ভহনিও বিগ্রহ ধারণ করিলেন। ১৭

बाहिलीला २वः भः।

সেই সময় ধাত্রী মাডা ধনী উনোন হইডে ভগবানকে বহির্গত ক্রিয়া ভস্মলিগু দর্বাঙ্গ বালককে হুদয়ে ধারণ পূর্বক। ১৮

सत्ता तो दर्मयासास धनो धाती महाधनम्।

एवं स्वासिमोवकाले न्यासिनां वरसायतिः।। १८
सीक्षाततः स मयवां स्तामनीका सदम्यत्।

ततः ग्रिमोजीतकार्क चकार कर्का वित् सिता।। २० ,

मयायाः स्वप्रकृतान्ते चुटिरामोऽपि संस्मरत्।

ग्रहाधरीत त्रामासत्तवान वालकस्य हि।। २१

ग्रहा ग्रहाधरी जात साहिनावधि नी ग्रहं।

समायिक सम्पूर्ण लचितं सुवियितः।। २२

Thus even at the time of His birth His appearance in a body smeared with ashes signified His renunciation and alcofness from all earthly things. Khudiram then performed the birth ceremony of the child and named it Gadadhar in recollection of the dream in Gaya. From the day Gadadhar was born, the family of Khudiram began to grow rich and presperque. 19 to 22

বঙ্গানুবাদ :---

মহাধন অর্থাং লক্ষ্মী পতি ভগবানতে পিতা কুদিরাম ও মাতা চন্দ্রাদেবীকে ধেবাইরাছিলেন এইরূপভাবে সর্বস্বভাগী ভক্তগণের একমাত্র গতি ভগবান নিজের আবিভাবি সময়ে ভাগালীলা দেবাইয়া ছিলেব। ১৯

आदिसीसा २४: घः ।

তৎপরে পিতা ক্ষিরাম পুরের বধাপার জাতকর্ম করিয়া ছিলেন এবং গল্লা ক্ষেত্রের স্বস্ত্রান্ত স্মরণ করিয়া বালকের নাম গদাধর বলিগ্লা নাম করণ করিয়া ছিলেন। ২০২১

আমি বিশেষ ভাবে লক্ষ্য করিয়াছি বেখিন হাইতে গ্রাণায় ক্ষরত্বাহণ করিয়াছে সেইদিন হাইতে আমাদের গৃহ ধনধাতে প্রিপুর্ণ হুইয়াছে। ২২

सम्ये गराघरः घाचात् क्षयाव्यस्य ग्रहागतः ।

१८थं पितः एकामि सोऽवदहास कुमारकः ॥ २१
युव्देषं चुदिरामस्तु पृत्रं भीवाच मत्वाचात् ।
सैतत् परका आक्येयं निमाम्द्रं महिवाति ॥ २४
बान्य मरुपासे चुदीधंपुरुवं कवित् ।
१९४ स्ट्राहार्डियोक्त करुपुर भीति समाकुना ॥ २६
१९४ हर्षाहर्ष्ट स्वितान्तार स्वामिन मयदत् मति ।
। एकामध्र प्रकृतं गता ग्रामा सेवान् सुत्त ॥ १६

Ramkumar also realised that Lord Gadadhar Himself had appeard in their house. Khudiram however, advised him not to reveal the matter to any body else, as some mischief might come out of it. Once Chendra Devi got frightened at the sight of a very tall person by the side of the bed of the child. She called in her husband who found none but the child. 23 to 26

आदिसोसा श्यः थः।

আমাদের গৃহে অবতীর্ণ হইয়াছেন। এইরূপ ভাবে ক্ষিরামের জ্যেষ্ঠ পুত্র বাম কুমার পিভার নিকটে বলিয়াছিলেন॥ ২০

কুদিরাম রাম কুমারের এইরূপ কথা শুনিরা তৎক্ষণাৎ বলিয়া-ছিলেন এই সকল কথা অন্তের নিকটে প্রকাশ করিওনা ইহাতে আয়াদের জাল হটবেনা।। ১৪

কোন সময়ে বালকের শব্যা মধ্যে একটি সুনীর্ঘ পুকর দেখিরা ভর পাইরা উচ্চেম্বরে গৃহের বহিন্তালে আমীকে বলিয়াহিলেন কুদিরাম প্রবণ মাত্রে গৃহমধ্যে বাইরা কেবল মাত্র পুত্রকে শব্যাতে নিপ্রিভ দেখিয়া পড়ীকে বলিয়াহিলেন কিছু মাত্র ভর নাই। ২০৷২৬

निदितं बीचा सामाच भयं किखिन्न विद्यते ।
एवभद्रभूत हम्प्यं हि नित्यखात न नृतनम् ॥ २७
अप्रकाम्प्रसिदं देवि देवतुष्टां सुर्ख देतम् ॥ २७
अप्रकाम्प्रसिदं देवि देवतुष्टां सुर्ख देतम् ॥
भयं मा कुच देवि त्वं वृद्धे वृद्ध्यते म्या ॥ २५
स्वापि माता पुत्रस्य प्रतागमन यद्ध्या ।
योध मानय भी स्वामिन् गुनिनं भूत-चातकं ॥ २८
एति गिरा समुरयो वाच देशें विज्ञोतसः ॥
एकखान क्यं देवि स्तत्यद्धा प्रवस्तते ॥ ३०

Khudirm said to his wife, "Don't fear. I have been seeing such things often and on." But his wife feared that their house must have been hunted by ghosts At this Khudiram said, "How can you be ofraid of ghosts ?" 27 to 30

হে পেবি একথা প্রকাশ করা উচিত নয় কারণ শারে দেখা

त्रीश्रीरास**क्षण्डमा**गवतम्

আহিন্তীলা ২য়: अ:। যায় দেহতাদিগের বিষয় সর্বতো ভাবে গোপনীয়। হৃত এর ভূমি

80

ভয় করিও না এক্রণ আশ্চর্যা আমার মৃহে নিভাই হয়। ইহা নুজন নয় আমি প্রায়ই এক্রণ দেখি।২৭/২৮

কুদিরাম এই রূপ বলিলেও চম্রাদেবী পুথের প্রেচাবেশ আশহা করিয়া বলিয়াছিলেন হে খামিন শীস্তই আপনি ভূত ঘাওক-শুনী বা রোজা আখুন॥ ২১

তথ্ন কুদিরাম মধুর বাব্যে সাখনা করিয়া চল্রাদেরীকে বলিয়াছিলেন হে দেবি আমাদের গৃহে ভূতের আশস্কা কি ক্থনও ছততে পারে ১০০

> यसाम धारणात् सर्वे भूत-भेत पियाचकाः । बिद्रवित्त भयान्तीये विष्णुपणे रिवासुराः ॥ ११ ग्रत्योद्यम्बकोयत साधाऱ्यवरः मसुः । तद्वित्त समस्य देवि सर्व्यापदिनिवारयाम् ॥ १२ रच्चीरस्य सेवेव सर्वयान्ति कत्तपसः । अन्तरमे न सद्याण्येय अमादापि क्यस्य ॥ ११

इत्युशंच पतिः पहिं साग्लविका दिलोशासः । ततः कानी गतस्त्रस्र पद्मसासाकतः ग्रमः ॥ १४

months passed peacefully. 31 to 34

"So long Raghubir is in our house, no ghosts or evil spirits can hunt our house, since the name of Raghubir is sufficient to avert all evils."
Thus he consoled his wife. Thereafter five

বলানুবাদ :--

বিষ্ণুপক দেবতাগণ দ্বারা অস্ত্র পক বেমন নিত্য পরাত্রিক তক্রপ যে ভগবানের নাম স্মরণ মাত্রে ভূত প্রেত ও পিশাচাদি ভয়ে পীভিত হইয়া ক্রভ বেগে সন্যত্র পলায়ন করে। ৩১

ভরে প্রীভূত হুইরা ফ্রন্ড বেগে মন্তর প্রশাসন করে। ৩১

যমেরও যম সাকাৎ রভুনীর যে স্থানে অবস্থান করেন সেই
স্থানে ভয় ৃংহ' দেবি, রভুনীরের পাদপদ্ধই যাবদীয় বিপদ

বিনাশক ৩২ এবং রঘুনীরের দেবাই সর্বর প্রকার শান্তি দান করেন ৷ এ সকল বিহয় আত কাচাকেও ভামে ও বলিও না ৷ ৩৩

জুদিরাম চন্দ্রাদেণীকে এই স্তপ ভাবে সাঝনা দিয়া তাঁহাকে
সাঝান করিয়াছিলেন। তংগরে প্রুম নাস পর্যন্ত এই তাবে
ভারক্ষের সহিত অভিবাহিত হইয়াছিল।। ৩৪

पानमाधिकस्य वासस्य एकृत मत्यकीकिवाम् । जकस्मादुद्दितसासीद यस्य तस्य रहाद्वते ॥ १५ कक्षमापण पूर्वस्तुस्तम्तत्तित्य संस्थितः । भद्ममूतागमन' तस्य हृद्वा नारी द्वाविद्याता ॥ १६ पाटामत क्षीप्रवाट' लह्वचित्वा यतः कवः । बासक' क्षोढ् मारीप्य चुन्वनादि स्तीपित' ॥ १० समिट वरहुक' दत्वा चन्द्राया रहसागता । कम्मान्तरे निमुक्ता सा वानरंग्च हक्षदिवां गति' ॥ १८

When the child was only six month old, he crawled a distance of half a mile. A lady was surprised to see the child all alone. She

आदिसीसा स्यः अ:।

took the child to Chandra Devi who could not keep a watch on the child due to household work. 35 to 38

বঙ্গাত্যবাদ ঃ---

ছমানেদ্র যালক গদাধরের হানাগুড়ি দিয়া ধেবানে দেবানে বাবার বাবের আতি আশ্রুট্ট ব্যাপার হইরাছিল। অর্থাৎ রার তার বরের উঠানে যাইয়া অফুট নধুর থানি সহকারে একটি হক্ত ভূমিতে রাখিয়া অফ হক্ত উরোলন পূর্বক দেই বাড়ীর গ্রীলোকের মুখের দিকে মন্তক উরোলন পূর্বক উর্জ দৃটি করিয়া থাকিত। সেই বালকের আশ্রুট্ট অগ্রামন দেবিয়া অর্থাৎ প্রোয় এক পোয়া পথ সচনন করিয়া কি প্রকারে আমানের যারে আসিয়া উপস্থিত হইল এই মূপে বিশ্বিতা নারী বালচ্টিকে নিজ ক্রোট্টে উরোলন পূর্বক চুপানাদি বারা, সম্ভই করতঃ ব্যধ্ব লড্ডকাধি থাওয়াইয়া চন্দ্রাপ্রের গৃহে যাইয়া চিলনে ১৫১৮৩১৮৭৬৮

चातु न मक्षा खुत्वैवायस्य शुक्रा तदापवत् (तयोक्ष वस्त्रन खुत्वा सुत रच म्यहे तव ॥ १८ तद्मतिनायक्षाच वस्त्रनेऽपि छुते मिमो । न चान्तर्ग यष्ट्रियस तस्य कि वस्त्रन भदेत् । प्रामाधिर्मावत स्तस्य मुर्वाक्षिक्ष भावतः। युत पति मदा पित्रोमायद्वाव दर्मनात् ॥ ४१ मदाघर स्वातिग्रिमोर्घनान्न्द रचक्पतः। तद् प्रामवामि लोखाना सची मियतरोऽपवत् ॥ ४१

Chandra Devi was very much astonished to know this from the lady who advised her

आदिसीसा तयः यः ।

to keep the child tied in her house. Due to divine indications prior to the birth of the child and divine loyousness of the child, he became, an object of great endearment of the pople of the locality. 39 to 42

ৰঙ্গানুবাদ--

অফ গৃহ কর্মে ব্যক্তা চক্রাদেবী সেই ব্রীলোকটির মূর্থে পুত্রের কথা শুনিয়াই বালকের এই রূপ আকর্ষা ভাবে অফ্তর গমন কি রূপে শন্তব হয় তাহা আনিতে না পারিয়া চক্রাদেবী অতিশয় আকর্মাবিত হইয়াভিলেন।

পরে দেই স্ত্রীলোবটি বলিয়াছিলেন ভোমার ছেলেটকে ঘরের মধ্যে বন্ধন করিয়া রাধ। ১৯

যে ভগবাদের বাহ্য বা অভাস্তর বলিয়া কিছু নাই বা সর্বব ব্যাপক বছ অপরিছিল্ন ভাঁচার বহুন ছারা কি গতিরোধ করা যায়। ১৭০

গদাধরের আবির্তাবের পূর্ব্ব হইতে অন্নৌকিক ভাবের প্রকাশ বশতঃ পিতামাতার হর্মদা ভগবড়াব দুর্শন স্কন্ম এবং নিশু গদাধরের আনন্দ ঘন বিগ্রন্থ বশতঃ বালক গদাধর কামার পুরুষ নিবাসী জন গণেয় অতাত্ত প্রিয়ত্তম ইইয়াছিলেন ISSIS২

> अपराङ्के चामवासि नरनारी समागमात् । तीर्थतृत्वः यहश्वामृद्रघृवीर प्रसादतः ॥ १३ पुरुक्तावरायनार्वे सृद्धिरामस्य श्रीमतः । चिन्ता सुमहती जाता चामस्यामन्त्रणाय वे ॥ ४४

अहिनीमा रथः अ: । याग्यानां भोजयदानार्थं ताहगर्थां न विद्यते। प्रार्थना पुरण तेषां रघुवीर कुरूव भीः॥ ४५ एयं चिन्तयत स्तस्य बन्धु प्रवर आगतः। भेरितो रघवोरेण भक्ताभिष्ट प्रपूरणात्॥ ४६

Every evening the villagers used to crowd the premises of the house of Khudiram as pilgrims in a holy place. Khudiram was to perfrom the rice giving ceremony of the child, accompanied with a jest in which a very large number of people was to be invited. It would cost him a lot of money. He prayed to Raghubir for the fullfilment of his desire. To meet the requirement a friend of Khudiram's called at his

43 to 46

house. বন্ধানুবাদ :—

প্রতিদিন অপরাহে প্রাম্বানী নরনারী সহদের সমাগন জন্ত ভগরান রমুবীরের অন্ধ্রহে ক্ষিরানের গৃহ একটি মুক্তি ক্ষেত্র ভার্থ তুলা ইইমাছিল।৪০

কুলিরাম প্রদারের হয় মাসে অর্থ্রাশন বিবার মন্য এবং ভত্তপ্রক্ষেত্র নাম্বাদি অন্যথের নিময়ণ অফু বিশেষ ভাষে দিয়াতিত হইডাছিলেন is8 **छ।दिसीसा २य: अः।**

অসম্ভব অভত্রে হে রমূবীর আপনিই ভাঁহাদের প্রার্থনা প্রণ করণ 18¢

ভক্তবাস্থা পূরণার্থে ভগবান রঘুবীরের ঘারা প্রেরিড এইরূপ ভাবে চিন্তাযুক্ত কুদিরামের নিকটে তাঁহার পরম বদ্ধু আদিয়া উপস্থিত হইয়াছিলেন।৪৬

> साहाव यावत'तः स धर्मदासामिको सहान्। सर्वेत्र सदत्तुरात सहाय यातिसान्त्रिकः॥ ४० राजतुरमः सिक्यातो देवनाक्षणस्वकः। गुषपाही गुणी मानी धनी सर्वेजनाहतः॥ ॥ ४८ मुखा वन्तु सुतसास प्रायत सरदाः भवेत्। भीज्यायं माम वास्त्रव्य जनानं प्रायंना सर्वि॥ ४८ माला पुन ग्रंड गला द्रव्य सम्मार्यत् वह। गरहोत्वेव प्रहे क्योचरवेषु समार्थत् ॥ ५०

He was Dharmadas Laha. famous for his riches as well as piety. On learning the ceremony to be performed very soon, he returned home and again went back to Khudiram's house with large quantities of things required on the occasion. He placed them at the feet of Khudiram. 47 to 50

ক্যাত্রবাদ ঃ—

এই বন্ধটি লাহা বালের রত্ব অরুণ ইহার নাম ধর্মদাস ইনি কর্মত্র সদযুষ্ঠানে সাহায্য করেন অতি ধার্মিক। 💵

आदिनीना २यः अ:।

় এবং ইনি রাজাদের মত প্রভাগশালী ও বিব্যাত দেবতা এবং প্রাহ্মণ গণের ভক্ত গুণ আহী গুণবান মাজবান ধনবান ও সাধারণ ক্লম গণের ছারা আগরনীয়। ৪৮

্ধর্মধাসবার ক্ষিরানের প্রের ২০১ দিনের মধ্যেই অর্থ্রাধন হইবে এবং তছপদল্যে গ্রানবাদি অন সাধারণের ভোজনাদি ব্যাপার এই সকল বৃত্তাভ ক্ষিয়ানের নিকট অবগত হইয়া পূনর্বার নিজগুহে আগনন পূর্বক নানাবিধ অব্য সম্ভার বন্ধুব-ভাবে ক্ষ্মিরানের গৃহত্ব আনিয়া ক্ষ্মিরানের নিকটে সনর্পন করিয়া-হিসেন। ৪৯৪৫ •

> क्याचिता इसं पाडा इन्यं गास्त्रमणतः। जितसाद्रम्य सम्भागे ग्रःशीत स्त्रेन सादरं ॥ ५१ कुचाचारयसात् पिता सहिन बानकस्य च । व्योमद्रयदास्य शति प्रदर्श पूर्वे नाम च ॥ ५२ स्थितसार्वाद्रक्षः काल पित्रदेशच्योत् । ५१ सामाय विधिवह विमी रह्योरं समार्क्यत् ॥ ५१ तहिने रचुनोरस्य पुजाद्रन्य विधिवतः। भागा यासून संग्रुक्ष युगाव पायसान्तकः॥

As, such offerings were acceptable according to religious codes, Khudiram gladly accepted them. According to the prevailing usages all the rites were performed and Raghubir was also worshipped and offerd well cooked rice with various dishes. 51 to 54

-বঙ্গানুবাদ ঃ—

যে কোনও ছাতি যদি বেচ্ছায় উত্তম বর্ণের গুহে ভোক্য

आदिबीबा २य: अ: ।

ভোজা আনমূন করে তবে তারা সাগরে গ্রহণ করা কর্তব্য এইকপ শান্তের প্রমাণ বলতঃ ক্ষুদিরান সর্ব্ব শ্রেষ্ঠ কুলীন ভ্রাহ্মণ প্রতিগ্রহ পরাষ্ট্রণ নিষ্ঠাবান আহ্মন হইলেও সেই সকল শ্রব্য সন্তার বন্ধু ধর্মদাসের নিকট হইতে সানন্দে গ্রহণ করিয়াছিলেন। ৫১

পুত্র গদাধরের অন্নপ্রাপনের দিনে কুদিরান কুলাচার বশতঃ
অধিবাসানিনান্দীমূধ কার্য্য সমাধা করিরা নাম করণ অর্থাৎ পূর্ব্ব
এদত্ত গদাধর এই নাম করণ করিরা অন্নপ্রাপনের হোমাদি কার্য্যান্তে
রযুবীরের অর্চনা বিশেষ ভাবে সনাপন পূর্বক ভোগন্তব্য নানাবিধ
ব্যজনাদিনংমূক পূর্ণান্ন পারনাদি। ৫২৫৩/৫৪

निवेद्य राष्ट्रवेशियात्र तस् प्रसारेन च हिनः ।
पुत्रदेशावात्रम् दत्व। सीदमानः देवस्यु-सिः ॥ ५५
दत्वा वस्रोधं मधादः पुत्र-पदनी युत्तवः तं ।
प्रसादः पापवात्मास स्वकुटुम्बः तवा हिनः ॥ ५६
व्यक्तिमं ओजनवः सवपरवास्यासिनां ।
समाया कृत करवीऽसू हृ हाज्ञणः यह साव्यकः ॥ ५०
सरवतुगदिना ह्यासीट्व पागनतः पदम् ।
कृतः वाक्योण्चारणन्तु मादकोङ्खितेन वे ॥ ५८

The child was fed with the offered rice of Raghubir. All the friends and relatives, the villagers and guests were well fed and entertained. Shortly after this ceremony the child, now named Gadadhar, started speaking. 55 to 58

গোধুৰ চূর্ণ পিউক ও মিন্টারাদি রমুবারকে নিবেদন করিয়া

ब्रोबीरामक्रणमागवतम्

Яbr

आदिसीमा २यः अः

প্রদাদীর আল্লারা বালক গদাধরের অল্লপ্রান কার্য্য মুদম্পর করিয়া মুদিরাম আ্লীয়ও স্বলাতি লাল্লণ বর্ণের সহিত বয়ং তোভন করিয়া প্রমান্দ প্রাপ্ত হইয়াছিলেন। ০৫

তৎপরে কুদিরান অত্যক্তরণর পরম বন্ধু ধর্মানসে মহাখাকে সর্বনমনে বহুতর বন্যবাদ প্রদান ও আনীর্বাদ করিয়া ধর্মানার বাহুকে বুটুত্ব বর্গ ও তাঁহার পুত্রকন্যাদির সহিত পরিত্থ করিয়া কৈছিল করাইরাহিসেন। ৫৬

কৈইকপ ভাবি প্রস্তামবাদী ও তির্মান বাদী জন সাধারণকে

দিবারাত্র ভোজন করাইয়া পত্নী চন্ত্রাদেবীর সহিত জুদিরাম লোক সমাজে ধন্য হইরাছিলেন ৷ ৫৭

অন্ত্যাশনের পরই গণাধরের বাকাক্তি, ইইরাছিল। সাভার কোলে অবস্থান করিয়া গদাধর নানাকধা বলিতেন। ৫৮

> े देवदेवो साव ध्यान नमस्कारादिकक् यत् । पठितः सावदेगा तत् पठितः वानकेन तः ॥ ५८

> > दिववपीमान्तरे तु पुरावास्त्रान सुत्तमः । युतिमाव ण चामास्त माग्रहाति ग्रवेन च ॥ ६०

> > अङ्क मःस्यादि प्रास्त्राहेरभ्रमामः विषवज्यक्षे । कदानि न यणोत्येव ग्रान्यशसीः गदाघरः ३ ६१

चतुःपञ्चवर्षं मित गदाधर सुखात्तदा । देव भाषायुतं स्तीवः युवा सन्ते सुविधाताः ॥ ६२

Gadadhar could recite the hymns which his mother used to read out. At the age of two

आदिलोला २यः अ: ।

to three yers he could commit to memory the stories of mythology at first hearing. He however, ovoided arithmetic and local news. At the age of four to five years he could recite Sanskrit hymns and thereby commanded admiration of all. 59 to 62

বঙ্গানুবাদ :—

মাতা চপ্রাদেবী যে সকল দেব দেবীয় গান শুব এবং নমকারাদি পাঠ করিতেন বালক গদাধরও তৎক্ষণাৎ সেই সকল পাঠ করিতেন। ৫>

গদাধর তুইতিন বংসর ব্যক্তমে উত্তম পৌরাণিক বার্তা প্রবণ মাত্রে আগ্রহাতিশয়ে স্বায়ন্ত করিয়া লইতেন। গদাধর কড়া গণা প্রভৃতি অভ শাত্রের অভ্যাল কে বিববংত্যাগ করিতেন। তবং প্রায়া বার্তা কথনও শুনিতেন না। ৬০/৬১

চার পাঁচ বংসারের গাদাধরের মূব হইতে দেব ভাষায় দেব দেবীর তাব ও জোত্রদি প্রাব্য করিয়া কামার পুকুর নিবাদী জনগণ জভাবে বিশ্লিত হইতেন। ৬২

> ततः पञ्चम वर्षे च बालस्य विधिवहितः । विद्यासम्भं कारयित्वा पाठागारे तमार्पयत् ॥ ५३ तत्र तुल्यवयोपेतान् बालकान् प्राप्य बालकः । विद्यार्थिनः यिचकां च साम्रय्यं गुण तोषितः ॥ ६४ कोला प्रेमा सत्यनिष्ठा स्थातुर जनेषु च ।

समता सर्वभूतेषु गुणाः पञ्च गदाधरे ॥ ६५

योगीरामक जमागवतम्

ं ें आदिलीला स्यः गः। अस्ति भाति प्रियानाच स्वरूपं श्रीगदाधरः।

्र निर्मीकः साहसी सत्यवादी धर्मारतः मुचि: । ६६

"At the age of five he was initiated to study and sent to pathshala. By his sweet conduct he could please all the boys and teachers. The best of virtues began to find expression in him. He became uncommonly prominent for his plety, truth fulness and kindness. 63 to 66

বঙ্গানুবাদ ঃ—

ভংপরে কুদিরাম গদাধরের পঞ্চম বর্ষ বয়দে বিভারাম্ভ করাইয়া পাঠশালার প্রবেশ করাইয়াছিলেন। ৬৩

া পাঠনালায় সমবয়ত বালকগণকে পাইতা এবং বয়েৰিক নিক্ষত ও ছাত্ৰ-দুলতে গদাধন অকীৰ মাধুৰ্বা গুণে সম্ভট ক্রিয়াছিলেন । ৬৪

দ অন্তি ভাচি প্রিয় খন্ত্রণ গ্রদাধরের দীলা, প্রেম, সতানিষ্ঠা, আচুর জনে দলা ও সর্ব্ব জীবে 'সমর্ত্তি এই পাঁচটি গুণ সর্ব্বদা পত্তিলালিত হত। ৬৫

এবং শ্রীযুক্তগদাধর সাহসী নির্তীক সভ্যবাদী ধার্মিক ও পবিত্র ছিলেন । ৬৯

> न विभातुं गुणा सास्य प्रजा श्रष्टायिशास्यः। परेपान्भूपकारार्थं स्वपाणानिय यच्छति । ६० भागाविष्टः सुजुमार एपं यदित सन्ततम् । नार्षः कृमारः पीराकी न कियोरी युपापि था । ६८

त्रौत्रोरामकष्यभागवतम् L₁₆189 e>

आदिलीला 'रय: अ: । सर्व्येया सुसमर्थोऽचि सर्वे' कर्त्तूमस' गयम् । दुःख इर्पमयक्षोध लोम मोहमदादयः ॥ ६८

अज्ञानिङ्कान्ये तानि सुतः सन्ति चिदासनि । ज्ञानानन्दस्यक्पोऽषं सर्वे जानामि सन्ततम् ॥ ७०

Even Bramha and Shiva cannot describe hisvirtues. He would offer his own life for the benefit of others. In his divine mood he would give out that he was neither a child nor a boy nor a man but an embodiment of joy and knowledge, and that he was capable of knowing and doing everything. 67 to 70

বঙ্গাতুবাদ :--

গৰাধরের গুণ সকলের সংখ্যা করিতে শিব ব্রহ্মাদি ও সমর্থ হইতেন না। গদাধর পরোপকারার্থে নিজের প্রাব পর্যন্ত দিতে পারিতেন। ৬৭

¢٤

आदिनीसा २यः अ:। तद्याम सविधा यस्ति काचिदुदान वाटिका । तत्र प्रेतनिसासादि नैकलः कोऽपि गच्छति । ७१

तप्त गदाधरः क्षोड्गं करोति वन्धुमिः सह । राक्षा वच्चेवाची याति भूतदर्शन ऐतवे ॥ ०२

विद्वस्वस्यस्यादेश्या योगलावेशतः स्तरा । दृष्टा तदिकतावस्यां प्रार्थना सकरोच्च सः । ०३

मस मृद्धिं हि सा माता ग्रीतेला प्रविशेद यदि । तदा पृर्यसुक्ती भृता नृत्वामि च पुन: पुन: ४ ०४

There was a garden near the village. It was a general belief in the locality that it was haunted by ghosts, and hence none would dare to go into it. Gadadhar with his friends used to play games in that garden and sometimes used to go there without any companion to see ghosts at night. On seeing the unbalanced condition of his aunt, Rama Devi, possessed by the Goddess, Sitala, he would say that he would dance in joy if the goddess entered his head. 71 to 74

বঙ্গান্তবাদ—

সেই ফামার পুর্তের প্রান্তভাগে একট বাগানবাট আছে সেধানে ভূতের বাসস্থান বলিয়া কেহ কথনও যায় নাই। সেই বাগানে বন্ধু গণের সহিত গদাধর খেলা ধূলা তরিতেন। এবং রাজি আহিনীনা ২য় ম:। কালে ভুড দেখিবার জ্বন্ম গদাধর একাই সেই বাগানে যাইতেম।

93192

সেই সময়ে গদাধরের পিসিমাতা রমাদেরীর ইণ্যয়ে শীতলা দেরীর আবেশ বশতঃ তাঁহার বিস্কৃতাবস্থা দেবিয়া গদাধর প্রার্থনা করিয়াছিলেন, যদি মা শীতলা আমার মতকে প্রেবিটা হন তাহা হউলে আমি পূর্ণমূবী হউরা প্রমানদেদ মৃত্যু করিব। ৭৩।৭৪।

> एवं वड्डांवच तस्य साइस परिमाणतम् । यामवासिमि रखन्तं तया स्वजन वास्यवैः ॥ ०५ ष्ट्राहिद्यान्यस्त्रत्र मुस्त्रामिनौ रङ्गान्तिके । पाठार्थं मासोद्दालानौ वङ्कासन विभूषितः ॥ ०६ एकदा पाठमालाया मामतो राजपुरुषः । छामानौ सुपरीचायं दातुष्ट पारितोषिकम् ॥ ०० पुरुषिपादय स्तत्र लोकसंख्याः सहस्रमः । नानापामामागा न्हाताः परीचादान स्तत्री ॥ ००

Such were the instances of his courage witnessed by all his friends, relatives and others. There was a large school close to the house of the Zeminder. Once the Inspector of schools came there to examine the boys and also to award rewards. All the teachers, students and visitors gathered there. 75 to 78

বঙ্গানুবাদ :--

কামার পুরুর নিবাসী সাধারণ জনগণ এবং জন্মীয় স্কুন

श्रीश्रीरामक्षण्यभागवतम्

আহিনীনা হয় অ:। গদাধরের এই নানা প্রকার ভাবে অত্যন্ত সাহসের বিষয় পরিদর্শন

***

করিতেন ৷ ৭৫

ক্ষান্ত পুরুবের বিশিষ্ট জমিদার বাবদের প্রায় গৃহ সংলগ্ধ স্থানে

ষালমদিগের নিকার জ্বন্স বহুতর কান্তাসন অর্থাৎ চেরার বেঞি মুক্ত একটি রুংং বিভালয় বা পাঠশালা ছিল। কোনও একদিন সেই বিভালয়ে ছাত্রবর্গের পরীকাপুর্বক পারিতোবিক বিধার জন্ম রাজ পুরুষ বা বুল ইনিস্পেট্টর আদিয়াছিলেন। এবং সেই বিভালয়ে পরীকা দিবার জন্ম বহুতর আন হুইতে অসংখ্য ছাত্র তাধা-

দের নিক্ষক ও দর্শকাদি লোক সংখ্যা অসংখ্য হইরাছিল। ৭৬।৭৭।৭৮

ক্ষম দর্যায়ন ক্রীয়া ঘণীতা দ্বত্ত জরী।

তে দ্বায়িনানক্ষর বালকা স্থীনভাষত ৪ ৩১

सराजपुरुपसासु हट्टा स्नेष्टपरिम्न तः ।

स्वस्तिगधः यास्त्रशं रस्य साह्यत्यः विनयेन च ।। 🕶

प्रप्रच्यः स्थातां तदि यदभीतं गुरी स्त्यता ।

पप्रच्छ कथतां तिह यदधीतं गुरो स्त्वया । विद्याभ्यास विधी यत्त्रे कुक्य भी गदासर ॥ ८१ खतु पिता विख्डतो सानी सीदर्व्यांयायि पच्छिताः । सुस्तं नास्ति सर्ने मास्ति विद्यासीनजनस्य हि ॥ ८२

The boys were being examined one after another. When Sri Gadadhar came up in his turn, the Inspector became very much charmed by his sweet appearance, and asked him to say something of what he had been taught. He also advised Gadadhar to get on with his

आदिसीसा २य: अ: ।

studies well for his father and brothers were all great scholars, and none without knowledge and learning could be hoppy and rich. 79 to 82

বঙ্গান্থবাদ :—

পর্য্যায় ফ্রেমে এক একটি ছাত্রের পরীক্ষা কালে গথাধর পর্যায় ফ্রেমেল রম্বীর ফ্রেমেল রম্বীর গ্রামের ছারা স্থ্রেমেল রম্বীর গ্রামের দেবিয়া অভ্যক্ত গ্রেহার্ক্র ক্রিকে পরীক্ষক ভিজ্ঞানা করিকে। ওহে গরাধর ভক্তর নিকটে বাহা নিকা করিয়াছ তাংবা কিছু বন ৭ এবং পরম বড়ের সহিত বিভাঅভ্যান কর দেব তোমার নিতা সর্ক্রমান্ত শ্রেষ্ঠ পতিত। স্বেম্বর্যাথন স্থপন্তিত। বিস্তামীন বাজির স্থব বা ধন ভিছুই হয় নাই। ব্যাধানান্ত

गदार्थरण छोऽपुरक्षी निभंधनान्तरात्मना । तां गिषां पोष्ठ नी मन्त्रो भवदिः ग्रिप्तिता च या ॥ ८६ विषय विपनिमामिविंबाभिः किः प्रयोजनम् । परवचन हितुय्यां विद्याः सर्वत्य सर्वत्त ॥ ८६ तां गिष्ठां न किंदियामि यत्यस्तं कदलीयनम् । इष्ट चालीपतावाय मेल्य नै नरकाय च ॥ ८५ यथैव विद्यायां जीबोऽस्थत सरनाति नित्यमः । सेख विद्या साधनस्त्र सा गान्तिः सा परा गतिः ८६

At this, Gadadhar fearlessly replied what he had been taught was not worth learning.

आदिलीमा २यः छः

What was the necessity of that learning which was based on worldly affairs. That learning which would lead to deceiving others was abominable, as it would result in suffering in this world and in the Hell after death. The learning that would lead to the eternal truth and peace should be covetable.

83 to 86

গদাধর রাজপুরুবের কথা শুনিয়া নির্ভরে বলিয়াছিলেন আপনারা যে বিদ্যাশিকা করেন আমি বে শিক্ষাকে উত্তম শিক্ষা বলিয়া মনে করি নাই। ৮৩

বিষয় নিব নিপ্ত বিদ্যার প্রয়োজন নাই। কারণ আমি কি প্রকারে অভাকে ঠকাইয়া অর্থ সংগ্রেহ করিব এই রূপ বিদ্যা ইচালাকে প্র পরলোকে নিন্দনীয় ইট্যা থাকে। ৮৪

সেলপ বিদ্যা আমি শিকা করিব না যে শিকার ফল কচু আর
কলা কারণ ইহলোকে প্রাণণাড পরিপ্রান। আর প্রলোকে

যে বিদ্যা ছারা জীবগণ নিজ্য অমৃত আবাদন করেন সেই বিস্তাই-বিস্তা সেই ধর্ম্মই ধর্ম্ম তাহাই শান্তি এবং সেইটিই উত্তম গতি। ৮৬

> वदेत्येय मुक्तन्तु त्यागैनास्त्रसम्भते । धनेना धमतां याति स्निहवान् दहातेऽनिमं ॥ ८० धनः स्नेहं परित्यन्य प्रवहारस्टहाद्यि । तस्तागी मितिभाष्त्र वादि कल्याण मिक्स्य ॥ ८८ मद्रमिल्स्यतो हारि चास्त्रनदरसम् वै । स्वमस्टाक्ये भाषा सा विवाद नक्षातिस्वतः ॥ ८८

आदिबीला २यः अ: । किमनेन वहक्षेन सुदु जानीत पण्डिताः । विद्यालाभस्य मूर्वे हि भगवच्चरणार्च्चम । ८०

"It is said in the Vedas that eternal bliss can be attained by renunciation, riches are the root of all evils and affection sets us on fire. We should, therefore, do away with our affection for family and bend our mind on renunciation, if we wish good to ourselves. Let these words be written in letters of gold, "That is real learning which turns our mind to God." Suffice it to say that learning is acquired through worship of God.

• 87 to 90 •

বদানুবাদ-

ধনের বারাই মামুধের অধ্যেতন হয় ত্যাগের বারাই অমৃত উপতৃক্ত হয় বা অমৃতহ লাভ হয় এই কবা বেদে বলে। আসন্তিই মামুদকে দিবারাত্র তাপভোগ করায়। ৮৭

অস্তর্য পত্রী পূত্র দেহ গেহাদিতে ভালধাসা পরিতাগ পূর্বক সেই সবলের ভাগে মনোনিবেশ ককন বদি নিধের মহল চাও। ৮৮

এবং আগনারা অর্থাকরে নিচ্চ নিচ্চ গুরুরে ছারদেশে এই আটট অকর লিখিয়া রাধ্ন "সাবিস্তা তল্লতির্বন্ন" অর্থাং সেই বিদ্যাই বিষয়া যে বিদ্যাদ্বারা তথবানে মতি হয়। ৮৯

মানাঃ এরণ বহু বিতর বনিবার মাবতক নাই। সাপনারা ভালচাবে ইয়াই মামুন বিদ্যালাভের নুল একনার ভগবানের চব্যু ক্ষাট্ট। ১০ आदिजीज २गः जः।
श्वत्वा वैदान्तयेवान्तद्वयो गावामगोषरः।
वाल सुखादिनिष्कान्तं विमेतवाव दुध्वते ॥ ८९
किससी भगवान् विष्ण रुद्दोवा द्वानिनां वरः।
किम्या चतुरमुँखः साधादे दरमत्ती वितासहः॥ ८२
वर्ष चंवत्तां वेषां मध्ये साधाद गदाधरः।

स्वरूपं दर्मयामास नवटूबीदल दुर्गत ॥ ८३ . बञ्चचक गदावद्म हेमास्वर विभूषितः । यादाङ्कृषा डिनिण्डाम्सा गद्मा हिमवतः सुता ॥ ८४

All were astonished to hear these deepty significant utterings from a child. Was he Lord Vishnu Himself? Or Rudra, the wisest of all gods? Or, the four faced Bramha, the grandfather of all living beings, and the preacher of the Vedas? When all were musing thus, Gadadhar showed his divine self with four hands holding conch, wheel, club and lotus, with the lustre of new grass and with the Ganges, the daughter of the Himselays, coming out of His toe.

191 to 94 t

বঙ্গানুবাদ—

বাসক গদাধরের মুখনিংমত সাধারণ বাক্যের অভীত বেদান্ত-বেদা সেইরূপ করা ভনিয়া ইহা কি গু এইরূপ বলিয়া ভাঁহারা কিছুমাত্র বুনিছে না পারিয়া বলিয়াছিলেন ইনি কি স্বয়া ভাবনে क्राटिलीला २यः अ: ।

নারায়ণ অথবা জ্ঞানীশ্রেষ্ঠ শহর কিংবা সাক্ষাৎ বেদ স্মরণকারী পিতামহ চতুমুখি ব্রহ্মা। 🔊 ১

এইরূপ বলিতেছেন সেই সকল জনসাধারণের মধ্যে নব দুর্ব্বাদল শ্রামল সাকাৎ গদাধর অর্থাৎ নারায়ণ তাঁহার স্বরূপ দেবইায়া-ছিলেন। শুখ চক্র পদা পরা বিভূষিত চতুর্ভ থবং হিমালয়ের ক্সাগ্রা। ৯২

न पुरी विमली भान्ती सग्रन्दी चरवान्धग्री: । चन्द्रन तलसीगन्धं बोटि चन्द्र नखदाति ॥ ८५ ष्ट्रुं व भगवद्रप' परमानन्द निर्वेताः। प्रणम्य भक्तिभावेन तुर्वुस्तं जमा सुदा। ८६ टेव देव जगनाय पुराच पुरुवोत्तम। मात' घीरान कलिकोबानवतीणोऽपि मायया ॥ ८० मादृशैद्योनमित्रभवा विद्यिनैः पुरुवाधमैः। यत् प्रत्यची कृतः कृषं त्वत् क्षपेव दि केवलम् । ८८

On seeing the appearance of the Divinity, all prayed for His grace and felt glad to have been 1 95 to 98 t blessed by Him.

বন্ধানুবাদ :--

পাদার্দ্ধ হইতে নির্মতা চরণছয়ে সশব্দে নৃপুর শোভিত সচন্দন তলসীযুক্ত নধকান্তি কোটিচন্দ্ৰ কান্তিদদৃশ এবস্তুতভগবংশ্বরূপ দর্শন পুর্বক জনসমূহ পরমানলে নিমগ্ন হইযা ভক্তিভাবে প্রণামকরতঃ তাহারা আনন্দে গ্লাধ্রতে স্তব করিয়াছিলেন। ৯৫।১৬

श्रीश्रीरामकृष्णमागवतम्

आदिनीना २यः थः।

∿•

হে পুরাণ পুরুষোত্তন দেবদেব জগনাথ এই ভয়ন্তর কলিকালের দ্বীবসকলের পরিআশের ষচ্চ নারাবল যনে অবতীর্ণ ইইয়াছেন। ৯৭ জ্ঞান ভব্তি শৃত্ত পুক্ষাবন আমরা আপনার যে অপূর্ব্ব রূপ প্রস্তাক করিলান তাহা কেবলমাত্র আপনার কুপার। ৯৮

> एवं स्तुविहस्तवस्यैः प्राम् इष्टो यो गदाधरः । स एव पुरतो माति परोचार्यो चपेन हि । ८८

अपूर्विय' इरेमीया यां न जानन्ति योगिनः। एवसुज्ञा ततः सब्वे स्व' स्व' सम ययुर्मूदा ॥ १००

रोतिरासी सदानी वै बालकानामिय भूवा ! ष्टण निम्मित पाव यु केचिहस्त्राञ्चलेयु च ॥ १०१

मीला सप्ट तवडलांच चालायानन्द सं प्रुताः। ग्रामाद् ग्रामान्तर यान्ति खादन्तः पयिमध्यतः॥ १०२

Soon Gadadhar withdrew his divine appearance and reverted back to his human form of the child. All were puzzled with these mysterious transformations of Gadadhar and dispersed. It was the habit in those days that the children while going from one village to another, used to eat fried rice which they used to carry in an earthen pot or the skrit of their cloth. 199 to 1021

বঙ্গাতুবাদ :--

এইকণে সেইস্থানে গুৰুকারী অনগন পূর্বের যে গদাধরকে

आदिनोता २यः अः । फ्रियांकालम क्रमास्य स्मर्टे भूपोर

পরীক্ষার্থীরূপে দেখিয়াছিলেন ক্ষণমাত্রে সেই গদাধরই তাঁহাদের নিষ্ঠে পরীক্ষার্থীরূপে প্রকাশিত হইলেন। ৯৯

ভগবানের মায়া অভ্যান্চর্য যোগিগণও যে মায়ার স্বরূপ অবগত নহেন এইরূপ দলিতে বলিতে দেই সকল লোক প্রচ্যেকে নিজেকে ধন্য মনে করিয়া নিজ নিজ গৃহে যাইয়াছিলে। ১১০

তদানীস্তম বালকগণের এইরূপ প্রথা প্রচলিত ছিল কোন কোন বালক তৃপ নির্মিত পাত্রে কেহ কেহ বা বন্ত্রাঞ্জলে মুড়ি লইরা অতিশয় আনন্দের সহিত খাইতে বাইতে নিজ গ্রাম হইতে ভিন্ন-প্রামে যাইড : ১০১/১০২

एकदा बामस्कोन एका होकी' सुदा युतः ।
दचेव पाविना खादन् समिष्ट स्ट तपहुलान् ॥ १०१
प्रामास्तिः खेळमध्य याति तल मदाघरः ।
प्रतीचासुदितो मेघ मन्दरत्तरच प्रव्दवत् ॥ १०४
धाद्यिला मसाकाम' सेवो यया चमुपतिः ।
सौदासन्यन्द्रद क्रोहे सैन्यारिक च्योतिया ससा ॥ १०५
इष्टाधी दूई होटः स भावा वैमाद् मतस्यतिः ।
वाद्यवा वाहोनीयां न्यपत्त चल सम्य ग. ॥ १०६

When, one day, Gadadhar was going through paddy fields away from the village, he beheld a great thundering cloud coming towards him, and fell there senseless.

বঙ্গানুবাদ :---

এক্রিন আনন্দ্রচিন্তে বালকগণ টোকী অর্থাৎ তৃণ নির্দ্দিত পাত্রে

षाटिसीसा रयः यः।

great appreciation from everybody. Once a class of beggars appeared in the locality. They had long matted hair and tall dark figures smeared with ashes. On seeing them, the women and children would run into houses with the thought that these must be demons who # 111 to 114 ate women and children.

বঙ্গান্ত্বাদ 🖫

বা গৌরাণিক কথা ভাৰণমাত্রে অন্যাস হইত। কেবল-মাত্র যে অভাস হইত তাহা নয় স্থুর ভাল ও লরাদিযুক্ত সেই সকল গান সুমধুরভাবে আবণ করাইয়া জনগণকে মুক ক্রিতেন। এবং জনগণ ও বালকের অত্যুক্ত ভাব দেখিয়া ভূরি ভূরি প্রসংশা করিতেন। ১১২

দেই সময় নাগা নামক সন্মাসীগণের কামারপুকুরে আবির্ভাব

ছইয়াছিল। छै। शास्त्र सुषीर्थ करेगमिखक छश्निखनीर्शकात्र ७ दृश्यदर्ग राम्ह-সকল দেখিয়া ত্ৰী ও বালকগণ ভীত হইলা গৃহমধ্যে প্ৰবেশপূৰ্বক

বলিত ইহারা জ্রীলোক ও বালকদিগকে দেখিবামাত্র খাইয়া ফেলে। অতএব এই সকল সন্নাসী ব্লহ্ম্য এবিধন্তে অনুমাত্র সন্দেহ নাই। 5561558

अजातभय बासस्तु तन्मध्य श्रीगदाधरः।

मिलित्वा स्तीवगीतादि तान् विशव्य सहास्ययुक्त्॥ ११५ सद्यासिमिमो गद्रव्यः सगवत्यर्पितञ्च यत् । भक्त तद् भक्तियुक्तेन गदाधरेख तत्त्वणम् ॥ ११६

छादिनीना २यः अ:। एकदा नववस्त्रच कित्वा सन्न्यासिसविधी। कीवीनवस्पन' कटयां यहिर्वासी धृत' सदा १११०

भरमना लिप्त सर्वाङ् ललाटे दीर्घपुषड्कम्। यशोऽतमानया युक्तं धतदण्डकमण्डलुः ।११८

The boy Gadadhar would sing songs and hymns to them without any fear. He would also partake of the estables offered to the gods by the Sannyasis. Once he dressed himself like a Sannyasi with body smeared with ashes, clad with strips of cloth and holy marks on the forehead. He had also a stick, a Kamandalu and a garland 115t to 118t made of holy nuls.

ব্লাক্বাদ :-

ŧ

ভত্মত বাদক গ্ৰাধন সেই সকল স্বাদীগণের সহিত মিলিত হইয়া ভগৰানের তব ও গানাদিশ্রৰণ ক্রাইয়া হাজ পরিহাস कदिएटन । ১১६

সন্ত্রাদীগণ ভগবসুদেশে বে সকল ভোগ প্রবা সম্পূর্ণ করিতেন গদাধর সেইসকল প্রসাধীর জ্বাভিক্তিপূর্বিক ভোলন করিতেন। ১১৬

এক্দিন গুলুধর নিজ পরিখের নৃত্ন বস্তুটি সর্গাদী গণের নিকট দ্বির করিয়া ষটালেলে কৌলিব বছন এবং আনন্দের সহিত বহির্বাস शहन वृद्धिप्रस्टित्स । ३३१

হর্মারে ভত্মালগন ললাটে ছীর্গুণ্ডু বদাখলে কমাক মানা ও হয়ে কন্তসূ ধাহৰ পূৰ্যক। ১১৮

इटा मुविध्यिताः मध्ये गच्यना दर्पभदगद् । वयव्यादिजनीयेन स्वयद् त गदापरम् १११८ आदिनीचा २य: आः।
इष्टा मातार्त्त नादेन बानक' समप्रकृत ।
कथमविन्वधी वैग्रा केन वा विश्वतीऽधना ॥१२०

तेन चीत्रं मुदा मातः साधिभः सिन्तिते द्वारं । विगोऽयं साधमकानां सन्मार्गस्य प्रदर्गकः १९२९

तेन जीसाततुर्वोच्ये जीसार्थे प्रकटीकता । यभूत विविधा जीसा बहुनां दृष्टिगीचरा: ११२५

ইতি ত্ৰীরামেক্রকুদর ভক্তিতীর্থ বিরচিতে জীতীরামকৃষ্ণ ভাগরতে পার্মহংজাং সংহিতারাং গদাবরত বাল্যলীলা বর্ণনরপো ভিতীয়েহধারঃ ॥২॥

He came home in great joy, it, however, greatly pained his mother to see him in that guise. On being asked by his mother he said that he was so dressed by the Sannyasis who were devotees to God and could guide men to Truth and eternal bliss. In this way he revealed his Divine Self in various ways in his childhood.

various ways in his children.
Thus, in the Sri Sri Ramakrishna, Bhagabatam depicting the life history of Sri Sri Ramakrishna, ends the second chapter entitled, "The mysterious revelutions by Gadadhar in his childhood."

বন্ধবৰ্গ বৈষ্টিত হৰ্য গদগদ চিত্তে গৃহ গমন কাত্ৰী গদাংক্ষকে দেনিয়া জনগণ অভায়ে বিশ্বিত হইয়াচিলেন। ১১৯

মাতা চন্দ্রাদেবীও তথবস্থ বাশক্তে দেবিদ্রা কাঁদিতে কাঁদিতে ক্লিফ্রাসা করিলেন তোমার একপ বেশ কেন। কে তোমাকে এরপ বেশ করাইয়াছেন। ১২০

আনন্দের সহিত গদাধর বলিয়াছিলেন সাধুগণ আমাকে এইরূপ

मादिनीसा ऱ्यः थः।

ভাবে সালাইরাছেন। সাধুতজনদেরই এইরূপ বেশ। এবং
সাধুগুণের সংপ্রথই আমি অবল্পন করিয়াছি। এইরূপে
বাল্যকালে লীলার জ্ঞালীনার গণাবর বিএই প্রকাশ করিয়াছিলেন। এইভাবের বহু প্রকার লীলা জ্যানীন্তন বহুলোকে
বহুবার পরিধর্শন করিয়া-বহু হুইয়াছিলেন। ১২১/১২২

ইতি এরানেজ্রল্পর ভক্তিতীর্থ বিষ্ঠিত ঐগ্রীরান্ত্র ভাগবতের প্রনহাস সংবিতায় সমাধ্রের বাল্য লীলার বিতীয় অধ্যায় বলা চটল ১০খাঃ

कादिनीला इयः जः ।
जष्टागोतितम् वर्षे गारदीय महोत्ववे ।
गतः श्रोत्त द्विरामस्त मामितेय ग्यहः युमम् ११
पीड़ितः चुदिरामस्त सत्य योड्डा व्यवर्धतः ।
सदं चौषिभग्रत्रु वा पश्यादेने खुदिः कतः ३२
नाम्ना श्रोरामध्दिन भागिनेयेन सन्वित् ।
सातुनाचान्तिमा याद्या सद्योई नाझ रामयः ३३
भयदेवः विनिचित्व कामारपुकुरान्तरा ।
आतीतो मातुनस्ती च्येद्यो समक्रमारसः ॥॥

On the occasion of Saradiya Pula Festival in the year when Khudiram attained the age of eighty years, he went to the house of his nephew. He fell ill there and his condition began to grow more and more serious in spite of every effort, and arrangements for treatment by good physicians and careful nursing. Thinking that his uncle would

आदिसीसा श्य: अ: [

surely breathe his last, his nephew Ramachand by name, sent for his eldest son, Ramakumar, from Kamarpukur. 1 to 14

বঙ্গান্তবাদ :--

শুন্ত শারণীয় মহোৎসব উপদক্ষে অষ্টাশীতিবর্ধ বয়সে ক্ষ্পিরাম তাঁহার রাম চাঁগ নামে ভাগিনার বাড়ীতে গিয়া হিলেন। ১

্ এবং সেই স্থানে ফুবিরাম বিশেব ভাবে গীড়িও হইলে পীড়ার ক্রমশাই হৃত্তি হইয়াহিল। ভাগিনের রামটাদ মাড়ল ক্ষরিবের পীড়ার উপশ্যের ক্ষম উত্তম বৈচ্চ শুবর সেবাডজ্ঞারা ও পথ্যাবির কোনাল্য ফেটি করেন নাট। ২০০

মাতৃলের আমাব গৃহে এই শেষ আগমন ওইরূপ ভাবিয়া কামার পুকুর হইতে মাতৃলের জ্যেষ্ঠ পুত্র রামকুমারকে আনাইয়াছিলেন। ৪

> प्यं कष्कं गतीदेश्याः पूजन 'तिदिन' कतम् । दयस्यान्त पातरेव कतः देश्या विश्वकं नम् १९ निमन्यान्त्रपित सभाक्षे देश्यास्यो प्रतिमा ग्रामा । आगतः रामणीदन्तुं इद्धां कस्पत्वरेणं च १६ 'छक्षः श्रीचदिरासेन प्रतिमा कि विष्ठेन्ततः । विश्वन्तं समाप्यं व प्रयक्तत्यः कुरूत्व भी ३० आप्रीस्तेदः प्रयक्षाति जीरामे सतिरस्तु ने ।

Thus with a sorrowful heart, Ramchand performed three days' worship of the Goddess and in the noon of the fourth day immersed the image in

प्रवानों यः कनिही से सदयें चिन्तितीरप्रमा 🕊

आदिनीमा ३४: अ:।

the water. After the immersion ceremony when he returned home, Khudiram said to him. "Now that the image has been immersed, you shall have to perform my lest rites. I bless you that you may have unlinching devolion to Shri Rama. I am now worried about my youngest son." 5 18

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ—

এইরূপ ভাবে রাষ্টাদ তিন দিন ছথের সহিত তুর্গাপুলা করিয়া

৺বিজয়া দলমীর দিন প্রাত্যকালে দেবীর বিসর্জনের পর দেই দর্শনমঙ্গলা মুমরী হুর্গা প্রতিমা জলম্ম করিয়া মধ্যাকে আগত রাম

চাদকে দেবিয়া ক্ষ্মিয়ান কলিগত অবে বলিয়া হিলেন রাম্টাদ মা

জগদহার প্রতিমা বিস্কুন করিলো! এইবার আমার শেবকৃত্য

বিস্কুন কর ৫৬৬৭

আমি ভোমাকে আলীবাদ করি তোমার পূর্বজনারায়। ভগবান প্রায়াচন্দ্রে মতি হউক। উপস্থিত আমার কনিষ্ঠ পুত্রের জতই বিশেষ চিন্তা। ৮

कूरू तस्य स्वकत्यान रचुवीर दयानियं।
भवतः पादयोनस्य तं यामि भवदिन्तके।
स्वतः पादयोनस्य तं यामि भवदिन्तके।
स्वतः ग्रयोत्थितः भान्तु समुत्तोस्थाति यस्तः।
शुक्रासने स्थापयित्वा कृरू पद्यासनं मम ११०
सत्त्वपात्तत्वतः नेन चीपवित्रयाति कच्छतः।
सन्द्रास्ति मस्तकेवहा श्रीराम स्थातवान् दिनः।११
सवभवहरमेक भाणकीटि मकामं
सत्तर्वत ग्रयन्तयं काजमेषावमासन्।

योयोरामक जाभागवतम्

आदिनीना द्यं अ । क्षणकरुचिरवस्त्रं रत्नवत् कु सनाव्यं भ कमलवियदनेतं जानकी राममीडे ॥१२

"Oh Raghubir, be pleased to protect him from all evils. Placing him at your feet, I leave this world. Please rouse me up and make me seated in Padmasana." When it was so done, Khudiram meditated upon Sri Ramachandra with his folded hands placed on his forehead. "I pray to Sri Ramachandra, the consort of Janaki, having wide lotus like eyes, earning studded with jewels, clothes emiting golden lustre, 'complexion of black clouds, hands holding bow' and arrows and brilliance of million suns."

বঙ্গানুবাদ :--

হে রঘুরীর তুমি আমার কনিন্ঠ পুত্র গণাধরের সর্বতোভাবে মঙ্গল বিধান কর। হে দয়ানিধি আপনার পাদপত্তে আমার গণা-ধরকে সমর্পণ করিয়া আমি আপনার নিকটেই যাইতেছি।

রামর্টাদ; আমাকে শব্যা হইতে উঠাইয়া অভি সাবধানে ধারণ

পূর্ব্বক অন্ত একটি পবিত্র আসনে গলাসন করিয়া বদাইয়া দাও।১০
দ্বামটাদ তৎক্ষণাৎ সেইরূপে নাতুলকে বদাইলে কুদিরাম বছ
কটে বসিয়া মন্তকে অঞ্চলিকত ক্রিয়া ভগবান হামচন্দ্রকে এইরূপ
ভাবে খ্যান করিয়াছিলেন। ১১

্রে ভবভয় নাশক কোটি সুর্যাতুলা জ্যোতিঃপুঞ্চ কর ধূত ধ্যুর্বাণ নুজন মেষের মত ধেহাঁ বর্ণ মনোহর স্বর্ণবন্ত পরিধান কারী বস্তু

आदिलोना श्यः अः

রত্ববিশিষ্ট কুম্বলশোভিড মা জানকীর সহিড একাসনে উপবিক্ট পক্ষ পলাশলোচন প্রীরামচক্রের শেব যাত্রাকালে শরণ লইলাম। ১২

> रामः रामानुकं श्रीतां भरतं भरतानुकं । इग्रोवः वासुसूत्रस प्रणमासि पुनः पुनः १११ एवं ध्यात्वा गदुगदेन स्वरंण नेप्रवारिणा । स्रार्ह्सभूतो राम नाम रमूबीरस्य मक्ष्यम् ११४

वद्दन् प्रारब्धजं देवं तत्याज पासुमीतिकं । ततः त्रुदां भागवतीं सम्बदानन्टरूपिनीं १९५

तनुं लब्धा गती वित्र साहिष्णीः परमः पदं । बेक्कुच्छाच्यं पूर्णमझ त्रीरामः सीतवा सद ॥१६

"I bow down to Rama. Lakshmana, Sita Bharat, Satrughna, Sugriba, and Hanuman." Thus meditating on Sri Rama and Raghubir, he, left this mortal world.

বঙ্গানুবাদ ঃ-

রামলক্ষণ, সীতা, ভরত শত্রুত্ব, স্থুত্রীব ও বাষ্পুত্র হয়্মানকে পুন; পুনর্বার প্রণাম করি । ১৩

এইকপভাবে কুদিরাম শ্রীরাম চন্দ্রের থান ও প্রণামাদি করিয়া চন্দের মূলে বক্ষ ভাসাইয়া গ্রহণদ ব্বের ভগবান রানচন্দ্রের তারক ব্রহ্মনাম বাম নাম বলিতে বলিতে প্রারক্ষ কর্ম্ম জনিত এই পার্থিব দেহ পরিত্যাব করিয়া ভগম্বেহ লাভ করিয়া সেই শুক্ষ সফিদানন্দর্মর সেহে কুদিরাম বিক্ষুর প্রমণদ অর্থাৎ বৈকুঠ লাভ করিয়া হিসেন। যে বৈকুঠে পূর্বান্ধ প্রীরামক্তা সীতার সহিত নিতা বিরাজিত সেই স্থানে যাইরা সীতা রাবের সেবা লাভ করিবাছিলেন। এইরপ ভাবে কুদিরামের অনুগতন আশ্চর্বক্রপ সহাপ্রিয়াণ হইমাছিল। ৪১৪-১৭

> विराजितो यत तह तत्वेवां प्राप्तवान् दिल । एवमद्भुत खंबानमभूत्ताचीत्तमीत्तमः १६० निर्माये ग्रवदेवन्तु सद्दोत्तं न पुरस्तर । नीत्वानधास्त्रीत्मृमि मन्स्येष्टि सुस्ताये च ॥१८ पराष्ट्रि ग्रोकस्त्रता पुत्री रामकुमारक । द्वारोष्ट्र पुनरागम्य पितुः स्वर्गति मुक्तवान् ॥१८

हाहारवै: पूर्णमाधीत् कामार पुकुरस्तदा। तद् ग्रामवासिन सर्धे ग्रीक-प्रविन्नमानसाः॥२०

His dead body accompanied with the chanting of holy names was taken to the bank of the river and his last rites were performed. Next day Ramkumar returned home and gave out the news of his father's death. The people of the village of Kamarpukur became very sad and lamented the death of Khudiram.

বঙ্গানুবাদ ঃ

প্রদার দ্ব দেই অন্ধর্যাত্রে সরীর্তন সহকারে নদী তীরে
ক্রিয়া যাইয়া শ্রদানক্রিয়া অর্থাৎ চিতাপিণ্ড ও দাহাদি করিয়া পর
দিনে শোক সম্ভব্ত বাসকুমার কামারপুরুরে পিতার ব্যবদাত প্রকাশ করিয়াছিলেন। ১৮॥ ১৯ আহিলীলা হয় অঃ
কানার পুকুর নিগানী জনগণ কুদিরানের মৃত্যু অবগত হইরা শোক নিমন্ত্র পুক্তিক সান আহার পরিভাগে করিয়া কেবল মাত্র হাহাকার হবে প্রামু পরিপূর্ণ করিয়াছিলেন। ২০

वानहरुयुवानय स्वासाहार विविध्वताः ।

पितुः प्रतत्वमुक्तवयं स्वर्कोक्तममनाय च ॥२१

स्वरोत्तर्गः स्वतो रामचौदस्य सहयोगतः ।

पैदक्त वहुविप्राणां राममागादिभिद्याया ॥२२

पृत्रमं भोजनं तत्व कारवातास सुवतः ।

पित्रस्य सुस्यव्यं चौरामकुसारीयित ॥२३

मंगारभारः पतितः कुलध्योानुवारतः ।

तटा तन्मध्यम् भ्रातां चौरामेश्वर नासकः ॥३॥

With the help of Ramachand, the Sradh ceremony was performed under guidance and supervision of many bramhias well versed in the Vedas Thoreafter Sri Ramkumar had to shoulder the burden of the family.

12 to 24 ii

आदिनीना ३४: अ ভাতা রামকুমারের উপরই সামার রক্ষার ভার সমাকরণে পড়িয়া হিল। সেই সমতে অৱাদনবৰ্ষ বছত্ৰ স্থৃতি ও জ্যোতিৰ লাস্তে পাংদশি পণ্ডিত বামেরর নামে রাম্তুমারের মধ্যম স্রাভা এবং আট

বংসরের কনিষ্ঠ আতা গ্রাধর নামে রামকুমারের ২টি আতা ও মাতা দ্ৰী প্ৰস্তৃতি ছিলেন ৷৷ ২১/২৫ अमारमवयामा स्वतिन्वीतिववासाः । वित्रविधेगसन्तमबाष्टवर्धे गदाधर ॥२५ न्नातः माधारणै किन्तु विगोकीऽय गदाधरः।

विद्याभगाने तदाशमा पायेन यत्महोनता ॥३६ निजनविद्यमा चिन्ताचीनमा परिवक्तिमा । राभोदानि भृति काली मोडलन्य सतानये ॥२० **७पविश्वीर्ड इष्टि म मदाचिन्तापरीऽभवत् ।**

शोनवर्षादिभिर्शनो न किखिटवि चानित ॥३

आदिलोना श्यः अः।

বঙ্গানুবাদ ঃ --

পিতার মৃত্যুর লক্ত শোকাত্র গদাধরকে সাধারণ পোক সকল শোক মৃক্ত বলিয়া মনে করিডেন। সেই সময় গদাধ্রের বিজ্ঞা শিকায়ে যত্ন হীমতা নিজ'ন প্রিয়তা ও চিন্তা শীলতা পরিলাফিড হইয়া জিল। ১৬

রাজার বাগানে ভৃতির খালে মোড়লের নহা খাণানে বিনয়া গদাধর উদ্ধান্ত ইইয়া সর্ব্বান চিন্তাবুক বাকিডেন।

শীত বৰ্বা বা প্ৰথমতন ভ্ৰোজ হইলেও গদাধন কিছু মাত্ৰ বিচলিত ছইতেন না। ২৭২৮

> दिवा किम्बा निशेयम्या न कानाति गदाधरः । धर्म्मदासस्तो वासः श्रीगदाविष्णु नामकः ॥२८

वन्धत्व सुभवीरात्तीचाम साहस्वतस्वयीः। मातमात्रः भोज्यद्रव्यं सिष्ठावः वा फलादिवः ॥३०

अक्तता वन्युवात्त्रवापि त्र तदास्वादन' कतन् । पूर्णे तु नक्षेत्र वर्षे अपनीत्ययंतुद्यसः ॥११ कती वामकुसारेण भातुर्यदाधरम्य हि ।

सता राम्याभारमः मोल्ला साता प्रतिधृतिः ।३२ श्रृह्वीर्थं स्वोपनयनं प्रोल्ला साता प्रतिधृतिः ।३२

Gadadhar had no sense of day and night.
Gayavishnu, son of Dharmadas was his fast friend.
Neither of them would eat anything without sharing it with the other. When Gadadhar became nine years old, Ramkumar began to make preparation for the sacred thread caremony.

चाटिनीला ३४: अ:।

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

পরস্ক এইটি দিন কি বাত্রি কিছুই জ্ঞান বাণিড ন।। পিতৃ বস্কু ধর্মদানের গরা বিষ্ণু নামে একটি নাবালক পুত্র ছিল, গলাংর ও গয়া বিষ্ণুর নামের প্রায় সমতা বশত্য পরম্পারের সহিত পরম্পারের বিষ্ণুর ইইটাছিল। ১৯

খাছ জবা মিটার বা ফণমুণাদি পাইলে কেই কথনও বদুকে
না দিরা খাইত না। গদাধরের নবম বর্গ পূর্ণ হুইলে রামকুমার
গদাধরের পৈতা বা উপান্তন দিবার জহ্ম এরত হুইরাছিলেন ৩০1১১

গদাধর উপনয়ন ছইবে শুনিয়া গাত্রীমাতা গনীকে যাহা পূর্বে বীকার করিয়াছিলেন তাহা মাতা চন্দ্রাধেবীকে বলিয়াছিলেন। ৩২

> या दत्ता 'स्वयमात च वालगदाधरेष वे । , धनीनाच्युवमाता से भिष्मामये मदाखित ॥११ नोचेदधं न चड्डामि यत्त्रसूत्र' कदाषम । धुलारामकुमारस्त ६ ुखितोऽसुद्दिगेयतः ॥१४ वेदसम्मात् पर' सूर्य' गृद्धं साधारणस्त्रियः । दिनत्रयं न द्रष्ट्यमिति गास्तस्य गासनम् ॥१५ गासस्यार परित्यामे स्वजनैतिस्ति। भनेत ।

নন্কগাঁবিৰ ঘূৰ্বাই ঘৰ্যাহাট অস্থান ॥৪৪, He soid,"I will not take the sacred thread, if I am not allowed to take alms first from my midwife

आदिसीना श्यः अ:।

named Dhani. At this Ramakumar became very sorry because after initiation to the Vedas a brombin should not see the non-bramhins for three days, and any disregard of this rule would be condemned by all friends and relatives. When Dharmadas came up on the day previous to the day of ceremony, Ramakumar represented the matter before him for his decision.

33 to 36

বলাতুবাদ :--

ধনী নামে ধাতীমাতা আমার উপপর্বের সময় সর্ব্ব প্রথমে আমাকে ভিকা দিবেন। ৩০

তাহা না হইলে আমি কৰনত যজোপনীত ধারণ করিব না। রামকুমার গদাধরের এইজপ কথা শুনিয়া অত্যন্ত ছংবিড ছইয়াছিলেন। ৩৪

কাষণ একচারী কেলারয়ের পর সূর্য্য শুহ্ম এবং সাধারণ প্রীলোক কে দ্যানকলে তিন দিব দেশিনেন না এইরুপই শাস্ত্রের আদেব। ৩৫ শাস্ত্রোক সংচাচার না মানিদে সকলের নিকট নিশিক ছইতে হয়। পরস্কাপাধার্য। ৩৬

> वाक्ष्मस्य विद्यवसी भीभांताभार आहितः। एकः रामकुमारेण गृहकत्या धनी कद्यं ॥१० भित्तां राज्यति समीवि धुनः मातुसनीवतः। स्रतीक्ष सुविषयः यत् तदुवादिय भी बुधः ३६८ भाषीतः कर्मकुमानी भयान् स्वदीति स्रतिमाकः। परवेषः कर्मकुमानी भयान् स्वदीति स्रतिमाकः।

जीवीरामक्रणसागवतम

आदिसीसा अयः चः । यदाप्यस्मिनकुलैनास्ति श्रुद्धिसा कदाचन । किन्तु ब्राह्मणपुत्रस्य वानक्षप्रह्मचारिणः ॥४०

Ramakumar said, "It is learnt from my mother that Dhani, a nonbramhin woman, will be the first to give alms to Gadahar. I place the matter before you for decision. At this Dharmadas said. "Even though this goes against the custom of of your family, it obtains very often elsewhere."

37 to 40

বঙ্গান্যবাদ ঃ---

96

গদাধরের উপনয়নের প্রকিদিবে মহাধনী পিতবল ধর্মদাস রাম-সুমারের গুতে উপস্থিত হইলে তাঁখার উপর এই বিষয়টির মীমাংসার ভার দিয়া রামকুমার বলিয়াছিলেন শৃত্তকতা ধনী সর্ববাত্তে প্রজ্ঞচারীকে ভিকা দিবেন ইংা আমি মায়ের কাছে শুনিয়াছি অভএব এরূপ অবস্থায় আমাদের বাহা কর্ত্তব্য তাহ। আপনি উপদেশ দিন।

• ৩৭*৷*৩৮ · যেতেছ আপনি ধার্মিক বয়োবৃদ্ধ কর্মকুশল ও পিতৃবদ্ধ। ধর্মদাস হামকমারের এই সকল কথা শুনিয়া, বলিয়াছিলেন যলপি আপনাদের বংশে কখনও শুদ্রভিকা হয় নাই। ৩৯

তথালি ত্রাক্ষণ পুত্র বালক জ্বলচারী বছম্বলে শুদ্র ডিক্ষা গ্রহণ করেন ইহা আমি বছবার প্রভাক করিয়াছি। ৪**০**

> वरत शदभिसामा शहण हम्मते ममा। · प्रतिप्र ते:पालनार्धः वालेच्छापुरणायः च ॥४१ असी त्वशर्याभागा न सारम रीच संस्वते । समातेन व या गाव्यी धनो श्रोप्रधाचारिये ॥४२

श्रादिनीला २गः अः । मेखनाजिन स युज्ञ यज्ञसत्र धराय च । विल्वदयड वंग्रदण्ड काष्ठ पादुका धारिणे ॥४३

मार्तिभचां प्रयच्छे ति भिचार्थमुद्धताय च । दला भिचां धनो माता प्रथम्य शीगदाधरम् ॥४४

"In this act of taking alms from a non-bramhin the question of any grave concern cannot arise specially when it is so done to keep a promise and also to fulfil the desire of a young boy. Accordingly Dhani, the mid-wife was allowed to give alms to Gadadhar on the day of the ceremony.

বঙ্গাতুবাদ ঃ--

অতএব এশ্বলে প্রতিশ্রুতি প্রতিপালন ও বালকের ইচ্ছা পুরন
অন্ত পুরু ভিক্ষার সেরপ দোবাবহ বলিয়া মনে হর না। ৪১।৪২
সেই ধর্মদাস বাবুর মতায়ুসারে গদাধরের উপনবনের সময় সাংকী
ধনী নালী ধাত্রীনাতা মুখিত মক্তক মেখলামিন মুখ্য কাঠ পানুকা
মুগল ও গৈরিক বনন পরিহিত অকচারী গদাধর মাতা আমাকে
ভিক্ষাদান কয়ন এইরপ ভাবে ভিক্সার বুলি উন্তুক্ত করিলে ধনামাকে
স্বর্ধারো গদাধরকে ভিক্সা দান করিয়া এইরপ ভাবে বালমাহিলেন।
৪০৪৪

आए चेव' कतार्थार कपया नव हे प्रभो। स्वमेव जगतो वाता भगवान् विष्णुरव्ययः ॥४५ अतो हे त्वां नमस्याभि सुयोभूयो नमास्पर्दः। साविवीयहण्ड्ये व' समयस मनोकिकः॥४६

आदिसीसा ३४: अ: । श्रीरासक्रमार एव वेदारम्भ सकारयत । ततः श्रीरप्रयोरस्य ग्रीतसाया घटस्य च । ४०

प्जन सुष्टभावेन कत गदाधरेण वे। पजाकारी भक्तिनिष्ठाभावाई हृदयेन त ॥४८

After performance of the sacred thread ceremony. Ramkumar initiated Gadahar to the study · of the Vedas and made him worship Sri Raghubir and Goddess Sitala. 45 to 48

বঙ্গান্তবাদ ঃ— হে প্রভো আপনার কুপায় আমি ধন্ত হইলাম। তুমিই জগতের জীবের পরিত্রাণকারী সনাতন ভগবান নারায়ণ। ৪৫

অভএব ভোমাকে নমন্বার করি পুনঃ পুনর্বার ভোমার চরণে অনত কোটা নমখার করি। এই প্রকারে অদৌকিক ভাবে

গদাধরের সাবিত্রী গ্রহণ বা উপনয়ন কার্যা স্থদশ্যর হইয়াছিল।

গদাধরের জার্চ ভাতা রামর্মারই বেশারত গাংতী দানাদি ব্যবদীয় কার্য্য করিয়াছিলেন। উপনহনের পর গদাধর কুল্দেবতা রঘুবীর ও শীতদা ঘটের সুন্দর ভাবে পূজা করিছেন। ৪৭/৪৮

> साचाराजराः समाधिना सधिटानन्द िग्रष्टः। मानभावितचित्तीन बदुधा सत्वमेषतत् ।४८

> ततचणात्रहवत्येव दृशा मध्ये सर्विधाताः। एकदा राजनुरुयानां वदुमानवतां सतां ॥५०

शादिनीना ३४: थ: ।

तेजी-बन्न-समुद्रानां विष्ठदेवत-मानिनां। 🗥 प्राचिन ग्टइ-संचान सुदीर्घ मण्डेप ग्रमे ॥ ५१ ॥ दानसागर याहाहे सभा-गोमा-समायते।

स्वर्णरीच्य मयेर्दान द्रश्येस्तु बहु विस्तरे । ५२॥

Whatever he would say in his divine mood, came to be true. All were surprised to witness this. Once, on the occasion of Dan-sagar (i.e. the sea of gifts) Sradh ceremony to be performed by a very rich man, great scholars and respectable quests gathered together and huge quantities of costly gifts were kept ready for distribution.

1 49 to 52 t

বঙ্গানুবাদ :--

পুলাকালীন ভক্তি নিঠা ও ভাব বিগলিত হৃদর বশতঃ—সচ্চিদা-নন্দ ভগৰবিগ্ৰহ সাক্ষাৎ করিতেন। তত্ত্ব পৃথাকালীন যাহাকে মাধা বলিতেন সেই সকল বিষয় তংকণাং কার্য্যে পরিণত হইত। ভাহা দেখিয়া সকলে আশ্চর্যাদিত হইত ।৪৯

কোনও সময়ে রাল তুলা খনী অত্যাত সমান সম্বিত তেলে। বল সমৃত্যি সম্পন্ন দেব-ভাষ্মণ-ভক্ত অমিদারগণের প্রায় গৃহ সংলগ্ন শুৰীৰ্ঘ মণ্ডপে দানসাগর নামক শ্রাছ দিবসে বছবিত্তর স্বৰ্গনৌপানি দানীয় ভব্য বিশিষ্ট ৷থা৫১৷৫২

> प्रत्यस्य कलगै स्वयाव्येत्रस्य विस्परिति। बहनः पन्तितास्तव समाधीना सहामयाः । ५३ ॥

कोशीराम**क्षत्रभाग**वतम्

षादिशीमा श्यः थः। मोमांसान्याय रख्त्यादि धर्मगान्त्र विमारदाः । नाना देगागतारतेतु समिष्य भूत्य वादनाः ॥ 💵 ॥ तत्तच्छास्त विचारेषु निविष्ठाः गृह-१इयः। तत्र विवद् ब्राह्मणस्तु कुमोनी यटिधारकः॥ ५५ ॥ व द्वाल मात्र सारस्तु खम्पान्वित सरिवरः । श्रम्बाधि-समायुक्तः चीणकवरस्वरी युदा ॥ १६ ॥

In that meeting, a young brambin, who had been very much emaciated due to some incurable chronic disease, stood up supporting on a stick with a trembling body, and addressed the great pandits and said, with folded hands placed on his head.

বঙ্গান্তবাদ 🖫

v

অভি উচ্চ কলদ ও অৱপাত্রদি বহুতর অধ্য শোভিত দভা মধ্যে ছায়মুডি মীমাংসাধি ধুমুঁশান্তবিশার্য পণ্ডিতগণ শিৱ ভূডা যানবাংনাদিসহ এবং ৰচ দেশ দেশান্তর হইতে সমাগত বহতর সম্ভাত মহোদ্যুগণ সভা মথে উপ্ৰিট হইংল নিৰ্মুলান্তঃকরণ পতিত্তগৰ শান্তবিচাৰে নিমগ্ন বাকিলে ২৫০১৫৪

সেই সভা মধ্যে কোন একটি কহাল মাত্ৰ সায় কপাৰিও কলেবই শূল বাাধিগ্ৰন্ত ক্ষীণ কণ্ঠন্বর বার্টিবারী যুবা কুলীন আক্ষণ মন্তকে অম্লেৰছপূৰ্বক সভাস্থ পণ্ডিতবৰ্গকে বলিয়াছিলেন।৫৬।৫৭

मुद्देग्यखनि समारोप्य पण्डितानवद्य तान् । भी भी ब्रह्मविदी विद्रा: ऋषुच्यं क्रपया वच: ॥ ५० ॥ आदिकाण्डे श्यः जः । विद्यत्विकःचर्वाणि शूलरोग-प्रवीहितः । रोगसुक्ति ने में बाता सहै-द्योपियि वेवमात् ॥ धूट ॥ पुत्र-परन्यपदेशेन सर्वरोग-विसुक्तिदम् । देव-देवं समासादा नारकेवरसोशवरम् ॥ धूट ॥ स्नाम-पुत्रादिकां कला मन्दिर पतिलोडाहम् । सर्पे रोगसुक्ति वा दिष्टि में नारकेश्वर् ॥ दै० ॥

"Oh bramhins, please listen to what I have to say. I have been suffering from some incurable disease for the last twenty years. No medicine could cure me. At last according to the advice of my son and wife I went to the temple of Tarakeswar and lay there praying to Him for his grace.

বলাত্রবাদ :--

হে বেগতা আক্ষণণ কৃপাপূর্থক আমার বক্তব্য বিবর শুসুন ৮৫ । আমি প্রায় বিশ বংসরের অধিক কাল শূল রোগে বিশেষভাবে প্রশীড়িত ছইডেছি। প্রধান প্রধান বৈভগগের ঔবধ সেবনেও আমার রোগ মুক্তি হয় নাই ৪৫ ৪৮৮

সম্প্রতি পদ্বীপুত্রাদির উপদেশ মত দর্শন হোগ বিনাশক দেবাদি-দেব ভগবান তারকেশর মহাদেবের নিকটে বাইলা আন ও পুডাদি করিয়া তাঁহার মন্দিরে আমি ভক্তিপূর্ণক পতিত হইলা বলিয়াছিলাম হে তারকেশর আমার বোগ-মৃত্তি অধবা মৃত্যু দেব ৪৫৯৩০

> निधित्येथं सदा किश्वित् सुस्यतासुष्यक्ष्यान् । निद्रावेग मनुषासी स्टबान् स्वप्रमुससम्॥ ६९॥

आदिकायडे श्यः षः ।

यया मत्सिविधो कथिदायाति पुरुपोत्तमः। ` सत् पादकाञ्चनि गृत्वा नेवसुनमील्य दृष्टवान् ॥ ६२ ॥ सुवर्ष पादुका युक्त तस्त्रीव चरणे ग्रमे। क्याप्र चर्गाहर कटि स्तुन्दिनः गूनहस्तकः॥ ६१॥ श्रहिचन्द्री सलाटे च विनेवः सुविराधितः। सदीर्घ विषष्ट युती भरम लिसी जटान्यितः ॥ ६४॥

As I lay there asleep. I had wonderful dream. In my dream I saw a divine being with golden slippers, clad with tiger skin holding a javelin in his hand, half moon on his head, having three eyes on his forehead, body smeared with ashes and head covered with matted hair.

1 861 to 64 I

এইরূপ স্থির করিয়া কিঞিং সেই সময় সুস্তা অনুভব ক্রিয়াছিলাম। এবং নিব্রিতাবস্থায় একটি উত্তম স্বপ্ন দেখিয়াছিলাম।

আমার নিকটে যেন কোন একটি মহাপুরুষ আদিতেছেন তাহার পাচকার শব্দ শুনিয়া ছুইটি চকু চাহিয়া দেখিলাম ৷৬২

তাহার মঙ্গলময় অপূর্বে রক্তাভ ছুইটি পাদপলে ছুইটি মুবর্ণ পাহুকা ছিল। ব্যাহ্রচন্দ্র পরিহিত বিশালোদর ললাটে অর্ক্চন্দ্র শোভিত অতি মনোহর ত্রিনেত হুদীর্ঘ শাশ্রুবিনিষ্ট ভন্মলিপ্ত জটাধারী ডেগডর

विख-चत्तु दीनवन्धु भेक्त-दुःखेन दुःखितः। ेट्टा मां समुवा-चेदं गच्छ वित्र निर्जं ग्टहम् ॥ ६५ ॥

व्यादिकाणडे श्यः थः ।

भवद् ग्राम ग्रान्त-भागे कविद् गोमांस-भचकः। युवा नाम्ना जटाघारी चम्म-पाट्का-कारकः ॥ ६६॥ म्मानाद्यन्ते मित्तयुतः साष्टाङ्कं प्रणिपत्य सम्। पीला पादोदकं तस्य भश्त्या प्रवृष्टि कातरम्॥ ६०॥ भिन्नों मे देशि सात त्व' सद्वाञ्ला पूरण' क्षुरू। भव दुष्किष्ट भक्तं में सपया देखि जोवनम्॥ ६८॥

He said, "Oh bramhin, go back to your home. There is a cobler named Jatadhari at the further end of your village. He takes beef. After taking your bath you approach him with great respect and pray for the remains of his meal. # 65 to 68 #

বঙ্গানুবাদ :--

বিশ্বচকু দীনবদু দৰ্ববদা ভক্ত ছংখে ছংখী ভগবান ভারকেশ্বর আমাকে দেধিয়া বলিলেন হে আক্ষণ আপনি নিজ গৃহে ধান।৬৫

আপনার গ্রামের শেষভাগে কোনও মূবক চর্ম্মপাছকাকারী গোমাংসভোকী ভাতিতে মুচি বা চামার ভটাধারী নামে একটা লোক व्यारह १६७

ন্তনি স্নান আহিক ও পূঞ্জাদি সমাপন করিয়া ভক্তিপুর্বকে সেই ফটাধারী মুচিকে প্রণাম করিয়া ভক্তির সহিত ভাহার পাদোদক পান করিয়া বিনীতভাবে বলিবে ৷৬৭

আনার দ্বীবন রক্ষকারী আপনার উচ্ছিন্ট ভাত আমাকে দিন। হে প্ৰান্ধণ ঘূণা পহিত্যাগ পূৰ্ব্বক দেই ভাত খাইৰে এইরূপ করিলে তুমি রোগ মুক্তি ও শতান্ত হইবে 🗠 । ৬৯

जादिनीना श्यः अः
तद्भक्त भीजन' विम्न ने हैं न्ये न कुक्ष्य भी ।
एवं क्रवे रोममुक्तिः मतायुव भविषाति ॥ ६८ ॥
एवमुक्तां च भगवां स्तत्रै वान्तर्राधीयतः ।
जनोत्तत्र यहिंचये में विद्याः स्तद् वदन्तु भी ॥ ०० ॥
येन ॥ ग्रेम मुक्तिस्वाद वा जाति स्युतिमधित् ।
मुन्देव पण्डिताः स्तत्र केषिदां हु स्तया क्रुत् ॥ ०० ॥
मायविक्तं नतः सन्त्र केषिदां हु स्तया क्रुत् ॥ ०० ॥
केषिदाहु यदियुनव्योधिः समुद्धितां भवेत् ॥ ०२ ॥

You eat it up without any scruple and you will be cured of your disease and live hundred years. "On saying this the divine presence disappeared. Oh learned pandils, please advise me as to how I may be cured without losing my status in society." Some one said, "Do so and then perform the rites for the atonement of the sin." Some other pandit argued, "Subsequent performance for the atonement has not been advised and may cause to revive the disease." 169 to 721

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ—

ন্ত্ৰিত্বপ বলিয়া বাবা ভারকের মহাদের সেইস্থানেই অদৃষ্ঠ হইলেন। অভতের হে বেদজ আন্ধ্রণ পণ্ডিভগণ আগনারা আমাকে কি করা উচিত ভাহা বসুন ।৭০

মাহাতে আনার রোগ-মুক্তি হয় অথচ আতি-চাতি না হয়। পতিতগণ আআশের ঘটনা প্রবণ করিয়া কোন কোন পতিত সলিয়াতিলেন তাহাই হোক স্বর্থাং চর্মকারের উদ্ভিষ্ট ভাত খাও।৭১

आदिसीसा ३यः अः।

পরে রোগমুক্ত হইলে অভক্য ভোলনজনিত প্রায়শ্চিত্ত করিয়া পাপ নাশ করিবেন। ইহা শুনিয়া কোন পণ্ডিত বলিয়াছিলেন যদি পুনৱায় ব্যাধি আক্রমণ করে 1৭২

को जानाति किसुद्ध्य भगवद् वाक्य सुरिवतम्। एवं वहविषे स्तर्ने न विद्यालाः एसुरियतः॥ ७३ ॥ तदा के गोरकवयः चुद्रिरामालजी दिनः। माम्ना गदाधरः खातः सुविद्यः विवदर्गनः ॥ ७४ ॥ बहुभिः पण्डितेर्युक्ते समामध्ये समुत्यितः। प्रवस्य पण्डिमान् सर्वान् छत्वाख्रसिपुटः सुधीः ॥ ७४ ॥ छवाच तान् महाभागान् गिरा मधुरवा नतः। भी भी पण्डित पंचास्ता विद्यादम-विदारिकः॥ ०३ ॥

Such arguments continued and no decision could be arrived at. At last Gadadhar, son of Khudiram, who was then a very young boy, stood up addressing the pandits with great respect. 173 to 76 t

বঙ্গাসুবাদ :--

কারণ মহাদেব ও প্রায়শ্চিত্ত করিতে বলেন নাই। খত এব কে মানে कি উদ্দেশ্যে ভারকেবর এইরূপ বলিয়াছেন। এইরূপ নানাপ্ৰকাৰ তৰ্ক বিতৰ্ক দায়া যখন ছিব সিদ্ধান্ত না হইল। ৭৩

তথন কিশোর বয়স্ক কুদিরানের কনিষ্ঠ পুত্র প্রিয়দর্শন অসাধারণ প্রতিভাশানী গ্লাহর বচ্ডর প্রিডম্বলী ম্রিত স্তামধ্যে উবিড চইয়া সেই সকল পণ্ডিত্বগ্ৰিক প্ৰশান প্ৰবিক কুভামলিপুটে বিনীত- 'आदिनौना श्यः' अ: ।

অবিভাহতি বিঘাতক বিভাবন বিচরণকারী স্থাবিচারক হে পণ্ডিত ব্যাম আগনারা এরপ অবস্থায় আমার বাহা যাথা দিভান্ত বাক্য তাহা অবধান পূর্থক প্রবণ করন। ১৬৮৭৭

> जिबदा-कारिवर्गानां नामकाः सुनिवारकाः । मीमीसा यात्र मे सेपा मूचतां सुसमाहितः ॥ ००॥ विमोद्धां चर्मकारिय सहितः चेत्र सुत्तमं। । , जनवावस्य मत्ना हि प्रसादां सम्बद्धा व॥ ००॥ चर्मकारं भोजयित्वा गदुष्किष्टं स्वयं यदि । , सुक्त व भाक्तमावन न तत्र दीय उच्चते ॥ ००॥

> सुड क वे भक्तिमाने न तद दीय उच्यते ॥ oc. ॥ जगवाय प्रसादान सुच्छिष्ट जुदकुरै यदि। कृतं तह व भर्ष्य स्वादिति ग्रास्त विनिर्णयः ॥ co ॥

He said, "Here this is my humble suggestion. The cobler may be taken to Puri, the holy place of Jagannath. There he may be well fed and the remains of his meal may be taken by the bramhin. It is enfoined by the shostrus that the offered rice of Lord Jagannath is eatable even though touched with the mouth of dogs." 17 to 80 i

্বঙ্গানুবাদ ঃ~

এই আক্ষণ চর্মকারের সহিত পুক্ষোন্তম ক্ষেত্রে গমন পূর্বক ভগবান জগমাধ দেবের প্রসাধীয় অম এখন পূর্বক ভোজন করাইয়া সেই উচ্ছিষ্টার যদি আঞ্চণ স্বয়ং ভোজন করেন তাহা হইলে কোনরূপ দোবাব্ব হুইবে না বিগণক

आदिलीला ३य: अ:।

কারণ জগরাথ দেবের প্রসাধীয় অন্ন যৃদি কুকুরাদি ঘারাও উচ্ছিট হয় তবে সেই অন্ন দেবতাদিগেরও সাদরে ভোলনীয় হইয়া, থাকে এইক্লপই শান্ত্র সিদ্ধান্ত ও সদাচার প্রতিপালিত বাধ্য ৮০

पय' स्तते रोगमृति भवा जाति च्युति भवित्। पतन्मम मतं पूज्या भवस्यो यदि रोचते ॥ ८१ ॥ तच्छोप्र तस्य गत्यायं करोत्रेव हिजोतमः। - भूत्वेव बहुसाहजाः सभास्य ब्राह्मणाद्यः॥ ८२ ॥ प्रधान पण्डितायापि स्वासनेभ्यः समृत्यिताः। बहुती भन्ययादच दत्वा गदासराय वे ॥ ८३ ॥ अग्रीगोर्वरः कतस्य च विहित्रप्रीक्षणोत्ततेः। स्वयं गदासरः स्रोहान्यः ससीग्राणे:॥ ५४ ॥

"If so done, there is hardly any fear of losing status in society". On hearing this, all the pandits showered all preises and blessings on Gadadhar who was possessed with the divine power of Lord Gadadhar Himself.

181 to 84 i

বন্ধানুবাদ :--

এইরূপ করিলে আক্রণ রোগমূক্ত হইবেন স্থাতিচ্যুতত হইবেন না। পরস্ত দিববাকাও ললিত হইবে না। হে পুলনীয় পণ্ডিবর্গ ইরাই আমার সমীচিন মত বলিরা মনে হয়। যদি আনার বাক্য আপনাদের ক্রচিকর বলিরা বোধ হয়। তবে এই আক্ষণোচন শ্রীম পুরুষোচন ক্ষেত্রে গদন করিয়া এইরূপ অমুর্তান ক্রম।৮১৮২

বাদক গদাংবের এইরপ পাণ্ডিঅপূর্ণ মুক্তিমুক্ত মুসিজান্ত শামীয় ধাক্য প্রবাদ করিয়া সভাত্ব শত সংয় ভাষণাণি ভদ্র নহোদয়- मादिलीला ६यः थः।

গণ এবং সৰ্বশ্ৰেষান পণ্ডিভগণ নিজ নিজ আসন হুইডে উবিভ হুইয়া গদাধ্যকে বহুডৱ ৰছবাদ প্ৰদান পূৰ্বক বৃদ্ধ আশাণ পণ্ডিভগণ আশীৰ্মাদ কবিয়া ৰণিয়াভিলেন Incales

> नगहासि नगागाना मुहतां याति नियितम् । एषियां भगवानुत्यः पूजितय भविष्यति ॥ ८५॥ ६वर्षे दीप्यादिभिद्यां येनमानेन पूजिताः । भरेगः पंडिताः पर्वे ६व स्व धाम ग्रह्मेटा । ८६॥

दित भी रामनृह सुन्दरमिकतीर्थं विरचित भीभी रामकृत्यसागवते पारमञ्ज्यो चहितायां गहाचरकाहि लीला समाप्ति रूप वतीयोध्यायः १ स॰

They also predicted that Gadadhar would be adored as the wisest man of the world and also an incarnation of God. Then the pandits went to their respective places with the gifts of gold and silver.

Here ends the Third Chapter concluding the early life of Sri Ramakrishna in Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaklitiriha.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এই ক্ষুদিরাম চটোপাধারে মহাশদ্রের পুত্র গণাধর সাক্ষ্ নারায়ণ গদাধরের মত গুণবিশিক্ট এই গদাধর ভবিত্ততে সমগ্র লগাবিদ্ধিন সমূহের তক্ত হইবেন ইহা এন্ব নিশ্চিত ৮৫

তংপরে রাজতুল্য ধনীগণ কর্তৃক বর্ণ রৌপ্য মুখা ও নানাবিধ

অব্যাদি দ্বারা পুঞ্জিত হইয়া ধ্রামর ত্রাহ্মণ পণ্ডিতগণ নিজ নিজ গুহে আনুদের সহিত প্রত্যাগ্যন ক্রিয়াছিলেন ৮৬

শ্রীরামেশ্রফ্রন্তর ভক্তিভীর্থ বিরচিত শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবডের আদি দীলার তৃতীয় অধায়ে ত্রাক্ষণ সিদ্ধান্ত পর্যান্ত আদিলীলা সমাপ্ত হইল। আঃ ৩য় অঃ।

> क्रथमीनार्ग प्रथमी,(धारा:) पित्रम् त्योः परं रामकुमारेण विपयिता। नगर्याः कलिकाताया कामापुकुरके पदे॥ १॥ चतव्याठी कता नानाधामिकानां समीचया। तव स्थमाम प्रख्याती राजा मित्री दिगम्बरः॥ २॥ स प्राप्तः स्मरणीयात्मा काळानां पीपपात्तया । पण्डितानां पालनाच राजिं मिव त' विदुः॥ ३॥ अध्यापकस्याच्यापमां श्रीरामकमारस्य हि। अध्ययनच कामानां हुव्द वा राजाति चेपितः ॥ ४ ॥

After the death of his father, Pandit Ramakumar founded a Sanskrit Institution at Jhamapukur in Calcutta. At that time there was Raja Digamber Mitra who was famous for his charities to students as well as Pandits. He was very glad to see the teaching of Ramakumar and also the studies of his pupils.

বসাত্ৰবাদ ঃ—

পথিত রামকুমার পিতার মৃত্যুর পর কলিকাতা নগরীর বামাপুৰুর পন্নীতে কয়েকটি ধনী ও ধান্মিকগণের সাহায্যে একটি চতুপাঠী বা বৰ্মনাত্ৰ অব্যাপনাত্ৰ বিভালত্ত কৰিলাছিলেন। সেই मध्यजीलायां १सः अः।

ঝানাপুকুরে খনামধন্য প্রাতংশ্বরণীয় রাজা দিগখর মিত্র ছাত্রগণের পোষণ ও অধ্যাপকগণের পালন জন্ম তাঁহাকে পণ্ডিতর্গণ রাজবি বলিয়া অভিহিত করিতেন 151২।০

অধ্যাপক রামকুমারের অধ্যাপনা এবং ছাত্র সক্লের অধ্যয়ন জন্ম রাজর্বি দিগধর মিত্র অভিশ্ব আনন্দিত হইতেন is

यरीचारते काववर्गे स्व स्थानयगते सति ।
विद्यातु रहस्यातीच्य मन्दितीऽपि रहस्याता ॥ ५ ॥
गिचामियिनतां हृष्टा सत्व गदाधरस्य सातृ ।
चुत्थे सारकुमारस्तु दुःचाकास्त्री क्षप्तस्य ॥ ६ ॥
परत्तु निजर्जनगार मास्त्ररीयानः चादक्षे ।
वयस्त्रे केष्ट्रसिः साई गीताभिनयकारिचा ॥ ० ॥
सं संद्रक्षः समानस्य क्षस्य यस्त्रतः ।
पुराचादीनि गाम्नाणि गयपयादिकानि च ॥ ८ ॥

When the pupils went home after their examinations Ramakumar also came home. He became very sorry to find Gadadhar neg'ecting his studies. He would indulge in dramatic performances with his companions in a solitary place, field or garden, and some times call out the women folk of the village and recite songs and poems from Indian mythologies to them.

6 to 8

বসাত্ৰবাৰ :--

পরীকার পর ছাত্র সকল নিজ নিজ গুরু গুমন করিলে পণ্ডিত

सध्यजीनायां १सः अः।

রামকুমারও শুভাতভ জানিবার জ্ঞ নিজ গৃহে যাইরাছিলেন।৫ এবং সেইখানে যাইয়া গদাধরের শিক্ষা শৃক্ততা দেধিয়া অতান্ত

দু:খিত হইয়াছিলেন।ঙ

পরস্ত নির্জন গৃহে, বোলামাঠে, বাগান বাটাতে বহুসংখ্যক সমব্যুস্ক বালকদিগের সহিত বাত্রাভিনয় করে। এবং বছ গৃহে যাইয়া যত্নপূৰ্বক ন্ত্ৰীলোকগণকে ভাকিয়া গভ পভ ও পুরাণাদিশান্ত এবং নানাবিধ কাব্য দিবারাত্র শ্রবণ করাইয়া থাকে ৷৭৷৮/৯

नामा विधानि वाष्याणि वावितानि दिवानिग्रम्। ग्रिचा विचातकान्येव' करोति स गदाधरः ॥ ८ ॥ नियम्य सक्तलं शमक्तमारी माळसविधी। समातीच्य सुसिंदान्त भिदं चल्ले महामति:॥ १० ।। मदीय कलिकातास्य विद्यालये गदाधरम्। यिचयिषामि यत्नेन येन सानुवर्ता व्रजीत् ॥ १**१** ॥ मस्य पण्डित वर्य्यस्य ज्येष्ठ भ्यातुः सुकल्पनम् । एवं मदावरिणापि तन्मतसुररीकतम्॥१२॥

Ramkumar learnt all these disheartening news about Gadadhar's delinquency from his mother and at last made up his mind to take him to his Institution in Calcutta and teach him there. Gadadhar also agreed to this proposal 19 to 12 1

বসাত্ৰবাদ :--

এই সকল আচৰণ বিভাচ্যাসের বিশ্ব ঘটায় এইরূপ মনে করিয়া মহামতি রামকুমার মাতার নিকটে এই সকল কণা শুনিয়া আলোচনা পূর্বক এইরূপ দিছান্ত করিয়াছিলেন ১৯৷১০

सध्यत्तीनाया प्रथमीष्यायः । ३ अ:

যে আমার কলিকাভার চতুষ্পাঠীতে লইয়া যাইয়া গদাধরকে শিকাদান করিব। ভাহা ইইলে গদাধর মানুষ হইবে।১১

পণ্ডিত প্রবর জ্যেষ্ঠ ভাতা প্রান্ত্নারের তাদৃশ বাবস্থায় গরাবর স্বীকৃত হইয়াছিলেন অর্থাং আনি ও দাদার সঙ্গে কলিকাভায় বাইব বলিয়াছিলেন 1১২

ततः रामे दिने ग्रहसन्ने सर्वपष्टि ग्रामे ।
सुभे चर्चे तदा शुद्ध वस्त्रीत्तरीय संयुतः ॥ १६ ॥
साटाङ्कं प्रचिपातच्च भावावित्र पुरुसरम् ।
विश्वाय वस्त्रुवीतार्वे संपायंग्र भाक्षत्तत्ततात् ॥ १४ ॥
तत्पाद्युगानि सर्वे समर्प्यं यीगदासदा ।
सन्तीप्रद्वामितवार्युक्ता नन्द्युक्तः समुत्तियतः ॥ १५ ॥
तत्र पादयुगं मानुष्टं ता स्वसन्दक्तीपरि ।
विश्रीतसन्त्रुमाः कता य क्रन्टनवित्य च ॥ १६ ॥

Then on an auspicious day with purified body and mind after due obeisance to Raghubir, Gadadhar bowed his head down to the feet of his mother and said with tearful eyes. 13 to 161

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

তংপরে ততদিনে ওকদণে অনুকৃত্ন প্রতে ততলগ্রা তত্ত বন্ধ ও উত্তরীয় বন্ধ পরিধান পূর্বিক কুলদেবতা রমুবীরকে ভাষাবেশে সাঠালে প্রশান করিয়া ভাষার নিকটে উত্তমা ভক্তি প্রার্থনাপূর্বক শ্রীমান্ গদাধর রমুবীরের পাদপলে দেং থেখাদি সর্বাধ সম্পূর্ণ मंच्यलीलायां १सः अः ।

ক্রিয়া আমি ধক্ত হইলাম এইরূপ বলিয়া দানন্দে উপিত হইয়া-ছিলেন 1১৩1১৪1১৫

পরে গর্ভধারিণী মাতার ছইটি পাদপত্ম মস্তকে ধারণ পূর্বক অঞ্চলতে সিক্ত করতঃ ক্রন্দন অরে বীরাসনে উপবেশনপূর্বক কর-যোড়ে বলিয়াছিলেন।১৬

> धीरासनेचीपविष्य खत्वा चैवाचालिं ततः। खवाच देहि में मातस्त्वत्पादकमले मतिम् ॥ १० ॥ यस्यां समोधितायां हि सन्ने देवार्घ नं भिवेत्। मर्बंदेवस्तरूपाये तस्य मात्र नमीनमः ॥ १८॥ या मत् पीड़ा प्रधान्वर्धं चिपेवे स्वयमीवधम्। सानामने परित्यन्य तथी मात्री नमीनमः ॥ १८॥ प्रथमग्रजयो: पादधृति धृत्वा स्वमस्तके। सहरामक्रमारेण स्याद्यां क्रतवान् सुधी: ॥ २० ॥

*Bless me with unflinching devotion to you. who are the very embodiment of all divine beings." Then he took the dust from the feet of Romkumar and started on his journey. 117 to 20

বঙ্গান্মবাদ 💝

তে মাতঃ আপনার পাদপত্নে আমার মতি দাও।১৭ যে মাতাকে পূলা করিলে সর্বাদেবতার পূলা করা হয় সর্বদেব ক্তব্যক্তি আমার দেই গর্ভগারিণী মাতাকে পুনঃ পুনর্বার নদস্বার कवि ।১৯

তৎপরে গদাধর রামকুমার ও রামেশবের পদধূলি গ্রহণপুর্বক

মন্দ্রমানীলারা ধ্যা আ ।
ক্যেতিআতা রামকুমারের সহিত যাত্রা করিয়া তাঁথার পশ্চাদ্ধগদন
করিয়াছিলেন।২০

दिस् पितः इदि स्वित्यः सन्तयावपुरःसरम् ।
रष्ठयोरस्य निर्माण्यः एला चिरस्य यसतः॥ २१ ॥
रष्ठयोरस्य निर्माण्यः एला चिरस्य यसतः॥ २१ ॥
रष्ठयाद्य देवताः सन्त्र्यं नसस्काल य्याविधि ॥ २२ ॥
स्विद्यादो सुरुपासान् स्कीतान् ननयदान् नृष्ठम् ।
अतीत्यं बददा सामे सायाङ्के चिष्क्रकालयम् ॥ २३ ॥
प्राप्त व्युष्यं तत्र पितः दिस्तिये स्मृत्यितः।
साम्य व्युष्यं तत्र पितः दिस्तिये स्मृत्यितः।
साम्य व्युष्यं तत्र पितः प्रति सात्रिये स्मृत्यितः।

He came aut of the house with the offered flowers of Raghubir on his head. He offered obeisance to the gods of the village on his way. After passing many villages and towns he reached the village of Baroda in the evening. He left the village before daybreak and reached Ghatal where he performed his morning rites. 122 to 281

বলানুবাদ ঃ—

শ যাত্রাকাণীন দিক্পতি দিনকরকে ফ্রন্মে তিপ্তাও মহুপাঠ পুরংসর মুখুনীরের নির্মাণ্য ভক্তিপূর্বক নপ্তকে ধারণ করওঃ গৃহ হইডে বহিগত হইয়া মাইতে ঘাটতে নিজ গ্রাঘা দেবভাসকলকে য্থাবিদি নমকারপূর্বক কুল কুল জনগদ সমুজনালী গ্রাদা নদী ও চহর অভিক্রম করিয়া সাগ্রাফে বরদা গ্রাদে কুলাক্ষ চিক্তিন দেবীর সালিরের রাজিকাল অভিবাহিত করিয়া রাজি শেবে ছই গাহোদরে উঠিয়া ঘাটাল কদরে মাইয়া শিলাবতী নদীতে প্রাভঃকৃত্য ও প্লান ভাছিক পূর্বক। ১১২২২১৩২৪

मध्यलीलाया १म: अ:।

क्षत्वा प्रितायती नधां वाष्यीय जलवानतः। समारुद्वा प्रातरेव गत्वा चाहर्नि गं ततः॥ २५॥ पराष्ट्रे कलिकातास्य गङ्कातीरेऽस्ताये च। प्रातः क्षत्यस्थान चेष्या जपपुजादिकानि च॥ २६॥ क्षतानि तेन पर्वाण चाग्रजेन वयाविध। ततो गङ्कां नमस्कृत्य प्रार्थेनां कृतवाय सः॥ २०॥ द्यास्ट्य चहुनं गङ्कायाच्याः ग्रान्त स्वतः। ततो स्वतः वास्ट्रेनि स्वतः स्वतः स्वतः।

Then after a day's journey in a steamer he reached Calcutta next day and got down on the bank of the Ganges. Gadadhar with his elder brother bathed in the holy river and performed his morning riles. He worshipped the Ganges and prayed, "Oh Goddess, forgive me that I have dared to cross Thee. I have done so to attain bliss. Be pleased to grant me the boon of my eyer dwelling on Thy bank."

বলাসুবাদ :--

চোরমিণার কোম্পানীর জনমানে যথাবিধি আবোহণ করিলা বিধা-রাক্রি গবন পূর্বক পরাদিনে গ্রহার পশ্চিম তীরে অবতরণ করিয়া গরায়োন পুলা কপাদি ফুতাসকল দেই আতা রানকুমারের সহিত স্থাবিধি যুসম্পান করিলা গ্যাগর গরাকে পূন: পূন্ধার নম্মার পূর্বক প্রার্থনা করিলাগিলেন।২০।২৬।২৭

হে মাতঃ গতে ভোমার লগন জল আমাকে ক্ষা করন। আমি

श्रीयोगामकष्णभागवतम् -

सध्यतीलायां १स: ग्रः ।

শান্তি কামনায় যাইতেছি আপনার তীরে আমার যের সর্বদা থাকা হয় এইরপ আশীর্বাধ করুন আপনার চরণে কোটি কোটি ময়ন্তার ১২৮

एथे पुनः पुत्रचोक्का प्रथम्य च पुनः पुनः। ।
सन्योऽहमिति चायुक्का चलमन्य-गमन्तदा ॥ २८ ॥
चतुयाठीः समागम्य चालानाः चहयोगतः।
गहाधरो सुदः सेमें चाल्य-चर्चा मवक्रतः॥ १० ॥
गार्गचाय्यां न्योतिः मान्य-स्वरो साचान्मतः स्वयम्।
कानिदासः कविश्ये च वृत्ते शाचाट् हक्ष्यतिः॥ ११ ॥
विस्त्रस्य स विश्व-वार्तामध्यायनसङ्गियम्।
कालानीवाधि योषण व्यवसार प्रमीड्ताः॥ १२

He felt himself greatly blessed at the sight of the Ganges. Then he followed his elder brother and reached his institution. He became very glad to join other students in their study. His elder brother, Remkumar had versatile genius—as great as Gargacharyya in Astrology, Manu in Smrii Kalidas in poetry, Vrihaspati in intelligence. Disinterested as he was in the affairs of the world, he dedicated himself to the study and teaching of Sashtras. To cope with the heavy burden of expenditure incurred for the maintenance of the inmitted to the Institution he himself endeavoured to earn money by performing holy services.

বঙ্গানুবাদ 🖫

عاد

এইরপভাবে পুন: পুনবর্ণার প্রার্থনা করিয়া এবং পুনপুনবর্ণার

मध्यतीलायां १म: अ: ।

নমস্বারপূর্বক আমি খন্ত হইলাম এই কথা বলিয়া জ্যেষ্ঠ ভ্রাডা বামকুমারের পশ্চাৎ পশ্চাং বাইয়াছিলেন।২৯

পরে চতুপাঠীতে যাইরা তবায় ছাত্রগণের সহিত মিলিত হইয়া প্রনামন্দিত হইয়াছিলেন।৩০

পণ্ডিভাগ্রগণা মহান্তা হাসকুমার জ্যোতিবশাত্তে গর্গাগর্য্য স্মৃতি
শাত্তে মন্ত্ কবিবে কালিদান বুজিতে সাকাৎ বৃহস্পৃতি ছিলেন ।৩১
লাগতিক ভাব তুলিয়া দিবারাত্র অধ্যপনা করিয়া ছাত্রবর্গের
আহারাদি বায়ভার প্রক্রীউভ হইয়া অর্থের জন্ত অন্তঃ ধেবতাদিগের
নিতা নেবা কার্য্যে ত্রতী ইইয়াছিলেন।০২৩৩৩

देवतानां नित्य सेवां पण्डितप्रवरो सद्दान् । श्रीसरासकुमारस्तु विशाय क्षतवान् स्वयं ॥ इद ॥ पत्नौ पामकुमारस्य पुत-प्रस्वतः परम् । स्वरातां ग्रीकपुत्रस्य केवलं ग्रीकसुत्तव ॥ १८ ॥ गदाधरः सदायोऽभृदयकस्य ग्रिमोरिया । सेवाकार्यः देवतानां यज्ञमान ग्राहेषु च ॥ ३५ ॥ गदाधरे सुविन्यस्य कारावां पाठने रतः। , यतन्वात्रात्रध्यापन्य पण्डितानां तप्रस्थतम् ३६ ॥

The wife of Ramkumar breathed her last after she had given birth to her son. There was none but Gadachar to bring him comfort in his bereavement by performing holy services to various household gods and also by taking care of the child. Ramkumar devoted himself to advancement of knowledge and learning.

33 to 36 |

বঙ্গানুবাদ :---

রামক্মারের পত্নী একটিনার পুর প্রাথব করিয়া বর্গারোংগ করেন। শোকাতুর রামকুনারের পোক্র্ডির জ্বন্থ এবং নিওপুত্রের পালনার্লে গদাধরই একনার সবার হইয়াহিলেব। বজনান সকলের বেবতাদিগের নিতাসেবার ভার গলাবরে দিয়া রামকুনার অব্যালনার রঙ থাকিতেন বেরেকু অধ্যাপনাই পতিত্বর্গার ওপঞা।

08156105

After performing his daily rounds of holy services. Gadadhar would take great pains to get on with his studies. Within a very short time he became on object of endearment of the people of the locality by virtue of his stainlers character, simplicity, sweet words and pleasing behovlour, in the same way as he was in Kemarpukur.

37 to 40 t

অতি অৱ সময়ের মধ্যেই গদাধর বন্ধমানগণের অতি প্রিয় হইয়াছিলেন। পূর্বে কামারপুকুরে বালবনিতাদি সকলকে যে শক্তিতে খণ্ডিত করিয়াছিলেন খেই শক্তি এখানেও প্রকাশিত চইয়াছিল অর্থাং কণটতা শৃক্ত নির্মান চরিত্র অত্যন্ত মধরভাষী সার্শা বাবহার এবং মাধুর্যাভাব নিঠার ভগবত্ত্বা গদাধর খল্লমানিদ সকলের নিকটেই স্থাদত হইয়াছিলেন ৩৮,৩৯/৪০-

> सम्भया गिचिता साच्यी कुमारी तर्णी तथा। बरा प्रीटा धनवतः परनी राजमध्यिष्यपि ॥ ४१ धनाको सध्यवित्तव ग्रहस्थी वानको यया । वधिर: खन्द्र-वृद्धी च ये चान्ये प्रमुचिण:॥ ४२ नवागत सक्तमार तटल बाह्यणश च। द्रमनार्थं जनाः सम्बेद्धामच तुक्तिवठता स्म ॥ ४३ मःवैषां स्नेहकमनः इत्रमशेवर मंख्यितमः। आभीडित यदा नदां वर्षधारा प्रवासने ॥ ४४

Everybody irrespective of the rich or poor, the young or old, the deaf or dumb. would be glad to meet him at any time. Just as showers of rain swell the heart of the river, so also he caused to grow the lotus-like effection in the heart of all.

मध्यलीनायाः १मः अः ।

বালক, যুবা, বধির, খঞ্জ, বৃদ্ধ এমন কি গশুণক্ষি পর্য্যন্ত নবাগত স্থকুমার ডক্ষণ উদার অভাব আক্ষণের দর্শন জক্ষ সকলেই সর্বধণা অতিশয় উৎক্ষিত হইতেন 18518২18০

পূর্ব্বোক্ত সকলের জনর সরোবরে অবস্থিত ত্মেহ কম্প নদীতে বর্মার ধারা প্রান্তর হাজ উন্দেশিত চুট্ড ।৪৪

न विकासो न धन्देशे न सहोचे सनागित।
यह्मुद्धां परमं यस्य नसस्ये विनिवेदितम् । ४५
युवकेन सुवला वा बालेनापक्ष-तुक्ति।
स्वतं न इस्ता वादि ययादिष्टस्वाया-वरीत् । ४६
तवाकालेऽप्यकाले वा यवत्य यदा नदा।
साध्याँकृतकण्डस्य कार्ने ने युव्कृतस्य । ४०
साळपित्यवुवस्य तीन्तं ने युव्कृतस्य । ४०
साळपित्यवुवस्य तीन्तं ने युव्कृतस्य । ४०
साळपित्यवुवस्य तीन्तं नियंत्रस्य है ४८
न तथा कार्यन स्वापित्यामीतिनंदास्य । ४८

All would unhesitatingly confide their secrets to Gadadhar, who was obedient to all, young or old, men or women. Now and then, here and there he would often sing holy songs. The people liked Gadadhar more then their own kith and kin.

11 45 to 48 II

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

গদাধরের প্রতি কোনও লোকের অবিখান, নলেখ বা নছোচ বুদ্ধি কিছু মাত্র ছিল না ৷ যে ব্যক্তির যাহা অত্যন্ত গোপনীয় তাহা গদাধরকে মানাইয়া হুতার্থ ২ইত ৪৪৫

सध्यन्तीनायां १सः अ: ।

মুবৰ, যুবতী, অজ, বালক, হৃষ বা হৃষ্ণা বাহা ধলিতেন গদাধর তৎক্ষাাং তাহাই করিতেন 18৬

হথন তথন যেগানে সেগানে সময়ে অসময়ে অভি মধ্র অমৃতময় হঠ গ্রাধ্যের কীর্ত্তন জনগণ শুনিতেন 18৭

সেইস্থানের সকলের মাতা, পিতা, পত্নী,পুত্র,দেহ গোহাদিতে থাদৃশ ভালবাসা ছিল না। গদাংবের প্রতি যেত্রপ ঐকান্তিক ভালবাসা ইইয়াছিল।১৮

> प्र' हट्टा यजोशमञ्ज्ञस्यः खेदमं युत्त । हा कटमितिषोक्षा च किमिद् देवकारणं । ४८ अयवा मे उन्नकाय्य ग्रह्मलगिका मितः । ययागिपं पुमान् देशी च वववा वाग्रताशः । ५० विवागी ब'हेवविद्यारक्तुको नदाशः । अध्ययन् कावन्यो विकेदेशं विनियतम् । ५१ अश्यवास्यकारंण्य मनवी देखनेन वा । हर हतायायं परिसाज्य ह्याकान्ययः हतः ॥ ५२

This popularity of Gadaghar did not bring any pleasure to his elder brother Ramkumar, who mused in himself. "Alas I is it due to chance or natural open-heartedness of my brother!" With this thought in his mind, he called Gadadhar ested and raid, "It is wirely said that students should entirely devote themselves to studies. You are, however, wasting your time in serving the will of others"

149 to 52!

मध्यलीसायां १म: अः।

বঙ্গাত্যবাদ :--

এইরূপ দেখিয়া রামকুমার অভ্যন্ত ছঃবিত হইয়া চা কট বলিয়া ইহাকি দৈৰই কাৰণ অথবা আমাৰ কনিষ্ঠ ভ্ৰাতাৰ ইহা বিশুদ্ধ স্বাভাবিক বৃদ্ধি যে বৃদ্ধি বলে বহুতর নরনারী কেবলমাত্র কথা শুনিয়াই বনীভুত হয় ।৪৯।৫৩

এইরূপ চিন্তা করিয়া রামকুমার গদাধরকে গোপনে ডাকিয়া বলিয়াছিলেন। দেখ ভাই পড়াশুনাই ছাত্রজীবনের ওপস্তা। প্রিতগণ এইরূপই বলিয়া থাকেন ৷ ১১

অভএব পড়াশুনায় , ভাদৃশ মনোযোগ না দিয়া সাধারণের উপকার বা মনোবঞ্জনে বুখা সময় নই করিতেছ কেন ? ।৫২

> ह्यामीदं परित्यच्य स्वाध्याये सुमितं कुर ! तिमा ग्रीवजनानाञ्च स्वस्थापि सङ्गलं भवेत्॥ ५३ ग्रालायज्ञस्य सहाकामवधान पुरःसरम्। तत्पादकमले नत्वा प्रत्युवाच गदाधरः॥ ५४ . कम्प्रमयीति या विद्या भवद्विरनुशीनिता। स्रोसारिको त्वियः विद्या विवर्गस्योपपादिकाः। ५५ सत्य जानमनन्तः यद् ब्रह्मात्मेकत्वदर्शनं । गव शहात्मविद्यान स्वाध्यायो वेदसमात: ॥ ५६

You should avoid such useless pleasures and aind your studies, which will bring good to you well as many others. At this Godadhar replied with due respect, "The knowledge and learning which you strive for, is conducive to benints on this earth. It is by the study of the Vedas only that we realise oneness pervading this universe. # 53 to 56 #

श्रीचोरासक्_{ष्णभागवतम्}

मध्यलीलायां १म: अ:।

रङ्गाञ्चाम :--

দৈরর্থক আমোদ পরিভাগ করিল। পড়ান্তনার মন দাও। ভাহাতে বত লোকের ও ডোমার কল্যাণ হইবে ইহাই গ্রুব সভ্য।৫৩

নিবিটচিতে অগ্রন্থের তাদৃশ কথা তানিয়া তাঁহার পাদ যুগলে প্রণাম পূর্বক বলিয়াছিলেন IC8

আপনারা যে বিভা অধ্যয়ন করেন তাহা কর্মনারী বিভা অর্থাৎ সংসার ভার নাশক বিভা ইহা ধর্ম কর্ব কান ত্রিবর্গের সামক হিৎ সভা, ভান ও অনত স্বরূপ ত্রেছের আইছক দর্শন বা ভরায়

বিজ্ঞানই বেদ সম্মত স্বাধ্যায় ৷৫৬

म्र तिरायाण तहरत् सचिदानन्दमध्य ।
त्यामेनेन नदाम्रीति सम्याणा न सदानन ॥ ५०
गाण्ड सम्रगामि पर्यामि कामिनोकाचनादिक ।
त्यामा पुरतः सन्देमितन्त्रे सनमाण्डितम् ॥ ५०
गाम्य वापराभा त्रुद्धतः तन सन्दिष्ठी ।
गास्त्रमानी सदानादा सम्याभा मा ॥ ५०
मृत्वानुनया तहाव्य साधुमः प्रयोगीतनः ।
गदाधाय विषया मण्डेता स्वर्थता स्वराय स्वाध्य साधुमः

"It is said in the Vedos that truth is attained by renunciation and sacrifice and never by work. I always keep myself aloof from women and menory and never allow myself to be tempted by them. Kindly excuse me for what I have said. You are well-versed in the Sastras and of good

मध्यनीनाया', १मः अः।

habits. You are also my elder brother and command my respect as my father." On hearing these wise sayings of Gadadhar. Ramkumar said to himself, "All my efforts to make Gadadhar welleducated have gone in vain."

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

' বেদ ৰলিয়াছেন সেই সচ্চিদানন্দ অধ্য স্বস্তুণ বস্তু ত্যাগ দায়াই অমুভূত হয়। কর্মের দারা কথনও জানা যায় না ৫৭

भार्क रहा विद्याप्त बाहा वेचन जाना वाह ना एक आमि कामिनोकाक्षम लगाँ किहा ना एक्किना प्रक्रित ना मृद हहेए छे भक्त छात्र किहि हेटाई आमात मक्कित कर दिर्द

আগনি শান্তভানী স্বাচারী আমার পিতৃত্বা বোর্চ আতা। আপানার নিকটে বাহা বদিলাম ক্যা করুন। বদাধরের বেদাধু-মোদিত হাক্য তানিরা পণ্ডিত বামকুনার বলিয়াছিলেন গাণাধরের শিক্ষা সহকে আমার চেটা বিকল হউল ১৫৯৪০

किहरोसीतसिष्यान्य व्यूगीरः स्थतप्तारः ।

छक्क व रचूनीरं तर्व विद्यां देष्टि गदाधरे ॥ ६१
त्वत् महादादिः सन्ये जगत्सावर जङ्ग ।
हम्मीपतः मनव्येव ला हि नः परमा गतिः ॥ ६२
समिविगोत्तवः योमान मयतः पारपद्ययोः ।
विद्यमञ्ज न जानामि येषेच्यपि तथा कुद ॥ ६१
इरह्टयगरस्य पिडनसाग्रिकपङ्गा ।

व योताष्ट्रापनाकार्यं मिप मन्तुष्ट्रचितसा ॥ ६४

"What I can do." Ramkumar then prayed to Raghubir and said, "Oh Raghubir, be pleased to

मध्यलीलायां १मः अः।

give knowledge and learning to Gadadhar. It is due to your kindness that all this physical world becomes visible to us. Our ultimate end rests in you. I do not know who is wise and who is unwise. I place my younger brother at your feet. Do as you please." Reputed as a sholar, Ramkumar could not tide over his financial stringency. # 61 to 64 #

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

কি ক্রি ৷ এইরূপ চিন্তা করিয়া কুলদেবতা রঘুবীরকে ধান করতঃ বলিয়াছিলেন হে রঘুবীর গদাধরের অস্তরে জ্ঞান দান

করুন 1৬১ আপনারই একমাত্র অমুগ্রহে স্থাবর জন্ম সমস্ত বস্তুই প্রেডাক হুইতেছে। আপনিই আমাদের একমাত্র আশ্রয় ত্বল ৬২

আমার কমিষ্ঠ ভ্রাতা গদাধরকে আপনার পাদধ্যলে সমর্পণ করিলান। পণ্ডিত কি অপণ্ডিত আমি কিছুই বৃঝিতে পারিডেছি না। আপনার যাহাইজো ডাহাই ক্রুন।৬০

এইরূপে শাত্রচর্চা ও দেব-দেবা প্রদক্ষ বশতঃ রামকুমার সাধারণের নিকট বিশেষভাবে প্রভিষ্টিত হইলেও দূরদৃষ্ট বশত: অর্থ करे नहें एयं नारे ।७८

> चकारमतिमाचित्यमार्य्यभावपुरःसरं। एवं भामापु^रकरिष्या गतमञ्दलयं यदा ॥ ६५ तदैव रघुवीरस्य दृष्टिदुःख विनामिनी। पतिता कुन देवस्व श्रीरामकुमारी परि ॥ ५६

चोचोरासक्रष्णभागवतम्

>06

मध्यलीलाया' १मः अः।

एतिधिश्नेव कालेतु विधिपन्न प्रसङ्कतः। भारत्वय कर्षाचेत्रं रूपान्तरस्विधियत्॥ ६० कलिकाता नगर्यास्तु जानवाजार सुध्यतः। ष्टुददालिकायो या कृतवासा समस्विनी॥ ६८

When three years had passed in this way, Raghubir, the house-hold diety of Ramkumar, was pleased to relieve him of his distress. At this

was pleased to relieve him of his distress. At this time, consequent upon a dispute over a religious matter, the two brothers turned to different ways. At Janbazar in Calcutta lived a great lady in a palatial building. § 65 to 68 §

বঙ্গাতুবাদ ঃ--

এইলপভাবে খামাপুক্রে যথন ভিন বংসর গত ইইল। তথন কুলদেবতা রভুনীরে চুংখ থিমোচনকারী দৃটি রামকুমার পথিতের উল্বল্পতিত ইইয়াছিল। ৩৫। ৬৬

পরে ঘটনাক্রমে এবটি শাত্রীয় বিধিপত্তের প্রসঙ্গবশতঃ রামকুমার ও গ্রাধ্রের কর্মসূল অজ্ঞরণ ইইয়াছিল। ৬৭

ও সাদাংরের কমন্ত্রণ অঞ্জন্ম বংরাছেও। তথ কলিকাতার জানবাছারের রাজপ্রানাদে অংবিতা করদেশের অলস্কার ব্যক্ষণা সর্বজন বিদিতা অতি ধার্মিকা বৃদ্ধিনতী রানী রাসমণি নামে একটি রাজগন্তী ছিলেব। ৬৮

> राजी राममण्डिः रूपाता यहुदेश विभूषणा । . नारी कुनीतमा राजी विपूनीवर्षां शानिनी अ ६८ कर्षांन सहग्री दाने पातिवाखोद्यस्थाती । माळतुरुवा पुत्रनीया सर्व्यती साहमानिवता ॥ ६०

मध्यलीनायां १मः अः । प्रजावत्रस्त्रतायान्तु श्रीरामसद्यीमता । कालाग्निसहमी क्रोचे चमायां पृथिवी समा॥ ०१ सर्वभृते तत्त्य दृष्टिः सहास्या प्रियदर्गना । ब्राह्मण्यधर्मारखाये वह वेदश्च पालिका ॥ ०२

She was known as Rani Rashmani. She was rich and famous. She was as charitable as Karna, and as devoted to her husband as Arundhati. She was respected by all as Mother. She looked after her subjects like Ramchadra. She was as cruel as death and as merciful as the Earth. She had a smiling face and pleasing appearance. She loved all equally, and maintained many bramhins wellversed in the Vedas to protect religion. 173 to 76 t

বঙ্গাতুবাদ ঃ--

মারীগণের মধ্যে সর্ববশ্রেষ্ঠা বিপুল ঐশর্যোর আশ্রহস্বরূপা সেই রাণী দানে দাতাকর্ণের মত পবিত্রতায় অরুদ্ধতী তুলা। মাতৃতুলা পুলনীয়া সর্ববসদ্তাণ বিভূবিতা .৬৯।৭০

প্ৰভাবংসলভায় ভগবান ৱামচক্ৰেৰ তুল্যা ক্ৰোধে কালাগ্নি সদুশী সহাত্তে পৃথিবীসমা সকলের প্রতি সমদৃষ্টি সহাত্তবদনা সুন্দরাকৃতি বিশিকী আখণা ৰণ্ম রক্ষার হয় বহুতর বেচ্ছা আখণ্যণের পোষণ-কারিনী ৷৭১৷৭২

टरिट्रविधवादीमां साधानमादसमा च सा । स्मरणीया-सिधापातर्दे व सेवावरायना ॥ ०१ लनानो हितकार्यार्थः सुक्रहस्ता सदा सवत्। सम्तान प्रतिमास्तस्या एकदा धीवर-प्रकाः । ०४ सच्यानीचायाः १सः थः। फ्रन्दनेन समाग्रुक्षा चलुस्तः दुन्खकारणम्। सातस्तुभ्यः नमीऽहसाकः रचां कृतं सतादाव ॥ ०५ इ.साज राजानुचरे वैयः सब्दे प्रपीहिताः। तेरुक्तः राजन्यान्त् गङ्गायां सन्दस्त्रमारणः॥ ०६

She looked after the poor and the widows as

thier own mother. She was famous for liberal contributions for the welfare of the people. Once her fishermen whom she looked upon as her own children approached her for redress of their grievance. They said, "Oh Mother! Save your children from the oppression of the Government officers." They have announced that anyone who will catch fish in the Ganges without paying taxes will be liable to severe punishment. 173 to 76 i

----

বঙ্গানুবাদ :-
দরিত্র ও অসহায় বিধবা জীলোকদিগের সাক্ষাৎ গর্ভধারিণী

মাভার মত দেব সেবাগরারণা প্রাতঃশ্বরণীরা ।৭৩

এবং জনগণের কল্যাগিকর কার্যো সর্বাদা মুক্তংন্তা ছিলেন।
কোনও এক সময়ে সেই রাক্টি রাস্মণির পুত্র কুলা বিবর প্রস্তাসকল
ক্ষিত্রক ক্রিছিলে জন্ম কার্যা বিকর্ম ক্রিছিলে

কীদিতে কীদিতে ছংগ কারণ নিবেদন পূর্বক বলিয়াছিল মা আপনাকে আমরা নমস্বার করি। আমরা আপনার পুত্র আমাদিগকে আপনি রকা করুন 1981৭৫

আমরা ইরোজ রাজের কর্মচারি খারা অত্যন্ত পীড়িত হইতেছি। উাহারা বলেন রাজ নদী গলায় মহস্তাজীনীগণের নিত্য মহস্তা ধরা সেলাইনি বা অভিশব্ধ অভায় কার্যা 196 मध्यसीसार्या १मः अः।

सत्त्वजीविनवैनित्वसविधेयं सुनिवितम् । राज्ञे करमदलाचेरमत्त्वान्वर्गुमिष्टेच्छ्य । ०७ भविष्ययं न्त्रियचं दण्डनीयां न संग्रयः । श्रुत्वेषं धीवराचा तां वाची राज्ञो धुदुःखिता ॥ ०८ अपूर्वं कीयलं किष्ण्यकारं प्रतिभावनात् । किलकातात्व गद्वायां जनाधिकारयोग्यता । ०८ राज्ञे वष्ट्रतरासुद्धा दला राज्ञ्या कोता तदा । गद्वागर्भे लीष्टयन्त्रे बहुाचायसगुक्रनान् । ८०

On hearing this, Rani felt greatly troubled. However, she look recourse to a clever plan. She acquired the right of ownership of the water of the river extending the western side of Calcutta, by payment of a huge sum of money to the Government, and obstructed all movements of boats and steamers etc. In the area with the help of tron chains. * 177 to 80 **

বলামূাদ:--

প্ৰত্ৰৰ ওছে অজ ধীৰৱগণ ৰাজাকে বণাযোগ্য কর না দিয়া যদি মাছ ধৰ তবে তোমবা বিশেষভাবে দণ্ডিত হইবে অৰ্থাৎ ডোমাদের জেল ৰাচিতে হইবে এ বিষয়ে সন্দেহ নাই।৭৭

নীবরগণের তাদৃশ কথা শুনিয়া নহারাগী অতান্ত হংদিত হইয়া নিজ ব্রুকিসভা বলে একটি অপূর্বি আশ্চর্য্য কৌশল অবসংন ক্রিয়াছিলেন এদ

অর্থাৎ বসীর সরকার বাংগছরকে বছতর মুখা দিয়া গৃস্থর অসাবিকার যোগ্যতা ক্রয় করিয়াছিলেন ৷৭১ सध्यनीनार्या १मः अः।

তৎপরে ধীৰরগণ গলাগর্ভন্ন লৌংৰত্তে অর্থাৎ বরা নামক লৌহ পিণ্ডে দুঢ়তরভাবে লৌহ শুখল আবদ্ধ করিয়াছিল ৮০০

जलयान यते रोधः च-कुस्ता घोवर-प्रजाः । विदेवीया बचिन वर्गाः क्रोधान्ति दोधितास्ताः । -राजद्वारं मताः चवें राक्षमं दच्छायं सुवताः । -कक्षच वयसकातिः जता राक्षमं विरोधिता ॥ -एवन्तैरभि.युक्ता सारक्षो रोधमणिकादः । ततः सा विदुषो राक्षो राजनीत्वतुसारतः । -विदारकान् समाह्य स्ववेहे विनयान्ति। । इवाच तान् कथाद्व व स्विग् वर्षमः कृतिवितेः ॥ - प्र

At this the foreign merchants flew into a rage and lodged a complaint in the court against her. She invited the Judge to her house and said, "I wonder why these merchants have ventured to accuse me in the court. # 81 to 83 #

বলান্তবাদ :--

বলাপুৰাৰ :—

তচ্চত প্ৰীয়ার জল যানাদির গতি অধরোধ হইলে বিদেশীর

তেতার বণিক্বর্গ অভ্যন্ত কুছ হইয়া রাণীর দণ্ডের জন্ম বিচারালয়ে

সকলে নিগিও হইয়া বিচারক বর্গকৈ বলিয়াছিলেন । রাণী আমাদের

সহিত কেন একপ অভার ভাচরণ করেন ৮৮১৮২

এইভাবে বাণী বাগৰণি রাজধারে অভিযুক্ত হইলে বুদ্ধিনতী বাণী রাজার আইন অমুসারে নিজ গুহে বিচারক্বর্যকে আহ্বান-পূর্বক্ বিনীতভাবে বলিয়াছিলেন। বিদেশীয় বণিক্বর্য কি জন্য অভিশয় কুপিত হইয়া ৮০৮৪ मध्यतीलाया १मः थः।

করিয়া দক্ষিণে গঙ্গাদাগর পর্যান্ত গঙ্গার এল বন্ত অর্থ বায় করিয়া সরকার বাহাত্ত্বর বা গভর্গমেন্টের নিকট হইতে ক্রয় করিয়াছি ৮৮৭৮৮

> समाधिकारः सम्पूर्णं साज्ञले नात संगयः । अत यण्जलयानादि सत्ते संविजा मियः ॥ = ८ पूर्णयान्यसुनेवारः राज्ञलस्यास्योधतः । सत्यः सत्ये सयोतः यज्ञतृज्ञित्यामि सन्तरम् ॥ ८० मत्स्यप्रदे थोवताणां यत्ते विष्यः प्रजायते । एषः वाज्ञाः सद्योजिः श्रुत्वा तत्र विषारकाः ॥ ८१ स्त्रवादि मिद्यावयेन राजी सन्तीय यद्धतः । ११वारः प्रदन्त विज्ञानि मत्यपितानि तानि तैः ॥ ८२

Accordingly my sole right over the water cannot be questioned by anybody. I now intend to break down without delay all the boats and ships not yet removep by their owners from my area, as they are causing great hindrance to the fishing work." The Judges took great pains to pacify the warth of Rani. All the money was paid back to her. #89 to 92 #

বঙ্গান্তবাদ :---

অতএধ এই গন্ধাজণে আমারই সম্পূর্ণ অধিকার ইহা নিঃসন্দেহ। অতএব গনাগতে বণিকবর্গের প্রিয় যে সকল জলযান আছে আমি মেই সকল জলযান এখনই চুর্ব করিয়া দিব কেন ওাঁহারা আমার জল অধিকার করেন। আমি নিশ্চয় করিয়া বলিতেছি তাহা

मध्यनीसायां १मः अ:।

শীন্ত্রই করিব। যেহেতু ধীবরগণের মংস্ত গ্রহণে সেই সঞ্চল **জন-**যানই বাধা দিতেছে ৮৯৯০

এখন বিচারকণণ মহারাণীর আইন স্বস্ত রাজনীতি অধুসারে নির্ভীক বাকা শুনিয়া রাণীকে বজবাদ দিয়া শুবস্তুতি পূর্বক কোনল বাব্যে সন্তুট করিয়া রাণীর অনুগ্রহপ্রার্থী বিচারকণণ রাণীর প্রদত্ত অর্থ স্কল মায় স্থান প্রত্যুপি করিয়াছিলেন ১৯১-৯২

विना करें धींबराणां महायां मत्त्व संयदः।

एयः मोमा स्या राजो लदीये धींवरैन्तदा ॥ ८१

वचसो भागीरय्याना कलं वन्य विमीचणम्।

सन्या राजो रासमणि चन्या तह विचादिते ॥ ८४

धन्या भजावत्सलता धन्या दारिद्रा साझता।

एवः राजायतींहम् विख्याता स्थाति विश्वति ॥ ८५

यया-प्रीय नरा नार्य्यो विस्थान्यो निम्मीकताः।

इहं गीटे समायाज्व राजदारि विशेषतः॥ ८५

It was also decided that the fishermen would be allowed to fish in the river without payment of any taxes. She ordered her men to take away the chains and allow navigation as before. Thus the fame and glory of Rani spread far and wide.

বলাত্ৰবাদ ঃ —

এবং দীবংগণ গভৰ্গমেন্ট ৰাহাছ্যকে কিছুমাত্ৰ কর না দিয়া গদায় ইচ্ছামত অবাধে মংস্য ধরিতে পারিবে এই প্রতিশ্রুতি ও

मध्यनीनायां १मः अ:।

. আইনসম্বত ব্যবস্থা করিয়া শীমাংসা হইলে তথনই রাগীর আদিউ ভূতাবর্গ লৌহশুমানে ভাগীরখীর বন্দের বন্ধন বিমুক্ত করিয়াছিল।৯৩ ধন্যা রাণী রাদমণি ধক্য তাঁহার বুদ্ধি কৌলল বক্ত তাঁহার প্রজা-

ধন্তা রাণা রাদমাণ ধন্ত ভাহার বুল্ক কোশল ধন্ত ভাহার প্রজা-বংসলতা এবং অতি ধন্য দরিবলগণের সাহাযা। এইরাণভাবে রাণীর অপুর্বে বৃদ্ধি প্রতিভা চতুর্দ্ধিকে প্রকাশিত হইয়াচিল ১৯৬১৯৫

এমন কি নরনারী সকলেই আশ্চর্য্যান্বিত হইয়া হট্টেগোষ্ঠে সভায় বিশেষ ভাবে বিচারালয়ে রাশীর প্রাণংগা সকলেই ক্রিয়াছিলেন ১৯৬

> सर्जेत्र वङ्गदेशे च ध्वनिर्धं ग्ये स्वभूतदा । प्रजा सङ्गद ग्रह्मा च सम्पूर्णो विनिवर्तिता ॥ ८०

इति श्रीरामिन्द्र सुन्दर भक्तितीयं विरक्षिते रामक्रकामागवते पारमध्याः संक्षितायां मध्यकीलाया गदाधस्य कालिकातायामागनः, राज्ञा रासमर्थेवपरिचयक्यः मधमीऽध्यायः ॥ १

The grievance of her subjects was redressed.

Here depictingGadadhar's arrival in Calcutta and Rant Rasmon's character and fame ends first chapter of Madhyalia in Srt Srt Ramakrishnabhagabatam, written by Srt Bhrktitirtha.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

প্রভাবতার বিপদের আনকা সম্পূর্ণরূপে দুরীভূত করিয়াছিলেন প্রেরণে বলদেশের সর্বত্তর রাখিকে বজ বজ শব্দে অলক্ষত করিয়া-ছিলেন ১৯৭

শ্রীরামেশ্রম্পর ভক্তিভীর্থ বিরচিত শ্রীপ্রামক্ষ ভাগবতের গদাংরের মধ্য নীপার কলিকাতার আগমন এবং রাই রাসমণির পরিচয়দি শ্রমান্তারে বলা ইইল। ১ মা শুঃ সমান্তর। त्रीयीरामक्रप्यभागवतम् मध्यजोजायां २यः अ:।

अपुत्रबत्यास्त्रद्वामा आसीत् कन्या चतुष्टय'। सत्त्वात्ते भ्योऽपिता तिसः कनिष्ठा सु कुमारिका १ सत्त्वस्वित नावा सा जगदम्बा समाभवत्। चतुष्वत्तरिगद्वव राज्ञीय विषवा भवत्। २ सुदिसत्ताविकेत्व वर्षिता राजसम्यदः। सामास्ट क्येष्ट मसुरानाव विष्यासस्त्रजः। १ गुणशत् कृष्यान् धीमान् सर्वेकार्ये पट्ट मंदान्। तस्य प्रस्त्वेव सुतं स्वर्गता सह ग्रसिनी ॥ ४

Rani had four daughters and no s.n. Three of daughters were married and the youngest was yet to be married. Her name was Jagadamba. Rani became a widow at the age of forty-four. By virtue of her uncommon intelligence she made a great fortune. Her oldest son-in-law, was Mathuranath Biswas who was a man of parts. His wife expired after giving birth to a son.

· **स**ध्यासीस्थानं असः शः ।

সংধর্ম্মিণী অর্থাৎ রাসমণির ছোষ্ঠা কন্যা কেবলমাত্র একটি পুত্র প্রসব করিয়াই ইহলোক পরিত্যাগ করেন।১:১।৪

> ष्टत्वा राज्ञो प्रनः बन्यां जगटम्बेति नामिकां। राज्यरचा भारमपि टरी तस्त्री प्रयक्षतः । ५ परन्त निज सम्पत्तेभीर' न्यस्य सुधार्मिका । धर्मार्थ जनरीटाची तीर्थपर्याटने मति । ६ गदाधरागमातृपूर्वै' यावहर्णचतुष्टय'। हिपट्यत बङ्गोयान्हे पञ्चवश्चायदृत्तरे । ० अद्भद्रव्यसभार समस्त सेनिकान बहन । प्राज्य प्रजापरिजन चनरत्नादिकां स्तथा । ८

Rani married him with her youngest daughter. Jacadamba, and also gave him the charge of the management of her estate. There after she resolved to go on pilgrimage. In the Bengali year. 1255, i.e. four years before Gadadhar came to 15 to 71 Calcutta.

বস্থানবাদ ঃ—

রানী পুনরায় জগদন্বা নামে কনিষ্ঠা কন্যাকে সধরানাথের সহিত বিবাহ দেন এবং রাজ্য রক্ষার ভারও মধুরানাবের উপরেই অর্পণ कारका क

পরস্ক অভ্যন্ত ধর্ম্ম স্বভাব। মহারাণী রাসমণি নিজের যাবতীয় ধন সম্পত্তির রক্ষার ভারও মধুরানাথের উপরেই ন্যস্ত করিয়া তীর্থ পদ্দে মান্দ করিয়াছিকেন ৮৬

ग्रह्यलीलायां २यः अ: ।

গদাধরের কলিকাভায় আসিবার ৪ বৎসর পূর্বেব অর্থাৎ বাংলা ১২৫৫ সালে বহুভর জব্যসন্তার সশস্ত্র সৈনিকগণ বহুভর পরিজন প্ৰজাবৰ্গ বহুমূল্য ধন ব্ৰত্মাদি স্ৰবাসকল 191৮

माना देगागतोन् पोतेयातुर्व्वप्यन् बहन् जनान्। बारानस्यामसपूर्णा-प्रोविखनाथ-दर्गने । ८ मरनारी जनाः सर्व्यं ग्रमेऽह्नि समये ग्रमे । वैद्याखिऽच्य संजायां तियौ भागीरयो जले ॥ १० आरुद्वाश्रस्य-नीका-स पुन्यभावपरिप्तुता:। सहराच्या त्रमां यावां कत्वा सर्वे यथाविधि । ११ विखनायावपूर्णीयीः सत्वा नाम्ना सयध्यनि । गक्कत्यी नरनार्यय कलिकाताख्यपसनात् । १२

In the month of Vaisakh on a very auspicious day Rani set out on her journey to Varanasi to offer holy services to Goddess Annapurna and Sri Viswanath. She was accompanied with a large number of men, women and armed guards, in innumberable boots. She also took with her large quantities of requisite things. The pilgrims shouted the names of Viswanath and Annapurna as they started along the river from Calculta, 18 to 12 t

বঙ্গানুবাদ :--

এবং বহু দেশ হইতে জলবানে আগত আম্পাদি চারিবর্গের বল তী পুরুষ বারাণদী ক্ষেত্রে বিহ্নাণ ও অন্নপূর্ণা দর্শনে সভায়গাভা

योथीरामक^दणभागवतम्

सध्यनीनायां रम: अः ।

অক্যাত্তীয়া মহাপুণ্য দিনে বৈশাৰ মাধে শুন্ত সময়ে পুণ্যভাবে পরিপ্লুত হইয়া সকলে অসংখ্য নৌকায় আরোহণ পুর্বক মহামণির সহিত যথা বিধি শুন্ত যাত্রা করিয়া কর বাবা বিখনাথ মা অনপুণার জয় এইরূপভাবে জয়ক্ষনি করিয়া নরনারীগণ কলিকাতা নগরী হইতে ৮১১ ১১১১২

किकातां परिताल्य मौकार्ये या यदागता। । दिविषेखर महत्त्यां तदा सन्धाः समागता ॥ ११
दिविषेखर हत्याच्या प्रामस्य स्वर्णदीतटे ।
निताः सिविष्ता यव देवे दिविष कार्तिका ॥ १४
मेश्वरान सामच्छल नदीवकार्यमण्डल ।
मानकात परियाम चन्न तरिमन्डनम् ॥ १५
तरणी-याविणो तस्यादनरि भग्यतियतम् ।
द्वींगं भीषण इष्टा राज्ञी चिन्तान्वितावतीत् ॥ १६

Evening came down when the fleet reached Dakshineswer, which is the abode of Goddess Dakshina [Kali. The sky became cloudy and a furious storm caused <u>a</u> great pante among the passengers of the boats. Seeing that inclement weather Rani became much perturbed and said.

বঙ্গাতুবাদ :---

٥٤٥

গদাগর্ভে গমন করিতে করিতে নৌকা সকল যে সময় কলিকাতা মহানগরী পরিভাগে পূর্বক দক্ষিণেররে উপস্থিত ছইয়াছিল তথন

सध्यतीनाया २य: अ:।

সন্ধা হইয়াছিল। ছফিণেবরের গলাভীরে মাতা দকিণা কালিকা সর্বলাই অবস্থান করেন I১০১১ঃ

সেই সময় আকাশনওল নেঘলনুহে পহিবাধি ইটয়া বড়রওডে নৌবাদকল চলল হইয়াছিল 13¢

ভীৰ্যাত্ৰী সকলের মনে ভয় হইয়াছিল। সেইত্ৰপ ভীৰণ দুৰ্গোগ সেবিয়া মহারাধী চিভাষিতা হইয়া বলিয়াছিলেন।১৬

> भोषासकान् समाह्य चिपतायान्यकण्डकम् । ग्रव्येरे सार्यायणामा वयसवे व नियतम् ॥ १० यवन्ते नाविकाः सभ्ये नित्तम् । १० यवन्ते नाविकाः सभ्ये नित्तम् । विक्रमायापप्यधीर्थानमा स्वत्या चयस्येति ॥ १८ सग्यकाम् प्रोयतान् स्वत्यः भोजनाद्ये समाप्य ॥ । ग्रथम स्व स्य ग्रायायां स्वत्या निद्रासुणासम् ॥ १८ स्वत्रान् भागीत्यास्त तस्यानिद्रसा वद्यानित्या

"Let the boatmen anchor their boats here and halt for the night." It was done and all lay down to sleep efter they had taken their suppor. It was the dead of the night. All were fest esleep. Prefound calmness reigned everywhere. Only the water of the river were flowing in a turbulent and bostereus way.

मध्यलीलायां २यः चः ।

"Dear Rasmoni I you need not go to Varanasi. You build a temple here on the bank of the Ganges and place in II the image of your own diety, You try to propiliate the goddess by offer ing cooked rice. By doing so all of your desires will be fulfilled and you will have my blessings."

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

মা রাসমণি ভোষার কানীকেতে এবির্বনাথ ও অনপুর্ণার দর্শনে । বাইবার প্রযোজন নাই ।২৫

তুমি এই দলিশেবর গলাতীরে আমার একটি মলিব নির্মাণ করিয়া সেই মলিতে তোমার ইউদেবভা অর্থাএ গুবতারিট কানী মলিক স্থাপন কর 12%

ভূমি দেই দেবীর নিত্য আর ভোগ দিয়া আনাকে সম্ভই কর। আমি শ্রেডিনি গংলানলে দেই অয়ভোগ বাং৷ ভোগন করিয়া হৈ ভূরতে তেনাল মনেবাংগ। নলপুনিংল পূবং করিব। হে মাতঃ দ্বাস্থানি ভূমি আমার প্রান্তানে নিসন্দেহে আমাকেই পাইবে ১২৭২৮

> चक्की सं स्तरे करते प्रतामी औद तत्त्वरा । यह च्या गता देशी तारे वालारधीयत ॥ २८ आदेशभेग ते देश्यानाया दिव्यादर्गयः । लग्ने व तत्त्वयादाया निद्याम्ही द्वानू विता ॥ १० सम्बद्धित च या वालाया स्वयोगी प्रताम विता दिता । १९ रोसाच स्वेदचंतुका चार्ट्यता सुक्यिता । सक्ता मा दिव्यश्योगी कार्योगी स्वरामित । १९

मध्यतीलायां २यः थः ।

On saying this the Goddess placed her hand on the head of Rani and disappeared. Rani wake up. The divine words were still ringing in her ears. She sweated and her eyes became wet with tears. With great devotion she bowed down to the mother of the universe.

বঙ্গানুগদ ঃ—

এই কথা বলিয়া রাখীর মন্তবে করণন্ম প্রাদানপূর্বক আশিবিদি তৎপরা হরিয়া রাখীর ভাগ্য বশতঃ আগমন করিয়া সেই খানেই অসম্যা হরিলেন ১১৯

এইরাপে নিজিতাবস্থায় সাকাৎ ভগবতীর প্রজাদেশ এবং ডঞ্জপে বেবীর দর্শন লাভ করিয়া রাজিকালে রাধীর তৎক্ষণাৎ নিস্তা ভদ হুইবাজিল ৩০

এবং ছাপ্রতাবস্থায় রাণী শ্বাতে উঠিয়া বসিয়াছিলেন। কিন্ত তথ্যনও রাণীর কর্ণে সেট অলৌভিক বপ্রস্থতান্ত প্রতিপ্রনিত হইতে-চিল ৪১১

এবন বেদ পুলকাদি বিশিষ্টা কম্পাদিত কলেবরা আনন্দাশ্র-বিগলিতা দ্বায়ী প্রগাঢ় ভক্তিসহকারে জগদখা দেবী কালিকাকে সাঠালে প্রণান করিবা বলিবাছিলেন ০২২

> खशेषं स्यप्नीनैवायं साथाददृष्टिसहाहुनुस् । स्वप्ने यदत्तभूतन्तं सीरभं पारिकातक्ष । ११ स्टानोसर्थि मध्यायां सुत्तम्यः स्वसुरिधनः । चन्दनेन समातुत्तं सुद्धुनेन वित्तपितस् । १४ -तिसिदं सोहितः दृष्टं सम बन्ताखसेषु च । स्या मे प्रकृत मध्योगी वाटाहयाहण्य समः ।

मध्यनीनायाः श्यः छः।

एतेहिं लचले मीता बदावी बदाकविनी।

अवागता न सन्देही नान्या कावि मतिनर्भम ॥३६

She said, "It is a true fact and not a dream that the Goddess herself appeared here. I even now smell the divine fragrance of heavenly flowers. How is it that the skirts of my cloth are bearing red spot of sandle and kumkum paste? Whose may be these red foot-prints on my bed? It is evident from all these that Godders Rudrant was here. It was none but she. There is no # 33 to 36 # doubt about it."

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

ইহা স্বশ্ন নয়। এই আশ্চর্য্য বিষয়টি দাব্দাৎ প্রত্যক্ত করিয়াচি। ত্বর সমরে যে পারিজ্যত প্রস্থনের সৌগছ অমূভব করিয়াছি। এখনও সেই সদগদ্ধ আমার এই শহ্যার সমাক্রপে অনুভব করিডেছি তেও

কুছুম বিলেণিত হরিচন্দন যুক্ত বক্তবর্ণ আমার পরিধেয় ধল্লে ইচা কি দেখিতেটি। এবং ইহা কাহারই বা বক্তবর্ণ পদ্চিত আমার

. चन्द्र भगात्र प्र'म्पडेक्टण व्यठीयमान हटेएउटह। धटे नकल लक्ष्म খাৰা মাতা ক্ষমণী অক্ষমন্ত্ৰী বে এবানে আসিয়াছিলেন ইহা প্ৰব সভা। তাছাড়া অফ কিছুই নয়। ইহাই আমার স্থির সিহাত।

ଅଧାରଣ ଓଡ଼

नमसाखें महादेंची तदीय प्रीति हैतवे। यतिप्रेडा जगमातः स्रुपेन तव मे गतिः॥ ३७ एवं सद्भावभाविन्याः गर्व्व रीग्रेविता भवत् । कजनै: कोकिलादोनां प्रभातः स्वितं तदा ॥ १८ सध्यनीनायां २यः अ:।

पित्रनीपालकः प्राच्यासुदितोऽस्थर्थयुक् । मय्योत्थिता तदा राज्ञी समाह्यापतान् जनान् ॥ १८ नाभुना मे तीर्थगतेः शक्तिः का च न विद्यते । सदस्तस्त्रत्व गण्डन्तः चर्मा क्षत्वेन्तः धार्मिकाः ॥ ४०

"Oh Goddess! I bow down to you. I shall spare no pains to carry out thy command and to please you. I depend entirely on your kindness." At day-break Rani got up from her bed and said to her companions, "I have become too weak to endure the hardship of the journey. You may proceed Be kind enough to excuse me."!

বঙ্গানুবাদ :--

হে মহাদেবি আপনাকে নগজার করি। আপনার আদেশাসুসারে ও আপনার আনন্দবর্জনের এন্ন আমি যথেন্ট চেটা করিব। আপনার কুপাই আমার একমাত্র ভরুসা। ৩৭

এইরপে দেবীভাবে বিভাবিতা রাণীয় রাত্রি শেষ হইলে অর্থাং

কৌৰিলাদির কুজনে প্রভাতের লক্ষণ দেখা বিয়াছিল ৩৮
প্রথিদকে পদ্মিনী নায়ক উদিত হইলে রাণী শব্যা হইতে উটিয়া
সেই সকল তীর্থবাত্রিকে ভাকিয়া বলিয়াছিলের ৩১১

হে পবিত্র নরনারীগণ উপস্থিত আমার তার্থগমনের প্রক্তি কিছু মাত্র নাই। আমাকে ক্ষমা করিয়া আপনারা সকলে তীর্থে গমন কলন IS•

> पुरोहितामात्य भृत्य कुटुम्ब पाचकादयः। मदोव द्रव्यप्रभारान् धनग्द्रादिकांस्त्या ॥ ४१

सध्यमीनाया' रयः अ:।

सैनिकानस्त्रपस्तादीन् नीत्वा सन्दे सजन्त ते । विरूपंपत्रे निकानायः सहस् स्तृ हिरम्यतेः ॥ धर प्रयाविधि सुग्रहत्त्रं पुरोधाः गृज्ञाव्यति । अत्रपूर्णा तथा देवीं समयण्या प्रयत्तः ॥ धर् । भोगद्व्या बहुविष् सुग्राम्य पायवान्तिकः । निवेदा बहुभूदेवान् दिव्हसम्यास्त्रं वैत्यवान् ॥

You along with servants, cooks and relatives,—all of you along with servants, cooks and soldiers may proceed with all these goods and money. These thousand gold Bilwa leaves may be offered to Lord Viswanath. Goddess Annapurna may also be worshipped with great devotion and offered various dishes of rice and palatable things. Thereafter bramhins, Sannyasis, Valsnabs, the proc and even the untouchables should be well fed and given cloth and utensils." # 41 to44 #

বঙ্গানুবাদ ঃ---

বৰণা সুখোৰ কৰে।

আমার পুরোহিত ১ন্ত্রী ভূতা বৃটুত্ব পাচকাদি এবং বাবদীয় ধনমন্ত্রাদি প্রবা নৈনিকগণ অন্ত্রশান্তি দাইয়া আপনারা সকলে কান্ট্র ক্লেন্ত্রে গদন করুন। সেই জানে আমার পুরোহিত অনিনিমত সহপ্র বিশ্ব পত্র ছান্ত্রা যথা বিদি সকল্প পূর্বক বাবা বিখনাবের পূচা ক্রিনেন। তক্রপ মা অন্তর্গুলি বেনীকেও আমার প্রায়ব প্রবা অলক্ষানাদি ঘারা বিশেষভাবে অর্জনা করতঃ সুপান পাহন পর্যান্ত বেলক্ষানাদি ঘারা বিশেষভাবে অর্জনা করতঃ সুপান পাহন পর্যান্ত মন্ত্রিব ভোগ আবা নিবেশন সুর্বিক আইটেবর পত্র প্রাশ্বন বৈকব দ্বিত ও সম্বান্তি ৪১৪২৪

द्रोथोरा सरूप्णशागवतम्

सध्यतीलाया' श्य: अ:।

दरिदानाखपाकादांन् भोजयित्वा यथाविधि । यद्माद्रजनपाद्यादीन् दत्वा तेम्बः समादरात् ॥ ४५ स्नामास्य देशताः सन्त्री चिविश्र क्षण्यारकः । सम्पूच्य विधियद्वत्वया पुनः गोष्नं समेप्यय ॥ ४६ विधायवः नया राज्ञो मध्येत् सम्प्रेय यद्वतः । कृत्तिचात्वर सङ्गायां स्नतन्त्रामा समित्यनो ॥ ४० सन्तर्म्य वा तोरस्मृतिः स्नयः स्नोता सविच्यति । एवं दिवानिग्रांशाच्चो चिन्नाकान्तासवन्तदा ॥ ४०

"All other gods and goddesses of Varanasi should be also worshipped with great devotion and with requisite things. Then you should lose no time to come back and meet mo." After setting them on their journey 15 Varanasi, Rani continued to stay on the bank of the Ganges at Dakshineswar. She began to enquire as to who was the owner of the bank at Dakshineswar, and how and at what cost this land could be purchased. She thought and thought and had no rest in the day or in the night.

मध्यक्रीनाया' स्य: अ; :

শীমই এই দক্ষিণেধরে পুনর্বার আগনারা আমার স্হিত স্মিশিও ইইবেন ।৪৭।৪৬

এইরপভাবে অতি উদারতেরা রাণী রাসমনি তীর্থযাত্রি সকলকে
যত্তপূর্বক কাণীধামে পাঠাইরা দলিপেবর গঙ্গাডীরেই বাস করিয়া
এই তীরভূমি কিভাবেই বা ক্রের করা হইবে এইরপভাবে নিবারাত্রি
তিস্তাবিতা ইইয়া মা ভসবতী দলিশা কালিকার শরণ কইয়াছিকেন।

৪৭৪৮৮

तती मयुरानायेन प्रयासैवियुत्तै स्तवा ।
तत्र भागीरवी तोरे भूभागी वह विरव्धतः । ४८ भीती देवान्यस्थै व निर्मालोद्योग पर्वेणः ।
समारकाः कती राष्ट्रमा बहुविष्तस्थयेन हि ॥ ४० भहास्त्रवानभूः सेव यक्तिवाचनस्पिनो ।
यक्ति मन्दिर निर्माले प्रमिष्टि हा सुनावसः ॥ ४१ सीवानम् प्रित्ति हो सनावसः ॥ ४१ सीवानम् प्रमास्त्रवा निर्मानं सानवहन्नः ।
मिवनिकः समग्रमः स्वर्वस्थ्ये विद्यानयः ॥ ४२

At last she purchased the desired land with great efforts. She spent a very huge sum of money to build the temples. It was a burial place and she was advised to build a temple of Goddess Kali. She built a bathing ghat and twelve temples of Siva with Trisuls at the tops.

• 49 to 52 •

বঙ্গানুবাৰ ঃ—

তংপরে মধুগা নাগ বছ পরিভাম করিয়া দক্ষিণেশর গলাতীরে বছ বিস্তত ভূচাগ সংগ্রহ করিয়াছিলেন।৪৯ सध्यतीलाया २य: थ:।

রাণীর বহুতর অর্থ বারে দেবালয়ের নির্মাণ কার্য আরম্ভ ক্রাইডাজিলেন IAn

সেই মহাশাশানভূমি শক্তিসাধনার সর্বোক্তন স্থান। তচ্ছক্ত

শক্তি সাধকাণ শক্তি মন্দির নির্মাণে নির্দেশ দিয়াছিলেন 1৫১ সোপান শ্রেণ্টাংক রানের বাট নির্মিত হইরাছিল। সেই ঘাটের উত্তর সন্মিণে শিবলিস্যক্ত বাচনা সংগ্রাক শিবালয় নির্মিত হইরাছিল।

42

स्रता विज्ञान जोर्थेच घटच्योत्तर द्विषे । चक्र चिद्वित-चूड-योविच्हमन्दिरमुत्तर'॥ १६ स्रत' यत क्षण्यक्द्री मोदते राध्या सह । तह वस्तिद्विमागे सोदमण्डन्युन्तित'॥ ५८ स्रतादिरमागे सोदमण्डन्युन्तित'॥ ५८ स्रतादिरमागे सिद्द्यक्तित्वत्वा । ५८ स्रतादिरमा मिद्द्यक्तित्वत्वा । ५५ सम्बद्धाः प्रमादिरमा सामा केनेव्यय्वायितो। सहाकाल स्ताद्या विज्ञा स्वरता ग्रमा॥ ५६

She built the temple of Radhakrishna with the wheel at the tep, and the temple of Goddess Kali with nine tovers.

53 to 56

सध्यमीनायां २४: अः।

চুড়া শোভিত জনজাতা নহাদেবী ভংতানিউত সর্বাচ্চ মুনকা বীনন্দির নিমিত ইউহা আচালি বিছমান আছে 12:12:12: এই মন্দিরের অভান্তরে মহাকাল সমারতা তিন্যনা গতগণ্ড

এই মন্দিরের অভারতে মহাকাল সমারতা তিনয়মা খড়গমুধ বরাতর করা বরণা শিবাধী ৫৬৬

सङ्गतुन्त्रधाः देवो वरामयधराकाः। धरिदानस्वरा मा धरमद्वा व्यविनी।। ४० सम्बा दर्गमाने । ४० सम्बा दर्गमाने । ४० सम्बा दर्गमाने । १० सम्बा सोनाहा चिन्ना । १० सम्बा देवा प्रकार । १० सिका सम्बा दिन्ना । १० सिका सम्बा दिन्ना सम्बा सम्बा दिन्ना ।

Goddess Kali having three eyes and four hands stands on the body of Lord Sive lying on his book. She is the embodiment of the powers of the supreme Being. To see Her image is a divine foy. Even though Rani could build beautiful temples because of her ability to spend as much as she liked, she became worried as to how to offer cooked rice to the gods and goddesses of the temples.

57 to 60 if

বঙ্গানুবাদ ঃ—

স্চিদানন্দরণা পরবন্ধ স্বরূপিণী কানী মৃত্তি অধিটিঙা আছেন।

सध्यसोनायां २यः थः ।

নীংগর দর্শন মাতে জীব সক্ষা ক্রমানন্দে নিমার হব। এইরূপ মংয়েশ্মি মাতা ভবতারিই তালী নৃতির মন্দির নিমাণ করেন Ic৮ রাটা রাসমণিত অর্থনক্রির আধিতা বশতঃ সুন্দর ভাবে মন্দির নিমাণ হইলেও তালিত। বেবীর এবং রাধাব্যক বিত্রাহের অন্তেলগের হাত রাণী বিশেষভাবে চিত্রাবিত। ইইটাছিপেন Icə ৬০

> धनात्रका ब्राह्मणानां भोजन' जन्मदिष्यति । प्रमानादिकोष्टायां प्रत्युष्टः समजायतः ॥ ६१ लातोनां वेद बाद्यानां देवदेवो समस्य ने । अस्य भोगो न दानत्य स्ति ग्राह्मसुग्रामानाः ॥ ६२ किस्तु माचादवयुक्तं मयुव्यप्यनादितिः । अस्योग प्रदानार्यं स्त्रमे मां मसुपादिगम् ॥ ६६ असोद्रतं किं चिपयः से धनासासुवसोदति । प्रयः शक्ताः सप्तादिकाः क्षेत्राणं चेतिस् वस्ते ॥ ६॥

Rant carnestly desired that bramkins would be fed with that offored rice. But an obstacle stood in the way. According to the religious code she was debarred from offering cooked rice to the code. She mured in herrell, "I have been asked by Godders Annapurna Herrell to offer cooked rice with currier. So, what should be done to achieve my ena". Thus, the thought made Rant rettlest. #61 to 64 i

मध्यनीनायां २यः चः।

যাধীর ঐকাত্তিক ইত্যা হুইলেও ভাহাতে বিদ্ধ উপপ্রিত হুইয়াহিল। কারণ আক্ষা করিব্র ও বৈশুকাতি ভিন্ন অফলাতির বেংকেবীর পুডাতে অন্যভাগ দেওয়া নিহিদ্ধ এইজল শান্তের আবেল (১১৬২

কিন্তু বন্ধ সময়ে সাকাৎ অৱপূর্ণ। সূপবাঞ্চনাদির সহিত অরভোগ দিতার ছল্ল আমাকে আদেশ করিয়ানিলেন ১৬৩

অন্তএব এ বিবরে আমার কর্তব্য কি গু যাবাতে আমার সনের শান্তি হয়। রাণীর মনোমধ্যে ভোগ বিবার হল্য এইমপ ভাবে মহাচিকা চউচাঙিল Ies

काभी काभी भवदीप मिविना देगत स्ततः।
धर्मयास्ताप्पायकामां पण्डितानां समीपतः ह ६५
छानीता चहु वस्नैन राष्ट्र्या व्या विधिपविकाः।
अक्समीगन्त सुवापि युदस्यापित विषष्टि ह ६६
ऐकसम्बंग निवानं विद्यान्त अपितः।
श्रुत्वा राष्ट्री वेधवान्त भाष्यां मुख्यां मानतः ह ६०
आस्त्रवाष्ट्रा समुख्यक्ष्य भीगदाने न में स्पृष्टाः।
इत्येष्ट्रा समुख्यक्ष्य भीगदाने न में स्पृष्टाः।
इत्येष्ट्रा समुख्यक्ष्य स्तुरस्य गाँष्ट्रतः भवतः । ६०

She called for a ruling from great pandits of Kasi. Kanchi Nabadwip Mithila and other places. But all of them unanimously declared that cooked rice could not be offered to gods placed in temples built by sudras. At this Rani became sorely aggrieved. She thought, "If I offer cocked rice to my gods, none will honour it".

1 65 to 68 lt

सध्यकीनायां २यः अ:।

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইরপ অবস্থার রাথী কাপী, কাপী, লাবিত, নিথিলা ও নবরীগ হইতে ধর্মশারের অধ্যাপক প্রাক্ষণ পণ্ডিতগণের নিকট ইইতে বহ চেষ্টার বহুতর ভাষপত্র অর্থাং পণ্ডিতগণের পাত্রসমত বিধিপত্র সংগৃহীত হইলে নেই সকল পত্রে পণ্ডিতগণ সকলেই একবাক্যে বিদ্যাহেন, যে শুক্রুপিত বিপ্রহের অন্তোগ হইতে পারেনা ৪৫/৪৬ রাণী রাস্মণি ভাষপত্রের ভাষা শুনিয়া নৃত্তিতা ইইমাছিলেন ৪৭ এবং বিচ্ছাছিলেন যদি শাস্ত্র বাক্য লচনপূর্বক আমি ইছ্ছামত আভোগ দান করি তবে দেই অন্যভাগ নিমিত হইবে। ইহা শ্রম

> पयं सिश्चन्य मा राम्नो मिडिडार्टी भयापडां । अञ्चलनाभिषिका मा मन्देशा ग्रदणं गता ॥ ६८ डवाचैयं जतम्बात न्दवादेशाच्यावातं । देवमान्दर निर्माणं तक मुन्तिं रिपेडिता ॥ २० अन्नभीन व्यवस्था च स्तिर्देश तस्येव हि । त्यदिच्या पूरणं मात स्त्वीर सुरु कानिके ॥ २१ अह बहु वानिकेश्यो विश्वानिश ममाहते । अस्त्रभोगो ॥ दात्रय हीत पण्डितस्यायणं ॥ २०२

Rani crayed to the Goddess for redress and said, "Oh Mother! it is at your behest that I have built the temples and placed your image, It is also the desire that I should offer cooked rice. But the pandits do not approve it. So Thou shouldst find a way out to fulfill the your will."

1. 69 to 72 ii

मध्यलीलाया' :२घ भः।

रमाञ्चाम :---

সেই রাণী রাসমণি এইরপভাবে ছুন্চিন্তায় কাঁদিতে কাঁদিতে ভয়বাহিনী সিদ্ধিদাত্রী মা অন্নপূর্ণার সর্বতেভাবে শ্রণাপন্না হইয়া হলিয়াছিকেন ১৯১১

এবং বলিয়াছিলেন হে ভগদ্মাতঃ আপনার আদেশেই মন্দির নির্মাণ করিয়া ভাষাতে আপনার মূর্ত্তি অধিন্তিত করিয়াছি।৭০

আপনিই আমাকে অন্নডোগ দিবার অনুমতি দিয়াছেন। অওএব আপনার ইচ্ছা আপনিই পুরণ করুন।৭১

অঙ্গরা কলিন্ধ প্রভৃতি দেশ ইষতে শারাবিধি সংগৃহীত হইলে ও আমানের অনভোগ দেওয়া শারা নিষ্কি। এইরূপই পণ্ডিত বর্দের শারাম্যনাদিও মত ।৭২

> विद्वरोमि क्र गण्डांनि कैनाया पृरिता भवेत् । श्यमेवः सहाराष्ट्री सन्तात सा तदा भवेत् ॥ ७३ क्रांकिकाता नगर्योत्त सन्ते ब्रांक्षण पण्डितेः । विश्विपन्नं सहाराष्ट्रा इट्ट्यानीचितः नृतस् ॥ ७४ एवं शाकुसारोऽति प्रवरः सात्त्र्यात्त्रहाः । राज्ञा वर्ष्ट्रा समाह्य काचित्रः तदा स्थिः । ०५ मेवाचियः सीगिचन्ता राज्या व्याया कटाति म । रदास्यहं सैपानं नोता संग्री प्रदर्शय ॥ ०६

"What to do," "Where should I go," How can I achieve my object," all these thoughts troubled her day and night. The decision of the learned pandits in the matter was widely circulated and discussed among the pandits of Calculta. At

सध्यजीलायां २य: अ: ।

last Ramkumar contacted a friend of Rani and gave him a letter conveying his instructions and said, "Rani need not worry in the matter of offering cooked rice to her gods. Take this letter to her and she will know what to do". I 73 to 76 g

বঙ্গান্মবাদ ঃ—

এখন আমি কি করি কোখাব বাট কোন মহাপুক্ষই বা আমার এই বাসনা পূরণ করিবেন। এইরূপভাবে মহারাণী সেট সময় অভান্ত ছঃথিতা হইয়াহিলেন। ৭৩

কলিকাতা মহানগরীর পণ্ডিতমওলী দারাও মহারাণী রাসমণিব বিধিপত্র দৃষ্ট আলোচিত ও আত হইবাছিল ।৭৪

কলিভাতার সর্ফোচ্চ স্মার্ত্ত পণ্ডিত সহামহোপাধ্যার রামকুমার ও রাণীর বিধিপত্রের বিষত্ব জানিয়া রাণীর কোন একটি বন্ধুকে ভাকাইয়া বলিয়াছিলেন বাণী রাসমণি বেন আনভোগ বিবার ক্ষন্ত চিন্তা দা করেন। আমি একটি বিধিপত্র পিতেতি এইটি চ্চট্যা রাণীকে স্বেধার 1941৭২

> मृद्धाचेश तदा राज्ञी सवस्तवायता खयं । गलकामीकतवासाः प्राप्तिकविक्यमवनीत् । ०० स्राप्तन् केन विचानेन याच्छाबिहिसंबेन्स्रसः । तत् सुक्य सप्तापा वसेर्टकागतिष्यं । ००८ ततो रासकुष्तारेण पृथं विलिखित्व यत् । सहेश्यत्र स राज्ञी भावतायाम यत्नतः । ०० समन्दरं विचक्ष्य देववित्तादिक्य यत् । प्राप्त् विचक्ष्य देववित्तादिक्य यत् ।

सध्यनोलायां १मः अ:।

On hearing this, Bani herself appeared before Ramkumar and said with great humility and reverence. "Please tell me how my desire can be fulfilled. You alone can remove my difficulties" Ramkumar explained to her the meaning of his instructions. In brief, Rani should have to forego her right of ownership of the gods, the temples and the estale attached to them and make a deed of gift to a bramhin, before the foundation of the temples and the images.

বঙ্গামুবাদ :--

অনন্তর মহারাণী বন্ধুত্র নিষঠে বিধিপত্র গুনিরা তৎকণাং রাদ-দুমার পণ্ডিতের টোলে আসিয়া গলবর বৃতাপ্রলি হইয়া বলিঘাছিলেন হে পণ্ডিত কুল্ভিল্ক ব্রাহ্মণ বেষণে বিধানে আমার মনোবাছা পুরণ হয় তাহা কলন। হে মহাভাগ আপনিই আমার এবমাত্র সংল।

99195

তথন রামকুমার পণ্ডিত পূর্বে যাহা বিধি লিখিয়াছিলেন ডাহা রানীকে বতুপুর্বক প্রবণ করাইলেন।৭১

বিধি পত্তের দর্শ্ব এই যে যদি মন্দির ও বিগ্রন্থ প্রতিষ্ঠার পূর্বে দন্দিরের সহিত বিগ্রহ এবং দেবতার ধন সম্পত্তি যাহা কিছু আছে দেই সকল প্রাগ্রণকে দান করা হয়।৮০

> तिहयस् प्रतिष्ठाचे द् व्राप्त्रमणः सविद्यास्यति । मैदमस्रप्रदाने तु गास्त्रवाधा भविष्यति ॥ ८१ तदसभोजन' विष्राः कविष्यत्वकुतोमयाः । सुदृद्धे ये व्यवस्था में ग्रास्त्रवाकानुसारिणी ॥ ८२

सध्यनीनार्या २वः अः।

श्रुत्वा राष्ट्रो पण्डितस्य सायपत्नमिष्टिन्ययत् । व्यवस्य यसिष्टसिद्धं रेनुकूमा मता सम ॥ ८२ सद्वाच्छा पूर्षं सातुरचदायाः प्रसादतः । भविष्यति न सन्दे हो हेतुवायं सुपण्डितः॥ ८४

The foundation ceremony should be performed by that bramhin. In this way the prohibitory rules could be avoided, and no bramhin would hesitate to accept the cooked rice. These instructions were strictly based on the codal rules of religion. At this, Rani thought that the instructions of Ramkumar were guite [avourable to the fulfilment of her desire which would surely come about by the grace of Annapurna, and this learned Ramkumar was instrumental to it.

বদাত্বাদ ঃ—

এবং বেই বিপ্রচের প্রতিষ্ঠানি কার্যা প্রাথ্যবাদী করে করেন তবে বিপ্রহের অন্নতোগ প্রদানে শাল্প বাধা কিছুমান করেন তবে বিপ্রহের অন্নতোগ প্রদানে শাল্প বাধা কিছুমান কুইবে নাজ্য

পরস্ত দেই অয়তোগ কুদীন আম্পণণ ও নির্ন্তন্ত ভোচন করিবেন। ইহাই আমার শারানুমোনিত রুকু ব্যবস্থা।৮২

রাণ্ট রামধুমার পণ্ডিতের ভাষণত শুনিয়া এইরুপ ভাবিয়াছিদেন এইরূপ ব্যবস্থাই আমার ইউ গিকিঃ অপুকুল হুইতেছে ৮৩

মাতা অন্নপুৰ্বার স্থপায় আমার ইট গিছি নিশ্চয়ই হইবে। ইচা নিংসন্দেহ। ইথার হেতু একমার স্থাতিত রামকুনার ৮১ मध्यलीनाग्रा' २ग्र: अ:।

ण्यस्तपुष्टल ष्ट्याखानुक्ति ग्रुमे दिने।

विश्वच सुद्रा क्षीतेन स्थानेन सह मन्दिर'॥ प्रथ्य या गावते तदा राजी गुरवे सम्मदाय व।
स्थातात्वधानस्य सारः स्वक्षे समर्थितः॥ प्रश् तथावि तत्वनुद्धाने नाना विश्वः समुध्यितः॥ प्रश् तथावि तत्वनुद्धाने नाना विश्वः समुध्यितः॥ प्रविश्वः । प्रथे विश्वास्त्रोत्वे सुरावे ये ये व्यवसानं सुरावितः।
नित्यपुजा न जानन्ति प्रतिष्ठा तैः बर्च संये ॥ प्रप

On an auspicious day she gave away the entire estate along with temples to her preceptor according to religious rules. The charge of supervision and management was retained by herself. Then cropped up other difficulties. How and where would learned and efficient bramhins to perform the foundation ceremonies be available. None in the families of the preceptor and the priest had any knowledge or learning. # 85 to 88

বঙ্গান্তবাদঃ—

মহারাগী এইরূপ ভাবে আনন্দ মনে নিজের অনুকৃষ শুভদিনে ভিন লক টাগাথ অণীত দেবোত্তর সম্পত্তি দক্ষিণেখরের ভূচাগ মন্দিরও অসকারাদির সহিত দেবতা সকল গুরুকে দান করিয়া কেংল মাত্র বিগ্রহাদির পরিস্থাদির ভার স্বয়ং রাখিয়াছিলে।৮৫/৮৬

এইরগভাবে দানকার্য্য সমাধা হইলেও প্রতিষ্ঠা বিষয়ে নানাচাবে বিম হইরাছিল অর্থাং হাণী ভাবিয়াছিলেন কোধায় কি প্রকারে বর্ষ্য কশল সুপত্তিত আম্মণ পাইব কারণ আমার গুরুত্বলৈ ভাগে নয় मध्यनीलायां १म: अ: ।

পুরোহিত্যণ নিত্তা পূচাতে অভিজ্ঞ নয় তাহানের দারা কি দেবতা প্রতিষ্ঠা সমূব হয় ৮৭.৮৮

तेवा' प्राप्यानि दाखामि करिष्यामि सुविष्ठतेः ।
प्रतिश्चां भवतारिष्याः योराधावसमस्य च ॥ ८८
सङ्घा तथानोमध्यं भाष्यश्चेगात्तदोदिता ।
विधानदातुः भारामकुमारच्यं सुवीग्यता ॥ ८०
साक्षयं पमझत्वेव भामापुरकारिषीं गता ।
विद्यान् रामकुमारोऽषी यताध्यवनयुष्यं, सदर ॥ ८९
सत्ताभिवस्य' राष्ट्री त्यताध्यवनयुष्यं, सदर ॥ ८९
सत्ताभिवस्य' राष्ट्री तत्व्यद्विष्ठिता सती ।
उद्याच सुदं भ महान् वाच्या पुष्पमाय भी ॥ ८२

Learned bramhins would be appointed on payment of proper remunerations. It struck her mind that Pandit Ramk mar would be the right person to perform the ceremony. At once she went to the place of Itankumar and appealed to him to have the ceremony performed under his able guidance and leadership. #89 to 92 in the place of the pla

ব্যানুবাদ :--

ওক পুরোহিতের প্রাণ্য আমি দিব। কিন্তু ভবভারিনী এবং রাবাবরতের প্রতিষ্ঠ: পণ্ডিত ভাষাণ দিয়া করাইব ৮৯

সেট সময় রাবীর সৌভাগাবশতঃ বিধান গাতা রানকুনার পরিতেথই প্রভিটা কার্য্যে বিশেষভাবে পটুতা আতে এইকপ কঠাং মনোমধ্যে উপিত হবঁবা মাত্র ভাগ বিশ্ব না করিয়া পরিত রানকুমার মেপানে অবাপনা করেন সেই বামাপুত্র প্রথাতে গমন করিয়া मध्यलोनाया' २यः अः।

एयमुन्पुरूस इदयाखानुकुछ ग्रमे दिने । विनन्त मुद्रा क्षोतिन स्वानेन सह मन्दिर' ॥ ८५ यथा ग्रास्त्र' तदर बाजी गुरने सम्प्रदाय च । सेवातत्तावधानस्य भारः स्वच्ची समर्थितः ॥ ८५ तिवास तत्तुस्त्राने नाता विन्नः समुख्यतः । ॥ ८५ विवासि सम्प्रसुप्रम्त ग्राप्स्थासि सुत्र वा वर्षे ॥ ८० विवासिनो गुरीपँ ग्री ये साधाना पुरोहिताः । निल्लामुना न जानन्ति प्रतिद्वा तैः क्षत्रं भवेत् ॥ ८०

On an auspicious day she gave away the entire estate along with temples to her preceptor according to religious rules. The charge of supervision and menagement was retained by herself, Then cropped up other difficulties. How and where would learned and efficient brambins to perform the foundation ceremontes be available. None in the families of the preceptor and the priest had any knowledge or learning, #85 to 88

বঙ্গান্তবাদঃ—

মহারাণী এইরূপ ভাবে আনন্দ মনে নিজের অনুকৃষ শুভদিনে ভিন লক্ষ টাকাথ জীত দেবোরার সম্পত্তি দফিলেখরের ভূতাগ মদিরও অলকারাদির সহিত দেবতা সকল গুরুকে দান করিয়া কেবল মাত্র বিগ্রহাদির পবিচর্য্যাদির ভার শুরুরোবিয়াহিলেন।৮৫৮৬

এইরপভাবে দানকার্য্য সমাধা হউলেও প্রতিষ্ঠা বিষয়ে নানাভাবে বিম হইরাছিল অর্থাং রাখী ভাবিয়াছিলেন কোধায় কি প্রকারে ক্র্যু-বুশল সুগত্তিত প্রাক্ষণ গাইব কারণ আধার গুরুবংশ গ্রাপুণ নত্র सध्यनीसायां १म: अ: ।

পুরোহিতগণ নিতা গুলাতে অভিজ্ঞ নয় তাহাদের দারা কি শেবতা প্রতিষ্ঠা সম্লব হয় ৮৭৮৮

तया प्राप्यानि दास्त्रामि करिष्यामि सुपण्डितः । प्रतिष्ठाः भवतारिष्याः योराधावद्यमध्य च ॥ प्ट. सम्भवा तम्बनीमध्यं भाष्ययोगात्तद्दोहिता । विधानदातुः श्रींगमञ्जमारस्य सुगोष्यतः ॥ ८० सालचं पमाल्येव भाषापुरुक्तरिषीं यता । विद्यान् रामकुमारोऽशे यत्वावस्त्रवुत् सदा ॥ ८१ स्त्राम्वास्त्रवे भाषाने तस्त्रविष्टता सतो । उदाव कुष्कं से सम्रम् वाष्या

Learned bremhins would be appointed on payment of proper remunerations. It struck her mind that Pandit Ramkumar would be the right person to perform the ceremony. At once she went to the place of Ramkumar and appealed to him to have the ceremony performed under his able quidance and leadership.

89 to 92.1

ংলানুবাদ :--

গুরু পুরোহিতের প্রাণ্য আমি দিন। কিন্তু ভবতারিণী এবং রাধাবনকের প্রতিষ্ঠ: পণ্ডিত ভাকাণ দিয়া করাইব ৮৯

সেই সমন্ত রাণীর সৌভাগাবশতঃ বিধান দাতা রামকুনার পতিতেইই প্রতিষ্ঠা কার্য্যে বিশেষভাবে পট্টা আছে এইকপ হঠাং মনোমধ্যে উদিত হইবা নাত্র কাল বিকাম না করিয়া পতিত রামকুমার যেখানে অধ্যাপনা করেন সেই ভাষাপুস্কুর পার্যাতে গ্রমন করিয়া मध्यपीलायाः २य: था:।

রামকুমার পণ্ডিতের পাদসমীপে নাষ্টাকে প্রথম করিয়া বলিয়াছিলেন হে ত্রাহ্মণ আপনি অনুগ্রহ পূর্বক শীঘ্র আমার মনোবাঞ্চা পূরণ, কলন (১০)১১/১২

> स्वियद्ध देवस्यद्ध प्रतिसाद्या गरिर्भयान् । भवतः पण्डितः कोऽपि नाममोद्वीं दि चच्चते ॥ ८६ देव देवी देवभूमि वित्त सन्दिर सूदणः। भवद् भागासुनारेण ब्राह्मचार्य समर्पदतम् ॥ ८५ भवतः प्रतिकादिकात्य सम्बद्धस्या ॥ ८५ ष्ट्राबद्द् पण्डितोऽपि पास्ता नापकसुत्तमः। मा मेपी रत्यः सादतुत्त्ये ्रिवियामि सहृतम् ॥ ८५

Rani scid, "According to your instructions
I have made over my right of ownership of the
temples and the estate to a bramhin. Now the
foundation ceremonies may kindly be performed
by you as the chief pnest." Ramkumar was much
pleased, by the eagerness of Rani and acceded
to her request.

193 to 96 ii

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

আপুনিই আমার দেবগৃহের সহিত বিশ্রহের প্রতিষ্ঠার একমাত্র আশ্রহণুল।

আপনার মত বা আপনার হইতে বড়পণ্ডিত কেহ আছেন, কলিলা আমার মনে হয় বা। ৯৩

सध्यलीलायां २यः अः।

আপনার বিধান ২৬ দেব দেবী দেবোতর ভূসম্পতি দেবতার আর্থ মন্দির ও অলভারাদি সমগু আক্ষাকে অর্থা করিয়াছি। অতঃপর প্রতিষ্ঠানে কার্যা যাহা অবশিষ্ট আছে সেইসকল কার্যা আপনি শান্তাম্পাবে অব্যক্ত ক্রণে মুসম্পান করুন। ১৪ ৯৫

রাণ্টর এইক্রপ অত্যন্ত আগ্রহ দেখিয়। রামকুমার পণ্ডিত বাল্যাছিলেন হে নাভঃ মহারাণী ভয় নাই আপনার সম্বর আমি যথা শান্ত্র পুরুর্ব করিব। ৯৬

हत्यं सा भयवाणीष्ट लखा पंडित बर्खा सः।
प्रसिद्धोनप्रवर्षाण समारमे यवाविध ॥ ८०
दिवट् प्रत दिपष्टिमं सासे च्योदे राकातियो ।
श्रील पानकुमारः स स्त्रात्तीबार्खः प्रिरोमाणः ॥ ८०
श्रीमुर्ते भैवतारिखाः व्योगाधवरूमस्य च।
प्रतिद्धां सार्यामास् विद्दित्य सीश्माः स्व ॥ ८८
तास्त्र मुख्य दिने वाज्ञो करूपणादवन्त् सदा।
प्रार्थि चां प्रार्थना एलोवासीदाताविवयंगा। १००

Every thing was arranged according to rules and the foundation cerem-nies of the images of Goddess Bhabatarini and Radha Vallava were performed by Ramkumar with the assistance of many able and learned pondits. Rain gave away freely on that day whatever was asked of her.

1197 to 100 in

বলাত্ৰাদ :--

রামকুমারের এইরূপ অভয়বাদী লাভ করিয়া যথাশাম্র জব্যাদির আয়োজন আরম্ভ করিয়াছিলেন। ৯৭

मध्यनीमाया' १स: अ:।

আর্ত্রাহারি নিরোমনি রামনুমার পরিও রাণীর গুরু ও মত বোলা পণ্ডিত গণের সহিত ভবতারিণী কালী ও রাধাবনত বিগ্রাংর প্রতিষ্ঠা করাইরাহিলেন। ৯৮/১৯

সেই অভিপবিত্র প্রতিষ্ঠা দিবদে রাগীরাসন্দি দানবীয় দৈতাপতি ৰাগিরাদের মত প্রাথিগাদের প্রাথনাপুরণ কল্লভকুর মত অবাতরে আনস্কের সহিত দানবার সম্পান ক্রিয়াহিশেন ( ) ১০০

> कि जान्यकुरुवादि विक्रमपुरत स्वया ॥ १९१ पद्ममताधिका स्वत्र पंडिताः सुरमासताः । प्रदृश्कः सर्पमुद्रा शैष्यस्य कनसानि च ॥ १०२ यंडितेम्यो ददी शंकी काले मोशिय व्यापिध । तदास्तानगास्तान् जनान् यद्वस्वसूयः ॥ १९१ स्वपद्मार्थे। असु स्थादनिन वर्ष्यं तीयव्य । प्रवस्त्रीतिको राष्ट्रा वनस्वाहतः । १०४

काभी काशी नवहीय श्रीहर चरनादित:।

Rani gave away costly clothes, gold coins and silver pots to five hundred pandits who hatled from Kast, Kanchi and other places. Students were also given things adequately. Useful things were also distributed among thousands of invited and uninvited persons.

101 to 104 II

বঙ্গাত্তবাদ :--

এবং যথা বিধি নিমন্ত্ৰিত হই যা নবছীপ বিক্ৰম পুত্ৰ শ্ৰীহট্ট চট্ট গ্ৰাম কাশ্ম কাঞ্চী বৰ্ণাট ও কাজবুজাদি দেন হইতে প্ৰায় পঞ্চ মণাধিক

सच्यनीनायां २यः अः।

পণ্ডিত রাণী রাদমণির দেবতা প্রতিষ্ঠা দিবসে দক্ষিণেখনের মন্দিরে উপস্থিত হইয়া রাণীর প্রদন্ত হৌগ্য কলস স্থবর্ণ মুম্রাও পট্ট বস্ত্রাদি প্রহণ কহিয়াছিলেন। ১৬১/১০২

পণ্ডিত বংগর ছাত্র ভৃত্য এবং আহুত আনাহুত সহত্র সহত্র ব্যক্তিকে বৌপা মূলা ও ব্যবহাগ্য বস্তুদানে সভ্তট করিয়াছিলেন এই বুগভাবে বাণীর আলোকিক দান যজ্ঞ ফুলরভাবে ফুসপ্পান ইংলাছিল! ১০জ১০৪

तवा भोजन यक्तरत पूजें यः सह । क्लितः ।
तत् पृणं तथा भूतः राज्ञानन्द विवद्ध वा ॥ १०५
दीयतां भुच्यता ग्रन्दे रसाय्येः परिचारकः ।
सुखरां भुच्यता ग्रन्दे रसाय्येः परिचारकः ।
सुखरां भुच्यता ग्रन्दे साय्येः परिचारकः ।
स्वद्यानाय क्षित्रमाः ।
स्वत्रानाय दिव्या सायाया विविधा जनाः ॥ १०७
देवान्य विविभात्रमाणे तत्पतिहारि कर्याणः ।
सुनन्दः व्यविता राज्ञो सुद्धा हि नवस्यकाः ॥ १००

That long expected ceremony of feeding bramins with cooked rice also took place on that day to the great loy of Rani. The feast with all its din and bustle continued day and night. Rani spent nine lakhs of money for the building and foundation of the temples.

ব্যান্তবাদ ঃ---

এবং পূর্ণের রাণী যে ভোজন যজ্ঞকামনা করিয়াছিলেন মন্দির

सध्यनीनाया १सः अ:।

শার্তিচার্যা শিরেমনি রামকুমার পরিত রামীর গুরু ও মত আলাণ পথিত গণের সহিত তবঙারিগ্র কানী ও রাধাংনত বিশ্রংর প্রতিষ্ঠা তথাউলালিক। ১৬৫১

কেই অভিপ্রিক শ্রেটিছা দিবলে হাউরাসমনি ভাননীর দৈত্যপতি বিষয়েক্তর মত প্রার্থিগণের প্রাথনাগৃহণ ক্ষত্তক্তর মত অভাগের মানন্দের সহিত বানব্যার সাধান ক্ষতিশ্রেলন । 1 ১০০

> कामी काखी नवहीय भेषट चहनादितः । कलिक काम्युक्तादि विक्रमपुरत स्त्या ॥ १०१ प्रचुगतापिका काम्य चित्राः सुन्धामताः । प्रदक्ष व्यव्युक्त शैद्धक कम्यानि च ॥ १०२ प्रदितस्यो ददो शांजी बाम्योगीय यथापिषः । तवाहतानग्रहतान् जनान् यहनक्षृतः ॥ १०१ प्रवक्षायः बहु स्यानिन स्यात्रीययम् । प्रवक्षायः बहु स्यानिन स्यात्रीययम् ।

180

मध्यनीलायां २य: अ: ।

পণ্ডিত রাণী রাদমণির দেবতা প্রতিষ্ঠা দিবসে দক্ষিণেখরের মন্দিরে উপস্থিত হটগ্রা হাণীর প্রদন্ত রৌগ্য কলস স্থবর্ণ মুম্রাও পট্ট বন্ধাদি প্রচণ করিয়াছিলেন। ১৬১/১০২

পণ্ডিত বংগরি ছাত্র ভ্রত্য এবং আহুত অনাহত সহত্র সহত্র বাজিকে বৌপা মৃত্রা ও ব্যবহার্য বস্তুলানে সম্ভট্ট করিয়াছিলেন এই কুণ্ডাবে বাণীর আলোভিক দান যজ্ঞ ফুলরভাবে ফুসম্পান ইইয়াছিল (১০৩১০৪

> तथा भ्रोजन यक्षरत् पूजें यः सुटु शिक्कतः । तत् परणं तथा भूतः राज्ञानन्त विवद्वं वाः ॥ १०५ दीयता भुज्यता ग्रन्द् रसं न्त्यः परिचारकः । सुखराकतसयमः विद्यानां भन्दिराङ्गतम् ॥ १०६ व्यक्काराद्यं न जानन्ति भीजनायं सत्तुवकाः । स्वाकाय दरिद्यां यान्याय विविधा जनाः ॥ १०० देवाकय विनिकार्णं तत्पविद्यादि कसीणः ॥ १०० स्वाक्षयं व्यक्तिसाम् त्राम्विद्यादि कसीणः ॥ १००

That long expected ceremony of feeding bramhins with cooked rice also took place on that day to the great joy of Rani. The feest with all its din and bustle continued day and night. Rani spent nine lakhs of money for the building and foundation of the temples.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এবং পূর্ণের রাণী যে ভোজন যজ্ঞকামনা করিয়াছিলেন মন্দির ১০

मध्यलीलाया' १म: अ:।

স্বার্ডাচার্যা শিরোমনি রামকুনার পাঙ্গত রাধীর গুরু ও অচ্চ ভ্রামাণ পথিত গণের সহিত ভবতাহিনী কালী ও রাধানমত বিশ্রংব প্রতিষ্ঠা করাইয়াছিলেন। ১৬/১১

সেই অভিপবিত প্রতিষ্ঠা দিবনে রাণীরাসমনি দানবীর দৈতাপতি বলিরাজের মত প্রার্থিগণের প্রাথনাপুরণ করতক্তর মত অবাতরে আনক্ষের সভিত দানবজ্ঞ সম্পান করিডাছিলের ।) ১০০

> काची काची जवहीय श्रीष्ट चहलाहितः। कलिक् कान्यक्रण्यादि विक्रमपुरत खाया।। १०१ प्रच्याताधिका स्तव प्रेडिताः स्वयमायतः। प्रहरश्य कार्यमुद्धाः रोध्यस्य कानसानि च ॥ १०२ प्रक्रिती दही राचि कालोस्थिति व्याविधि। त्याक्रतानगाक्षतान् जनान् बहुषक्षुमः।। १०१ प्रचाकारो कहु दुख्यानिन प्रस्त तीयवत्।

Rani gave away costly clothes, gold coins and stiver pots to five hundred pandits who hailed from Kasi, Kanchi and other places. Students were also given things adequately. Useful things were also distributed among thousands of invited and unfinvited parsons.

101 to 104

বলাত্রবাদ :---

এবং হথা বিধি নিমন্তিত ছউ য়া নংগীপ বিক্রম পুর ঐইট্র চট্ট যান কাই কাঞ্চী কণ্টি ও কাজবুলানি দেশ ছউতে প্রায় পঞ্চ সভোকে

मध्यनीनायां २यः अः ।

পণ্ডিত রাণী রাসমণির দেবত। প্রতিঠা দিবসে দলিগেখরের মন্দিরে উপস্থিত ইইয়া হাণীর প্রদন্ত মৌগ্য কলস স্থবর্গ মুমাও পট্ট বঙ্গাদি প্রহণ করিয়াছিলেন। ১৬১/১০২

ণণ্ডিত বর্গের ছাত্র ভূতা এবং আহুত অনাহত সহস্র সহস্র ব্যক্তিকে রৌণা মুদ্রা ও ব্যবহার্য বস্তুলানে সম্ভাট করিয়াছিলেন এই ব্যপ্তাবে বাদীর আলোভিক দান যক্ত ফুলরভাবে সুসম্পন্ন শুইরাছিল। ১০জ১০৪

तवा भोजन यज्ञस्तु पूर्वे यः सुष्ट, दान्वितः।
तत् प्रणं तवा भूतं राज्ञानन्द विवह वः ॥ १०५
दीयतं भुज्यता ग्रष्टे रम ख्येः परिचारकः।
सुख्राक्षतमस्यन्तं विधानं सन्द्रशङ्कम् ॥ १०६
छाहोराहा न जानन्ति भोजनार्थं समुसुबतः।
स्वपाजांच दरिद्रांच प्राम्याय विवधा जनाः॥ १००
देवान्य विनिर्भाणे तत्पविद्याद कस्मिण।
सनन्दः ययिता राज्ञो सुरा हि नवस्वक्वाः। १०८

That long expected ceremony of feeding bramhins with cooked rice also took place on that day to the great joy of Ram. The feast with all its din and bustle continued day and night. Ram spent nine lakhs of money for the building and foundation of the temples.

বঙ্গাতুবাদ ঃ---

এবং পূর্বের রাণী যে ভোজন যজকামনা করিয়াছিলেন মন্দির

सध्यलोलाया* :२य अः ।

প্রতিষ্ঠা দিবলে রাণীর আনন্দ ২৮ছি সেই ভোগন বছতে সম্পূর্ণরাপ সমাধা হটযাছিল। ১০৫

প্রায় সংশ্র পরিচারকবর্গ আন দাও নাও বাও ইত্যাদি শব্দ গারা বিমাট মন্দির প্রায়ন তুমুলাগানি যুক্ত করিয়াছিল প্রায়বাসী নমনারী দরিত ও চঙালালি বিভিন্ন ১০৬

ব্যক্তির ভোজনে ব্যাপৃত থাকায় কর্মচারীগণের পরিচারক বর্গের দিবায়াতি কিছুই জ্ঞান ছিল না। ১০৭

বসের দ্বাল্লাক ক্ষেত্র জ্ঞান ছিল না। ১০৭ দেবালয় নির্মাণে এবং দেবতা সকলের প্রতিষ্ঠানি কার্যো রাণ্ট অকাতরে নব লক্ষ মুদ্রা বায় করিয়াছিলেন। ১০৮

> तया ब्रिसच सुद्राभिः क्षीता या भूमिन्त्रसा देवस्वासुरचार्थं देवताध्यः समर्पयत् । १०८ एवः योधवतारिष्णाः स्वेष्टदेव्या यद्याविषि ।

प्रतिष्ठा सकता राज्याः स्वप्नः सब्बोद्यभूतदा ॥ ११०

इति ग्रोमिक्ततोर्यं विरचिति ग्रीशीसम्बन्धभागवति पारमङस्तं संहितायां राख्या राजमर्थः साचादवपूर्वाया आदेशतः श्रीमन्दिर प्रतिद्यादि क्यो मध्य जीनावा हितीयोऽध्यायः समाप्तः । सः २

She purchased also landed property worth three lakhs and dedicated at to the service of the gods. Thus the dream of Rani was translated into reality when the foundation ceremony of Goodess Bhabatarini was completed.

Here ends the second chapter of Madhyahla in the Sri Ramarrishna Bhagabatam narrating the incidents leading to the foundation of temples at Dakshineswar.

मध्यलीलायां ३य: अ:।

বঙ্গানুবাদ :—

পরস্ত আরও তিনলক মুদ্রা ক্রীত ভূদম্পতি দেবতাগণের দেবার জন্ম দেবোত্তর করিয়াছিলেন। ১০৯

এই রূপে রিজ ইউদেবী ভবতারিণীর প্রতিষ্ঠাদিকার্য্য যথাশাত্র সম্পাদন হইলে সেইদিন রাণীর ব্যন্নাংশ সভ্যে প্রিণ্ড চুট্ডাভিল। ১১০

রাণী রাসমণির কাশী ক্ষেত্রে গমন সময়ে দক্ষিনেখরে অপ্নাদেশ বশতঃ কাশী না বাইয়া দক্ষিনেখরে মন্দির নির্দ্ধাণ ওবতারিণী শ্রন্থতি দেবতাগণের প্রতিষ্ঠাদি রামতৃক্য ভাগবতের মধ্য লীলার বিতীয় অধ্যায়ে বলাইইল। মধ্য ব্যু সমাপ্ত ।

मध्यलोलाया' श्यः अ:।

जपूर्व देवानय मन्दिरान्तरे शैविष्णु कासीयिवससिधानात् । माज्ञास्त्रयावेष्णवरुद्दभक्ताः सम्बं इतायाः समुपानतः य ॥ १ बाराणसा च व मतियंदा स्थात् स्वयं प्रतिवृष्णां निजवेवनार्यः । तथादिदेमैव सुमानित्तरामा गाज्ञों कपायिन्दु विसव्जनायः ॥ २ स्वयोऽय सत्यः स वस्यवर्यनं सम्बन्ध राज्ञा यद्वप्रस्वस्थात् । तथः स्वितः विमन् सुन्वास्त्रिः वस्त्रव यद्वीय जनस्य मौत्यः ॥ ६ स्वपानस्त्रव गरायरो सहानत्यस्त स्वितेऽिय महामहोत्वचे। स्वादार निष्ठा परिरचणार्यस्योप्य साय यथि स्वरत्युहार्॥ ॥

Due to the presence of the images of Vishnu Khali, Shiva in the temples close to one another, the Vaishnavas the Shaktas and the Shaivas would come to meet together. What Goddess Amapurna had expressed to Rami in her dream on her way to Varanasi, had now been fulfilled and the achi-

मध्यलीलायं। ३४: अः।

evement of Rant brought gory to her country and country men. Even though Godadhar had been working hard all day long with hits elder brother in that great festival, he observed fasting till evening.

বদাত্বাদ ঃ--

মংরোগী রাসম্পির অভূতপূর্বে বেবতা সঞ্চলের মলির মধ্যে কানী মৃথ্যি, রাধাকৃষ্ণ মৃথ্যি ও শিব মৃত্যির অধিঠান বশতঃ লাজ লৈব ও বৈক্ষমণি ভক্তবুলের মধ্যে বে কোনও ভক্ত মন্দির মধ্যে আদিবেন ডিমিই কুতার্থ হইবেন 15

ঐতিক পারত্রিক শান্তিদাত্রী যা অনপূর্বা রাধীর বারণেথী ক্ষেত্র গমন সময়ে অন্ধ সময়ে নিজ দেবার জন্ম রাধীর প্রতি কৃশা বিত্রগার্থে বারা আনেশ করিয়াছিলেন ।২

আছে স্থানীর বহু পুণ্য সঞ্চয়ের যতে পূর্বোন্ত বপ্প ও বিষয় দর্শন সভ্যে পরিণত হইল। অন্ত রাখীব সাধনার ফল সিছিলাত করিলেন এবং স্থানীত অক্টান্ত ফ্কীর্তি বন্ধীয় জনগণের খাবচ্ছাদিবাকর চিত্রকালের জন্ম অক্টান্ত পতাকা উচ্চীয়খান ইইয়া রহিল।০

দেইদিন গদাধর জােষ্ঠ সহােদরের সহিত রাণীর মন্দিব ও দেবহা প্রতিষ্ঠা মহােৎসবে অত্যস্ত লিগু হইলেও নিজ ভােজন বিষয়ে নিষ্ঠা সকার কল্প সমস্ত দিন উপবাস করিয়া সকারে সময়ে।

खादन् स लक्ष्यान् कतिभिवंशास्त्रको सानन्दिक्तिन पदक्षत्रन । भूगोऽपि तं पारुपष्टः समेत्य सुखेन निद्रां गनवान् सहात्मा ॥ ५ प्रातः परेदाःस्वत्रे च वते श्रीमान् गदाधरः । अच्छन् पथिः एनः पद्यां सन्दे गायाधनस्य च ॥ ३ मध्यलोसाया श्यः अ: ।

दिच्छे ध्वरमासल ज्ञातवानित निष्तिम् ॥ । पुनर्भोमापु^{रु}करिण्या खतुरुपालां समायजः ॥ ० अध्यापनार्धः क्वाबाणां देवसेवार्यक्षेत्र या । म कस्प्रिवपि जांचे तु प्रतिवास्त्रति पण्डितः ॥ य

He purchased some fried rice and began to eat it as he proceeded on foot to his residence in Ihamapukur. After he had slept there in the night, he again walked down to Dakshineswar next morning. Soon he realised that his elder brother would not come back to Ihamapukur to teach his pupils and to resume his haly services.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

কমেকটি কড়ি দিয়া মুড়ি কাইয়া থাইতে খাইতে সানন্দ চিত্তে পদতাকে গদন করিতে করিতে পুনর্কার ঝামাপুক্রে রামকুমারের চড়ুপাঠীতে আদিয়া মহাপুক্ষ গদাধর আনন্দ মনে নিজিত হইরা-ছিলেন। ৫

রাত্রি পেথে নিআ ভক হইলে জ্যেষ্ঠ আতা রামকুমারের মনোভাব জানিবার জক্য পুনর্ববার পদত্রজে দক্ষিণেখরে বাইয়া মিন্চিত তাবে ইহাই জানিয়াছিলেন যে আমার জ্যেষ্ঠ ভাতা পণ্ডিত রামকুমার স্নামাপুকুর চতুস্গাঠীতে ছাত্রগণের পড়াইবার জক্ম এবং দেব দেবা রক্ষার্থে পুনরায় কলিকাতায় ক্ষমত যাইবেন না ভাণা৮

> राज्याग्रहातिग्रयोन दिचिबेखर मन्दिरे। योभवतारिणीदिया पूज्यस्य पदे व्रती॥८

मध्यलीनाया' श्यः अः।

भूत्वात्रै वाध्यापनम् करिप्यासीति तन्मितः । भारतेव मति विच्चयी जातस्त्रत्व गदाधरः ॥ १० एकान्तेऽपञ्चाह्यय प्रीवाच ते स्रतिस्थमः । मन्त्रातः स्वकुलाचारं स्वेच्छ्या जागयियति ॥ ११ पर्यं कीलीन्य धर्माराषः प्रतिग्रह्षपराङ्गसुखाः । १९४वाः आद्याषाः सस्तेऽधम मृद्दस्य एककाः । ११

Ramkumar mode up his mind to work as the priest of Goddess Bhavatarini in the temple of Dakshineswar and elso carry on with his practice as teacher there. When Godadhar came to know of it, he became very sorry. He took his elder brother to a lonely place and said, "It is a matter of great regret that you now deliberately strike at the root of your family dignity and pedigree. We are the highest of bramhins in rank and cannot become so low as to serve the gods of the sudras.

19 9 to 12 8

मध्यनीसार्या ३४: अ:।

আমরা সভাব কুলীন অতএব আমাদের কৌলীয়া ধর্ম রকা করাই বংশায়সারে ধর্ম বলিয়া কবিত হয়। আপনার পূর্বপুক্ষগণ এবং আমরা অভাবধি কখনও কাহারও দান এহণ করি নাই। এইকপ নিঠাবান আলাগ হঠয়া অধম দায়ের দেবতার সেবা করিব ?

> भविष्यासोधिगसाकः सुनं विद्यां बहुन्तुनं । सदावारं क्रियादाच्यं वित्तसोभ विसुवधनः ॥ १३ तदत्तं त्यञ्चतामिय निषयः पाय निषयः। त्यंद्वचे प्रपिद्धतेः सापि क्षेत्रं वित्रमन्तुदितम्॥ १४ पयसुमोऽप्रजो धीभाषानागास्त्रविद्यादः। सोवाष पाय नो किखिटक मृत्वने सर्वे ॥ १४ गृह्यतः गृह्यस्यकं त्यञ्जन्ति ॥ १५ चहुन्नव्यं ग्राह्मणानां प्रभी धर्मस्योजनाः।

Fie on your femily prestige, your scholarship and lame and your religious habits and efficiency Such greed for gold is surely a sin. No pandit like you has ever done so." At this Ramkumar replied, "In my d'ing services here. I have committed no sin. Learned pandits always avoid rice offered by sudras. Such are the instructions of the religious authorities.

भष्यसीसायं। ३यः अः ।

কর্মে প্রস্থান্ত অভত্রে আমাদের বংশ বিদ্যা গদাচার শিক্ষা ও ক্রিয়া পটুতা প্রভৃতিকে বিচ। এইরূপ পাপাধারিত পাপ বিষয় শীত্র পরিত্যাগ করুন। আপনার মত পণ্ডিত কেহ করমও এরূপ দেব দেবা করেন মাই।১৩/১৪

এইরূপ ভাবে গদাধর বলিলে বছতর শাস্ত্র বিশারদ রামন্ত্র্মার বলিয়াছিলেন পাপাশকা কিছুমাত্র নাট। এইখানে দেবদেবীর পূজা করিলে কিছুমাত্র দোব নাই কারণ খাত্রভারণণ বলিয়াছেন শুআর বা শুল্ল সম্পর্ক বর্জনীয়। মন্দির বা বেবতা প্রতিষ্ঠা ব্যবে রাণীর নাম গঙ্গর ভিল না 15৬/১৬

देबदेवी सन्दिराणा' प्रतिष्ठाटिककपाँस ।
न राज्ञो जासमन्त्रीऽति सहत्त्वसमये स्ताः ॥१०
प्रतिष्ठांचाः ' गुक्कीय देवदेवी सुमस्दिर'।
देवसमृत्रिसागादि सुग्वे तत्त् समर्थितम् ॥१८
प्रती देवावये राज्ञा स्वत्वः किस्मित वयते।
ज्याजनेत सुन्नोऽपि नासुने नासुसीदितः ॥१८
प्रच विववस्त्रभयोग्येतः ' जात्ता सुर्योख्यतः '
क्राति सुर्याश्यास्य सुन्नीभांचा तदा भवेत्। २०
क्रातिष्ठः प्रसुष्वासास्य सुन्नीभांचा तदा भवेत्। २०

Here, the name of the Rani was never ultered in the foundation ceremonies of the temples, because the right of ownership of the entire property attached with these temples, had already been duly passed on to the preceptor of the Rani. Hence the Rani has now no concern with any thing of these temples. But Gadadhar

मध्यनीलाया' श्यः अः ।

could not endorse the views of his elder brother. At last Ramkumar proposed the test of God's will according to the practice in vogue. 117 to 20

वनाञ्चाम :--

মন্দির প্রতিষ্ঠান্ন পূর্বেই দেবদেবী মন্দির দেবোতর ভূদন্দবি প্রভৃতি সমন্তই গুরুকে দান করিয়া দিয়াছেন। অতএব এই দেবালয়ে রাণীয় কিছুমাত্র অধিকার নাই।

এইরপ্ডাবে রামকুমার গদাবতকে বলিবেও গদাবর সে কথায় সম্মত হন নাই ৷১৭৷১৮৷১৯

এইরূপ উভয়ের একমত বা হইলে পণ্ডিত রামকুমার গদাধরকে বলিয়াছিলেন। আমাদের এ বিষয়ের সুমীমাংদা তখন হইবে।২০

रष्ठकोरं समुहित्य हाखाळ जुन्नदेवनम्।
धर्मावनं करियामि पूर्वेशयायानुवारि च ॥ ११
छाता जनाः समुनीप्यां समुद्रोगीसददात् ।
प्राप्त्यायायवदारोगं धर्मापन परोच्या ॥ २२
तदहः देवमाश्रिक करियामि पुननम् ॥ २३
पत्रं व्याप्रका संदर्भ करियामि पुननम् ॥ २३
पत्रं व्याप्रका सम्बन्धः । २४

Ramkumar said. 'This is the way by which people find the right thing in a doubtful issue. If I am favoured with divine orders I shall continue my services here other wise I shall leave this

सध्यलोनाया' ३वः अ: ।

বঙ্গানুবাদ :---

্বখন আমন্ত্রা পূর্ব্ব পতিতগণের মত অর্থাৎ এইবল ভাবে বহু বিবয়ে বহুতর গতিতগণ বর্তব্য ত্বিব করিতে না পারিমা ধর্মশার পরীক্ষা ছারা বিশব মুক্ত হইয়াছেন। অতএব আমরাও পূর্বাচার্য্যানে মতামুশারে কুলানবতা রঘুবারেও উদ্দেশ্যে ধন্ম পর করিব বিশি নেই ধন্ম পারে বিবেধ বাকা উঠে তবে পূজা করিব না আর যদি আনদেশ বাকা উথিত হয় তবে পূজা করিব এইরূপ বির নিশ্চয় করির। একটি কলাস্ক মধ্যে পারিবে পারিবে না এইরূপ প্রায় অসংখা পারে লিখিয়া ১টি পঞ্চম বর্বীয় বালককে সমাবর পূর্বক ভাবিয়া ১১৮ ১২২৫২৪

पञ्चवर्धितः वालं समाहवादरेण वै।
तिनैवीत्यापितं धन्यं पत्नं यत्नस्य स्वयः। १२५
तत्न चैवन्विषं वान्त्रमृत्यितः रोमहर्णपाः।
पत्न रामकुमारेण खांकि विग्रहार्ण्यनं।। १६
लगद्वासि जनागां वे भविष्यति समझन्तरं।। १६
तत् प्रत्येत्रपाः सर्वे स्वयं द्वस्यं न्यां निवनः। १९२०
हशः गदास्यः स्वयो धन्योपद्यस्य भाष्यम्।
हे धमावो गतस्तस्य परसान्यस्य सः। १८०

Then a boy of five years was invited to take out a letter from inside the jar. When it was so done, it was found to read to the effect that if

सध्यजीनायां ३य: अ:।

Ramkumar continued his servies here, the people of the world would be benefitted by it, and their forefathers would dance in joy in Heaven. With this Gadadhar became free from all doubts and 1 25 to 28 1 also very glad.

বঙ্গাতুবাদ ঃ— সেই স্থানে আসিরা সেই বালকের ছারা কলদের মধ্য চইতে ধর্ম্মপত্র উত্থাপিত করাইলে সেই ধর্ম্ম পত্তে এইরূপ অভ্যাশ্চর্য্য বাক্য উথিত হইয়াছিল যে এই দলিণেখনে পণ্ডিত হাসকুমার বিশ্রহ পূজা শীকার করিলে জগদাসি জনসাধারণের অতীব মদল হইবে ৷২৫৷২৬ প্রস্তু রামকুমাবের পূর্ববপুক্ষণণ অর্গে আনন্দে নৃত্য করিবেন।২৭ ধর্মাপতের ভাদুশ উক্তি পাঠ করিয়া গণাধর স্মস্ত হইয়াছিলেন। বিধাভাব সম্পূর্ণরূপে নউ হইয়া অতিশ্য আনন্দিত হইয়াছিলেন।২৮

शतीऽचलः प्राप्त गदाधर मृदा शिवानचे पक्षमिदं शिवासृतैः। निवेदित भागवतीयमोदन सुखेन तत्तस्य कुरूप्व भीजन ॥ १८ गदावरस्तस्य सुयुन्निपूर्णं वाक्यं नियम्यापि न साधु मेने । शुद्रापदत्तं भगवत् प्रसादं विश्वस्यः म भवेत् यदाचि ॥ ३० एवं स्थान्त्र सिद्धान्तं शुला रामकुमारकः।

खवाच ग्रास्तीय वच: खसिद्दान्त पुर:मरम् ।। **३**१ रहोता तर्हि सहत्त' भीज्य पञ्चवटी रहें। गडातीरे स्प्हरतेन पाक सम्पादा ग्रहतः॥ ३३

Then Ramkumar asked Gadadhar to take cooked rice duly offered to the Goddess. But Gadadhar still held that rice offered by Sudras

मध्यलीनायां ३व: च: ।

could not be taken by Bramhins. So Ramkumar proposed to give Gadadhar rice with vegetables spices etc. for cooking them with his own hand in his cottage at panchabati. # 29 to 31 t

বঙ্গান্তবাদ :---

তংশরে রামকুমার আনন্দের সহিত গদাধরকে বলিয়াহিলেন এই দেবালয়ে গালাজলে পাক করা ভগবং প্রাদাদীর অর তুমি অফ্লেন্দ লোজন হবিতে পাব ১১৯

গদাধর ছোঠ জাতার সুযুক্তি পূর্ণ বাব্য আর্থ করিরাও ভাষা উত্তম বাকা বলিয়া মনে করিয়াছিলেন না। করিব পূজ প্রায়ত ভাগবং প্রায়াক কথনাও নিওজ চইতে পারে না।৩০

এইকপ কনিষ্ঠ ডাঙা গদাধনের সিকাস্ত শুনিয়া। অসিকান্ত শাস্ত্রীয় বাকা বলিয়াভিলেন 105

ভাহা হইলে আমি ভোমাকে যাহা ভছগাদি ভোচনীয় ক্রব্য বিষ ভাহা লইচা গদাতীরে পঞ্চটী গুহে যত্তপূর্বক নিজ হতে পাক করিতা ০০২

भीजनं हुव नि.ग्रह् पविवादमसंग्रयम्।
गङ्गाजले: युवक्रावां देवतानां सुदुन्तेमं ॥ ११
पदं गदाधरेषापि ब्लोक्तः ग्राप्त आपितम्।
भक्ति निज्ञामयोः चे व्यं चर्चया चाधु सम्रतम्॥ १४
समाधितः पञ्चवदी तत पञ्चवदी तत्ते ।
तिहनाविध ततस्त्रीचाने मानोरखी सेट ॥ १५
स्रेचेसत्तारधारिष्या गद्वायां च्य माधुरी।
बोच्य सम्राः स्वरूपञ्च विन्तयासास चिद्धनः॥ १६

सध्यलीलायां २यः अ:।

All these combined together to make Dakshineswar as holy to Gadadhar as his own native place. In a very short time Gadadhar won over the hearts of the residents of the temples. Not to speak of others, even Rani and Mathuranath had great affection for him. He used to move in a thoughtful mood in the garden, the temples, Panchabati or on the bank of the Ganges.

বঙ্গানুবাদ :--

অতি অল্প সময়ের মধ্যেই গদাধর দেবালায়ের জন সমূহের মধ্
আকর্ষণ করিয়াছিলেন। ৪২

অন্ত সাধারণ জন যে অভ্যন্ত আফুট হটযাছিল এ বিষয়ে আরু কি বলিব। মগুরানাথও রাণী রাসমণির মন ও প্রায় গলাধরেই কাকিত। ৪০

দ্বন্ধিশেষরের বাগানে গলাভীরে ও পঞ্চবটীতে বিচরণ সময়ে চিন্তাযুক্ত ভাব গদগদ চিন্ত আকাশের প্রান্তভাগে চালিত দৃষ্টিভলি যুক্ত স্বাৰ্থসূত্ত নিবাম বিশুজ নিজ'ন প্রিয় নিবিপ্ত সলম্বহিত শাস্ত দাত্ত দৃঢ় ত্রত দিবাতেও দীপহত্তে প্রচলিত। ৪৪৪৪৪৪৬

> हिमन्तत्रोड़ विचित्तहरिष्टमङ्घीयृतच् तः । स्वाधंभूत्यः रष्ट्रहाहोनः विग्रद्धः निर्वान प्रियः ॥ ४५ निर्वितः सङ्घरहितः यान्तः दान्तः हृद्ध वतम् । हिवापि दोपष्टसाखः प्रचतन्तं गदाधरः ॥ ४६

मध्यबोबाया २य: अ: :

हर्रे व' मधुरानायो भावुकः तमलोकिकः। पाषु श्रीरामकुमारं स्नाता योगोखरस्वय ॥ ४० किश्विमम् वयस्तिरवरूपे योगिमावोऽग्रुभगदः। चमो कर्माण् लिमयन्तरः श्रेजो मविव्यति ॥ ५८

On seeing Gadadhar keeping himself aloof from every thing Mathuranath advised Ramkumar to give Gadadhar some duties to be performed so that he would not go astray at this tender age.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

সেই সকল অগৌ কিক ভাবনা বিশেব ভাবুক গণাধনকৈ দেখিয়া
মধুমানাথ সামকুমান পণ্ডিতকে বলিয়াছিলেন আগনার আতা
যোগীখন। ৪৭

কৈন্ত এইরূপ আল্ল বহুলে সর্রাস ভাব ভাল নয়। অভএব ইনি ফিল্ল এইরূপ আল্ল বহুলে সর্রাস ভাব ভাল নয়। অভএব ইনি ফিল্ল ভার্যে লিগু চন ভবে আপনাদের ভাহাতে মঞ্চাই হইবে। ৪৮

> समेक्या भवतारिष्या वेग कार्यो हते सति । भीदामोन्यमपास्तन्तुमयदेव सुनिधितम् ॥ ४८ मृत्वय पन्यितस्तन्तु विश्वाद्वित भावणम् । गराधरं समाद्वय देवागारिति निजने ॥ ५० द्याच परया मित्या सुमद्रं भातरः यदा । भातास्वयोजिते वित्ते सर्व्यंपास्तुच्यं भदेत्। ॥ १९ कर्माय वि दरिद्धानाममाव सोचने गति । अत्तस्वयांजिते वित्ते सर्वा माधना ॥ ५२

मध्यलोसाया' हथः थः।

एवसुक्षाप्रक' मला तात' स्थला पुन:पुन: ॥ ४५ म्बासत्यामेन सुखोऽङ् किमदा संसुपस्थित ।

एवसुक्ता ततस्तव निःगङ्गसुपविष्टवान् ॥ ५६

Gadadhar at once replied, "I am not capable of bringing such relief to you or any other. I shall not serve anybody but God." Saying this he took the dust from the feet of his elder brother and went to his cottage at the Panchabatt. There he rested and felt relieved.

বঙ্গাতুবাদ :--

ভ্যেষ্ঠ জাতা পণ্ডিত স্নামকুমারের নিকটে এইরূপ কথা শুনিমা অতুলনীয় স্বাধীন চেতা গদাধর তৎক্ষণাৎ অতি নত্রভাবে অগ্রন্থকে কলিয়াছিলেন ৷ ৫০

আপনাদের অথবা আমার যে কোন আয়ীয় বলনের আমার দিকট হুইতে অর্থ প্রাপ্তিজনিত আনন্দ শান্তি অথবা হৈর্ছিক পুখ শান্তির কোনজণ আন্দা কিছুমাত্র নাই। আমি ভগবান ভিন্ন অন্ত কাহারও দাসর করিব না। ৫৪

এই কথা বলিয়া অগ্রমনে নমন্তার পূর্বক ওঁছোর পদপূলি লইরা প্রকটি গৃহে গমন পূব্ব কি পূন্য পূব্বকার বাগারে বাগা এইকণ বলিয়া নিঃবাস ফেলিয়া মুক্ত ইইয়াছিলেন। এবং বলিয়াছিলেন আরু আমার একি অবস্থা হইয়াছিল। এই বলিয়া সেই পকরটী গৃহে নির্ভন্তে নিন্তিত ইইয়াছিলেন। ৫৪/৫১ मध्यलीलायां श्यः अः।

गता रामकुमारस्तु मथुरानायमुक्तदान् । रैन्नरस्त्रे व दासत्व 'करिष्यति ममानुकः ॥ ५० तत्त्रकृत्वा मथुरानायः पर विस्त्रमाप्तवान् । क्रिःचैन निक्पायेन तक्ष्वेन विम्रोवतः ॥ ५८ व्यितताध्यित पर्ट सम्बक्तमवन्नीच्या । परन्तु वित्तनिकाँ मधुवक्ष ब्राह्मणेषदि ॥ ५८ ४६ हाधिकः 'महन्त्रात' कर्मणेषद्यागकारणात् । विल्तन क्रम्मसंस्त्रुक्ष' कारिष्णमीति तन्मतिः ॥ ६० स्नाचनुक्तनामेव' तस्त्री तत् कार्यम् स्वर्धने । प्रतोचमानो मथुरानाय स्वर्ध महासुद्वत् ॥ ६१

Remkumer came back to Mathuranath and told him that Gadadhar was unwilling to serve anybody but God. Mathuranath became surprised to learn this. But he began to respect Gadadhar all the more for his ungreediness, and awaited an opportunity to engage him in some work.

IN 57 to 61 ii

ব্দান্তবাদ :--

তৎপরে রামকুমার মধুবানাথকে বলিয়াছিলেন আমার ভাতা ভগবানেরই দামত করিবেন ৮ ৫৭

মধুরানাথ রামকুমার প'গুতের নিকট এইরুপ কথা তনিয়া ঘতান্ত বিদ্মিত হইরা বলিয়াছিলেদ নিংখ নিরুপায় তল্প বাগক বাঙ্গণ ছারা এইরুপ অভিলয়িত গদ অবলীলা ক্রমে পরিতাক্ত ইইন। ইহাতে মধুরানাধের নির্দোভ যুধক বাঙ্গণ গদাধরের প্রতি প্রগাঢ় श्रोश्रोरामकृष्णभागवतम्

348

í

मध्यलोनायाः ३यः वः ।

শ্রদ্ধা অন্মিয়াছিল। এবং গদাধগ্যকে আমি কর্মানিত্ত করিব এইরূপ ইচ্ছাও ভইয়াছিল। ৫৮.৫৯/৮০

গদাধরাদির পরমবন্ধু মধুরানাথ উক্ত কার্য্যের সাধন সম্বন্ধে সময়ের অফুরুলতা অপেকা করিয়া অবস্থান করিয়াছিলেন। ৬১

ततः कतिवयाषः स् मतेषु काल जागतः।
पितुर्भागमी कत्वाया प्रेमाफ्रिन्याः एत स्तरः॥ ६२
यदा श्रीष्ठद्यराम मुखीपाच्याय वद्वव्यः।
गदाधर भागिनेय जागती दिविषेत्रारे ॥ ६१
यस्मामीन् येव्यो पूर्वे कामारपुत्तरे सप्तान्।
जामिबपुर्योवन्धुपूर्वो चृदयः यया ॥ ६॥
प्रायोग्यूने कवर्णन्त चृदयः श्रोगदाधरान्।
तदाधर स्य पक्तविमानि यत्त्रम् ॥ ६५
नाद्याध्य स्थापक्तविमानि यत्त्रम् ॥ ६५
नाद्याध्य स्थापमनीभ्रमाहिनाविष् तस्य स्था॥
स्वाध्य स्थापमनीभ्रमाहिनाविष् तस्य स्था॥

At last the much expected opportunity came when Sri Hridayram Mukhopadhyaya, the son of Gadadher's aunt came to Dukshineswar. Gadadher and Hridayram were very fast friends in their childhood at Kamarpukur. Hridayram was younger than Gadadhar by one year, the latter was then twenty one years of age. Their loy knew no bounds when they met together agein at Dakshineswar.

8 62 to 66 8

मध्यलोलायां ३४: अ:।

বঙ্গানুবাদ :--

খনস্তর করেকদিন মাত্র গত হইলেই শুভ সময় উপস্থিত ছইয়াছিল বে সময়ে গদাধরের লিগ্তত ভগিনী হেমাসিনীর পুত্র গদাধরের ভাগিনেয় ভ্রদয়রান মুখোপাখ্যায় কর্ম প্রাপ্তির আশায় আনিয়াছিলেন। ৬২৫৩

পূর্বে বাল্যকালে স্থানারপুক্রে ঠাকুরের প্রাণের ভূল্য অভিম অসম অপমরাম সর্কোতম বন্ধ ছিলেন। ৬৪

এই অদয়রাম গদাধরের অপেকা একবংসরের ছোট ছিলেন। সেই সময় গদাধরের বয়স ২১ বংসর হইয়াছিল। ৬৫

ঠাকুর অদয়রামকে জদয়ে ধারণ করিয়া সেই দিন হতে আনন্দ সমুজে নিমগ্ন ছইয়াছিলেন। ৬৬

दिश्वकेषवस्त याषः मन्नैटा दिश्वणीऽभवत् । ६० यात्र दिः स्वस्य यश्चिद्रमन्तरावादिकञ्च यत् । तृ स्वमं प्रमाने विवयः प्राप्त हिः स्वस्य यश्चिद्रमन्तरावादिकञ्च यत् । तृ सर्वे विनयः प्राप्तं इत्यागममाम्नतः ॥ ६८ इदयोऽपि महाकानः मानुसं प्राप्त सर्वेदा । स्वभूतपूर्वमानन्तः सेने तत्वकृतः सुधीः । ६८ महतः योमानुस्य सायिवानुसन्त सेनः । ६८ महतः योमानुस्य स्वयिवानुसन्त सेनः । १० साविव्ययस्योगितः विष्कृते ने भावव्यनः । स्वद्वानीमुक्ति ॥ ०० साविव्ययस्योगितः विष्कृते ने सावश्वनः । स्वद्वानीमुक्ति ॥ ०० साविव्ययस्योगितः विष्कृते ने सावश्वनः । स्वद्वानीमुक्ति ॥ ०० साविव्ययस्योगितः विष्कृते ने सावश्वनः ।

From that day onwards they began to live very happily at Dakshineswar. All sense of dis-

मध्यनीसाया' ३य: अ:।

contedness and uneasiness of Gadadhar vanished. Hridaya also became very glad and kept constant company with Gadadhar in walking, dining, bathing, sleeping and sitting. # 67 to 71 it

दमाञ्चाम :--

এবং সেই দিন হইতে গরাধরের দলিনেশ্বরের বাস বিশেষভাবে অমুকুল ইবাছিল। এবং নিছের সংশর ভেদগৃদ্ধি ও বিয়াদি যাহা কিছু ছিল সেই সকল অদ্যের স্বিদেশ্ব আগমন মাত্রেই দুরীভূত ইতাচিল। ৬৭৮৮

এবং মাতুল ভাগিনেকে নিজেব সহায়ক বলিয়া মনে করিয়াছিলেব। পৃতিত ভালভরামত নহাল্পা মাতুলকে পাইবা তাঁহার লঙ্গবশতঃ সর্বতো ভাবে অপুর্ব্ধ আনন্দ লাভ করিয়াছিলেন। ৩৯

জনৰে ভোজনে শয়নে বা উপবেশনে সর্ববা ছই জনের একত্র অবস্থান হইত। ক্ষনত বিজেপ হইত না। এবং সম্বয়হিত অবস্থায় মুক্তকাগও কেং কোখায় থাকিতে পারিতেন না। ৭০।১১

पाकद्वयं साची चुनी काशदि तण्डुसानि च ।

मातुष्ठस्य स्वराकायं चुद्दीन स्वयस्थितम् ॥ ७२

एवं स्वद्वद्व पाकासमीजनेऽपि स्वते तदा ।

निष्ठा प्रावल्यतः शामितं नाप ने शिक ठाकुरः ॥ ०२

रात्ते श्रीमवतारिष्णाः प्रचादीयं प्रयक्त सः ।

अश्रुमाः ज्वादितो मृत्वा स्टब्स्य तो सगदिन्वतो ॥ ०४

स्वाच मां स्नम्बादः सेवतीयं प्रयक्ति ।

प्रमाच मां स्नम्बादः सेवतीयं प्रयक्ति ।

वस्तु सर्वे स्वति स्वति ।

वस्तु सर्वे स्वति स्वति ।

वस्तु सर्वे स्वति स्वति ।

वस्तु सर्वे स्वति ।

वस्तु सर्वे सर्वे स्वति ।

स्वति स्वति ।

स्वति स्वति स्वति ।

स्वति स्वति स्वति ।

स्वति स्वति स्वति ।

स्वति स्वति स्वति स्वति ।

स्वति स्वति स्वति स्वति ।

स्वति स्वति स्वति स्वति स्वति स्वति स्वति ।

स्वति स्वत

सध्यतीलायां श्यः अः।

Hriday used to make all arrangements for cooking meals of Gadadhar, even then Gadadhar felt very uneasy due to his strong sense of austerity When in the night he would be given the offered food of Bhabatarini he would take it with tearful eyes and say, "Oh Mother of the universe why dost thou give the food of Keivartas"? From the day Hridayram came to Dakshineswar, Gadadhar felt much pleased and found interest in all his 11 72 to 76 II activities.

বঙ্গানুবাদ :--

মাতুলের রক্ষন প্রণ্য হাঁড়ি উনোন কার্চ অগ্নি চাউল তরকারি প্রভৃতি সমস্ত জ্বাই হাদয়রাম ব্যবস্থা করিতেন। ৭২

এইরূপ ভাবে ঠাকুর মিল হত্তে পাক করিয়া ভোলন করিলেও নিঠাধিক্য বশতঃ নিঠাবান পুক্ষ শান্তি পাইতেন না। ৭০

মাত্রিকালে ভবতারিণী কালীর প্রদাদ লুচি ভরকারিও মিঠান্নাদি খহতে গ্ৰহণ পূৰ্বক ছঃৰাঞ পাৰিত হইয়া জগভ্জননী কালিকাকে ব্যৱণ করিয়া বলিভেন হে জগল্পাভঃ তুমি আনাকে কৈবর্তের আন খাওয়াইতেছ। সেই সময় গদাধবের আহার নিষ্ঠার প্রাবসা এইকপ হইয়াছিল। ৭৪।৭৫

বে দিন তাৰয় দক্ষিণেখনে আসিহাছিল সেই দিন হইডেই গদাধর भद्रम सीट हरेग्रा मर्यकार्या माठहे श्रेग्राहित्सन। १५

> महीमती सातलम्य च्ह्यीपरि सर्वेत: । रमेशधिका सहज्जात जात तहद्येन हि ॥ ००

मध्यतीकायां श्यः पः।

एवं कमपि नीक्षां च सहस्वानसासरा।
गुगीःभूवि क्रियामार्वः कुत्र गादाधयो स्थितः। ०० क्रियेध्यन्ययः तत्र वधेरियः न उच्यते।

एवमड्र तृक्किच हात्सम्भव कारणः॥ ००

न च योष्ट्रं समयः स वृदयो या प्रशःपि वा।

गातमध्याष्ट्र सायाज्ञ समयि देवमन्दिर॥ ००
विसासाहाय स्ट्रंये च्यास्त्र सम्विद्यामातुनस्य च।

गति तत्तत्रस्यं यात्यास्त्रस्यानं स्टाधः॥ ८०

Gadadhar became very fond of Hridayram. It was also known to Hriday For some two or three hours Gadadhar would disappear, and none could find him out. Even Hriday also could not know the reasons for such disappearance. When Hriday was gone to the temples in the morning noon and evening to render some services, Gadadhar used to disappear.

বঙ্গান্তবাদ :---

কনির্চ মাতুল গদাধরের জন্মরামের উপর বিশেষ ভাবে স্নেহ

হুইয়াছিল। তাহা জন্মরামও জানিতে পারিয়াছিলেন। ৭৭

গদাধর মধ্যে মধ্যে কাহাকেও কিছু না বলিরা হঠাং প্রায় তিন
চার ঘটা অনুতা হইতেন। এবিষয়ে অন্থদজান করিলে কোথায়
গদাধর থাকিতেন তাহা বৃত্তিবানেরও বোধগায় হইত না। এইরূপ
গোপন ভাবে থাকিবার কারণ অন্যরাম বা অন্ত কেইই জানিতে
গারিতেন না। জ্যেষ্ঠ নাড্ল রানকুমারের পেব বেধার সাহাধ্যার্থে

सध्यनीलायां रयः अः।

প্রতিকালে মধ্যাফ্কালে সায়াফ সময়ে দেব মন্দিরে হলযুরাম মাইলে গদাধর সেই সময়ে অন্তর্থান ইইতেন। ৭৮৭৭৯৮০৮১

> पुनः प्रत्यागते तत गति जिज्ञाधिते सति । ददी प्रत्युत्तरं सिक्षाः रियतिरप्ते बमामको ॥ प्रद सजेन्द्रमन्दनः अच्चो माति छन्दावनान्तरे । छन्दावनं परित्युक्य पादमेकां न गच्छति ॥ प्रक तया में स्वर्वेदा ज्ञेया सन्दिशते दिचिणे खरी । यत तम्र न यास्त्रामि सन्ताज्य देखिणेखरम् ॥ ८४

श्रीत भक्तितीर्थ विश्ववित श्रीशीशामकत्वाभागवते पारमश्रस्यां संहितायां श्रीशामकुमार पण्डितस्य पूजवापदयण्यान्तरं भागिनयस्य इद्यशामस्य दिखणे खरागमनात् अगवती गदाधरस्योल्लाखरूप मध्य सीसायारकारोधीप्रयायः ॥ १॥

When Gadadhar was asked of his disappearance he would say that he had not been elsewhere, nor did he intend to go away from Dakshineswar just as Krishna would never go a step beyond as Krishna would never go also 84 ii 82 to 84 ii

Here ends the third chapter of Madhya'ila in Sri Ramkrishna Bhagabatam narrating the appointment of Ramkumar as the priest and Gadadhar's joy due to arrival of Hriday at Dokshineswar.

বঙ্গাতুবাদ ঃ---

পুনর্কার দেইভানে গদাধর ফিরিয়া আগিলে আপনি কোণায় যাইয়াছিলেন এইরূপ জিজ্ঞাসা করিলে তাহাদিগকে বলিতেন আনি কোধাও যাই নাই এই খানেই ছিলাম। ৮২

मध्यमोसाया' श्यः छ:।

নন্দ নন্দন শ্রীকৃষ্ণ কুলাবনেই অবস্থান করেন কুলাবন পরিত্যাগ করিয়া তিনি কোথাও কখনও এক পাও যান না। ৮০

শেইরপ এই দক্ষিণেখরেই সর্বন্ধী আমার অবহিতি জানিবে দক্ষিণেখর পরিত্যাগ করিয়া আমি ক্রন্ত কোখাও যাই না। ৮৪

এই মধা নীনার ভৃতীর অধ্যারে পথিত প্রথর রামকুমারের ভবতারিশী কালীর গুজক পদ প্রহণ। তত্তত ঠাবুরের কোড হুইলে নৈবাদেশে শান্তি। এবং ক্রংরের দক্ষিণেশরে আগমনের ক্ষপ্ত ঠাকুরের উন্নাসাদি বলা ইইল। মা তর

मध्यतीलायां ४व वः।

कासारपुद्धरे बाल्ये मूर्तिः निकाय यहारः। देवतानां वाद्य पूर्णा वयस्येवेद्वसिष्ट् तः।। १ इत्तवान् वद्वयस्त्रत्व बृदयेन गरावरः। अक्षायि बृद्यं गाया वास्यकीसोदिता स्यतो । २ इद्यं प्रस्युवविदं स्टन्मयं यिववियकः। कृत्यस्य प्रवायवानि मम बाब्काधुनीदिता।। ३ साममन्तरः कार्यमुद्धितः साक्ष्यस्यतः। कृत्यस्य स्यान्तेन महामानेन्यदाकृतिः॥ ॥ तनो महावर्षमा प्रवस्तुन्तिं विनिधिता।। दिव्य स्वस्त एष्ट श्रीयद्र- सुद्दः ग्रोमितः॥ १

Gadadhar had made images many times and worshipped them with the assistance of Hriday and others in Kamarpukur. Remembering those activi ties of his early boyhood, Gadadhar expressed his desire to make an image of Shiva for worship,

मध्यनीलायां ८र्घ अ: ।

Hriday gathered the required earth from the bed of the Ganges. Gadadhar made a beautiful image of Shiva mounted on an ox. 11 to 51

বলাত্বাদ ঃ—

গদাধর থালাকালে কারারপুক্রে বছ বাল্যবন্ধু পরিবেট্টত হইরা বহু দেবতার মূর্ত্তি গভিয়া বছবাব অনরের সহিত পুনা করিয়া ছিলেন। এই দক্ষিণেখার অনয়কে পাইয়া সেই সকল বালা লীপা মন মধ্যে উপিত হইলে অনয়কে বলিয়াছিলেন, মৃতিকা ধারা শিব বিগ্রহ গড়িয়া পুজা করিব এইরূপ ইচ্ছা হইয়াছে। ১৮১০

নহারতা বগত: ইজোমাত্রে বার্যোর প্রকাশ ব্যবরে চেন্টার গদা গর্ড হইতে মৃত্তিকা আনিলে গদাধর তৎস্থাৎ শিবমূর্ত্তি নির্মাণ করিংছিলেন। অলৌকিক বৃহত পৃষ্ঠে ক্ষমর শিবমূর্ত্তি শোভিত।

भध्यसीसायां ४र्थ अः।

This image of Shiva had the lustre of innumer, able moons and the feet had the hue of the rising sun. Shiva was clad with tiger's skin. His huge belly was girdled by a snake, He was holding Trisul in his right hand and Damaru (bugle) in his left. He was adorned with the half moon on his forehead, garland of akshas round his neck, matted hair on his head, three eyes, body besmear ed. with ashes.and girdled with terrible poisonous snakes. Thus making the image Gadadhar worshipped it with great devotion at Panchabatt.

16 to 10 s

বঙ্গানুবাদ ঃ—

স্থবিদালিত রজত তুল্য দেহ কোটি চন্দ্র সপুণ দেহকান্তি—
বিপ্রহের চুইটি পালপজের অপূর্ব অকন বর্ধ রিটিড স্থবিদাল উদর
সপ্রিটিত বামহন্তে ত্রিপুল ও দক্ষিণ হতে ডদক বিভূষিত ললাটে
অর্ক্যন্ত বৃদ্ধার্থনে কথাক নালা নতকে ফটাফ্ট ত্রিদাল চুক্ত তন্দ্রপিপ্ত অতি ভয়বে লালগান্ধ বিষ্টিত এইরূপ ভাবে বুংবাপরি বিরাজিত
নালাবর শিবমূর্তি গঠন পূর্বক পূলার উপকংশ সংগ্রহ করিয়া রম্পার
প্রকানী তলে ব্যাহ ভক্তিভাবে পূলাকার্য্য আরস্ত্র করিলেন।
নাগদান্ত

यहच्च्या गतस्त्रत्व सेवको यशुरो सञ्चान् । अपूर्वे विवसूर्त्तिः तां तस्त्र पूजामलीतिकी ॥ ११ अर्थे वस्य तत्रवतां हडा विस्तरमानतः । तहाविनेव तत्रस्यः हद्यं स्टब्यान् सुदा ११२ सध्यलीनाया ४वः अः।

क्षवैषा प्रतिमा प्राप्ता केन वा घटिता वद । ष्ट्रदेयोऽङ्ग् लिमुत्तील्य तन्तु तन्त्रयतां गतः ॥ १३ दर्शयत्वोक्तमतेन घटिता शिव मृतिका । गुरवातिविस्प्रयाविष्टी मयुरानाय उन्नवान् ॥ १४ भद्दाचार्यस्थावरज एतां घटवितुं स्तमः। मुला समसमधोता हृदयेन तदैव हि ॥ १५

Mathurnath happened to come to the spot and was asionished to see Gadadhar lost in divine mood. Mathuranath asked Hriday, "Where did you get this image from? who has made it?" Hriday pointed Gadadhar with his finger and said, "He has mads it". Mathuranath was astonished to learn that the younger brother of the priest Ramkumar could make such an wonderful image. Hriday also said to him, # 11 to 15 !!

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

এমন সময়ে হঠাং সেই পূলাকলে ভক্ত মধুরানার্থ বয়ং আসিরা ছিলেন। সেই অপূর্বে শিবমূর্ত্তি পুলকের অসাধারণ পুচা ও তশ্মতা দেখিয়া অতি বিশ্মিত সংকারে সেইস্থানে অবস্থিত জনমকে জিন্তাগা করিয়াছিলেন। ১১।১১

এই লিব বিগ্ৰহ কোখায় গাইলে। কেবা এই শিব মূৰ্তি গঠন করিয়াছেন। মধুর বাবু এইরূপ বলিলে অনয় অস্থলি উন্ডোলন পুৰ্বাক পুজাকালে ওম্ময়ভা বিশিষ্ট গদাধহকে দেখাইয়া বলিয়াছিলেন ইনিই এই শিবনৃতি গঠন কৰিয়াছেন। মগুৱানাথ এই কথা তনিয়া অভিশয় আশ্চর্যাধিত হইয়া বলিয়াছিলেন। ১০১৪

ভট্টাচার্য মহাশবের কনিঠ জাতা এইরূপ ভাবে দেবতা সকলের মূর্ত্তি গঠনে সমর্থ ? এই কথা তনিয়া ভবর সমবাতে তংকণাং বহিচাছিলেন ৷ ১৫

जयम् सर्वे देवता प्रतिमा स्वत्यदः।
परम्त मन्त्र प्रतिमा स्वयाः स्वयः स्

He can not only prepare images of all gods and goddesses but also restore broken images to their original farm of shape." While talking with Hriday, Mathuranath carefully watched the divine mood of Gadadhar who had lost all same of physical reality. Mathuranath requested Hriday to let him have this image after the worship had been done. Hriday agreed and when the worship was done took it to the house of Mathuranath and duly handed it over to him. It for 20 if

रत्राज्यार :--

ইনি দৰ্মপেৰতার মৃতি ভাল জগে গড়তে পারেন পরস্ত ভগ্ন বিশ্রকেও পূর্বেং করিতে পারেন। ১৬

सध्यनोत्तार्या ४व अ:।

এইরূপ ভাবে ঠাবুরের ওণগ্রাম ফ্রন্য নথুবানাথে আলোচিত ছইডেছিল। সেই সময় গণাধ্যের নির্বিক্স সমাধ্যি অবস্থা মধুরানাথ বিশেষভাগে লগা করিয়াভিলেন। ১৭

তখন অত্যক্ত মুখ্য মধুরানাথ নিজেকে সংযত করিয়া বিনীত ও শুক্তাবে অবয়কে বলিয়াছিলেন। ১৮

আগনাদের পূফা শেষ হইলে এই তত লক্ষণ নিব বিগ্রহটি আমাকে দিবেন। জনর নগুরানাধের এইরূপ উত্তর প্রার্থনা শুনিয়া প্রতিমাটি দিব বলিয়া বাঁকার করিয়াছিলেন। ১৯

তৎপরে বিপ্রহেও পূলা শেষ ইউলে অনন্তরাম দেই শিব বিগ্রহটি কাইয়া মথুরানাথের গৃহে গমন পূর্বাক সমাধর পূর্ব মধুরানাথকে দিয়াভিলেন। ২০

> भुग्धः श्रीमञ्जूरानाथस्तन्म् स्ति पाप्य तत्वणात्। प्रामृदेया ग्रन्ड गला तस्ये ता समदर्शयत् ॥ २१ भक्तिमती तदा राज्ञो विचामिकस्य दर्गगात्। समत्कता मुक्तकण्ड चलार सुमय सन् ॥ २२ तिमीत्मिगवद्वावः विशिष्ट समवण्यत्। स्वाच मञ्जूरानाय यय राज्ञी समन्त्रमः ॥ २३ भ्रष्टाचार्यः कनिष्टेन सख्यः यिवविवदः । १४ राज्ञा गुचात्रागिन्याः शीनगदास्रोगरि । श्रज्ञापूर्णं मनसस्याः सन्तात प्रयमः तद्व ॥ २४ भ्रज्ञापूर्णं मनसस्याः सन्तात प्रयमः तद्व ॥ २४ ।

Mathuranath in great joy took it to his mother in-law. That pious lady highly praised the godly

1904

सन्त्रजीलाया अर्थ अ: ।

virtues of its maker, and remarked that the image appeared to be infused with life. When she was told that the younger brother of Ramkumar had made it, she became full of regard for Gadadhar. for the first time. # 21 to 25 #

বঙ্গানুবাদ :--

মুগ্ধ মধুরানাথ দেই শিবমুর্তিটি প্রাপ্তি মাত্রে শুঞামাতা রাদমণীর গ্ৰহে যাইয়া তাঁহাকে সেই শিংসুতিটি দেখাইয়াছিলেন। ২১

ভত্তিমতা মহারাণী প্রতিমার সেই সর্বাঙ্গ ফুন্দর মৃত্তি দর্শনে

চমৎকৃতা হইয়া মুক্ত কঠে গঠনকারীর প্রশংসা করিয়াছিলেন। ২২ পরজ নির্মাণকারীর ভগবভাব বিশেষ ভাবে বর্ণনা করিয়াছিলেন

এবং মধুরানাথ সেই সময়ে অতান্ত আগ্রবের সহিত বলিয়াছিলেন। 23

ক্রিষ্ঠ ভট্টাচার্য্য এই সর্বব শিব বিগ্রহ গঠন ক্রিয়াছেন। এই বিপ্রতের মহাভাব বদতঃ জীবস্তের মত। ২৪

গুণাত্রাগিণী মহারাণী রাদমণির দেই দিন হইতে প্রম গ্রাহালার কনিষ্ঠ ভট্টাচার্যা গদাধরের উপর সর্ব্ব প্রথম প্রস্কাপুর্ণ মন বিশেষ ভাবে উদিত হইবাছিল। ২৫

> पतः प्राष्टं मधुरानाथी देवालये गदाधर'। कमीयक्षं का श्वितमाबद्धातिश्वयान्वितः । २६ तद्भावमधुना चात्वा राच्चो सामन्दमवबीत्। यदस्तनिर्मिता सूर्त्ति भैगदहावसाविका ॥ २७ तदसादसम्पादि ग्रहीला भवतारिणी। रार्चिया मौतिमागन्ता निश्चितित सतिर्मम ॥ २८

सध्यनीलायां ४घ अ:।

अतः सस्तोय कनिष्ठ भद्दाचार्यः नियोजय । वैग्रक्षारम्यं जनमातुस्ते न से महन्तं भयेत् ॥ १८ तत्पर्रोह्ण पराष्ठे तु चृदयेन गदाघरः । प्रभुवद्याः स्तोडे तिष्ठपाष्ट्रतो सञ्जरेच हि ॥ १०

When Rani came to know that Mathuranath was eager to engage Gadadhar in the holy services, she glady approved the appointment of Gadadhar as the dress maker of Bhabstarini, for she believed that by this appointment the Godess would be pleased to bless her. Next day in the afternoon when Hriday and Gadadhar were at Panchavati, Mathuranath called for Gadadhar.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ইহার পূর্ব্ধে গদাধরকে দেখালয়ে কর্মালিগু করিবার জন্ম অতান্ত আগ্রহাছিত হট্টাছিলেন। রাণী মধুরানাধের ভক্রণ ইজ্ছা জানিযা জানন্দেব সহিত বিদিয়াছিলেন। যাঁহার হস্ত নির্মিত বিগ্রহ জগরানের বক্রপের প্রকাশক গুটার হস্ত হইতে মা ভ্রতান্ত্রিণী বস্ত্র প্র অসম্ভারাণি গ্রহণ করিয়া নিশ্চয় বিশেষ ভাবে প্রৌভিলাভ করিবেন। ইহাই আমার কুণ্টু ধারণা। ২৬১২৭১২৮

অতএব কনিষ্ঠ ভট্টাচার্য্যকে সম্ভট করিয়া তাঁহাকে জগদস্বার বেশ কার্য্যে নিযুক্ত কর। তাহা ইইলে আমাদের মঙ্গলই হইবে।

২৯

ডৎপর দিবলে গণাধত্ব অপরাক্তে অদয়েত্র সহিত পঞ্চবটির উত্যানে

मध्यलीलायां धर्य घः ।

যে সময়ে ছিলেন। এমত সময়ে মধুরানাথ পদাধ্যকৈ দেখা করিবার কত অমুরোধ কানাইরাছিলেন। ৩০

> धत्यं हृष्टा संविततः सग्वः प्राष्ट ठालुरः । यत् पूर्वं चिन्तितः सेऽच तत् सात्तात् समुप्रियतः ॥ ११ गच्छः भी कृष्य लं कि यत्र नी परशयता । तत्र नाकः गतित्याति सञ्चराताय स्वति । ११ सञ्चरात्याय सवित्रे गन्तः भीमातृतस्य ता । सुप्यं हृद्या कृष्टिन तिकास्यित गदापरः ॥ १२ चत्राचायातिककृतः पत्र ने तत्र गत्य से । द्वार्यः गतिः नोवे तत्र सां योजयिव्यति ॥ १४ सुर्वेयः इदयः मोह को दोषस्त्र सातृनः । प्राप्तः साक्षणादात देव सेवेव नो गतिः ॥ १५

Seeing the messenger before him Gadadhar expecting. Hriday you may go to serve the will of others. I am not going to the place of Mahhuranth." When Hriday wanted to know the reasers for it, Gadadhar said, "If I go there, I shall be yoked with a service which is an abominable thing At this Hriday said, "There is no harm in it. We are brambins and holy services should be our occupation." #31 to 35 ii

বহাতুবাদ ঃ—

कृशांक त्यविद्या गर्याच्या चायुष्य कीट वर्षेका विनिद्या वितान भूग्यं साथि यात्रा कारियाविद्यान चन्न कार शांवार वेलांक्ट रहेगा

मध्यसीसायां ८वं अ: ।

থরে বহু তুই আল দেখানে বা যেখানে আমাদের পরাধীন বৃত্তি চাকুরি আছে। আমি সেই মধ্যুনানাথের গৃহে যাইব না। ৩২

পুদনীয় মাতৃল মহাপদ্রের মধুরানাধের নিকটে গদান জন্ম সেইরপ গড়োচ পেথিয়া ছদত্ব নাতৃলকে জিজাসা করিলে গদারর অতিকটের সহিত বলিচাছিলেন। মধুরানাধের নিকটে বাইবার ফল দাসফ লাভ যাহা লগতে সর্বক্র নিন্দিত বলিরা ক্থিত হয়। সেই দাসফ কর্মে আনাকে নিযুক্ত করিবে। ৩৩৩৪

মাতৃলের কথা শুনিয়া জদয়রাম বলিয়াছিলেন হে মাতৃল ভাহাতে দোব বি ? আয়য়া আলগ আমাদিগের দেব দেবাই অবলম্বনীয়।

90

प्रत भागी थी तीरे सहती देवसन्दिरं । देवता यरिचर्यायाः सन्देवा सहनः भवेत् ॥ ३६ ततो ग्रहाधरेणीक्ष भित्रका दास कर्यापि । परम् जादस्याया भण्मिकादि भूषणः ॥ ३० भग्तत वहुगस्तेवां स्चाप्यति दासणम् । माहमिन रक्षरचा ॥ सन्भाम्या कदाचन ॥ ३० मातुसने व सुकोरिष हृदयः पुनरत्योत् ॥ ३० न स्वापि भगताः पित्रता पित्रस्या रक्षरच्यो ॥ ३० मदा पदतराशिकास्ति ते क्षय्या समः । भवत्तु कर्यामित्रेषु सन्देदा मः सुख सवेत् ॥ ४०

"It will surely bring us great merit to render holy services to the gods in these great temples on the bank of the Ganges. Gadadhar replied, "I do not like to be a servant. Moreover there

मध्यनीनाया धर्म थः।

are valuable arnaments of the Goddess. It is not possible for me to keep them under proper care." Hriday promptly said, "you should not bother about the ornaments. I am competent enough to take proper care of them. We shall be glad if you enter into a service." if 36 to 40 if

বঙ্গানুবাদ :--

এই ভাগীরবীতীরে মহৎ ব্যক্তির দেবাগরে দেবসেরা করিলে ইবকালে ও প্রকালে মদদ হইবে ইহা এব সভা। ৩১

গদানর বলিয়াছিলেন দাস্থ কর্মে আমার ইজ্যা নাই। পরত দেবীর মণিমুক্তার অলভার বছতর আহে। দেই সকল রম্ব রক্ষা অতি কঠিন। বিশেষতঃ আমার মত লোকের রম্বরকা কথনত সম্ভব হয় না। কথানে

গণাধর এইজপ বলিলে অন্য পুনর্ববার বলিরাছিলেন। চিয়ারীর অল্যারাদি অব্য রন্ধণার্থে আপনাদের কোনজণ চিন্তার কারণ নাই। আপনাদের কুণার আমার বত্তরক্ষা বিষয়ে দৃচুশক্তি কর্বদা বিভাগন আছে। আপনি কর্মে দিশু হইলে আমাদের অভিশয় আনন্দ হইবে। ৩৯/৪০

> ष्ट्रसापष्टवाध्वत्त्रस्कु त्या वाकाविकारदः । प्रोवाच षुट्यं प्रेम्ना चेट्यं समातिक्षेत्र । ४१ सर्वेदात यदि खिला स्गद्रस्थानमं प्रश्तः । राच्चिति तदा वाधा गोस्ति में कार्यस्थानमें ॥ ४२ ष्ट्रद्यागमनचाल कर्षाणः प्राप्ति कार्यया । जत स्तन्मातुन्वयः ज्ञला स नन्दितीऽभवत् ॥ ४२

565

त्रीचोरासक्रक्सागवतम्

मध्यजीलायां धर्य अ:।

तती मयुरानायस्त सुग्रद्व' समुपस्थित'। गदाधर देवदेवी विश्वकार्यों न्ययोजयत् ॥ ४४ महिनाविध सवाय' वाञ्हाकल्पनकः स्वय'। भक्ताभोष्ट पुरवार्यं भवतारिकी मन्दिरे ॥ ४५

On seeing the eagerness of Hriday to take up a job, Gudadhar said, "If you take the charge of the safe keeping of the ornaments I have no objection to do the job." Hriday came to Dakshineswar on the look-out for a job. So he was glad that Gadadhar agreed. Soon Mathuranath appointed Gadadhar to do the dress work of the gods. 11 41 to 45 11

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

বাক্য কুশল ঠাকুর জনতের এইকপ আগ্রেংঘুক্ত বাক্য শুনিয়া স্নেহের সহিত অবরতে বলিরাছিলেন। যদি এরপ ভাবে কর্ম ক্রিডে হয় ডাহাড়ে আমার সম্মতি আছে। ৪১

যদি তুমি দক্ষিণেখ্যে সর্ববিশ থাকিয়া দেবতার বত মূলা রত্না লখার।দি রক্ষা কর তবে কর্ণ্ম করিতে কোন বাধা নাই। ৪২

স্থাব্যের কর্ম লাভের জন্মই দক্ষিণেখরে আগমন। অতএখ মাতলের সেইরেণ কবা শুনিয়া জদয়য়াম আনন্দিত হইয়াছিলেন। RO

অতঃপর গদাধর মধুরানাবের নিকটে উপস্থিত হইলে ম্পুরানাথ গুদাধরকে দেবদেবীর বেশকারীর কার্যে নিবুক্ত করিয়াছিলেন। ৪৫ সেইদিন হইতে দক্ষিণেখনে ঠাকুর ভক্তগণের বা**ছা পু**রণার্থে

ভবতারিণী মনিবরে। 🕫

मध्यतीलाया ४र्घ अ:।

साचाद गदासर इय वेगकार्यो अवहती।

इदय स्तमातुलयोः साहायग्रार्थ नियोजितः ॥ १६
स्वेन्द्रश रामकुमारस्य तदेव पूर्वता गता।
कानिष्ठस्य कर्षयोगात् किचिहिताग्यात्या ॥ १०
निष्ठावरपा राष्ठमणे नीवित सेवाविद्यताः ॥ १०
भीभवतारिणी देखा या सेवा तम्होत्तवे ॥ १८८
भीभीविन्दर्य तद्वप् सेवावित्या तद्वत्ववे ।
विक्रिहादगमवे वर्षे नाम्याद्यो नियो ॥ १८८
भीभीविन्दर्य तद्वप् सेवावित्या तद्वत्ववे ।
विक्रिहादगमवे वर्षे नाम्याद्यो नियो ॥ १८८
भीभीविन्दर्य तद्वप् सेवावित्य स्वस्थितम् ॥
भन्दीत्ववे तत् परिक्षः स्वहद्यवसन्दिरे ॥ १८०

Hriday was also appointed to assist his two uncles in performing their services. By this appointment of his younger brother and the consequent income Ramkumar's desire was fulfilled. Rani had no differential attitude in rendering services to the gods of the temples. The services in the festival of Sri Govinda were rendered in the same scale as in the festival of Bhabatarini. In the Bengali year 1262, the grand Janmastami festival of Sri Govinda was duly performed. Next day in the Nandotsava festval when the spacious compound of the temples

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

স্বয়ং গদাধর তুশ্য গদাধর বেশকারী পদে প্রতিঠিত হইয়াছিলেন

सच्यन्त्रीसायाः ४व अ: ।

এরং অব্যুরাম ও জ্যেষ্ঠ ক্রিষ্ঠ মাতৃগ্র্যের সাহায্যার্থে দেব সেবা করিবার জন্ম নিযুক্ত হইয়াছিলেন। ৪৬

 নিঠের কর্মালিপ্ত ও তদ্ভক্ত কিছু অর্থাগন অনিত রামকুমারের মনভামনা পূৰ্ব ইইয়াছিল। ৪৭

নিঠাবতী মহারাণীর ছেব দেবা সম্বন্ধে কোনরূপ বৈৰম্য ছিলনা ভবতারিণী কালিকার মহোৎধব সময়ে যেরপ বিশেব পূজা হইড সেইরূপ স্নাধাগোবিদ্দের সহোৎসৰ বিশেব ভাবে হইত। বাংলা সন ১২৬২ সা**লে অন্মা**ন্টমীর দিন <u>জ্বী</u>ছী৺রাধাগোবিন্দের সেবা বিশেষ ভাবে সমাপ্ত হইলে তৎ পর দিবসে স্থবৃহৎ দেবালয়ের প্রান্সনে। 81/82/4ª

गीत मृत्यादिवादित्रे र्स्टार सङ्घीर्स मादिना । टिचणे खर पन्नी मा गोकुलेन मसाभवत्॥ ५१ इद्गि द्धि तैलादेः चैपनाच परसार'। देवीद्यान' प्राह्ननञ्च सवा भागीरथी तट'॥ ५२ अभूडरिदातेनादि सिप्तं भागीरयो जनम्। सर्वत यीत बणीम' विचित्रन' देवताङ्गन'। पूर मन्याच गोविन्द एकां सध्याहः भोगमुलसम्। द्या नाम्ना चेत्रनायः प्तती ब्राह्मणीसमः । प्रश श्रीराधां गयने स्थम्य तती गीविन्द विषदः। नील। गच्छन् सतैनलात् चत्रसमात् पवि पादवी:॥ ५५

was resounded with dance, song and music the village of Dakshineswar appeared to have been transformed into Gokut at the appearance

मध्यलीनावा श्वः अ:।

of Sri Krishna in the palace of Nanda. Due to throwing of yellow paste, oil and curd at one another the temple compound and the garden were all yellow and slippery. The bank as well as the water of the Ganges turned yellow. After performing mid-day worship, Kshetranath, the priest of Sri Govinda, took Sri Radha to her bed. Then as he was carrying Sri Govinda, he slipped on the city floor. # 151 to 55 #

বঙ্গান্তবাদ :---

নৃত্য গীত বাদ্য হরিসঙ্কীর্গুনানিতে দক্ষিনেশবের পনী গোকুলে জীকুফার আবিন্ডাবের সদুশ নন্দগোপের গৃহের মত হইয়াছিল। ৫১

ছবিলা দৰি ও তৈলাদির গরম্পুর পরাপারের প্রতি ক্ষেণন বশতঃ দক্ষিপেররের বাগান মন্দির প্রাহ্মন গলার ক্ষণ ও গলার তীর ভূমি প্রভৃতি সর্ববর শীতবর্গ ও বেবালয় বিশেষ ভাবে পিচ্ছিল হইয়াহিল।

4२!१०

ক্ষেত্রনার্থ নামক অন্ত্যন্তম পূলক আন্ধান শুশ্রীপরারাগোবিন্দের পূলা শেষ করিয়া মধ্যাহে ভাগ দিরা শ্রীমতী রাধাকে দায়ন দিয়া তৎপারে শ্রীগোবিন্দ বিগ্রহকে ছুইটি হক্তে দূচভাবে বারণ পূর্বক ঘর্ষা রীতি বব্দে কইয়া পূজাম্বান ছইতে বহিগত ছইয়া মন্দির গ্লোমন পূর্বরূপে গিডিছল বশতঃ গদঝালন ছইরা। ৫৪৪৫৫

> श्रीगोविन्हो इस्तच्युतः पिततो धरणीतस्ते । प्राप्ताधातो विभिषेण पतितः पृजकोद्धि स् । ५६

मध्यलीसाया धर्य अः।

तदा सहीर्तनत्वः सस्या सुप्ततां गतः।
दूतः तवायतैः सर्वे कंनैः स्वदिस्तितः॥५०
श्रीगोविन्दस्र वरणः दक्तिणः सम्बतां गतः।
सद्यान् कीष्टाप्त्वो काती गोविन्द पादभङ्गतः॥५०
सप्रस्थार्तनादास राज्याः सन्दन गन्दतः।
साहरवो सद्यानाद्यां हिष्णे स्वर सन्दिरे॥५८
अर्थमानुर्यत्वाता विषेवस्य विनिषये।
शीम्रः सद्यानगर्यास्तु वैधयतं सुरक्षीतम्॥६०

Sri Govinda (ell from his hands. The priest also was wounded. Instantly the song and line dance stopped; and the people rushed to the spot and found that the right leg of Sri Govinda was broken. Shouls of lamentation spread all around. Mathuraneth and Rani had no end of their tears. At once religious instructions as to what should be done were obtained from the pandits of the city. # 56 to 60 #

বনাত্রবাদ -:

বিগ্ৰাহৰ সহিত কেত্ৰনাথ পতিত হইলে হত্যাত হইয়। জীলোখিল বিগ্ৰহণ পতিত হইলেন পূলক আত্মৰ অভ্যন্ত আগান্ত প্ৰাপ্ত হইয়া মুক্তিত হইয়াছিলেন। ৫৬

एकम बर्टना रहेवा नांत्र रहेत. अडीवनानि जनल वह रहेदाहिन। मनिवाय यन जम्ह बर्टनावान तम्बद्धात स्टाप यागदन अदिए। स्टाराहित्यह एत गाउँ प्रहेबरत दिवल हरेदाहर स्पियाहिम

मध्यसीसायं। ४र्घ अः ।

মধুরাবাধের আর্ত্তনাদে রাণীর রাগমণির ক্রন্সম ধ্বনিতে— দক্ষিণেখরের মন্দিরে অভিশয় হাহাকার ধ্বনি উপিত হুইয়াছিল। ৫১

এমত অবস্থায় কি করা কঠিব। ইহার নিশ্চরের জন্য রাণীর অর্থ প্রাচুর্য বশতঃ তৎকণাৎ কলিকাতা মহানগরী হইতে বিধিণর আনীত চটডাচিল। ৩০

सर्थी: पण्डित वर्यों स्तरेक सत्यों न भाषितं।
गङ्गामध्ये विनिः चिप्य सन्त योविन्द विग्रष्टः ३ ६१
अन्नान्य विषयः कथित् प्रतिहाय्यो यवाविधि।
हक्ष्मैं पण्डित सतः मसुरानाय सेवकः। ६२
क्षमार्था नव गोविन्द नूर्तियन्तां दुरत्यां।
प्राप्य तत्त्वण पवेकः ध्र्या प्रतित्वन्त् स्वयं। ६६१
कास्यार्थान्त्र स्वयामार्था नक्ष्मीदं समुत्यितः।
अन्नाद्धि भगवत्तुव्यो दिव्यमावी गदासदः॥ ६४
न स प्रश्ली मया किचिदकां गुक् परिस्तिती।
विश्वष्टपण्ये भग्ने मन्त्रिदं वङ्ग दूरसः॥ ६५।

All the great pandits unanimously advised replacement of the broken image by another and throwing it into the water of the Gangas. Mathuranath sent one of his servants on the look-out for another image. Then it struck him that he had not asked any advice of Gadadhar in this grave situation. People had come from very far off places to discuss about this said accident. But Gadadhar was not seen by him. #61 to 65 #

सध्यकीलार्या श्यः अः।

বঙ্গানুবাদ :--

বিধি পত্তে সকল পণ্ডিচই একবাক্যে ৰণিয়াছেন যে ভগ্ন গোবিন্দ গঙ্গাগাড়ে বিসৰ্জন দিয়া অন্য একটি নৃতন গোবিন্দ বিগ্ৰহ আনিয়া যবাগান্ত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰ্মন্ত । মধু বা নাথ পণ্ডিত গগের এইরুণ মড শুনিয়া পুনর্ববার অন্য একটি গোবিন্দ মূর্ব্টি সংগ্রাহের অন্য অন্তান্ত ভিন্তিত ইইয়া তৎক্ষণাৎ একটি ভূতাকে গোবিন্দ বিপ্রাহের অন্তন্যভাবের জন্য পাঠাইলান্তিলেন। ১)৬২/৬১

এমত সমরে মধুরা নাধের মনে ইইল এথানে বিবাচার সম্পার ভাগবন্ধুল্য কনিষ্ঠ ভট্টাচার বিদ্যমান আছেন এইরূপ একটি গুরুতার ঘটনা ঘটিলেও তিনি আমাকে কিছুই বলেন নাই। মন্দিরে বিপ্রাহের চরণ ভল্ন হইলে ধর্মপ্রায় জনগণ বছলুর ইইতে। ৬৪৮৬৫

धर्मं प्राणा जनाः सन्तें उप्यक्षासत्याति दुःखिताः ।
यक्षितकः समाजीने दिवयेष्य पत्तणः ॥ ६६
कित्वव न समायाता महाधानी गद्राधरः।
एवं मप्रामायस्य विक्तमान्दोनितः तद्दा ॥ ६०
तथा पूर्वं प्रतिद्वित भन्न गोविन्द विषष्ठः ।
गद्धा गर्मे विनिःचेत् निच्छा तस्य न लायते ॥ ६८
द्विपत्तया गद्धया च व्यवयाः पीडितास्तरः।
विद्यत्री मध्यानाय्ये राष्ट्राः साविष्यमाताः ॥ ६८
मातानुष्यं नमस्याति गुणु ने परम वदः।
स्वदेशीस्त्रम्या

Mathuranath had not the heart to throw the broken image of Sri Govinda into the water of

मध्यत्रीसाचा ४४ छ:।

the Genges. With mining agitated by anxiety fear and sorrow he came to Rant and soid, "In this grave situation I have not yet asked for the opinion of the bramhin who is in charge of the dress work of the images of the temples. I don't find any harm in consulting him." || 166 to 70 ||

वश्राञ्चाम :--

এইছানে আসিয়া ছংবিত হইয়া নানা প্ৰকাৰ যুক্তি ওৰ্কবারা

দক্ষিণেখর পদীর চতুর্দিকে চিন্তায়িত হইরাছেন। ৬৬ কিন্তু ঘটনান্থলে কনিষ্ঠ ভট্টাচার্য্য আদেন নাই। এইরূপ ভাবে

সেই সময় মধুরা নাথের মন চক্চল হইয়াছিল। ৩৭ এক পূর্বে প্রতিতিত ভগ্ন গোবিদ্দ বিপ্রত গভার বলে ফেলিয়া

দিবার ইচ্ছা আমাদের নাই ৷ ৬৮ এইরূপ ভয়ে ছংধে ছণ্ডিন্তায় পীড়িডান্তকারণ বিক্র মথুরা-

माथ महातानीव निकटि याद्यांकित्यन । ७৯

বলিলেন, হে মাতঃ আপনাকে ননজার করি। আনার একট কথা শুসুন। এই ভরঙর সঞ্জট সমরে বেশকারী মহারা কনিষ্ঠ ভট্টাচার্যোর। ৭০

> मती जिज्ञाधितायां नः का चानि स्तत्र जायते । राज्ञात्प्रसुजने व गत्ता तः प्रच्छः यसतः । ०१ प्राध्याज्ञां मयुरानायः शीगदासर ष्ट्रप्ये । गत्ता पचवटी प्रच्ये स्वरष्टाश्वयत्तरे स्थितः । ०२ भावमावित सावेग भावनासुविभावितः । भावाविष्टं तथासोष्य तदेव शीगदासरः ॥ ०१

बीन्द्रीरासक्षणभागवतम्

सध्यतीलायां धर्यः अ:। थावयासास सदार्ता[:] गीविन्द पाद भड़जां । पण्डित प्रवराणाञ्च विधान' ग्रास्त संगतिम् ॥ ८८ भवतः क्षिः सतश्चात्र प्रवाटी कृष् पावन । ग्रुल व तत्वणाइस भावकीन सदसर ॥ अ

Rani agreed with him. Mathuranath went to Panchavati to meet Gadadher. There he found Gadadhar absorbed in deep thought. He duly imformed Gadadhar of the incident and also the instructions of the pandits, and solicited the favour of his opinion. At once Gadadhar replied. 11 71 to 75 II

বঙ্গানুবাদ ঃ—

মত জিজ্ঞাসা করিলে ভাহাতে আমাদের কৃতি কি ? রাণী ব্লিয়াছিলেন এখনই ভূমি ভাহাকে জিন্তাসা কর। ৭১

মুখু বানাধ রাণীর অভুমতি পাইয়া ক্রিষ্ঠ ভট্টাচার্য্য গুলাধরের দর্শনার্থে ঠাকুরের পঞ্বটি মধ্যে নিজ গৃহে ভক্তিলভা ভগবানের ভাবনা ছারা বিভাবিত ভাবাবিত গদাধরকে দর্শন করিয়া এখনট গোধিন্দের পদ ভগ্নের বার্তা এবং এজন্য শ্রেষ্ঠ পণ্ডিত সমূহের শান্ত সম্মত ভাহাদের বিধান বলিয়াছিলেন। ৭২।৭৩।৭৪

এবং বলিলেন হে জগৎ পবিত্রকারী ভগবান আপনার এবিষয়ে মত কি ভাহা প্রকাশ করিয়া আনাদিগকে কৃতার্থ ককন। ভাষক গদাধর এইরূপ ওনিবা মাত্র ভংকণাণ উত্তর দিয়াছিলেন। ৭৫ .

राज्ञां जामावषु प्राप्ते कस्त्रचित् याद अञ्चनि ।

कि तदीयस्य पादस्य चिकित्वां च विषासाति ॥ ०६
अववा ते परित्यच्य कृतने वरियस्ति ।
तद्गू पावापि सा वाली सुदृदा ग्रास्त्रस्याता ॥ ००
अन्वपादे सुस्त्राती व्यवस्त्रा कुव यस्तः ।
यूर्व्यत्वरो अवेदे वः सुर्त्रस्त्र यदे सितः ॥०८
वर्षते यादयो पूजा विषयस्य तदाक्तिका ।
पूजा कृतित्यं अस्वस्त्र च स्त्रात्वा विद्वास्त्रतः ॥ ०८
एवं तिजी हम वयः स्वस्त्रस्त्रात्वाम्त्रतः ॥ ०८
१३ विजी हम वयः स्वस्त्रस्त्रस्त्रम्तुत्तरः ।
॥ १३ वा जोमध्यानायः परं विस्त्रस्त्रस्त्रात्वा । ००

"If one of the sone-in-law of Rani happens to break his leg, will not Rani arrange for his medical treatment or will she bring in a new son-in-law to replace the broken one? This is a similar case. You arrange for repairs to the broken image. It will be as good as the original, and its worship will continue as usual, It should not be discarded." Mathuranath was greatly astonished to hear this reply which was so force full, stratcht, clear and infallible. #76 to 80 tt

বঙ্গান্তবাদ:---

দেব রাণীর জানাভাগাণের মধ্যে বলি কাহারও পা ভাতিয়া যায়।
তবে কি সেই পারের চিকিৎসা করাইবে না অথবা সেই জানাভাকে
পরিভাগাপুর্বিক একটি মুক্তন জানাভাকে বরণ ক্রিবেন। সেইরূপ
এক্তান্ত পারা সম্মত মুণ্ট সিজার। ৭৬া৭৭

मध्यलीनाया' ४र्घ अ:।

বিগ্রহের ভগ্ন চরণটি যাহাতে পূর্বের মত হয় সেইরূপ ভাবে সন্ধিত হইলে বা জোড়া লাগিলে দেবতা গুর্বের মডই হইবেন। ৭৮

উপস্থিত দেবতার উদ্দেশে যে ভাবে পূজা চলিডেছে সেই ভাবেই হুউক। বিগ্রহ পরিত্যাগ করা উচিত নয় । ৭৯

এইরূপ স্থস্পান্ট ভেজোদৃগু অজ্ঞান্ত প্রত্যুত্তর বাক্য প্রবণ করিয়া মধুরানাথ আশ্চর্যাবিত হইরাছিলেন।

> अलीकिक जनस्यास्याद् गीविन्द विग्रष्टः स्वयं । अस्येवीत्तरवा तो चारधनेन प्रकटी कता। ८१ एव' मौमा सावाक्येन शाजी मध्रयीस्तदा। द्वदयाभ्यन्तरिऽपूर्वे आनन्दः सुप्रवाहितः। एक वाः वेन तत्रस्या जनाः सर्वे गटाधरः । अमर्त्त देवता' भला धनावाद' दद्स्तदा ॥ ८३ भानपाद संस्कारार्यं राज्ञी चिन्तान्विता यदा । तदा मयुरानाचेन राच्याका मा भय क्षर ॥ ८८ योऽनी विधानदाता त स एव संस्करियति। सदा गढाधरेनैय गीविन्द विग्रहस्य तः।

Mathuronath felt that Sri Govinda himself had given out his own message through the mouth of Gadadhar. Ihis decision of Gadadhar brought great satisfaction and joy to Rani and Mathuranath, and all those who heard it regarded nath, and all mose with highly thanked him. Gadadhar as a God and highly thanked him. When Rani became worried with the thought of repair work, Mathuranath assured her that the adviser himself would carry out the work. u 81 to 85 u

३०२ श्रीश्रीरामक्रणभागवतम्

मध्यनीनागः' धर्षः अः।

বদাসুবাদ ঃ—

এবং বলিয়াছিলেন স্বয়ং গোবিন্দ বিগ্রহই এই ভগবানের সনৃস্ ব্যক্তির মুশারবিন্দ হইতে এই প্রয়োর উত্তর ইহাকে লক্ষ্য করিয়া

প্রকাশ করিকেন। ৮১ এই প্রকার মীমাংসা বাক্য বারা রাণী 'এবং' মধুরানাথের ভ্রম্ম

मत्या जानून्य जानमा क्षेत्राहिण हरेग्नाहिल। ५२ ध्वर म्बिर्ग्यंत्र निवासी सन्तर्ग ठाकुत्रत्व देवनुर्द्धत्र छत्रवान वरम

জ্ঞান করিয়া সকলে একবাক্যে বস্তবাদ দিয়াছিলেন। ৮৩ রাণী গোবিন্দের ভগ্নাপদের সংক্ষারের ক্ষন্ত চিন্তাবিত। হইলে

মপুরানাথ রাউকে বলিহাছিলেন ভয়ের কারণ নাই। ৮3 যে মহাপুরুষ বিধান দিয়াছেন ভিনি সংখ্যার করিবেন।

পরে ঠাছুর গোবিদের ভগ্ন চরণটি এইরপভাবে জোড়া লাগাইঘান ছিলেন যেন অভগ্ন সনুল ইইয়াছিল। ৮৫। ৮৬

भाग पादस्य सन्धानसभगनसाहमः क्षतः । तहिनायधि जीराधामीपिन्दः पूजनीप्रभवत् ॥ ८६ गदाधरः श्रीमृदयी विश्वकारि पदे सती ।

पर्य करमाँ जिल्ही तो वरमां मुदमायम् ॥ ८० तम पक्षिणित्वसे शीमहाघर साघकः। रामकाविद्या मुक्ति रामेश्वर कुतुक्तास् ॥ ८८ बराइ नगर गला ततः प्रवासती यदा। पित कवित् सुसन्धास्तो राजसुरुयो सहाधनी ॥ ८८ साधक पुत्रकः हृद्दा कीतृक्त समुस्थितः।

पृष्टवान् कि' रामशणे गों विन्दो अन्तविश्वष्टः । ८०

मध्यनीनायां ८र्घ अ:।

Then Gadadhar carried out the repairs and restored the original condition of the image. From that day onwards Gadadhar was appointed as the worshipper of Sri Radha Govinda, and Hriday as the dresser. At this both of them were very glad to be so engaged in the holy services, Once Gadadhar had been to Baranagar to see the images of ten Mahavidya. i-e,ten different manifestations of the Mother of the universe. On his way back a certain rich man asked him, "Is Rasmoni's Govinda a broken image?" #86to 90

বঙ্গানুবাদ ঃ—

পেইদিন হইডেই ঠাকুর রাধা গোবিন্দের প্রক হইয়াহিলেন। এবং তাৰ্য্যান বিগ্রহ সকলের বেশকারীর পদে এতী হইয়াহিলেন। এইরূপ ভাবে গ্রাধর ও ফাব্য ইহাঁরা ছইম্বনে কর্ম্মণিপ্ত হইয়া উভয়ে প্রমান্দ্য লাভ করিয়াহিলেন। ৮৭

তৎপরে একদিন সাধক গণাধর কৌতৃহল বশতঃ দশমহাবিভার
মূত্তি দেখিবার জ্ঞা বরাহনগরে গিয়াছিলেন। এবং বরাহনগর
ছইতে প্রভাগমন সময়ে পথি মধো কোন একটি রাজতুল্য সম্ভাত
ধনী ব্যক্তি রাণী রাসমনির গোবিশের পূঞ্চক গণাধরকে দেখিয়া
কৌতৃহল পূর্বক লিজ্ঞানা করিয়াছিলেন রাণী রাসমনির গোবিশ
বিহাহ কি ভায় বিহাহ ৮ ৮৮৮৯৯০

सदाः प्रत्युत्तरं दत्तं साधकेन सयुत्तिकं। भवता सन्दर्शदत्वादेवमत्र प्रजल्पितं । ८१

मध्यनीनाया' धर्य अ:।

अखण्ड मण्डलाकारी विद्यक्षे मम्बविद्यहः। एडमच्च प्रजायोऽयं न पण्डित वचस्तिति । ८२ प्रत्येयं स महासामी चमत्कार प्रदोत्तरः। सत् पाटी विरक्ष छुला छुणामिनां चनार च ॥ ८३

इति श्रीरामेन्द्र सुन्दर भित्र तीर्थ विरचित श्रीश्रीराम्हण्या भागवते पारमञ्ज्ञा सङ्क्रियायां गदाधरस्य मित्र पूजनः वैग्रयक्ते प्रथणः भीकिन्द्र सेवाटि कृषे सञ्चलीनाया चतर्गीऽच्यायः ।

At once Gadedhar replied, "It is certainly due to your ignorance that you think so. Govinda is an undivided whole. How can his image be broken. The wise can never think so." On hearing this wonderful reply that rich man fell at his feet and begred his forgiveness.

Here ends the fourth chapter of Madhyalila in Sri Sri Romkrishna Bhagabatam written by Sri Bhaktitirtha narrating Gadadhar's worship of Siva acceptance of the job of a dresser, and services to Gavinda.

বঙ্গানুবাদ ঃ---

এইকথা শুনিয়া সাধক গদাধর ওৎক্ষণাং মুক্তির সহিত হার্যর দিয়াছিলেন যে আগনি বৃদ্ধিহীন বশতঃ এইরূপ বলিডেছেন অধও মওলাকার গোনিল বিবাহের কি ভায় বিবাহ হয় ? এইরূপ ভায় শুজাদিগেরই হয় পথিতগদ অর্থান জ্ঞানীগদ এই রুক্স বংগন নাই।

सच्यलीलायां ४वं अ:।

সেই মুদ্রান্ত জমিদার এইজ্লণ চনংকারপ্রদ উত্তর শুনিয়া ঠাবুরের ছুইটি পাদ পদ্ম মন্তকে ধারণ পূর্বেক ভাঁথার নিকটে কুণাভিকা ক্রিয়াছিগেন। ৯৩

এই মঃ ১র্থ অধ্যায়ে গ্লাধরের শিবপুলা বেশকারি পদে এতী ছওয়া এবং রাধাগোবিন্দের পূজক পন গ্রহণাদি বল। হইল। মঃ ৪

भ्रध्यक्रीलायाः पश्चमीऽध्यायः।

यदा गदाधरः साचादगदाधरसमे महान्।
योराधागोधिन्द सेवामकरोहाहिमावतः ॥ १
राष्ट्रारा गता तस्य पूजी संप्रदुः देवमन्दिर ।
असमोह साधकामां यहनां देवतार्थं नम् ॥ २
हृद्दा सुगिविता राष्ट्रो देवतार्थं स्वता गता ॥ ३
हृद्दाक्ता सुग्रस्त तो गोविन्दे समलीयत् ॥ ४
हृद्देवन्तं तदा राष्ट्रो समस्यीतद्विन्तयत् ॥
सामाह क्षाणादेवीद्वां स्वता सानुपविषदः ॥ ५

When Gadadhar was performing his worship of Sri Radha Govinda, Rani came into the temple to see his performance, Rani had seen the worship by many able and learned worshippers and thus acquired much knowledge in the manner and method of worship. But she became spell bound to see the worship performed by Gadadhar. She saw Gadadhar emitting a fiery bri-

मध्यलोनायां ५ म अ: ।

lliance from his body into the image of Govinda On seeing this Rani felt that Gadadhar was God Himself in the shape of g man. 11 to 5 !!

বঙ্গান্তবাদ :---

অতঃপর মধ্যলীলার পঞ্চম অধ্যায় বলা হইতেছে।

যে সময় সাকাৎ গদাধরের মত মহাত্মা গদাধর ভক্তি ভাবে ক্রীঞ্জীৎরাধানোবিন্দের দেবা ধরিতে ছিলেন লে সময়ে রাণী রাসমণি গোবিন্দ মন্দিরে গদাধরের পূজা দেবিতে আনিয়াছিলেন। রাণী রাসমণির বড় বড় বছ সাধক সমূহের পূজা পেরিয়া দেবাগণের পূলার বিশেব ভাবে শিক্তিতা হইয়া ছিলেন কিন্তু এই গোবিন্দ-মন্দির রাধক গদাধরের পূলা দেবিয়া খবাক ইইয়াছিলেন। ১২০০ পূজার সময় পূজার গাদাধরের তেজা পূজার লাবের হুইতে একটি

পুলার সম্ম পুঞ্জ বাদাধরের তেন্ত পুঞ্জ কলের হতে এন্দ্রন মহান ক্যোতি উনগত হইয়া গোধিন্দ বিপ্রতে পতিত ইইতেছে ৷ ৪ এইরপ দেখিয়া সেই মহারাণী মনে মনে ডিডা করিয়াহিলেন ৷ এই পুজন কি সাক্ষান অক্ষাদেশ মহুয় যুগ্তি পরিপ্রতি পূর্বক ৷ ৫

भार्ताजोकसुपाधिक पूजाकार्यः करोति हि ।

जमहासि पूजकेत् कदापी हक् न सभवेत् ॥ ६

यदास्य सिविधे किस्तित् स्थिता वाच सुदिरयेत् ।

- तन्त्रयत्यावज्ञानाति भानगाथामनेऽपि वा । ०

अंशष्य देवतायाचाराध्या कार्य कारकात् ।

व्यत्येयः कोऽपि नारत्यसीमन्दिराध्यन्तरे तदा । =

पद्माद्मभृत ् जुकस्य पूजार्य सीताभोत्तम ।

प्राणारास सक्यद्येन समुर गानसुस्मा ॥ ८

सुकप्र वितृत् गान वारसिक मृत्यादि ।

सुख्यता सनिक व जीविते नास्ति विरस्तितः ॥ १०

मध्यलोलायां प्रम अः।

He had descended to the Earth and was performing the worship which was not possible for any human being. As he was lost in his divine mood, he could not hear any body speaking to him nor could know who came in and who went out. At that time the presence of any body other than the worshipper and the worshipped was not felt He who had heard his sweet song would never forget it in his life. After hearing his sweet song and seeing his wonderful worship Rani returned home with great satisfaction.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এই পৃথিবীতে অবতীর্ণ ইইয়া পূলা কার্য্য করিতেছেন। কারণ এমপ পূলা লগদাণী পূলকগণের মধ্যে কোন পূলকের এমপ করা সম্রব চ্যান। ৬

যদি প্রকের নিকটে কোন কোন আদিয়া কথা বলে—পুলক ভন্মগ্রন্থ বলত: সেই প্রকল কথা বা নেবানে কে আদিল কে যাইল কিছুই লানিতে পারিতেন না। ৭

পেই সময় মন্দির মধ্যে আরাধাদেবতা এবং আরাধনাকারী পুলক ভিন্ন তৃতীয় কেহ ছিল না। ৮

এইরূপ আশ্চর্যা পূজকের অত্যন্তম পূলা এবং তংসহ মধুর কঠে প্রাণারান গান যদি কোন পুণ্যবান ব্যক্তি দ্বীবনে একবার প্রবণ, কবেন তবে ভিনি কবনও ভূলিতে গারিবেন না। ১০ मध्यलोलाया' ५म अ:।

अभूत पूर्वोच क देवण्वा ' इष्टातिरस्या' सम्रात' स्गीति । प्रत्येव राम्रो स वसत्कता सती धामन्दमस्या स्वराह मदाता ॥ ११ परन्तु मा जानं विपच्छान्द्रतः प्रायेन त्रव्यन पूजकस्य । दृष्ट् ' स्पूजा समुक्तव्हत्यीति' योतुष्ठ प्राता गिज देवसन्दिरं ॥ १२ प्रमाद्य से सन्दिर स्वपतिष्ठा धन्याष्ट्रस्याच्य व स्वितोऽस्य पूजा ॥ १२ वमाद्य प्रदेशो भगवत् प्रसात्तात् स्वरातिभन्ता सम्बतोऽस्य पूजा ॥ १२ जम्बवेच ' चीष्ट्रद्यस्यदा तक्षव भावितः । टाकुरस्य हि पृत्येय' सर्वेवां प्रीतिद्यिष्ठता ॥ १३ इष्टिमात्रेण सुग्धा वे नरनारीजना स्वरदा।

होष्टमात्रज्ञ सुग्धा व नरमारीजना स्तदा। सवा पुजावकाचे च सप्तरक्षर ग्रीतरः॥१६ मालविस्कृत भावेऽय'न सुद्धाय्यचि ग्रीषरः। निवा पूजा पूजकस्य स्वरूपेन व्यवस्थितिः॥१६

Now Rani would often come to her temples in Dakshineswar from her palace in Janbazar to reathe worship and hear the song of the new priest, Gadadhar. "Foundation of my temples has been well done. I also feel my self blessed due to my being so near to this uncommon worshipper. Earth has also become blessed by the grace of God. Above all the holy services of this great worshipper deserve all merits and praise." It was also said by Hridayram that it was the loss of all sense of duality between the worshipper and the worshipped that made his worship so very

11 12 to 16 11

charming-

मध्यलीलायां ५म अः।

বদাত্বাদ :--

কখনও যাহা হয় নাই বা হইবে না এইজপ অভ্যাশ্চর্য্য দেবপুষা দেখিয়া এবং গান শুনিয়া রাণী আনন্দ ও আশ্চর্য্যাবিতা হইয়া নিজ পুহে প্রত্যাগমন করিয়াছিলেন। ১১

পরস্ত রাণী রাজগৃহ হইতে প্রাচই নৃতন প্রকের পুনা ও স্থাধ্য কঠের গান গুনিবার অভ নিজে গলিণেপরের মন্দিরে আমিয়া এইকাণ ভাবিতেন। ১২

আর আনার নদির প্রতিষ্ঠা সার্থক। তেরিশ সাধকের সারিধ্য বশবং আমি ২০০। অভ ভগবানের প্রকাশ বশতং পৃথিবী ২০০। এবং এই মহতের পুদ্ধা ভগবঙাবে ভাবিত। তব্যরাম ও বলিতেন ঠাকুরের পুদ্ধা সাধারণের প্রতি সম্পাদন করেন। ১৩-১৪

পুষ্ঠ शहारतित शृद्धावर्गन १६ २४६ वर्षते शाम खर्ग मात्व नरमात्री भवन एक हरेया शह्म। ১०

এবং প্লার পর মধুর ববে গানের সহিত একণ আয়ু বিস্থৃতি ভাব অচ্চ কোন পূজকে দেবা যায় না। প্রাক্রের এই পূজা পূলা নর ইংগ অ অকণে অবস্থান মাত্র । ১৬

यदा गती बामजुमार पण्डिती देवानय सम्मन स्विधी सुधी: ।
तदास्य मोगारिक वित्तक्षेत्रता आगीरस्यीतीर समाध्यादगता ह १०
जित्त्वस्य गाधीस निजानुजाते करान्य पिना समित प्रजाता ।
हष्टातुः स्थाप्य विशेश अधित् मे मार कीर्य च न सारहिष्ट । १८
एउः सदीतायक्षाम्यक्रा वित्तस्य चारुण्य सतीय कार्य ।
एटाया देवान्य अध्यापः सुनिधानस्य न स्तरस्यीयः ॥ १८
स्यापि गीणक्षपुरस्य शाह्मार ६६ स्थापिसम्बन्धेत्र विद्वान् ।
एवं तदाया परिवर्षताम्यस्यानम्याग्यति होदगीयः १३०

मध्यलीलाया प्रभ छ:।

वयसः परिवामेन चे चस्य श्रीत्त्रहासतः।

देव सेवाविधी रामकुमारीऽपटुतां गतः॥ २१

From that day when Ramkumar entered the temples on the bank of the Ganga at Dakshineswar and came into contect with such respectable personalities as Mathuraneth and others, he got relief from financial stringency. But the indifference of his younger brother to worldly officiar caused great anxiety for him. On seeing however the profound regard of the Rani and Mathuraneth towards Gadadhar he was much comforted with the thought that Gadadhar would step into his position after his death, #17 to 21#

বলাত্যবাদ —ঃ

সে সময় হুইতে রামকুমার পণ্ডিত ঘক্ষিধেবরের দেবালয়ে মধুয়া মধ্য প্রান্থতি সভ্যমগণের নিকট আসিয়া হিলেন সেই সময় হুটভেই গলাতীয়ে আগ্রায় ব্যক্ত আধিক কটা নটা ইইয়াছিল। ১৭

িশ্ব কনির্চ প্রাতা গণাধরের সহজে কর্ত্বর চিন্তা মনো মধ্যে

এইরূপ ভাবে উপিভ চইড়াছিল বে সর্বেদা নিছনি বাস সংসার

অসার বৃদ্ধি এবং সর্ববদা উরাগীনতা দেখিয়া রামকুমার অভ্যন্ত

চিন্তাযক হইয়াছিলেন।

এবং অন্তান্ত স্লেহ বলতঃ সর্বাদা গাণাব্যের ধেব সেবা লক্ষ্য ক্রিছেন এইজপ ভাবে গদাধ্যের হৈরাগ্য ভাব দেখিয়াত— ১৯ শব্দুয়ানাধি এবং রাণীর গদাধ্যের প্রতি গভীর প্রান্ধ দেখিয় আশা পরিবাছিত ইইলাছিল। প্রবাহ অবর্তমানে গণাধ্যই আমার আসন অসন্ত ভ করিব। ২০

सध्यनोनादी ५स अ:।

ततः स जीवन्वतुत्र गदाधर पुराणगास्त्र स्थति सहितादिकः। अध्यावयामास सुधीः यवतः श्रीव्रद्धास्त्रस्य स भाष्यसङ्कः॥ २२ अस्यस्यकासिन तु सर्वयास्ताधीतात्वर तस्य गुरीन्यवस्या। मता यत्रीऽदीचित विषज्ञतिः मक्तयः गायामविकारस्यातः। २१ अतोऽत्र देवान्य सम्बद्धास्य स्वत्यत्विमास्य स्तः सुपिछतात्। सुद्धत्तमाद्रासङ्कासार स्वतः गैद्यास्त्वापि तयानुसीदनात्। २४

किनासाम भद्दाचार्य्य प्रक्तिमाधक वर्यतः । रह्होत दोच्चो भगवानामोहदाचर व्यतः । २५ दीचा काचे तथ्य गुरो.मकागी मियास्य कर्षे वगदस्यकायाः । सन्त्रे प्रविटे सहसा संगियः समाधिना गोभित विपद्दोत्भत् ॥ २६

Due to old age when Ramkumar began to grow more and more week to dischage his duties, he taught Gadadhar Purans, Smritii, Kavya and theology. After completing his studies, Gadadhar had to be initiated to Saktimantra to make himself fit for the worship of Sakti. So Gadadhar was initiated by Kenaram Bhattacheriya, a friend of Ramkumar. At the time of initiation as soon as the mantra was utlered into the ear of Gadadhar, he lost all sense of physical reality.

मध्यलीलाया' ५म थः।

অতি অন্ন সময়ের মধ্যেই বহুতর শাস্ত্র অধ্যয়নের পর গদাধরের শক্তি পুদায় অধিকার হয়। ২৩

অতএব পূর্ণাভিষিক্ত অ্পন্তিত রামকুমারের পরম বন্ধু পদারের ও অনুমোদন বশতঃ সর্ব্বোচ্চ শক্তি সাধক কেনারাম ভট্টাচার্য্যের নিকিট এই দক্ষিণেশ্বরে দেবোভাবে অরং গদাধরত্বাস গদাধর দীক্ষিত হইরাছিলেন। ২৪৪২৫

দীক্ষাকালে শিশ্রের কর্ণে শক্তি মন্ত্র প্রবিষ্ট হইলে হঠাৎ সেই শিশ্র নির্বিশ্বন সমাধি শোভিত দেহ হইয়াছিলেন। ২৬

प्राणस्य वायोधानन' निष्ठसं सम्बेच वार्ड सिनितं स्वितः। । एवं सन्नामार्वपुतन्तुत्रियां हृङ्ग चमत् तारपुती गुन्धम्यः॥ १० तम्मस्यते न्यस्तहस्तो जगाद न्यस्य वत्याचिरसिष्टिचितः। समाध्यवस्यं सुखनीधक्यमायोवंचीकिरेन्द्रसः स्वित्यं॥ १८ सम्बोध शिया न प्रदत्त प्रव्या तथा तथात् स्वितः॥ १८ जातःयरं मृतन दीचितस्य दिन्येन भावेन युत्तसः तस्य। प्रजा प्रहोतः समाधिनायः समाधिनायः विवस्तयः । १० तथाः प्रहोतः समाधिनायः सम्बाधान्तिक्षयः स्वयः।

तदव मधुरानाच स्तव्रायत्वाद्यावा स्वयः। ' शृश् स्वेष्ठ भष्टाचार्यः मदोय' परम' वदः॥ ११

The preceptor was very much astonished to see this dormant condition of his disciple. He blessed Gadadhar and brought him back to life and consciousness. Thereafter Gaddess Bhavatarini desired to be worshipped by Gadadhar who has attained divine power by his initiation to the cult of Sakti. Mathuranath came to Remburar and sald. h 27 to 31 m

मध्यनीलायां ५म अ: ।

বসাত্ৰাদ :--

পেই সমাধির অবস্থায় প্রাণ বায়ুর ক্রিয়া ছিল না। সম্ভ্রময় বেবতার সহিত চিত্ত মিলিত হইয়াছিল। এইরূপ মহাভাব যুক্ত শিষাকে বেথিয়া গুফ অভিশব চনহক্ত হইয়াছিলেন তখন গুক মুখ্ব চিত্তে বিবাহার মন্তকে হক্ত দিয়া বলিকেন। ২৭

হে বংস তুমি অচিত্রে ইউ সিদ্ধিনাত কর এইরূপ বহুতর আনীর্বাদ বাক্যের বারা আনানদ বরূপ সমধি যুক্ত গদাধরকে

কংজাগুক করিয়া শিব্য প্রেবত অব্য ও মহতী পূজা প্রহণ পূর্বক মন্ত্র প্রদাতা মহাত্মা কেনারাম ভট্টাচার্য্য নিজ গৃহে যাইছাছিলেন। ২০০২ স্কুম্বত বিষয়েতাব বিশিষ্ট চিত্রত্ব বিগাস মতন বিশিষ্ঠ সেট গাসালেক

অনন্তর দিব্যভাব বিশিষ্ট চিপ্নয় বিগ্রন্থ নূতন দীব্দিত সেই গদাধরের পূলা গ্রহণার্থ ভবতারিশী কালিকার ইক্ছা ইইরাছিল । ৩০

সেই সময় মধুরানাথ সেই মন্দিরে আগিয়া রামকুমারকে ইলিফাটিলেন আগনি আমার বাকা প্রবণ ককন। ৩১

भवतः स्विदिवस्या प्रायेन समुवागतः ।

मद्यातं सुमदत्कष्ट हट श्रीकान्निवार्याने ॥ १२

भितासाक्षात्रस्यं बाल्यः गीःविन्दस्यायं नः सुद्ध ।

सित्तपुक्तिन पदुना वानिहानानुक्तिन प । १२

कते दीभवतारिच्याः प्रवान नः सुद्ध भदित् ।

भवतीऽवि लप्त्मदि अविचाति न न स्वयः ॥ १४

निगम्य माध्य वयो मधुर चिरक्यां पितः ।

स्वानस्य सप्त्यं नी दीशासुस्यारः मुधीः ॥ १४

भदासरादिनामानि सन्तीण संविद्यत्वम् ।

स्वारस्य सीमदुरस्तात नाम मदसदान् ॥ १६

मध्यजीनायां ५म अः।

यदाष्ट्रनि जगन्मातुः पूजकोऽमूष्ट्रमद्गुषः। तहिने मधर खत्रुरतीवानन्दिता भवेत्॥ ३०

"It seems that due to your old age the sirain caused by the worship of Goddess Kali tells heavily upon you. So we propose that you may perform services to Sri Radha Govinda and Gadahar worship the Goddess Flavatarini. By this arrangement you will surely find some relief, and we also will feel very happy". Ramkumar became very glad to see his long expected desire fulfilled. From that day Mathuranath called Gadadhar "Babo". Us 20 to 37 m.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

আগনার বৃদ্ধাবস্থার কালী পৃষ্ধা করা কটকর বলিয়া সনে করিতেছি। ৩২

তক্ষন আমাদের ইক্ষা আপনি নিজে রাধাপোরিন্দের দেবা কলন। শক্তিবৃক্ত আপনার কনিষ্ঠ জাতা গণাধর ভবতাবিদীর পুলা করিলে আমাদের আনন্দ হইবে। এবং আপনার কাইগুভার ও লযু, ধইবে ইহা নিমদেনত। ৩৩.৩৪

ত্বপতিত রামকুমার চিরাভিল্বিত মধুরানাবের মধুর কবা শুনিয়া
পর্মানন্দে নিম্য় ইউয়াছিলেন। ৩৫

আল হইতে মধুৱানাথ গণাধরের কনিও ভটাচার্যা, ভাবুৎ, মোগীবর ইত্যাদি নাম সকল পরিত্যাগ করিয়া ঠাকুরের বাবা নাম দিয়াচিলেন। ৩৬

এবং যেদিন অগদ্ভক গদাধর জগদন্যার পুলক হইরাছিলেন সে দিন রাণী রাসমণি ও অভান্ত আফলাদিত হইরাছিলেন। ৩৭

मध्यलोनाया ध्रम अः।

পূলায় নিযুক্ত করিরা অরং নিলিপ্ত হুইচা কামার পুকুরে যাইবার ছফ্ত অভ্যস্ত আগ্রেহায়িত হুইলেও জন্ম ভূনির পুনর্বার পরিদর্শন যোগাতা অদৃঠে না থাকার ভাষার ইচ্ছা পুরণ হল নাই। ৩.৪৪-৪১

অতংপর পণ্ডিত রামকুমার কোনও একটি কার্যোপলকো নিকট ষতী মূলাজোড় নামক গ্রামে গমন করিলে জন্মান্তরের কর্ম বোদবশতঃ সেই স্থানেই ভাগীরখী তারে সমাপ্রিত হইরা মৃত্যু মুখে পডিড চইয়াছিলেন। ৪২

अचात वर्षाविध दिचिषेश्वरे समर्थ मा श्रीवयद्ग्यिकायाः ।

कृतः विषयु प्रमार चृत्यं सं ख्ववे ग्रते साले खप्रगते महाक्षा ॥ ५१

ततीः प्रश्नव्यति विद्योगयोगाद्वास्त ग्रोवान्तित सागस्यः ॥ ४४

तद्या च राम्रग महिमान्तियाया आंकिसवात्तद्वि संप्रयागत् ।

परन्तु राम्रगः सर्वुनोयमस्य जासातुरेक्ष्य महाप्रयस्य ॥ ४५

म्राञ्चच्य पर्यं ग्रातमान्तियाया आंकिसवात्तद्वि संप्रयागत् ।

परन्तु राम्रगः सर्वुनोयमस्य जासातुरेक्ष्य महाप्रयस्य ॥ ४५

म्राञ्चच्य पर्यं ग्रातमान्तरः ग्रोवस्त सर्वाम्यस्य ।

प्रविद्यत्वस्य प्रवाचित स्वत्यस्य च ।

प्रविद्यतस्य प्रयागित स्विचेश्वयः प्रसरे । ४०

Ramkumar died in the Bengali year 1263 after he had done services to the Goddess Bhavatarini for about a year. Gadadhar was not moved by joy or sorrow. The great pious lady Rasmoni, Mathuranath and all the people at Dakshineswar were all beside themselves with arief at the death of Ramkumar. #43 to 47 #

मध्यसीसाया' प्रभ अ:।

বঙ্গানুবাদ ঃ—

রামকুমার দক্ষিণেবরে ভবতারিণীর পূলা প্রায় এক বংসক করিয়া সন ১৩৬২ সালের শেষভাগে বর্গত হইয়াছিলেন! ৪৩

মুখ ছাংখ অভীত ইংলেও অগ্রজ রামকুমারের বিহাগে বণতঃ
শোক মা গদাধরের এবং মহিমাবিতা ধার্মিকা মহারাণীর পরম
মকল দাতা রামকুমারের আক্ষিত নৃত্যু বশতঃ বিহোগ সন্তপ্তারাণীর
এবং ক্রি পুত্তুলা ভার্তি ভারাতা আকার বর্ণারক্ত রামকুমারের
মহা প্রহাণ বশতঃ লোকপ্রত মধুরানাথের এবং দলিপেবর ধানে
স্বাচারী রামকুমারের মহা প্রহাণে অব সমূরের তিত্ত শোক সাগরে
নিম্ভিত ইইছাছিল। ৪৪৪৪৪৪৪৪৪৪

खितानां सानसं तिया दुःखिस्यो निमस्तित् । एवस्तः सद्दापात्रे यंतः पण्डितसूच्यम् ॥ ४८ एकप्ति यद्दपिक्ययोज्येष्ठवद्दीदरः । गदाधराप्तत द्वास्तित् पिळभितः सुर्देखिता ॥ ४८ गदाधरी आढरनेष्ट्रं वद्दुकान मवास्वान् । पित्तमंच्यतः यवात् पिळतुष्ट्यायनस्य न ॥ ५० पित्वार पोण्यायं संसाराभाव मीचन । स्निष्टसम्मानुजन्त्वास्त्र विचित्तस्य च ॥ ५१ जादमं पुरुषस्त्रास्त्र स्वसुख्वाम पृविका । संसार साधना सा तु सब्धुख्वाम पृविका ।

दति श्रीमक्तितोर्य विरक्ति श्रीशीरामकःखभागवते पारमहःस्याः स्वतियाः गदाधरस्य दोचान्तरः श्रीमवतारिश्री देख्याः पूजकपट् स्वदृषः रामकुमारहि र्महाप्रधाणक्य सध्यवीकार्याः पञ्चमीऽध्यारः।१॥

मध्यनीसायां ५म चः ।

The great scholars of those days lamented the loss of the greatest of them all. Gadadhar had the fortune of enjoying the brotherly affection of Remkumar who was older by thirty one years. Ramkumar's struggle to discharge his duties and responsibilities after the death of his father, his anxieties for the education of his youngest brother his unselitehness were examplary. Here ends the fifth chapter of Madhyalila narrating the initiation of Gadadhar, his appointment as the priest of Goddess Bhavatarini and the death of Remkumar.

বঙ্গানুবাদ :---

তত্তন্য শ্রেষ্ঠ পণ্ডিতবর্গ দেই সময় বনিষাহিলেন একটি পণ্ডিত চূডামনি গত হইলেন। বানকুমার গরাধর হুতে এক্সিল বংসর বয়নে বড় অতএব পিতৃত্বতা ভক্তিযুক্ত গরাধর ছোষ্ঠ ভ্রাভার বহুকাল ভ্রাভূ স্লেব পাইয়া ছিলেন। পিতার মৃত্যুর পর পিতৃত্বতা অগ্রানের পরিবার বর্গের পোষল জন্য সন্যোবের অভাব মোচনে স্লেথধন্ত নাদাধরের শিক্ষার্থে উদ্যোব আদেশ পুরুষ এই রাম কুমাবের নিল ঘ্রধ পরিবার পূর্বক সংসার পরিচালনা অভান্ত অনৌবিক ইহা ক্রেণ বিশিচত। ৪৮৪৯৪০ ৭৫১ বহু

এই মধ্য দীলার পঞ্চা অধ্যারে গদাধরের ভবতারিণীর পূর্বক গদ গ্রহণ ক্রমর রাদের রাধাগোবিন্দ সেবার যোগদান রামকুনার পশ্চিতের মহাপ্রয়াণ বলা হইল। মা ৫ শেষ सध्यलीनायां ६४ अ:।

सृत्योः परमयजस्य श्रीमदृगदाधरस्य हि । सनसोऽपूर्वं कृषञ्ज भावान्तरमुपस्थितम् ॥ १ तद्मचितं भद्देश सिकस्य सातुरुस्य च । दैनन्दिनत्तरस्यानशे वद्मग्रः परिवर्षनं । ,२ चाशारे सा विचित्रीस्ति सुखे अधुर शरियता । सिटासापे सनिर्मादित सबस्य पूजने रतिः ॥ १ पूजाित नो पूर्वेविधादम्बिता देवाच्चना सात् विवेक सोपतः । पूर्वे ययाग्रास्त्र विनिचित खणे कसुनि देशात् सत्तमर्यं मैं यसे ॥ ४

Since the death of Ramkumar, Gadadhar had a change of mind. Hiddayram only perceived this change. He lost all relish in his food. He ceused to smile, and would not talk. He devoted himself entirely to worship. He falled to observe appointed time of worship, due to loss of his sense of physical reality.

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

রামকুমারের স্বৃত্তার পর গদাধরের মনের অবস্বা আশ্চর্যারূপে পরিবারিত হইয়াহিল। ১

এবং সিজ নাতুলের সেই ভারতের ফরর রামই লক্ষ্ রিয়া ছিলেন। প্রায় দিন দিন মাতুদের বনের পরিবর্তন হইতেছিল। ২ আহারে তাদুল রুচি নাই মুখে হাদি নাই মিন্টালাপে মডি নাই। কেবল দেবতার সেরায় রতি। ত

পূনে যেত্রপ কর্তাদের আদেশ অগুলারে শাল্প নিদিন্ট সময়ে পূলাকার্যা মুদশান ঘইত আহা হয় নাই। দেবতার পূলার কারে পুলাকের চৈত্র শুল ছাইলে পূর্বের মত পূকা কার্য্য হইত না। 8 वीवीरामक्रम्मागवतम्

২১•

मध्यशीलाया देष छ:।

पूजारको जोगिक स्वस्य पुष्पं दत्वा देवी मानसै दू व्यक्ततै । पूजां कत्वा न्यस्य इस्तौ इदि स्वे योगे मम्बो लोचने सुद्धावला ॥ ५ समाधि योगेन ततः स्वोगिनी

वाञ्चार्श्वना तत्र विजीनता गता पुच्यस्य पुजा विरमासदैव

कालस्य चिन्ताक्यमञ्ज ज्ञाता ॥ ६ मध्याङ भीगानयनावकायि समाधिमञ्ज विनिचेदिनाचे ।

सुभोजनं लं कुर देवी मात स्रामिशीनेन प्रदस्तमर्थं॥ ७

Gadahar started worship with a flower placed on his head, hands on his breast, eyes closed in profound meditation. At that stage he lost all sense of time and place, and the distinction

between the worshipper and the worshipped. When cooked rice with dishes was brought of mid-day, he came to his senses, and said to the Goddess, "Oh Mother, be pleased to take this rice now being offered to you by my humble self."

11 5 to 7 11

বঙ্গানুবাদ :---

পূলার প্রারম্ভে পৃষ্ণ নিজ মন্তব্যে পূপদিয়া মানদোণচারে দেবীর পূলা করিয়া উভর করতল জানরে সংলগ্ন করত: এবং নেত্র

मध्यनीनाया' ६४ अ: :

মুজিও করিয়া পরম যোগরুক্ত সমাধি দারা বাহা পূজা বিলুপ্ত হইত। পূজনীয় দেবতারই যদি পূজা নির্ভি হইল তখন আর স্ময়ের চিতা। পুজকরে চিতে কিজপে উদিত হইবে। ৫৩৬

দেবীর মধ্যাফ ভোগ আনহানের সময়ে পূর্বকর সমাধি ভদ্ন ছষ্টলে দেবীকে যথাবিধি অন নিবেদন পূর্বক ধে দেবী হে মাতঃ আমি আও নাচ আগনাকে এই অর নিতেছি আগনি আনন্দ চিত্তে আমার প্রদত্ত এই অর ভোজন কফন। ৭

> एवं महित्वा पुनराय तुष्यो
> भ्यावं महात्मा सुव्हृद्धायं नया।
> तथा यराङ्के मधुरा खगीति
> भीता हि तेन यववाय देखाः । प तद्दुव माधुर्य विश्वीत चित्त सुद्ध माध्या विश्वीत चित्त सुद्ध माणत स्तत्मयतां गतः सः। प्रमान्यणाद्वावितदृग्सखीदय स्तद् भाषमनो विश्वताय विस्वतम् ॥ ८ दिवसे समतोते च योगो तत गदाधरः। माध्यपारिकिक काचि निविकारः सुवृत्वतः॥ १० भक्त रामस्यादस्य अर्थ माध्य वर्ष्यतः।

On saying this he remained speechless for a long time. Then in the evening he sang sweet songs to the Goddess. Tears trickled down his cheeks as he sorely walled for the grace of the Goddess. The day passed and the night came. He forgot all about evening services, and conti.

सन्यतीतायां ६४ अ:।

nued to sing a song of Ramprasad in a sorrowful mood. 118 to 111

বঙ্গান্তবাদ :---

এইরূপ বলিয়া মহাস্থা বছদ্দা নিক্সলাবে অবস্থান করিরা ছিলেম। এইরূপভাবে দেবাকে শোবাইবার জন্ম অপরাকে মধুর অন্তারম গান করিয়াছিলেন।

সেই গানের ঘারা দেখীর জগনাধুটো গায়কের চিত নিগান ইইলো ভদ্মছাতা প্রাথ গদাধর প্রেমাক্র প্লাবিত ও দেখী ভাগে বিভাবিত হটতা বিজ্ঞা বিলাগ করিয়াচিলেন। ৯

এই অপরণভাবে সমন্তদিন এবং সন্ধান্ত আরতিকের সময় ও গত হবলৈ সর্ব্ব শ্রেষ্ঠ সাধক নির্বিকার তৃপুঞ্জক গদাধর তক্ত রাম প্রসাদের একটি অুমধুর গান গাহিরা ব্যাকুলিত হইয়াহিলেন।

सहसा दर्ममाकांची जगकातुक्वाच तां।
सामप्रसादक मातः सक्यः प्रकते कतः ॥ १२
करं तांच लवा देवे न ने क्यं प्रदर्भितम्।
भेव धनं जानी भोगः सुखं सामप्रसादक तथा॥ १२
संप्राध्यते मया सातः प्राध्यते तथ दर्भ नः।
सुवत स्तत् सस्तृकच्छा दर्भ नार्थ विविद्यता॥ १४
अभूषां धारया वकः प्रावितः तक रोदनात्।
व्यापुष सरगुक्तेनात्मुक्तं न ले नार्गिति कि ॥ १५
न संस्थाति दर्भ नं कि विन्यति मत्यस्त्यति।
पर्य श्रीभवतारिकाः प्रत्येच दर्भनेच्छ्या॥ १५
सुक्तीऽपि साध्यक्तं भाग ने सिन्यं न तदा।
चक्रञ्च जोषितः तथाच्यां जोवितः विभागाना ॥ १०

सध्यतीसाया ६८ थ:।

He lamented, "Oh Mother, you had revealed yourself to Ramprasad. Why do you not show yourself to me who am averse to all earthly pleasure. I desire only to see you." As he said this his eagerness grew more and more, and he began to cry Litterly, saying, "Oh Mother! do you hear? Will you not be pleased to appear before me?" In spite of his yearning and lamentations he received no response. At last he said, "My life is not worth living. I should cease to live," u 12 to 17 in

বঙ্গানুবাৰ ঃ—

সহসা দেবীর প্রত্যক্ষ স্বরূপের দর্শন কল্প দেবীকে বলিরাছিলেন হে মাডঃ তুমি ভক্ত সামপ্রসাদকে তোমার স্বৰণ দেবাইরাছিলে তবে কিল্লমা আমাকে তোমার স্বৰ্ণ দেবাইতেছ না। আমার ধন জন বা বিষয় তোগে কিছুমাত্র ইছ্যা নাই । ১২/১৩

আনি অনা কিছুই চাই না কেবল মাত্র ভোষার দর্শন প্রার্থন। ভারি। এইরূপ বলিতে বলিতে দেধীর দর্শন জন্য গদাধরের উৎস্কর্তা অভান্ত বন্ধিত ইইলাছিল। ১৪

এবং অতিশয় ক্রন্সম জন্য অঞ্চ ধারার বন্যাধ প্লাবিত হইয়া অতি উচ্চস্বরে বলিয়াছিলেন তুমি শুনিতে পাইতেছ না। ১৫

বে সভিষয়ী ভবস্থানী দেখা কি দিবে না । এইজলে ভব-ভাষিণীর প্রত্যা দর্শন কামনায় সাধিক বিকার প্রাপ্ত হবলৈ ও প্রত্যাক দর্শন হয় নাই এবং বলিয়াছিলেন এ জীবন ভ্যাগ করিব বাঁচিয়া থাকিয়ার প্রয়োজন কি ৷ ১৬১৭ मध्यनोबायां ६८ छ:।

ययमुन्यस्तता' प्राय्य ग्रहसैव गदाधरः।

हष्टा सातु स्तीस्वधार' खड्ग सानन्दर्सम्नः॥ १८ अनुवहः सन्यसानी महादेव्या स्तर्देव हि ।

खड्गा नो जीवतस्त्रास्तां करियान्यदा निवितं ॥ १८ एवसुन्यस्तासीवेग यदा खड्गाः समस्यस्त्रात् ।

तदा गदाधरी सातुःख्युच्यं सन्दर्भ तत् ॥ ३० एवं यडहं रहच्चार' सन्दिर' देवतादिना ।

सर्वेत्राद् विनया जातां न विविद्यसावते ॥ २१ मास्ति छुवापि विचित्र सर्वे युवासिद' जगत्।

चटाकायमठाकायौ सहाकायिन संयुती॥ ३२ आनन्दयन सासुद्रतरङ्गेनामिवासितः।

सद् गाइ परमानन्द च्योतिः सिन्धी निमक्तितः । २३

He cought sight of the sherp sword of the Goddess. In his eagerness to make an end to his life, as he touched the holy sword Goddess revealed Herself to him. The physical world melted into nothingness. The world appeared to be a vast vacuum. He felt himself lost in the ocean of divine light and joy. Il 18 to 23 II

বঙ্গানুবাদ ঃ---

এইন্নপূৰ্ভাবে গদাৰত হঠাৎ উন্নাদ ভাব প্ৰাপ্ত হুইয়া কালিকা দেবীর ভীক্ষ বার বড়গা দুর্শন করিয়া মহাদেবীত অমুগ্রহ মনে করিয়া প্রমানন্দে বণিয়াছিলেন আন্ধ এই বড়গ দারা প্রাণ বিদর্জন করিব।

ť.

यौद्योदसङ्ख्यभागवतम

मध्यनोलायाँ ६४ अ:।

এইরূপে উন্মাদের অবস্থায় সে সময়ে দেবীর বড়গ স্পর্শ করিয়া ছিলেন সেই সময় গদাধর মাতার স্বরূপ দর্শন করিয়াছিলন। ২০

সেই সময় গদাধরের গৃহ দেবতা মন্দির প্রভৃতি কিছুই প্রত্যক্ষ হইয়াছিল না। অর্থাৎ সমস্ত বিশীনতা প্রাপ্ত ইইয়াছিলেন। ২১

এমন কি ঘটাকাশ মঠাকাশ প্রভৃতি মহাকাশে মিলিত হইলে জগং শৃণাময় দেখিয়াছিল। ২২

কেবল মাত্র আনন্দ সমৃত্রে নিমজ্জিত হইয়া ভাহার মধ্যে আনন্দ ময়ী কালিকার কুণাকণা লাভ করিয়া কুডার্ছ হইয়াছিলেন। ২৩

तम्प्रस्य जनदम्बायाः ज्ञापास्याः ज्ञापास्याः । स्वस्मानस्य धन्यः स परमानन्द निर्द्धतः । २४ एवं मातुः सिद्धदानन्द्रस्या नित्यं दृदः दृवसुत्तस्वरूपं । स्द्रा तिष्ठित्रायित् नो समर्थे सामरमुक्ता चानग्र्यो वभूव ॥ २५ . रूपं देया दम नेनाप्तिस्य नामपूर्णा चेतसो व्यक्तिस्य । २६ भावन भन्ना य्यक्तिरोद्धस यक्त नेयवार्थे द्वित्ति । २६ भावन भन्ना यास्वारतोद्धस यक्त नेयवार्थे द्वित्तात् । १६ सम्पूर्ण भित्या प्रशास्ति प्रमादिका प्राक्षतीत्वा । सम्पूर्ण भित्या प्रशासिक्त प्रमादिका प्राक्षतीत्वा । भातुकसादभूताः वेष्टाः काविऽस्तिववक्तीत्व व । अतात्र विस्तया गुक्तो इदयोऽभीरताः नतः ॥ २८

When Gadadhar attained the plane of spiritual reality he only utlered the words, 'Mother,' "Mother" and lost his sense. When he regained his sense, he lost all his relish for earthly things and longed for continuous sense of divine bliss. From that time onwards his habits changed and

त्रोत्रोरामकष्यभागवतम्

२५७

सक्तनोमाता' हन अ: ।

he.could not perform his duties properly according to rules. He completely turned over a new leaf. Hriday also became very much purturbed and impatient at such unusual changes in the habits and conduct of his youngest uncle, Gadadher. If 24 to 28 II.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

নেই জ্যোতি মধ্যে স্থপানতী ভগদখার কৃপাধণা পাইবা মাত্র গ্রাধ্য ধন্য ও প্রমানন্দ প্রাপ্ত হইয়াছিলে। ২০

এইরপ্ডাবে সচিদানদ্দমী মাচার নিতা, শুক্ষ, বুক্ষ, মুক্ত অরুপটি দর্শন করিয়া কিছুই বলিতে না পারিয়া কেবলদাত্র উল্লৈ স্ববে কেবল মাত্র মা মা বলিয়া জন্তান ইইয়াভিলেন। ২৫

ঁ সেইজগভাবে দেবীর স্করণের দর্শন করিলে ও ওাঁছার যাাজুল মনের আপা পূর্ব হর নাই। কারণ কেবল যাত্র সর্ববদা দর্শন করিব এইজপ মনের অবস্থা ছইলে ওাঁহার আর কি বিষয়ে মন ধাবিত

হয়। ` এখন গদাধরের ভাব ভলীও বাবহারাদি পূর্বের মড যধাশাআ পূজাদির নিয়ম সম্পূর্বরূপে অনুত্রকার হইয়াছিল। দেবীয়

কুপায় গদাধর তথন একটি নুতন নাতৃথ ইইডাছিলেন। ২৭ এই সময়ে হৃদয় কনিষ্ঠ মাতৃল গদাধরের অত্যাশ্চর্য কায়িক ব্যাপার দর্শন করিয়া অতিশয় চিন্তাবিচ ও অধৈর্য ইইডা পড়িয়া

हिर्लन । २৮ स्वर्गती मातुली स्वीही ताह्यान्य जनोऽपि वा ।

नास्त्रात स्वानः कोऽपि यं ग्रह्मा विनिवेदये । २८

मध्यलोनायां ६४ अ:।

मन्दिर प्राइने गङ्गा-गर्मे कालोग्रहान्तर । वन्त्रे यत कुतोस्थितो वापि सिहयिकम ठाकुरः ॥ वन्त्रे अनिन्देश विद्यमावादिय हृद्य भरिन दे । इन्त्रे क्षान्त्रेश्च सिह्य मार्थिय हिस्स प्राक्षित ते अनुप्रकाल ठाकुरस्य पुजाहर्मनलहरू । प्राक्षात्र ठाकुरस्य पुजाहर्मनलहरू । प्राक्षात्र ठाकुरस्य पुजाहर्मनलहरू । प्राक्षात्र का किल्य स्वकृत परावास्ति तां ॥ व्ह स्वयास वां ॥ वह स्वयास स्वयास वां ॥ वह स्वयास स्वयास वां ॥ वह स्वयास स्वयास

Hridaya thought and thought, but could not find anyone like his oldest uncle who was dead, whom he could confide in this matter. In the premises of the temple, in the water of the Ganges or inside the temple of the Goddess, everywhere Thakur (Gadadhar) moved like a lion in an inexpressible divine mood and with a body emitting divine lustre. Hridaya was so charmed with the worship of Thakur that he would not fail to see Thakur performing the worship. If he entered the temple on a sudden he would be wonder-struck with what he saw. Il 29 to 33 II

বসাত্ৰাদ ঃ—

এবং ভাৰিয়া ছিলেন দ্যোষ্ঠ নাতুল প'গুড রামকুমার ব্যাহোরণ কহিয়াছেন ভাগুল অন্য কেহ নাই, কাহাকেই বা এই সকল গোপনীয় বিষয় ছানাইব। ২৯

सध्यमीमायां ६व छ।।

মন্দির প্রাক্তনে গলা গর্ভে কালী গৃহে পঞ্চবটাতে অথবা বে কোন স্থানেই হউক ঠাকুর অবস্থান করুন না কেন নিংহনিক্রম বিনিষ্ট ঠাকুরের অনির্বচনীয় দিগু ভাষাবেদ দর্শন করিছে ভয় বলওঃ পুনর্ববার সেই ভেন্তঃপুঞ্চ দিয়া কলেবর দর্শন করিছে সমর্থ হইতেন্ত না। ৩০।৩১

ঠাকুরের পূজার নদরে পূজাকর্দনি আগার আমাকে নিতাই প্রেলোভিত করে অর্থাং ঠাকুরের পূজার আকর্ষণে আমি মুদ্ধ হংয়া পড়ি। বা ভাষা পরিভাগে করিতে পারি নাই। ৩২

কোন সময়ে মন্দির মধ্যে হঠাৎ যদি আমি প্রবেশ করি এবং নেই মন্দির মধ্যে যাহা দেখি ভাহাতে বন্তুভরভাবে ধিমিত কুট। ৩৩

मध्यनीनार्था ६४ अ: ।

On coming out of temple Hridaya thought over the matter and came to the conclusion that his uncle had become mad. Otherwise he would not have worshipped himself in stead of the Goddess, nor he would have stood upon the throne of the Goddess, leaving his own seat like a reeling drunkard with blood-shot eyes, and would chatter effectionately holding the chin of the Goddess, is 34 to 39 ii

বঙ্গান্তবাদ :—

তৎপর মন্দির হইতে বাহিরে মানিয়া সেই সকল অবলার পুন: পুন: আলোচনা করিয়া শেবে এইরূপ বিভাল্পে উপনীত হই যে আমার করিষ্ঠ দাড়ল গদাধন বিস্তুত মন্ত্রিক বা পাগল। ৩৪

যদি মাতৃল পালল না হয় তবে পূজার সময় এইজপ আচরণ কি
কবিতে পারেন। অর্থাৎ ব্রক্ত চন্দন মিনিত কবা পূজা বিশ্বপত্র
আতপ চাউল ও ছবর্বাল হতে ধারণ পূর্বেক নিজ নতকেও বক্তে
ধারণ করিরা সেই অর্থা নিজ পাবগরে কেপন পূর্বক ভাবার্থিলিক
পুর্বাক মাতৃল দেই অর্থা দেবার পালগন্ধে সমর্পন করেন। এইজন
অর্থাক মাতৃল দেবিতা অব্যৱস্থান আভ্যান্তিক চ্পরাধিক লিক
প্রান্ধিক পূলা দেবিতা অব্যৱস্থান আভ্যান্তিক চ্টরাছিলেন।

५६।७७।३९

কৰনও বা মণ্যপাতী মত্তব্যক্তির মত চকুছত রক্তবর্গ সর্ব্বাস কপান অবস্থাত টলিতে টলিতে প্রায় পতনোমুধ অবস্থায় পূজার আদন ভাগা করিয়া দেবীর নিংখাদনে উঠিয়া দেবীর চিবুক ধরিয়া মামা এইজপ মধুর বাকা বলিয়া অর্থাৎ যেমন বিদেশাগত গৃহী २२० श्रीश्रीरामक्षणभागवतम्

मध्यक्रीसाया' देष्ठ अ:।

কুমারী কন্যাকে দেখিয়া স্লেছ স্থচকাদি ৰাক্য বলিয়া চুথনাদি করেন শুক্রপ ঠাকুর

কালা মাতাকে বহুতর বিস্তর ভাবে মধুরতর বাক্য কাল্যতন। ৩৮।২৯।৪০

समिति मधुर' वाका सुन्नवांडाकुरो वहु।
प्राप्य कुमारिकां कन्यां प्रोक्षागत पिता यया ॥ ४०
छान्येद्राभोंग वेकायां दिव्या भोग' ददन् सुदा।
पात्राहाचान मन्नव रुष्टुलेकोरिकतः सुद्धं॥ ४१
सातुराख्य' विदार्व्यं व तदन्न तत्र दत्तवान्।
प्रोवाच शुरू ज्व मातस्व सुक्ष सुरुष्ट मदीयकः॥ ४२
छान्यमेव गद्दगद्यावाच्या ता परित्रीय च।
पुनकतः वदिन मा' भोजनाव्यं जनस्वित ॥ ४३
पव भवतु भी सातः खादानि पम्न मे सुर्खं।
बदलेव गमादीय' किचिद् सुक्ता स्वयं नदा ॥ ४४
भुत्रवित्यं तदन्नव पुनर्मातुम् खे ददी।
भुक्तमर्थं मया दिव सुरुष्ट सर्वं मतापर' ॥ ४५

On some other day, he would try to put rice and curry into the mouth of the Goddess saying, "Oh Mother, be pleased to take rice offered by me." After that he would say, "Oh Mother, do you ask me to take the rice? Please look at my face." With this, he would take portion of the offered rice and put the remains into the mouth of the Goddess, saying, "Oh Mother I have taken and you may now take the rest." #40 to 45 h

सध्यनोसायां ६४ अ:।

বঙ্গানুবাদ :--

এবং অন্য একদিন দেবীর ভোগদানের সময়ে পরদানদে ভোগ দান করিতে করিতে আন পাত্র হইতে কিছু অন্নবাঞ্চন লইবা উঠে দাঁড়াইয়া বেবীর মূব বিবর বিধাবিতের 'মত করিয়া দেই তরকারির সহিত ভাত বেবীর মূবের মধ্যে দিরা বলিলেন হে মাতঃ তুমি প্রদান আর আনন্দের সহিত ভোলন কর। এইরূপ গদগদ বাক্যে বেবীকে পরিভুক্ত করিয়া পুনর্বার বলিরাছিলেন হে অগদাত হে বেবী তুমি আমাকে ভোলন করিতে বলিতেছ। ৪১৪২১৪০

হে দেবী তুমি আমাঃ মূৰ্বেয় দিকে চাহিয়া দেব। এইপ্লগ বদিশ্লা তথন কিছু প্ৰসাদীয় অন্ন নিজে খাইয়া দেই উদ্ভিষ্ট শেষ অন্ন দেবীর মূৰে দিয়া বলিয়াহিলেন মা। আমি অন্ন বাইয়াছি অভঃপর বে সকল অন্ধ আছে তাহা তুমি বাও। ৪৪।৪৫

এইরপভাবে সাধারণ বালকের মত বলিতেন। হুদর রাম মাতুলের এই প্রকার দেব বেবা দেবিয়া অভিশর বিমিত ছইরা বলিতেন। ৪৬

एव' प्राक्तवहंदो सुवाच जगदिनका')
सातुनच्य देवसेवा' हक्षे वाचाति विचितः ॥ ४६
छार्च नर्य कार्यमुता द्वातुं निमे कार्यम् ॥ ४७
प्रतस्य दिनेऽपस्य सोगदानाध्मासने ॥ ४०
प्रवस्य सातुनोऽय' सान्धोर' क्रत संस्व'।
जाह्य सगवत्यम् मुङ्क् मुङ्क् चास्त्रवेदनः ॥ ४८
भोग द्वय्य' स्वस्त्रते न सान्जोर'तसमोजवत् ।
एव'राह्राविकदारुमपण्डा सदुभूत' मञ्चत् ॥ ४८

सध्यत्रोत्राधाः देष्ठ अ:।

देयाः गयन कालेतु न दत्वा गयन तता । रीप्य निर्मित खट्टायां सातुनः स्वयमेव हि ॥ ५० येते तत्र सुखेनेच गातृ निद्रा पुरस्वरं ! गत निद्रोयेदकुरुचेदेवोस्हिय्य सातुनः ४१

Such a manner of worship caused a great surprise to Hridaya, who failed to understand frow his uncle could behave in such a way. Another day when Thakur was seated to offer rice to the Goddess, a cat entered the temple and Thakur at once fed the cat with the rice intended for the Goddess, and said to it, "Oh Mother, please take as much as you like." Again in night he himself lay down on the bed of the Goddess and stept there soundly. When he woke up, earld loudly to the Goddess. 14 66 to 51 up

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

মাতৃলের এই দেব পূলা কিন্তপ ইংা আদি কিছু মাত্র বৃধিতে পারিতেছি না। খন্য খার একদিন মাতৃল দেবীর ভোগদানের তণ্য খাসনে বসিয়া নেও মেও শব্দ করিতেছে একটি বিভালকে ভাকিয়া হে মাত ভগবতী খাও খাও বলিয়া ছিলেন। ৪৭।৪৮

পায়দাদি ভোগরব্য সেই বিতালটিকে নিজ হত্তে খাওরাইয়া ছিলেন। এবং এক দিন রাত্রি কালে অত্যাক্তর্য ঘটনা দেখিয়া ছিলাম। শয়ন সময়ে দেবীকে শয়ন না দিয়া রূপার থাটে মাতুল নিজে यक्तमंत्रीमार्गा देश हो: ।

গাচ নিজায় অভিতৃত হইয়া মুখে নিজা যাইতেছেন। তৎপরে নিজা कायर भर देग्रिस्थार प्रचीर देखाना बिलश दिएलन । १८४००१ ५

> प्राप्ताणी सकाची है या ववीचि स्वास्थानि । पारेशस्त्रव भी मानः सर्चनः परिवालितः ॥ ५२ मातमस्य दगाः दृषा श्वदर्शयन्तिती भगः। विकास्त्रास्य क्रिकासा स्त्रवास्य प्रतिक्रिया ॥ ५३ अक्रमर्थ संविधात' यही गद्यतमस्त्रव'। सभी था सातलाटन्यो श्रदि जानाति कथन ॥ ५४ तर्श्याक' मध्द :खमयवा प्रावस्थ्यः भविचाति न सन्दे हः ति करिस्सामि साम्प्रतम् ॥ ४५ विद्वाते मन्दिराध्यचे गृत्वनी भविताध्रव'। एक' सदयरामेन करते संगीधनतिव स ॥ अज्ञासीयार्चना देखास्त्रकस्य एविचाउँ। ॥ ५५ श्रवितिय विज्ञाता द्वियोज्य वानिधिः ॥ ५०

"Oh Mother, you asked me to lie down near veu. I have oboyed you." Such a behaviour of his uncle caused great anxiety to Hridaya. He was at a loss tolind the remedy. He was sure to be cut into great troubles and even to run the risk of life, if such things were known to anyone else. However, in spite of every effort on the part of Hridaya, these ests of so called misconduct of Thakur became expected to the inmates of the temples, as well as to the people of Dakshineswar. ti 52 to 57 it

मध्यजीखायां ६४ चः ।

বঙ্গানুবাদ:---

-বে জগন্মাত: আমাকে আপনার নিকটে শয়ন করিয়ার **জ**ন্য বলিতেছ। যা আপনার আদেশ ,আমি সর্বতোভাবে পালব করিয়াছি। ৫২

জ্বর বাম মাতৃধের অবস্থার বিষয় জিজাসা বা প্রতিকার করিতে সমর্থ হন নাই। কারণ এইরূপ ব্যাপার অভি গোপনীয় বিষয় যদি আমি বা আমার মাতৃল ভিন্ন অন্য তৃতীয় ব্যক্তি 💠 হ ब्रानिष्ठ भारत जामामित छत्रकेत कृत्व जनवा लाग मामस भर्गस हरेए পারে ইহাঁ নিঃসন্দেহে। অভঃপর এইরূপ অবস্থার আমাদের কি করা কর্মনা। ৫৩।৫৪।৫৫ -

মন্দিরাধ্যক এই সকল ব্যাপার জানিতে পারিশে মাডুলের ও আমার মৃত্যু ইহা এব নিশ্চিত। এইরূপ ভাবে মাতুলের অনাচার স্থান্য স্থাম গোপন করিলেও মন্দিরের পরিচারক বর্গ ও দক্ষিণেয়য়ের লোক সকল গদাধরের এইরূপ আশাজীয় পূজা ও অনাচারের বিষয় শীঘ্রই জানিতে পারিয়াহিলেন। ৫২।৫৬

उदस्तेरपि पलकीरय चित्रतां प्राप्तवान घ वं । अथवीपदेवतास्य स्वत्थाक्*टे* ति निश्चितः । ४८ अन्यया ब्राह्मण युगपगर्व्याचार' विलक्ष्म च । चिदानन्दमधीं कालीं स्टिस्सिलन्तकाचि ५८ शिववधःसमारूट्रां मातर भवतार्शी । क्रीड़ापुत्तस्तिका' कत्वा ययेच्याचारमात्रितः । ६० एव' वह विजल्पेन सतस्याः वर्गाचारियः। स्वैच्छाचारमिम' राजी' विज्ञावाधितुम्धताः १६१

मध्यलोनायां ६४ थः।

सदासीन्त्राष्ट्ररामाधः म्बय् देव्याः सकाग्रे हि । जानवाजार भवने निसी विषयकर्माणि ॥ ६२ कम्पेगकः वैषयिकः व्यापारमवकस्य च । राजदारे विचारार्थः तातुमी विन्तिती स्थाम् ॥ ६॥

All were of the opinion that Thakur had gone mad or some ghost had possessed him. Otherwise this young bramhin would have observed the approved manner and method of worship and would not behave with the Goddess like a doll in his hand. The employees of the temples decided to report the matter to Rant Rasmoni. At that time Rant along with Mathuranath was busy over matter to be placed before the Court for judgment. II 58 to 63 II

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এবং সকলেই বলিয়াছিলেন এই পুজারী পাগল হইয়াছিলেন। অথবা বোনও ভূত বা অক্টেল্ড্যাদি পূলারীর ক্ষে চাপিয়াছে ইহা স্থানিকত। ৫৮

ভারানা ংইলে এই বুবক এ:আগ সদানার পরিভাগে পূর্বক চিদানন্দায়ী ব্যন্তিবিভাৱকারিণী শিববক্ষমারতা ভব।ারিনী কালিকাকে বেলার পুত্লের মত মনে করিয়া ইহার প্রতি মবেছাচার করেন। ১৯৬৬

এইরপে নানা জন্ননা করিয়াই মন্দিরত্ব কর্মচারীয়ুল সকলেই পুলায়ীর বিষয় রাণী রাসন্দিকে জানাইবার জ্বনা প্রস্তুত ইইয়াছিলেন ৮৬১ मध्यसोमाया' ६४ अ:।

সেই সময়ে জানবাদারত্ব রাজপ্রমাতে মণুরানাথ প্রান্থ মাণীর সহিত কোন এবটি বৈশ্বতিক ব্যাপারে বাল থাবে বিচারের জন্য উভয়েই চিন্তিত ছিলেন। ৩২।৬০

तव्यादाची नामाता च दिवणे कर मन्दि ।
जागन्तुं न समर्थी ती वश्वषः सगतेषु च ३ १८
जागन्तुं न समर्थी ती वश्वषः सगतेषु च ३ १८
जागन्तुं न समर्थी तो वश्वषः सगतेष्ठ च ३ १८
जागाः पृश्वस्य प्रध्याचात्रपर्धितः ।
सम् दि पुत्रकः गोधमनाचारमः सुव । (६
दूरस्तृभुक्षम वातुनं स्टाचारमः स्व । (६
दूरस्तृभुक्षम वातुनं स्टाचारमः स्व । १६
कृतः पृश्वकं यक्ष नियोज्ञयत् भी भवान् । ६०
श्वाचा स्व मत्या पूर्वा ह्हा विम्यतः ।
स्व च्याचारं तक्ष मत्या पूर्वा ह्हा विम्यतः ।
स्व स्वायाधि सुव्यवस्थामधुना यात तक्ष हि ।
परमा तक्ष दावन्यां न यतिः वश्वविव्यति ॥ ६८

So, Rani and Mathuranath could not come to the temples at Dashineswar for quite a long time. It was admitted on all hends that such misconduct on the part of Thakur was due to the absence of of Rani and Mathura nath, the managing Director of the temples. The employees of the temples therefore, approached Mathuranath and prayed that this mad and misbehaving pufart (worshipper) should be dismissed from service and another new pulari appointed in his place.

मध्यसीनाया' ६४ अ: ।

At this Mathureneth said "I myself will go there and personally enquire into the matter. You may go back to attend to your duti's. But so long I do not go there, the youngest Bhattacharjya may continue to do the services as he likes. None of you should interfere in the matter".

It 68 to 69 to

বঙ্গানুবাদ ঃ---

এই জন্য বহুবিন গত হুইলেও রাণী রাসমণিও জানাতা মণুর। নাথ দ্ফিণেয়ারর মন্দিরে আসিতে পারেন নাই। ৩৪

মদিবের অধ্যক্ষের অনুপত্তি বগতাই পূজারীর এইরপ অনাচার। মদিবত কর্মচারী সকল এইরপ নিশ্চম করিছা জান বালারে রাণীর ভবনে উপত্তিত ইইবা স্কন্ময় কঠা মধ্রানাধকে এইরপচাবে নিবেদন করিয়া ছিল যে এই অনাচারেরত পাগল পূলারীকে বুরীয়ুক করিয়া অনুগ্রধ্যক বীয় একটা স্বাচারী সূতন পূতক ভবতারিশীর মদিবের নিযুক্ত করন ইহাই আবাদিগের এইবান্তিক ভাবে বিনীত ব্যার্থনা। তথাওে ৬ গ

মপুরানাথ সেই সকল কর্মচারি গণের যুক্তিযুক্ত বাকা প্রথণ করিয়া বলিয়াহিলেন। আমি পরা ধনিংগবেরে হাইরা পুলারীর পুলা বিশেবভাবে দেবিরা ব্যাবস্থা করি। উপস্থিত আপনারা সেই বানে যান। কিছ আমান বহুনি দ্বনিপ্রেরে যাইগার সম্ভাবনা না হর জ্ঞান পর্যান্ত কনিষ্ঠ ভটাচার্য্য নহাপর দে ভাবে পুলা করিছেছেল সেই ভাবেই কল্প ভারাতে ভোলজ্ঞ কেহাবারা দিবেন না। ৩৮/৬৯/৭০ सध्यक्षीनायाः देष्ठ थः।

करोति याद्याँ पूजां महाचार्यम सहोदयः ।
पूजां करोत् तद्वयां वाधां तत्र न दावयः ॥ ००
भहाचार्यः मते नेत्र पूजाकार्यः भुवः भवेत् ।
एवं श्रीमखुरानायं नोक्षास्त कर्माचारियः ॥ ००
पुनः प्रत्यागताः छव्यं त्रध्यागतनकांचया
कालचे यं मञ्जूब्येन्तो दिनानि गण्यान्ति ते ॥ ०२
परच्यां प्रश्चलेन्ति पूजकं मति ते तदा ।
पागलं पूजकं त्याना न मविष्याति ।
वश्चनान्ति पूजकं त्यां ते मति वश्चन ॥ ००
अगाती कष्ट्याग्नां दिचिष्यार मन्दि । ००
अगाती कष्ट्यागां दिचिष्यार मन्दि ।
तदायेपभ्रशयात् साती गदायः ख्यं ॥ ०४

The employees of the temples came back and counted their days awaiting the visit of Mathuranath to the temples, and indulging in talks about the appointment of a new pujari in place of the present one who was a confitmed lunatic. All on a sudden without any prior notice Mathuranath came to the temple. II 70 to 75 II

বসাত্ৰাদ :--

ভটাচার্য্য মহাশনের মতেই পূজা কার্য্য হইবে এইক্লণচাবে মধুরা নাধ বলিলে নেই সকল কর্মচারীগণ পুনরার বাক্ষণেখনে প্রভোগ গানন পূর্বক ভাষারা মধুনানাধের জাগানন প্রভীক্ষার কালক্ষণ করতঃ দিন গাননা বিশ্বোভিজন । ৭১/৭২

मध्यलीलायाँ ६४ अ:।

সেই সময় কর্ম্মচারী সকল এইরূপ জ্বনা করানা করিও বে পাগল পূজকে পরিভ্যাগ পূর্বক মুখ্তন পূজক আনিলে জাঁহা ঘারাই দেব মন্দিরের মর্যাগা রক্ষা হইবে।

হঠাৎ কোনও একদিন কাহাকেও কিছু না বলিয়া মধুবানাথ দক্ষিণেশবের মন্দিরে উপস্থিত হইয়াছিলেন। ৭3

मन्दिराधकरे पूजासने पद्मासने स्थितः ।
नित्र मिर्माल्य पद्मानि विष्टव्य करपद्मयोः ॥ ८६
पद्मानिकं हुस्यत्य सिक्तः इत्यरं तथा
इङ्केषः म्रायुरानायः समयो देवमन्दिरं । ००
मवगमानतस्य इत्युर्धन्य समुविद्यतः ।
ख्वास विक्षमाणिष्टो मृत्युरं सुस्ति देसात् ॥ ०८
कोऽयन्तु विक्षमद्भाष्टदस्यभवाशे स्थित्यस्य । ०८
प्रायाच प्रतिमेया कि स्थ्यं स्वितना सर्थोः ।
प्रकारामानिक सम्पूर्ण जनवाोकत सन्दिरः ॥ ०८
प्रायाच प्रतिमेया कि स्थ्यं स्वितना सर्थोः ।
प्रकारामानः स्याय स्वद्योगमापदी ॥ ८०
स्वा वदममण्डलस्यायतासस्य प्रमा ।

At that time Gadadhar was sitting inside the temple with his eyes closed and hands on his breast. Tears were streaming down his cheeks. On seeing the worship Mathuranath was struck with awe and his heart began to palpitate very fast. He mused within himself, "Who may be this pujati who illuminates the temple with his

मध्यनीनार्था ६४ थ:।

own brilliance, who appears to be so profound and solemn and capable of arresting the speed and progress of the universe. This stony image appears to be infused with life. Its face is unusually bright. If 76 to 81 m

বঙ্গান্তবাদ :---

সেই সময়ে অধীম প্রজা পাত্র পর পুজনীয় গলাংর মিদির মধ্যে পুজার আসনে উপবেশন পূর্বক নেত্রছয় মুভিত ও চুইটি করণয়ে পায় ধারণ করিয়া হততর নেত্রজনে ক্রময় ও উদর প্লাধিত করিয়েছেন ৷ প্রাধ্য

পুলকের এইরূপ পূজা দর্শন করিরা তয়ে তরে মধুরানাধের মন্দির মধ্যে প্রবেশ মাত্রে চংকল্প উপস্থিত হইরাছিল। পূর্ব্য জন্মের পূর্ব্য বলে মপুরানাথ বিশ্বিত হইরা বনে বনে বলিয়াছিলেন। বিশ্ অলাণ্ডে ভঙ্গভী কুগঞ্জীর বিরাটভাবে পরিপূর্ব উল্লগীত্ত মলির ইনি তে গ ৭০াখ-১৯৯

এবং এই প্রস্তর প্রতিমা কি যথার্থভাবে জীবিতা হইয়া চিন্নমী রূপে প্রতাক্ষ হইতেছেন ৷৮০

व्यहा पांच माना चनलाविनी कालिकाव मुन्यसंप्ताव कि व्यन्तम् माभूती । धना विनादि नद्रात्व काख्यि (काछि व्यर्शाव किवानव मण्ड समया पारेल्टाह । ৮১

> यषुत्रार' वष्ट्रदिन' सन्दिराध्यन्तरेऽध्यष्ट्' । अवग्रयमध्वका सून्ति' साधारणतथा पुरा ॥ ८२ किन्तु तामेव वग्र्यामि खीवितामधुनारकुट' ! काष्ठपत्रास्त्रपुत्रों कस्पमाण' खड्डसमुख्ययोः ॥ ८३

मध्यनीनायां ६४ अ: ।

मन्दिराध्यस्तरे कोऽपि को वालायाति याति वा ।
सबस्य च पनवास्य नास्त्र्यसम्ह हि दोगतः ॥ ८८
पवस्ता, ग्रहचेतन्य । साद्यस्युज्यताङ्गत ।
इंडकः साधक वर्धस्य सम्बन्धः सम्बन्धः त्र्यस्य स्वापः । ८५
पदमाराधनाधारा में समक्षित प्रदायिका ।
पर्मे वीज्ञानस्माद्यः सवाधि वाक्षको स्वयः ।
परस्तु विग्रानितान्द्रसाद्यः सवाधि वाक्षको स्वयः ।
परस्तु विग्रानितान्द्रसाद्यः सवाधि वाक्षको स्वयः ।

'I have seen this image many times. But never before, I have seen it so alive. It appears to be breathing with tife. I also can see the quivering head and the sword in her hand. The pulari is so absorbed in his meditation that he does not feel the presence of anybody here. He appears to have lost his own existence in the Goddess. Such is the way of profound devotion which leads to the attainment of divine grace." Like a simple child Gadadhar offered handfuls of flowers to the Goddess with great eagerness and and tearful eyes and said, #82 to 88 ii

বঙ্গাতুবাদ :--

আনি মন্দির মধ্যে এই দেবী মূর্ত্তি বহুদিন বছবার দেবিরাছি তথ্ন সাধারণ শিলামতী মূর্তিই দেবিরাছি। ৮২

বিত্ত অদ্য দেই মৃত্যিই জীবস্তের মত প্রতীয়মান হইতেছে। খাস প্রখাদের ও খড়ল মৃত্যের কম্পন প্রত্যক্ষ ইইতেছে। ৮০ सध्यनीमाया' ६८ अ:।

এই পুলকের অন্তর্গ প্রিবশতঃ মন্দির মধ্যে কে আসিতেছে ঘাইডেছে অথবা কে এখানে আছে পুদ্দকের এই সকল জ্ঞান কিছু মাত্ৰ নাই। ৮৪

এবং পৃদ্ধকের শুদ্ধ চৈতন্য দেখীর সহিত একডা প্রাপ্ত হইয়াছে এতাদশ্য সাধকেরই এইরূপ লক্ষ্ সন্তব্ হয়। ৮৫

এইরপ সাধন প্রাণালীই প্রেম ভক্তি প্রদান করেন। যে প্রেম

ভক্তি দ্বারা সাধক সকলের সাধ্য বল্প ভ্রথপভ্য হয়। ৮৬ এইরূপভাবে জগন্মাতার সমীপে বালকের মত বিগলিত অঞ্চ ধারায় অত্যস্ত আকুলিত কথন ও বা অত্যস্ত উল্লাগিত হইয়া দেখীৰ চরণ কমলে বহুতর পুশাঞ্চলি দিয়া কোমার্ক্ত হইরা বলিভেছেন।

44164

उद्दामील्लामयुक्तीऽसी देव्यक्ति, कमले वह । पुष्पाञ्चलि प्रदायैव व्रवीति प्रेमिबञ्चल: ॥८८ ग्द्रहाचे दं ग्रभं भातदाया भेऽच्यशुभं नय । त्रामाज्ञाम धर्मााधर्मा पुगयपापादिकांस्त्रथा ॥ ८८ सर्वं ग्रहाण में देवि त्वयि भक्ति प्रयच्छ मे। म वसेव' सहायोगी समाधिमगमत्तदा ॥ ८० पुजकस्य तन्सयता' भावभङ्गरादिकञ्च तः। खालार्प न' व्याकनतामानोका संयरी सहान ॥ ८१ क्षण्टकीसत सबीद्धः साम्चल विचलताः। मन्द्रते स्म तदैव' हि श्रीजगज्जननी' प्रति ॥ ८२ सुविग्रह आद्यमते: प्रवस प्रेरणी विना !

वैधिभक्तिमनिक्रस्य देसभक्तिः कथं भवेत् ॥ ८१ "Oh Mother, loss or gain, ignorace or know-ledge, virtue or vice, merit or demerit, every

मध्यतीलाया' ६७ अ:।

thing you take away from me. Give me only devotion to you." So saying he lost all sense of his physical existence. On seeing this divine mood of Gadadhar, Mathuranath thought, "Without such strong motherly devotion to the Goddess, how devotion which surpasses codal procedure can be possible." #88 to 93 #

বদাসুবাদ

হে মাতঃ তুমি লামার শুক্ত অশুক্ত আৰু অজান ধর্ম অধ্য ও পূবা পাপাদি সকল গ্রহণ কর কেবল মাত্র ভোষার চরণে ভক্তি দাও এইরপ বন্দিতে মহাযোগী গদাবর নির্কিক্স সমাধি মন্ন হইঃ। ভিনেম ১৯৯০

প্তকের আন্তানিবেন ব্যাস্থলতা এবং ভাব ভারী দেখিয়া রোমাণ্য অন্তচ্চক্ষ্ বিচক্ষণ মধ্যানাধ্য সেই সময়ে এইরূপ মনে করিয়াছিলেন যে জগদখার প্রতি বিভক্ত মাতৃভক্তির প্রেমণা ভিন্ন বৈধী ভক্তি অভিক্রম করিয়া প্রেমণ্ডিক কি ভাইকে প্রায়ো ১৯১১১১১১

> नेहम् विधे भक्तिमधे स्वस्मार्थे सुदुक्ते । समर्थः साधकः कीऽन्यः प्रविष्टं पूलकोऽपि वा । ८४ अपूर्वः पूजकत्यास्याकायस्य प्रमामार्थतः। सारुपः कि विज्ञानित्तं सत्याः सहोद्देशितः। ८४ नाम्बीहरू माधकः कोऽपि नात्वो से पूर्वसायकः। सिष्ठेः परि साधनेयः भाविता हुन्वेगतः। ८५ नाम्बानुः स्वपासाया प्रचोऽमन् साधकीतमः। एवं धीमध्यानायो भावशावित सान्धः। ८०

मध्यनीनार्था देव अः । .

सायकस्य साधनायां सन्तुष्टोऽमृत् सस्वानः । परन्तु क्षप्यां तस्य मार्ट्साक्रट्टं द्वासवत् ॥ ८८ तदा साधक वर्यग्रेऽपि सातरः सर्वधिविदां। षट्रालां नसस्क्रत्य तद्वावेनैय सावितः ॥ ८८

Such rare devotion is not attainable by ordinary pularis. The sincerity and devotion of this pulari can hardly be appreciated by these narrow minded servants. He is moving fast towards attainment of success. This pulari has been blessed by the grace of the Goddess." Mathuranath was greatly pleased and his devotion to the Goddess grew stronger. At that time Gadadhar prostrated himself before the Goddess and said. Il 94 to 99 II

বঙ্গান্তবাদ :---

এইরূপ অত্যক্ত হুহুল'ড ভক্তিশধে এতাদৃশ সাধক ভিন্ন জন্য সাধক বা পুঞ্চক কে সমর্থ হয় ১৪ ।

এই অপুর্ব পুদক্রে অকৈডব প্রেমের বরূপ কি কুড্চিত ভ্রা বর্গ জানিতে সমর্থ হয় ১৯৫

এমন সাধক আর দিডীয় কেছ নাই বাবা আমার অপূর্বে সাংক ইহার এই সাধনা সিদ্ধিলাভের পথে ফ্রন্ড বেলে ধাবিত হইতেছে।

৯৬
এই সাধকোত্তম অধ্যাত্তার দ্যায় 'বন্য বইয়াছেন। এইরংগ মহাযতি মধুয়ানাথ পূভাত্তী সাধত গণাধরের ভাবে বিভাবিত হইয়া সাধ্যেক সাধনায় গরমানন্দিত হইয়াহিন্সেন। পরস্ক পূল্পেষ স্থপায় মধ্যানাধের ও দেবী ভাউত ব্রিভ ইইয়াহিন্স। ৯৭১৮

তথন সাধক খ্রেষ্ঠ গ্রাধর ও সম্মুধ্য সেই স্কাসিধিদাত্রী লগম্পাকে সাঠালে নম্ভার করিয়া দেবী ভাবে বিভাবিত চিত্তে

ষ্ঠির মাছিলের । ১১ प्रीदान भी जगनात स्वत् प्रतिष्ठाद्य मायिका। प्रतिष्ठातुरसञ्जन्य माधना ग्रह्मिनी सस ॥ १०० भवत् छवाभवदेवि भूतर्थ भवतिहिनी ।

पुर्जेज्ञानां प्रभाषाद्वि परजाः प्रभवन्ति द्वि ॥ १०१ धारानमा पुत्रकाम निचड दूर भोरमवः। सर्वे भयाः प्रतीचन्ते सन्दिर प्राष्ट्रने स्थिताः ॥ १०२ निगप्द' सञ्चा' किन्तु सन्दिगद्ददिरागत'। हुन भवन विवायामाः प्रभीरादेग कांचि :: १०३

कर्रातु रमधि किञ्जितीका शहराह' गरः। नदीय दानमारहा व्यवमाव पुरामरम् १ १०४

इति श्रीमहितीयं विश्विते श्रीभीशमञ्जगभागवते पारसर्थयां मंदिताया गराधरण देवोण लाकानि सद्रानायण देवा. प्रस्वचदर्गम ध्यो सध्यमं नादा यहीत्त्वातः ॥ ६ ॥

मध्यलीलाया' ६४ अ: ।

Here ends the sixth chapter of Madhyalila of Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sundar Bhaktitiitha.

বঙ্গান্তবাদ

হে জগনাতঃ আজ তোমার প্রতিষ্ঠা সার্থক হইল। হে তবকুদরী প্রতিষ্ঠাকারী আমার অপ্রজের সাধনা শক্তি বশতঃ আমার মরদের জনাই আপনার স্থপা হইরাছে। যেহেতু পূর্ব্যপুর্বাত মহাজনের প্রান্তবিহ পরাজিত জনগণ প্রভাব বিশিষ্ট হল। ১০০/১০১

এদিকে মন্দির প্রাঙ্গনে অবস্থিত ভূডাবর্গ পাগল পূলকের নির্মাহ দেখিবার জন্য প্রতিমা করিতেছিল। ১০২

কিন্ত নিশেকে মধুরানাথ ধন্দির বাহিরে অক্ষেপন দেখিয়া প্রভুর অমুম্ভি প্রার্থী ভূঙা সকল বিশ্বিত হইয়াছিলেন। ১০০

কিন্ত মণুরানাথ অত্যন্ত বাত হইয়া যানে আরোংন করিয়া কাহাকেও কিছু না বলিয়া রাজ গৃংভিমুবে গমন করিয়ালেন। ১০৪

পণ্ডিত প্রীরাদেক ফুলর ভক্তিভার্থ বিরতিত প্রীরাদক্ষ ভাগবতে মধ্য লীলার ষষ্ঠ অধ্যাতে গদাধরের দেবী পুরার সময়ে ২ঠাৎ মধুরাবার্ মন্দিরে আদিয়া ভবতারিণী কালিকাকে জীবস্তরূপে প্রতাক করিয়াছিলেন।

> सम्यानीनायाः सप्तमोऽघ्यायः दृष्ट्रै व' राजयत्यास् परस्यर सवात्वत् सुख्यादेयो राजयत्वास्त्रामिष्यति निथितम् । १ परेऽह्नि सनुरानायस्यादेयो द्वास्यरूपकः । समावातः सुप्रधान कर्षाचारिजनः प्रति॥ २

सध्यमीलार्या दस अ:।

स्रेच्हाचार' समाशित्य भहाचार्य महोदयः।
मातुः श्रीभवतारिच्याः पूजाकार्य करोत्विति॥ इ
तत्रस्थाः वेचन जना मा विद्य' जनयन्तु हि ।
एव' विचहमादेश' प्राप्य ते कर्माचारिणः॥ ४
विद्यातास्त्रे गर्हयक्ताः मितवत्तुं न मिहिरे ।
राज्ञो राज्यभणियापि वार्त्ता ता' पूजाकस्य च ॥ ॥
श्रुत्ता जोमयुरानाय' प्रयच्य कीतुकार्श्ववां।
कि' तात पूजाकच समहाचार्य किनश्वकः॥ ॥

On seeing this, the servants of the temples held that the orders would come from the palace. In fact the orders came next day. But it was not what they expected. The orders came to the managing staff to the effect that the youngest Bhattacharyya would carry on his duties as ho would like; none should interfere. All were much asionished at these adverse orders. They all blamed Mathuranath but could not dischey the orders. Rant Rasmoni also had heard the reports against Gadadher. She, therefore, esked Mathurnath, "Is the youngest Bhattacharyya losing his santiy due to some discase?" I to Gar

सध्यनोलायं १भ अ: ।

বস্তুতঃ তৎপর দিবদ প্রধান প্রধান কর্মচারিগণের প্রতি

মথুরবার্ব অঞ্জল আদেশ আদিয়া উপস্থিত হইল। ২ মথুরবার্ব অফুমতি এই যে কমিট ভট্টাচার্য মহাশর নিজেও ইছেমিত পুজাকার্য করিবেন। ৩

মা ভবতারিশীর মন্দিরত্ব কোন ব্যক্তি যেন কোন প্রকার বাধা বা কিছমাত্র প্রভিবাদ না করেন।

এইরাণ প্রতিকূল আদেশ পাইয়া কর্মচাবিদকল আশ্চর্যাথিত ঘটয়া মথুরবার্র নিন্দাবাদ করিয়াছিলেব। কিন্তু কাহারও কিছু বলিবাহ ক্ষমহা ছিল না। ৪

রাণী রাসমণিও পুজকের সেইসকল পুলার বিবর শুনিরা কৌরুংল বশতঃ মধুরানাথকে ভিজ্ঞাসা করিয়াভিলেন যে পুলক কনিট ভট্টাচার্যা কি বায়ু রোগালোর ইইয়া বায়ুলভা প্রাপ্ত ইইয়াহন। ৫।৬

वायु वैषम्य दोवं णाक्षाको वातुनता याः ।

ग्रुं वा वाष्ण तदा वाक्षा मण्यो प्रक्षिमान्यितः । ०

छवाच पर्या पीत्या दिव्यमाय परित्रुतः ।

प्रतिष्ठा भवतारिष्याः मिनामय्या स्वया छता ।
वैतन्यापादिता वा तु स्वयु प्रां जायतो दमे । । ।

पत्रु पं मया मातः छतः साधात् सुप्रद्रातः ।

पताद्रग्रद्रमृता एजा न कस्मात्यविमोन्या । १०

भयो। ४ 'ए नकस्य प्रत्या हे दिवयनेतात् ॥ १२

भवात्रात्रिस्त् होत्य विचनास्मान्तिः ।

अर्थ कस्म तपो योगात् भवत्यः सुव्यतंन च ॥ १२

सम्यनीलायां अम अ:।

At this Mathuranath replied, "You have founded the stony image of Bhavatarini. Now it is this madpulari that has made it alive. I have seen it throbing with life. The way of worship is also wonderful. None has seen the like of it anywhere. Both you and the pujari are Elessed. Goddess herself has come down from the Kallas mountain, or the Vindhyas, or the Himelayas, and appeared in your temple at Dakshineswar."

t 7 to 12 il

বঙ্গানুবাদ :--

অতি সদাশর মধুরানাথ মহারাণীর কথা ওনিয়া দিব্যভাবে বিভাবিত হইয়া অতি আনশের সহিত বলিয়াহিলেন। ৭

মা আপুনি ভৰতামিথী কালিকার শিকামারী মুঠিই প্রতিষ্ঠা করিয়াছেন। কিন্তু আৰু ৰাজুলেরই পুৰার শক্তিতে সেই শিকা-মরী ভৰতামিথী মুঠিই প্রাণবন্ত হইয়া সম্পূৰ্বিপে স্বান্ত হইয়া-

হে মাওঃ আমার বছতর পুণাংশতঃ আমি চিল্পী মূর্ত্তি সাকাৎ করিয়াছি। এরণ অত্যাশ্চর পুজা কথনও কাহারও নমুনগোচর ২ম নাই। ১০

আল পৃথিবীমধ্যে এই পুলক ও আপনি বতা ইইনেন। পুলকের সাংনালজিতে এবং আগনার পুণাপ্রভাবে বিক্ষালগ, হিনাচপ অধবা কৈনাম পর্যন্ত ইইতে সেই বেলমন্ত্রী ভবগোধিনী তবং ারিনীকপে আল দক্ষিপেবরের নন্দিরে আগমনপূর্বক সাকাং আবিভূতি হইনা-ভাল। ১০১১২ मध्यभीसाया' कम ख:।

श्रता राज्ञी सायुरी ता' मनीजा' वाच' विस्ताशून्यता' प्राव सर्यः। इष्ट्,' पूजात्सम्य सत्वृज्ञकस्य जातोत्कच्छा सन्दिर' सा जगाम । १३

> रनात्वा राज्ञी वाज्ञ्जो पुष्यतीये देयादाच्या मन्दिरं चन्यविष्टा । तत्विवंव व्याङ्गलोके सुङ्क्तंं देवीमूर्गेत भूयचा कम्यमानाः ॥ १४ असः 'चमत्कारस्ता नमाम धाष्टाक्यपे गुमः सुमः सा । यहर्गनायः 'सुचमान्याः भूयना माम्याय साहः सुव्यवीवद्यविकाः । ए, जाः च्रोयाधिक मध्यलीविकाः । त्रज्ञाक्षमोत्तर्गेत्यस्त्राः गानेन देव्याः प्रचक्षार तीयवः । १६

On hearing this from Mathuranath, Rani got herself relieved from her worries, and went to Dakshineswar to see that wonderful worship. After taking her bath in the Gangas she entered the temple and found the image of the Goddess quaking. She felt blessed and bent dawn before the Goddess with great devotion. In the meantime Gadadhar had finished his worship and began to appease the Goddess with sweet songs.

मध्यनीतायां ध्या अ: ।

বঙ্গানুবাদ ঃ—

রাণী মধুবানাধের মনোরম বাত্য প্রথণ করিয়া ওৎকণাথ চিন্তা-শৃশু হইাছিলেন। এবং ভব্জারিণীর উত্তম পূথা দেখিবার হল্য উৎকৃষ্টিত হুইয়া রাড়ী যদিগেখারের মন্দিরে গমন করিয়াছিলেন। ১৬ তৎপুরে রাণী পাগনাশিমী পরিত্র ছাফ্বী জলে সান করিয়া

তংপত্নে রাণী পাপনাশিনী পৰিত্র জাক্ষৰী জলে স্নান করিছা ভ্ৰতারিণীয় মন্দির মধ্যে প্রবেশনাত্রে দেবীকে ধোকুলামানরপে দর্শন করিয়াছিলেন। ১৪

তখন রাণী আশ্চর্য্যায়িতা হইরা দেবীকে পুনঃ পুনর্ব্বার সাষ্টাবে প্রণাম করিয়াছিলেন।

এবং যাহা দেখিবার জন্ত মন্দির মধ্যে আনিরাছিলেন দেই
পুলন্ধ তাহা তাহাকৈ দেবাইফাছিল। তথন পুলাকার্য্য লেব করিয়া
এবং ভবতারিদীর বেশাদি কার্য্যও সমাধা পূর্বক ভক্তিভাবে
বিভাবিত অস্তঃকরণ জ্ঞানানন্দ বিগ্রহ গণাধর গানের বারা দেবীর
ভূষিপাধন করিতেছিলেন। ১০/১৬

शुलेव राज्ञी तदपूर्वगीति' पूजाविधातुः स्वविदेक शृत्यां। हृद्वा स भावः तमपूर्वेष्ट्यः तदां किनाभृत् सुख किन्ध्रमना।१० पूर्वः राज्ञा सायवेः सुपयोतः गीतः रम्यः राज्ञगेष्ठ विज्ञाति। गानः धीत्यार्कोणतः भृत्य्यः साना वाद्यार्थानिताशतुक्तः॥१८ प्रवस्त्रियः किन्तु कदापि न यृतः सासाहवाद्या अपनिषद्यः। मध्यनीनाया' ०म छ: । गायसमुज्येस्तरपूर्वमान'

· विषु त्य राच्ची सुविमोहिताभूत् ॥ १८

On seeing the divine mood of Gadadhar and hearing such sweet songs Rant became beside herself with great joy. Rant had occasions to hear songs and music of veteran artists in her own palace. But such songs of Gadadhar as could open the gateway to Heaven, surpassed them all. || 17 to 19 ||

বঙ্গাত্বাদ :--

রাধী পুলকের আজ্ঞান শুভ্রসারী সেই অপুর্বে গান শুনিরা এবং পুলকের তাগুশভাব দর্শন করিয়া অভ্যন্ত রূপে মোহিত। রাণীর মন আনন্দ সমুত্রে নিময় হইরাছিল। ১৭

পূর্বের রানী নিজ রাজ প্রাসাধে অত্যক্ত প্রেনীর গাছকণা কর্তৃক নানাবিধ যক্ত্র বিশিক্ত তালসভাদি দুক্ত বছবিধ গান শুনিরাকেন বিস্ত লাকাং ভগবতীর উপলব্ধি স্বরূপ এইরূপ গান ক্ষনত শোনেব নাই। গান বেন প্রকাণ্ড কটাছ তেদ ক্ষিয়া উপ্লেটিভাবে। এইরূপ অপুর্ব্বে গান শুনিয়া রাণী অত্যক্ত নোহিতা ইইয়াছিলোই

> गायकारस्य गानस्य समाप्तेः वरतेव सा । पुनद्यावरगानस्य श्रवणार्थं समृत्युक्तः ॥ २० पुजकं गायकं राज्ञे तमृवष्कत्यः ग्रवतः । गानस्य सुमर्गयां सा प्रपुरासकरीत्तरा ॥ २१ ततःवरं वाद्वादिः सम्बाता गायकस्य त । प्रजाविभी जगनगत् राज्ञो अन्दिर जागता ॥ २२

मध्यनीनायां अम् अ:।

तदे ते विकत्तवाश्वस्यं न जात' प्रूजकश्व हि । केवन' वास्मेकन्तु दृष्टा राज्ञो' सुपूजकः ॥ २२ तत्त्वणात् प्रतिसायां च दृष्टिंश्यस्य सुगायनः । षृद्यभाष्टिं भाषुर्वप्रस्त गीतमयन्त्रं त्व ॥ ३४ मत्त्रिपूर्वचित्तं क हि दला पाद' कागन्मति । दृष्टाव्यामा वै देवि नात सक्त्वा स्वयस्त्र ॥ ३%

When the song ended, Rani greatly admired the song and requested Gadadhar to sing another. The presence of Rani in the temple did not cause any chage in Gadadhar. He turned his eyes to the Goddess and started to sing another song which meant to say, "Oh Goddess, standing as you are with your feet on the breast of Lord Siva, do you feel ashamed at all?" Il 20 to 25 fl

বঙ্গান্তবাদ

গায়কের গান শেষ ছইবা মাত্র রাণী পুনর্ববার অফ আর একটি গান শুনিবার লফ উৎকটিত ছইয়া গায়ক প্লক কে বিশেষ ভাবে অমুরোধ পূর্বেক গানের ভূতিভূত্তি প্রসংশা করিয়াভিকেন। ২০।২১

ওখন গায়কের বাজদৃত্তি হইলে রাণী লগদখার মন্দিরে পূজা দিবার লগু আসিয়াছেন ইহা জানিয়াও পূলকের কিছু মাত্র চিত্ত চাঞ্চা হয় নাই। ২২

প্ৰক কেবল মাত্ৰ একবার রাণীর দিকে চাহিয়া ডংকণাং প্ৰতিমায় দৃষ্টি নিঃকেপপূৰ্বক স্থায়ক মধুর কঠে মনোগ্রাহি গান ক্রিয়াছিলেন ৷ ২০াহ৪ मध्यलोबार्या धम अ:।

গানের মন্দ্রীর্থ এই যে হে দেবি জগদারি ভূমি সর্বদাই শিবের বক্ষে পদ দিরা দ্বীড়াইরা আছ এ জন্য ডোমার কি কিছু মাত্র সভ্জা য় না ? ২৫

जिन्ना व्यादमक्येण खिळवतेव प्रद्मवते ।

कातमेव स्वा देवि सम्यूषी जात मेव कि ॥ १६
त्वत् वितुर्वेष्ठमि तव साता पडां कातस्ता ।
सलद्व् जीवमास्यां गायं स्तरमयतां गतः॥ २०
योत्रयुम्मं स्वादेव्या गानेव सिविधितः ।
वित्तत्ते कि स्वास्तास्य विपयस्यान्तरे स्वितः ॥ २०
प्रमाधिकरपेऽस्तानः स्वा किमिति सितितः ।
तेनै व तद् गायकस्य कायद्वरीधी वसूतः ॥ २०
परत्तृ तेन महान्त्रयाः कोतस्वाकः सुवीधितः ।
सोवणाद् सोवच्यतः करावातः कत स्वदः॥ १०
सावायस्य दुन्विनावायि चिन्ता सहीयशी ।
राजवाद कस्त्येव क्रियते माद्यसम्बर्धः ॥ ११

"You have thrown out your tongue to show that you feel ashamed. I have also come to know with all certainty that your mother is also standing with her feet on the breast of your father." Even though Rant was hearing the song with her ears her mind became diverted with the thought of a court case. Instantly, Gadadhar got his voice choked and had to stop his song. Gadadhar beaame furious and giving a violent slap on the body of

मध्यलोलाया धम अ:।

Rani said, "How do you include in the thought of court case in the temple of the Goddess?"

वन्नानुवीम :-

ভিহনাথাদন করিয়া জুনি যেব অভ্যন্ত পভিতত। ইইভেছ। অতএব হে দেবি আনি জানিবাছি বা বিশেষ ভাবে জানিবাছি ডোমার মাতা কি ভোমার পিতার বন্দে এইরূপ পা দিয়া গাঁড়াইয়া আচেন। ২৬

এইরপ ভাবে বিগলিত অঞ্চলোচনে গা্ন করিতে করিতে পূলক সমাধিত হউথাছিলেন। ২৭

রাণীর কর্ণ যুগল গানে নিবিট ছিল কিন্ত মনটি কলিকাডার বিষয়ে কর্মে আবিট ইইয়া বিচারাগারে আদার দোক্দিমার ফল কি ইইল এইজপ চিন্তা করিতে ছিলেন। রানীয় সেইজপ চিন্তার ছাত্র গান্তক পুছকের তংক্ষণাং কঠবোধ বইলে গান্তক আরু গান্ন গাহিতে পারিয়াহিলেন না। ২৬২২

পরস্ত প্লারী এ জন্য জ্ঞান শূন্য হইয়া মহারাণীর পৃষ্ঠ দেশে ভয়ুত্বর ভাবে চপেটাবাভ করিয়াছিলেন। ৩০

এবং অভ্যন্ত ছংখেব সহিত বলিছাছিলেন এই মায়ের মন্দিরেও বিচারালয়ের ফলের জভ্য গুরুতর ভাবে ভাবিতেছে। ৩১

> मन्दिर हार देमस्या राजम या परिचारिकाः। ता रहागीभनं कमी पूजकस्य तु तहिशः॥ १२ मर्बास्ता वस्त्रमा भूला रक्तिभय स्ववेदस्तृ। प्रमासाथारिकी राजम रिवामी वि सहावसाः। ॥॥

, ;

मध्यकीलाया' वम अ:।

प्जक' योचते सर्वे कोध संरक्ष लोचनाः। द्रुतवेगागतास्तव बन्ध्' त' लोइगृङ्घलेः ॥ ३८ यहीतुस्यतास्त्रास्ते ताह्यमपराधिन । मर्क्न संविम्न मनसस्तव ये क्षामीचारिण: ॥ ३५ क्रमीणा विषरीतेन चक्राहिसुर्म धारव'। 🎋 · इन्तुकामाः पूजकः त' माना वादा क्षतास्तदा 🎚 १६ मारयैन' वधाने न' कुब्बेंन' मन्दिराइहि:। एव' माना जनानान्तु जाना शिहान्त कारियाम् ॥ १०

On seeing this act of violence on the person of Rani, the attending maid servants raised an alarm and called for the body-guards of Rani. They came to the spot in great fury to get Gadadhar chained. The managing staff of the temples also were greatly perturbed. Hot-headed discussions over the matter caused a great tumult and such shouts as "shame", "shame". 'Fie on him", "Give him a good thrashing", "kill him", and "Turn him out of the temple". Everybody put forth his own decision over the matter.

n 32 to 37 II

বঙ্গানুবাদ :--

মন্দিরের ছার দেশে দণ্ডাহমান রাণীর পরিচারিকা সকল পুড়কের ভাদুশ অভ্যন্ত অশোভন ব্যাপার দর্শন করিয়া সকণেই চকল হইয়া রাণীর পৃষ্ঠ বক্ষক সকলকে জানাইয়াছিল। ৩২

सध्यकीलायां अस अ:।

অন্তৰ্গন্তা মহাবল নক্ষী সকল শ্রুত মাত্রে ক্রন্ড বেগে ঘটনা স্থাল আদিয়া পূজককে লোহ শূখলে আবদ্ধ করিবার জন্য ক্রে।ধ সংবক্ত চক্ত্রতে সেইজন অপনাবীকে মেনিয়া ধরিবার জন্য উভত হইয়াছিল। ৩৩।৩3

এবং সেইস্থানে যে সকল কর্মচারী ছিলেন উগ্লার সকলেই অতান্ত উদ্মি হইয়াছিলেন এবং সাধারণ জনগণ ও ভালুল নিন্দিত ব্যাণারে চতুদ্দিকে মহা কোলাহল করিয়াছিল। ৩৫ -

এবং ডাদৃশ পুজৰকে বিশেষভাবে প্রহারের জন্য চেষ্টা ইইডেছিল পুজরকে বন্ধন করিয়া কারা গৃহে লইয়া যাও অথবা বেরে ফেল।

কিংবা মন্দির হইতে বহিছত কহিয়া দূর কর এই রপভাবে বহু প্রকার দিকান্তকারী বহুতর ব্যক্তির হুর্ফ বিহুর্ফ বারা মন্দিরের চুচ্দিকে অভান্ত কোলাহলে পরিপূর্ণ ইইয়াহিল। এবং বহুলোক প্রকৃত্ব বিকার দিয়াহিল। ৩৩০।৩৮

नानातकीवतर्कन धानित' सन्दिर' शृह्य'।

प्रवाकष्यापि पिद्धार सन्दुर्वश्वला ननाः॥ १८

तयोविययमान्यस्य नाना अल्पन कल्पने।

तौ सु मन्दिर मध्ये श्वि धौयां गास्त्रीत्यं संयुतो।॥ १८

प्रवाद्धा न भौतिय न वा चिन्ता कष्यचन।

तद्द्भाव च चावस्य' नगस्य वायुना यया॥ १०

अनाधार रत' विषय गुवहंच्छयति सृत्या।

अक्षीभूत प्रवस्य पिता हि करतादुनत्।॥ ११

मध्यलीलाया' ७म अ:।

. करोति तन्मञ्चलार्थं निजाङ्गेन थया तथा। राजाङ्गेन कराचात! छतीऽनेन सहाकना ॥ ४२ . चपे टांघाततथापि पूजकस्य सुखीदित। बाक्य राजाग्रा समासेद सत्यन्त सवरोत्तर॥ ४१

But both of them about whom all these turnultuous discussions were being made were stitling in the temple with profound gravity. Gadadhar was not moved by any sense of fear or anxiety and remained firm. Just as a teacher punishes his pupil for misconduct or father punishes his son for an act of disobedience, so also Gadadhar gave her the slep to prevent her mind going astray. The heart-rending, words of Gadadhar caused more pains to her than his slap, 138 to 43%

. বঙ্গামুবাদ ঃ—

যেত্ইজনের :ব্যাপার কইরা জন্না কন্ন। চলিতেছিল। সেই
ছুইজন অর্থাৎ পূজক ও মহারাণী হাঁর ওগন্তার ভাবে মন্দির মধ্যে
বিদ্যা ভিলেন। ৩৯

বেল্লপ বায়ুব প্রবল্ধ বেল ইইলেও ওজ্জ্ঞ পর্বত বিচলিও ইব না ওজ্ঞপ অভান্ত নিশ্মনীয় ঘটনা ঘটিলেও পুনকের জন্ত চিন্তা বা বিহু মাত্র চাঞ্চলা ঘটে নাই। ৪০

সদাচাত্ত বিহীন শিশুকে গুলু হৈ ভাবে শাসন কমেন বা অধাধা পুত্রকে পিতা ভাষার মধুলার্কে যেরূপ করাধাত কমেন সেইরূপ এই মহাব্রা রাণীর মন: শুজির জন্য পূর্তে করাধাত কমিয়াহিলেন। ৪১/৪২ मध्यनीनायां ०म अः।

কিন্তু চপেটাঘাত অপেকাও পৃধকের মুখ নিঃহত বাণী রাণীর অত্যস্ত মর্মাঘাত করিচাছিলেন। ৪৩

विचारानय चिन्तां में काय' जानाति पुजकः।
दिव्यहिष्ट प्रभाविन जातमेतव चंग्रयः॥॥॥
अतो में सृप्य' देखी दृययं न कदाचन।
निर्देशित्य' स्टोधाइ' तती दखः आगावहः॥॥॥
अता महायाधी कठीर चचना च्यां।
दूरीकत श्रव्यक्षां पुजकं सम्जवत्॥॥॥
इता मीनसुरानायः श्रव्या तहिष्य' सुर्थः।
दृत' मन्दिरनागत्य मात्रु चंत्रपृष्टवान् स्वय'।॥
इत' मन्दिरनागत्य मात्रु चंत्रपृष्टवान् स्वय'।॥
स्वतार्'तदा शाद्धा वदत्तं मन्दिरं च या।
घटना पुजक कता सबौद्धा वंशिता स्पृट'॥॥
मती। प्रभीमदारिखा नामध्यणमात्वतः॥॥८

She was convinced that due to some divine power Gadadhar could know of her thought about the Court case. She was guilty and was therefore, rightly punished. Rani who sorely repented for her fault, scared away the servants by her stern order. When the matter was reported to Mathuranath, he rushed into the temple and asked his mother-ir-law to tell him how it happened. Rani narrated all about it and concluded saying, "As I was listening to the holy song, I was thinking of the Court case. II 44 to 49 II

मध्यनीसायां ध्रम अः।

বঙ্গান্তবাদ :--

রাণী মনে মনে ভাবিয়াছিলেন যে আমার বিচারাদ্যের চিন্তা পুন্ধক কি প্রকারে জানিতে পারিলেন বোধ হয় দিবা দৃষ্টি প্রচাবেই ইবা অবগত হইয়াছেন ইবাতে সন্দেহের কারণ কিছু মাত্র নাই। ৪৪

অত এব আমার এই বও অবজার স্বরূপ ইং। কধনই দূবিত হইতে গারে না পূঞ্জ নির্দেষ্টি আমিই অভ্যন্ত দূবিতা অত এব এই দও আমার শুভদায়ক ইহাতে সন্দেহ নাই। ৪৫

এইরূপ ভাবে দেই সময়ে অনুভগ্তা রাণী অভ্যন্ত কঠোর বাব্যে ভূডাবর্গকে দ্রীভূত ক্ষিয়া পূজকের বিশেব ভাবে পুরা ক্ষিয়াছিলেন। ৪৬

তৎপরে মথুবানাথ পূলকের রাণীর প্রতি এতাদৃশ অভার আচরণ শুনিষা জ্ঞতবেগে সেই স্থানে আগমন করিরা খঞ্চমাতাকে জিপ্তাসা করিলে তথন মহারাণীও মন্দির মধ্যে যে ব্যাপার ঘটিয়াছিল তাহা আভোগান্ত মথুবানাথকে বলিরাভিলেন। ৪১৪৮ অতঃপর মহারাণী কাঁদিতে কাঁদিতে মধুরানাথকে বলিলেন

মাতা ভবতারিণীর গান শুনিবা মাত্র। ৪৯

कय पैपयिको चित्रा क्षता तत्र तदा सया।
अतोऽत्र से स्रचान् दोयां सम्मातः स्वत्येव हि । १०
भी तात सयुर त्वन्तु पूजकं रच सर्वेतः।
म पीड़ितो येन केन कदापि खात् सुपूजकः ॥ ११
मुखेनं समुप्तनावः विद्यानाः स्वत्यंत्वदा।
दिख्योचाददयेयः हि तातस्य सम सङ्गता ॥ १२
सावराच्ये हि कसापि स हिः सल्पापि विद्येत्।
इङ्गातार्थनिकाल्यः स क्षित्यो स्वर्धात स्वरं ।

मध्यनोत्ताया' धम अ:

वराहनगरे प्र्वैगङ्गाघटेऽप्यनेन हि! जापक ब्राष्ट्रणस्थान्यसनस्कस्य च कोपिना॥॥॥ कृतस्यप्रटाचातोऽपि गच्छदेशे सहात्मना। तातस्य सत्तरा मेतहिकद्वाचरणं यह॥॥॥॥

"So I have committed a very sinful act. Dear son, take every step to protect Gadadhar from any pains from any source. On hearing this Mathuranath came to the conclusion that it was a stage of divine madness which would cause great fury even for a very negligible offence. Some time back, on the bank of the Ganges at Baranagar, Gadadhar slapped on the chesk of a bramhin who became absent-minded in his act of counting holy names. Such feats of anger on the part of Gadadhar were seen on many other occasions.

It SO to SS 11

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

সেই সময়ে কেন আমি বৈষয়িক চিন্তা করিয়াছিলাম। অভএব এপ্ললে আমার ভয়ঙ্কর দোষ ইইয়াছে। ৫০

হে পূব্য মথুর। তুমি বন্তঃ পৃত্তক কনিষ্ঠ ভট্টাচার্যাকে সর্পরতো-ভাবে রকা কর। বেন তাঁহাকে কেহ করনও কোনরপ নিপীড়িড না করেন। ৫১

তথন মণুৰানাৰ হাণীয় কথা তানিয়া এইকণ সিদ্ধান্ত ছিত্ৰ করিয়াছিলেন যে ইহা দিব্যোখাদের ককণ আমাত্র বাবাতে আজ এই লখন সম্পূৰ্ণক্ৰণে প্ৰতিভাত ইইয়াছে। ৫২

मध्यनोलायां ध्रम अ:।

যদি কাংগ্রও ভাবাবস্থায় স্বল্লমাত্রও ক্রটি হয় বাবা তাহা দেখিয়া অগ্নিভূল্য অলিয়া উঠেন। ৫৩

ইতিপূর্বে বরাহনগরে গঞ্জার ঘাটে কোনত একটি জাপক আঞ্চার অক্সমনত্ব দেখিরা তাঁহার গণুহলে করাঘাত করিয়াছিলেন। মুক্তরাং বাবার এমত অবস্থায় বিজ্ঞাচিত্রণ বহুস্থলে দেখিরাছিলেন।

> वायुरोग प्रवीचिह्नं सत्ता भीमयुरो सङ्गत्। स्नितातास्य विख्यात वैद्याराज सङ्गियम् ॥ ५६ स्नुमारटुनि वास्त्य वैद्यास्य विद्यारद्ः। भङ्गमसादमाह्य चित्तत्त्वां सम्मारयत्॥ ५०

@8|@@

रित श्रीरामेन्द्र सुन्दर भक्तितीय विर्वित श्रेपीरामक्त्यानागरी पारमञ्ज्यां संश्वितायां गराधरस्य प्रसानन्तरः गामः तण्ड्वनैन राज्या मनवास्त्रसः दृष्टा राज्यक्षे चपेटाधातस्यी मध्यतीलायां सतमी-राज्यायः ॥ ७

Seald. 4 0

Mathuranath thought that this might be due to some disease. So he got Gadadhar treated by Ganga Prasad, the best physician of the times.

Here ends the seventh Chapter of Madhyalila in the "Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam" written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha.

বঙ্গান্যবাদ :--

ছতএর ইহা যায়ুরোগের পূর্বলক্ষণ। মধুরানার এইংগ দিক্ষান্ত করিয়া কলিকাতা নহানগরীর স্থানিক বৈভরাজনহর্ষি গলা প্রসাদ দেন নামক ক্ষিয়াক হারা চিকিৎসা করাইলাভিলেন। ৫৬/৪%

भष्यबीलाया ' ७म अ: ।

শীরামেন্দ্র স্থানর ভক্তিতীর্থ বিরতিত শ্রীপ্রীরাসকৃষ্ণভাগরতের মধানীলার সপ্তম অধ্যায়ে রামী অঞ্চননতা হইলে গরাধর রামীর গাত্রে ভয়নন্তাতে করাঘাত করেন ইহাই বর্ণিত হইল। (মঃ ৭ম আঃ সমাপ্ত)

मध्यकीलायां चष्टमीऽध्यायः।

ततो सगन्यसमङ्गामना विधाय देव्यास्तद वूर्व्वसाधन' । देनन्दिनाध्यात्मिकभावाङ्गितःवर्त्तुं न यज्ञः सतसस्ययपतः ॥ १

> भावावेयात् सर्वेदा तत्त्रप्रव्यात् वाद्या पूजा वर्षिता वेवरूपा। पूजी भीगं प्रवक्तः सम्प्रदाय सत् पद्मालत् पायदागं चकारः॥ २ कदापि वा घ्यानिकास्य चिक्ती विस्थाय पूजां कायस्थिकाद्याः। देव्याप्रस्तैः पिव विजुपते र्थासाहिसिः पाच्यं निकाः हि सुर्त्तिः॥ ३

Goddess revealed her own divine self to Goddedhar From now onwards Goddedhar failed to perform services in regular order due to his

divine preoccupation. Il 1 to 3 II

বঙ্গাত্রবাদ

অন্ত:পর অগতের মঞ্চলস্বরূপ মঞ্চলমর গণাধর দেনীর অ্লোকিক সাধনা করিয়া যে দেবীকে যোগিগণ সর্বদা ব্রহ্মমন্ত্রী বলেন। সেই দেবীর অলোকিক স্বরূপ গদাধর প্রভাক করিয়া জীব্যুক ইইয়াছিলেন।১০ श्रीशीरामक्षरणमागवतम्

भध्यनीलाया प्रम आः।

मर्वमा फारवहारव विज्ञाविक व्यक्तःकत्रम शमाधरत्रत्र व्यक्तिम

244

আধ্যাম্বিকভাবের বৃদ্ধিবশতঃ এবং কর্মকান্তের প্রপারে অবস্থিত বশতঃ ভবভারিশীর পূজা করিতে সমর্থ হন নাই। সর্মধা ভাবাবেশে তক্ষম্ব বেডু নিয়নিওভাবে সাধারণ পূজা হয় নাই অন্ত্রে ভোগদান ক্রিয়া উৎ পরে পাগু অর্থা দিডেন। ২

কোন সময়ে বা ধান নিম্মানিতে ভগৰতীয় পূজা ভূলিয়া গিয়া দেবীর বিবপত্র পূজা ও চন্দদানি দিয়া নিজের পূজা ক্রিতেন। ৩

> भोग्यद्रव्ये भींजन' स्रविधाय स्त्रीच्छिटावैभींगदान' समर्प्ये । विश्मृत्यासा वर्षे काश्चर्रीद भाव'

तस्यो स्तब्धी वृहसुन्नसमानः॥ ४ दगायामस्या नातस्य महादेखाः प्रपुतनः ।

भस्तभाष्यमधं सन्ये सेवाया वाह्यक्वतः ॥ ५ तालान्यःकावा वाह्य विषया विश्वतेभवः ।

जतोऽस्यं पूजन' वाद्य' विषतुत्रा' हि निषितं ॥ ६ विस्टब्यें व स्त्रीमधुरः पूजकार्यः प्रयक्षान् ।

कपया भवतारिख्याः पूजकं प्रायतस्वणात् ॥ ० गदाधरस्य कासेऽस्मिन् पिळ्या तमयः सुधोः । सपस्डितः सटाचारः कर्मठो रामतारकः ॥ ८

Gadahar himself would eat a portion of the cooked rice and dishes intended for the Goddess and offer the remaining portion to the Goddess. He lost all sense of the difference between the continuous and the worshipped and rangingd

He lost all sense of the difference between the worshipper and the worshipped, and remained unconcerned with a vacant mind. Mathuranath mused in himself, "In this state of mind," I think, li

ł

मध्यजीनायां प्या अ:।

is not possible for Gadadhar to perform the services to the Goddess which are, with him, as avoidable as poison." So Mathuranath made up his mind to appoint another priest in the place of Gadadhar. Just at that time pandit Ramtarak, the son of Gadadhar's uncle, was available for the job. He was a good scholar and came to Dakshineswar on the look-out for a job. ii 4 to 8 ii

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এবং দেবীর ভোগামব্য শ্বরং ভোনন করিয়া নেই উছিই আমাদি বারা দেবীর ভোগ দিয়া পূঞা পূলকভাব ভূপিয়া গিয়া বৃদ্ধ মুক্ত শ্বভাব গদাধর শুঞ্জাবে অবস্থান করিতেন। ৪

সেবার অরপ সাধারণভাবে নিয়মিত থাকার এমত অবস্থায়
বাবা গদাধরের মহাদেবীর পূকা আমি অসন্তব কলিয়া মনে
করি বাবার অন্তক্রণ সম্প্রভি বাহাবিষয় হইতে সম্পূর্ণরাপ পৃথক
ভাবে অবস্থিত। অতএব বাবার বাহা পুরা বিবহুল্য ইহা এব
বিশিক্ত। ৫৬

এইপ্রকার আলোচনা করিয়া মধুববাবু অন্ত একটি পুঞ্জের জন্ম চেটা ক্রিয়াছিলেন। এমত অবস্থায় গদাধরের গুল্লতাত স্বামনানাইয়ের পুত্র জানী সধাচারী কর্মসুশল অপতিত বামতাবক কর্মপ্রাপ্তির জন্ম দক্ষিপ্রেমে আসিয়াছিলেন। ৭৮

> आगतः कर्ममासय दिचिषम्य सन्दिरं । गदाधरस्य रोगोऽयः यावस याति निश्चितम् ॥ ८ तावदे पूजनं मातुः करोत् रामतारकः । इसधारीतिनामास्य भदतः ठाकुरेण् वै॥ १०

तिगत स्रवधारीति नान्मैव विदिती छनै:। इनधारी तती भूला प्रकस्य पदेऽपि त'॥ ११ स्राहाराये श्रीमञ्जूर विद्यापित मयाकरोत्। स्रवालः भचित्रपामि नान्यपार्श्व 'बाटाचन ॥ १२ - ग्रुलातन्मयुरानायोऽपुरवाच इनधारिय'। कायमेव' नव स्वाता भारिनेयोऽपि पडितः॥ ११-

At once Ramiarak was appointed to do the services to the Goddess till Gadadhar was cured of his disease Previously Ramiarak was named as Haladhari by Gadadhar. Accordingly here also he was known as Haladhari. On his appointment he gave out to Mathuranath that he would prepare his cwn meal as he never took rice cooked by others. Mathuranath argued, "Why, then, do your brother and the learned nephew take the cooked rice offered to the Gaddess".

বঙ্গানুবাদ ঃ—

গণাধরের এই বাষ্টোগ শত্মিন পর্যায় আহোগ্য না হয় তত্তিন রামতারকই তবতারিশীর পুলাকার্য্য করুন। এইরূপ নির্দায়িত বা বাবলা হইয়াছিল। ১

এই রামতারকের নাম পূর্বে কামারপুকুরে ঠাকুর হলগারী রাধিয়া-ছিলেন। এই দক্ষিণেখরেও রামতারককে হলগারী নামেই পরিচিত কুইতে হইরাছিল। ১০

मध्यनीनायां पम थः।

হলধারী পৃষ্ণকের পদে ত্রতী হইরা নিজের আহারের জন্ম মধুরা নাগকে জানাইয়াছিলেন যে আমি অন্তের পাককরা জ্ব্য খাই নাই। অতএব আমি নিজে পাক করিয়া খাইব। ১১১১২

মধুরবার হলধারীন কথা গুনিয়া বলিয়াছিলেন এরূপ কেন্ ? তোর ভাতা এবং পশুড ভাগিনেয় ইহারা দেবীর প্রাণীয় অন্ন ভক্তিপুর্বক ভোজন করেন। ১৩

प्रसादीयात्त्रं देव्यास्त्ती अत्रता भचयती अ व ।
सञ्चरने व सुत्ते ऽपि शीरामतारकोऽव्रज्ञीत् ॥ १४
भ्वातुम्प्रैं अमेद बुद्धित्वादुष्यसागीवनस्वनात् ।
न दोयसास्य तद्द्रपे प्रसादीयात्व भोजने ॥ १५
भागिनीशेऽपि तस्यै व वश्यतापा सं सृत्तः ।
गदायस्य सद् भ्वातुमेता तन्त्रसमिव हि ॥ १५
कर्युः गतेषु प्राण्यु तया न करवास्य व ।
इन्नायुक्षभित्रस्थान्त्रस्थानस्य स्वास्तर्यद्वाप्रस्थानस्य च ॥ १८

Ramtarak replied, "As my brother has raised hisself for above all such limitations he can do as he likes with impunity. My nephew is subservient to him and has no separate entity. As to myself I shall never do it to the last day of my life, as I believe that my religious austerity will be impaired if I do so." In absence of any oth raiternative, Haladhari was allowed to have his own way. He however, could not be free from all doubts as to the uncommon spiritual achievement of his brother, Gadadhar. Il 14 to 18

श्रोशोरामक्षरणमागवतम् सप्यनीनायी ≃स वः।

বঙ্গানুবাদ

247

সাত্যাৰ মধুৱবাৰু এই লপ বলিলেও যামভাৱক বলিয়াছিলেন আমায়

ভাতা গদাধরের অভেদ বৃদ্ধি বশতঃ এবং উচ্চ মার্গ অবলম্বন বশতঃ তাঁহার পকে এইরূপ প্রসাদীয় অন্ন ভোকন রুক্ত দোব হয় না।

১৪।১৫ ভাগিনের অধ্যক্ত আমার জাতার বগুড়া আন্তি হেতু ভাঁহার যেমপু মত অধ্যন্তামেশত সেইমপু মত। ১৩

বৈরপ মত অধ্যরন্দের ওপেলেশ দত। ১৬

কিন্তু আমাদের কঠাগত প্রাণ হটপেও আনথা ঐকণ আচরণ

কিন্তু আমাদের কঠাগত প্রাণ হটকেও আনথা ঐকণ মাচরণ করিব না তাহাতে আমার আজন। ধর্ম নিঠার চানি হটবে। ১১ এই জণ ভাবে ভোলন নিঠারকাঃ পুর্বক হণ্যায়ী বেবীল

এই ক্লপ ভাবে ভোলন নিষ্ঠাঃক্ষা পূৰ্বক হলধাত্ৰী ধেৰীৰ পূজায় ত্ৰতী ইইয়াছিলেন। কিন্তু হলধাত্ৰী আপৌকিক ভাবে ভাবে অবস্থিত গণাধ্যকৃত্ৰ নাধনাত্ৰ বিশেষ ভাবে বিধাস বাপন কৃত্বিতে সমূৰ্য হুইয়া ছিলেন না। ১৮

छापनायां सुविनानः कर्ष्णं न सर्वया चमः ।
करावि वा तदावारे संग्यः प्रकटीकृतः ॥ १८
यक्तः वा स्वयमं भूरिरुपामधाकरीत् ।
यवमहित काणि स्विनित निव्यासमा ॥ २०
देव्या सह माद्यमा "कुर्यता ठाकुर्य्या हि ।
स्तम्यपानं कृतं देव्याः सुवे च मिमूना यया ॥ २१
करावि या यादमूने यितनः स्वन्तरहर्यः ।
कोई कुद महादिव पुतः मां पुत्रवत्तृमे ॥ २२
यसमुक्तः महादिव्याः पदीरपुटा चन्त्रमा ।
क्युमिः महादिव्याः पदीरपुटा चन्त्रमा ।

सध्यतीलायां दम् अः।

Some times the conduct of Gadadhar seemd to be quite unbecoming. At other times it appeared to be deserving unreserved praise. Some times again he was seen to behave like a son to his mother. He would suck the breast of the Goddess like an infant. Some times again he would fall at the feet of the Goddess and cry aloud saying, "Oh Mother, be kind to take me on your lap." He would wet the feet of the Goddess with his tears and hold them firmly. II 19 to 23 II

বঙ্গান্থবাদ ঃ—

কথনওবা গদাধরের সদাচারে সন্দেহ করিতেন কথনওবা ভূরি ভূরি প্রসংশা করিতেন এবং কোনসময়ে দেখিতেন ঠাতুর তম্মর ভাবে দেবীর সহিত গর্ভ ধারিণী মাভার মত বাবহার করিতে-ছেন কথন ও বা শিশু পুমাবং দেবীর তানপান করিতেছেন।

१३।२०।२१

অভ কোন সময়ে দেবীর পাদতলে পতিও ইইরা ক্রণন বরে বলিতেছেন হে পুত্র বং সলে নহাদেবি আমি ভোমার পুত্র। আমাকে কোলে করুন।২২

এই বলিয়া নিজ বক্ষ্ণ দেবীর চরণে স্পর্শ করাইয়া প্রঞ্ সিক্ত পাদযুগল দৃঢ়তর রূপে ধারণ করিতেন। ২৩

> भावोच्हामिमाः हष्टा इनघारी सुविधितः। शवददुषकप्टेन ठाकुरः भावविध्रहम् ॥ १४ परे तामय जानामि ब्रह्मकृषिणमीव्यरः। स्वत्वेदः प्रत्युवापेदः ठाकुरी इनधारिषम्॥ २५

मध्यनीनायां अमं अः।

सावधानी अथ त्यं भी न पुर्तिवस्मृती अव । यु.वा गादाधरी वाच' इलधार्याववीहचः ॥ २६ स्वत्वक्ष् पुनस्त्यं क्षे गीसुं नालसिंस भुव' । एकिस्को महाग्राक्ष स्त्विय नुन' समागता ॥ २० हत्या करणास्या शातमस्य भया हर्म् । . मतो गदाधरेणोक्ष' वसात् दिख्यं ग्रदे ॥ २८ क्षित्वान' मया साह्यं तती श्वास्थासि है मत' । एवसुक्का महातेजासुखीश्वाव' गतः स्व हि ॥ २८

On seeing such outburst of spiritual exuterance Haladhart spoke out to Gadadhar,
I have realised to-day that you are none but
God's own self." At this Gadadhar replied, "Be
careful not to forget again." Haladhart said, "you
hall not be able to conceal your true self
from me. It is now beyond all doubt that you are
now bestowed with the divine power. I have
learnt this to-day by the grace of the Goddess."
Then Gadadhar said, "Oh Haladhart, if you so
please you may stay here for some time so that
I may know of your views." On saying this
Gadadhar best stlent. 28 to 29

বঙ্গান্তবাদ :---

হৃদধারী গদাধর এ রূপ মহাভাব দেবিল্লা ভাব বিগ্রহ ঠাকুরকে উচ্চকঠে বলিয়াছিলেন ওরে আফ আমি ভোমাকে প্রকাষরূপ ভগবান বলিয়া জানিলাম। ২৪

मध्यनीलायां प्रम अ:।

এই কথা শুনিয়া ঠাকুর হলধারীকে বলিয়াছিলেন খহে তুমি
নাবধান হও পুনর্বোর ভূলিয়া বাইও না। হলধারী গদাধরের
ঐরপ কথা শুনিয়া বলিয়াছিলেন ভূমি ভোমাব স্বরূপ আমার
নিকটে পুনরায় গোপন করিতে পারিবে না। ইহা এব সভা যে
ঐবরিকী মহাশক্তি ভোমার অন্তরে পূর্ণরূপে একালিত হইয়াছে।

কলণামন্ত্ৰীৰ কুপায় আমি আৰু বিশেষ ভাবে জানিয়ছি। ২৬১২৭ তৎ পরে ঠাকুৰ বলিয়ছিলেন ওবে হলধারী কিছু কাল আমার সৃহিত দকিশেবরে অবস্থান কর তাহা হইলে ভোমার বণার্থ মড কি জানিতে পারিব। এই কথা বলিয়া ঠাকুর মৌনভাব অবলম্বন ক্রিয়াছিলেন। ২৮।২৯

ततः कितपयाषःस गतेषु चलपारिण ।
ढातुराचरणं इष्टा भावान्तरस्परिश्चतं ॥ १०
योऽसी गदाधरः पूर्वं प्रसादोयात्र भीजने ।
सत्ववत् पश्चयदार्जः परि एतेनायजेन हि ॥ ११
दोनलपये संसिद्धे वधुना देव एव सः ।
साधनार्यः साधारण स्वार्धस्यवस्यप्रभव्य यत् ॥ १२
स्थानं तद्वीतकरणं स्ववस्तिन न कुप्छितः ।
विश्वतीष्व्रहणनाणि सस्तकं ये गदाधरः ॥ ११
सम्मार्जनी स्वयः नीलोष्टिष्ट स्थानसमाज्ञं यत् ॥ १३
सम्मार्जनी स्वयः नीलोष्टिष्ट स्थानसमाज्ञं यत् ॥ १३

After some days, on seeing the peculiar conduct of Gadadhar, Ha'adhari revised his opinion about Gadadhar. He observed that

२७२ श्रीशीरामकृत्वामागवतम्।

मध्यतीलायाः प्म अः।

Gadadhar, who entered into unending orguments with his learned elder brother against accepting offered rice, could now wash with his own hand the place covered with the untouchable remains of meals, and corry them on his head to the Ganges. 30 to 34

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

তং পরে কিছু দিন গত হইলে ঠাকুরের কার্য্য কলাপ দেখিয়া হলধারীর মনের অবস্থা অভ্যরূপ ইইরাছিল। ৩০

অৰ্থাং হলধাত্ৰী ভাবিভাছিল যে গলাধর ভবভাবিপ্রর প্রসামের এহণ বিবয়ে জ্যেষ্ঠ জাভা রামকুমারের সহিত নানা ভাবে ওর্ক বিতর্ক করিয়াছিলেন আল্লুনেই গদাধর ধীনভা সিদ্ধি লাভের জ্ঞা সাধারণের। ৩১

অম্পৃত্য অনিষ্ঠ কারক উচ্ছিত্ত স্থান মার্জিত এবং উচ্ছিত্ত পত্র মস্ত্রকে স্ট্রয়া গ্লাগড়ে ফেলিয়া দিভেছেন। ৩২। ৩২। ৩৪

> पुनरप्पदिने साधुः सम्बुधमदर्गयत् । मर्जेजीवे जिवज्ञान साधनसिदये सुर्थः ॥ १५ देस्द्रिष्टिष्ट भक्तानामकरोद्वीजनः स्वयः । महापमाद वीधेन मस्त्रकीयरिधारयन् ॥ १६ सन्देक्सानन्द्यती कृत्यतिष्म गदाधरः ।

तत्वसमन्दर्भाः मृत्यातयः गदाधरः। यया धनो मध्यधनः प्रसानन्द निर्मृतः ।। ६० इटा पै र्याच्युतिः प्राप्तो ४०४।शो गदाधरम् । मऋोध मृत्यभितन्तु कि' लत' भीः जुडुदिना ३ ६०

मध्यनीलाया दम अ:।

न्नानतः पितलेष्विष्ट गलाधंकरणङ्गतम् । तेन ल' पतितो भूला चष्डानल्यं गतीऽप्रना ॥ १८ परन्तु ते पुलक्षका विवाहो न भविष्यति । सरमाजिकानौ स्वन्तु बींजूती नाम संगयः ॥ ৪॰

On some other day Gadadhar showed his sense of equality in all beings disregarding all difference between himself and the poor lepers. He also ate the remains of meals left by the lowest classes of people, with great devotion as if these were the gills of God. He also danced in loy like a poor man suddenly growing rich. At this Haladhari lost his patience and said, "Oh Gadadhar what a fool you are? Don't you see that you have lost your rank and status by defiberately taking the remains of meals of the untouchable classes of people. You and your posterity will surely be condemned by society.

35 to 40

বঙ্গানুবাদ :---

ঠাবুর অফ একদিন গরিত্র ও কুঠাদি রোগ গ্রন্থ বাজির সহিত নিশকে কিছু মাত্র তেলবুদ্ধি না করিয়া সর্বে দ্রীবের সমবৃদ্ধি দেখাই তেছেন। এবং সর্বে ভীবে শিবজানে এত্রণ অত্যক্ত অপরিত্র মহাপাতকী গণের উদ্ভিক্টার চোজনেরও কিছুমাত্র কুঠাবোধ করিতেছেন নাঃ २७8 श्रीश्रीरामक्त⁵णभागवतम्

মচযতীলায়া দ্ম অ:। এবং মহাপ্রবাদ বোধে মন্তবে ধারণ বরতঃ দরিজের ধনসাভের

29166

म् अदम्भिन्द द्वारा नृष्ठा कद्विरण्डाह्म । ०८। ०७

ঠাকুতের এইরূপ বিকল্পাচরণ দেখিয়া হলধারী অধৈর্য্য হইলা ক্রন্ধ ভাবে বলিয়াছিলেন ভূমি কুবুদ্ধি বলতঃ এনকল কি করিভেছ।

দেব জ্ঞানপূর্বক চণ্ডালাদির অন গাইলে চণ্ডালছ প্রাপ্ত হয় এইরূপ শাস্ত্র বাক্য অতএব তুমি চণ্ডাল হইয়াছ। ৩৯ সামাজিক ব্যক্তিগণ কন্ত্রক তুমি পরিত্যক হইণ্ডেছ। তোমার

সামাজিক ব্যক্তিগণ কর্তৃক তুমি শৱিত্যক্ত বইকেছ। তোনার পুত্রকভাদির বিবাহ হওয়া কঠিন। বা তুমি অভ হইতে ভাতি চুড়ে বুইলে। ৪০

संग्राक्ष ममस्य याद्येन इन्यसंदिणः ।
अवार्ष्ये ये माश्रोयर्ग धारक्षस्य योगिनः । ४१
निःशिपं भग्नतामाप धैये सेतुर्मस्तानः ।
सतीद्दनस्यस्य मुक्त कोधमस्तुरिताधरः । ४२
प्रीशाच ठाकुरस्तन्तु पर्कितः इन्तथारियम् ।
स्वया त्रीभगवद्गीता धीताचाध्यापिता भ्रवः ॥ ५१
विदान्तवाक्य स्तीमस्य विचारीर्श्य कतः स्वया ।
ग्रास्त्रमस्य जानास्य विचारीर्श्य कतः स्वया ।
ग्रास्त्रमस्य जानास्य ति सन्यते ॥ ॥॥
सर्वे मह्मस्य जानिति किः नासिभायते ।
सर्वे नह्मस्य इतिहस्यादसीकनात् ।
सारायण स्वरूपते स्वर्धाती कनात् ।
सर्वात्रात्र में वित्तयद्विः साधुनास्यर्थमाः ॥ ४६

These words made Gadadhar furious. He at once replied, "You have not only read but

मध्यसीलाया प्रम अ:।

taught others that God is the only reality and every thing else that you see and feel is false. To day all impurities of my mind have been removed by taking the remains of meals left over by the poor untouchables who are but manifestations of the one and undivided." 41 to 46

বসাত্ৰাদ :--

সংসার কূপে নিময় হলধারীর কথা তনিয়া অসীম গাঞীর্য ও ধৈর্বার আধার হইলেও মহাবোগী গদাবর অধৈর্য্য হইয়া অঙাত্ত ক্রম্ম ব্যব্দ বিকৃত করিয়া হলধারীকে বলিয়াহিলেন ৷ ৪১ ৪২

তুদি নয় নীতা পাঠ কর ছাত্রগণকেও নীতা পড়াও বেদাত দর্গনের অনুশীদন কর শাত্র বাধার সময়ে অতি দৃচভাবে বধ এই পরিদুজ্জান অগন দিখা প্রকাই সভাবত সমত অগন প্রকাশ কর্মন করে বিব করে পৃত্তি করাই করবা। এই সকল কথা পুনাপুনর্বার বিশ্বিধ কর্মা হ ৪০181816

দহিত্র নারায়ণখনগ এইবপট সাধুগণের উপদেশ। ওতেএর দহিত্রগণের প্রসাদীয় অরচোলন করিয়া আও আনার চিত্ত শুদ্ধি চুইরাচে। ৪০

जहें दें भगवदाका खालें व्या पिछते: मदा।
गृतियें बदाकें च पिछता: ममदोंगन ॥ ४०
किरवंदा चित्तितहों दें ताहमोहि गाट. मुंधे।
मद्रा मदा मत्तियांनि मदियांनि विद्यापियाः। ४८
गावातुमोनिन 'तो पिड सूर्य' पिछतमानिन'।
गामहाध्यायन भाषण्य' विद्यन' प्रतिमाति तै। ४८

योथीरामक पाभागवतम्

मध्यनीनाया पम अ:।

त्रु तेव ' इत्तथारी तु गास्त्रसिद्वान्त मुस्तमे । स्वपांडित्सस्याभिमान' सर्वे' समजदात्तदा ॥ १० स्यृतात्वेनायस्थितस्य विदुषी इत्तवारिकः । जातस्ये व ' ससिद्वान्तो जीवन्मज्ञो गदासरः ॥ ११

इति श्रीरामिन्द्र सुन्दर मिलतीर्थं विरचिने श्रेणीरामक्रणभागवरी सध्यलीनार्या पारमञ्जलो संज्ञितार्या गदासरस्य सर्वेजीवे यिवज्ञान सामनक्रणीरम्बीस्थायः ॥ प

"Those who have realised the truth never find any difference between a dog and a man. All your studies have been in vain. There is a wide gulf between what you say and what you do." On hearing this wise saying of Gadadhar, Haladhari ceased to boast of his erudition, and came to conclusion that Gadadhar had attained salvation even though he was alive. 47 to 51

Here ends the eighth chapter of Madhyalila of Sri Sri Remakrishna Bhagabatam composed by Pandit Ramendra Sunder Bhaktiliriha 8

বঙ্গাতুবাদ :—

২৬৬

অতএন এইরূপ অবস্থায় ভগবানের বাক্যই প্রমাণ বা পণ্ডিড-গণের সর্বাদা মনে রাখা উচিড অর্থাৎ ভগববাক্য এই যে বিদ্যা বিনয় সম্পন্নে আক্ষণেবিহারিনি।

सध्यनीनार्या पम अ:।

শুনি চৈব অপাকে চ পণ্ডিডা: সম্পানন: । গীডা ৫আ: ১৮ প্লোক অৰ্থা: বধাৰ্থ পণ্ডিত যিনি হবেন তিনি বেৰজ প্ৰাক্ষণকে ও বেজপ বেৰিবেন গজ; হাডা, কুন্তুর ও চঙাগুৰেও দেইজপ দেখিবেন। তুমি জামাকে ভোনাবের মডই ভাবিয়াছ। ভোনরা যেমন মূবে ভোতা পানীর মড প্রকাই সভাবত্ত মূবে সর্জবা বল। আর কেবন মাত্র পত্নীয় প্রিফর্যার সম্পান্তেই স্ক্রিয়া ব্যতিষ্যন্ত হইরা থাক। ৪৭/৪৮

ভোমাদের মত শঠতা বৃদ্ধি আমার নর ? পারান্ত্রশীলনকারী পাতিত্যাতিমানী মূর্ব ভোমাকে বিক ভোমার শান্ত্র পড়া নিম্প ইংগ আদি দিব্য চকুতে দেখিতে পাইতেছি। ৪৯

হলধারী ঠাকুরের এইরূপ সর্বেধাত্তম শাল্প সিভান্ত ও যুক্তি পূর্ব ক্লা শুনিয়া নিজের পাতি ড্যাভিমান দুরীকৃত হইয়াছিল। ৫০

এবং অভ্যন্ত আশ্চর্যাধিত পণ্ডিত হলধানীর ইবাই সুধিদ্ধান্ত হইয়াছিল যে গদাধর জীবসূক্ত পুরুষ। ৫১/৫২

্রীরানেক্স কুদর ভক্তিতীর্থ বিরতিত ইন্মীরান্ত্রণ ভাগুবতের মধানীলার মটন অধ্যায়ে গলাধারর পুততত ভাই রাম্তারক বা ব্লধারীর ভবতাহিনী তালিকার পূলায় ত্রতী হব্যা এবং গাণুবরের সর্বভাবে শিবভান সাধনা বলা ইইল। না ৮ম: সমান্ত

सध्यमीमायां भवभीध्यायः

सन्दिरम्य प्रतिहासी गतः वर्धेषतृदयः । किन्तु गदाधरम्यायः दियोग्यादो गतो न हि ॥ १ साम्याविहि बिग्नेयम् वेयमुकः विचलपेः । न याद्रुद्धावयाय्य गत्रस्यः सर्वति भूवः ॥ २ तात्रदुष्मादभावया न किदिन्तु वरिवन्तं नः । स्रविचलोति नः ग्रास्तमस्यतासारस्य सत्तरः ॥ ६

योषीसमञ्जूभागकतम्।

मध्यलीलार्था ८च थः।

वन्तादरोगमुग्नवं मधुरो विकाती स्मा । इत्येन समाजोषाविधोयायः समाधितः । । ॥ पारोग्य च्यानुरोधेन क्येणा प्रतिमां भृतिः । पारोग्य कार्यो काश्चित्तस्य समीयतः ॥ ॥ अरवद्योगार्थः ग्रीमक्तद्रोगमुख्यः । तद्य गटावरोज्यसा वस्यिती स्वानमास्यतः ॥ ॥

It was four years since the temples had been founded, but Gadadhar could not be cured of his divine madness. At lost the physicians declared that he could be cured of his madness by cexual intercourse. Accordingly, in consultation with Hriday, Mathuranath managed one night to keep a beautiful women by the side of the bed of Gadadhar who happened to be away from his room. It to 6

বঙ্গানুবাদ :--

30%

মন্দির প্রতিষ্ঠার পর প্রায় ৪ বংসর গত হইলেও গ্রাংরের দিন্যোমাদ বা সাধারণ লোকের নিকটে পাগল ভাব নই হইয়াছিল না (১

্র বছতের চিবিৎসকগণ গদাধরকে দেখিয়া এইরূপ বলিয়া হিলেন বে বতদিন পর্যান্ত গদাধরের ত্রী দংসর্গ না হইবে ভতদিন পর্যন্ত উদাদরোগ আবোগ্য হইবে না ইহাই আধাদের শারাচার মত।

सध्यलोलायां ६स अः।

মধুরবারু ভিকিৎসকগণের অভিপ্রায় জানিতা অভ্যন্ত চিপ্তিত হইয়া স্বন্ধরামের সহিত যুক্তি করিবা ঠাকুরের রোগ আবোগোর হন্য একটি অবৈধ উপায় অবলম্বন করিয়াছিলেন। ৪

অর্থাং কোনও একটি পরমা স্থলারী যুবতী ত্রীলোকতে ঠাকুরের উপ্রোগের জন্য লল্লার পর জাঁহার শ্রার গার্মে রাথিয়াছিলেন।

w

प्रविद्य सक्षी' इक्ष्म सायाञ्चे ता' स्टब्हिन्ते ! अपूर्व्वाल्खास्त. स्वक्ष्मण्डः इत्यमाञ्चयत् ॥ ० अरे इद्ध इद्घ द्वात वारः वारं वदं य सः । यश्चीह प्रश्न श्रीष्ट में में में के केयं समामामा ॥ ८ इत्योगित तराः आवंस्तामान्य स्विध्यः । यस्त्रश्चीमृत स्ताः तक्षणे दर्याष्ट्रयं कराः ॥ ८ सत्तरश्चीविद्योगितम् मत्त्री मातुषी महान् प्रणम्य तक्ष्मीतान्तुगत्गतेन स्वरंण वै ॥ १० सा मा मिति वदनभूति वदाच्चित पुट्यरः । योगासमिनीविद्या प्रार्थना मक्षीत्तर। ॥ ११ अतस्त्रव दीनश्चीम प्रवाय देष्ठि चाव्यप्तम् ॥ १२ अतस्त्रव दीनश्चीम प्रवाय देष्ठि चाव्यप्तम् ॥ १२

At night on entering his room Gadadhar found the woman standing. He at once shouted in great joy and called in Hriday who feigned to be greafly surprised. Gadadhar knelt down with folded hands and prayed to her with tearful

eyes, "Oh Mother, if thou hast been pleased to come to my cottage, be pleased to give your blessing to my humble and wretched self."

7 to 12

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ওংগরে বাজিতে ঠাকুর পঞ্চনটার কুটারে প্রবেশ করিয়। ওলংগ গেই ট্রোলোকটিকে দেখিয়াই আনন্দের সহিত অতি উচ্চ কঠে অর্থাৎ চিংকার করিয়। ভাগিনের শ্রীমানু ফ্রন্মরামকে ভাকিয়াছিলেন।

অর্থাং বলিয়াছিলেন ওরে জন্থ অন্থ আঁত্র শীত্র এবানে আনরর
শীত্র আর । আনিয়া দেখ, আমাদের কুঁড়ে বরে কে একটি অপুর্ব্ব রূপ লাবণাযতী পার্যা ফুন্দরী জীলোক রাখিরা নিরাছে। এইবপ ভাবে বারস্বার ফুন্বরক ভাকিব। মাত্র প্রবর্ত্তাম তৎক্ষণাথ কেই স্থানে আনিয়া সেই জীলোকটিকে দেখিয়া যেন কিছুই জানেন

না অতান্ত আ'ক্রয়ের মত হইরাছিলেন। ৮।>
তৎপরে দেখিলেন দেই পাগল মাতুল চকের জনে বক্ষয়ত্ত তথ্যরে মা, মা, মা এইরূপ পুন: পুনবর্গর গণ পদ ববে বলিয়া সংবাহন ক্রম্মান বাবে স্থানিক্রয়ে ক্রিয়ালিক্রয়ে

बीद्रामरन উপবেশন পূবর্ব ক করবোড়ে প্রার্থন। করিয়াছিলেন।

হে ভবস্থদরি যদি কুপাপুকবিক এই ক্ষুদ্র কুটীরে পদার্থণ করিয়াছ তবে তোমার এই দীন হীন পুত্রকে আলীকবিদ কর ৷ ১২ :

> येन में सनसी याच्छा पुरयेष्णगदस्विका। नारीमाळे माळवुडिङ हा सामुग्धता गता॥ ११

सध्यतीनार्या २म अ:।

ठाकुरस्य परीचाथं वैद्योपदेमतोऽवया।
रीतमृत्य कारवित्ता विद्यास्वादसंतुतः ॥ १४
कतं ुतः मञ्जूरेषेद्रमुपादद्यावलम्बतः ।
किन्दसाद्गुन वच्यां स दृष्टं भाः 'आतवा'स्तदा ॥ १५
स्वर्शनकः स्वर्गहेनीत्याद्यायित हेमता ।
कारामस्य तु संस्वर्गोक्षमे दायमः मणिः ॥ १६
तथेयं सुक्षसंस्वर्णा नहणी कीक्ष्मात्मिक्षा ।
स्वर्गाव सीन्दर्गसुता कासुक प्रीतिदायिका ॥ १०
अशोम संवत्वपात साथनाविद्य योगिनः ।
दृगं नेनेव विश्वंत प्रापाक्षणस्तरं गता ॥ १८

"Bless me that the Mother of the universe fulfils my desire." The woman became surprised to hear all this. Mathuranath took recourse to this plan to cure Gadadhar of his madness and to tempt him to family life, or it might be that he did so to test his holy innocence. When iron comes into contact with the magic stone it turns into gold but the magic stone dose not change into iron. The words of Gadadhar roused the holiness in the woman and she fell at the feet of Gadadhar. 13 to 18

বঙ্গানুবাদ :--

যেন জগদখা আমার মনোবাছা পুরণ করেন। তবন দেই যুবতী ঠাকুরের নারী মাত্রে মাতৃভাব পেবিরা অত্যন্ত আন্চর্চ্চারিতা হইমাতিলেন। ১৩

मध्यतीलाया प्रम अ:।

ঠাকুরের রোগ মুক্তির জন্য বৈদ্যবংগ্রি উপদেশ অনুসারে অধবা ঠাকুরের পরীকার জনাই বা হউক যে ফোন ও প্রকারে ঠাকুরকে বিষয়ে প্রকোশ করাইবার জন্য মুগুরবার্ এইরূপ উপায় অবসায়ন কবিয়াভিলেন। ১৪

কিন্ত এইরূপ অবস্থার ঠাকুরের অলোকিক আচরণ দেখিয়া মধুববাবুর এইরূপ মনে হইয়ান্তিল বে স্পার্শন্দির স্পর্শ বনত: গোহ ' বুর্ণ হয়। কিন্তু সোহের স্পর্শে স্পর্শন্দি লোহ হয় নাই। ১৫/১৬

সেইরপ এই কোমলাদিনী স্পার্শ মাত্রে প্রথমতিনী কামুক ব্যক্তিগণেব অভান্ত প্রীভিদায়িকা সন্ধ্ গৌন্দর্য যুক্ত ভক্ষণী হউলে ও অসীম সংযমী সাধনা সিদ্ধ যোগীর দর্শন মাত্রে সর্বপাণ বিনির্ম্ব্রেল হইয়া ঠাকুরের পাদপত্নে বিলুপ্তিভা হইয়া ক্রন্সন্থরে বলিয়াছিলেন। ১৭/১৮

सा पदीर्लु णितना सय उनाच कर्यान्वरै:।
पित रते वच्ची विज्ञाः रवस्यं न विद्वित्त ये ॥ १८
पातं कानामि ते रूपं सम्वै यो निन्दिनाञ्चणः।
स्वतस्य कावधा देव मामुख्य द्यागिषे॥ १०
पत्रमञ्जा तदा नारी सर्वर्त्त प्रारिष्ठाय सा।
प्रारम्भाकताथासा तत् पाटनुपितना सती। ॥ ११
प्रणस्य देव देवेगः ज्ञाला नारायणः एति ।
तिद्वार्थाय तत्त्रेय साधनायां रता मयत्॥ १२
तदा मयुरानाधेन मनस्य तद् विचित्ताताः।
ठातुरुष प्रविद्वातां ममेदः पुरुषित्वः॥ १
पेती विकार याचीयं देवस्य यद्दमिन्तैः।
सता पर्वन्यिता तस्य यव सानी मदासरः। ११

मध्यसीनायाः ८म अः।

चन्द्रादेव्यपि पुत्रस्य चिन्तयाकुनिता स्था ।
सिविध संरचणाय ग्रन्थूपा यत्न स्तिवे ॥ १५
माता संग्र रितः कवित् कामारमुकुराव्यनः ।
ग्रीष्ठ तत्न ममागस्य द्रचियेत्वर मन्दिरे ॥ १६
गदासर तत्न नेतु मन्द्रपाय म्युवेदयत् ।
आक्षणेत्र मन्द्रपानायः ग्रमं मत्ना व्यवित्तायत् ॥ १०
सक्षात्रना शीममुक्ते । स्वानस्य परिचर्तनात् ।
स्नेष्ट्रम्य्या जनन्यात् सर्वेदा परिचर्य्या ॥ १८
एवं तुष्टेन मनस्य दात् मात्रे धन थड्ड ।
वस्त्र सदस्यया्त्र ती योनन समन्दितः ॥ २८
अस्त्रमस्तद्रक्ष्वादि संरच्या कर्नेद्रतः ।
साम्य संवहकावस्या वस्त्र सामुक्तीचनः ॥ १०

On hearing the news, Chandra Devi became much perturbed and sent a man to Dakshineswar to bring Gadadhar to Kamarpukur. The man delivered the message to Maihuranath who was glad to receive it; for he thought that the change of place and climate might be beneficial to Gadadhar. So he gave a very large sum of money and sent Gadadhar in a cart escorted by a large number of armed guards. He elso said with tearful eyes. 25 to 30

বদাত্রবাদ :---

এবং সেই লোকটিকে বলিয়াছিলেন বে আমি আমার গদাধরকে কাছে রাবিয়া চিকিংলা করাইব। মাতা চল্রাদেবীর এইরূপ

मध्यनीनायां ८म अ:।

আদেশ স্ট্য়া সেই লোকটি দক্ষিণেশরে যাইয়া মধুর্বার্কে জানাইয়াছিশেন। মধুরবার্ও ভাল বলিয়ামনে ক্রিয়াছিলেন। ২০০১৬১৭

স্থান পরিবর্তনে এবং নাতৃরেছে রোগমূক্তির বিশেষ সন্তাবনা অতএব অসমূর্নিতে যাইজে বাবার ভালই হইবে। ২৮

মধ্রানাথ এইরূপ ভাবিয়া মাতা চল্লাদেবীর উদ্দেশে বহুতর অর্থ ও নানা প্রাতার বন্ধ তৈলসাদি দিয়া বহু গোশকটে বহুতর প্রস্তার সহিত বাবা গদাধরকে পাঠাইবার সময় কাঁদিতে বাঁদিতে

করবোডে বলিমাছিলেন। ২৯৩০

उमाचेद' सविनय' गच्छमा त' गदाधर' ।

योग्न' महामम' याचे तवाइ' चुह कि इट: ॥ ११
तद्दि पूर्वित संग्यद्ध प्रचयन च पुन: १
वाध' च' प्रचयमास क्याभृद्य नाय च: ॥ १२
एवं प्रचयमास क्याभृद्य नाय च: ॥ १२
एवं प्रचयमास क्याभृद्य नाय च: ॥ १२
एवं प्रचयमास क्याभृद्य नाय च: ॥ १२
वित्त स्वत्र सम्मागे त्रवीविंग यदः क्रमे ॥ १२
वित्त स्वत्र स्वतालय सुख्यचित्तो गहाधर: ॥ १८
प्राप्त इ' ततात्र स्वत्र स्वत्र ।
इस्वित्र व्यत्र वास्तिवी वाद चर्जान सुष्ठ स्वता।
एवं क्रियदिन याते यो सावो दिचणे करे।
तत्रायः पुनरके वायत्त्रत् वित्वस्वत्र । ॥ १४

"I, your humble servant, pray for your early return." With these words Mathuranath took

मध्यलोसाया' ८म अः।

the dust from the feet of Gadadhar and sent him to his native place. In the Bengali year, 1265, at the age of twenty three, Gadadhar returned to his home in his native village and felt very happy. He enjoyed the company of the villagers very much and told his friends all about Dakshineswar. After some days he however, relapsed to the state of mind which he had at Dakshineswar.

31 to 36

বঙ্গাত্রবাদ :--

বাবা আপনার অতি অধম এই দাসামূদান দকিণেখরে পুনরাগমন প্রার্থনা করে। ৩১

এই বলিচা উচ্চার পদপুলি মন্তকে পুনঃ পুরব্বার ধারণ পুরব্ জন্মভূমি পরিদর্শন জন্ম বাংলা সন ১২৬৫ সালের আবিন মাসে গাগধরের ডেইশ বংসর বহালে গাঠাইরাভিলেন। ৩২৩০

নিজের জন্মভূমিতে পিডার গৃহে—বহু বিনের পর আসিয়া
গাদাধর বেশ দাধারণ লোকের মত হুল অবহার প্রামনাদি লোক
সকলের সহিত দক্ষিণেরের বুজান্ত আলাপ আলোচনার সকর্মাই
আনস্পে থাকিছেন।

এইরপ ভাবে কিছুদিন গত ছইলে দক্ষিণেশ্বরে যেরূপ দিবাোগাদ অবস্থা হইত সেইরূপ এই পিত্রালয়ে হইল। ৩৬

> मानित स्वाधिनमा व्यातुला झन्दनेन व । भावावेप्रांसरा प्राप्ती बाझ्झान विकुततो ॥ २० भातिहृता; परिजना यान्योऽपि भयविञ्चलाः । तत् पत्नोवाधिनयापि वसूतः ग्रह्निता स्वरा ॥ ३८

मध्यनीनायां ८म अ:।

यदा व्याकुस्तिती मावो मायात छाकुरस्य हि ।
तदा भृतिर खाल इति शुश्च मीड्ल इत्यपि ॥ २८
मान्ना महा प्रमानि है 'एल्लीमान्तहये स्थिते ।
प्रत्युचमात्तमन्तीऽपि पुरुषा दिवसेऽपि च ॥ ४० यातु 'पिळ्यने तेऽपि स्थ्य' मोता भवन्ति थे ।
कमानिमान्धार्ते च एकलः त्रीयदाश्चरः ॥ ४१
प्रीय साति 'मातःखाला पुष्प इस्ती स्ट्रोऽस्थित्। ॥ ४१
कस्याखिद्यि वा रात्रां तदोवीमध्यमायज्ञः ॥ ४२

Gadadhar would very often cry out, "Mother" and fall into a swoon. All his friends, relatives and also the villagers got frightened. When Gadadhar was not agifated by the stroke of divine madness he would go in the moonless night to the burning grounds of Budhui Mandal and Bhuti's canal and after passing the night there all alone he would return home in the morning with flowers in his hand. 37 to 42

বঙ্গান্তবাদ

মা মা বলিরা উচ্চৈ: শতে বাবুলিত হইরা ক্রন্সন। এবং ভাবাবেশে তন্মতা বশতঃ বাহুজান শৃত্ততা এইরূপ দেবিরা শন্নীবাদী ও আত্মীয় বজন সক্ষেট নানা প্রকার ভাবে ভাত হইয়াছিলেন। তথতদ

নে সময় গদাধরের ব্যাবুলিত ভাব না হইত তথন কামারপুকুরে দুই দিকের দুই মুনানে মুধীং একট্ল রুষুই মোড়লের মুনান।

मध्यनीनाया'ध्म अ:।

অন্তৰ্গিক ভূডির খাল বলিয়া শাশান এই চুইটি শাশানে অমাবস্যার অন্ধ্রার রাজিতে একা গদাবর সমন্ত রাজি থাকিয়া প্রোভংকাপে স্থান করিয়া পূপ্প হস্তে ঘরে আসিতেন। যে ছুইটি শাশানে অভি বিশিষ্ঠ বান্তি ও দিবাভাগেও একা যাইতে পারিতেন না।

৫৯।৪০।৪১

रामेम्बर स्तर्वयो जयदीयग्रुतः सुक्षीः ।
गदाधरेतिमाम्मा च स्रमामस्या विदूरतः ॥ ४६
आञ्चतवाम् साग्रवः तः भ्वातरः श्रोगदाधरः । ।
श्वत्वये तत् चणाष्ट्रच मच्छामि मोम्बमेव वि ॥ ४४
त्वसस्यां दियामामच्छ तवामिष्टं भविचाति ।
पयं तत्त्वाचनणः दृष्ठा तत्त्यामवाधितः ॥ ४५
सम्बै इति मेनिरे तत्र साधनायं गदावरः ।
रामो समामस्यति साधनायं गदावरः ॥ १५
पायेन महातिस्यं तः गदाधर मतःवरं ।
पर्यात्ता स्त्रेष्ठसमुक्ष चचुपा वामवाधिनः ॥ ४५
पर्यात्ता स्त्रेष्ठसमुक्ष चचुपा वामवाधिनः ॥ ४५
पर्यात्ता स्त्रेष्ठसमुक्ष चचुपा वामवाधिनः ॥ ४५
पर्यात्ता स्त्रेष्ठसमुक्ष चचुपा वामवाधिनः ॥ ४०
पर्यात्ता स्त्रेष्ठसमुक्ष चचुपा वामवाधिनः ॥ ४०
पर्यात्ता स्त्रेष्ठसमुक्ष चचुपा वामवाधिनः ॥ ४०

In some nights Rameswar, the elder brother of Gadadhar would go towards the burning grounds in rearch of Gadadhar and cull him from a distance. At once Gadadhar would reply, "I am coming presently. Please do not come nearer, for mischief may come to you." Every body was convinced that Gadadhar went to the

मध्यलीलायाँ ८म अः।

burning place to attain the finale of his penance. Gadadhar became the object of affection of all. It was a general belief that Gadadhar must have already seen the Goddess for whom he cried with so much agony and ardour. 43 to 48

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

কোনও একটি রাত্রে গাদাখরের মধ্যম প্রান্তা রাদেশর অনুসন্ধানে জানিলেন যে গাদাখর খাদানে গিরাছে। তথন ২০১টি লোক এবং হারিকেন আলোক দলে লইরা খাদানের কিছু দূর ছইতে গাদাধর গাদাধর বলিখা ভাকিলে সমবাতে অভি উচ্চত্মরে গাদাধর বলিলেন ওগো দাদা ভূমি এদিকে এনো না ভোমার অনিষ্ট হবে। আমি এখুনি যাচিচ। ৪২১৬৩৪৪

গলাধরের এইরূপ কার্য্যকলাপ দেখিবা কামারপুকুর নিবাসী লোক সকল মনে ক্রিয়াছিলেন বে গদাধর সাধনায় সিদ্ধিলাভের অক্সই শাশানে বার । ৪৫।৪৩

এবং যখন সম্পূর্ণরূপে প্রকৃতিত্ব হন ওখন প্রামবাসী সকলেই প্রায়েকে স্তেহ করেন। ৪৭

এই অলৌকিক মানবের বাঁহার জন্ম সক্ষেত্তি মন বাকুলিড উজ্গতিত ধ মর্মান্সার্শকারী ক্রেন্সন ইত্যাদি ভাষ প্রবণ্ডার লক্ষ্য দেখিয়া লোক সকল মনে করিতেন বোধ হয় গদাধর সাধনম্ভে পানে স্বত্ত ইইয়াছেন। ৪৮।৪৯

> दृश विनोन' तत् सर्ने विदुः सर्ने सुनियित'। साधनास्त्रपानेन सुद्धप्तीऽय' गदाधरः॥ ४८

सध्यनीलायां ८स अ: ।

माधकासुयहायाँय भक्ताभिष्ट प्रदायिनी । चिदानन्दमयी काली खमू नि तमद्ययत् ॥ ५० यन्महामाधकानां हि कान्यमेकान्त हुनेम । महायत्तमभूतन्य हुन्मप्रमिष्ट है वतेः ॥ ५१ माधकरयेकानिष्टस्य साधनामिक्रमाधिनः । ५२ एक्षे साधनकाले समुद्र ते भविष्यति न संग्रयः ॥ ५२ एक्षे साधनकालेत् हिष्णि क्षेत्र मन्दिर । ५२ एक्षे साधनकालेत् हिष्णि क्षेत्र मन्दिर । ५२ एक्षे साधनकालेत् हिष्णि क्षेत्र मन्दिर । ५१ याकाङ्का साधनकाले करोत्युढं जित चदा । ५३ याकाङ्का साधनकाल करोत्युढं जित चदा ।

इति योरामिन्द्रसुन्दर (मिक्रितीय विर्दाचित योरामिक्यभागवते पारमदंशी स्वितायां गटाशस्य दिचिषेश्वरात् जन्मस्थान प्राप्तानन्तरः इत्रग्रामि देव्याः साधाइर्यनद्वर सच्यवीक्षाया नवसीध्यायः । ८ सः ।

It was very probable that Goddess Kali had been pleased to show her real self to Gadadhar and to fulfil his desire. Having seen the Goddess once at Dakshineswar. Gadadhar went frequently to the burning place to pacify his mental agitation, 49 to 58

in mental agriculton, 49 to 58

Here ends the ninth chapter of Madhyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Pandit Remendra Sundar Bhaktitirtha.

বঙ্গান্তবাদঃ—

সাধক গদাধরতে ভক্তবাস্থাপ্রদাতী জ্ঞানানন্দ অনুপিনী কাপিকা দেবী নিজম্তি অস্থাহ করিলা দেবাইগ্লাছেন। ৫০

मध्युलोलाया ८म अ:।

দে দুর্শন মহা মহা সাধকগণও নিত্য কামনা করেন। এবং অত্যন্ত ছুম্মভি দেবভাদিগেরও ছুংমাধ্য সেই ভগবভীর দুর্শন ভিনি করিয়াছিলেন। ৫১

একনিঠ গদাধরের সাধন। ক্পশক্তি বৃক্তের বে সুধাফল সমুদভ্ত ছইবে ইহা নিঃসন্দেহ। ৫২

ইহার পূর্বে দক্ষিণেইরের মন্দিরে সাধনাকালে জগদথার একবার প্রস্তাক্ষর পর বে আশা সাধকের মনকে উথেলিত করিয়াছিল এই কামানপুর্বের মহাখাশানে সাধনা ধারাই সেই আশা সম্যক্ষ রূপে পূর্ব ইইয়াছিল। অর্থাৎ স্বর্বদ্বি জগদবা কে প্রথাক্ষ করিতে স্মর্থ হইয়াছিল। ৫৩৫৪

জ্রিরামেন্দ্র ক্রান্তর তালিত গ্রিক্তি জ্রান্তর তাগবতের মধ্যনীলার নবন অধ্যার গলাধরের দলিশেশর ইইন্ডে জন্মস্থান কামারপুর্বে আগমন এবং ঐ প্রানের শ্রশানে নিছিলাভ বলা ইইল। মা৯ আ সমাগ্র।

मध्यलीनायां दशमीऽध्यायः

प्रान्तान्ताकरणं पृत्रं द्वष्टा भाता व्यचिन्तवत् । नीरमनेनाधुना तृष्यः सुत्ती मामिति गेदिति ॥१ नातःपरं प्रमागां स याति रात्री यदा तदा । उत्तमः छडजोभावः सारल्य प्रतिमृत्तिकः ॥ ३ मात्रा त्रात्रं रिम्मु तुर्वो गेमसुत्ती ॥ मंग्रयः । पृत्री मे यदि भूगोऽपि पोडाते परतोष्ट्रमा ॥ ३ इत्यायद्वा जीचनार्थं 'स्त्रायः सिरम्या निमन्तिताः ! गदाधर विवाहार्थं मूचिर ता वराङ्गाः ॥ ३ मध्यलोलाया '१०म छ:। सदारमितयोष त्वः कुद्द देवि गदाधरः। विवादयोग्य वयसः पुतस्य दारकर्माणि ॥ १ नानिष्यत्वे मांभारिको मनिः महा मविष्यति

नानिष्यत्रे सांसारिकी मितः गुढा मविचिति । धागुरोगेनापि पुनराकान्तो न भवेदिति ॥ ६

After some days it was observed by Gadadhar's mother that he did not lose his balance of mind any more, nor frequent the burning place as before. He was now quite easy-going and plain-living. So she was convinced that he was cured of his disease. But with the fear that Gadadhar might be attacked again with the disease, she held a meeting with the wise ladies of the village for a discussion in the matter. All of them opined that Gadadhar had attained marriageable age and it was high time that he should be married which would settle his mind and permanently cure him of the disease. I to 6

বলাতবাদ ঃ---

দিন করেক পরে মাও। চন্দ্রাংদ্রী পুত্র গদাধরকে শাস্তভাব অরপ দেখিয়া ভাবিয়া ভিলেন সম্প্রতি গদাধর পাগলের মত আই মা মা বলে কাঁদে না। এবং খধন তথন রাত্রি কালে স্মণানে মায় না অতি উত্তম আভাবিত ভাব। সর্বাধা সাহল্য পূর্ণ দেখ। ১১২

অতএব গদাধর রোগসুক্ত ইহা নিমেনদেহ মাতা এইকণ জানিয়া ও বদি পুনর্কার পীতিত হয় এই ব্রপ ভাবিয়া কর্ত্তরা পটু খ্রীলোক সকলকে আপোটনার ষক্ত ভাবিয়া ছিলেন। সেই বরাধনাগণও গদাধ্যেত্র বিবাবের ক্ষম্ন বিশেষ ভাবে বঞ্চিয়াছিলেন। এ৪

मध्यनीलाग्रा १०म अ:।

গদাধংকে শীল্প শীল্প গ্ৰী বৃত্ত কর। বিবাহবোগা ক্তের বিবাহ না দিলে সংসালিক বৃত্তি ভালভাবে হল না। বিবাহ দিলে বাষ্ট্রোগণ ভাল হইবে। ইংগ্রই আমাদিপের বধার্গ ওতবারক মতা ধাড

एकसम्मन्मतं देवि सहद् ग्रुमदायकः ।
तामामिवः भनापुना वाचयन्द्रा मनिवनी ॥ ठ
म्रावा मध्यम प्रमे लान्नी ॥ ठ
म्रावा मध्यम प्रमे लान्नी ॥ ठ
म्रावा मयाम प्रमे लान्ना चित्रप्रद्या ॥ प्रदासने यदि ज्ञावा च विवाह विनिषया ॥ प्रदासने यदि ज्ञावा च विवाह क्षित्रप्रद्या ॥ दिवाह समान्ना ने वाच्या । विवाह समान्ना । द्वा विवाह समान्ना ।
प्रक्रम दिवसने व तदस्त् स्विनिष्य ॥ १०
तदा योष्टद्यामो दिखणे ग्रम सम्दिरात् ।
प्रवागमो सानुन्य वार्मा विज्ञात्मतमान्ना ॥ १९
मर्जायं मानुन्नी हर्षा हृदयः पाह सम्पितः ।
पर्र हृद् विः युवीवि वार्मामितन्सं ग्रमो ॥ १२

According to the advice of the wise ladies, Chandra Devi discussed the matter with her second son, and made up her mind to get Gadadhar married. She however, thought it wire not to disclose the matter to Gadadhar before the negotieticn was finally selfled. On that very day Hridayram came to Kamarpukur from Dakshineswor to see his uncle. He was first seen by Gadadhar who at once said to him with a

->⊬8

यीयीरामक्षण्यभागवतम्

सध्यनीनायां १०म अः।

laugh, "Oh Hridu have you heard the good news? Every effort is being made to get me married." 7 to 12

বঙ্গানুবাৰ :---

সেই সৰুল শ্রীলোকের মন্তব্য শুনিষা চন্দ্রামেধী মধ্যম পুত্র স্থামেধনের সহিত আলোচনা করিয়া গদাধরের বিবাহ দেওয়া কর্তব্য বলিয়া দ্বির ক্রিয়াছিলেন। ৭

কিন্তু গদাধর যদি নিজের বিধাহ জানিতে গারিয়া অদমতি প্রকাশ করে অথবা বাধা দেয় ডজয়ত আমরা এক প্রকার দ্বির করিলে আর কিছু বলিতে পারিবে না। ৮৮৯

এইরূপ জয়না কয়না করিয়া চন্দ্রাবেনী যে সকল পরামর্শ অত্যন্ত গোপন করিয়াছিলেন। সদাধরই সেই সকল যুক্তির

স্মীমাংসা করিয়াছিলেন। ১০ কর্থাৎ এট সময়ে ক্রয়রাম মাজুলের শুভাগুভ সংবাদ লইবার অহা কামারপুকুরে মাজুলের গৃহে আফিলে সর্বাহের গণাবর অবয়রাম

ভাগনেয়কে দেখিয়া হাস্য করিয়া বলিয়াছিলেন। ভাবে সত তই কি ক্ষরিয়াছিল একটি অভিনয় কভাবহ কথা।

ওরে অন্নৃত্তই কি শুনিয়াছিদ একটি অভিশয় শুভাবহ কথা। ১১১১১

सर्वे मेम विवाहार्य महोरात' विचेटित'।
एकामपि सुकस्यान्तु प्राधु वन्ति न ते ज्ञाचित् ॥ ११
माप्या वा कथमेते हिं सा कत्या यथ विचते।
स्वयरामवाटो साम वास्तव्याति सहायय ॥ १८
रामचन्द्र देवयमा सुस्तेपाध्याय प्रविका।
पड्षेपया सारदारा सा में मार्थ्या मिल्यति ॥ ११

सघलोनाया १०म अ:।

सनीवचनयो बोद्धानाहाका मातुनाप्यतः । बुत्ता प्रोह्दयरामः चर्चा वात्रमूच्यता मतः ॥ १० योणित् बङ्गो मातुन्तस्य गाटग्रो दिचणे भ्रते । हटो दुद्यरातिन तस्ये वेहक् समायण्यत् ॥ १० अच्याचि व्यवहारः च निवयोः प्रतिसाति मे । अस्याच्युत्त सातुन्तस्य क्रेट्सस्ट्रम्त् मायण्यत् ॥ १० वेहन' स विवाहित्स्य भानिच्छा विचति भुव'। भावित्या चहचिन्द्रम्या गरितः प्रातिकारयम् ॥ १८

"But no girl has been found to be suitable. How can they find the bride if they do not go to the place where she lives? The six-year old girl, named Saroda, who is the daughter of Ramchandra Mukhopadhyaya of the village of Jayrambati, will be my wife." Hriday, who could distinctly remember the attitude of his uncle to women jolk at Dakshineswar, could not imagine such words from him. 13 to 18

বদানুবাদঃ--

অর্থাং এখানে সকলেই আমার বিবাহের মত দিবারাত্র বচ্তত্র চেষ্টা পরিয়াত পোগাত একটি ভাল মেয়ে পাইতেছে না। ১৫

কি কাহে বা পাবে দেই কজা বেবানে আছে বগছি পোন কাহাৰ বাটা আমে খুব ভাল লোক বানচন্দ্ৰ মুখুছোর মাত্র ছ বছর বাংসের একট কলা সাবদা নামে আছে। সেগটেই আমার তী ছাবে। আমার কল্পট সেই মেচেটিকে সুটো বেলি বেংগছে। ১৪১২৫

मध्यनीलायाः १०म,अ:।

মাতৃলের মুধে বাকা মনের অতীও সেইরপ কবা গুনিয়া ক্ষরমান মুথে কথা বলিতে না পারিয়া মনে মনে ভাবিয়াছিলেন যে এই মাতুলের দক্ষিণেখনে জীলোকের সহিও যেরূপ ব্যবহার আল পর্যান্ত ঠাকুরের সেই সকল ব্যবহার আদার চক্ষের সামনে ভাসচে। সেই মাতুলের মুধে এইরূপ কথা ইহা বড় আশ্চর্যাের বিষয়ে। ১৬১১৭১৮

ततः साधारणजने वानिय सुप्रचारितः ।
चतुर्षि सु स्तारस्तव्याः सन्याया मार्गने स्तरे ॥ २०
गम् ति मात्रे स्वयामयाद्यो
मानि हि सामारपुरत् स्वयासात् ।
भेशाचन्द्रस्य सुतास्ति काचि
दिस्यः व्यजानीत गदाधरान्यः ॥ २१
स्यभा पड्डपं सिता सुरुषा सत्तुननीद्भया ।
मान्याद्शिमामभीयोगजननो प्रव्यत्यस्ता ॥ २३
सेमारवेशायग्रुतस्य साधीः पुरुष्य वेगाध्या वन्धनार्थः ।
मान्या तथा तत्त स्वजानिदिस्य कन्या युवस्ये मुसाई सनोश्य ॥ २३

Hriday understood that Gadadhar was not only willing to marry but also speaking of the way to get the bride. However Chandra Devi got the news of the bride, the daughter of Hamchandra at Joyrambati. Even though a grown-up girl was desired by all to altract Gadadhar to this six-year old girl in view of Gadadhar's forecast and Chandra Devi's willingness. 19 to 28

सध्यनोनायां १॰स अ:।

दमाञ्चामः-

কেবদনাত্র নিজের বিগাবেসপূর্ণ মত আছে ভাষা নয় ভাবী পট্টা কোগাত আছে ভাহাকে কিরুলে পাওয়া যাইবে ভাহাও ব্যাতিকার

ইহাও অন্ত্যাতর্ব্য পরে সকলে এই করা আনিয়াছিল যে গণাধরের বিবাহ বিবরে নানা প্রকার চেটা ইইতেছে। গণাধরের মাতা এবং আন্টা সকল বর্ত্তাকে অনুসভান করিয়া আবশোরে অবগত হলৈ যে কান্যপূর্বের ইই ক্রোণ পুরে জরার বাটা নাবক প্রামে সলাচারা সন্তনাধিক প্রপতিত মুখ্য ক্লীন রাম্চল্ল স্থোপাবায় মহাশারের একটি অনুবর্ধ বছেল অ্কপা সম্ভারতী কল্লা আহি । এই সংবাদটি মাতা চল্লাকেরী শুনিরা ছিলেন। ২০২১ ২০

সংসার বিহ্নপী সাধু পুত্রের বিধার বছনার্থে মুখতী কজাই আল্লীয়গ্নের আর্থনীয়। তিন্ত এইজপ অংস্থার সাধু পুত্রের বাদ্য ও মাতা চক্রাদেশীর ইন্ডা বশাংর ২৯ বছলা ঐ কথাটিকেই স্বর্গেই মনস্থ করিয়াভিদেন ২২২৬

किन्यविद्यस्य सुनस्य वाष्यत् स्त्या स्त्रीयानुभवाहि सावा। एकान्यवात्वव्याय कन्या निक्षेतित तथ सदेव सुन्देः॥ २४ वट्यवाधिकदिवस्यत् मान् मृत्यः यते स्वा।

भी भारत्या देव्या अश्वाह निमस्य च ॥ २५ माधारणे समार्थ्य देशा दशक्योमहोत्मकः । माधारणे समार्थ्य द्वान वेदाहित्य । हित्या । २६ दावता भारतां त्रणे प्रदेश प्रियुक्तिः। खामारकुरस्यानां सहामोदोक्यमुलदा ॥ २० मध्यलोनार्या १०म अ:।

भूतः पाणिषष्ठश्चारय चतुर्विय वयःक्रमं।

विवाहात् परतस्त्रयं कीनविद्यति संस्थानात्। २८

साधान् समयधदयोगी कामारपुकुरे मदान्।
सुसम्बत्तसम्बतः कृता वेवाहिकौ क्रियाः। २८

The marriage ceremony was held in the month of Vaisakh of the Bengali year 1266. The extravagance on this occasion was enormous. The din and noise of the festivity on this occasion filled the entire village of Kamarpukur. Gadadhar was married at the age of twenty-four, and stayed at Kamarpukur for one year seven months ofter his marriage.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

সন ১২ শত ৬৬ সালে হৈশাৰ মাগে বৃহম্পৃতিবাবে শাষণীয় চক্ৰ সনৃশ গদাধ্যের সারদা দেবীর সহিত বিবাহ কার্য অসম্পন্ন ইইয়াচিল।

যে ভাবে বিবাহ কার্যা হইছাছিল ভাষা সাধারণেং সাধ্যের অভীত। ২৬

অর্থাং দাও, খাও, নাও, ইত্যাদি দক্তে—কামার পুরুর ও
ভয়রাম বাটীস্থ লোভ সকলের ঐত্তপ সন্দে পবিপূর্ণ ইইচাছিল।

বিশেষত: কামার পুকুর নিবাসী অনগণের অভান্ত দানন্দ হইরাহিল। ২৭

২৪ চাবিংশ বংসর বহুদে গালাখারে বিবাহ কার্যা স্থানপাম হইটোছিল। মহাবোদী গালাখার বিবাহের পার ১ বংসর ৭ মাস পর্বান্ত কামার প্রকৃত্য ছিলেন। ২৮৮২৯

सध्यतीलायां १०म अ:।

योमती यारदादेवी सत्तवर्णवयःकमे ।
स्वत्रवात्तसरेण' अध्यरस्य च सद्मनि ॥ ३०
हिरागमनक्षेणागता पिद्धस्यकाद् यदा ।
तदा स सुनरागत्य दिच्च खर मन्दिर ॥ ११
ठाकुरी भनतारिष्णाः पूजाबार्येऽभवद्गती ।
ततः कतिययाःस गरिव जायको महान् ॥ १२
सन्तरमयतामा वाह्यज्ञान विनायिनौ ।
न माता नाधजः पक्षो न देशी याम यव या ॥ ३१
तत्व सै तन्मनोमध्ये न किंचिद्यमावति ।
सम्बन्भयाः साधनेयमेष्टिकसंस्य ते गीविवा ॥ १८
प्रदानसम्बन्धः साधनेयमेष्टिकसंस्य ते गीविवा ॥ १८
प्रदानसम्बन्धः साधनेयमेष्टिकसंस्य ते गीविवा ॥ १८
प्रदानसम्बन्धः साधनेयमेष्टिकसंस्य ते गीविवा ॥ १८

When Sarada Devi came to her father-in-law's house at the the age of seven years Gadadhar went to Dakshineswer and resumed his holy services to the goddess Bhavatarini. After some days he again lost all sense of reality of this physical world including his own mother, wife, village and animate or inanimate obects. He now breathed only to see the Guddess with his own eyes. 30 to 35

বঙ্গাত্রবাদ

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

বিবাহের এক ৰৎসর পরে সারদা দেবী সাত বংসর বহুদে বুল প্রথামুসারে বিরাগমন সময়ে স্বামা গৃহে যবন আসিয়া ছিলেন

मध्यकीलाया १॰म छ:।

ঠিক দেউ সময়ে ঠাকুর দক্ষিণেখরে প্রভাগমন পূর্বক পুনরায ভবভারিণী কালিকার পূজা কার্য্যে বোগদান করিয়াছিলেন। ৩০।৩১

ভাষার পর কিছু দিন গত হইলে মহা সাধক গদাধর পুনর্বার পুর্বের মভ কাফ জান বিলোপিকা তলমতা বা নিবিষক্ষ সমাধি প্রস্তে হইয়াচিলেন।

বাছাতে সেই মহাযোগীর মনো মধ্যে মাতা ভাতা, পত্নী, গ্রাম ইত্যাদি কোনটিই কান পাইরা ছিল না। ৩২

সচ্চিদানলময়ী কালীর সাধনাই ইহ জগতের সমস্ত ভূলাইরা দেয়। ৩৩

এমন কি অজাদি তুণ গুড় পর্যান্ত বাবদীয় জীব সকলের বিভ্যানতা বিদীন হয়। অক্ষময়ার অরুপটি আমার সর্বেদা কিরুপে প্রত্যক্ষ হইবে এই সম্বচ্ছে ঠাকুরের সর্ববদাই মহা চিন্তা উপস্থিত ছইয়াছিল। ৩৪/৩৫

सवेशत समाचित्ता ठाकुरसेत्व सर्वेदा।
तदा प्रव्यवती राज्ञो गङ्कायां दक्षिणक्षरे ॥ ३६
ध्यायन्ती भवतारित्वाः पादपसेतुर्यं सुद्धः ।
क्षं प्रमत्वः जपन्ती सा चरमवित्ताविष ॥ १०
पम्रत्वो परमानन्दक्षरः च्यमव्यवः ।
भीधान्तवाखवदाज्ञो तद्दूपः ठाकुरस्य च ॥ १८
सम्द्रतेवा राममणिनंबरः तः कविवरः ।
सक्ताक्षामः भगवज्ञीकः प्रसम्ब्यां तदाभवतः ॥ १०
परचीवा मतायान्त्र रासमब्यां तदाभवतः ॥ १०
सम्बुरः सर्वेतीऽजीमस्तव्य देशसम्ब्यां तदाभवतः ॥ ॥

मध्यलोलायां १०म अः।

ततस्तिमादिखवर्षान् ताताह्यः, परिचर्थया । ऐकान्तिका ग्रहभत्तवानन्तपुष्यमुपाँजित°॥ ४१

At this time Rani Rasmani left this mortal world. Mathurnath now became the sil in all in the mangement of the temples, and rendered his services for twelve years. 36 to 41

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ—

দেই সময় পুণাবতী রাণী বাসমনি ভবতাবিণীর চরণ বুগল চিন্তা
পূর্বক নিজ ইউনপ্র চ্চপ করিতে করিতে ভীমের দেহত্যাগের মত
ঠাবুরের সচিদানন্দ অবুণ ভগবানের মূর্ত্তি দর্শন করিতে করিতে
মখর লাঞ্চতীতক দেহের খেব নিগাগ পরিভাগ করিবা পুনরার্ত্তি
বিভিত্ত ভগবত্ত্যা সচিদানন্দমন্ত্র দেহ লাভ করিয়া ভগবানের
মান্ত্র গায়র করিবা ভিলেন। ৩৭০৮০৩০

রাণী রাসমণির পরশোকে গমনের পর মধুবানাথই দেবালরের স্বম্যু কর্তা হইবাছিলেন। ৪০

তংপরে মধুরানাথ একান্ত ভক্তি সইকারে বাবার পাদ দেবা প্রায় ১২ বংসর কাল করিয়া অনম্ভ পুণ্য উপার্জন করেন। ৪১

> तन्नै कायर्था घटना राद्याः स्वर्गगमात् घरः। घटिता मेरचो देत्र्या पाविभौगोत्प्यातिका ॥ १२ यस्याः साद्येन पूर्णासीत् साधना विद्ययोगितः। आविर्मृता महादेवो मेरचो भूतिदायिका।॥ ११ पकदादम् ची पुर्णोयाने योगी गदायरः। पुष्पानो चयन' कुनैत्रपथ्तसर्थो' ग्रामां॥ १॥

मध्यनोनाया १९म अः।

यञ्जलतल घट्टे सावव्हा नाविकेन हि। तमें का सुन्दरी हा का नारी भेरवविधिना ॥ ४५ तप्तकाखन वर्णामा लटामण्डलमाण्डला। सलाटे होंचे सिन्दूर तिबकेन च दीपिता। ४६ यहीन भूषिता रूप्ये करें दच्चे उद्यासख्या। भोकाया अवतीयेंच दिख्य धर मन्दिर। ॥ ४०

During this time, the appearance of Bhairavi Devi at Dakshineswer was a remarkable event. She helped Gadadhar to attain the ultimate end of his spiritual striving. One morning, as Gadadhar was plucking flowers in the garden on the bank of the Ganges, he found a very beautiful woman with very fatr complexion, having matted hair on her head, broad marks of vermilion on her forehead, a three-pronged spear in her left hand, and, a thread of holly beads in her right, alight from a boat and proceed to the temple with slow and heavy steps. 42 to 47.

বঙ্গান্তবাদ :---

चार पार के जाता है हिन्दी द्वाचनीत चार्दिश्चन द्वान धन्दी अस्तान्त्री महाश्मन स्ट्रेज स्ट्रिज स्ट्रेज स्ट्रेज स्ट्रेज

পে হৈচবীর সাহায়ে দিবা যোগী ঠাবুরের সাধনা সম্পূর্ব ইইরাছিল। সেই সর্থ শক্তিশাহিনী মহাদেবী হৈচবী দ্বিণের্থে স্বাধিত ভা হইরাছিলেন। ৪০

29

मध्यतीश्वायां १०म ञ:।

ঘটনার বিষয়ণ এইরপ একদিন গ্র সকালে গরাতীরে মূলের শাগানে ঠাকুর ফুল ভূলিতে ভূলিতে দেখিলেন একটি নৌকা ক্রমণ: বকুল ওলার ঘাটে মাজি কর্মাং নৌকা চালক নৌকাটি বাঁথিয়া রাখিল। ৪৪৪৫

সেই সৌকার মধ্যে ৩গু কাঞ্চন বর্ণ কটাফুট ধারিণী লগাটে সুদীর্ঘ নিশ্বের ভিন্ন বান হত্তে ত্রিশুল দক্ষিণ হত্তে ক্ষম্রাক্মালা ভৈরবী বেল ধারিণী একটি রমণী বনিরা আছেন। ৪৬

তিনি নৌকা হতে নানিয়া দক্ষিপেখনের মন্দিরের দিকে চাহিরা সেই গল গামিনী দেবী মন্দিরের দিকে ধাইতে আরম্ভ করিলেন।

> पवनोष्य तदा देवे चितता यज्ञगामिनो । चलारि ग्रह्म मिता यद्मिव वयसाधिका ॥ ४८ तथापि ब्रह्मचर्यस्य प्रभाववयतः सदा । सुबत्याः पूर्व सौन्दर्यः प्रशेरे प्रतिभाति हि ॥ ४८ तामेवमवनीवयेव महायोगी गदाधरः । एमा कावि ममालीया सिमिता दिच्ये वर्ते । ४० त्यक्तोप्पानः विचित्वे प्रविष्य खालय सुदा । प्रशासाह्य इदय गच्छ देवालयं दृतः॥ ४६ तवे का भेरवो देवी दर्गेतायं समागता । तामानय सम्भानं मदीये चुद्र वेश्मित ॥ ४२ मातुनास्यादिमां वार्तां श्रद्धा श्रीहृदयस्तदा । परिस्तुतो विष्णयास्यो मन्दयेतदिष्शयत् ॥ ५३

Even though she was forty to forty-two year old, she looked youthful by virtue of her holy practices and austerities. Gadadhar took her to

मध्यलीलाया' १॰म अ:।

be one of his relatives. He came back to his cottage and asked Hriday to hasten to the temple and bring the Bhairavi to his cottage. At this Hriday became greatly surprised and mused in himself. 48 to 53

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

যদিও ভৈরবীর বরস ৪০/৪২ বংসর ভবাপি তাঁহার ব্রক্ষর্যা
 বশত: তাঁহার দেহে যুবতীর পূর্ণ সৌন্দর্যা দক্ষিত হইতেছিল।

81489

to.

[।] এইক্লপ দেখিয়া মহাখোগী গদাধর ভাবিলেন ইনি বে**ংঁ হয়** আমা*র কোন* আত্মীয় হইবেন। *ইনি ছকিংগখরে* আমার আমার সহিত সাক্ষাং করিবার জনাই আসিয়াছেন। *৫°*

তৎপত্তে মহাবোগী পুস্পোদ্যান পরিভাগ পূর্বত নির ওলন কুটারে আদিয়া জনগুলামকে বলিভাছিলেন ওবে অহু তুই শীম

मिलद यो । ৫১

मिलद अवि टेस्डबी प्यामात शर्मन सना प्यानिग्राहन। दिहे

তৈরবী দেবীকে সপ্যানে আমার এই কুম। ৫২ বুটারে লইয়া এস। মাজুলের মুধে এইরুণ কথা শুনিহা হুদ্যরাম বিষয় সাগরে নিমায় হুইয়া মনেমনে এইরুণ ভাবিচাছিলেন

> जहाति मातुनी यो मै नारोमङ्गः भुजङ्गवत् । स एव भैरवीं नारीं स्वग्रङ्गः नेतृत्रिष्ट्यति ॥ ५४ एवर्स्स मातुनः देवमुशाच संग्रयान्वतः ।

आहता भैरवो देवी कवमता गमिपति । ११

मध्यवीलायां १०म व्यः ।
गदाधरोऽपि इदय सुन्नवां स्तत्त्वणादितः ।
सदास श्रवणादेव त्वरयातागास्यति ॥ ५६
एवः सा भैरवी रचने प्रष्ठतो इदयस्य च ।
गदाधराज्यः प्राप्य इद्वा तः विक्रिता सती ॥ ५०
स्तेष्ठप्तस्य गेरेव प्रोवाच घड्या स्थः ।
त्वसस्य वर्तस्य तात न जानासि जय्यन ॥ ५८
इति तवानुस्थाने न प्रास्त्रपि दर्भने ।
श्रव्हा गदासरोऽप्याष्ट्र सद्वानां सवसुन्दरि ॥ ५८

"How is it that my uncle who avoids all women like snakes desires to have the Bhairavi in his cottage". He hesitated and said, "Why should she come here at my request?" Gadadhar replied, "She will hasten to this place on hearing my name." Bhairavi followed Hriday and came into the cottage. She became surprised to see Gadadhar and said, "you are here and I did not know it. I travelled far and wide to meet you but could not trace your where abouts. 54 to 59

বঙ্গান্তবাৰ :--

বে মাতৃত নারী সককে কাল সর্পের মন্ত ত্যাতা করেন তিনি এই ভৈরবীকে নিজ কুটারে আলিবার জন্য বলিতেছেন। ৫৪ এইজপ সন্দেহ মুক্ত ক্ষমরাম মাতৃতকে বলিয়াছিলেন ভৈরবী দেবীকে ভাবিলেই বা তিনি কেন এবানে আলিবেন। ৫৫ এই কথা ভানিবা মাত্র তংক্ষণাৎ ঠাকুর ক্ষমরকে বলিয়াছিলেন। मध्यनीनाया १०स अः।

ভৈরবী দেবী আমার নাম ভূনিবা মার শীন্তই এই স্থানে আসিবেন।

e

এইরূপ ভাবে 'মেই ভৈরবী' দেবী ভ্রদয়ের পশ্চাৎ পশ্চাৎ আদিয়া ঠাকুরকে কুটার' মতে দর্শন পূর্বক আশ্চর্য্যারিতা ইইয়া সহসা প্রেহ স্বলিভ থয়ে বলিয়াহিলেন বাধা ? তুমি এবানে আই আমি ভাষা লালিতে পারি নাই। ৫৭ ৫৮

ডোমার অনুসন্ধান করিয়া ও কোথাও পাই নাই। ৫৯

शाला त्यया कर्य सांतः कथातां भक्तवत्ववि ।
भेरतुःवाच भीः पुत्र भवतिः साधके व्यिभिः ॥ ६०
सम्मेलनायंमारिष्ट्य प्राप्तेष चारक्यया । '
पूर्ववकृषु साम्यां है पूर्वः सिम्मिलितः सर्या ॥ ६१
सदाहः त्यां प्रप्यां मि दक्षियेख्य सन्दिरे ।
कारक्यं क्याया प्रियं फलितः विश्वाचितः ॥ ६२
सती गदावशे भक्ता भैरत्याः सविधेवसन् ।
जन्त्याः रनेहस्यास्तु सविधे वासको यया ॥ ६३
सानन्दः भनसी वार्तामयदहरूपतः ।
यद् पा स्वस्ममन्त्री ये भावाः साधनीरियताः ॥ ६४
प्रेवरीय प्रसङ्का वास्त्रामानित्यताः ॥ ६४
प्रवरीय प्रसङ्का वास्त्रामानित्यताः ॥ ६४
प्रवरीय प्रसङ्का वास्त्रामानित्यताः ॥ ६४
प्रवरीय प्रसङ्का वास्त्रामानित्यताः ॥ ६४

Bhairabi said, "I had to visit three holy men the behest of Goddess Jagadamba. I have already met two of them, in East Bengal. To-day I see you here at Dakshneswar and complete my mission. Gadadhar frankly talked with her like a child-with his mother. He told her all about

मध्यनीलार्या १०म अ: !

his moods and feelings, loss of sense of physical reality while meditating, burning sensation on skin, sleeplessness, and unearthly visions.

60 to 65

હ્યુ

বঙ্গানুবাদ ঃ—

ৈ ভৈরবী বলিয়াছিলেন বাবা ভোমার মত ভিনটি নাধকের সহিত সাকাং করিবার জন্য মাজগদদা অর্থাং আমার ইষ্ট দেবী বহু পূর্বের আদেশ করিয়াছিলেন ভন্মধ্যে দুইটি সাধকের সহিত পূর্ববারে পূর্বেই সাকাং করিয়াছি। ৬০৬১

আজ আমি এই দক্ষিণেশ্বরে ডোমাকে সাক্ষাৎ করিতেছি। জগদস্বার ইচ্ছায় আজ আমার বত্ দিনের আশা পরিপূর্ণ হইল।

তৎপরে খালক পুত্র যেমন স্রেহমন্ত্রী মাতার বিকটে বনিরা থাকে গানাধর সেই মত ভক্তি পূর্বক তৈরবীর নিকটে বনিয়া আনন্দের সহিত মানসিক ব্যাপার বছরূপে বলিয়াহিলেন। ৬৩

বে সকল সাধন সমৃত্ত ভাব মনো মধ্যে উল্লিভ ০র অর্থাৎ ভগংথ প্রসমে বাত ভান শৃগুডা গাত্র দাহ নিজা ভাগে পলৌকিক দর্শন শারীরিক বিকার ইডাাদি বে সকল ভাব অফুড্ড হয় সেই স্কল অবস্থা বলিয়াছিলেন। ৩৪৮৬৫৮৬

> विकियाय गरीरप्यातुमृताः प्रत्यकृषु याः । चर्चमैतत्तत्त्वसीप प्रकटोक्तत्वांच यः ॥ ६६ परन्तु सांचर्षः साष्ट्रः एटवा स्ता' पुनः पुनः । भी मातः किमय' भाव उत्पाद्रदेवेवनच्यः ॥ ६०

२৯৮ श्रीश्रोरामलञ्बद्गागवतम्।

सध्यतीलायां १०स थः।

कालिकाराधनात् कि' से सहाव्याधिक्यस्थितः। स्वक्तमस्य देवि त्वं प्रकटी सुक् पावने॥ ६८ गदाधरस्य कुर्वेत्यास्तस्यव ४व' यदा। नानासावस्याविमीयो भैरव्या सम्बस्वह । ६८

Gadadhar anxiously asked her, "Mother, do you think that these are all due to my insanity? Will my worship of Goddess Kalika make me mad? Please tell me what it is," Bhairabi was thrilled to hear all this. 66 to 69

বঙ্গান্তবাদঃ—

পরস্ত ঠাকুর অভিশয় আগ্রহের সহিত বলিয়াছিলেন হে মাজ্য আমার এই সকল ভাব কি পাগলের লক্ষণ। ৬৭ কালিকার আরাধনা বলতাই কি আযার এই মহারোগ উপস্থিত

কালিকার আরাখন! বলতঃই কি আমার এই মহারোগ ওপারও ছইয়াছে! হে মাতঃ ইহার প্রকৃত ওব্য প্রকাশ করিব। আমাকে ধ্যা কফন। ৬৮

গণাধরের এই সকল অবস্থার বিষয় যে সময়ে ভৈরবী শুনিতে ছিলেন । সেই সময় ভৈরবী দেবীর নানা ভাবের আবির্ভাব স্টব্যাহিল। ৩৯

> कदा योज्ञे बनाभावः कदा वोज्ञाधकावः। स्तिहमध्या जनवा वा कदापि कृष्टित मिव ॥ ०० गदाधरः समाप्तास्य प्रोवाच भैरवी ततः। त्या ते वद्दित्त प्रोवाच्त तातः वा न विदन्ति ये ॥ ०१ रमात्त्वस्य हमा निया सहामाक्त्य त्वचणः। सोऽयं ग्रड महाभावस्त्रयेश्व वत्तं तेऽसुना ॥ ०२

मध्यनीनाया १०म अ: !

षान्याः साधनहोना ये दारोदारपरावणः। कयं जानन्ति ते मृदाः संसार वग्नवीत्तनः॥ ०३ इन्दाधने राधिकायास्त्रवात्तृत्यामबद्दमा । ०४ भीकृष्णचैतन्यप्रभीदं ग्रेयं चित्ता तथा ॥ ०४ मिक्रामां चिन्निविता तष्ट्यान्तं विवति सस । खासइं दर्गा यिष्णांसि स्ट्वा लंगान्ति नैष्यवि ॥०५

She felt excited, cheerful, affectionate and sympathetic. At lest she consoled him saying, "Those who do not know you, call you made These indicate that Divinity has dawned upon you. Those who are uneducated, devoid of all penance and self centred, are quite incapable of realising your greatness. Only Shri Radikta Brindavana, and Shri Krishna Chaltanya attained that stage where you are. It is all laid down in the holy books of Devotion which will give you great satisfaction and peace of mind when I shall show them to you. 70 to 75

বঙ্গান্তবাদঃ—

কোন সময় জোধ ভাব কোন সময় উল্লাস ভাব বা কথন ও স্নেহময়ী জননীর মত বাৎসলা ভাব হইয়াছিল। ৭০

তৎপরে তৈরবী দেবী গদাধরকে আখান বাক্যে সন্তই করিরা বলিয়াছিলেন হে পুত্র ভোষাকে বাঁহারা জালেন নাই তাঁহারাই পাগন্ত বলেন।

এই সকল ভাব পাগলের লকণ নয় ইহা মহা ভাবের লকণ

श्रीश्रीरामक्षण्यभागवतम्ः ।

मध्येनोनाया १०म अ:।

কেবল মাত্র ডোমাডেই এই সকল বিশুদ্ধ ভাবের পক্ষণ উদিত ইইয়াছে। ৭১।৭২

600

সাধন ভজন হীন দাবোদ্ব পরায়ণ মূট জনগণ কিরুপে এই সাধন লভা ভাব সকল বুঝিবার জন্য সমর্থ হইবে। ৭৩

বৃন্দাবনে কৃষ্ণবাদ্ধা প্রীষ্ঠা রাধিকার ভোষার মত ভাব ইইরাছিল। এবং প্রকৃষ্ণচৈতনা মহাপ্রকু ভগবান প্রীগৌরাস

দেবেরও ভোমার মত অবস্থা হইয়াছিল। ৭৪

এই সকল মহাভাবের লক্ষ্য ওক্তি দাল্লে বিশ্বেষভাবে বিযুত্ত আছে। সেইনকল দাল্ল আমার বিকটেই আছে। ডোমাকে নেবাইব দেখিয়া তুমি শান্তিলাভ করিবে। ১৫

ये चोत्तसा भिक्तमसी मारह प्रसुखाः युताः । सर्वे पा मेव तियाः वे दृत्रियः सुविनियताः ॥ ०६ तयोः संवदती ते व प्रोमेशार्वः दिनः गतमः । समोपे मैरवी देव्याः सुद्ध पेटिका सिक्तः ॥ ०० वस्त्रस्थन मध्यु धर्षाम्य समुख्यः । ०० वस्त्रस्थन मध्यु धर्षाम्य समुख्यः । ०० वस्त्रस्थन मध्यु धर्षाम्य समुख्यः । ०० वस्त्रस्था सावयामध्यता वस्त्रस्थाति योभना । ततः सा भे रवो देवो दिच्यां मध्यः मनिद्दे ॥ ०८ अवस्थिता योगतुता पूजायान्तुः मनिद्दे ॥ ०८ अवस्थात योगतुता पूजायान्तुः मनिद्दे ॥ ८० भीजार्थः भास्य मास्त्रस्थान्त्रस्य स्थलान्त्रस्य स्थलान्त्रस्थान्त्रस्थान्त्रस्थान्त्रस्थान्त्रस्य स्थलान्त्रस्थान्त्रस्थान्त्रस्य स्थलान्त्रस्य स्थलान्यस्य स्थलान्यस्य स्थलान्त्रस्य स्थलान्यस्य स्थलान्त्रस्य स्थलान्त्रस्य स्यान्यस्य स्थलान्यस्य स्थलान्यस्यस्य स्थलान्यस्य स्यान्यस्यस्य स्थलान्यस्यस्य स्थलान्यस्यस्यस्यस्य

ं भावहागारात् समानीय तब प्रेरय सखर ॥ ८१ "Great devotees like Gopikas, Narada and Uddhava etc. had all these feelings." As they मध्यलीनाया' १०म अ:।

भोगद्रव्य सव्यक्षनं रह्यवेशय सिक्षतः।
सानन्दः सिवियाय निमील्य नयनद्यं॥ ८३
सहसा दृत्यद्य मध्ये रसुरितः भोव गोचरम्।
गदाघरः समानीक्ष तद्दर्यं मध्दोत्स्य ॥ ८४
निर्विकल्य समाधिः सा माय योगिक्षते तदा।
प्रेमाभुधारया यूर्णं तस्त्री साण्ट्रिकाक्षतः॥ ८५
एतिस्वक्तरे तत्र महायोगी गदाधरः।
दृतः मत्त द्वामक्षत्रे स्व मह्योगी। ८६
स्वर्षात्रस्य सुर्णं तुर्वे तद्दृष्यः निर्विकारतः।
मन् समान्ने समान्ने इद्ये चचुक्कोल्य में रही। ८०

Hriday did so. Bhairabl cooked the rice and curry. Then she sat with her eyes shut to offer them to God Raghubir. In her meditation she saw Gadadher shining with divine glory. Tears of joy glided down her cheeks and she remained unconscious for some time. In the meantime Gadadhar appeared on the spot and set himself to eat the rice and curry with great pleasure.

82 to 87

বঙ্গানুবাদ ঃ—

মাতৃপের আবেশ মত ভ্রদররাম তংকণাৎ মেই দকল প্রব্য তৈরবীর নিবটে আছা পূর্বক বিয়াছিলেন তৈরবী বেবই সকল প্রব্য লইয়া পাক ক্রিকা অ্বশেষ করতঃ সাবধানে খানান্দর সহিত ততি পূর্বক সবায়ন তোগ প্রব্য রযুবীর নিলার উদ্দেশে ভাগ্নানকে নিবেদন করিয়া চক্ষুদ্য বৃদ্রিত করতঃ স্বহ্যা প্রকণ্ঠ

मध्यनीलायां १॰भ षः।

মধ্যে প্রকাশিত ভাব বিপ্রহ গদাধরকে দর্শন করিয়া সেই দর্শনোৎসবে মত হইয়া তৈরবী বেবী নির্দিবকর সমাধি লাভ কবিয়াহিলেন। এবং দেই যোগেথরী সেই সময় প্রেমাঞ্চ ধারার প্লাবিত হইয়া অচল কাঠ থণ্ডের মত স্পন্দন শৃক্ত অবস্থার ছিলেন। ৮২৮৩৮৮৮৫

ইতাৰসৰে মদ মত ব্যক্তির মত মহাবোগী গদাধর সেই খানে আদিয়া ভোগজবোর সন্মূর্যে ব্যিয়া অনুষ্ঠিত ভাবে আনন্দের সহিত সেই সকল ভোগজবা ভোজন করিতে ভিলেন ঃ ৮৬

সমাধি ভঙ্গ ইইলে তৈরবা দেবী চকুবয় উন্নালন পূর্বক দেখিলেন অনীয় ইট দেবের উদ্দেশে প্রেদত্ত ভোগজব্য ভাষাবিট্ট বাফ্সান শাসা গারাধার ভক্তি পূর্বক ভোজন করিছেছেন। ৮৭৮৮৮

श्वेष्ठदेवमदत्तात्रमत्तिः देवी गदाधरः।

भावाविद्ये वाद्य ज्ञानरहिती वसुभितितः॥ ८८

खाव प्रक्रांतिस्यः सः स्वेराचारिमाण्डितः।

म जानाति स्रुतोऽयः से भावः स्वचान वास्तः। ८८

समायातः कतन्तेत विपरीतं गंमाण्डितः।

एवं विक्षणभावेन सन्तरं तं गदाधरः॥ ८०

भेरवी सा समाध्यास्य सानन्दं परसुदाच तः।

इदं सामुक्ततं वत्त्व नातृष्ठित सिदं त्वद्या॥ ८१

तदन्तरं वत्त्व य स्वेनेवेद सूतं भृषः।

ध्यानदृष्टः भवा यन्तु तेन प्रातां विद्येषतः॥ ८२

बाद्य पृत्र समास्याच सुमन्त्वायोजनः।

कावोन तावतायान्य सुमन्त्रयोजनः।

When Bhairabi regained her sense and opened her eyes, she found Gadadhar taking

' मध्यन्तीनाया' १०म अः।

the rice and curry. Gadadhar at once felt cashamed for his apparent misconduct and said, "I do not know why I do such things which are condemned by all." On seeing Gadadhar afflicted with repentance Bhatrabi consoled him saying, "It is all well done. It is not you but the one in you who has done it. I have realised this in my meditation. Such performance of outer worship is not necessary for me any more. What I had been doing so long is now accomplished and completed by your grace. 88 to 93

বঙ্গানুবাদ: —

ত্বন গদাধর নিজ ফুড অভার আচরপে লজিও ইইছা বলিয়াহিলেন আমি জানি না আমার কি বছা এইজপ জান বিহীন অবস্থা কোথা হতে আসিয়া উপস্থিত হয়। যে,ভাবে ভাবিত ইইছা এটকপ বিক্ত আচবৰ কবি। ৮৯

এইনপ তাবে অনুভপ্ত ও ছংৰিত গ্ৰদায়কে তৈৱবী দেবী সভীই ক্ষিয়া আনন্দের শহিত বলিগাছিলেন। বাবা এই কার্য্যটি তোমার অতি উত্তম হইগ্যান্ত।

5 উত্তম হইয়াছে। হে বংস তুমি এবল কার্য্যের অমুষ্ঠান কর নাই। ৯০।৯১

তোমার অন্তরে যিনি বিরাদ্ধিত আছেন ভিনিই এই কার্যাটি করিয়াছেন! আমি ধ্যানস্থ হইয়া সমাধির অবস্থায় যাথা প্রত্যক্ষ করিয়াছি ভাষাতেই বিশেষ ভাবে দ্বানিয়াছি। ১২

আৰু আমার বাহা পুলার অবসান হইল আর আমার এমত পুলার আবজক নাই। হে আছ্মন্ এযাবংকাল আমি যে পুলার অনুষ্ঠান করিয়াছি। ১৯০

मध्यकीसायां १०म छ:।

परिपूर्ण फल्' तस्याः पार्तं अवद्तुप्रशात्। एवसुक्का नदा देवी भैरवी श्रष्टमानमा।। ८.८ गदाधर भुक्रप्रेयमस्य । अनुव्य यद्धतः। पाष्ममनादिकः क्रत्य प्रद्य भाविन भागिना ॥ ८.५ माधनासारक्यां चीरसुवीर धिकां तदा। पूजस्थानात् असुकीच्य छला नां वारपद्ययोः॥ ८.६ सावप्रद्य कलनानां सा गङ्गागमं न्यपानयत्। तर्हिनाविच सा देवी वांझ पूजां समस्वजत्॥ ८.०

हति श्रीराभेन्द्रमुन्दर भक्तिगोर्थं विरक्ति श्रीशिरासकः व्यागागवते पारमहेवा' संहिताया' दक्षिण खरे सैरवी देव्याः वसामामानन्तर' श्रीरामकत्वा सैरवी संवादरूपी सम्यनीनाया दमसी स्थायः । सः १० जः ।

On saying this Bhairabi took gladly the remains of the meal left by Gadadhar. Then she entered into the water of the Ganges and immersed the holy stone. From that day onwards she gave up outer worship. 94 to 97

Here ends the tenth chapter of Madhyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam wri'ten by Sri Ramendra Sunder Bhakittirtha.

বঙ্গান্তবাদ :---

আৰু আমি তোমার অনুগ্রহে সেই সকল পৃঞ্জার ফল সম্পূর্ণ রূপে পাইলাম। এই কথা বলিয়া সেই সময়ে সেই ভৈরবী দেবী আমন্দ মনে গদাধরের ভুক্ত অবশিষ্ট অন ব্যপ্তনাদি শ্রাভা পূর্বক ভোলন করিয়া আচমনাদি কার্যায়ে শুস্কভাবে ভক্তি পূর্বক তৈরবীর मध्यलीनाया' १०म छाः ।

সাধনার আধার স্থানীয়া সেই রঘুবীর নিলাটিকে পূলাস্থান হইতে উঠাইয়া লইয়া দুই হত্তে ধারণ পূর্বক আকঠ অলমগ্না চইয়া গঙ্গা গতে নিঃকেপ করিয়াছিলেন।

এবং দেই দিন হইডেই সেই ভৈরবী দেবী বাহা পূলা পরিত্যাগ কবিয়াছিলেন। ১৪৯০।১৬১২৭

শ্রীবৃক্ত সামেজ স্থানর ভক্তিতীর্থ বিরচিত রামকৃষ্ণ ভাগবড়ে ভৈরবী দেবীর দক্ষিণেখনে আগমনাভাগবান শ্রীরামকৃষ্ণ দেবের সহিত সাধন বিষয়ে কথোপত্বনাধি মহালীলার দশ্ম অধ্যারে বলা হইল।
ম: ১০ জ: শেষ

क्रध्यकीसायाः ११ग्र चः (

दिमानि कार्तिचल्लक भैरवी देवताब्रची ।

श्रित्वा देवीमण्डनस्य चहिरस्य च वर्षियी ।

श्रद्धा यंवीपदेविन महायोगी गदावरः ॥ २

मतावामण्डम् महायोगी गदावरः ॥ २

मतावामण्डम् च अभिचेश्व व्याप्तिकारः ।

सतः च परमानन्यः चेभिचेश्व वर्ति वर्ताः ॥ ॥

सम्बन्धित विच्यिती भैरवी स्तन्यतः ॥ ॥

मन्विति विच्यिती भैरवी स्तन्यतः गता ।

हर्षा माण्डम् वर्णस्य योगिनी योगिस्वये ।

साहाय्यः सुविग्रिण क्षत्यत्यति यव्यतः ॥ ॥

मन्विति विच्यति भैरवी स्तन्यतः गता ।

हर्षा माण्डम् वर्णस्य त्यापिका साम्यम् ॥ ५ ये चन्ये सामका सम्यूमिका ।

न समर्थे विचेत् या माण्यति परिवर्तः ॥ ।

For some days Bhairabi stayed in the temple and thereafter set up an altar on the bank of the Ganges to perform tantric rites. Gadadhar

मध्यलीलायां ११म अ:।

performed the rites and felt greatly blessed. Bhairabi helped him in performing these rites like his own mother. On seeing the uncommon performance of the rites by Sri Gadadhar, Bhairabi was greatly astonished. He was passing at ease through the stages which were rarely attained with ulmost endeavour by others. 1 to 6

বঙ্গানুবাদ: —

ভৈরবী দেবী মন্দিরের মধ্যে তিছুদিন থাকিয়া নিকটবর্তী দেবী
মগুলের গঙ্গার ঘাটে একটি বোগাসন স্থাপন করিয়াছিলেন।
গানাধর ভৈরবীর আদেশ মত দৃঢ় ভাবে তন্ত্রোক্ত নাখনে রত হইব্লা
ফিলেন। এবং সেট গাখনে পরমানন্দ পাইছাছিলেব। ১১১৩

ভৈরবীও পুত্তুল্য গদাধরের বোগ সিদ্দির জম্ম বড়ের সহিত বিশেষ ভাবে সাহাব্য করিয়াছিলেন। ৪

মন্ত্র সিদ্ধা শিক্ষয়িত্রী মাতৃত্বস্যা ত্রাহ্মণী তৈরবী সাধক গদাধরের অফ্টোভিক সাধন দেখিয়া অবাক হইগাছিলেন। ৫

অন্ত যে সকল সাধক প্রাণপাত পরিশ্রম করিয়াও অতিকটে সাধনার ক্রম সোপান প্রত্যক করিতে সমর্থ হন নাই। ৬

> सा भूमिका प्रतिदिन मयत्नेन वै दुःखदा । जितानेन महाविष्रकारिप्यो सुमयावहा ॥ ० एव' चतुःपछिमिता स्वन्तोकाः साधकासाः । सुकरा दुश्करा वापि विविधा विश्वतास् ये ॥ ८ वयं द्रायान्तरे तास्तु सिवि वीमे सुष्तेन सः । ततस्तु भेरवी देखाः पूर्णभयवतः सुद्धाः॥ ८

मध्यजीलायाः ११४४ अ:।

पूर्णाभिषेकः पूर्णं स्व प्राप्तः सम्पूर्णं पूर्णं ता । या दुर्जमा या दुष्माप्या समस्रो वा इग्गोचरा ॥ १० ता अष्टसिक्षीः सम्प्राप्त आनन्दस्यसूर्ति एक । इक्षा सिक्षं का विष्यस्य सौरवो विधिताभवत् ॥ ११ अनिसायप्टसिक्षीद्वा सम्बापि सुसदासितः । तदक्षीविक योजना' कहापि परिचालनम् ॥ १२

Gadadhar passed quite easily through the stages of the process which were extremely difficult, dreadful and frought with grave risks. There were sixty-four stages which he went through in three years. By this process he acquired the divine power called Asta-Siddhi, which, however, he did not exercise at any time.

বঙ্গান্তবাদঃ—

ছঃখদায়িনী অভান্ত ভয়াবহ। মহা বিম্নাহিণী সেই স্কল ভূমিকা গদাধন অনায়ানে প্রতি দিন জয় করিতেছেন। ৭

তমোক হব সাধ্য মূহৰ সাধ্য চতুহৰ্তি পরিমিত বিবিধ সাংন মাহা তম শামে উক্ত হইয়াছে। ৮

সাধনার শুর বিশেষ সকল তিন বংসারের মধ্যে গদাধর সেই সকল সাধান সিভিলাভ করিলাছেন।

তৎপরে ভৈরবী দেবীর পূর্ব প্রচেষ্টার পরিপূর্ণ দর্বন দক্তি বিশিষ্ট গদাধরের পূর্ণাভিষেক সম্পূর্ণকলে পূর্ব হুইয়াছিল। ১০

मध्यलोनायां ११म: अ:।

যে সকল সিদ্ধি ছল'ত ছপ্রাণ্য মনের অগোচর আনন্দ ঘন বিগ্রহ গ্লাধর সেই সকল অষ্ট সিদ্ধি লাভ করিয়াছিলেন পরস্ত প্রিয় শিশু গ্লাধরের সেই সকল সিদ্ধি দেখিয়া ভৈরবী দেবী অভান্ত আশ্চর্য্যাধিতা ইইয়াছিলেন। >>

গদাধর সেই সকল অনিমাদি অন্ত সিদ্ধি লাভ করিয়া ও ভাছাদের পরিচালনা বা ব্যবহার করেন নাই। ১২

> म क्रसं तेन सु वर सिदिवम्न विद्यायिनो । चयो विस्तृति मत्त्वा सा तत्वाज च योगीवरः । १६ वर्णाश्रमाचारादिकान् तत्त्व साधन वात्ततः । चर्चाः सा स्त्वाक्रवान् साधः कैवल्याश्रम योगतः ॥ १४ माधान्दे हेः सम्बापि सर्वेस्यः साख पादयोः । सर्मग्रस्वोयसाखानः वाद्याश्रकत्तरयो स्तद्धः ॥ १५ मामान्त्रम् परिच्यासं वद्यं साधकोत्तमः । तदा तदिषस्त्रमपि तेजःगुज्यपरिज्ञुतः॥ १६ विविद्यतासम्त्रजाः सर्वे दृष्टातीवसनीक्षरः । पवन्तर्द्वप्रमाध्रयां स्वत्रमागृत्व योगितः । १० विरक्षः सार्वः वस्य चित्रस्य सममून्तद् । योगिसिर्दे हः सोन्दर्यं यक्षतः परिच्यते ॥ १६

As Gadadher dedicated himself to the will of the Supreme Being, he had no use of the religious codes or his divine power. At that time he looked extra-ordinarily beautiful. But he carefully avoided to expose his physical beauty.

10 to 18

७५० त्रीश्रीरामक्तरणभागवतम्ः।

मध्यनीसायां११थः अ: ।

বঙ্গানুবাদ :---

বরং ইষ্ট সিদ্ধির বিশ্ব মনে করিয়া সেই সকল বিভূতি সম্পূর্ণরূপে ভাগে করিয়াছিলেন। ১০

ভত্ত সাধনার সময় হইতেই কৈবল্যাশ্রমে অবস্থান বণ্ডঃ বর্ণ প্রমোজ আমার কার্য ক্রিয়জিলেন। ১৪

শ্রেমোক্ত আচার ত্যাগ করিয়াছিলেন। ১৪ সেই সময় সাধক গদাবর দেছ মন প্রাণ মাতৃপদে সমর্পন পূর্বক

বাহাভ্যন্তরে নিজকে জানাগ্রি পরিবাপ্ত দেবিরা ছিলেন। ১৫
এবং গদাধরের ভেন্নপুঞ্জ বিশিক্ত অভীব মনোহর মৃত্তি দর্শন
করিয়া সাধারণ লোক সকল অভিনর আন্চার্য্যাধিত হুইয়া ছিলেন।
এই মেকার রূপ মাধুর্য্য কামনা শৃত্ত বোগীর পক্ষে তিত চাঞ্চন্যকর
ক্রিয়ারিল। ১৯১১০

অতথ্য গদাধর দেহ সৌন্দর্য্য যত্নপূর্বক ভাগে করিয়াছিলেন। ১৮

अस्वाबद्धः स्वरूपस्य व्यास्थानायसरे स्नवित् ।
गोष्टीमध्ये स्विय् व्यास्थानायसरे स्नवित् ।
गोष्टीमध्ये स्विय् व्यास्थानायस्य स्वित् ।
र॰ तदा मे कपमाधुर्यः इद्धा साधारवाः व्यानः ।
रण्डमा वर्ता स्वरूपस्य प्रतेनायि न तु स्वित् ॥ २॰ व्या स्वस् ।
अभवद्गावतान्ता च वि व्यास्तिनिराकता ॥ २१ एवं अन्युखावाहि, अध्यती देश्वमण्डनायः ।
रथे प्रते अनुसुखावाहि, अध्यती देश्वमण्डनायः ।
रथे समुखावाहि, अध्यती देश्वमण्डनायः ।
रथे सातः स्वान् वस्त् नाण्डावः सासवः ।
रथेः मातः सवीरोऽस्थावद्यन्तमस्याः ॥ २१
मातस्या दन्तास्य वाद्यव्य सायस्यः ।
रथे। सातस्या दन्तास्य वाद्यव्य स्वार्थः ।
रथे। सातस्या दन्तास्य वाद्यव्य स्वार्थः ।
रथे। स्वार्थः स्वार्थः ।
रथे। स्वार्थः स्वार्थः स्वार्थः ।

मध्यलोलाया' ११म: अ:।

Once during the course of conversation Gadadhar himself told his disciples that he looked so very beautiful that people could not turn their eyes away from him even if they tried their best to do so. He said, "My face was as reddish as Jaba flower; my body emitted a wonderful lustre, and as such I looked like a god. So I used to keep myself covered with thick cloth and to pray to the Goddess, "Oh Mother, be pleased to take away my physical beauty and to give me the inner beauty of mind and soul instead." 19 to 24

বঙ্গানুবাদঃ---

কোন ও এক সময়ে এই আশ্চর্যারপের কথোপকথন প্রসঙ্গে শিল্প বর্গের সভায় বিশেষ ভাবে ঠাকুর বলিয়াছিলেন। ১৯

সেই সময় সাধারণ লোক সকল আমার রূপ মাধুর্য্য দর্শন করিছা।
চেটা করিয়াও অন্তত্ত চকু কিবাইয়া লইতে পারিত না। ১০

তথন আমার মুখবানা জবা ফুলের মত বক্ত বর্ণ ইইটেছিল। এবং গাত্র কান্তি দায়া সুর্বোর কান্তিও নিরস্ত হইত। ১১

আমার ব্রুয় মুখ বাত ও পাদ দেশ প্রভৃতি দেহ মণ্ডল ছইতে বিভঙ্ক জ্যোতিঃ বহিগত ইইয়া দেব দেহের মত অপুর্বর শোভা পাইত। ২২

ওচ্ছত আনার বেংটিকে সকল সময় মোটা কাপড়ে চাকিয়া অবনত মতকে মা অগদখার নিকটে বলিওাম। ২৩ माजलीलाया ११४: सः ।

1052

হে মাতঃ তোমার প্রদান আমার এই বাহা সৌন্দর্য্য লইয়া আমার ভিতরের সৌন্দর্যা দাও। ২৮

> स्वगाय चर्पटाचात' क्रत्वीक्षच पुनःगुनः । याद्य सीन्दर्यक्ष त्व गच्छ योद्य समान्तरे ह १५ एवं क्रते क्वियहिनात् हैपरतः ख्रयमेव हि । सात्रिका' से देशकान्तरसम्बमात्तिरक्ट्या । १६ परग्लेक्षित्रवस्तरे भावि हत्तपरम्परा । प्रत्यक्षताङ्गतास्तव्य योगिगी योगमक्तितः ॥ २० यत् क्व्यंसाधनायोव हिन्य देशका हाभा । २० तथा दिव्यासाधना च वद्यं विश्वितः हाभा । २० तश्च दिव्यासाधना च विकातः सम्बान्तरा । प्रात्यक्षित्ररसम्बद्ध हिन्दातः सम्बन्धनः । १८० समिप्यन्ति एर्यक्षमाम क्वते गानाविषा चनाः।

तिन लाय' एकनानां दुउर्जनानां पियोधन'॥ ३०
"I used to strike my own body with my palm
and say, "Oh my physical beauty, sink into my
body. In a few days my physical lustre faded
by the grace of the Goddess." At this stage,
Gadadhar could see future events by dint of his
great spiritual power. The very purpose for
which he was born and he was passing through
all these austerities and penance became known
to him. He also knew that people of various
type would soon come to this temple for religious
instructions and thereby good people would be

saved and the bad would be reformed. 25 to 30

मध्यलीलाया ११मः छ:।

বদানুবাদ ঃ—

এবং নিজ গাত্রে চাপড় মারিয়া পুনঃ পুনঃ বলিতাম ওহে আমার বাহু সৌন্দর্য্য তুমি শীদ্র আমার ভিতরে প্রবেশ কর। ২৫

এইরূপে দিন কয়েকের পরই তগদধার কুপার আমার দেহ কান্তির মালিনা ছইয়াছিল। ২৬

পরস্ক এই সময়ে সেই মহাবোগী গদাধরের বোগ শক্তির প্রভাবে ভবিষ্যতের বাহতর ঘটনার প্রত্যক্ষ হইয়াছিল। ২৭

বে কার্য্যের সাধনের জন্য ভগবানের দেহ ধারণ এবং দে জন্য অপ্রাক্তত দক্ষদায়ী সাধনার অনুষ্ঠান সেই দিন হইতে সেই ঠাকুর বিশেষ ভাবে অবগত ইউয়াছিলেন। ২৮

এবং শীত্রই এই দেরেছানে বহুতর সাধক নানা ভাবের লোক সকল ধর্ম প্রান্তির জন্য আদিলে ভাহাতে সম্বন্ধবের পরিত্রাণ ও ছর্জন জনগণের সংশোধন হইবে। ২৯।৩০

भविष्यति न सन्दे इः सङ्घर्मः प्रवरिष्यति । स्वकायोगवान्ति वाषवा मसुरानाय सविष्यो ॥ ३१ सतः स्वक्रं मसुरानाय सविष्यो ॥ ३१ सतः स्वक्रं मामुद्रानाय साविष्यो ॥ ३१ स्वतः स्वामुद्रानायः सानन्दः मरसुवाव तः ॥ ३२ स्वयं क्रां माम् भवित भुवं । । भगवन्तं राष्ट्रीत्वाः तां स्ववं वयमतः परं ॥ १३ सानन्दं मरह्यते ॥ ३१ सानन्दं स्वयं स्वामतः परं ॥ १३ सानन्दं सन्देषाः सावित् । एक्ष्यते ॥ ३४ स्वाम् सावित् ॥ ३४ स्वाम् सावित् ॥ ३४ स्वाम् सावित् ॥ १४ स्वाम् सावित् ॥ १४ सावित्याः सावित्

मध्यसीलायाः ११मः यः ।

There was no doubt that true religion would prevail. Once, in course of conversation Thakur gave out his own feelings to Mathuranath. At this Mathuranath said, "If it so happens it will be all for the best. We shall find ourselves clong with you plunged into the sea of joy. The world will also be benefitted. "Once Bhairavi thought, "What is that divine power which has made Gadadhar all-powerful." 31 to 36

বঙ্গান্মবাদ :---

এবং মন্তর্শের প্রচার হইবে ইছা নিঃসন্দেহ। এই সকল
নিজের অনুভবের বিবয় এক সনর কথা বার্তার মধ্যে ঠাকুর মধ্যা
নাথের নিকটে প্রকাশ করিলে মধ্রানাথ ঠাবুরের কথা প্রমিয়
আনদেসর সহিত বলিয়াছিলেন বাবা যদি এনতেই হর তবে খুব
ভাগই হইবে। অভংগর আমরা আপনাকে লইবা আনল সন্তর্শ্ব
নিম্প্লিত ইইব। এবং জগতের পরম সলল ইইবে। ৩০

কোন ও এক সমরে নহামহিনাবিতা যোগার্ক্টা আনল বিগ্রহ বিশিষ্টা যোগাসনে যোগমুক্তা ভগবন্ধাৰে বিভাবিতা থইয়া ভৈরবী দেবী অচিন্তা অপ্রয়েয় মহাপ্রভূ গলাধরের অনৌবিক শক্তি

অংকোকন করিয়া এইরূপ ভাবিয়া হিসেন। এবংওং গদাধরের এই ভাগবতী শক্তি কিরূপ। যে শক্তি হারা গদাধর সর্বব্যক্তিমান হইয়াছেন। ৩৬

> नीचेक्ययो परिष्टा याः साधन क्रमभूमिकाः । श्रुतमात्रे प तत्सिहिनिविकस्पसमाधिना ॥ १० क्रयमस्य स्वरूपः वा क्यां वा योगयुक्तता । स्र्यः सिक्व स्वरूपस्य कथः वा गुरुकारिता । १८

मध्यसीलायां ११मः थः ।
भैरवी सा विस्त्यते वः ध्यानस्तिमित सीचना ।
चिन्तयती सद्धा 'कं यीगदाघर योगिनः ॥ ३८
तत् सफ्ताश्वतनाची सा छ्टन्नेपम्बद्दभूतम् ।
नवट्ट्योद्दनग्रामं रामं शानीवतीचनं ॥ ४०
सीतया रमया सातः 'सचिदानन्यहणिम् ।
एवं शाधिकया युक्तं महामाव स्वद्धाया ॥ ४१
कर्त्यं सीटिलावच्यं स्वां पीतान्वरं सिम् ।
कमानी श्रीशमायाची विजीनी चीगटाधरे ॥ ४२

"If he is not so, he could not achieve success immediately on hearing the instructions. If the divine power is inherent in him, how is it that he practises yoga, performs rites and plays the role of a disciple to a preceptor?" When Bhairabi was deeply absorbed in such thoughts, she beheld wonderful sight in her mind's eye. She saw that Lord Remachandra with Sita and Lord Krishna with Radhika mingled together and took the shape of Gadadhar. 37 to 42

বঙ্গান্ত্ৰাদ 🖫

তাহা না হইলে আমি যে পকল তত্ত্ব সাধনার বিবয় উপদেশ ক্রিয়াছি। সেই সকল শুনিবা নাত্র নির্দিক্তর সমাধি ধারা তথেবাং সিথি লাভ করিতেজন। ৩৭

এই গ্ৰাধ্যের স্বর্জনি তিরুপ কেনই বা ইংগার যোগে বোগদন স্বয়ং সিদ্ধ পুরুষের কি ছত্তই বা গুরু করেন। ৩৮ सध्यतीलायां ११वा: अः। ভৈরবী এইরূপ বিচার পূর্বক খ্যান নিগীলিত লোচনে গদাধরের

স্করণটির চিন্তা করিছে করিছে উৎকণ্ঠা বশতঃ প্রেমান্র্য পুসাবিস্ত চিন্তে রুংগল্প মধ্যে একটি আশ্বর্যারূপ দর্শন করিলেন। ৩১

ভগৰতা ভাৰকীয় সহিত সজিবানদ বিগ্ৰহ পল্প পৰ্লাশ সোচন মৰ দুৰ্ববাদৰ খ্যাম ভগৰান প্ৰীয়াম চন্দ্ৰ এবং মহাভাব স্বল্লাপিনী প্ৰীমতী মাৰ্কিচায় সহিত অবস্থিত স্বয়া ভগৰান প্ৰীয়াম ও প্ৰীয়ক্ষ এই চুইটি স্বলগকে জমলা: গৰাধ্যে পল্লিগত হুইতে দেখিয়াছিলেন। ৪০18/১৪২

षती गदाधरी यो उसी योरामक्षण एव सः।
युगावतारः पूर्णोऽयः श्रीरामक्षण माततः।
प्राप्तवन्ति नरामुक्ति नात्वनाम सहस्रकात् ॥ ४१
पवः समाधियुक्ताया गतः मक्तित्वः यदा।
प्रभाति श्रीरामकृष्ण श्रीरव्याः द्वस्याव्यतः ॥ ४१
पडः समाधियुक्ताया गतः मक्तित्वः यदा।
प्रभाति श्रीरामकृष्ण श्रीरव्याः द्वस्याव्यतः ॥ ४१
पडःसाम्तिहित सा च सन्युखं सन्दर्भ तः।
तद्दनावधि श्रीरव्याः द्वष्टन सनसा तया ॥ ४६
स्पर्क्यं तस्य तजः द्वात्वा स्वस्याः व्याः॥
श्रीरामकृष्ण देवी हि तत्वास्वरण्ड्यतम्। ४०

इति श्रीरामेन्द्रसन्दर भक्तितीर्थं विरचिते श्रीरामकृण्यभागकी सारमङ्क्षां संहितायां श्रीरामकृण्यदेवस्य भैरवीकृत नामकरण ६पी भारयनीताया एकादमीऽध्यायः। सा ११।

"Hence Gadadhar is Sri Ramakrishna who is the incarnation of God in this Kali yuga. So, in this yuga people attains salvation by chanling the name of Sri Ramakrishna." For full one day

सध्यलोलायं। ११भ: अ:।

and night, Bhairabi remained absorbed in meditating the glory of Shri Ramkrishna. Next morning the image of Shri Ramakrishna disappeared from her mind's eye, but when she opened her eyes she found him standing before him. From that day onward Gadadhar was named as Shri Ramakrishna. 43 to 47

Here ends the eleventh chapter of Madhyalila in Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

অতএব যিনি গদাধন তিনিই রামকৃষ্ণ। তত্যতাই রামকৃষ্ণ
নামধানী পূর্ণ বুগাবতার এক নাত্র এই ভয়ন্তর কলিমুগে এই রামকৃষ্ণ
নাম লগাদি করিয়া কলি হত লীব সকল মুক্তি লাভ করিবে অত্য
নাম লগাদি করিয়া কলিহত লীব সকল মুক্তি লাভ করিবে অত্য
নাম লগাদি করিয়া কলিহত লীব সকল মুক্তি লাভ করিবে অত্য
নাম লগ সহল্র ইইতে মুক্তি লাভ করিতে পারিবে না। এইরপে
একদিন একরাত্রি নিবিক্ত সমাধিবারা অবিশ্বিত ইইল করেরী দেবী ত্রীরামকৃষ্ণ হৈরবীর ত্রংশল ইইতে সহ্যা অত্যুতি ইইলে
নিল্ল সম্পুবে গদাধন রূপধারী ভগবান ত্রীরামকৃষ্ণ দেবকে সাক্ষাং
প্রতাস করিয়াছিলেন। ৪৬৪৪৭

ন্ত্রীরামেন্দ্র ক্ষমর ভাজতীর্থ বিরচিত শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতে ভৈরবী দেবী ভগবান গদাধরের শ্রীরামকৃষ্ণ। এই নামকরণ-দ্ধপ মধানীলার একাদশ অধারি সমাপ্ত বইল। মঃ ১১ অঃ।

めか

^रमध्यनीलायां **दा**दमीऽध्यायः श्रीरामवृष्णदेवस्य योगारुद्रस्य सत्वणात्। माधना सिडि भ'गाप्तिरपूर्वस्थास्य योगिनः ॥ १ अभुदनीकसामान्या भैरव्या आनुक्रस्यतः।

धमाध्य साधनामिहै: प्राप्ति रेव न पूर्याता ॥ २ देव दानवा गन्धव्या शत्तमा सुनि सानवाः।

यौयीरामञ्जूष्यभागवतम्

वैष्णवा विष्युसासा वै सीश: सूर्या किश तया । श्रीयाः शासाप्तया शस्ति गरणपत्या गलानम् ॥ ४ सर्व्ये प्रधिव माधकारते स्व स्व माधनग्रातिनः। किंग्लम्य सोधनदमा ठाकुरम्य प्रयन्त्रिधा ।

मिश्वि माना खाया ते ये य' य' भाव' गमाधिताः ॥ १ स्वा' रवा' निद्धि' समुत्पादा वृतार्योष्टाभव' स्तदा ॥ ५ षाद्यीनार्यं गाचनानां भेदीमान्ति कदचन ॥ ६

मध्यनीलाया १२गः अ:।

অপূর্ব্ধ যোগী এরামকৃষ্ণ দেবের সভ্যয়ভ⁵ সাধনায় সিধি লাভ ইইয়াছিল। ১

অসাধা সাধনায় নিজিলাভ করাই পূর্বির কারণ নয়। সেবতা দানব রাজস ও মুনিমানবাদি ইহারা প্রত্যেকে যিনি যে ভাবে যে দেবতার উপসনা করেন। তাঁহার সেইরূপই নিজিলাভ হয়। '২া০

বৈজ্বগণ বিজ্ব সৌরগণ প্রাতে শৈবোপাসকগণ নিবকে
শাক্ত সকল দান্তিকে গাণপত্য গণেশকে এই সকল সাধক নিজ নিজ
শক্তিবারা নিজ নিজ ইউ দেবভার অনুগ্রহ লাভ করিয়া কুতার্থ
হলে অর্থাৎ সিকিলাভ করেন। ৪া৫

কিত এই শ্রীরাদকুক দেবের সাধনারূপ সম্পূর্বরূপে রূপান্তর। অর্থাং আর্যা সাধকই হউন বা অনার্য্য সাধকই হউন। ইহাঁর নিকট ইহাঁদের মধ্যে ভাল ফল বিবেচনা কিছু মাত্র ছিল না। ৬

माना साधनमागाः स देवतानासुपासनम् । अवस्तन्त्रा तत तत्र सिदिसामः चन्नारसः ॥ ७ एवं साधन नेग्रिष्टाः ग्रासः स्थाः । ज्यासः । ज्यासः । व्यासः । व्यसः । व्यासः । व्यस

spiritual field. 7 to 12

मध्यलीलाया १२शः अः।

Thakur followed different paths and achieved success in all his pursuits. Such peculiarity of worship has never been found in anyone but Gadadhar since the times immemorial to this day To fulfit the earnest longing of Gadadhar, Goddes Kali' attracted great sages and ascetics to the temples at Dakshineswar. From the Bengali year 1264 to 1276, i.e. for twelve years from the age of twenty six to thirty eight, Thakur performed his holy penance and had his achievements in the

বঙ্গানুবাদ :—,
ঠাকুর বড় দেবভার উপাসনা করিয়া দেই দেই দেবভাকে

ঠাঁকুরের অভন্ত সাধনার মত স্থান্তির প্রারম্ভ হইতে অভ পর্যাত্ত কোন ও একটি সাধকের উপাসনা কোথাও দেখা ব্যায় না কেবল

সাক্ষাং প্রত্যক্ষ করিয়া দিছিলাভ করিয়াছিলেন।

মাত ইহা গদাধরেই দেখা যায়। ৮ .
অসাথ্য সাধিকা ভিন্নত্তী প্রমেশ্বতী কালী অভ্যান্তর্ঘ্য সন্তান গদাধরের সাথন বিষয়ে ভিত্ত চাঞ্চলা জানিয়া মানা প্রকার সাধনায়

সিদ্ধির জন্ম তদুপাসনাসিদ্ধ সংর্বোত্তম।
পরিবালক বা সাধু সন্ত্যানি সকলকে কুপাপূর্বক এই সাধনা
দিন্ত দক্ষিণেশ্বরের মন্দিরে আকর্যণ করিবাছিলেন। ৯১১•

এবং সন ১২৬৪ লাল হউতে আরম্ভ করিয়া বাংলা সন ১২৭৬ লাল পর্যান্ত অর্থাং ঠাবুতের ২৬ বংসর বরদ হউতে ৩৮ বংসর বয়স পর্যান্ত ১২,৪২সরকাল সাধিনায় রভ হউয়াছিলেন। ১১/১২ सङ्यजीजायां १२यः लः ।

साधना रम्यकासित रीप्यसुद्धाय स्वित्ता ।

रहीत्वा स्वित्ता यात् सेससुद्धाय स्वित्ता ।

रहात्वा स्वित्ता यात् सेससुद्धाय स्वित्ता । १६

रवण वीव्यादिता सुद्धा स्वित्ता न तथा परा ।

पुनः सुनयद्वेय गद्धागमें स्वस्तव्या ॥ १६

थर्ग गायमिकी तत्व साधना विद्य यीयिनः ।

धेनरक्ष परिव्यागद्ध्या चित्तत्व शुक्रुद्धः ॥ १५

सत्त्वपाव्यये वित्तु गद्धागमें इतिनिर्वासे ।

प्रायोपवेशना कृत्वा निव्यानिव्यविद्यार्थम् ॥ १६

या तरित्वा भीभेरव्या नवावान्याधिभाः सृष्ट ।

तया साधन सम्पद्ध्या नारोमात्वे स्वायत्व ॥ १५

सिक्षित्वामात्व परं साधः कदािय सामिति सृष्ट ॥ १६

विक्षित्वामात्व परं साधः कदािय सामिति सृष्ट ॥ १६

At the beginning of his spiritual pursuits he would take a coin in one hand and some earth in the other, and say that both were one and the same, and lestly throw them into the water of the river. Thus for purification of his mind he had to free himself from temptation of money and riches in the preliminary stage of his spiritual pursuit. He would be deeply absorbed in discussions about the eternal and the transitory with Bhairabi and others. He realised that every woman was his mother. He never looked at any woman or gold as things for enjoyment.

655

योगोरामक्तव्यभागवतम्

मध्यनोताया' १२गः अः। বলানুবাদ :--সাধনার প্রারম্ভে এক হন্তে রূপার টাকা অগ্র হস্তে কিঞ্চিং

মাটি লইয়া রূপার বা দোনার টাকা ইংারা মাটিরই অ্ছ মূর্ত্তি অৰ্থাৎ টাকা মাটি মাটি টাকা এইরূপ বলিতে বলিতে সেই স্বল টাকা ও মাটি গশাগর্ভে ফেলিয়া দিতেন। ১০৷১৪ এই সাধনা দিকবোগী ঠাকুরের চিত্ত শুদ্ধির জন্ম ধনরত্ব

পরিত্যাগরূপ প্রথম সাধনা ৷ ১৫ কিন্তু সচ্চিদানন্দ অধণ্ড ত্রংকর অনুভবের নিমিত্ত পরম পবিত্র ত্তিপথগান্তীরে প্রায়োপবেশন পূর্বক ভৈরবী এবং অভাভ দিক সম্যাসিবর্গের সহিত নিত্যানিত্য বস্তুর বিচারে তন্ময়তা প্রাপ্ত

চইতেন ৷ ১৬ যোগী গদাধরের যোগসিদ্ধির জল্ঞ সাধন সম্পত্তি স্বারা দারী মাত্রে নিজ গর্ভধারিণী মাতার মত ধারণা স্থুদৃঢ় হইয়াছিল। ১৭

ঠাকুর সিদ্ধিলাভের পর কথনও কোনও একটি কামিনী

ষা কাঞ্চনাদিকে ভোগ বৃদ্ধিতে দেখেন নাই। ১৮ कामिनी काञ्चन वावि भीगवुद्धा न दृष्टवान् । कामिनी काचन त्याग्रहण साधनतः पर ॥ १९ दीनता निरहद्वार साधना पूर्णता गता। यकापानिकावाद्वस्य स्थाने साधारणी जनः॥ २० परार्षणे सद्ध चितो न याति तत करिचित्। ठाकुरस्त तदस्प्रश्च स्थान' सान्त्रितवान स्वय' ॥ २१ आचण्डालोच्छिष्ट पत्र' विष्टत्य मस्तके तथा। गङ्गागर्मे विनिःचिय्य जात्यभिमान चूर्षाता ॥ २२ कत्वा स्वमस्पृथ्य जातेनीधिकः सन्तर्ते सधीः।

. अतःपर' सन्वैजोवे भिवन्नानस्य साधना ॥ २३

मध्यनीलायां १२मः अ:।

यीरस्यास्य साधकस्य सर्वेद्याभिनवासता । भिचुकोच्छिष्टकाद्यारं कृत्वादरपुरःसरं ॥ २८

After he had overcome the temptation of woman and money, he attained humility and selflessness, Thakur himself would cleanse those filthy places where people were averse to step into. He shook off his pride of caste as he carried the leaves containing the remains of meals left by the uniouchable classes of people, ane threw them into the river. He never felt that he was superior to one belonging to the lowest classes of humanity. Next, he realised that every living creature was a manifestation of God. He would take the remains of meals left by beggars as a holy gift, 19 to 28

বঙ্গাতুবাদ :--

কামিনী কাঞ্চন ভ্যাগতল সাধনের পর দীনতা ও নিরহন্তারিতা সাধনা পূর্ব ইইয়াছিল। যে সকল অপরিত্র বহল স্থানে পরার্গনে সমুচিত হইয়া কেই ক্বন্ত যাইত না। সেই সকল অপরিত্র স্থান ঠাবুর ধরং পরিকার কভিতেন। ১৯২০।২১

আচণ্ডালের উচ্ছিই পর বাং নারকে ধারণ পুর্বক গালাগ্রে নিংকেশ করিয়া লাভ্যাভিনান পূর করিয়াছিলেন। তার্থ নিতেকে অপ্পশ্র লাভির মধ্যেণ বহু বলিয়া মনে করিতেন না। ২২

তৎপরে এই বার সাধকের সর্প জীবে নিব আনের সাংনা ইয়া একটি নুচন সাংনা। অহাত শ্রকা সংকারে ভিন্দ্কগণের ইচ্ছিই।দ্র यो यो रासकष्यमागवतम्

e ₹8

मध्यनीनायाः दादगोऽध्यायः

ভোচন এবং ঐ সকল উচ্ছিফীয়কে মহা প্রসাদ মনে করিয়া মন্তকে ধারণপূর্বক নৃত্য করিছেন। ২৩।২৪

मत्वा महाप्रसादा सान् सूचि प्रतानना ए।

शादी साधनाकात च चतुर्धपांनार सुधी. ॥ १५

वैच्या मतमाप्रित्य दाध्य सस्यादि मावतः ।

तत्तत्त् साधन योगेन सिडिसामा चक्रार सः । २५
चौक्तव्यत्त सम प्राणा च स्तुः योप्रवत्ततकाः ।

विन्ता तत्तुत्य सस्याय ठाइतस्य तदा मवत् ॥ २०

तथा चौरामचन्द्रस्य दाख मिक्र मदत्तं सः ।

महावीद रामदासतुल्योऽनृहक्ष ठाङ्गरः ॥ २५

तन्त्रीक्त साधनायां वि विविवामात् परं तथा ।

स्व्यद्या पृक्षं द्या साक्तीः सोधना च सा ॥२८

सर्व्या पृक्षं द्या साक्तीः सोधना च सा ॥२८

सर्व्या पृक्षं द्या साक्तीः सोधना व सा ॥२८

सर्व्या पृक्षं द्या साक्तीः सोधना व सा ॥२८

सर्वा सं वा सात्रा स्वी द्या विभाग्य च ॥ १०

At first for four years Thakur adopted the religion of the Vaisnavas and felt like those youngsters of Broja who were at one with Sri Krishna in their heart and soul. Next he became a devotee of Shri Ramachandra and developed a devotion quite akin to Mahabir Hanuman. Thereafter, when he achieved success in his pursuit in the tantric method his services as an attending maid to the Goddess, received great appreciation from the best of devotees. At this stage he would often serve the Goddess with a chomar. 25 to 30

मध्यनीलायां १२यः अ:।

वशानुवान :--

প্রথম সাধনার সময় ৪ বংসর বৈষ্ণব মত অবলখন পূর্বক দাস্য সধ্য বাংসল্য ও মাধুর্ঘাদিভাবে সিদ্ধি লাভ করিরাছিলেন প্রীক্ষের প্রোণতৃল্য যে সকল ব্রন্তবালক ছিল ভাহাদের মত ঠাকুরের সধ্যদ্রার সিদ্ধ হইয়াছিল। ২৫।২৬২৭

ভজ্ঞপ শ্ৰীরামচন্দ্রের দাস্য ভক্তির আবর্তক মহাবীর রামগাসের মড ঠাকুরের দাস্য ভক্তিতে সিভিলাক্ত হইয়াছিল। ২৮

এবং ভয়োক্ত সাধনার সিদ্ধিলাভের পর ঠাকুরের স্থ্যভাবে যে সাধনা। ২৯

ভাষা অপুর্ব ও মহা ভক্তপাবেরও আনন্দর্যারক। সেই সময় ঠাকুর নিজেকে জগদবার স্থীরূপে ভাষনা করিবা প্রায়ই চামর হত্তে ভালিতাকে ব্যজন করিভেম। ৩০

> प्रायचामरक्तिन कालिकां समयीज्यत् । कदापि वा भूपचादेवेद्वादिरपि वा तथा ॥ १९ परिधेयं कृतं तेन रमस्या दव सन्देदा । देवो प्रेवाचित्रस्यत् स्व 'स्वीमृत्त्रां धान्यया सम' ॥ १२ तद् भक्तो मयुरानाय शकुरस्यांभितायतः । मक्ततेः साधने यद् यद् स्थासावश्रकः भवेत् ॥ १२ तत्त् स्वयु वेगायं दत्वा धन्योऽभवत्तदा । पद्मा स्वातमावद्य पावच्याद्वि तदन्तरे ॥ ११ स्वस्यपुध्यावद्यस्य स्वत्याद्वि स्वत्तर्ते । ११ स्वस्यपुध्यावद्यस्य स्वत्याद्वि स्वत्यत्वे । तदा श्रीसामक्ष्यस्य साविष्यात् स्वत्यति देशि ॥ १५ स्तीय दव स्वातिकांतितास्य देवस्यतः । तीयपर्यं दनि चन्दोः परिवाजक सन्तरेः ॥ १६ ।

मध्यकीलाया' १२मः अ: ।

Again he would wear ornaments like a woman and serve the Goddess as such. He lost sense of his own sex. Mathuranath also gladly supplied all the requisites to get Thakur dressed like a woman. The fame of the temples at Dakshine swar as a holy place extended far and wide, due to the presence of Sri Ramakrishna. 31 to 36

' বঙ্গান্ত্বাদ ~~ঃ —~~

ক্থনও বা জ্রীলোকের মত বত্র অলকারাদি পরিধান করিছেন এবং নিজকে অভ্য একটি জ্রীলোক মনে করিছা কালিকার সেবা করিছেন। ৩১/২২

পারবেশ। তরা-ব সেই সময় ঠাকুর নিজের অন্তরে ত্রী ভাবের প্রবণ্ডা বশতঃ নিজের যে পুক্ষ সূর্তি অর্থাৎ আমি যে পুক্ষ ইংগ একবারে ভূগিয়া গিয়াটিসেন। ৩০

শ্রেষ্ঠি ভক্ত মধুরানাথ ঠাকুরের ইচ্ছামত শক্তি সাংনায় যে সবল শ্রব্য আব্যক্ত হইত দেই গ্রুল শ্রব্য ঠাকুরের বেশবুষার মত বিয়া ২ত্য চইতেন। ৩৪

এবং সেই সময়ে রাণী রাসম্পির ঠাকুর বাড়ীর পরমহাস ভগবান শ্রীনীরামকৃষ্ণদেরে সালিগ্রশতঃ চতুদ্দিকে পুণ্যতীর্থের মত সুধ্যাতি ইউমেচিন। ৩০০১১

> याताष्ट्रनि तदानीन्तेर्यदा इटो एडम्मठ: । प्रविष्य वे यात्रमेडे साधू नामितयोगमाम् ॥ ३० सुऱ्यवस्यां सपालीवा सानन्दास्तव तैत्रसम् । दिःशनि कतिचित्ततस्यातमायद्वयासिन: ॥ ३८

मध्यनोनाया' १२घः अ:।

जानित्य क्रत्य पातुर्य्यात् साधवः सुख संस्रिताः । मयुरः साधुसेवायां सर्जदः मुक्तष्रस्ताः ॥ ८ नित्यश्वातियि सेवार्यः द्रय्यजातानरचयत् । एवः श्रीमश्चरानाथसातस्य तृष्टिसाधने ॥ ८० प्रण तायाः तदिष्यायाः सर्वदायः सुचेननः । तदादेगः प्रतीस्त्रैव तन्मसुखः बीच्य मक्रितः ॥ ४१ चित्तायुतः श्री मयुरः विमादिष्टो मवास्यष्टः । यद्यसी स्यक्षीयान्यसो धनरस्नादि थेमवान् ॥ ४२

Due to very fine arrangements of hospitality pilgrims would be glad to stay at the guest-house of Dekshineswar for some days on their way to distant holy places. Mathuranath also spent generously to bring every comfort, to pilgrims and guests. He was also very eager to bring every satisfaction to Thakur, and waited for orders. He thought, "If Thakur accepts any riches from me, I shall be blessed and free from all bondages of this world." 37 to 42

বঙ্গানুবাদ: —

ভীর্ণপঞ্চনকারি সর্কোন্তম সন্নাগিলণ যাইবার পথে রাণী রাসমণির সুখং দেবালয় দেবিয়া তাঁহাবা রাণীর পাছ্পালায় প্রবেশ পূর্বাক সাধুগারের অত হৃদার হ্বাবারা আছে দেবিয়া আনরা এই খানেই ভিছু দিন থাকিব এইকা ভাবিয়া আনন্দের সহিত সেই কালী বাঁড়ীতে থানিতেন। তথাওচ मध्यलोलाया'१२मः थः।

অভিথিপৰ উত্তম ভাবে আভিথ্য সংকার লাভে সুখী হইতেন।
মথুরবাবু সর্বদা সাধু সেবার মুক্ত হক্ত ছিলেন। ৩৯

এবং সর্ববদা অভিধি সংকার ঋতা বস্ত প্রবয় সংগ্রহ করিয়া রাবিজেন। এটক্রপতাবে মধুরানাথ বাধার সজ্ঞোবেব লচ্চ এবং , বাবার ইচ্ছা পুরবে সর্ববদা লক্ষ্য রাবিজেন। ৪০

এবং বাবার আদেশের অপেফা করিয়া বাবার মুধের দিকে চাহিরা ভাবিতেন কথন কি আদেশ করিবেন ৷ ৪১

বাবা যদি আদার নিকটে ধন সম্পত্তি গ্রহণ করেন তবে আদার জন্ম সার্থক মনে করিব। বা আদার আর জন্ম হইবে না। ৪২

तदाइ' जम्म घाफल्य' प्राप्तामि व.न्याचण्डन' ।
नेहक, चिन्ता मया काया स्वामां व व्यवन ॥ ४६
स्वर्ष रोध्यादि सुद्धां यो महू यो गण्येत् पुधीः ।
तस्य पायेतीय' हम्य' न किचिद्यि चम्पवेत् ॥ ६४
तथावि मयुवानाय दानार्यमापदात्विते ।
छत्तं भीवामां न न में किचित् प्रयोजन' ॥ ४६
सम्प्रकृत् कम्यनात्वा प्रदेशस्त्रादिकां स्वया ।
देशस्य नमयति तर्षि सामुभन्नः सन्तेमस्य तामृ ॥ ४६
मृत्येन मयुत्तत्वा यहन्न' कम्यनादिकां स्वया ।
रमस्य समानीय भाष्यासाराख्युर्यत् । ४०
प्रमाहिटकां वे व तक्ष्यान् कर्मचारिकाः ।
मवन्तो चितरिक्याना तारोगातुसारसः ॥ ४८

"I should not indulge in such thoughts for he has no sense of difference between gold and earth, and so nothing to ask for." Yet Mathuranath made an offer but Thakur refused to occept

सध्यतीलायां १२मः अः।

anything for his own self. However he said, "If You are really eager to make gifts, give kamandalu, rug and cloth to the holy men." At once Mathuranath made a huge stock of all these things and ordered the managing staff of the temples to distribute them according as Thakur liked. 43 to 48

বঙ্গানুবাদ :--

এইকপ চিন্তা আনার কোন প্রকারে জম বশতঃ ও মনে করা উচিৎ নহে। কারণ বে মহাপুত্রব স্বর্ধ রৌগ্যাধি মূলাকে মাটি বলিয়া মনে করেন তাঁহার প্রাথনা দ্রুগ কিছুই নাই। ৪৩.১৪

তথাপি মণুরানাথ মহামূল্য ভূকপতি ঠাকুরকে ধিবার জ্বন্ত আগ্রহাথিত হইলে ঠাকুর বলিরাছিলেন আমার কিছুই আ্বম্যক্ নাই।

যদি কিছু দানীয় শুবা দিতে ইচ্ছা কর তবে কমণ্ডলু বা পট্টবস্তাদি সাধুদিগকে দাও। ৪০।৪৬

বাধার এইরূপ আদেশ শুনিয়া মপুরানাধ বন্তর ক্থলাদি জ্ব্য স্বল আনিয়া ভাঁড়ারে পরিপূর্ণ করিয়া রাখিয়াছিলেন। ৪৭

এবং মণুরানাথ দলিবেশর মন্দিচের কর্মচারি সকলকে বলিয়া ছিলেন। আপনারা বাবার আদেশ মত এট সকল দ্বব্য বিতরণ ক্রিবেন। ১৮

> पङ्गुन्य विधान् वापि सापून् वां सञ्जनः स्तवा । यान्कानपि वदेई वो देय' तेथ्वोऽतियक्षतः ॥ ८८ यदेहम् भजने निष्ठी रामकलः स्वय' इति । तदेव सन्दिरं तत्र सिंव साथक सत्तमः ॥ ५०

मध्यलोनाया १२मः वाः ।
आविम् तो जटांघारी रामलाला सुवेवतः ।
वात्मल्य भावपूर्वीद्रयं सुन्दरो रामलियहः ॥ ५१
यत् प्रधादाउठाकुरस्य वात्मल्यमाय साधना ।
जलायायं साधनेयं जीवता विषष्टेन वे। ५२
मेरामस्य अतुमयाः गोभनी वालविष्टः ॥
स्वार्यायं साधनेयं जीवता विष्टेन वे। ५२
सार्थाः समीयेऽची विष्वतेऽष्टीनंगः सुद्धः ॥ ५१
सार्थाः पीवष्टं वेषा विष्याच्चण्या त्रवा ।
सन्वया पूर्वेष्ट्रयः परं विस्मवहत्वता ॥ ५४

"Every care should be taken to give these things to the lame, the blind, the deaf, the sadhu, or to anyone according as Thakur likes." At that time, a holy man named latadhari who was a devotee of a living image called Ramalala, came to the temples at Dakshineswar. It was an image of Ramachandra as a boy. It was made of metals. The mode of services rendered to the image was wonderful. During the day or the night Jatadhari always kept it with him. 49 to 54

বঙ্গান্তবাদঃ—

পপু অন্ধ বধির সাধু সচ্ছন অথবা যে কোনও ব্যক্তিকে দিডে বলিবেন বাবার আদেশ মত তাঁহাদিগকেই যতু পূর্বক দিবে। ৪৯

ঠাকুৰ এটক্ষণ ভাবে প্রকৃতি সাধনে ঘৰন বাতী হইয়াছিলেন ঠিক সেই সময়ে এই দক্ষিণের্যন্তর মন্দিরে প্রীরমেলালা নামক জীবত বিপ্রাং দেবক সিদ্ধ সাধক জটাবারী নামে একটা সম্যাদী আসিয়াছিলেন । ৫০৪০

सध्यलोलाया १२म: अ:।

রামলালা অর্থাং বাংসল্য ভাবপূর্ণ একটি বাল গোপালের মড ফুদ্দর মৃত্তি ভগবান শ্রীরাম চন্দ্রের দ্বীবন্ত বিগ্রহ। ৫২

বে বাল বিএহের কুপায় ঠাকুরের বাংসবাভাব সাধনা পূর্ণ হউরাছিল। জীবন্ত বিএহের সহিত এই সাধনা অত্যাশ্চর্যারূপ। শ্রীহানচন্দ্রের বাতুদ্রয় স্থাশর এবটি বাল বিগ্রাহ দিন্ধ সাধু জটাধারীর নিকটে বিধা বাত্তি আনন্দের সহিত থাকিতেন। সাধুর বিগ্রাহ সেরা এবং বিগ্রাহের সহিত বাবহার অভূত পূর্বর বিশ্বার কর। ৫৩/১৪

सपुत्र विषष्ठ सत्या स्वस्तिन त्य मोजयत् ।
स्त्रेष्टाधीन स्वस्तानं मत्या वा भूययत् स्वित् ॥ ५५
कदापि तक्षवत्तां द्वद्वातमत्य भत् स्वत् ।
साधोरेव साधनन्तद्वय योद्धदयः पुढाः ॥ ६६
वाच्यदीन मुख्यं व सात्रवः समाधिन्यत् ।
एकतो मानुस्त्रसायः नानास्त्रिन सर्वेदा ॥ ५०
व्याक्रुस्तीकात्रकाः मामधीर कुद्ते तथा ।
कोऽन्यः पुनः समुन्यस्तो मन्दिरेसावुर्शस्यतः ॥ ५८
एवमद्भूत भावस्य तरङ्ग नाभियातितः ॥ ५८
नाद्ति साधी विषष्टस्य स्यान पुनादिकाः क्रियः ।
त्रिया नादित स्रो विषष्टस्य स्वान पुनादिकाः क्रियः ।

Sadhu Jatadhari used to feed the image as if it was his son, and sometimes have it dressed. Again, at other times on seeing its fickleness or irregular movement, he would abuse it. Hridayram was taken aback at this uncommon mode and mathod of worship of Ramlala by Jatadhari and

मध्यनीनायां १२म: अः।

thought with great (ear, "I am always troubled with worries caused by the changes of mood and temper of my uncle. Here comes another mad man with new problems." Hriday was, however, greatly astonished to see the peculiar habits of Jatadhari, who did not follow the usual method of worship. 55 to 60.

বঙ্গান্তবাদ ঃ-- 🐺

সাধু বিপ্রাংটিংক নিজের পুত্র মনে করিয়া তাঁহাকে ব্যংস্থাওয়াইজেন। প্রেহাণীন পুত্র মনে করিয়া তাঁহাকে বহুতে সালাইজেন। কোন সময়ে বা বিতাহের চাঞ্চলা দুর্শন করিয়া অভ্যান্ত নিশিত বাক্য প্রচোগ করিছেন। এইলপ ভাবে সেই জাটাধারী সাধুত্র আলোকিক লাধনা দেখিতা ক্রমরাম নির্বাক ইত্রা ক্রমের কির্বাক বিভাক ক্রমের ক্রমের ক্রিকা করিয়া ক্রমেন এইলাক ক্রমের ক্রমার ক্রমের ক্রমের

একদিকে কনিও দাজুলের নানা প্রকাৰ ভাবে সর্ববা বাাঙুলিত ছইদা অভ্যন্ত চঞ্চল বা স্ববিদাই ব্যক্তিয়াক্ত হইদা আহি। ভার উপর প্রথাবার আর একটি মহালাগনে কোথা হতে এখানে আদির। উপরিত হইল। এইকাপ আদ্পর্যাভাবে বিভাবিত হইবা অনহরাম অতিশ্য বিশ্বিত চইবা জিলন। ০ ব্রধ্যাধ্য

পরস্ত সাধুর সেই সকল ব্যাপার দেখিয়া অর্থাৎ সাধুর বিগ্রাহটির স্নান পূলা এবং নিজের জপ ভগ সাধন জ্জন ভিছুই ছিগ নাই। ৩০

ं तिह्यचमहोरावं विष्ठतः श्वदि भन्नितः। साध्दतन्त्रयतः याद्य सम्राह्यः स्विषशः॥ ६९ आगच्यः र दावसानां व गतयञ्चनः स्तः। एक्साटुभाषणं यत्वा गमभासातिगद्वितः॥ ६२ , सध्यन्तोनायां १२व्रः अ:।

तन्त्रचानत्त्रमापि च पुचवत् समुपखितः।
साधुदत्तः भोज्य द्रव्यं भुक्तवान् विषयः स्वयं ॥ ६२
कदा वा विषयः खायद्रव्यं दृष्टा जगाद तः।
नाषः भोष्यं द्रव्यं भदममिष्टः चीरिकाफ्तः। १४४
न्याता त द्विषयः वची नानाव्यंन तः तदा।
तिष्टवाक्यंन सन्तीय भुड्ष्य भुङ्चाधुनालिदः॥ ६५
मा फ्रीधं सुद्ध पुत्र त्वः राष्ट्यं भुङ्ख मादरः।
आगामि दिवसे वत्त्व द्विष्यामि चौर लब्डुकम्॥ ६६

The Sadhu used to hold the image on his breast with great devotion day and night. Sometimes he would call out, "Oh my dis obedient son, where are you? come back." On hearing his call, the image would come back to him at once like a son to his father. The image itself used to eat the food offered to him by the Sadhu. Sometimes the image would say, "I will not take this sour cu-cumber," At this sadhu made very humble entreaties and persuaded it to take the cu-cumber with promise to give it sweets next day. 61 to 66

मध्यनीनायां १२घः अः ।

াধুর প্রদত্ত খাভ দ্রবা খাইতেন। কথনও বা খাভ দ্রব্য দেখিয়া বিগ্রহ সাধুকে বলিতেন। এই ভেতো শশা আমি খাইব না।

- ৬১/৬২/৬৩/০৪

সাধু রামণালার এইজন কথা তনিয়া নানা প্রকার মিউ বাব্যে সন্তাউ কঃডঃ বলিতেন। বাও বাবা এবন এইটিই বাও ? ০৫ দেব বাবা তুমি রাগ করিও না আমি এবন বাহা দিচি আল হ তুমি তাহাই বাও ? কলা তোমাকে কীরের নামু আনিয়া দিব। ৬৬

कदाध्युक्ती रामजाला विषष्ट प्रावसस्वातः ।

मा भवह गच्छ प्रज्ञ ले कप्यकारप्य सभ्यतः ॥ ६०
प्रुतः स्तुत्र गच्छपि ल विद्याष्ट्र लिएकिस्मितः ।

प्रतागच्छात्र भी भीष्रमस्त्रा म्हे ल्यस्मितिः ॥ ६८
कदा वातिविद्यक्तं न सास् तृता वात्यविषयः ।

एक स्वायांसम्भ्रत्य बह्विद्यस्थे भवान्यषः ॥ ६८
तयेव धारणा च्यान तयः युक्ता जदादिकः ।

एत्यं चन्न्यासिनां यद् यच्यत् चर्नः नामितः सम ॥ ००

सर्वेच संविद्याच्य त्वा नीत्याः विद्यान् ।। ६५
प्रमा भाव्या स्थः प्रया यत्तिव्यत् विद्याने ॥ ०६

समा सम्याग्यमा तां वे नित्यं पुच्याम् यवतः ।

तसापि त्वच्यतः ।। स्तः नाहांनि व कद्यवन ॥ ०२

Sometimes again, the Sadhu would say. "Oh my son, don't run into thorny bushes. You will get your body pricked with thorns. Make haste to come back. It pains me much if I don't have you close to me." At other times, he would say

सध्यनोत्तायां १२गः अः।

with great annoyance, "I suffer so much only for you. It is for your sake that I cannot do my holy duties. I have left my home with all my paternal properties, and have come out with you only. I feed you with whatever I get by begging. Yet I have not been able to win your favour. 67 to 73

বঙ্গান্ত্বাদ :--

ক্ষন ও বা প্রাণের তুল্য রামপালাকে সাধু বলিতেন হে পুত্র ভূমি কাটা বনে ৰাইও না কাটার বনে কি এমন করে ছুট খেতে পোছে পালে কাটা ফুটবে যে। হে পুত্র ভূমি দীয় আমার কাছে এস। বেব ভূমি আমার নিকট হইতে অহতে বাইলে বড়ই কই হয়। ৬৭.৬৮

ৰখনও বা সাধু অত্যন্ত বিরক্তির সহিত রামলালাকে বলিতেন তোমার জগু আমি ভীষণ ভাবে অলে পুড়ে মরিলায়।

সদ্যাসীগণের গ্যান ধারণা অপ তপ ও পূজাদি বে সকল কঠেবা কার্যা ভোমার জন্ম আমার সেই সকল গেল। ৭০

ধন ধাত পৃথ এবা বা কিছু আমার পৈতৃত সম্পত্তি ছিল। প্রবিধ পরিতাগি ভরিলা কেবশ নাত্র তোমাকে লইচা বহিণ্ড এইলাভি। ৭১

এখন ভিকা কৰিয়া ততুশীৰি যাগাপাই সেই সকল তথ্য থাবা ভোমার মন পাইলাম না। তথাং তুমি স্বট হুইতেছ না। ৭২ এমত সময়ে ঠাবুৰও আইপোকের মূর্তি বারণ ক্রিয়া শক্তি সাধনায় লিপ্ত ছিলেন। ৭০

> एव त्रोठाकुरधावि रसणीक्ष्यप्टक् तदा। प्रकृतिः साधनार्यां स निप्तीऽसृद् भगवान् सर्यः। ०३

मध्यनोसाया १२वः अ.।

श्रीजटाधारिणः साधारपृद्धं भाव साधना।
सद्धं भावमयस्यास्य श्रीरामाङ्यण श्रीगिनः॥ ०४
इदयं वात्मद्धयस्यः परिपूणं चकार सा ।
एवं श्रीरामाङ्यान् श्रीरामां सामितः। १९५
प्राण्यन्तं द्विज्ञमूर्ति दिष्णाव समित्ततं।
इद्धा वात्मण तस्याजीजिकः सन्धं मितत्।॥ ६५
कदा वा पुष्पमानितुं कष्टकारप्त्य धावनः।
वक्षामिटमाचरित भोजनावसरित् च ॥ ००
नानाभाविन त्व साधुसुद्दे जयित दिवहः।
वभूव विकितो देवी इद्धास्य भेमकवर्षम्॥ ०००

At that time Thakur dressed like a woman was engaged in doing services to the Goddess Kalika. On seeing the peculiar devotion of Jatadhan, Thakur was also greatly astonished and his heart was filled with father y affection. The living divine image, and its wonderful behavior, playful pranks, acts of misconduct causing great annoyance to the Sadhu, and devotional love of the Sadhu, were deeply appreciated by Thakur.

73 to 78

वंशीलवाम :-

ু শ্রীভটাধারী সাধুর জ্বভাশ্চর্চামর বাংসদ্য ভাবের দাধনা দেখিয়া সর্ববিচার সময়িত ভগবান গ্রীরামকৃষ্ণ দেবের ও হুদর বাংসদারসে পরিপূর্ব হুইনাছিল। ৭৪

मध्यनीलाया १२मः अः।

প্রস্ক রাকুর দিব্য ভাব বিশিষ্ট জীবন্ত জীবাদলালা বিপ্রহাক প্রভাক করিয়া এবং বিপ্রাহের অলৌকিক আচবণ অর্থাৎ করন ও পূন্দা লইবার ছন্ত কটকারণাে ছুটোছুটি করনও বাবার সময়ে বিদরীত আচরণ কবিতেকে অর্থাৎ নানা প্রকারে সাধুকে অভান্ত উর্বেজ্ঞ করিভেছেন এইরূপ ভাবে বিপ্রাহের প্রোমের আকর্ষণ দেখিয়া ঠাকুর আকর্ষাাহিত হইগ্রাহিলেন। ৭ঃবিগ্রাহার আকর্ষণ

विग्रप्तवयाचरच' इष्टा सातुर्यया सवेत् । अपूर्व भीरयतुमये रामकृत्यय चामवत् ॥ ०८ व्यापारेऽध्यं ष्टाक्षरस्य भीजठाधारिणा सङ् । भीरयाधिवयः मङ्जातं येन तत् सिवधी सदा ॥ ०० व्यक्तिया विषक्षय तो ता जीवां स्दर्भ सः । तया तम्मयता याताधितमात सुमी चदा ॥ ०० नातुमूती तदा ती तु क्रामाथ परिसूती । मतीऽयं दिवसः किम्या गता वा यामिनी वदा ॥ ०० विदानन्दः विग्रप्तयं वात्मवत्य भाविषष्टः । सर्वदा गामकृत्यास्य सिविध समिविचते ॥ ०० ठाक्कुर्गास्य सिविध समिविचते ॥ ०० ठाक्कुर्गास्य सिविध समिविचते ॥ ०० ठाक्कुर्गास्य सिविध समिविचते ॥ ०० ठाक्कुर्गाऽस्यवसर्व भीजटासारिणी सुरीः । १ दीचां रहस्रोता वात्मवसर्व भीजटासारिणी सुरीः ।

Just as the mother gets delighted at the playful activities of her child, so also Ramakrishna got delighted by the activities of Ramalala. There grew up a very close intimacy between Thakur and Jatadhari, as a result of which Thakur spent most of his time enjoying the activities of living

मध्यनोनाया १२शः थः।

Ramalala. Both of them would be so engrossed that they would lose all sense of day and night. On the other hand Ramalala liked to be constantly near to Ramakrishna. In the mean time Thakur became initiated in filial devotion by Jatadherl. 79 to 84

বঙ্গানুবাদঃ—

শিশু পুত্রের আচরণ দেখিয়া মাতার যেরূপ আনন্দ অনুভব হয়। ঠাকুরেরও দেইরূপ হইয়াছিল। ৭৯

বহু প্রকার ঘটনায় ঠাবুরের অটাধারীর সহিত অত্যন্ত প্রথম বৃদ্ধি হইয়াছিল। যাহার ফলে ঠাবুর অটাধারীর নিজটে সর্বেদা ধানিয়া রামলালার জীবত লীলা দর্শন করিয়াছিলেন। যে নানা দেখিয়া ঠাকুর এবং অটাধারী ভন্মর হুইরা উভয়েট সমাধিত্ব হুইতেন। ৮০।৮১

पतापरं ठाकुरंपानुभूतमिदमेव तत्।
चणार्वं रामकृप्पन्तु त्यक्षुं नेच्हति विवदः॥ = ६
छव्यं रामकृप्पन्तु त्यक्षुं नेच्हति विवदः॥ = ६
छव्यं रामकृप्पन्तु त्यक्षुं नेच्हति विवदः॥ = ६
श्वावराधारिषः पार्व्वं वावतिष्ठति ठाकुरः॥ = ६
तावत् कावः शान्तमृत्वं विवदः क्षित्वं चिवतः।
यदा श्रीयामकृप्पन्तु वामनायोपचक्रमे॥ = ००
तदेव रामसावानु क्रीड्या सन्तव्य ठाकुरः।
धावं सहस्त्र प्रान्त स्व स्वान्तम्यत्यते हिश्चः।
पवं श्रीरामनासाया पद्यता ठाजुरस्य ता । = ८
हष्टादपूर्णं चनु श्र्यां माद्ः स्विति हार्ल्णः।
पवं श्रीरामकृत्यनु स्व स्वदः मध्याः॥ ८०

मध्यन्त्रोनाया'१२म: अ:।

Then Thakur felt that Ramalala did not like to be separated from him even for a moment. So long Thakur remained seated by Jatadhari, Ramalala used to play happily. But as soon as Thakur was about to leave the place, Ramalala would cease to play and catch hold of his cloth to prevent him to go elsewhere. At this Jatadhari heaved a heavy sigh and his eyes became full of tears. Thakur found himself between horns of a dilema. 85 to 90

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইরপভাবে উভয়ে তথ্যতা লাভ করিতেন যাহাতে তাঁহাদের দিবা রাত্রির অনুভব হইত না। ভাষার কারণ সর্বদা প্রকাতাবে বিভাবিত হইয়া থালিকেন। তেজভাই দিবারাত্র জ্ঞান ছিলনা।৮২

বাৎসলাভাবের মূর্ত্তি এই তিদানন্দ বালবিগ্রহ সর্ববদাই ঠাবুরের নিস্তাট থাকিছে চাহিতেন। ৮৩

এইসময় সদ্ওক জটাধারীর নিকটে দীক্ষা গ্রহণ করিয়া ঠাকুর বাংসলা ভাবসাধনায় রঙ হইয়েছিলেন।৮৪

তৎপরে ঠাকুর ইহা বেশ ভালভাবে বৃকিয়াছিলেন বে রামলালা বিএাই কণকালের ভক্তও আমাকে পরিত্যাগ করিতে পারিতেছেন না। ৮৫

मध्यनीनायां १२मः अ:।

যথন ঠাকুর সন্মানীর নিকট হইতে যাইবার জক্ত ইচ্ছা করিয়া গুই চারিটি পাদ অগ্রসর হইতেন সেই সমন্ন রামলালা নিজের খেলা-মূলা ফেলিয়া দিয়া নিজহক্তে ঠাকুরের কাপড়ের খুটি টানিয়া অন্তত্র যাটাত ফিয়ের কবিস্কুর। ৮৭।৮৮৮

এইরূপে ঠাকুরের শুভি রাম্লালার বহাতা দেখিয়া সাধু অঞ্চ পূর্বলোচনে দীর্ঘ ক্লিখান পরিভ্যাগ করিতেন। এইরূপভাবে ঠারুর উদ্যুত সম্ভাট পভিত হইবা ভাবিয়াছিলেন। ৮২।১০

चिन्तयम् येन स तस्य सर्ववस्तु विदानिमः। सर्वेक्षं साधनवनमेकसेवाक्वस्वनम्॥ ८६ वस्तात् प्रसन्धः तः देव नेतृत्विच्छति ठाक्षुरः। अपूर्वं सिक्सीठेऽस्तिन् प्राचीन नवीनहयः॥ ८२ भक्तं व्यष्टीका धातृत्तर्वसावस्याधार रूपकः। रामकाला व्यधात् कीकृं तत्र प्रायेत वत्तरः॥ ८६ इद्वा खीकां जटाधारी विदः करोमीति (चिन्तरः। रामकाला दामकः, व्यख्यायाव कदाचना ॥ ८८ नेतृः गक्तो भविष्यानि तत् प्रेमाधिकः इतृतः। इत्येव महनी चिन्तयः वा वे द्वाद वन्तं तै। ८५ रामकाला विनाव्यवः वा वे द्वाद वन्तं ते। ८५ रामकाला विनाव्यवः वासनः वा विवादः॥ रामकाला विनाव्यवः वासनः वा विवादः॥ रामकालाः विनाव्यवः वासनः वा विवादः॥ रामविषः विनाव्यवः वासनः वा विवादः॥ रामविषः॥ ८६ विचाववः वात्रावः वावतः वा विवादः॥ रामविषः॥ ८६ विचाववः वावतः वावत

Thakur felt as if he was forcibly robbing Jatadhari of his all, ie Ramalala which was the only supporting prop of his life. For one year Ramalala played with these two devotees of

मध्यनीलायां १२यः अः।

which one was young and the other was old. Jatadhari became much dejected with the thought that he would not be able to take away Ramlala from Ramakrishna. As it now liked Ramakrishna more than him; and on the other hand if he would go away without Ramalala it would be as good as death to him. So, one day, Jatadhari with Ramalala in his arms approached Ramakrishna and handing over Ramalala to him said. 91 to 96

বন্নাত্রবাদ :—

সর্ববিত্যাদী সাধু ফটাধারীর একনাত্র সর্ববিত্য সাধনের ধন বা অবলয়নের বস্তু হঠাং বলপূর্দক আনি লইতেছি। বাংসল্য ভাবের আশ্রয় শ্রীরামলালা বিত্রাহ প্রবীন ও নথীন ছুইটি ওক্তকে লইছা দক্ষিণাহারের অপূর্বে সিছপীঠে প্রায় একবংসর ক্রীড়া করিছা ছিলেন। ১১ ১২ ৯০

সাধু জটাধারী রামলালার সেইত্রপ ক্রীড়াংদ্বিয়া ভাবিয়াহিলেন যে অমি এখন কি করি ?

है भिष्ठ डामभागाः श्रीश्रीमकृष्णप्रत (स्थानः साहिका प्रमणः श्रीमामुद्रसम्ब निक्के प्रदेश्य सामगागाः महिना साहिष्य भावित मा। यहे सशक्ति। स्थानं समझ स्थानं प्रस्ता एकेटाहः । 28122

রাম লালাকে পরিভাগ করিয়া আনার অহত্রগদন মৃত্যুত্লা। এইতল ভারিয়া একদিন কেই বাদলালা বিগ্রহটিক। ৯১

> इस्ते कला रामकःच भन्मुचे समुपक्षितः । भीरामकःणहस्ते स समय्ये वानविषषः ॥ ८०

मध्यनोनायां १२ग्रः अः। गद्गदेन खरेचैव ग्रीमी योगीममध्यात । तव सङ्क परित्यक्त र राज्ञलाला हि नेष्कृति । ८८ अवैधास्य स्थातुमिच्हा नान्यव गमने स्प्रहा । चिराराध्य निलाशुद्ध सचिदानन्द विग्रष्ट' । ८८ प्रदेखं लपया सहा खढ्प' साध्वत्मनः। उवाचार' संखार्था वै स्वास्त्रामि चेतटन्तिके ॥ १०० क्षतकत्वी अवास्यदा तैनाष्ट' त्वत समीवगः। अध्यानन्दी ममानन्दः प्रागष्ठ' नाव वहवान ॥ १०१ जाने भं ना लत् क्य्या प्रमाधारस्य वस्तुनः।

"Ramalala does not like to leave your company, and also to go else where. It has showed its real self to me and expressed its desire to remain with you. I have now realised that his pleasure is my pleasure and what makes my diety happy cannot but make me also happy."

आराध्य विग्रहस्थास्य सखमेष सख' मग्न ॥ १०२३

97 to 102

বঙ্গাতুবাৰ : --

ছইহত্তে ৰক্ষে ধারণ পুনৰিক রামকুফেব সম্মূৰে উপস্থিত হইয়া ভাঁছার হস্তে বালবিগ্রছ রামলালাকে সমর্থন পুর্ববক গদগদ স্বরে বোগীখর শ্রীরামক্তফ দেবকে বোগী ঘটাবারী বলিয়ভিপেন। আনার রামলালা ভোমার সঙ্গ পরিভাগে করিঙে ইচ্ছা করিতেছেন 411 09 ≥5

এই शास्त्रे देशीय शाकियात देखा अध्यक्षणभूत देखा नारे

मध्यनीलायाँ १२घः अः।

আমার বছকালের আরাধা নিতাত্ত সচিদানন্দ সাধুবংসল হবিএহ কুণাপুর্বক আমাকে নিজের স্বরূপ ধর্ণন করাইছা বসিচাছেন আনি বণি রামকুক্ষের নিকটে থাকি তবে বড়ই সুধী হবব। ৯১। ১০০

থছ আমার সাধনা সফল হইল। ওচ্ছপ্তই তোমার নিষ্টে আনিয়াছি বিরুহের আনন্দই আমার আনন্দ ইহা আমি পূর্বে বৃথিতে পারি নাই। ১০১

আল আনি ভোনার কৃপায় বিশেষ ভাবে বুবিলান। অর্থাৎ প্রেমের আধাব বক্তপ আনার এই বিএমের আনন্দই আমার মনেল। ১+২

अतोऽष्ठः सम धर्मकः 'समर्प्य भवतः करे ।
अद्यान्ययः गिमप्यामि तद् भवनितृमीदताम् ॥ १०१
स्ट्रहाणे स सम्राराध्यः वात्यक्ष्याधारक्पकः ।
जावनः विषकः तात यक्षः द्रष्टः च मक्वते ॥ १०१
वार्यः व्यक्तितिवक्षे से चचुरद्विस्यस्तृतः ।
माणारास रासराम रासणाना गतिस्तेसः ॥ १०१
मतोऽन्यत्र वटाधारी सृक्षककः वदन् सृष्टः ।
भन्यान् रासक्षण्यस्न ततस्तः विच्यान्दिरं ॥ १०४

So I now hand over my all to you and beg to leave this place. Ramalala is be all and end all of my lite" Jatadhari's voice became choked and he could not speak any more. He cried out butterly and left the place with tearful eyes.

मध्यजीनायां १२ग्रः अः।

Then Ramakrishna kept the image in the temple of Lord Vishnu, with great joy and devotion.

103 to 106

ৰঙ্গাত্যবাদ :--

অতএব সর্বব স্থান একমাত্র আবাধ্য দেবতা এই বিপ্রাহটিকে আপনার হাত্তে সমর্পন পূর্বকে অন্তই আদি অ্যুক্ত গমন করিব আপনি এ বিষয়ে অনুমতি দিন। ১১৩

বাৎনল্য ভাবের আধার লামার এই জীবস্তু বিগ্রাহটিকে অভি
মহৎ আপনি গ্রাহা কর্মন। আমি নার কিছু বন্দিতেও পাবিতেছি
মা এবং আমার চন্দুর্ঘটিও দেখিতে পাইতেছে না। ১০৪

বাস্প্ৰার। আমার কঠরোখ হইতেছে। চনুর্য অফ্রা প্লাবিত হইল। হে প্রাণারাম রাম রাম রামলালা তুমিই আমার একমাত্র গতি। এই কথা পুন: পুন: মুকাবঠে কাঁদিতে কাঁদিতে দিক্ষ সাধু জটাধারী দক্ষিণেখবের মন্দির হইতে অ্তত্ম গমন করিচাচিত্রেন। ১০৫

তৎপরে ভগষান 'প্রীপ্রীরামকৃক্ষদেবও' বাদমনিব গোবিদ্যাদিরে সেই স্নামনালা বিগ্রহটিকে স্থাপন করিয়া ব্রাহ্মানদে নিমা ইইরাজিলেন। ১০৬১১৭

বিত্রাহটিও কলিযুগ গাণনাবভার নিজেরই অ্যান্তন মূর্তি দ্রীরাম-কুক্ষদেবকে পাইয়া গাননাবিদত হইয়া ছিলেন। ১০৮

> विग्रह' वे सुख' खाव्य ब्रह्मानन्दसवासवान् । विग्रहोऽपि सुख' ग्राप्य खस्येवपर्रुपक' ॥ १०० > पावन' कलियुनस्य भुक्तिमुक्ति प्रदायक' ॥ स्रोधमकृष्यदेवना' परमानन्दसाय सः ॥ १०८

सध्यकीलायां १२४३ च:।

বঙ্গানুবাদ ঃ—

অতঃপর মধ্যলীলার দাদশ অধ্যায়ে ভগবান প্রীরামকৃষ্ণদেরের তোতাপুরী সম্মাগীর সঙ্গবশতঃ অবৈত গ্রন্ম সাধনায় গিৰিলাভ হয়।

এবং শ্রীরামতৃষ্ণদেবের প্রসাদে গুকরণী বেন্দ্রবাদী সন্মাসীর ও সর্বোত্তন দিব্যদর্শন বা ভগবতীর্নুদাকাৎকার লাভ হয়। ২

ঠাকুর বাংসল্য সাধনায় সিজিলাভ করিয়াও সাধনার আকাজ্জা তাগা করেন নাই। ৩

প্রকাশ কহিয়াছিলেন বে সাধকগণ প্রভাকে জাগাদের উপাস্য দেবতার সিতির জন্তই সাধন করেন। বিস্তু তাঁহাদের মধ্যে একটি সাধকত বহু দেবতার গাধনার জন্ত তেইট বহেন নাই। ৪ দেখ রম্ভাকর সমুখ্যেব গাড়ে বহু কথকোর রম্ভ সর্ক্রাই বিছমান

সেই সময় তাঁহার মনের বাসনা ভক্তবর্গের নিক্ট এইকপ্ভাবে

দেখ রত্বাকর সমূলের গতেঁ বত্তকোর রত্ব সর্করাই বিভয়ান আছে। এ বিষয়ে নিঃসন্দেহ। কারণ ইয়া বৈজ্ঞানিকগণের •রীকিত বিষয়। সমূজতীর বাদী জনগণ যত্নের ভারা উত্তে সেই সবল রত্ব বেখিলেও তৃতিলাভ করেন নাই। ৫।৬

निव्यानित न स्क्रांनि पश्चनतोऽधि सुङ्गेनताः । स्वामा भवन्ति सततः नवदर्गान हतवे ॥ ० तयादमपि वे तत्तत् साधनेषु वङ्गविषः । सर्वदः विश्विताभाव यतिये नाव संग्रदः॥ ८ अत्तान्तरे जगण्मातुर्ग्य ययातुकस्यताः । निर्वित्रीय परवाद्वादेन साधन विदिसान् ॥ ८ सध्यक्षीतायां १६गः अः स्रोगरियाजकाषाय्यं स्तोतापुरीति नामतः । स्रोरामकुण्यदेवस्य ब्रह्मज्ञानार्यं मेव मः ॥ १० प्राविर्मृतो सहायोगो सवामते ग्राहरसादा । बहुवालं पुन्यतीय सीमग्रीदा नदोतरः ॥ ११ जनगृत्वोरजावाम उपल्वादं ग्रतः समा। । जिम्हावायम्बर्णनो जिल्लिक्ट समाधिता ॥ ११

"Similarly I also make repeated endeavours to citain success through different ways prevalent among cultured as well as uncultured communities." Thereafter, another ascetic, named Totapuri, came to Dokshineswar to impart knowledge of Bramha (Supreme being) to Sri Ramakrishna. For more than fifty years he lived all alone and dedicated himself to holy pursuit in a forest on the bank of the Narmeda. 7 to 12

বঙ্গান্তবাদঃ—

পরস্ক নৃত্ন নূড্য রজু দেখিবার ঞ্চ্য উপ্তরীর হইয়া থাকেন। ৭ সেইজপ আমিও আর্ব্যান্ডার্যা ভেলে হস্ত দেবভার বছএকার সাধনায় সিদ্ধিগাভের জন্ম সর্ববিশাই চেন্টা করি। এইজপভাবে শিষ্ট-বর্গকে ঠাকুর বলিয়াছিলেন। ৮

ত্তাগর জনদধার কুপার পুনবর্গর একটি ত্তৈত ত্ত্তাগধনে দিক সন্মাসীচুড়ামণি শত্তর সত্যোগাস্তুক মহাবোগী খ্রীশ্রীরামকক দেবের বেগজানে সাধনের জন্তই চ্পিপ্রের্ডর আবিস্তৃও ইইচা-জিলেন। ৯.১০

सघ्यलोलायां १३म: गः।

এই সাধু তোঙাপুরী বহুকাল নর্মান নদীর তারে নির্ফন কুটারে প্রায় পঞ্চাশবর্য বাস বরিয়া সাধনসম্পত্তিতে লিপ্ত হইয়া সমাধি সিদ্ধ হয়েন। বা নির্ফিবন্ধ সমাধি দর্শন করেন ১১/১২

हतोऽनेन वश्यसाचात्कारो योगी सुदुर्जभः ।
ततस्रोतानन्दसमा वसूव योगसिसितः ॥ १३
एवं तोतापुरीसाधो वश्मज्ञस्य सनस्यभूत् ।
नानादेश पर्यं टर्ने सहत्त्पः सुमङ्करः । १८
ततः साधमतः साधुर्वेडियातो ययाविधि ।
स्तरायच संक्रान्ताः गङ्गासार सङ्गते ॥ १५
तोर्थे जाला तथा दृष्ठा तस्र त' कपिन' सुनि'।
दृष्ठा मभ्रः जगवायसुत्यत्तेस विराजितः ॥ १६
स्थानार पर्यंन्नं कला पर्यंटन सुधोः ।
वङ्गदेशः समासाध यस गङ्गा सरिद्रा ॥ १०
तस्याः पुर्वंतट रेच्या कलिकाता महापुरी।
तम्न जीकातिकां हृद्दा दृष्टिष्येष्टर सावतः ॥ १०

He attained success in his pursuit and realised Brmhs, the supreme Being. Then he left his lonely cottage and set out to travel far and wide. He went to Gana sagar where he took his bath and saw the temple of the Kapila. He went to the temple of Jagannath at Puri. Thereafter he came to Bengal and after paying a visit to the temple at Kalighat in Calcutta he came to temples at Dakshineswar. 13 to 18

मध्यनीलायां १३गः पः ।

বঙ্গান্মবান ঃ---

্ এই বহু ভোভা বোগিগণেরও তুর্গভ ভ্রন্সনাকাৎ করিয়া নিচেতে ধ্যা মনে করিয়াছিলেন। ১০

এই মর্মণা নদী পশ্চিমে বিদ্ধান্তল হুইতে বিনির্গত। হুইয়া তমসা নদীতে মিশ্রিত হুইয়াছেন। এই নুর্মনা নদীয় ফল গঞ্চালের মত গতিতা। এইজপ লালেবাকা হ্যবা—

নৰ্মদা সরিভাং শ্রেষ্ঠা জন্ম দেহাবিনিংশতা। ভারত্তেং সর্বস্কৃতানি ভারতাবি চরাবি চা। মর্বব পাণহলা নিভাং সর্বাবের নমস্কৃতা। এই নর্মদার জল দশনাস পর্বান্ত উপরে অবস্থান করে।

> ত্রিভিঃ সারস্বতং ভোরং সপ্তভিত্থবাসুনং। মার্গ্রদং দশাভিমাসৈ গাঁলং বর্ধেণ জীর্যাতে ॥

অর্থাৎ সর্বতীর জল তিন মান, যনুনার জল দশমান, নর্মনার জল দশ মান। এবং নিলার জল ১ বংসর পর্যান্ত উদরে অবস্থান করেন। তৎপারে জীর্ণ হয়েন। সেই নর্মানা নদীর তারে মিজন কুটারে সাধন বারা ভোতাপুরী নিবিভার সমাধি বারা জনসাকাং করিয়া সর্ববাধ আনন্দ্র মনে অবস্থিত ছিলেন। ১৩এ

তৎপরে কোন সমযে তোতাপুরীর দেল পর্যাটন লগু দলম ইইলে আশ্রম ইইলে তভদিনে বহিগতি ছইয়া উত্তরায়ণ ক্ষেত্রতির দিনে গাদাসাগার তীথেঁ স্নান করিয়া কলিল মুনি দর্শনের পর উৎকংপ প্রেছ ভাগাম্বদেবকে দর্শন করিয়া মাত্রতাত পর্যায় পর্যাটন পূর্বকে বস্থানেশ আদিয়া ভাগাইবা গাদার তীরে কলিকারা মহানগরী ত কালিবাটে কালিকামেন তিন্দান করিয়া দ্বিশেশরে উপস্থিত করিবালিকার। ১৭০৯৫১৮৭৭৮৬

मध्यनौनार्या १३यः अ:।

अस्विवातिथियासायां प्रविच्वातिथ्यसायितः।
अस्र तोता रामकःष्यः ष्ट्रष्टे भाव विषष्टः ॥ १२
तेनाकटो स्व्यं योगां मनस्य तर्राचनत्यतः।
अध्मेव निर्विकार पुरुषो भावयुग्,भ्रवः ॥ २०
सन्य प्रदेतं सस्म शिष्टं साधन स्वाधिकारवतः।
भवेदेव न सन्दं इत्तुत्तमं सस्मधायनः ॥ २०
सामन्यानाप मान्ने थान्नोत्रिकः यक्षित्यस्यः।
सुत्रीष तः तपोदांतभाषीज्यत्त सुत्वः विष्यः।
स्वाधनः स्वाधनाविष्यः विश्वः तोता त्रवोद्दः।
स्वाधनः साधनाकांचा विद्यते क्षिः भवदृद्धि। २३
दीर्घानते जटासूट-वास्षि दीतः चन्नुतः।
सम्वाधिन स्तिजीमय नम्बदेवस्य सीमतः।।

There he put up in the questhouse. He was greatly attracted by the divine appearance of sri Romakrishna. Ey exchange appearance of with Sri Romakrishna, Totapun became convinced that he was capable of uncommon convincents in the spiritual field. So he extend Sri Romakrishna, "Do you like to realize Bromina as Remakrishna looked at the bladwatt for Sri Totapun with matted hair and tright eyes and

मध्यनीनार्या १३गः चः ।

বঙ্গান্তবাদ ঃ---এই জন্ম ভোডা বোগিগণেরও ভূপতি ব্রহ্মণাকাৎ করিয়া নিভেকে ধর্য মনে করিবাছিলেন। ১০ -

এই নৰ্মদা নৰী পশ্চিমে বিদ্ধাচন হইতে বিনিৰ্গত৷ হইয়া তমসা নদীতে শিশ্রিত হইয়াছেন। এই নর্মনা নদীর লগ গঙ্গাঞ্চলের

মত পবিত্র। এইরূপ শাস্ত্রবাক্য যথা—

নর্মদা সরিভাং শ্রেষ্ঠা রুজ দেহাদিনিঃ হতা। ত্যরয়েৎ সর্বভূতানি স্থাবরাণি চরাণি চ।। সর্বর পাশহরা নিভাং সর্ববদেব নমস্কৃতী॥ এই নর্মদার হল দশমান পর্যান্ত উদরে অবস্থান করে।

> ত্রিভি: সারস্বতং ভোরং সপ্তভিত্তথযামূবং। নার্মদং দশাভিষাদৈ গান্তং বর্ষের জীর্যাতে ॥

অর্থাৎ সরস্থতীর জল তিন নাল, যমুনার জল দশমাস, নালোর खन एम मान । धदर्शकात खन ३ दरनद भशास छन्द पदस्य করেন। তথপরে জীর্ণ হয়েন। সেই নর্মদা নদীয় তাঁরে নিউন কুটীরে সাধন দারা ভোতাপুরী নিবিকর সমাধি দারা তলসাকাং করিয়া সর্ববদা আনন্দ মনে অবস্থিত ছিলেন। ১৩এ

তৎপরে কোন সময়ে ভোভাপুরীর দেশ পর্যাটন জত্ম সহল্ল ইইংল আশ্রম হইতে ওভদিনে বহির্গত হইয়া উত্তরায়ণ সংক্রান্তির দিনে গদাসাগর তীর্থে স্থান করিয়া কৃপিল মুনি দুর্শনের পর উৎকাশ প্রভূ অগমাধদেবকে দর্শন করিয়া মধ্যভরাত পর্যান্ত পর্যাটন পূর্কার বলদেশে আদিয়া ভাগীর্থী গলার ভীরে কেলিকাডা মহানগরী ও कानिवार्षे कानिकासनीक धर्मन कविशा एकिरान्द्रव छेपरिष्ठ इटेब्राहिट्सम् । ५९/५४/५ ५/५५/५५

मध्यजीखायां १२ ग्रां अ: । अस्विवातियमाखायां प्रविद्यातियमाखायां प्रविद्यातियमाखायाः । अस्य तीता रामस्यपः दृष्टुं व भाव विषष्टः ॥ १८ तिनाक्रहो स्थाः योगां मनस्य तद्विन्तयत् । अध्यम्य निर्विद्यात् पुरुषा भावयुग्धुवः॥ २० मन्ये ऽदेत स्रस्त विष्ठ साध्य स्थापिकारवान् । भ्रयेदेव म सन्दे च रनृत्तमं सरमसाधमः॥ २० सामन्याताय गासे पार्लीकार्तं श्रिक्षपाधकः। १२ सामन्याताय गासे पार्लीकार्तं श्रिक्षपाधकः। १२ इष्टानार्विश्वादिस्य वीष्य तीता स्रवीद्याः। १२ इष्टानार्विश्वादिस्य वीष्य तीता स्रवीद्याः। १२ इद्यानार्विश्वादिस्य वीष्य तीता स्रवीद्याः। १२ इद्यानार्विश्वादिस्य वीष्य तीता स्रवीद्याः। १२ इद्यानार्विश्वादिस्य वीष्य तीता स्रवीद्याः। इद्यानार्वेश्वादिस्य वीष्य तीता स्रवीद्याः। इद्यानार्वेश्वादिस्य वीष्य तीता स्रवीद्याः। इद्यानार्वेश्वादिस्य वीष्य तीता स्रवीद्याः। इद्यानार्वेश्वादारिकार्वेश्वादिस्य वीष्य तीता स्रवीद्याः। इद्यानार्वेश्वादान्यार्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वादान्यार्वेश्वादान्यायार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यार्वेश्वादान्यायार्वेश्वादान्यायार्वेश्वादान्यायार्यायार्वेश्वादान्यायार्वेश्य

There he put up in the quest-house. He was greatly attracted by the divine appearance of Sri Ramakrishna. By exchange of a few words with Sri Kamakrishna, Totapuri became convinced that he was capable of uncommon achievements in the spiritual held. So he asked Sri Ramakrishna, "Do you like to realise Bramha a propounded in the Vedanta philosophy?" Sri Ramakrishna looked at the stalwart figure of Totapuri with matted hair and bright eyes and replied. 19 to 24

मन्त्राधित स्तिनीयय स्थादेशस्य ग्रीशितः ॥ ३४

বদানুবাদঃ--

এই দক্ষিণেখরে রাসমণির মন্দিরের অতিধিশালায় আতিথ্য প্রহণ পূর্বক অবস্থান করিযাছিলেন। এবং মন্দিরস্থ পরিত দেহ-

श्रीशोरासक् ष्यामागवतम् 2003

मध्यलीलायां १४मः मः। ধারী ভগবান শ্রীরামকুক দেবকে দেখিয়া এবং ঠাকুর কর্তক আকৃষ্ট

সাংনের একমাত্র অধিকারী। ইহা নিঃসন্দেহ যেহেতু অহৈত ত্রক

হইয়া যোগী ভোতাপুনীর মনে মনে এইরূপ চিস্তা হইয়াছিল যে আমার মনে হয় এই আত্মারাম নির্বিকার পুরুষই অহৈত ত্রন্ধ

সাধনই সর্বেরাক্তম সাধন ৷ ১৯১২০১১১ ভোডাপুরী ঠাবুরের সহিত সাম্য আলাপমাত্রে বৃথিয়াছিলেন

যে ইনি একটি শক্তি সাধক। ঠাকুরের তপোদীপ্ত ভাবোজন মুর্থ দেখিয়া এবং অন্তরে আঘাত করে এইরূপ দৃষ্টিভন্নী দারা ঠাকুরকে

পেথিয়া তোতা বলিয়াচিলের ভোনার কি বেদান্ত প্রতিশাদ্য এক

সাধনার ইচ্ছা আছে ? ২২।২৩

দীর্ঘাকার জটাজুটধারী প্রস্থানিত চক্ত্রর তে:পুঞ্চ নয় দেহ নহা-

বোগী ভোতপুরী সন্ন্যাগীর। ২৪

श्रुत्वा वाच' तदा रामकृष्णे नीक्रमिद' वचः।

किः कर्त्तव्यमकर्त्तव्यः मारः वैद्यि कथञ्चन ॥ २५ विभि सर्वं जगनाता वटेचे सतकरी न्यष्टं। शुला वद सतस्तीता गच्छ एच्छ स्वमातर'॥ २६

य लैंब' श्रीरासक्त श्री भावगढ़मद चेतरा। जगदस्वा सन्दिरे संप्रविश्य सुसंशासितः॥ २७ भाषाविष्टी माखवाध्यः सुत्राव तत्व्ववादहो।

खदर्यमेव सन्मासो दक्षिणेखस्मागतः ॥ ३८ कुर विचामसङ्घीच' समीपे तस्य वीगिनः। प्रसम्हर्णा मत्तनुमां तुमव' दास्वति निवित'॥ २८

इत्येव' मातुराचां म प्राप्य तत्चणनः सुधीः। मायेन सुसरंग्रः स याग्यान्वित करोवणः॥ ३०

मध्यलोनार्था ११गः घः ।

"I do not know at all what to do or not to do. That is known to the Mother of the universe. I will do if She asks me to do" At this To'apuri said, "Go and ask your mother." As Sri Ramakrishna entered the temple of the Goddess Jagadamba, he heard the divine words of the Goddess, "The great ascettc has come over here only for you. Don't hesitate to receive instructions from him." On being so ordered by the Goddess, Sri Ramakrishna a'most lost his consciousness and returned to Totapuri in a very agitated mood, 25 to 30

বলাত্বাদ :--

কথা শুনিয়া ঠাকুর বলিয়াছিলেন, আমি কি করিব কি না করিব কিছুই স্থানি না। ২৫

জগদথা আনেন। তিনি খদি বলেন তাহা হুইলে আমি নিশ্চয় করিব। এই কথা তদিরা তোতা বলিরাছিলেন তোমার মাকে তুমি ঞ্জিলাদা কর। ২৬

ওধন ঠাকুর ভারপ্রথণ চিত্তে মাতৃমন্দিরে প্রবেশপূর্বক জন্ময় হইয়। তংক্ষণাৎ ঠাকুর অত্যাশ্চর্য্য মাতৃরাক্য প্রবৃণ করিয়াছিলেন। এই সম্যাসী তোমার জন্মই দন্ধিদেশ্বরের মন্দিরে আগিরাছেন। ২৭২৮

তুমি এই সভামীর নিকটে অসত্তিভ চিত্তে অঙ্জেদ নিকা কর। আমারই পেব ভোগতি অরুণা বন্ধরুণা শক্তিকে ভোগাকৈ জানাইর। দিবেন। ২>

এইরপে ধগদধার আদেশ পাইয়া তৎক্ষণাং প্রায় চৈডভ শৃত কলেবরে। ৩০ मध्यलोनायाँ १ १ थः छः ।

ततःस्तोतापुरी साधीः समीप पुनराप्तवान् !

भावाविष्टः ग्रत्युवान् देवस्त गुरुरुपिनः ॥ १९

भवतः रूपया चान्नः मात्राद्दिष्टोऽभवः ग्रभीः ।

यिष्यं भावातियय्यनाह् हा तोता चमत्कृतः ॥ १९

अध्यादम्त विष्योऽयः देवी सूर्ति मदिवातः ॥ १९

अध्यादम्त विष्योऽयः देवी सूर्ति मदिवातः ॥ ११

पवः तोतापुरी जात्वा करीत्वभिनयत्विमः ।

सदयमभन्नोष्वं वावचातुक्त सुखदादः ॥ १९

चार्यान्यभना सूर्ति साभार्यः साध्यस्य च ॥ १९

भारत्य्ययः पुद्यानारा दुपायः ग्राप्तः सम्मतः ।

क्रैयत्वाय्यवा प्रविचानारा दुपायः ग्राप्तः सम्मतः ।

क्रैयत्वायाया प्रविचानारा द्रुपायः ग्राप्तः सम्मतः ।

क्रैयत्वायाया प्रविचानारा द्रुपायः ग्राप्तः सम्मतः ।

Shi Ramakrishna said, "Oh Lord, by your grace, I have got the orders from my mother." Totapuri became much surprised at the uncommon devotion of his disciple. Even then, he suspected some theatrical gesture in his disciple who called the image of the temple, his Mother. So he said in a very disparaging manner. "It is enjoined in the holy scriptures that nothing but intelligent efforts can make one free the bondage which is due to ignorance of Truth. Here, divine grace or assistance is of no avail. 31 to 36.

वसाञ्चाप :--

তোতাপুরী সাধুর নিকটে আসিয়া ভাষাবিট ঠাতুর পুনর্বার

मध्यनीनाया १३४: अ: ।

গুরুন্তিধারী ভোতাপুরীকে বলিয়াছিলেন। হে প্রভো আসনার কুশার আফ আনি অগনখার আদেশ পাইরাছি। তোতাপুরী শিয়ের ভাক্তর আভিনয়া দেখিয়া চমংকৃত হইরাছিলেন। তসতং

এম ভাবিয়াছিলেন সম্প্রতি এই আন্চর্বা নিয়ট মঠান্তিতা নেবী মূর্বিকে মাতুসপোষন পূর্বান একপ্রকার ভাবাবিক্ট ইইরা অভিনয়ের মত করিভেছেন। ৩৩

তোতাপুরী এইরূপ ভাবিয়া তগবান শ্রীরানস্কাদেশকে পুনঃ পুনর্বার অবংলকন পূর্বক অবৈত ভারাণার বৰতঃ অভান্ত অবজাহুক মুখে পরিহাসপুর্বকি বলিয়াছিলেন। ৩৪

নাংকের অজ্ঞানদনিত বছনের মোচনের অন্ত পুকরাকার ভিন্ন অক্ট উপায় কিছুলাত নাই। এইজপই পাত্রবাদা। ইপাছের অধবা পারিকংফ্টে প্রয়ের দায় বা বাংবায় বার। কেই কোনকস ফলচাট্র হয় না। ৩৪/০১

> लाया बातुक्विन न कोऽपि कनशाग् भयेत्। परन्तु श्वान्त संकाराद् ये चेव' भावभायिताः ३० लया कुक् भी भगवन् बदन्तः केवन' मदा। तृश्चन्त दुर्वना क्रेयाः गासार्थं न विदन्ति हि ॥ ६८ चर्ताऽप्य समक्रच्यच देश निशः हृद्ध्यः च। ववक्रा तन्य साधी हि स्वामाविको चुनियता ॥ ३८ तथायामी वदा शीना मनश्च नद्धिनायत्। ॥ ४० मस्त मत्यः देशोगाः मस्न् 'हि विनगति। ॥ ४० मस्त मत्यः देशोगाः मस्न् 'हि विनगति। ॥ ४० मस्त मत्यः देशोगाः मस्न् 'हि विनगति। ॥ ४० सस्त मत्यः देशोगाः मस्न् । इत्वानगि ॥ ॥ ॥ यास्वराद्धः न मन्देशे वद्धा सार्गा वर्शस्त्रतः। ततः पद्धारो मध्ये वद्धास्त्रारं वृद्धः ॥ ४२

मध्यनीनायां १३शः पः।

"Those who solicit the favour of gods or goddesses, are very weak and ignorant of the correct meaning of the holy scriptures". Hence, it was natural that this ascetic should hold Sri Ramakrishna's devotion to the Goddess in contempt. So Tatapuri thought that even though his disciple was of a very low order, yet when he would be initiated into the divine knowledge of Bramha he would certainly lose his propensity for names by virtue of all pervading knowledge.

37 to 42.

বঙ্গানুবাদ :---

পরস্কু আন্ত সংকার বশতঃ যে সকল ব্যক্তি এইরূপ ভাব অবল্যন পূর্বকৈ হে ভগবান আমার ভূপা কহন নর্বদা এইরূপ বলেন তাঁহারা অভান্ত হুর্বকা এবং শাদ্র বিষয়ে তাঁদের কিছুমাত্র ভান নাই। ৩৭৩৮

খত এব কাদীর প্রতি অভ্যস্ত নিষ্ঠাবান ঠাকুরের প্রতি ডোডা-পুরীর কুছতো ভাব বঠোর সন্মানীর বাভাবিক ভাব। ১৯

তথাপি ভোতাপুত্রী সেই সময় এইক্লপ ভাবিয়াহিলেন ^{যে} নিয়াবিসাত্তী এই সাধক খবন আমার নিকটে দীলা লাভ করিবে তবন আর এক্রপ দেবীভাব থাকিবে না। ৪০

এবং জ্ঞানশন্তির প্রভাবে নামাদি শক্তি নিক্তর নই হইবে। 6১ বিশেষতঃ অফোগায়নাকারী সাধকের কোনরূপ ভাব ভর্তি নামরূপ কিছুমাত্র থাকে না। ইহা আয়ার যথেই অফুভূতি হইরাছে। मध्यनीसार्या १३म: अ:।

क्षता ग्रोगासन चीता तक्षकान सक्तस्यत्।
ततः प्राचीन वद्याज्ञ गुरोरादेगत स्तदा । ४३
रासकत्यः स्व पिद्यणां कृतवा वे सनिन क्षिताः ।
विण्डान् निन्वापद्यासाय स्विष्ण्वस्यि दत्तवान् ॥ ४४
सम्न्याध्यासदाचा समये स्वर्णीक गति व्यासमां।
वर्षाचमाध्यास स्व निर्मयः परिपर्वित् ॥ ४५
तथा शास्त्रविधानाहि सन्त प्रदण्युर्वेतः। ॥ ४५
तथा शास्त्रविधानाहि सन्त प्रदण्युर्वेतः। ॥ ४५
एवः स्व प्रवेकत्ये च सुक्रमारे पर्यश्वनि ॥ ४६
एवः स्व प्रवेकत्ये च सुक्रमारे पर्यश्वनि ॥ ४६
एवः स्व प्रवेकत्ये च सुक्रमारे पर्यश्वनि ॥ ४०
धाक्षमावन्त्रे च सुक्रमारे पर्यश्वनि ॥ ४०
धाक्षमावन्त्रे च सुक्रमारे प्रदेशनि ।

प्रश्' रेव स्वेश्व खाग हस्त मन्त ग है तदा ॥ इट
At Panchabati a seat for the yoga was prepared. At the outset, Sri Ramakrishna performed
water giving and rice-giving ceremonies relating
to his dead father and forefathers and also his
own sradh ceremonies for his own well being
after death. He also gave up all his religious
rights in this mortal world. Next day at dawn
he kindled the holy fire at Panchabati. 43 to 48

বঙ্গাত্রবাদ :—

তৎপরে তোতা ঠাকুরের পঞ্চনীর নিকটেই ব্রহ্ম ভাপনপূর্ব্বক বে,গাসন করিয়া সেই স্থানেই সাধনার অস্টান করিয়াছিলেন। ৪৩ এবং সেই সময়ে তগকান শ্রীরামসক্ষ প্রক্ষাক্ত প্রাচীন গুরুত্ব **७**८৮ योशीरामक्षञ्चमागवतम्

মান্তবালায়া থ্যা থ:। আদেশমত নিজের পিডা পিডামহাদি পূর্বপুক্ষগণের পিতৃত্ত

ক্ষুসন্সর করিয়া নিজেরও পিওদান করিয়াছিলেন। ৪৪

কাংশ সম্মান দীকায় অর্গ গমনাদি কামনা এবং বর্ণাশ্রমাচাথাদি স্বতোভাবে বর্জনীয়। ৪৫ এইলপ লান্তের বিধানবলতঃ অক্ষমাধক অক্ষমন্ত গ্রহণের পূর্বে

নিষের প্রের পিও নিজরতে এহণ ও আবাদন করিতে হয়। ৪৬ এইজনে মা এহণের পূর্বদিনে পূর্বকৃত্যা সুমন্পার করিয়া প্রার্থনে করিছের প্রথকটাত্ব সাধনাগৃহে হোমার্ত্তি উত্তর প্রথকটাত্ব সাধনাগৃহে হোমার্ত্তি উত্তর স্বর্ধনি কর্মমান্দুত্ত ব্যক্তিয়ার এহণ কমার প্রথমান্দির সহিত বাহা ব্যক্তিয়ানি পবিত্র সর্বাধিক স্থানীর অক্ষমন্ত্রের আরা সেই প্রথমীর সাধন গৃহ অক্ষমন্ত্রের প্রভাবে বিশেষভাবে পবিত্র হইয়াছিল।

8915/122 स्वाहा स्थ्या वयट्कार प्रचवीचारणंदिना । पूरोदात्त सुगकीर प्रचय क्ष्या कर व्यवः ॥ ४८ पूराचार्ग्यक्रेयण प्राध्य क्ष्या प्रधानः । हीसधूस परिव्यातः वर्षोत्विव नक्षी धनः ॥ ५० विद्युरशुक्तेव संभाति तदा पचवदो तथा । अपूर्वीध्य प्रस्तावः विव्यवाद्व्यं द्वप्य क्ष्या ॥ ५० दीचा प्रचीव्यं प्रस्तावः विव्यव्यं क्ष्य क्ष्य ॥ ५० देणा प्रचीव्यं प्रस्तावः सम्माननं नवा । स्वयं विद्याय विव्यव्यं प्रस्तावः । ५० व्यवसाय वास्त्रस्यो अस्ति साम चित्रते ॥ ५२ वित्यं समाहितः वर्त्यं व्यवसं प्राप्तवान् गुरः । कित्यव्यं क्षायस्य में स्थानं प्राप्तवान् गुरः ।

मध्यकीलायां १३धः प:।

He chanted mantras as he threw his offerings into the fire. Somke covered the sky and the flames shot up like lightning. Both the preceptor and the disciple were wonderful. Observing that the Goddess was standing in the mind's eye of his disciple, the preceptor made efforts to remove the Goddess that hampered the meditation on Bramha. But due to strong devotion to the Goddess, his disciple was not being able to do away with his sense of duelity.

49 to 54

হোমাগ্নি ও হোমীয় ধুমাদি ধারা পরিপূর্ণ কেই গৃহ বর্ধাকাণীন বিদ্রাদ্যুক্ত মেঘের মত প্রকাশিত কইয়াছিল। ৫০

আশ্চর্য্য ব্রহ্মজ্ঞ গুক এবং সাধনাদিত্ব অন্ত্যাশ্চর্য্য দিয়ু অতএব এরূপ দীকা কাহারও ভাগ্যে ঘটে না। এরূপ দীকাও আশ্চর্য্য এবং এইরূপ গুরুদায়ের সম্মেলনও আশ্চর্য্য তৎপরে ভোডা ব্রহ্ম মন্ত্রদারের পর স্বয়ংদিত দিয়ের ব্রহক্ষনতের ছার দেশে দণ্ডায়খানা অক্ষন্ত্রদির হিন্দাই তবস্থানাকৈ দেখিয়া সেই ব্রহ্মগাকৈ অপনারিত করিয়া অবৈত ব্রহ্মগাকি বিয়াকে সমাধিত্ব ভরিবার ছন্ত ভোডা ঘথেই চেটা করিয়াছিলেন। ৫১/৫২/৫০

িন্ত মাতৃসবর্গ দিয়ের ছৈত ভাব অর্থাৎ সাধ্যমাধক ভাবের প্রাবদাবশতঃ সেই সময়ে ঠাকুরের মনোমধ্যে বিশেষভাবে সন্দেহ উপত্তিত হইরাছিল। ৫৪

> संग्रयोऽस्य मनो मध्ये सुदृद्याभवत्तदा । दोन्दादानात्पर' शिष्य' नेतु' ब्रह्मोक्य भावनां ॥ ५५

सध्यक्षेत्रायां १६शः छः नाना वेदान्त वाखालाः सुप्देशः प्रदत्तवान् । पकसेवादितोयः वे नेष्ठ नानास्ति किञ्चनं ॥ ५६ सर्जे खन् व्रस्थपस्तु अगदेत्रश्चराचरम् । वङ्गा वा किस्रक्षेत्र प्रचला जोवे प्रस्तेव नावरः ॥ ५० प्रमम कलः जगन्नियां जोवे प्रस्तेव नावरः । ५० प्रमम कलः जगन्नियां जोवे प्रस्तेव नावरः । ५० एवंति सम् वाक्षयं निव्यक्तस्य स्वरूप्यः ॥ ५८ एवंति सम्बाधान जन्नवे नितमनो स्व चर्वदः । एवं विश्वस्य सुद्ध सीमुवाच पुत्रः पुतः ॥ ५८ किन्तु सी सम्बोद्यस्य स्वस्ति हस्त , तदा स्व ।

The preceptor recited the sayings from the Vedanta philosophy to get his disciple initialed into the meditation on Bramha. "There exists only one without any second." "Diversity does not exist" "This universe with all its diversities is a part and parcel of Bramha." "Bramha is the only reality; the world with all its diversities is unreal, the living creatures are nothing but Bramha." "Restrain your mind from everything and get into the sea of profound meditation on Bramha." In spite of all these instructions and all my efforts I could not settle my mind on the meditation of Bramha. S5 to 60

ष्यामार्यसूपविद्याष्ट्रः बहु यत्ने कतेऽपि च ॥ ६०

दक्ष:जुवार :--

মর্থার অগ্রন্থাকে পরিজ্ঞাগ করিলা আনি কি সাধন করিব !

मध्यलीलायां ११गः अ:।

এইরপ মনোনধ্যে হইয়াছিল। কিন্তু তোতা দীকাদানের পর শিবাকে ব্যক্ষভাবে ভাবিত করিয়াছিলেন। ৫৫

এই ব্ৰহ্মে একমাত্ৰ অধ্বয় ভব্বই আছে অক্ত কিছুই নাই ৷ ৫৬

এই চরাচর বিশ্ব সমস্তই ত্রন্ধ বস্তু এ বিষয়ে অধিক বলার প্রয়োজন নাই ইহাই এব সভ্য : ৫৭

প্রকাই সত্য পদার্থ জীবই প্রকা জগৎ নিপা। প্রকাভিয় পার বিদ্বই
নাই। অতথ্য মনকে সবর্য বিষয় হইতে আকর্ষণপূর্বক নিবিষ্ট্র ব্যৱস্থান স্বর্য গিল্লা চিত্তাদাগরে নিমাজ্যত হও। ৫৮

এইরপভাবে দেই দিগস্থর গুরু আ্মান্সে পুনাপুনর্বার দেইদকদ বেদান্ত বাকা বলিয়াছিলেন কিন্তু তথন আমার মনের অবস্থা এইরপ হউয়াছিল যে আমি একা চিন্তার বনিয়া বছতর চেন্টা করিলেও মনকে নিবিবরার করিতে সমর্থ হই নাই। ৫৯৮৬

कर्तुं सनी निर्वकारस्यया नामच्ययोः ।
स्थानद्वः सम्प्रियन्तुं न ग्राक्षीति कायस्य ॥ ६९
सद्यानां विवयोग्योऽकः कत्यायुवरतिः तदा ।
भो सन्यः समानित् सन्यते निर्विकत्याः ॥ ६६
स्वरागाः सार्वमृत्तिः कवित्रत्ते मा प्रभारवरा ।
समृद्ध्या समीमध्ये गर्वया नामच्ययोः ॥ ६६
स्थानवान्तां स्थृति स्थाता विकोश्य सम् चन्त्रिका ।
दण्डायमाना ना देवो वरमच्या सन्यत्ता । १६४
एवं भ्यानित्रानस्य सम्यत्ताते सन्ता ।
गृत्ताः विकास्य सम्यत्ताते द्वता या वं पुत्रपृतः ॥ ६५
प्रमानित्रान्त्यः सम्यत्ति त्रत्ता या वं पुत्रपृतः ॥ ६५
प्रमानित्रान्ति सम्यत्ति निर्वक्तं स्थानित्र ।
प्रमान्त्रयः स्थानित्रां समाधि निर्वक्तं स्थान्ति ।

मध्यतीलायां ११थः चः ।

"Nor I was able to raise myself above the plane of names and forms. Even though I restrained my senses I was not able to attain the desired end. In my meditation I found my Mother standing before my mind's eye. The Instructions of my preceptor and my efforts were all in vain.

বঙ্গান্মবাদ :---

অর্থাৎ নামজপের আসন্তিকে কিছুতেই ছাড়িতে পারি নাই। এবন আমার ইপ্রিয় সকলকে বিষয় হইতে নির্তি করিয়া ও মনোমধ্যে নিবিকল্লভাব আনিতে পারি নাই। ৬১

এখন ভীবন্ত প্রজ্ঞালিত চিরারাখ্য মাতৃমূত্তি আমার মনোমধ্যে আবিভূতি হইয়া ভাগেবার্তা স্মৃতি ধেখিয়া অপান্ধপা ননাভনী মাতা মধ্যেবা বিদ্যালিত কাৰিল গাড়াইলাভিলেন। এইজা ভাবে খ্যান নিম্মানিত দেবী প্রস্তৃত্বা ক্রিয়ারিলেন। ১২৬৩৩৪

এইলপ ভাবে গুক্তর নিছান্ত বাক্য সহল শুনিয়াও ব্যাবের বার। নিশ্চসতা প্রাপ্ত হঠকেও পুনং পুনর্বার বিশেষভাবে চেঠা করিলেও নির্বিকর সনাধি লাড়ে আশা শুন্য হুইয়াছিলাম। ৩২।৬৬

> निर्मिकस्य समाधे हि नेराखमगम' यदा । तदाह' बस्तुरुमोख गुर् सम्प्रासिन' ततः॥ ६० षद्द' न समर्थीऽध्यि कदापि तव वाष्वतः। निर्मिकस्य' यनः कत्वा व्यस्म ध्यानातुमोबने॥ ६० पेटा मे जिफमा धाता सध्यनाहुमयो यया। एव' दिसम्बर गुरु: शुलेब यम सायखं॥ ६८

। सध्यन्त्रोलाया'१३गः अ:।

प्रायं चञ्चलतां साह्यतीयो यीगेन हाचवत्। किं करोमि कयं वास्त्र त्रहमेकां सम्प्रवेदिति॥ ०० अत्यन्तमुत्ते जितभावसुक्तो तोत्रं तिरस्कारवचः समुचरन्। कयं भयेबेतिवदन् सहर्मु हुमेध्ये कुटोरस्त्र चचत्रितस्ततः॥ ०१

> भन्ने कखवड : सुविक्षेक्षकाच ' स्वयं समुत्तील्य तदा करेण । भूचा यया तोश्न तदयभागतः कृत्यातिविद्व ' मम भानमध्ये ॥ ७२

When I lost all hope, I opened my eyes and regretted my inability. At this my preceptor became greatly agitated and pierced my forehead with a piece of broken glass.

বসাত্ৰাদ : —

রধন আমার এইরপ অবস্থা হইল তখন আমি চকু; চাহিয়া গালুকে বলিয়াহিলাম। ৬৭

আপনার ক্থামত ক্রন্ত চিন্তন বিষয়ে মনকে নিবিক্ল ক'রতে পারিতেটি না। ৬৮

অভএৰ ভল্মে আন্তৃতির ভায় আমার সমস্ত চেটা নিক্ষণ হইতেছে। এখন সেই দিগখন গুৰু আমার কথা গুনিয়া বাযুব বেগে বুলের মত চক্ষণ ংইয়া বলিহাছিলেন, কি করি কিলপে ইংার ক্রমের সহিত একভা প্রাপ্ত হয়। ৩৯।৭০

এবং মত্যন্ত উদ্বিয়া সহকারে ভীরভাবে তির্বার্থর বাংস্য বিদিতে বলিতে কেন হটকে না এইকথা পুন: পুনর্বহার বদিয়া কুটিরের নার্যা এতিকে অফিকে বাইতে বাইতে তট্য একবন্ত কাঁচ ফেবিয়া ভাষা

मध्यलोबायां १२ग्र: अ:।

স্বহন্তে তুলিয়া দইয়া ছুঁচের মত তীক্ষ কাঁচের অগ্রভাগ দিয়া আমার ব্ললাটের মধ্যভাগে সজোরে বিজ করিলেন। ৭১।৭২

> सतः स मो मोधमुसी महासा प्रीवाच चाद्यपति विद्य विश्वते । संवय्य सम्यम् (विषयाम्मराष्ट्रमणः) स्विरीक्षव त्व मिनवतीय सिक्ष्ये ॥ ०३ एव तदा सच्च गुरीः प्रवादा दिव्य स्थानदेशिय च मे माचासुव । चम्नव धेर्येन सुतः पुनवत्वा द्वाणः हुए 'साम्बरमास्मिती मुटा । ०३ सिह्न्दु सध्ये दिव्यी सनः स्वरः ।

"He said in great fury, "Concentrate your mind at the point where you have been pierced." By the grace of my preceptor, the wound did not pain me. According to the instructions of my preceptor I again tried to concentrate my mind at the point between my brows. But, as before, I again saw the figure of the Goddess in my mind.

73 to 75

বলাতবাদঃ---

তৎপরে সেই মহাক্রা আমাকে ক্রেন্ডভাবে বলিয়াছিলেন। তুমি

सम्यलीनायां १३ग: अः।

ডোমার জ্ঞান সিদ্ধির জন্ম এই প্রতিবিদ্ধ বিন্দৃতে মনকে অন্স বিষয় হইতে সমাক্রণে সংযত করতঃ স্থির কর। ৭০

এইরপ ভাবে সেই সমর গুরুর চেঠা বশতঃ ললাট দেশে অতাত বিদ্ধ হইপেও আমার অপার আনন্দ হইরাছিল। এখন পুনরার হৈর্যা ধারণ পূর্বক আমি গৃঢ়ভাবে আনন্দের সহিত নিজ আগবে শুপ্রেম্ম করতঃ বিদ্ধ বিন্দুমধ্যে ছিবলে মন্যত্তির করিয়া গুরুষত্তের ধ্যানে নিম্মা হইয়াছিলাম। পুনর্বার আমার বিশুকান্তরের পূর্বের মত জগত্তননীর আনন্দমনী মূর্ন্তি বেধিরাই। ৭৪।৭৫

हुई व तां ज्ञान महासिनां तदा
छत् 'दिख्कं मम माहुरङ्ग' ।
निर्मात निष्काम महोप्पम्म ।
वभूव पात्रक्त मुनिर्मात समः ॥ ०६
विकल्प घहल्प मनः स्वमार्गि
हूरे शतनतत् सकतं नामक्य ।
नामाण्ड सम्यन्य कताई मेद'
छत्ता पात्रम्मिणतत् परस्तात् । ००
मान्ते सिपीऽदे ते महासमुद्दे
निमञ्जानकृत चिदालक्ये ।
चित्रक्ष सरीः सुविजीन मावा

*This time I instantly cut the image of the Goddess into two with the great sword of divine knowledge; and my mind became calm and serene like a flame untroubled by any wind. I

मध्यतीलायां १३ग्रः अ:।

felt myself merged in the ocean of eternal peace and joy, and lost all sense of my moral, physical and spiritual existence. 76 to 78

বঙ্গানুবাদঃ—

অন্তম জ্ঞান স্বরূপ ভরবারি বারা মাতার অর্টিকে বিথপ্তিক করিয়া বাযুপুত্র প্রেদেশে নিশ্চদ দীপ শিবার মত আমার মন স্থানির্মান ছইয়াছিল। ৭৬

এখন সমাধি যোগ বলতঃ সন্ধান্ত বিকল্পাধি মনের ধর্ম এবং নান কপাদি দেহের ধর্ম সমন্ত বিদীন হইলে অস্থাক অন্যাও কটাব প্রেদ পূর্বক সর্বোদ্ধি পরম জন্ম অন্ধা পান্ত দিব অবৈত নহা সমূত্রে দিমা ক্ষন্য ওক্ত চিদান্ত্রকাণে চিত্ত বুভিন্ন ক্ষন পূর্বক বিভক্ত সমাধি স্বল্প প্রোপ্ত হলৈ তোভাপুরী গুলু নিমাদিত নেরে অসল অটন ভাবে অ্বদানিজ্জ যোগাসনে বোগমুক্ত তরক্ত্বীন সমূত্রের ফ প্রশাস্ত আনাকে দেখিলা বিশেবভাবে পরীক্ষা করিয়া আনন্দে বোমাক ক্রক হইরা আক্রাধিত ক্রইলাভিন্নে। ৭৭৮৮৭৯

> तोतापुरो त' सुसमाध्यस्यः निमोलितास्यन्त्यस्य मतिष्ठ'। योगास्त्रे योगस्यः प्रमास्यः तरकृषोनास्त्रुति मुख्यस्यः ॥ ०८ ष्टशः च ज्ञा सुपरोस्त्यः सुदर नेमास्युतः स्वत् विचित्रोऽमयत्। एवं पुरो तक्ष यक्ष्मणः यस्त्र तस्यान्तिकं तस्य समाधिभावं॥ ८०

सध्यनोनार्या १३वः अ:।

प्रोरामकृष्यं सुस्ताध्यवस्य । ददमं चैकाधमनाः स सासुः। ततः एरो गिष्य समाधि चिन्तया गतः स्वयदापि समाधिमन्ततो॥ =१

Totapuri was extremely delighted to find his disciple lost in profound meditation of the Absolute. Seeing the attainment of his disciple, Totapuri himself lost all consciousness of his own existence 79 to 81

বঙ্গান্ত্বাদঃ—

এইরূপ ভাবে সেই ভূটারে শিস্তের নিকটে বচ্কণ অবস্থান পূর্বক সমাধি অরূপ একাগ্রভাব বা তক্ষরতা অনিমিশ লোচনে দেখিয়াছিলেন। ৮০

এইরপ ভাবে পুরী শিয়ের সমাধি চিন্তা বার। নিজেও সমাধি মগু হুইবাছিলেন। ৮১

> भाने समाधी धटिका चतुष्टवात् परं स्विभावन्तवनोध्य पूर्वं वत् ! ज चालिता तत्य भरीर धिन्तकः। तत् प्राचनामां सकत्य विजीनः॥ ८२ ततः स्वरुष्टीपरं रेहसारः सन्वायः साधः सुख्यतिकतः सन्। निज्यन्यमायेन सुद्धीर मध्यती वहिंगतः थिया समाधियोगतः॥ ८१

यौयोगमञ्जूषभागवतम्

Ľڻ፦

मध्यलीखाया' १३य: अ:।

परन्तु चैत् कोऽपि कुटोर मध्ये प्रविग्य प्रिथस्य समाधिसङ्गं ! करोति ग्रहायुत साधरित्थं

करोति गद्वायुत साधुरित्थ' कृत्वाववद' सुदृद्धः तदालय'॥ ८४

Totapuri regained his consciousness after a lapse of four hours. He found his disciple still stitting serene without any sign of life. He got up leaning on his stick and came out of the cottage. He closed the door very tightly lest somabody should enter and disturb his disciple.

82 to 84

বঙ্গান্তবাদ :---

প্রায় ৪ ঘণ্টা পরে পুরীর সমাধি তক ঘইলেও নিজ শিশুকে
পুর্বের মত নিশ্চল অবদা দেখিয়া নিয়ের দেহ-ব্রের ম্পানন শুভাতা
এবং প্রাণ নাডীর সর্বহৈতোভাবে বিলীনতা অবলোকন পূর্বেক নিজ
পতি উপর তর বিলা আনম্পের সহিত উণ্ডাইরা নিঃশব্দে সুনীর মধ্য
ঘটতে বহিপতি হটলোন। ৮১ ৮০

পরস্ত যদি কেই কুটার মধ্যে প্রবেশ করিয়া শিক্ষের সমাধি ভল করেন এইরূপ আশক্তা করিয়া সেই গৃহটি সুবৃচভাবে আবদ্ধ করিয়া বাখিলেন। ৮৪

> स्वानि कुटीरस्य समीयःत्तिं नि रिवसासनि पञ्चवटी सुर्हेद्वके । तम्मुचदेयी सुखसुसिस्मुमरन स्वास्ति कुटीर' सुविकोषय योगी ॥ ८५

मध्यनीनाया १३१: अ:।

दाग्य सक्की सदनस्य तस्य गिषस्य चाष्ट्रस्यमपेषमानः। मध्यन्दिनादावि समागमेति म प्यन्द्रन' नापि समाधिमङ: ॥ ८६ किन्त्वव सर्वेचण सुन्सुखः स योगी चमत्कारयुतस्तदानी। दीचा दितीयेऽचि गतेऽपि तस्यी न चचलो घेर्या विशेष युक्तः॥ ८०

Just in front of the cottage Tatapuri seated himself under the trees at Panchabati with his eyes watching the cottage carefully. He waited and waited but his disciple did not move. Two days had passed and there was no stir or movement. 85 to 87

বঙ্গান্তবাদ :---

এরামকৃষ্ণ দেবের কৃটাবের সামনে পঞ্চবটার মূলদেশে নিঞ আসনে উপবেশন পূৰ্বৰ বুটারের বিকে বিশেষভাবে দৃষ্টি রাখিয়া বোণী ভোতাপুরী আনন্দ সমূদ্রে নিম্ম ইইয়াছিলেন ৷ ৮৫

সেই বুটীরের ঘার মৃত্তির জয় শিধাের চক্ষলতা অপেকা করিছা প্রায় রাত্রি আগতা হইলেও লিব্যের চাঞ্চল্য বা সমাধিওছ হয় নাই।

কিন্ত বোগী ভোভাপুমী ঐ খানে সৰ্বনা উন্মুৰ হইয়া অভ্যাশ্চৰ্য্য ভাবে দীকার বিভীয় দিন গড হউলেও বিয়োর সমাধির কোনল্লপ মাজালা নাদেৰিয়া বিশিষ্ট হইয়াছিলেন। ৮৭

मध्यनेजायां ११वा वः व्यत्नीतिकत्ताः स्वित्नीष्क योगो समाधिषुक्तं पुरुषः महान्तः। गवाचरम् कतिष्यातः स्वित्वम्, तत्त्व द्वतीय चस् ॥ प्यत्तेति ची तत्त्व व्यतीय चस् ॥ प्यत्तेति ची तत्त्व व्यतीय चस् ॥ प्यत्तेति ची तत्त्व व्यतीय चस् ॥ प्यत्तेति ची तत्त्व स्वत्त्व स्वत्त्य स्वत्त्व स्वत्त्य स्वत्त्व स्वत्त्व स्वत्त्य स्वत्त्व स्वत्त्व स्वत्त्य स्वत्त्य स्वत्त्व स्वत्त्य स्वत्त्व स्वत्य स्वत्त्

Totapuri did not find any change in his disciple even though three days had passed. He lost his patience and went inside the cottage 82 to 90

বঙ্গান্তবাদ :---

বোগী ভোতাপুরি মহাপুরুষ শ্রীরামকুজনেরের আলোকিক সমাধি দেবিয়া দীকার তৃতীর বিবনে মানালার ছিল্ল বিয়া দৃষ্টিশাত পূর্বক অত্যন্ত বিশিত বাইলে পর প্রায় তৃতীয় দিবাসের পেবেও নিডের সমাধি তার বাইলে পর প্রায় সেই সময় অত্যন্ত কার্যার গায়ীর শ্রীরামকুজনেরতে শেবিরা গুরুর সুবৃত্ব বৈর্বা বিশাবের সহিত তার -सध्यतीलायां १३म: अ:।

তৎপরে তোভাপুরী নিজাসন পরিত্যাগ পূর্বক কুটারের ঘার উপ্নাটিত করিয়া তথাবা প্রবেশপূর্বক পূর্বের মৃত নিজের স্মৃত্তির ভাষ দর্শন করিয়া শিশ্রের আন্চর্চা সমাধিতাব এবং নেহে প্রাণের প্রকাশপুত ধেধিলেও প্রথান্ত গভীর শিক্তের মুখ্যওলের পূর্ণতা দেখিয়া ভোতাপুরী বিচারপূর্বক শিব শান্ত মূর্ত্তি দেই প্রীরামকৃষ্ণ নেহকে স্পর্ণ করিয়াছিলেন। ১০১১১১২

प्रविद्य प्रियम्य दर्गभावः

क्रियं स्वाप्यूर्वमिवादमातः।

चावश्वं मिष्यस्य ममाधियोगः

देशे तद्या प्रायविकाम्य शिनः ॥ ८१

तद्यापि तस्यानकमण्डलस्य

प्रमान्त मधोर युतरिय सार्वः।

विक्रीक्य योगी स्वविचार योगात्

पस्पर्य देवः पिवमान्तर्मृतिः॥ ८२

पर्यचात्रमितस्तिः न न्नाम्म पुर्विण हिः।

सदीयोग्य महायियोध्यं ना वाह्यमत्तृत् च ॥ ८३

वस्पूर्णं स्वतकस्योध्यति निर्मिकत्य समाधिना।

चित्तः प्रकृषि स्वीनन्तु निश्काम्य व प्रदीविका।।

Totapuri touched the body of his disciple and found him still lost in profound meditation. 91 to 94

रक्षाञ्चामः--

[ু] এবং সেই অক্ষলপুক্ষ অমুমান করিয়াছিলেন যে আমার এই মহাশিয় নিবিষয় সমাধি যারা বাহা লগতে সংস্থা মৃত ক্ষলপু

दौदीरामकष्यमागवतम्

তণ্

মাখনালায়া ' १३॥; অ: । অবস্থান করিছেছেন । এবং নিকম্প প্রাণীপতুল্য শিশ্রের চিত্ত অংশ বিলীন কইয়াছে। ৯৩১১।

सोताप्री समाधिकः श्रीशमकणा द्योगिणः।
हडाद्भूतः निर्विकल्प समाधिः समिषन्त्रवत् ॥ ८४
चलारिश्वद्यं मित कठीर साधनांकनः।
स्वस्वर्यः मृत्रा वस्त्रिक्ते व साधने। ८३
सङ्गदेश भुवायुना स्वायत्तीस्त्र भेव हि ।
सती यौगिक शत्र्या स ध्यानुमन्तरंश्च योगिनः॥ ८०
समाधिः दयिक्वातिविस्त्रयानन्दरंश्च तः।
ततः स्वस्त्ररेशाय शिष्यः ग्रीवाच सङ्गावित् ॥ ८०
स्वस्त्रं प्रतः। सतः समाधि तद्यदर्यः नः।
प्रदेशका स समाधि तद्यादर्यः नः।
प्रदेशका स समाधि तद्यादर्यः नः।
स्वस्तरेषः। स समाधि तद्यादर्यः नः।
स्वस्तरेषः स समाधि त्यादर्यः नः।
स्वस्तरेषः स समाधि त्यादर्यः नः।

On seeing this wonderful achievement of Sit Ramakrishna, Totapuri mused in himself. "How is it that he has achieved in a day what cost me forty years' hard and austere penance i" He then brought his disciple to consciousness and said to him, "Oh my disciple, tell me how you have been able to realise Erahma in a day." 95 to 100

বন্দানুবাদ : -
সমাধির ওব বিশেষভাবে অবগত ভোতাপুরী শ্রীরামত্বক বো^{দীর}

অপুর্বে নিব্রিক্ত সমাধি দর্শন করিয়া এইক্রণ ভাবিয়াছিলেন । >2

सध्यनीनार्या १३घः अ:।

বে আমি উপস্থিত বাহা দেখিতেছি ইহা কি সভ্য ? আমি ৪০
চল্লিশ বংসর পর্যান্ত বাহা অতান্ত কটকর নাধনার ফল সমাক্রশে
অনুভব করিয়াছি তাহা বসদেশীয় একটি বুবক এক দিনেই আয়ুত্ত করিয়াছে। ৯৫/৯৬

তংপরে তোতাপুরী বোগী গ্যাননিময় শিশুর নির্বিকল্প সমাধিটি মৌগিক শক্তিবলে অপসারিত কবিগা বিস্ময়ানন্দে নিমগ্ন হইয়া ব্রহ্মান্ত তেতে। অতি উচ্চেম্বরে শিশু গ্রীরাসক্ষাবেকে বলিয়াছিলেন।

সমাধি বারা অক্ষ দর্শন সত্য সভা প্রব সভ্য অক্ষরিচারাখা এক্ষ-পুত্রে যাহা নিজপিত হইয়াছে। একদিনেই তোমার সেই সমাধি পূর্ণবুপ্রাপ্ত হইল। এইজপ কিলপে সম্ভব হর ভাগে আমি জানিনা। হৈ শিত্য তুমি আমাকে ভাগে বল। ৯৯১১০০

त्रुत्वैव भीग्रोशोषय प्रतुत्वाच तसीखरः ॥ १०० लात्व पोशांवजी वार्ला खहाडीन्टपतिर्वरः ॥ १०० लाद्यदेगादेवगुरे मुंकुल सम्रक्षत हि ।

सम्रत्व सम्परित्वच्य देशादी विषयेषु च ॥ १०२ सम्परित्वच्य राज्य तिर्वर्ष च ॥ १०२ सम्परित्वच्य गण्यम नद्वप्य च ॥ १०३ देशकरस्य राज्य विच्युतासिकस्य च । १०३ स्मा शम्यस्य स्था स्था प्रताम न्द्रप्य च ॥ १०३ स्मा शम्यस्य स्था स्था स्था प्रताम न्द्रप्य च ॥ १०३ स्मा अनु नुनेशिद्य स्थाप्य स्था प्रताम न्द्रप्य च ॥ १०३ स्मा अनु नुनेशिद्य स्थापित वा तया।

सर्वेषां विच्यामीऽमूर्विमिकस्य समाधिता ॥ १०५ स्था समाधिता ॥ १०५ समाधिता विच्यामीऽमूर्विमिकस्य समाधिता ॥ १०५ समाधिता विच्यामीऽम्याचित्व समाधिता विच्यामीऽम्याचित्व समाधिता ॥ १०५ समाधिता विच्यामीऽम्याचित्व समाधिता विच्यामीऽम्याचित्व समाधिता ॥ १०० सम्याचित्व समाधिता ॥ १०० समाधिता विच्यामीऽम्याचित्व समाधिता ॥ १०० समाधिता विच्यामीऽम्याचित्व समाधिता ॥ १०० समाधिता विच्यामीऽम्याचित्व समाधिता ॥ १०० समाधिता विच्याचित्व समाधिता ॥ १०० सम्याचित्व ॥ १०० समाधिता ॥ १

मध्यलीलायां १३गः गः ।

वरम विष्णु प्रिवादीनामाराध्या प्रक्रिरेव सा । नेवास विधायः कार्य्यो यतः सेव गुरीगं रू: ॥ १००

At this, Sri Ramakrishna replied, "There are many instances of realisaton of Brahma in a very short time. King Khattanga realised in less than two hours. Bharat, Ambarisa, Gaya, Debabrata, Parikshit, Ramprosad, Krishnaram, Trailanga,

Tulsidas etc.—all of them realised Brahma.
101 to 105

I have also achieved success in a very short time by the grace of the Goddess, who is worshipped even by Bramha. Vishnu and Shiva.

বঙ্গান্তবাদ :---

ভগবান প্রীরামনুষ্ণাদের এইজ্লপ গুরুর বাক্য প্রবণ করিয়া বলিরাছিলেন। হে গুরু এ বিবরে পৌরাদিক বার্তা জনেক আহে । জন্মধ্যে ঘট্টাঙ্গ নামে একটি রাজধি দেবগুরু বৃহস্পতির উপদেশত দুইবও সময়ের মধ্যে দেহাদিতে দমন্ত ও দেহাদিতে জাসকিশুল ইইচা এবং নিজের আর্ মাত্র এক মুহূর্ত অর্থাৎ দুই দও জানিয়া নিবিবক্স সমাধি ভারা ভগবানকে পাইয়াছিলেন। >>১১০২

এইরপ ভরত রাজা অস্থরীয়, গরাসুর, নহয়, ভীম্নের এবং রাজধি পরীক্তি অভ্তিরও অভার সময়ের মধ্যে সমাধিধার। জগবানকে পাইয়াছিলেন। ১৩০

এবং অল্লদিনের কথা ভক্তচুড়ামণি রামপ্রসাদ, রাজা রামকৃষ্

मध्यलोसायां १३म: चः ।

বৈল্পখানী, ভূলদীদাস প্রভৃতি ইহারা সকলেই নিবিক্স সমাধি
বারা সিহিলাভ করিয়াছিলেন। ১০৪া১০৫
তক্রপ হুগাদার কুপাই আনার শীষ্ট নিবিক্স সমাধি আবির্ভূতি

ছইয়াছে। এইত্রণভাবেই আগনি অবগত হউন। অতএষ এ স্থাস আশ্চর্ব্যের বিষয় বিলুই নাই খেহেডু সেই *ভগদ্*যাই গুরুর গুরু।

505509

इति श्रीरामेन्द्रसन्दर मिलतीय विराधित श्रीनेरामकः व्यागावते पारमध्यां धंडितायां श्रीरामकः व्यवस्थात् तोतापुरो नामक दिनस्यर स्वर्यास सकायाद् ध्रममन्त्र यहवात्परम्ब जिदिनं यावत् निर्मिन करूप समाधिस्यकेषो भग्नानायाकः विद्याग्यारायः । सः १६ ।

Here ends the thirtenth chapter of Srf Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktijiriha.

বসমূবাদ :--

শ্রীরামেশ্র শ্বন্ধর ওকিতার্থ বির্দ্ধিত শ্রীশ্রামকৃষ্ণচাগরতের পরমধ্যে সাহিত্যর ভোতাপুরী নাম্প সহামীর নিকট হইতে ভগরান শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণতবের প্রশাস্ত গ্রহণ নিবিবল্প সমাধির বিষয় মধানীলার প্রয়োগশ শ্বাহার বর্ণিত হইল। মা ১০ সমাধা।

मध्य नीनावाधनई ग्रीइग्रायः

एवः योससङ्ख्य शिष्यम् मुखतम्तदाः। युत्या तोता विमुग्धोत्मृत् प्रभावदर्गनेन स 🛙 🕫

मध्यसीनाया' १४गः छ:।

विराव कुवािय स स तिहित स्मेति निसित ।
सोधी कठोर ससासी निजायम मठाइडिः ॥ २
सुक्रास्वरात् किस्ट्रियत् मस्तकाच्चाटन् नार्डि ।
कित्तु श्रीरामकाच्चा शिव्यस्तावर्ष्य यक्तितः ॥ १
भूसारयस्य समाकटो दिच्चि खर मन्दिर ।
प्रकादयसायकाल एकाहिक्रमतस्त्रया ॥ १
भगवन्त समासाय परमानन्द निहतः ।
याप्यामास इवेंण प्रिचे च सह सहुतः । ५
चण प्रिचः परिस्वाच्यात्यक्ष सन्तु न प्रस्वते ।
सनीऽपि निच्छति स्वतुं पादी न चिततुं चमी ॥ ॥

On hearing these words from Sri Ramakrishna and also seeing his uncommon spiritual attainment, Totapuri was greatly charmed. He never stayed anywhere for three nights since he had left his abode; and he would not use anything to cover his head. But he was so attached by Sri Ramakrishna that he continued to stay at Dakshineswar for eleven months. He never thought to part with his disciple for a moment.

1 to 6

বঞ্চাত্রবাদ ঃ—

সেই সময় শিশ্ৰ রামকৃষ্ণের মূখ হইতে এইসকল কথা শুনিয়া এবং শিশ্রের প্রভাব দেখিলা ভোগু বিমন্ধ হইয়াছিলেন। ১

मध्यलीसायां १४मः घः ।

অভান্ত কোষী কঠোর সন্মানী নিজের আশ্রমের কুটার হইতে অন্তর কোষাও তিন রাত্রি বাস করেন নাই।

এবং মন্তকের আছ্যাদনমুক্ত আঞ্চাশ ভিন্ন অন্ত কিছুই ছিল না।
ভিন্ত নিবা নানকৃষ্ণের অত্যাশর্ক্য পক্তিতে দক্ষিণেখরের মন্দিরে
অত্যন্ত আকৃষ্ট বইয়া একাদিজনে একানশ নানকাল শিব্যের সহিত
মিন্তিত হইয়া পরামানন্দে অতিবাহিত করিয়াছিলেন। ৩৪৪৫

ক্ষণকাল শিষাকে পরিভাগি করিয়া অক্ষত্র গমনে সমর্থ ইইটেন না। মনও শিষ্যকে ভূলিত না। ছটি পাও সেইজণ চলিতে সমর্থ ২০ নাট। ৬

> क्षतवानितिध्यानां स्वयं सफनतां यतः । किन्त्वनोविक विष्यंण ब्रह्मतस्य वतिरिव । ० वैदान्तं साधनाधिक्षा वसमोद्धे गुरीस्त्रवाः । द्रापार्थयोतकक्षय वास्त्रीक्ष्य वहोस्तिः ॥८ तहाचानं गुरुः कृषः किन्तु विस्त्रयमास्त्रितः । विष्य वास्त्रीयस्वर्ययं ययासं मात्रवान् गुष्टः ॥ ८ तत् कथा स्वय्तने साधुर्वेदयेदान्तपारयः । सम्प्रमी वस्मत्रवदे सुद्यास्त्रव न संग्रयः ॥ १० दामकेशास्त्र विद्यान्य वचिभिन्योधिनो वनः । सर्म्यं भञ्च्यास्त्र विकल्पास्य योगवैमतः । स्वर्धास्त्र सुर्वेतिष्यस्य योगवैमतः ।

Both Totapuri and Sri Ramakrisona were profited each other- Sometimes Sri Ramakrishna

मध्यतीलायां १४घः अ:।

would use very coarse words sarcastically at Totapur! who was a follower of Vedanta philo-sophy. But Totapuri would not be angered rather he would be surprised, and try to realise the significance underlying the sayings of his disciple. His knowledge of philosophy did not help Totapuri to prove the sayings of his disciple insignificant. On the other hand Sri Ramakishna shattered the knowledge of Totapuri, who felt that he had many things to learn from Sri Ramakrishna. 7 to 12

বঙ্গাতুবাদ :--

গুল্প শিষ্যকে অতি ধক্ত করিয়াছিলেন এবং নিজেও সাকলালাল করিয়াছিলেন। ভিল্প বাক্তচ বৃতি বেলান্ত সাধনাসিতি সম্বাহ অসমোর্ডি গুলুৰ নম্বত্তে সেইলপভাবে অন্টোবিক শিষ্য প্লেব ও কল বাক্য বৃদ্যিকত ভোভাপুত্রী গুলু ক্রেছ ইইডেন না। বরং বিশ্বিত ইইডেন। এবং শিষ্যের বাক্যকলন বুনিবার জন্ম চেটা কবিডেন।

91412

বেদ বেদান্ত নাকোর উপলব্ধি কারী অক্ষরাদী সাধু তোতাপুরী দিয়া শুরাদক্ষদেবের কথার কথানে অসমর্থ হইয়া মুক্ষ হইডেন। অর্থাং শুরাদক্ষদদেবের কথার অর্থ বিশেষভাবে ব্রিতে পারিতেদ না। ১০

শ্ৰীরামক্ষদেৰের সিদ্ধান্ত বাক্য ঘারা কেবলযাত্র শাত্র চক্ষ্য স্থ্যাসীর সকল শক্তি নই ছইয়াছিল। ১১

मध्यनीसायां १८॥: अः।

সাধু তোজাপুরীর দিন্য শ্রীরামকুষদেবের বোগৈর্থর দেখিছ। হংকস্প হউত। এবং ভাবিতেন আমার এইরুপ আধ্যান্ত্রিক দ্বীবনেরও দিয়োর নিকটে জানিবার বিষয় বহু আছে। ১২

अस्त्रक्ष स्थामास्त्रवास्त्र ग्रिक्शा वहुविस्तर'।
ग्रिष्य स्वत्राधित्तांऽय' वर्नेदर्मी विवचणः ॥ ११
आधारः सर्वमात्रीनं सरीयान् महतोऽि च ।
सामनीपरि अविद्यत्तेता नामा ग्रवाधिष ॥ १४
ग्रत्यक्ष स्वानमनीप्रसूर, भर पिनता पुरावधर'। ॥ १५
पुंची सहस्त्रक्ष्य त्रवं विवच्छात्त स्वरं ॥ १५
सुची सहस्त्रक्ष्य तव नित्यस्थान मनयेन'।
न्यत्वीवाच श्रीरामकृष्ण तीता सुपुत्रिक'॥ १६
शुद्धाय' सन्नेश वन्स्य स्वान मयोजन'।
परन्तु तेन मास्त्रियं सनसः सुविनस्यत्ति । १०

Totapuri thought, "Who is Shri Ramakrishna, his disciple. He seems to be well-versed in all the Sashtras and the wisest of the wise," He thought and thought. One day Sri Ramakrishna said to Totapuri, "Possessed with the knowledge of Brahma as you are, it is guite unnecessary for you to sit for meditation every day," Totapuri replied, "It is necessary to purify the mind."

কলেবরে † ৩০

এবং ভাবিতেন মহৎ হইতে মহন্তর সর্বব্দক্তিযুক্ত বিচন্দণ সর্বা-দুর্দী আমার শিব্যরূপে অভিন্তিত এই মহাপুরুষ কে १ ১৩ सध्यलीलायां १४४: पः।

এইরপভাবে তোডাপুরা প্রতিদিন নিজ আসনে বসিয়া যথাবিধি সরে মাণ্ড ইতেন। ১৪

এইরপভাবে বৃদ্ধ চিন্তার অধিন্তিত তোতাপুরীর নিকটে কোন এক সময়ে ভগবান প্রীরামকুলদেব গুলুকে সমানরপূর্বক জিল্লাসা করিয়াছিলেন। আগনি ব্রক্ষন্ত পুরুষ আপনার প্রতিবিদ্ধানের প্রবেজন কি । রামকুক্ষের বান্যার্থ বেতা ভোডা সেইরপ করা শুনিয়া বানিলেন বংস । সনের শুদ্ধির জ্বন্ত লিঙা থান প্রয়োজন। নিঙা ধান করিলে মনের মানিল্ড দুরীভূত হয়।

১৫।১৬।১৭

यपेट् 'विसन' पात्रं पत्यक् माजितः यदि ।
मालिन्येन न लिप्येत ग्रहरूपेण तिष्ठति ॥ १८

ग्र. त्वेद ' वीरामक्षण 'हंपदास्य पुरःसर' ।
ग्रीवाच यदि तत् पात्र' काम्बुनदसयं संवेत् ॥ १८
तत्व तित्य ग्रहर्षे सालिन्यं मन्धवेत् कुतः ।
धर्मद्रं ग्रहरूपे सालिन्यं मन्धवेत् कुतः ।
धर्मद्रं ग्रहरूपत्यामानिष्ये न ग्रुच्यते ॥ २०
तीता ग्रीरमक्षणांस्य ग्रुव्या प्रत्युत्तरं यदः ।
चण वाकृत्युत्यासाय स्रव्यास्ति निवितन् ॥ २१
प्रनस्यदिने त्रद्रम दिचार समये तयोः ।
ग्रज्वनिन द्रीसवद्वे क्वं मन्द्रा काष्ट्रख्यक् ॥ १२

"Just as this brass utensil requires rubbing and cleaning to keep it free from impurities" At this Sri Ramakrishna smiled and said. "If the

मध्यनीलायां १४मः अः।

utensil is made of gold, the question of impurities, rubbing and cleaning cannot arise. You have purified your mind for all times by your knowledge of Bramho. Hence the process of purification in your case is quite unnecessary." Totapuri had nothing to say further. Another day when both of them were discussing on Bramha before the holy fire. 18 to 22

বঙ্গাতুবাদ :--

বসাপুৰাৰ --বেলপ এই পিতলের ঘটা যদি প্রতিধিন মাজিত হয় তবে
ভাগতে মালিজ ইয় না। পরস্তু পাত্রতী পরিছারই থাকে। ১৮
ভগরান প্রীরাকুক্ষদেব গুল ভোগপুরীর এইবল কবা তনিয়া
ইবং হাস্যুক্তগরে বলিয়াছিলেন। যদি এই লোটাটি সোণার হয়,
তবে ইয়া কর্মলাই ভদ্ধানে বাধিবে। ভাগতে নমলা ধবে না।

১৯২০ তোতাপুরী এইবানক্ষংগ্ৰের দেইরূপ প্রভাবর শুনিয়া অবাক হইরাছিলেন এবং হটা প্রব সত্তা এইরূপ বিশ্ব করিয়াছিলেন। ২১ প্রসায় জন্ম ক্রেমিন ক্রমে সম্পাদ্ধ

পুনরায় অক একদিন গুরু নিবোর ব্রহাবিচার সময়ে সমুখত্ প্রথাপিত বোনারির একটি অলপ্ত বার্গবণ্ড। ২২

> टेवानयस्य महभा भत्वी लग्नाह त' यहा । तटा तत्माहम' हट्टा तोता बद्धिरिव ब्यूग्नन् ॥ २६ मक्रीधं माह त' स्टबं क्यं त्वमन्त्रियही :। यह पविद्यान्त्रि मध्ये सर्वे टेवा: सवासवा:॥ २८

मध्यलोनार्या १४थ: अ:।

বঙ্গান্তবাদঃ—

হ্বগাদাপুত গুৰুকণী ব্ৰক্ষত্ৰ আগনাকে ধিক্। যেহেত্ আপনি
এই এখনই বলিভেছিপেন লগৎ ব্ৰক্ষময়, এই পৰিদুখ্যমান
লগতে বাহা দেখা যাইভেছে সমত্তই ব্ৰক্ষ হটা ঞুব সভা। সেই ব্ৰক্ষই
সভাবত্ত তিনিই আআ। এইসকল বেদবাকোৰ অনুকৃপ সাধনের
কি এই ফল। ২৮১২৯

এইফপভাবে প্রীরামকৃষদেবের কথা ভানিয়া তোগেপুরী জিশুন ভাগে কবিয়া অভ্যন্ত লন্ধিক তাইবা স্বক্ষাবে পুনর্বাব আগনে উপ-বেশনপূর্বক অভ্যন্ত অমুভন্ত বইয়া বলিয়াছিলেন। ওবে বামসুফ ভূমি বাহা বলিনে ভাহা অভি উপাদের আমার পরম নলসনামক ও ক্রোধ শান্তির বাক্যা। এই ক্রোপ্ত আমান মহা শান্ত এবং সদসং
ভাবের নাশকারী। ৩০১০।৩২

पत्ये वाह' सम्यक्तामि पापक्तीभ' सुनिधितम् ।
येन में योगयुक्तरय स्वत्रन्त' भवति भुव' ॥ १३
अन्नेदाइ। हिकायुक्त स्थीदः याख्यसम्पतः ।
वाधमणे म्रद्धयाक्तेच्य माम्राभिदं खुनिस्त्रया ॥ १४
अत्राम्पत्र प्रद्याक्तारणम्यो तोता न त् स्ववित् ।
यक्ति यित्रमने रद्याक्तेयस्य स्थीद्याक्त्यक्ते॥ १५
मम्पनिद्याक्तं यस्तु तोना वदित् सन्तत् ।
व्योधमुक्तव्यो यदित् पूर्णक्रम्म स्थाप्तिकः ॥ १६
ए र मस्म विवारं तु सुनीः मिष्यस्य च द्योः ।
संवर्षः समरान् वाती यन्म सिवान्ततस्योः ॥ १०

मध्यनोनायां १४थः अः।

"From this day onwards I - shall not allow myself to be overcome by anger, which causes set-back in my penance." It is said in the holy books that fire and its power of burning is one and the same and that Bramha and its power is one and the same. Totapuri did not agree that power and the powerful was one and the same. He maintained that Bramha was devoid of any quality or virtue. Shri Ramakrishna held that Bramha was allpowerful. In this way a very wide difference of opinion between the two developed.

33 to 37.

বলামুবাৰ ঃ —

আন্ন হতে আনি গাণকণী জোগকে ছানিন্টিডভাবে সমূত্ প্রকারে তাগে করিলান। এই জোগের বারাই বোগমুক্ত আনার পঞ্জন অনিবার্থা। ৩৩

যেরপ ক্ষয়ি ও অগ্নির দাহিকাশন্তির শাস্ত্রসমূত অভেদ। সেইরপ বক্ষ ও ব্রহ্মগত্তির অভেদ বেদে ধলা হইবাছে। ৩৪

কিন্ত আলম পুরুষাকারের পক্ষণাতী ভোডাপুরা যোগী সেই শক্তি এবং শক্তিমানের অভেদ স্বীকার করেম নাই: ৩৫

ভোতা সর্পদাই বংগন এক নিবিশেষ বস্তু। ভগবান শ্রীরামকৃষ্ণ দেব বংগন পূর্ণ এক শক্তিযুক্ত বা সধর্মক বস্তু। ৩৬

এইরপে ক্রন্ন বিচার সময়ে গুরু লিয়েরও পরপার অভান্ত বাবাসুবান হইল বাকে। অর্থাং ক্রন্সকান্ত বিষয়ে উভয়ের সুধক মত। ৩৭

शीशोरासक ज्लाभागवतम्

मध्यतीलायां १४मः अः।

কিন্তু বে ভাবান জগদাসী সকলের সর্বপ্রকার বিষয়ের সর্ববিধান
কর্ত্তা খানী, নাতা, ণিতা, প্রের ও স্থন্তং ইত্যাদি ভাবে সেই সেই
সাধন দারা সর্বোর্ত্তম সাধকগণ শ্রুতিগণেরও আরাধা, সর্বানন্দর্শ্রীন
সচিদানন্দ বিগ্রাই এক অন্বর তরখরণ মুক্তিশাতা ভগবানকেই
নিশ্চয়রূপে পাইরা থাকেন। । ০০৮১৪২

श्वानिमी य' न विन्दन्ति केवन' ज्ञान चल्ल्या । विन्दन्ति सतत' ते द्वि ये दि तच्करण' गता: ॥ ४६ तीताः श्रीरामकण्यस्य वाक्य' सर्वोङ्गसुन्दर' । श्रुत्वाच्याद्व विकतस्य मकायोग्य' सुनिद्धितः ॥ ४४ श्रुत्वेव' रामकण्यस्य प्रोवाच त' गुव' पुनः । श्रास्यस्य त्व' तदा सासी यदा मातु क्रया भवेत् ॥ ४४ तत्मसाद' विना सोऽिय श्रद्धास्य सनातनी । न येत्ति ज्ञान वैराच्युक्तेन मनमा सचित् ॥ ४६ पतस्मिनन्तरे साधू रक्षातिसार पोड्या । सठीर यन्नणायुक्तो वभूत्र पोड्रिती स्यगं ॥ ४७

"God cannot be known by intellectual efforts. Those who pray and await his grace can know him." Tota said, "What you say is very sweet to hear but is at bottom void of any reason or rhyme." Ramakrishna replied, "You will know the truth only when my Mother will be kind to you." In the meantime Totapuri was suffering from painful dysentery. 43 to 47.

मध्यतीनाया १४मः अ:।

বঙ্গান্থবাদ ঃ—

কানিগৰ কেবলমাত্র জানচকু বারা উক্তে জানিতে পারেন নাই। বে সকল ব্যক্তি তাঁহার শরণ লয় তাঁহারাই তাঁহাকে জানিতে পারেন। ৪৩

তাতাপুরী ঠাকুরের সর্কাদহক্ষর বাক্য আবণ করিয়াও বিদয়া-

हिल्म देहा भागालत व्यनाभ स्थित चात्र विसूद्दे सत्र । 88

ঠাকুর পুরীর এইজগ কথা শুনিয়া গুজনগী সমাদীকৈ পুনর্থীর বিশেষতাবে বলিয়াহিলেন। হে সাধু আপনি তথন জানিবেন যখন মারের কৃণা পাইবেন। ৪৫

কৃপামন্ত্ৰীর কুপা ভিন্ন কেবলমাত্র আন বা বৈরাপ্যের বারা সেই জন্মনী সনাতনী ভগবতীকে কোনও ব্যক্তি কখনও জানিতে সমর্থ হন নাই। ৪১

তংগবে ছই একদিনের মধ্যেই সাধু তোতাপুরী রকাতিসার বা রক্ত আমাদা রোগে অভ্যন্ত প্রীড়িত হইরা ভীষণভাবে বয়গা পাইচাছিলেন। এখ

> चोदरम्य सङ्गाधाः कर्त्त नादिव भीषणा । जातामद्या यातनाष्ट्रि ध्यान चान विलोधिका ॥ ४८ कामृद्रव्यनाध्येण चानतीर्ध्या वदन् सुद्धः । एवः चित्तम्य वैकल्यः न्नायानित्रस्य योमिनः । ४८. किं क्लेम्य विस्तृत्म देशानीत्मत्य वादिनः । काम्योगदिकः वसुमर्वः मिर्ग्यति तत्त्वासम् ॥ ५० किन्तु देश्य्य योग्नायाः स्यमस्योजनितस्यत् । ॥ ६१

सध्यनीनायाः १ ११११: छ: ।

रीगिवन्सा व्याकुलिती भनस्वेतदविन्तयत्। पञ्चमूतीस्य देष्टीऽयः यन्त्रणाधारक्पकः॥ १२

Very acute stomach trouble accompatined with unbearable pain maid him too restless to observe his holy practice. He repeatedly exclaimed, "Alas, I am in the Jaws of death." Such was the unbalanced state of mind. He who held that Brahma was the only reality and the world with all animate and inclimate things was as false as a mirage, now could not deny the reality of his physical pain. The ascetic felt that this physical body made of tive elemnts was the abode of all pains. 48 to 52.

বঙ্গাতুবাদ :--

উৰরের নাড়ীসকল কাটিয়া ফেলার মত বল্লণা, ধ্যান ও জ্ঞানের নইলাধনকপা অভান্ত যত্রণা হইলাছিল। ৪৮

এবং হাম আমি মরিলাম এইরূপ পুন:পুর্বার বলিতে হলিতে কিংম্বর্তাবিমূট বোগী তেগোপুরী দেহ বলিয়া ক্ছিই নাই এইরূপ সিডান্তবাদী বোগীর মত জীবাদি সমত জগত মিল্যা হইলেও দেকের বাতনার অস্মীতার কিব্রূপে করেন। ৪৯১২০

সেই সন্মানী তথন বোগচিন্তায় অন্তির হইয়া রাত্রি বিপ্রহার মনে মনে এইরপ থির করিয়াছিলেন যে এই দৃশ্বমান দেহ প্রকৃত হইতে উদ্ভব হইয়াছে। অভএব এই দেহটি মন্ত্রণার আধারবরপ ইচা দ্রুব নিশ্চিত। ৫১/০২

श्रीश्री**रासक**च्छासायवतम

मध्यतीलायां १२गः थाः ।

को विद्यानात्रसात् कत्वा देशः पुष्पाति यद्धतः ।
राद्धामस्याममः देशः गद्धागमः सुनिचितः ॥ ५२
विद्यन्याखिन दुःखानामवद्यानः करोम्यशः ।
र सद्धस्यमादः तत् क्यां कत्ते तोता व्यवस्थितः ॥ ५४
समनी मद्धा चिन्नायां पूर्वीभ्यास वस्ति हि ।
निमुक्य धोरमाचेन गद्धायान्यति च ॥ ५५
जातुदक्षः जनः वीच्यः स्वस्योः सस्यवी ।
किन्यत्व मद्धायायः वह दूरगतीऽपि सः ॥ ६५
सुन्नायि न ननः प्राय जानोत्यपि स्वस्तमः ॥ ५५
सुन्नायि न ननः प्राय जानोत्यपि स्वस्तमः ।
प्रायेन समयाः साधः प्रदशस्य सद्धिषः ॥ ५०

"Who is that wise man who thinks that his body is his own and sets himself to nourish it carefully. This night I shall throw my body, into the Ganges and thus make an end to all my pains." With his mind meditating on Bramha, he slowly, stepped into the river. He was a long long way off from the bank, yet the water was only knee-deep. He moved onwards for the desired depth. But he was surprised to see that nowhere the water rose above his thigh. He had almost crossed the river and come very near to the opposite bank. 53 to 57.

বঙ্গাত্যবাদ :---

020

পত্তথ্য কোন পণ্ডিত ব্যক্তি নিজের দেংকে আমার বলিয়া মত্ন-পূর্বক পোৰণ করেন। আমি এই দেহটি গঙ্গা গর্ভে নিমন্তিত্ত

सध्यनोसाया' १४म: अ: ।

করিয়া পরিত্যাগ কবিব। ভাষা কইলে আনার সমস্ত হয়ণার । অবসান হইবে। এইফাপ সহলমাতে সেই কার্য্য করিবার জন্ম ভোডা প্রস্তুত ইইলেন। ৫০/৫৪

পূর্বের অভ্যাদের বলে নিজের মনকে ত্রন্ধ চিস্তায় নিমগ্র করত; ধীরে ধীরে গরাগর্ডে ঘাইলেন। ৫৫

গদার জানু পরিমিত জল দেখিয়া ক্রমণাই তোতা গদার মাঝধানে হাইলেও অভান্ত আশ্চর্যাের বিষয় এই দে দেখানেও গদার জদ জাতুর উপরিভাগ উটিদ বা দেখিয়া নাধুক্রমণা: প্রায় গদার পরপারের নিকটবর্ত্তী ইইয়া গদা পার হইয়া বাত্রির অর্জধারে গদার তীরবর্তী গৃহ হৃদ্ধ এবং তীরহু গো মহিমাদি ছায়ার মত দেখিয়া ছিলেন। ভাগংগাল

प्राप्ती निमान्तकारण दूरस्थान् रहस्वाद्वान् ।
तया तत्रस्थ द्रस्थानं च्हायाध्रिय स इटवाम् ॥ ५८
विकास स्वस्थाविन तदा तोता परिष्कृतः ।
प्राप्तेन घटिको यावत् तत्र स्थितसाध्यक्तस्यत् ३ ४८.
सादाकियः कृती विस्न सायाता विकामोश्विते ।
सासुरी याद्य देवी वाववा कांनी प्रतिचक्तम् ॥ ६०
स्थिय साता जनहाति व लोक्य जननी शिवा ।
स्यक्तम्या चलाद् सस्य स्टबुकी न सम्बिति ६ ६१
क्रितेयः तृष्ट्यिदः न निस्कायित् चर्मः ।
प्राप्तीरखा जलः नास्ति जातुमानाधिक किल ६ ६२

In the darkness of the night, the dwellings trees and and all other things on the bank were

मध्यनीनायां १८११: अः।

seen like shadows. He remained there wonderstruck for about an hour and began to brood over the motter. "Is it due to some evil influence or godly power or a test by the Goddes Koli, by whose grace even death would not lay his hand upon me. I have not been able to drown myself as the water dose not rise anywhere above my thigh. 58 to 62.

বঙ্গানুবাদ :---

েনই সময় ডোডাপুরী আন্চর্গাধিত ২ইরা গুরুতাবে বিদয়-সাগরে নিময় হইরা প্রায় এক ঘণ্টাকাল নেই পরশারে গলাগর্ডে , অবস্থানপূর্বক এইরূপ ভাবিয়াছিলেন। ৫৯

ইহা কি মায়া । কোৰা হইতেই বা এই বিখবিনেহিনী মায়া মোনিয়া উপবিত হইল। ইহা কি আহুদী মায়া কিংবা দেব মায়া জববা কাদীমাভার প্রীকা। ৬০

বোধহর শিক্স প্রিগায়কুফুদেবের মাতা তৈলোক। তমনী অক্ষময়ী শিবাদী বাঁহার কুপা বলে মৃত্যু আমাকে গ্রাস করিল না। ৬১

্ এট পুজে পেইটাকে গলার আবে আবে কারণ না। ৬১ , এট পুজে পেইটাকে গলার আবে জুবাইডে পারিদান না। মুয়া পেই প্রমাণ গলার আবে নাই। ৬২

> काते क्षेत्रस्तिनियः दुविमाच्या ग्राहीहणाम्। भोषेद्वागोग्यो गर्मे इक्ष्त् वोताः सक्ष्मः। ३ ३ भोरोवहि मदा मास्ति समायाग्दर्यवात्तया। एवं तप्यान्तरकपुरुषानितमभूत्तदा ३ ४८

सच्यलोनाया १४म: थः।

सीहीनष्टः स्मृतिलं ब्वी भगवत्याः प्रसादतः। चपरूपो न्वनालोकसम्पातैदिक् प्रकाशिता ॥ ६५ तत्रापण्यमातः मूर्तिः ज्योतिपामन्तरे स्थितां । विखस्य जननेर्रे साचादचिन्त्य ग्रिक्किपनीं ॥ ६६ जले स्यलेचान्तरीचे ग्ररीरे खे सनस्वाधि। सध्यतायां यातमायां चानेऽचानेचावस्थितां ॥ ६०

He realised that such miracles were ever a mystery to man. Surely the river was deep enough to float thousands of ships sailing to and from the sea. He perceived the all-pervading glory of the Goddess, in the earth, water and the sky, inside and outside his own body. 63 to 67

বঙ্গান্তবাদ:--

অতএব এই ঐশ্বরিকীলীলা দেহধারী মানবগণের অচিন্তনীয়া ইহা এব নিশ্চিত। তা যদি না হয় তবে ভাগীর্ণী গঙ্গার গর্ভে অস্থ্যে বৃহত্তর জল্যান ভাসমান হইয়া সর্বদা রহিয়াছে। এবং সম্ত্র হইতে কত অসংখ্য জল্মান আসিতেছে। এইরপ্রভাবে সেই সময় ভোতাপুরীর অন্তরের চকু উন্মালিড হইরাছিল। ৬৩/১৪

মাডা বিশ্বজনীর অমুগ্রহে ডোডাপুরীর অজানান্ধকার নষ্ট ও জ্ঞানের প্রকাশ হইয়াছিল। এবং সেই সময় বর্ণনাতীত অভ্যক্তর আলোক পতনে দিকসকল জ্যোতিশ্বর হইয়াছিল। ৬৫

দেই জ্যোতির্মধ্যে দাক্ষাৎ জগন্বার অচিন্তস্বরূপিনী মাতৃ মুর্ভি দেখিয়াছিলেন। ৬৬

मध्यनीनार्या १४मः अ:।

যে মাতা অধিল ব্ৰহ্মাণ্ডের আধার স্বরূপা সনাওনী তলে স্থান অন্তরীকে বকীয় শ্রীরে বাতনার স্বৃত্তায় জ্ঞানে ও অজ্ঞানে সর্বত বিরাজিতা। ৬৭

> क्षीवितेऽप्ययम सत्वी यहुट यत् मृतिऽपि च । सा मातास्ति विकस्याचाररूवा समातमी ॥ ६८ नयति भ्रवमग्रीय्यमभ्रवः ग्रीव्यमप्यसी । ः अन्तर्यामि सर्व्येष क्षोवानामन्तरे स्थिता । ६८ तस्या रच्छा विना कोऽपि स्वप्नायेन सुकर्ता । ६८ तस्या रच्छा विना कोऽपि स्वप्नायेन सुकर्ता । ६० गरीर वृद्धि मनसामतीते च स्टास्थितिः । तुरीया निर्मु स्मृत्य स्टास्थितिः । स्ताता तस्म्रस्य श्रातास्त्रम्यस्थ्यप्ति ॥ ६०

"She is the Eternal Being who is the creator,

preserver and destroyer of this universe. It is
she who can make the truth untruth and the
untruth truth. She is the source of life. None
can do anything against Her will. She is beyond
all knowledge and intelligence. She has made
me free from the disease which would have
caused death to me. 68 to 72

বঙ্গানুবাদ:—

অধবা যিনি জীবিতাবস্থার মৃত্যু সময়ে দৃষ্ট বা শ্রুত বিষয়ে সেই মাডাই সমগ্র জগতের আধার স্বরূপা নিত্যা। ৭৮

मध्यसीसायां १४य: अ:।

এবং যিনি প্রশকে অঞ্জব অঞ্জবে প্রস্তুত করেন অর্থাৎ সমস্ত জীবের অক্সর্থামিক্রণে অবস্থান করেন। ৬৯

এবং কোনও একটি জীব ইচ্ছামন্ত্ৰীর ইচ্ছা ভিন্ন নিজ শক্তিতে মুক্তিলাভ কৰিতে পারে না। এবং এরপ শক্তি কাহারও নাই মাধানে সে ইচ্ছা করিয়া মাধানত পারে। ৭০

শরীর বৃদ্ধি ও মনের অনোচরে তাঁহার ছিতি। সেই তুরীয়া নিপ্রণা সচিদানন্দরুপা বিশুদ্ধা ব্রহ্মারী মাতা সম্প্রতি প্রত্যক্ষরেপ আমার পরিচিতা হইলেন। সেই ব্রহ্মারী বারা মৃত্যুর প্রাসে পতিত আমি সম্পূর্ণক্ষপে স্বন্ধতা প্রাপ্ত হইলাম। সম্পূর্ণক্ষপে হোগস্ক্ত ইইয়ারি রোগ ব্রহণ কোথায় গেল। ২১,৭২

नीती रोगो गतः कुछ गता वा रोगयातन।।
नास्ति तथा विधो रोगः शैंको थावि यरोर्खाः ६ ०६
न नाययिव य' काली क्षयाहरेश्व वेथलं ।
प्रायेन सप्तति समा वाङ्मनमामगोष्टः । ०६
व्रश्मेरयुवासनायुक्त स्तस्त्रे नर्भं समीवतम्।
देवप्रावामनयावि सस्त्रे दक्तं मया भूषा। ०५
प्रश्मेथ सा कान्याता मम प्रवाचतो गता।
प्रगोरी सक्षिण मत्समीपे रफ्रत्यसी ॥ ०६
व्रद्माणे वद्य प्रवेच मेटी नास्त्रि क्षयस्य।
साचारृष्टा मयाभावा मसामाग्य प्रसादतः॥ ००

Her kind look alone can cure all diseases. I have dedicated my life and all to Bramha. I

७**२**७ योथीरामल^{ङ्}गभाग्वतम्

मध्यतीनायां १८ग्राः थाः। have now realised that she is Bramha and that

Bramha and its power is one and the same.

73 to 77

বলাতুবাদঃ---

দেংধারী জীবসকলের হত বড়ই বোগ বা পোক হউক না কেন

বাদীর কুণাধৃতি হইলে সমস্ত দুরীভূত হইরা যায়। ৭০

আমি প্রায় ৭০ বংগর বাবং তাংগর উপাসনা বা সাধনপুৰ্বক ক্রেক্ষেই সকল সমর্থন করিয়াহি। দেহ মন প্রাণ এট সকলও তাংগাই

সমর্শন করিয়াছি। ০৪। ৫ সেই জন্মই অগ্যন্থা তিনিই আনার প্রত্যক্ষা হইলেন। আনায় নিকটে সম্প্রতি হরগোঠীকলে প্রকাশিতা হইরা জন্ম ও অন্যশক্তির

নেকটে সম্প্রতির হরগোঠীতাও প্রকাশিত হটরা ব্রহ্ম ও অমাশক্তির কেল কিছুমাত্র নাট এট বেল বিভিত্ত সিভান্ত সহামাচার কুপার আন আমি প্রভাজতাও স্টালাক্তি কিয়াত্র সহামাচার কুপার सध्यमीलायां १४गः चः ।

पुनः पुनः स्वीदरे स कत्वा तु करताड्न'। सम्पर्णयातनामाव'रोगसृक्तिं विलोका च॥ ८२

Totapuri again crossed the river on foot and came back to Dakshineswar. He seated himself at Panchabati by the side of the holy fire and felt himself quite recovered. 78 to 82.

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ---

সেই গভীর রাত্রে জগদখা কালী অন্মন্তী শিবানী তোভাপুরী সাধুর ভক্তি গদগদভিতে প্রকাশিতা হইয়াছিলেন। ৭৮

সেই অধ্যক্ত ও অচিত্যাপক্ষণা মহামারার ধর্শন করিতে করিছে তোতা পুনর্পার আমুগরিমিত গঙ্গার অগ নাজনপূর্বক পরণার ছইতে দ্বিণেধর কাণীবাড়ীর ঘাটে আগিরা উপস্থিত হইলেন। °১

ছহতে দাকণেৰর কালাবাঙার বাচে স্থান্থ বিষয়ে তথ্য কৰিব দানি ভাগীয়ৰী গলাকৈ নমকার করিবা গলায় ভয়েকটিনা দানি ক্রিয়া অভ্যন্ত আশ্চর্যাবিত ইই্যাহিশেন। ৮০

তৎপরে থারে থারে পালগটান মূলগেলে নিজ ঘোষায়ি সমীপে অভারে আনন্দের সহিত অজিনাসনে উপবেশনপূর্বার পুনংপুনর্বার উদরে হাত দিয়া পরমানন্দে রোগম্কি লগু সম্পূর্বারণে মহুণাস্ক্র প্রেয়া রাত্রিকালে গাসাগতে নুখন সমাধি আবিভৃতি হইয়াহিল তথ্যত ভাষা মনের কীহিলারক ইইভেছে। ৮১৮ ৮৩

> ग्रद्वागर्मे निगायां यः ममाधिनवद्यकः। व्यक्तिमुनाः गोऽपि मनमः ग्रीतिदायकः। ८३ सचिन्तयां सत्तरपोसा विनिद्र नयनेन थे। समाप्तः राविगयः मातुर्गान् सपेन ना॥ ८४

मध्यकोन्नामां १९४१ चः

ध्योनिनायि वागमात्क्यपत्थयपृत्वैकः । चयपित्वा खमानन्दात् कतकत्य ममन्यत् ॥ ८५ एवः वश्मसयो भावः पापः पृत्वेतयोयवात् । चर्मसेव शोक्षणा प्रभावोद्यात् व भयः ॥ ८६ प्रस्तुपे शोदाकाणाे शोगात्त् गुरोस्य । दे हिकः कुणवः जात्त्रागत्य गुरु कृतियो ॥ ८०

He passed the rest of the night broading over his divine experience. In the morning Sri Ramakrishna come to Tota to enquire about his health. 83 to 87.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইরপে তোতা সেই ঘটনাটির চিন্তার এবং বিনিজ নয়নে স্থান্ত্র রাত্তির অবশিষ্ট সময় জগদখার নাম ফণ এবং গানের থারা জগদখার অর্মণটি প্রত্যক্ষ করিয়া প্রধানন্দে রাত্তি যাগনপূর্বাক নিজকে বছা মনে করিয়াহিলেন। ৮৪।৮৫

পূর্বের তপজাশক্তিতে এইরূপভাবে ব্রহ্মমন্ত্রীর ভক্তি লাভ করিয়াহিলেন। গলায় এক ইট্টু জল দেবীর দর্শন রোগ মৃত্তি এবং সমাধি এই সকল অবস্থা এই সকল ভগবান স্ক্রীরামফুফদেবের শুভাবেই হইয়াছিল ইহা নি:সন্দেহ। ৮৬

অতঃপৰ স্টোগ্যের পূর্বে রোগাতুর গুরু ভোতাপুরীর দেহ সম্বন্ধে কুশলাবুশল জানিবার জন্ত ঠাকুর গুরুর নিকটে যাইছা সেই স্থানে সেই নময়ে দেই গুরুকে জন্তরূপ দেখিয়াছিলেন। ৮৭ मध्यलोलायां १४मः चः।

भ्रवस्य मः गुरुं तत्र क्यान्तरसयस्यतः । न रोगलचायः किश्विच्यतिव एयगावता ॥ एद हारव्यहोनस्य सुखस्य सर्वतः परिवर्तः नः । स्मान्यः न्योरस्य स्थाः प्रस्तिवतः ॥ एद स्मान्यः न्योरस्य स्थाः प्रस्तिवतः ॥ एव प्रवश्यः व्यतीतायां यामिन्यां च स्वतिवत्ताः ॥ ८० यत्रमाचिता तां हि धर्मे स सम्बर्धयत् । प्रवश्चित्त क्यांग्रियं कालो में निष्कती यतः ॥ ८० स्मामस्या युतो सातृश्वेषः विद्या स्वरूपयः । स्वश्चीऽद्यता वाधते सातृश्वेषः विद्या स्वरूपयः ।

He found Tota quite hale and hearty. No symptom of any disease was visible. Tota cordially welcomed his disciple and narated all that happened in the night. He further said. "I have wasted so many years of my life in vain, as I was quite ignorant of the glory of the Goddess. I have been too foolish to attach any importance to the power of Bramha (the Supreme being)

88 to 92

বঙ্গানুবাদং--

অর্থাৎ ঠাকুর পুরীর রোগলকণ কিছুই দেখিতে পাইরাছিলেন না সম্পূর্ণরূপে অহা ভাব। ৮৮

পুরীর বদনদণ্ডল হাস্তাযুক্ত অভএব রোগমুক্ত ইইরাছেন এইরূপই ঠাকুর ভাবিয়াছিলেন। ৭৯

यौयोरामकष्यभागवतम्

800

मध्यलीलायाँ १४मः अः।

পুরী দিল্ল বাষক্ষকে ধেৰিবামার সমন্তনে সমতনে নিল পার্বে বসাইয়া রাত্রিকালে যেসকল আলৌকিক ঘটনা ঘটিয়াছিল তাহা মপ্পুর্ণিরপে বণিয়াছিলেন এবং কথার শেবে বলিলেন আমার এত কাল নিজেল গিলাছে। ১০১৯২

বেহেতু সাকাং ক্রমন্ত্রী ভালীয়াভার স্বরূপ নানিতে পারি নাই।
আন্ত আমার বৃদ্ধিইনৈতা আমাকে ক্রম্ম দিতেছে। বেহেতু সামি
ক্রমানিত স্বন্যাননা করিচারি। ৯২

वत्साय दिष्यवषुं में स्फुटित त्वत्मसादतः । श्रुत्वेव भीगुरोवांवयं मृद्धुयाच युरी प्रश्तः ॥ ८१ भागमेत्रविस्तु संग्रयः कर्षण्यपुरीः । सतीत्य पविशेषः हि स्नायस्याः स्वयत्सात् । ८४ मागेवाश्रमदेवाला भाषितः चष्ट्यपतः । समस्यो सामग्रस्य भेदी नात्तिः वष्यवतः ॥ ८५ परमिद्याशिकाशस्य मौनातः नात्तिः विश्वतः । साहिष्य सामग्रस्ति स्वयस्यामसामस्य ॥ ८६ इतः स्तीतः रासस्यामसामस्य ॥ ८६ या मामार्थालिश्री ग्राह्व रपूर्ण वियति स्विः ॥ ८०

"Oh, my son, it is due to your kindness that I have realised the truth" On hearing these words of Totapuri, Sri Ramkrishna replied. "All this was known to you Your eyes and ears did not believe it. Now by the grace of Goddess all your doubts are cleared. In various ways I had

मध्यक्षोत्राया' १४म: अ:।

sought to impress upon you that there was absolutly no difference between Bramha and its power, just like fire and heat. Totapuri said, "It is due to your kind help that I have been able to attain the ultimate knowledge in the spiritual field. 93 to 97.

বঙ্গানুবাদ :--

হে বংগ ভোমার অনুগ্রহে আজ আমার বিব্যবস্থ উন্নীলিত চুট্টাটে।

ঠাকুর এইরূপ গুনিয়া পুরীকে বলিয়াছিলেন। ১০

এখন আপনার চকু: ও কর্ণের সক্ষেত ভান হইল ত। পুর্বেই মা আমাকে ইহা জানাটয়া দিয়াছেন যে এক ও এক শক্তির ভেদ কিছুমাত্র নাই। ৯৪/৯৫

অন্নি ও অগ্নির দাহিক। শক্তি বেরূপ অগ্নি হইতে পুধক হয় না। সেইরূপ এই ক্রন্ধ শক্তিই ক্রন্থারূপা সনাতনী মাডা জ্বগদ্বা ইহাই মধর্ষে ধান্ত্রীয় সিদ্ধান্ত বাকা। ৯৬

তংপরে ভোডা পুক্ষোত্তম ভগবান গ্রীরামকৃষ্ণ দেবকে

বিদ্যাছিলেন বে আমার ফ্রায়ে যে আব্যাত্মিক নিছি অসম্পূর্ণ ছিল। সেই নিছি আল্ল ভোমার মঙ্গ বশতঃ সর্বভোচাবে সম্পূর্ণ হইল।

> साधुना त्वत् सङ्घयस्य परितः पूर्षतां मता । क्षतार्थोऽषः क्षतार्थोऽषः दृष्टा मातुः क्षयाक्षयां ६ ८८ एवन्तो गुर्बायम्यो द्दी समसिद्धियुती तदा । प्रविद्या क्षत्रदम्बाया मन्दिरः मक्षिपनेकः ॥ ८८

मध्यलोलार्या १४गः अ:।

পুরী নিজ্ঞ রামকুক্ষকে দেখিবামাত্র সমন্ত্রমে সব্যতনে নিজ পার্বে বসাইহা রাত্তিকালে বেসকল আলৌকিক ঘটনা ঘটিয়াছিল তাহা সম্পূর্ণরূপে বলিয়াছিলেন এবং কথার শেবে বলিলেন আমার এত কাল কিফলে বিয়াছে। ৯০/১২

বেহেতু সাকাৎ ক্রন্ধনরী ভালীনাতার সরুপ লানিতে পারি নাই।
আদ্ধ আমার বৃদ্ধিহীনতা আমাকে চুংধ গিতেছে। বেহেতু আমি
ক্রন্ধান্তির অব্যাননা ক্রিডাছি। ৯২

वत्साय दिश्यवच् से स्कृटित खत्यसादतः ।
जुलेव श्रीत्रीवांक्य प्रत्युवाच पुरी प्रभुः ॥ ८१
ज्ञातमत्रवद्वित्तं संग्रयः वर्णचच्चयोः ।
यतोद्य सम्बिग्धः हि स्रयास्त्याः क्षपाववात् । ८४
मागेवास्तिदेशावा चार्यितः व्यवस्य ॥ ८५
ज्ञातस्यो तस्त्रमावाः क्षीता नास्ति विश्वतः ।
ताहिग्यः तस्त्रमावाः वानातः नास्ति विश्वतः ।
ताहिग्यः तस्त्रमावाः वानातः नास्ति विश्वतः ।
ताहिग्यः तस्त्रमावाः वानातः नास्ति ।
ताहिग्यः तस्त्रमावाः वानात्मः ॥ ८५
तस्त्रोताः तस्त्रमावः वर्ष्युवयः ।
या ममावासिको यत्रि वर्षाः विद्यते द्वितः ॥ ८०

"Oh, my son, it is due to your kindness that I have realised the truth" On hearing these words of Totapurt, Sri Ramkrishna replied. "All this was known to you Your eyes and ears did not believe it. Now by the grace of Goddess all your doubts are cleared. In various ways I had

मध्यलोलाया' १४शः अ:।

sought to impress upon you that there was absolutly no difference between Bramha and its power, just like fire and heat. Totapuri said, "It is due to your kind help that I have been able to attain the ultimate knowledge in the spiritual field. 93 to 97.

বঙ্গান্থবাদঃ—

হে বৎস ভোমার অনুগ্রহে আল আমার দিব্যক্ত্র উন্মীপিত ছইয়াছে।

ঠাকুর এইরপ শুনিয়া পুরীকে বলিয়াছিলেন। ১০

এখন আপনার চকু: ও কর্ণের সন্দেহ ভগ্নন হইল ত। পুর্বেই মা আমাকে ইহা আনাটরা নিয়াছেন যে ত্রন্ম ও ত্রন্ম শক্তির ভেদ কিছমাত্র নাই। ৯৪/৯৫

অগ্নিও অগ্নির দাহিক। শক্তি দেরপ অগ্নি হইতে পৃথক হয় না। নেইরূপ এই ত্রক্ষ শক্তিই ত্রক্ষরপা সনাভনী মাডা প্রগদধা ইহাই মধার্থ শাস্ত্রীয় সিদ্ধান্ত বাক্য। ১৬

তংগরে তোডা পুক্ষোত্তম ভগবান গ্রীরামকৃষ্ণ দেবকে বলিয়াছিলেন যে আমার ভগরে যে আধ্যাত্মিক নিছি অসম্পূর্ণ ছিল। সেই নিছি আন্ধ ভোমার সঙ্গ বশতঃ সর্বভোভাবে সম্পূর্ণ হইল।

۶٩

साप्तमा त्वत् सहायस्य परितः पूर्वतां गता । क्रनार्योऽषः क्रनार्योऽषः दृष्टा मातुः क्रपाशक्षां ॥ ८८ एयन्तो गुर्वाययो हो समसिहिस्तते तदा । प्रविच्य जगदम्बाया सन्दिरः भक्तिपूर्वकः ॥ ८८ यक्रानीलाया १४घ: स: ।

नेमतहंग्डवड सी तावभी सिंद साधकी। प्रत्यक्ता सा तदा साता सस्तके योगिनोई यो: 1 १०० करी टलावटहेवो प्रश्न में योगवैभव'।

मत्तः परतर' नास्ति भृत' भव्य' भवच यत् ॥ १८१ अध्मेव परिः शाचाहै क्राएताविपतिमंदान् ।

रासःज्ञच्छो स्वरिवेष्कुजिच्तुर्नारायणीऽव्ययः॥ १०२

"I feel myself blessed by the grace of the

Goddess." Then both of them entered the temple of the Goddess who placed her hands on their heads and said, "Nothing except me in this world exists. I am Hari, Rama, Krishna, Vishnu, Jishnu and Narayana" 93 to 102.

मध्यनीलायां १४मः य:।

योगोयाम स्वया चिहिर्देवता मन्य एव वा ।

महित्योगमायित्य मन्ना जानन्ति तत्त्वतः ॥ १०१

प्रानेन कर्माणा वाधि वैराग्येन हर्देन च ।

म बिन्दन्ति खन्दण में भित्येष हि कारणम् ॥ १०४

एव' काली विम्बन्दण दर्म यामास ती तदा ।

पुरी हर्द्दे तद्रूपं निमन्नानन्त्सागरे॥ १०५

स्तीक्ष पानेन तां देवीं तृष्टाव जगदिम्बनां ।

देवी ले जगतो मातः स्टिस्थित्यन्तकारिणे॥ १०६

सर्वाक्षारि सदानन्तमयि दुगें नमोऽस्तुते ।

काशिक्ष कण्यार्वो ल' कामारि कण्याविषक्ष ॥ १००

"My grace cannot be acquired by knowledge, work, service or renunciation, but by devotion." The joy of Totapuri knew no bounds on seeing the Goddess and hearing Her words. They chanted hymns to please Her. 103 to 107.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এবং যোগ যাগ গিছি দেবভা ও মন্ত্র একমাত্র আনিই। আমার ভক্তি যোগ অবলঘন পূর্বক ভক্তগণ যথার্থরূপে আমাকে জানেন।

ভ্যান কৰ্ম বা দৃঢ় বৈৱাগ্য দাৱা আমার স্বরূপ অবগত হইতে পারেন্ নাই একমাত্র ভক্তিই আমাকে ভানিবার উপায় ৷ ১০৪

এইরূপভাবে জগদখা দুইটি সাধককে আনন্দের সহিত বিশ্বরূপ দর্শন করাইয়াছিলেন ॥ ১০৫ सध्यतीलायां १४मः घः ।

পুরী সেই অপুর্বজেগ দর্শন পূর্বক আনন্দ দাগরে নিমঞ্জিত হুইয়া এইজপ ভাবে স্তব করিরাছিলেন। ১০৬

হে মাতঃ কালিকে অনন্ত বিধ অক্ষাণ্ডের স্থৃতি হিতি প্রেসর কারিণী কান নাশিনী কুঞ্চ স্বব্ধপা সদানন্দময়ী তুর্গা ডোমান্দে মমস্তার। ১০৭

लत् पादपप्रयुग्ले स्रातिमंमासु
मातः मधीद भषदुःखसा लासाया ।
देवी मधीद वादे सुख्यान्तिदात्री
द्वायोःत्रजः वितर हे मम मूर्भिक्कं निल्ले॥ १०८
लामेव सर्वेख स्वोजक्या
लामेव विद्वाः सुख्योग्यतात्री ।
लामेव वादी जन्मति स्वि
स्लामेव निल्ला प्ररतः पराधि ॥ १०८
विमोक्तिमस्ते जन्मदाः स्व
स्रात्मात्री निमन्तानानाः ।
स्रान्यनात्म मार्थाः स्वयः
लात पादपप्तः परिष्वाय पाम्सः ॥ ११०

"Oh Goddess, be pleased to shower your blessings on our head. Thou art the root cause of overything of this world. Thou art the giver of all knowledge and happiness. Thou art the Mother of this universe. Man becomes free from all bondages of this world by your grace. Wee

मध्यनीलायां १४मः अः।

to those who serve Mamon and Cupid and never looks for the enternal bliss. 108 to 110.

বঙ্গানুবাদঃ---

হে মাতঃ কালিকে তুনি আমার প্রতি স্থাসরা ও হুঃধ হরা হওঃ তোদার গাদপজ্বগুলে বেন আমার স্থাতি হয়। হে স্থাপান্তি দাত্রী বরদে দেবি আমার প্রতি কুপা কর। সর্বাদা আমার মন্তকে আফ্রিবারীয় প্রপা বিতরণ করন। ১০৮

ত্মিই জগতের একমাত্র কারণ স্বত্রণা তুমিই সিদ্ধি সক্রপা জ্ঞানানন্দ প্রদায়িনী জননী। তুমিই জনগণের একমাত্র মৃতির কারণরূপা। তুমিই নিত্যা এবং শ্রেষ্ঠ হইতেও প্রেষ্ঠতরা। ১০৯

কারণরপা। ভূমিদ। নত্যা এবং চেন্ডের বংতেও ত্রেততর।। ১০৯ পর্বা পূজ গৃহ ও বিষয়াদিতে অত্যন্ত আদক অভূব্ছি জনগণ কর্মেনা নিতানাজকারে পতিও ৪৪। ১১০

> धन्योऽक्रमय सचत् स्तवपादपण्य सम्पर्कतिययरियद गदावरस्य । सङ्गद्व सक्त मान्तिमयर्थे भवादे : पाराय पादतरस्ये परमां गयातः ॥ १११ यदि गमनप्रधस्तात् पूर्व्यक्रम्मप्रभावात् भवति सुक्तविचीने सन्य कोटातुकोटे । इर इर इरकास्य दुर्गीतः ल मदीयां भवत् सम्बद्धिसा लात् पर्ट महितेका ॥ ११२१ प्यः पुरो सदा स्तोवः विद्याच्य भवतारियों । सन्दिरादष्टिरागव्य पश्चवव्यातुपाविष्यत् ॥ ११३

मध्यतीलायाः १४भ: अ:।

"To-day I have been blessed by virtue of my company with Gadadhar. I have got your feet which will take me across this, world of sorrows. Oh Goddess, be pleased to give me devotion to you, even if I may happen to take my birth as the meanest of all living things because of my misdeeds in previous births." After praying so, Totapuri came out of the temple and returned ta the Panchabeti. Ill to 113.

বঙ্গানুবাদ :—

' তোমার সম্পর্কলার পরিশুক্ত মহান্গদাধবের সঙ্গ হেতু আজ আমি ধত ইইলাম।

তহো ভব সমূত্র পারের নিমিত সকল শান্তিময় অত্যুত্তম জলবান বরূপ আপনার পাদপত্র পাইলাম ৪ ১১১

ষদি পূৰ্ববৰ্ষা প্ৰভাবে নিকৃষ্ট্ ৰোনিতে জন্মগ্ৰহণ হয়। অববা কুলবিবীন কীটামূকীটে গভি হয়। যে হরণরভে আমার ফুর্গতি ইবন কর। ঘরণ কর। এবং তোমার পাদপয়ে গুজাভাজি আমার অসমে অবস্থান কফল। ১১২

এইরপভাবে পুরী সেই কময় ওবতারিশীকে তাব প্রাবণ করিয়া
মন্দির হঠতে বহির্গত হইয়া প্রথনটার আগনে উপবেশন
করিয়াছিলেন। ১১৩

नतः कतिपयाद्यानि तत्र खिलासुदागुतः। प्रिष्यैः सद्य कम्ब्रातः प्रसादः परिष्यद्य सः। १९४ सन्धा ग्रीमवतारिष्याः सदनुत्राः सद्यासतिः। भूत्वा देव्या सद्यामक्षो गतः स दिच्चित्रप्रदात् । १९४

सध्यजीसायां १४म: अ:।

इति श्रीरामिन्द्रसुन्दर शक्तितीर्थ विवक्ति श्रीश्रोरामक्षण्यमागवति पारमङ्गं मंदितायां मगवतः श्रीसमक्षण्यदेवस्य तीतापुती सव्यासी सकायात् ब्रह्ममन्त्र पहनामन्तर तत् क्षपाकरण्डणे मध्यनीलार्था . चतुर्वश्रीऽच्यायः।

Thus Totapuri became a great devotes to the Goddess, and left Dakshineswar after a few days.

114 to 115

Here ends the fourteenth chapter of Madhya-Illa in the Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha.

বঙ্গানুবাদঃ—

তৎপরে সেই দক্ষিণেশ্বরে কিছুদিন আনন্দের সহিত অবস্থান করিয়া শিল্প ঞীরাদক্ষাদেবের সহিত আনন্দমীর প্রসাদ পরিপ্রহ পূর্বক মহামতি ভোতাপুরী মাতা ভবতাবিনীর অস্থাতম অহমতি লাভ করিয়া দেবার মহা ভক্ত হইয়া দক্ষিণেশ্বের মন্দির হইতে ক্ষাত্র গমন করিয়াহিলেন। ১১৪/১১৫

ভীরামেক্স ক্ষর ভবিতভীর্থ বিরচিত প্রাঞ্জীরামকৃষ্ণ ভাগবতের
মধা পালার চকুর্ফন অধ্যারে ভগবান গ্রীরামকৃষ্ণদেবের ভোতাপুরী
সাধুর নিকটে অবৈত প্রক্ষ মন্ত গ্রহণ। এবং খ্রীজীরামকৃষ্ণদেবের
কুপায় ভোতাপুরী সাধুর প্রক্ষমরী কালীর কুপালাভে ভোতাপুরী ধঞ্চ
ইইরা বিশ্বত্রপ দর্শন ও ভবতারিণীর স্তবাদি করিয়া অ্যত্র গমন
ক্রিরাহিলেন।

(मः ১৪ षः नमास)

श्रीशीरामञ्जूमागवतम्

8.1

मध्यलीलाया १५शः अ: ।
मन्दिरस्य कियहुर्धवस्तिस्य सुयोगिनः ।
पत्यन्तमायहृद्वामुद्देव,नामध्यमध्यभागः । १
पदे त वाधना चिद्वं : पर सर्वेव योगिनः ।
पर्यान्तर सावनायां वाधनामृद्द्वरीयद्वी । १
पायांचारसार्वेधस्य सत्तिकस्य सहामतिः ।
विभिन्न चर्चमानानां तत्तरक्यांच्वांचनां ॥ १
परमात्रर मामार्वं : साविकस्य तत्त्वं सदा ।
महानाधक वर्ष्यांच्यं चर्चमानां तत्त्वं दवा ।
सहानाधक वर्ष्यांच्यं चर्चमानां नव्यांचने ।

यहच्छ्यातम स्तय देखिषेश्वर छल्से ॥ ५

Even though Shri Ramakrishna had attained success in his penance for realisation of Brahma, he desired to undergo penance according to the practice and process followed in Islam and other religions. For this purpose he dwelt at a place at a distance beyond the temple premises. Just at that time there appeared Govinda Roy, a preacher of Islam religion at the village of Dakshineswar. Los 5.

सध्यलोबार्या १५४१; अ:।

গ্রামে ইসলামী স্থকী সম্প্রদায়ের প্রবর্ত্তক গোবিন্দ রায় নামে একটি আল্লামন্ত্রের সাধক আসিয়াছিলেন। ১া২৷৩৪le৷৬

कालेऽधिविस्तातीसकी सम्प्रदाय प्रचारकः। श्रीगीविन्द राय नामा आज्ञा साथक सक्तमः॥ श्रे तपादेश रामकत्त्वी दीचिती ज्ञामवन् सुदा। याविनकक्ष अकृष्य साधना समयि प्रसुः॥ ० रण्या मधुरसम्पर्क मन्दिरस्य च सिशिं। । विश्वभौगे मन्दिरस्य स्वर्थेदा सम्बस्थितः॥ ८ तदस्योत्तं राजुरेन साधनायाः प्रसुद्धतः॥ ८ दिस्यानं अवविन्यायां प्रसुद्धतः॥ ८ विद्यानं अवविन्यायां मस्द्वतः॥ ५ अत्रावायाः प्रसुद्धतः॥ ५ । ९० आज्ञासकः तदा विद्यानं अवविन्यायां मित्रप्रमा कदा। ।

Sri Ramkrishna was very glad to be initiated in the Islamic religion. At the time of his penance according to Islamic process, he cut off all his connections with Mathuraneth and remained always outside the temple premises. It was so said by him to his disciples to satisfy their curiosity regarding his ways of penance that he drank and ate and chanted the names of Allah with great pleasure. 6 to 10.

বঙ্গানুবাদঃ—

ঠাকুর সেই বায়ের নিকট হবলৈ আগ্রহের মহিত আলা নত্ত্রে দীব্দিত হইরাছিলেন। এবং সেই সময়ে বাবনিক ধর্ম বিহিত পান ও ভোজন করিতেন। ৭৮

मध्यलीलायां १५घः अ:।

কোন সন্যে শিশ্বাহার্গর কৌতৃহল বশতঃ ঐ বিষয়ে প্রবাবের ইছা হঠলে ঠাকুর বলিরাছিলেন। আমি বাবনিক ধর্মের সাধন সময়ে মন্দিরের সম্পূর্ক পরিভাগ পূর্বক বহিভাগে মধুরানাথের কোনও একটি ঘরে সর্ববো থাকিভান এবং সেই সময়ে যবন শাস্ত্র নির্দিষ্ট পান ও ভোজনাদি করিভান। এবং আন্না মন্ত্রট শ্রীডি পূর্বক একাশ্র চিতে রূপ করিভান। ১১১০

परिषेय' यवनवस्यश्रोतमतियकतः ।
नामाज विधिना सम्या वन्दनः विधिवत् ज्ञतः ॥ ११
तदार्यभावो मनसः सम्यूयं जुप्ततां नतः ।
श्विन्दु मनिष्ठिताः मूर्गितः देवदेवी मयापिया ॥ १२
तदानी नामस्याशः दर्म निस्काधि नो ममः ।
दिनव्यमते चैर्षं क्ष्मे मास पुरस्तरः ॥ ११
साधेनस्य फनः सम्यापस्यो ज्ञतः मसा ।
गरमेव चिद्रित्तमा देण्यापस्यो ज्ञतः मसा ।
श्वीतम्यदर्म वर्षेपमञ्जविश्व पुरस्तरः ॥ १४
स्वीतिमाय देण्यापस्त्रभावः स्तदः ॥ १५

He carefully clad himself just like Jabanas and prayed in the morning and in the evening according as they did. He forgot all Hindu rites and also never desired to pay his obeisance to gods and goddesses. He gained the fruit of his Islamic penance after three days, when he felt blessed at the sight of a godly person with long beard.

सध्यतीलायां १५म: अः।

বঙ্গাত্রবাদ ঃ—

অভি বল্পের সহিত মুসলমানদের মত কাপড় পরিভাম। যাবনিক

বিধিমত তৈকালিক নামাল পাঠ করিভাম। ১১

দেই সময় আমার মন হইতে আর্ঘ্য স্নাতন ধর্ম সম্পূর্ণরাপে

नुष रहेग्राहिन। शरुष हिन्दू প্রতিষ্ঠিত দেবদেবীর মৃতি দর্শন করিতে

পাবিভাষ না।

বা প্রণামাদি করিছে ও ইচ্ছা হইত না। ১২

এইরূপে যুখনভাবে ভাবিত হইরা ভিন দিন গত হইলে সাধনার ফল সম্যক রূপে উপলব্ধি করিয়াছিলাম ৷ ১৩

ইসলামী ধর্ম সাধনের সিদ্ধি সময়ে একটি জ্যোতির্মায় দীর্ঘ শালা বিশিষ্ট পুরুষের দিব্য দর্শন লাভে ধক্ত হইয়াছিলাম।

तती विराट प्रकृषस्य रूप दर्ग नपूर्वेकं । गुणातीते तुरोवास्त्रो ॐ तत् सदिति मस्दिते॥ १६

शीन' ब्रह्मस्थभृत्रित' निर्व्विकस्य समाधिना। एवमानन्दरूपस्य जीवानन्द प्रदायिनः ॥ १०

परमञ्जाभूतस्य साधनाचिन्ता गीचरा। सनुष्ठितानन्तरूपा यया त' समुपैष्यति १८ : ग्राफ्त बैप्यव गायेश सीर भैवादि साधनः।

बीद जैन खुष्टीयादि साधनान्यकरीत् प्रभुः ॥ १८ चर्ने व तस्त्र महतः पुरुषस्य साधीः

श्रीरामकण गुरु गौरव विग्रहस्थ। घर्मातनः सकत धर्मा समिदिनासं माप्तस्य योगतयसामभवत् समाप्तिः ॥ २०

सध्यलीलायां १५म: चः

He also felt himself lost in eternal life and bliss. Thereafter he underwent penance of the Saktas, the Vaishnabas, the Ganeshas, the Sauras, the Shaivas, the Buddhists, the Jains, and the Christians etc. Shri Ramakrishna is unique among all the figures in the religious world for his searching curiosity in attaining the end through various avenues. 16 to 20.

বদাসুবাদ :--

তৎপরে বিরাট পুরুষের থারপ দর্শন পূর্বক ওঁ তৎসং শব্দের বাচ্য গুণাতীত তুরীয়াখা একে চিন্ত বিদীন চইয়াছিল। ১৬

এইরপ পরত্রক্ষ ঘনানন্দ বিগ্রহ জীব জগতের পরমানন্দ প্রদাতা ভগরান রামতৃক্ষের কুন্দর ভাবে অনুষ্ঠিত অচিন্তা ও অনন্ত প্রকার সাধনা সসম্পন্ন হটরাভিদ। ১৭১৮

বে সকল সাধনা ধারা শ্রীবগণ তাঁহাকেই প্রাপ্ত হন। সেই

সকল সাধনাই ভগবানের সাধনা। ভগবান ইরিমতুক্তদের গণেশ, কুর্বা, নিব, শক্তি, বিচ্ছু, রাম,

ভগবান প্রায়ক্তমের গণেশ, পূর্যা, নির, শক্তি, বিষ্ণু, য়াম, কৃষ্ণ, বৌদ্ধ, দ্বৈন ও পৃতীয়াদি সাধনাতেও সমাক্ রূপে সিদ্ধি লাভ ববেন!

এইরণে দর্শবর্ণে সিরি লাভ বিশিষ্ট গুরু গৌরবায়িত ভগবান এরানকৃচদেবের এই সময়েই সর্গ্ব দাধনার সমাপ্তি ইইয়াছিল। ২০

> यदा श्रीरामकःचानु सर्चमिदि युत्रोऽभवत् । तदा तद्ययः संन्या दावि भदर्य समिता ॥ २१

मध्यलोनाया'१५म: अ:।

प्रवहासी स्वयाकाल विभिन्नमार्थं साधने ।
भूत्वावतीर्थों भगवां स्तां स्तां सिहिमधासवान् ॥ २२
त्वाग एव परीवक्षाः सन्तं वक्षां प्रवत्तं कः ।
एकमिवाहितायं यन्तत्तः साधक ससमेः ॥ २३
साच्यते वहमिर्दुःस्त्रे स्तत्तत्त्वः ठाकुरेष हि ।
स्तत्त्वायसिनीपन्तव्यं सन्तं निर्म्वप्रयतः ॥ २४
प्रवसुन्ताः भगवता जीसुजैन स्त्यं तहा ।
धान्तिकानां धर्ममते वहुष्य गतिरि व ॥ २४

When he completed his penance his age was only thirty-two years. In this early age he attained success in different ways with ease. He said later on that although the ways were different in different rehigions, the result was the same. 21 to 25.

বঙ্গানুবাদ: --

বে সময় ঠাকুর সর্বধর্মে সিদ্ধি লাভ ক্রিরাছিলেন তথ্য তাঁহার বয়স বত্রিশ ৩২ বংসর। ২১

ঠাকুর এই অন্ধ সময়ের মধ্যেই বিভিন্ন বর্ম সাধনে যোগদান করিয়া সেই সেই ধর্মে সিদ্ধি গাচ করে। ২২

সর্বর ধর্মা প্রথকীক ভাগেই উত্তর বর্মা। এবং এক মাত্র অবর প্রশান্ত বুট যথার্থ ভব। বে ভয়ংক সাবনোভগেগ বছ ছংগে সাধন করিতে সমর্থ হন। ঠাকুর ছাকিংকর গরিখ্যানে সেই সকল তথ সম্পূর্ণরূপে আয়ত করিবাছিলেন। ২৬২৪

मध्यसीनार्या १५गः अः

जीवानामिव भिन्न' न मत्सरूपं कदाचनः। जोवः कर्गाफलभुं श्रे कर्मातीती भवान्यहः ॥ ३५

"I am an incarnation of God. I have manifested myself for the good of the suffering humanity. In this Kali yuga when people are not capable of doing austere religious rites and are given to selfishness and sexual pleasure, all my activities tend to bring salvation to them, to purge them of their sins. I am not a mortal being who enjoys the fruit of his own doings.

I am not affected by the result of my actions." 31 to 35. ·

বঙ্গানুবাদ :--

আমি ঈশর, আমার সাধন সাধারণ জীবের জন্ম। এই ঘোর কলিযুগে জ্রীসঞ্চ আর উদর পূরণ এই দুইটিকেই প্রধান অবলম্বন বলিয়া মনে করিয়া ঋপ হোমাণি ক্রিরার অনুষ্ঠানে সম্পূর্ণরূপে উদাসীন সেই সকল অনগণের উদ্ধারের অন্তই আমি এইদকল সাধন ক্রিয়াছি। সে স্কল সাধ্যের ফলে অধ্যেরিংগর বরনারীগণ এট ভয়ক্ষর সময়ে আমার নাম উচ্চারণমাত্রে পাপমুক্তি পাইবে।

ভঙাতহাহ**ত** গ

জীবসকলের মন্নলার্থে আমি এইরূপ অযুষ্ঠান করিয়াছি। নিডা তত্ব বুদ্ধ মুক্ত থভাব ইশর হইতে আমার অবল ভিন্ন নয়। জীব-কর্ম্মণল ভোগ করে আমি কর্মাতীত এইসকল ঈশবের ধর্ম আমার দেহে সম্পূর্ণরূপে বিভ্নমান আছে। অন্তঞৰ আমার বন্ধন বা মৃত্তি কিছুই নাই। ৩৪।৩৫।৩৬

मध्यनीसायां १५म चः

प्रसोध्य धर्मोऽयं सस देहे प्रवत्ते ।

धतो से नास्ति सुक्षिय वन्धनं था कुती सवेत् ॥ १०
किसिन्धहन् कस्य कामाय मरीरं पोडयाम्यकः ।

एवं निर्त्तिसवादेऽपि कसंच्या सिंव विचति ॥ १०
युगे युगेवतीव्योहः युगधमां चरासि हि ।

यया राजा स्व राष्ट्रे यु यह राजहीदाः मजाः ॥ १८

तह्न गला प्रजा प्रान्ते स्वेशित सस्ततः ॥ १८

प्रिय्यामधुना सहस्येमसानि विवहंते ।

धर्मावाध विधास्त्रीन्य यो भोजा धनिनो सनाः ॥ १८

All those godly qualities are there in my body. I have no bondage, and as such I need no salvation. I have nothing to strive for. Even though I have no attachment, I have my duties. I manifest myself in every yuga and establish the rules of that age, just as a king comes forth to quench rebellion, control his subjects and establish his rule. Now the earth is fested with wild growth of implety. Rich men creates hindrances to religious practice and usages. 36 to 40.

ব্যানুবাদ:—

व्यापि कि देखा कहिया काहार एक नरीराट की कि कहिरी धरेद्रभाकार व्यापि जानेपूर्व विशिष्ठ देशिक व्यापाद कर्दरा वर्ष्ट

मध्यजीसार्वा इंग्रज्ञः अः

আমি প্রতি মুগে অবতীর্ব হটরা মুগ্ধর্মের আচর্ব করিয়া থাকি। অধান যে মুগে বেরুগ আচরণে অগতের জীবগণশান্তিলাভ করে সেইরুপ আচরণ করিয়া থাকি। তথ তদ

বেমন রাজা নিজের রাজ্য মধ্যে বেখানে রাজনোহী প্রজা থাকে দেই রানে মাইছা প্রজাবর্গর লান্তি রক্তার ক্ষণ্ড বিশেষভাবে পাসন করেম। সেইরূপ ইহ জগতে ভগবান প্রাহই আবিভূত হরেম। ও

সম্প্রতি এই জগতে বর্মগ্রানি ও বর্মনিরোধ বৃদ্ধি গাইতেহে যে সকস ভোগী ধনীগণ বর্ম ধংশ করিতেহেন সেইনকল বর্মনাশের নিবৃত্তির জন্ম এই কলিয়ুগে আমি অবতীর্শ বইরাহি। ৪০

सवाः संरोधनार्थाय द्यवतीणाँ प्रवव कती।

जनियमान जीवानां तथाखद्वर्वोत्तनं। ॥ ४१

समार्गर्गत्र्यायाय साधनियमनुष्टता।

ठाकुः: योशमक्राची व्रतो बेदान्त साधने ॥ ॥ ११

चन्द्रदिवो तदा तम्र कामारपुक्ररान्यात्।

इत्त्वण खर जागव्य स्थिता मन्दिर कोष्टके ॥ ॥ ॥

सन्दा विकास विकास सन्दर्भियनाँ।

मन्द्रा विकास विकास सन्दर्भियनाँ।

मन्द्रा विकास वित

"All my penance is intended to show the way to them who are now my followers and who

मध्यनीनार्वा १५४ पः

will follow my steps after my demise." When Thakur was undergoing penance to realise unity in diversity, Chandra Devi came down from Kamarpukur to Dakshineswar and put up in a room in the temple premises. Mathuranalh with his wife regarded her as the Goddess and offered their services accordingly. Thakur also would come to her every morning and worship her feet. 41 to 46.

ৰঙ্গানুবাদ ঃ—

উপস্থিত মাহারা আমার মতাবল্যী হইবাছেন। পরে অর্থাৎ আমার অবর্তমানে বাঁহারা আমার মতাসুংর্তী হইবেল এইসকল বিশুদ্ধ ব্যক্তিদিগাকে সংপথ দেখাটবার স্বস্থা আমি সাধ্যসকলের অসুঠান করিয়াছি। ৪১

ঠাকুর মানক্ষদেব যে ননরে বেদান্ত সাধনে এতী হইরাছিলেন সেই সময়ে তাঁহার গর্ভথাত্মিটা চন্দ্রদেবী কামারপুকুব হইতে দক্ষিণে-শ্বমের মন্দিরে আসিরা মন্দিরক্ কোনও একটি পুঞ্জ কুটারে অবস্থান ক্ষিয়াছিলেন। ১২১৪০

মধুরানাথ পত্নীর সহিত চন্দ্রাদেবীকে সাক্ষাং ভগবড়ী মনে করিয়া তাঁংার দেবা করিয়া থভা ইইয়াছিলন। ৪৪

ঠাবুর প্রতিদিন অতি প্রক্রাংশ নিজাভদের পর মর্থকর্মা পরিত্যাগ পূর্বক সর্বাত্তে মাতৃদক্ষণনৈ সমন করিয়া অন্তল্মনী র প্রান্ধা ভক্তি বিনয়দি পুরংসং গর্ভবাহিত্তির বৃদল পাদপায়ের পূলা করিয়া চহগোলক

काञनीलाया १५म अः

পান পূর্বক আমি ধতা হইলাম স্বওক্তার্থ হইলাম আমার জন্ম সফল হইল ইত্যাদি গুরস্ততি কবিয়া সর্বারাখ্যা মাতৃপদে বিস্টিত হইতেন। ৪৫৪৬৬৪৭

धन्योऽष्ट् स्नतस्त्वोधण प्रस्तवार्षे य स मदः।
पत्रमुक्ता पदे मातुर्ल् पिक्तयाभवन्मुदा ॥ ४०
हम्मके ने योमधुरी हष्टवानि भक्तितः।
स्रतान्तरे जोममुरी मनस्ये तृद्धिनत्त्रयत्।। १८
पित्रे जोमामक्त्रस्याय पास्पामितष्ट् विस्तरः।
भूष्यष्टः तत् गोति कामो धेन तस्य स्वयं भवेत् ॥ ४८
युक्षे तहामक्रष्यास्य सर्वे च्रद्धा वस्तुनः।
हताष्ट्रस्या यया पञ्चः शिवासेनेविता भवेत् ॥ ५०
तददेव तदेवासी क्रीधान्त्रिय सः प्रति ॥ ५१

Thakur would place his head at the feet of his mother and say, "I am blessed. My life has been worth-living." Mathuranath observed all this with great devotion. He proposed to Hriday to give enough property to Sri Ramakrishna so that he would not be troubled with poverty and scarcity. On hearing this from Hriday Sri Ramakishna became very furious and ran up to Mothuranath with a stick in his hand, 47 to 51.

मध्यनीलागां १५ग भः

বঙ্গানুবাদ :---

প্রিয় ভক্ত মধুরানাথ এই সকল দৃশ্য অতি ভক্তিসহকারে দর্শন করিয়া বহা হইতেন। এই সময় মধুরানাথ মনে মনে এইরূপ ভারিমা-ছিলেন। বে বাবাকে তাঁহার প্রীতির জন্ম বহুতর সুম্পত্তি দান করিব। ভারাহউলে বাবার আনন্দ হউবে। ৪৮৪৯

ঠাকুর এইসকল সম্পত্তি দানের কথা জন্মরামের মুখে শুনিয়া অগ্নিতে ঘতাত্তির মত ভণিয়া উঠিয়াছিলেন। ৫০

পরস্ত নপুরানাথের অনুসদ্ধান পূর্ব্বক জাহার নিকটে যাইয়া বৃষ্টি উত্তোলন পূর্বক বীরভাবে উচ্চৈবেরে বলিয়াছিলেন রে হুট আনকে ভূমি বিবয় বিবে কর্মারিত করিতে ইচ্ছা করিতেন্ড । ৫১/৫২

वीरमाव' समायिक गीवाचीचें स्वरंच त'।
विषय विपनिसं सां किचिकीप सिदुष्टमोः ॥ ५२
विपयेषु मचाग्रीतः पश्नुता सेव इस्रवे।
टाकुरक्षीप्रमाव' त' इक्षा नी वाच किच्न ॥ ५२
परन्त मुग्नावाध भयेना इस्रतां गताः ।
एव' तद्भाव विभीऽपि न किचिद्रवि चालितः । ५४
सम्बद्धस्य सुविद्यव्ये' चन्द्रादेखाः ससीययः ।
प्रणतस्यणीवाना इस्यं चनममवोत् ॥ ५५
सम्बद्धा यवाचः कोऽपि स्वास्त्रोये मन्यते ततः ।
पिताविष्ट समीपे मं मवती प्राविनी भव ॥ ५६

He said to Mathuranath in a very forceful voice, "Oh, the worst of all sinners, do you like me to drink the venom of worldly pleasure? The

मध्यलीलायां ११य चः

beasts are found to be fond of earthly pleasure," Mathuranath had no answer. On the other hand he disappeared with great fear. He however did not lose his heart. He approached Chandra Devi, with great respect and humility and said, "Oh grandmother, if you really take me as one of your well-wishers, be pleased to have your destre fulfilled by me." 52 to 56.

বঙ্গান্তবাদ :---

বিষয় প্রাপ্তিতে পরমানল পশুদিগেরই দেখা যায়। মধুরানাথ ঠাকুরের কেইরূপ উপ্রচাব দেখিয়া কিছু না বলিয়া দেই স্থান হইতে প্রস্থান করিয়াছিলেন। ৫৩

এইন্নপভাবে ঠাকুতের মনোভাব জানিবাও বিচলিত হন নাই। পরস্তু নিল সভর নিছির জন্ম ঠাকুর মা চন্দ্রাদেবীর নিশ্চি গদন পূর্বক তাঁহার চরণোপাতে প্রণতঃ হইয়া বলিয়াছিলেম। ৫৪/৫৫

ঠাকুরমা আমাকে বদি কোনও একটি হিভৈন্ন বলিয়া মন্দে করেন তবে আগনি আমার নিকটে কিছু প্রথমা কয়ন। ৫৬

म्मि वहतर्य देवि महत्तां ग्रस्थानिनीं।
ग्रहानेयं कामना में पृत्यंतां पुत्र वत्मले ॥ ५०
द्वाला ठाकुरमाता तां सब्दोत्तिः पुनः पुनः।
मन्द्रवाच श्रोमवुरं ईगहास्य पुतस्तम् ॥ ५८
भो पुत्र तव कल्यानात् सर्वदा कुमन' मम।
प्रसादः भवतारिचारा प्रसाहः देव दुर्ममं॥ ५८

मध्यनीसायां १५म अः

प्राष्ट्रीमि च तथा द्रव्यं ग्रह्मसा दिकष्ठ ग्रत्। सत्तः सर्वे मया प्राप्तः नारत्वभावः कथखन ॥ ६० असोऽप्रना प्रार्थं नोयः नास्त्रिकिश्वन्तः सम । श्रुतापृत्रः जीसयुरः पितामद्वायच स्त्रया ॥ ६९

I pray that you will be kind enough to accept my gift of a big area of cultivated land. On hearing this, the mother of Thakur replied, "By your goodwill we have no trouble. We are being daily served with the holy food, and supplied with all our daily necessities. So I have no want and nothing to ask for." 57 to 61.

বঙ্গাত্যাদ ঃ—

হে দেবি! আপনি অনুযোগন করিলে আমার প্রদন্ত বহু শস্ত প্রসাবিনী বহুতরা ভূসপাতি গ্রহন করুল। হে পুত্রবংসলে! আমার আমার এই বাসনাটি পুরণ করুন। ৩৭

ঠাকুর রামকৃষ্ণদেবের গর্ভধাবিদী চন্দ্রাবেধী মধুমানাধের ভাসুদ প্রার্থনা শুনিরা ঈবং হাজসহকারে মধুয়ানাধকে প্রত্যুত্তর বাঞ্চা বলিরাছিলেনঃ ৫৮

গহে নাতি! তোমার হল্যাধে আধার সর্ববাই কোন অভাব নাই। প্রতিদিন মাতা ভবতারিশীর বেবছর্লক প্রসাহীয়ার এবং বক্রাদি প্রবাসকল বাবা কিছু তোমার নিকট হইতে পাইডেছি ভাষাতে আমার কোনক্রণ ঘতাব নাই। ৫২/৬৬

मध्यलीनार्या १५५१ छ:

অতএর সম্প্রতি ডোনার নিকট ঘটতে আমার চাহিবার কিছুই নাই ইহাট আমার মত। মধুহানাথ এইরূপ ভাবে ঠাকুমার কথা ভানিয়াও। ৬১

> दानाधामपरित्यच्य हुद् भाषिन चामचीत् । भया जितुभंसव": श्रोरामक्षय्य कृषिनः ॥ ६२ दास्थानि निचितः निचितः सम्मानि सुप्रकृतये। वंगोद्रव जनानां जि नावाभावो भविष्यतः ॥ ६१ प्रमुक्तः पुनरतेन हदुआयोन सा तदो। दानायं भगुरुदा कि प्रत्युवाच पुनय तः ॥ ६४ भाभावोऽस्ति कि भे पोल यदि तः पूर्याव्यक्षि। तदाकं सुध्यानो स्या वै दानिस्ता यदि तस्यते॥ ६५ तर्षिकं सुद्धानोस्ता तासाकु पवित्या। दिक्षि भ सुख्याक्षयुं याभाव्युणं अविष्यति ॥ ६६

On hearing these words of the grand-mother, Mathuranath still hoped to persuade her and said, "I desire to give some property to my holy father, Sri Ramakrishna, to bring him peace of mind and happiness, and also to remove want and scarcity so far as his discendants are concerned. Being so pressed by Mathuranath to accept his gifts, she said, "Oh my grand-son, I have my want which, if you so desire, you may fulfil. I shall be very happy if yo give me a quantity of

त्रीत्रीरामक्षर्णमागवतम्

सध्यलीलायां १५म चः

tobacco at the cost of four copper coins, to prepare my tooth.powder." 62 to 66.

বঙ্গান্তবাদ :—

সম্পত্তিদানের আশা পবিভাগ না করিয়া দৃঢ়ভাবে বদিয়া-হিলেন আমি নিশ্চমই কিছু ভূসম্পত্তি দিব। যে সম্পত্তিতে আমার বাবা ভগবান গ্রীরামকৃষ্ণদেবের বংলোভব পুত্রণৌত্তদি সকলের অমাভাব দুরীভূত হইবে। ৬২৩৩

এইরূপে মধুরানাথ পুনরার হৃচভাবে অপুরোধ করিলে ঠাকুরুমা চন্দ্রাহেরী পুনরায় মধুরানাথকে বলিয়াছিলেন। ৬৪

ওহে নাতি আমার একটি অভাব আছে বদি তুমি তাহা পালন বস্ত তাহা হইলে জামি বিশেষভাবে আনন্দিত হইব। ৬৫

মদি তোমার সম্প্রতি দানের ইচ্ছাই প্রবন্ধ ইইয়া থাকে তাং।

ইইলে তুমি চারিটি পরনা দিয়া তামাকু পত্র অর্থাৎ বিষপাত দোক।

ধরিদ করিরা দাও যাহা দিয়া আমার মুখ মুইবার গুল প্রস্তুত

কটবে। ৬৬

तत् प्राप्ताचुत्तमा प्रीतिराधुना मे धूवं भवेत् । एकमाकार्येः मधुरः पितामध्यावचस्तदा । ६० विश्वित स्तव्धतामाप पायेन एतचेतनः । किमिट्सिति चीका च टॉनिक्सं विषयस्य हि ॥ ६८ सम्पूर्णे तां परित्वच्य पाट्पांग् समस्ति । प्रस्टद्वीव पितामद्वा विनीत स्तस्त्वाच सः ॥ इ८

सहयमीमार्या १५५ छ:

पितासिष्ट मया ज्ञात' काल्तेयवेट' सुनिचित्त'। यत् पितु र्जननी त्वं ष्टि सत्यमेतवसंगयः॥ ०० पयमजीकिको माता यदि न स्वात्तदा क्य'। सत्तो भूसेस्वापनांद्र प्रकार्यतस्य च ॥ ०१

Hearing these words of the grandmother Mathuranath became stunt with wonder. He ceased to pursue the matter further. He humbly said, "Oh my grandmother, I have been foolish to forget that you are the mother of my father. Had you not been such, how could you give birth to the Saviour of mankind." 67 to 71.

বঙ্গান্তবাদ :---

সম্প্রতি যদি আমি দেই ভাষাক পাতা পাই তবে আমার উত্তৰ্ণ মণে আনন্দ হইবে ইহাই প্রব নিশ্চিত। এইরূপভাবি ঠাকুবদার কথা শুনিয়া মধুবানাথ বিশ্বিত বা সংজ্ঞাহীন হইয়া একথা কাঠের মত হুইয়াজিক। ৩৭

বিতুলণ গৰে চৈতজ্ঞান্ত করিয়া বলিয়াছিলেন ইবা কি ? এই কল ভাবে আন্তর্জাবিত হইয়া সম্পত্তি দানের আকারলা সম্পূর্ণরূপ পরিতাগি করিনা ঠাকুবনার পদ্ধতি নতকে বারণ পূর্বাক বিনীতভাবে ব্লোছিণেন হে দেবী! আমি এখন বিশেষভাবে ব্লিভে পাবিলাম মাহা সম্পত্তি দিব ইত্যাদি বনিয়াছি, ভাহা আমি অতায় ভূস করিছাছি। আনার বাবার উপমূক্ত মাতা আপনিই ইহা এব নিশ্চিত ।

ग्रह्मलीलाया १६ग यः

আমার বাবার এইরপ মা দদি না হবেন ভাহলে কি সাধ্যাণের পরিত্রাণার্থে অসাধূগণের দূরীকখণার্থে ও কলিজীবের উন্ধারের অফ স্বয়ং ভগবান প্রীপ্রীরামক্ষরণে আপনার গর্ভে আবিভূতি হইতেন ? ৭১/৭২

> घोरिरिधान् समये देवि तव गर्भः समायितः । स्रतिर्कावान् समुदत्ते मकटोऽसुद्धाः स्वयः ॥ ०१ हत्वेवः मधुरानाय समयो स्तागमीस्ता । मेनेनत्तर देवद्याः सस्त्रें सीनार्यमागताः । ०१ इत्येवः मन्यमानस्य सम्बन्धः महास्त्रनः । दिव्यक्षान मध्यसस्य रामक्षणः प्रसादतः ॥ ०४

इति जीरामिन्द सुन्दर अक्तिनीर्ध विरापित जीजीराक्षण भगवते पारमञ्ज्यां संहितायां जीरामक्षणदेवस्य वर्ष्ट्रावध धर्मसाधन सिहि-क्ताभादनन्तर महास्य भूमिदान प्रार्थना दूरीकरणक्यों अध्य मीनार्या प्रस्तुतीप्रधाय ॥ अ: १६

On seeing this aversion to earthly pleasure in both of them, Mathuranath realised that they were divine beings who had come down to this mortal world to serve their own will. 72 to 74

Here ends the filteenth chapter of Madhyelila in the "Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam" written by Pandit Ramendra Sunder Bhaktitirtha. 7: 50

बीबीरामक जमागवतम्

माराजीनामा १६५१ चः

বঙ্গানুবাদ :—

মধুবানাথ এইক্রপভাবে মাতা ও পুরের ত্যাগণীলতা দর্শন করিয়া ভাবিয়াছিলেন। ইঠারা মামুব নর দেবতামিধ্যেরও দেবতা দীলার জন্ম পৃথিবীতে অবতীর্ণ হইয়াছেন। সেই সময়ে এইক্রপভাবে ভাষাবের অরপ অবগত হইলে ভগবান শ্রীরামক্রকাদেবের অম্প্রতে মধুবানাধের বিষাজ্ঞান লাভ হইয়াছিল। ৭৩/৭৪

রামেন্দ্রন্দর ভক্তিভার্থ বিবচিত প্রীপ্রীরামকৃষ্ণভাগবতের মধ্য দীলার পঞ্চদশ অধ্যায়ে ভগবান শ্রীরামকৃষ্ণ পেবের বত্তপ্রকার সাধন এবং মধুরানাধের ঠাকুরকে ভূমিধন প্রদক্ষে দিব্যক্তান লাভ কটাটোচিল। ১৫ আ সমাধা।

मध्यलोलायो' १४च श्रः

पूर्वीक्ता कैरवी देवी गङ्कातीश्काति क्रियंति ।
सद्दरस्याचापयम्म स्थिता अञ्जनसम्पन्न ॥ १
स्ता स्व पुत्रसिवतः रासक्तवा सदय् सा ।
एकदान्तरिकी तस्या: सम्मातिक्वाशुभगदरः ॥ २
श्रीरासक्तव्यदेवस्य जन्मस्याननायसीकने ।
तानाम्तरोदनवास्ति शृतः तन्मयुरंण तु ॥ १
४६वेन समातीय सत्य स्वस्वभारितः ।
पिता से याति संस्वा स्वस्तुर्यं नीत्सुकः ॥ ४
तत्र सत्युर्पर्याचेत्र ॥ ३
तत्र सत्युर्पर्याचेत्र ॥ १

856

मध्यलोलाया' १६श: अ:

Bhatrabi 'Devi had been still residing at Dakshineswar and looking after Sri Ramakrishna as her own son. Once she desired to visit the birth place of Sri Ramakrishna. When Mathuranath came to know of this and also that Sri Ramakrishna also destred to accompany her, he allowed Hridaya to accompany Sri Ramakrishna and made all arrangements for the Journey. 1 to 5.

বঙ্গানুবাদঃ —

অভপের মধ্যলীলার বোড়শ অধ্যাবে বলাপুরাণ। পুর্বের বে তৈরবী আক্ষাীর বিষয় বলা ইইরাহে দেই চৈরবী দেবী তবন হইতে এ প্র্যান্ত দক্ষিণেশরের মান্দিরে সাধনভদ্মনে লিপ্ত ইইরা নিল্ল পুত্রবং খ্রীরামকৃষ্ণ দেবকে উপালেশ বিতেন। একদিন ভৈরবী দেবীর মনো মধ্যে রামকৃষ্ণগেবের জন্মভূমিদর্শনে শুক্ত ইচ্ছা ইইয়াছিল। মৃধুরানাধক ভানিয়াহিলেন যে বাবা রামকৃষ্ণেরও জন্মভূমি দর্শনে আ্থাহ আছে।

31210

তবন মগুরানাথ ফার্যরামের সহিত আলোচনা করিয়া এইরুপ প্রির করিয়াছিলেন বে বাবা কৈরবীর সহিত কামারপুকুরে যাইতেহেন ২০এব বাবার পরিচর্য্যার মত ক্রমন্ত বাবার সম্বে গমন করণ। ৪

এবং বাধার ঘাইবার জন্ম যে স্তুল প্রবা আবশ্যক সেই স্বুল প্রবা এবং নগদ টাকাকড়িও কিছু দিয়াছিলেন তে सध्यनीनायां १६मः पः

तत्तद्दुःश्वानि वित्तानि दत्तवान् विविध्युश्वैतः।
तथा तत्र खितानान्त् येन् स्योत् परियोदयः ॥ ६
सक् रानाथ पत्नो श्वीश्रमदम्बा पतिवततः।
हिरागमे यथा कत्यो नाना दृष्ठेः सुसंयुतां। ७
स्नाता प्रिराति तथा तद्वैश्वनाद्वतः।
यक्षु भो गकटः सश्चीहत्यादाः सुर्वे यथा॥ ८
श्रीभामक्तचाद्वित्यः स्थिष्ट स्थारु सुन्तद्वा।
सम्बद्धी भवगारिस्ताः ; जाकार्योऽभवद्वतः॥ ८
अति प्रयमचयः तसुपदिस्य यदाविषि।
॥ । । । । । ।

He also gave sufficient money and things to remove want and scarcity of his relatives at Kamarpukur. Jagadamba, wife of Mathuranath also supplied huge stores loaded in many bull-ock-carts. Sri Ramakrishna gave necessary advice to Akshaya, the son of his eldest brother in the matter of doing his services as priest to the Goddess, and set out with all his attendents and followers for Kamarpukur. 6 to 10

বঙ্গান্তবাদ :--

এবং দেই স্থানে বাবার আগ্রীয় স্বজনের যাহাতে কোনরূপ সভাব বোধ না হয় সেইরূপ স্রগ্যাদিও দিয়াছিলেন। ৬

सम्यलोलांया १६म चः

ধ্যেরণ কজার বিবাহের পর পতিসূহে ঘিরাগদন সদয়ে গৃহত্ব ব্যক্তি নানাপ্রকার ক্রম অর্থাৎ শব্যা বন্ত্র ও তৈজসালি দিয়া কজাটিকে আমী গৃহে পাঠাইরা থাকেন সেইরূপ পতিব্রতা বাধ্বী মধুরানাবের পত্নী অগ্রহ্যা ও বছতর প্রবা দিয়াছিলেন। সেই সকল প্রবা বছ গোদাদে সভিত্রত করিয়া পরিসূর্ণরূপে ভক্তিপূর্বক বাবা শ্রীয়ামন্ত্রফ ব্রেবকে কামারপুরুরে পাঠাই।ছিলেন। এ৮

ঠাকুর বধন কামারপুকুর গদন করেন তথন তাঁহার জ্যেষ্ঠ জ্রাডা খামকুমারের পুত্র শ্রীমান অক্ষয় ভবতারিশীর পূলাকার্য্যে ত্রতী ভটহাতিলেন।

ভাবান শ্রীরামকৃক্ষদেরের অভান্ত তেবের পাত্র অক্ষরকে বথাশাত্র ভবভারিটি কাপীর পূজা বিষয়ে উপদেশ দিয়া প্রায় ৮ বংসর পারে নিজ অন্তর্ম ভক্তপাশের সহিত দক্ষিণেশ্বর ইইডে কামারপুক্রে গামন কবিয়াছিলেন। ১০

विदानन्द सक्योऽयं कामार्शकुरं गतः। वर्षाटकात् परं तत्त स जन्मभूमि सञ्चनः॥ ११ प्रवेशि वरसानन्दः प्राप्तवान् यरसेखरः। तस्य जनसंवोशि सुद्रमापतदानमात्॥ १२ पन्द्रत्वे रतुपां स्वायाः पिद्यपेषात्र तस्यतः। यूनी हिस्स वर्षीयां भव्यामानाययस्या॥ १३ योगिवरी शोनर्श्य केवतरा हाच्यापिन्।। सामाणां शेरामञ्ज्या भोवाच्यारकः वदः १८ मारो सन्दर्भ गन्धोऽपि सद्यासात्रम् सेवनः। स्वीयार्थिस्त्र्यः सवधानस्तते सवः।

मध्यसीसाया १६ध वः

As Shri Ramakrishna came back to his native village after a lopse of eight years, his joy knew no bounds, and the villagers also became very glad to see him again in their midst. Chandra Devi brought her daughter-in-law back from her father's house to Kamarpukur. Shri Bhairabi, who observed stern austerity remind Sri Ramakrishna of his of his voice as an ascetic and said, "Be careful to keep yourselves aloof from women"

বঙ্গায়বাড় ঃ—

তৎপরে নিজ গৃহে প্রবেশের সমরে সচিত্রাবন্দ বিগ্রাহ ভগবান শ্রীয়াক্ষক দেব প্রমানন্দ লাভ করিয়াছিলেন এবং কামাহপুক্র নিবাসী জনগণ ও সদাধ্রের আগমনে জভ্যন্ত আহ্বাদিত হইয়া-ভিসেম। ১১৮১

সেই সময়ে গদাধরের গর্ভধারিণী চন্ত্রাদেবী চতুর্দ্ধন বয়স্কা যুবতী বধুমাভা সারদাদেবীকে পিতৃ গৃহ হইতে নিজ গৃহে আনমন ক্ষিয়াছিলেন। ১৩

খণ্ডান্ত কঠোর বোগেশরী অন্ধচাহিশী ভৈরবীদেবী শ্রীরাদকৃষ্ণ দেবকে শ্মন্থীয় বাক্য বলিয়াছিলেন। ১৪

অর্থাং সন্মুসাশ্রমী বোগীর নারীর সহিত আলাপ করাও সর্বতোতাবে বর্জনীয়। অতএব ভূমি সাবধান হও। ১৫ महमनीखाया '१ श्रेय चः स्त्रीरामक्रच स्तन्कृता भेरव्या यहदारित' ॥
गुरीनं क्षक्तक मध्य चाहत क्रम्रवादिनः ॥ १६
तोतापूर्व्या हट् वाच्यं कर्षयीः पति नादित' ।
योगिनी न प्रतिहास्त्रात स्वीपुंची भेंद्दमंति ॥ १७
पतिःश्वना भगवतः श्रेरामक्रच्य योगिनः ।
सम्मुखे कर्त्तवे चेयं परीचाति भगवदा ॥ १८
त्रवापि न्योगमक्रच्यः कठोरतर चंयमो ।
यभावें सम्बद्धिया इहासुक च सर्वेदा ॥ १८
त्रवा ग्रिया साइच्या (वियोगिति चिन्तवन् ।
चक्रकिम सुपविक सनेहमस्युच ६०कः ॥ १०

On hearing the words of Bhairabi, Shri Ramakrishna remembered the saying of his preceptor, Totapuri, who held that the devotee who had not lost his sense of sex had not achieved anything in his hely pursuit. Now Shri Ramakrishna found himself in the threshold of that formidable test. Yet for the sake of good will in this life and in the life after death, he took it as his bounden duty to impart instructions to her and accordingity he initiated her with holy utterings. 16 to 24

এইরপভাবে ভৈত্তবী দেবীর কথা শুনিয়া এবং অবৈত প্রজ্ञবাদী প্রজ্ঞভাসাংক ভোতাপুরীর ত্রী পুকরের ভেত্তংপরি যোগীগণের প্রভিন্না হর নাই। ৩১/১৭

कध्यलीलाया १५४४ व्यः

এইরপ কথাটিও কর্পে প্রতি নামিত হইলে সেই সময় ভগবান শ্রামকৃষ্ণদেবেরও অতি ভয়ন্তর গরীকা সম্মূবে উপবিও হইয়াছিল।

তথাপি কঠোরতর সংবামী এরানক্ষদের পত্নী সাবদার ঐবিদ ও পাচত্রিক মঙ্গল কামনাত শিক্ষা সাবার্য কর্ত্তর ননে করিত। আজি উচ্চত্তরের অস্থৃত্তিম স্থৃনির্মণ ক্ষেত্তের পাত্র বশবং পত্নীত বর্ণমূল বীক্ষায় প্রদান করিতাচিলেন। ১৯২৬

> क्षता पत्याः कर्येष्ट्रते बोजमन्त्र प्रदत्तवा । देवदैव प्रषादास् महा गुरोरत्तप्रधात् ॥ २१ स्या स्तदह् नेजातो विग्रव इत्यस्येवदे । येत्र सा सारदिते सारदेति प्रयोगते ॥ २२ योगमञ्ज्य देवस्य तद्व पाचरणः तदा । भवनोष्य गाजितन्त्रं सहास्ति तपस्त्रिते ॥ २१ म सोभे भैरवी तृष्टि गाजिता सनवस्त्य । इष्ट्रैव भैरवी देव्याः कदोरावरणः तदा ॥ २८ क्षियता सारदा देवी खाधः दृष्टा यया स्थो । यत्र केम सुधक्षत्र गृद्धि सम्मीस्त्रम् भवत् ॥ २५

By the grace of Sri Ramakrishna, Sarada Devi attained divine knowledge and power. Bhatrobi, however. was not satisfied by this act of Sri Ramakrishna. On seeing the stern attitude of Bhatrabi Devi, Saradadevi would tremble like a deer at the sight of a tiger. Bhatrabi used to

मध्यलीलामां १म६ पः

get furious in case Shri Ramakrishna came in touch with any other yogi devotee, 21 to 25.

া বঙ্গানুবাদ :---

দেবতা এবং দৈবের আমুকুলাবনতঃ মহাগুরু বামী প্রীরামকৃষ্ণ দেবের কুপায় প্রীমতী সাবদাদেবীর বিশুক্ত ত্রংকমলে সন্থব সেই বীলমপ্রথমণ বীল অমুহিত হইরাছিল। অর্থাৎ সারদাদেবী অতি নীপ্রই মন্ত্রমন্ত্র কেবতাকে প্রত্যুক্ত করিরাছিলেন। বাঁহার প্রভাবে সারদাদেবী সাবদা অর্থাৎ চুগা বলিয়া অতিহিত ইইরাছিলেন।

રકારર

শক্তিতন্ত সাধনে সিকা ভৈববী দেবী প্রীরামঞ্জনদেবের তার্শ অধুর্বভাব দর্শন করিয়াও সন্তুট হইবাছিলেন না। পরস্ত মধ্যে

মধ্যে মেবডুলা গর্জন করিতেন। ২৩
এইরপে ভৈরবীদেবীর কঠোর ভাব বেবিয়া দেই সময় সারদাদেবী

বাম দেখিয়া হরিণীর মত জতান্ত ভর পাইয়াছিলেন। ২৪

ট্রিন্সীরামকুফদেবের যদি কোনও সাধকের সহিত সন্মিলন ছইত
ভাষা দেখিয়া তৈরবী দেবী অগ্রির মত জ্পিরা উঠিভেন। ২৫

श्रीरामक्रचा देवस्य भेरप्यांक्य सम्माभवत् ।
किन्त्वनीकिक भावत्वाचिंग्वकार समापतः । २६
प्रयद्भुष्ठ साधिकाया जभुदृस्त्रमाधनोदन् ।
श्रीभैरच्या धरन्त्वेत्र 'निध्व' सम्बियेपदः ॥ २७
नित्त्रमुद्धमुक्त स्थान व्रह्मचादिणि ।
श्रीरामरुचा देविक सान्ये वेदं का स्था । २६
सभावग्रस्तुकादो यथा मानिन्य गुन्यता ।
सवाधिन्य प्रवय्ये हेर्नेग्रस्य (विद्यते सदा ॥ २८

मध्यलीलायां १६म प:

एवं सा भैरवी देवी ख श्रान्तिमवगन्य च । ग्रात्मन्दानियुता खचनर्दं यासास सर्नेदा । ३०

At last, on seeing unaudulterated purity of mind and heart of Sri Ramakrishna, Bhairabl realised her own mistake and bitterly repented 26 to 30

বঙ্গান্তবাদ :--

বিস্ত প্রথমকৃষ্ণদেরের অপৌতিক ভাব বা সর্ববদ। দিবাতাবে বিশ্রাবিত নিবিবতারবশতঃ অতি উচ্চ সাধিক। তৈরবী পেবীরও ভগবান প্রীরামকৃষ্ণদেরের প্রতি সন্দেহ প্রবা দুবীকৃত বইরাছিল। ২৬

পরস্ক ঐতিভরন দেবী বিশেষভাবে জানিরাছিলেন বে নিতাতক বুদ্ধ মুক্ত বভাব ভ্রন্ডারী এই রানকুক্সবেরের প্রান্তি ভূলবদ্ধ: আমি এইল্লপ আতরণ করিরাছি ৷ ২৭২৮

বভাবত ই কর্বদা নির্মাণ মুক্তাদি হছে বেরুণ কথনও মালিত করব হর না। সেইরুণ এই রাম্কুক্দেরে সর্বদাই মালিত হীনতা

বিজ্ঞমান আছে। ২৫
এইজগভাবে দেই ভৈত্তবীদেবী নিজের ভূপ বৃথিতে পারিবা
নিজেকে বৃথিবীনা ভাবিয়া সর্বলেভাতাবে নিজা করিয়াছিলেন ॥ ৩০

षता,परमेकदा सा साचाट् मौराङ्ग प्रातातः। यौरामकत्य देवना प्रयानन्दनर्वोच्चतः ॥ १९ कत्वा प्रयापक्षितं देवता पादयो विधिपूर्वकः । तदतुर्वा ग्रष्टोले व कामीचितं कमाम सा॥ १२ स्तिता स्व मध्यविक्यां प्रमासान् भगवां सताः। पुनः प्रसामन स्तिधन् दक्षिकेषर धारनि॥ ११

मध्यलोलायां, १६ग्र चः

पति त्रीरामिन्द्रमुन्दर भक्तितांधे विरचिति श्रीशीरामकः आगवति पारमञ्ज्यां संचितायां भगवतः श्रीरामकः स्वरंखियं स्वरंगिकः त् कामार-पुकुर गमनानन्तरः श्राद्धानी श्रीभैरवी देखाः वाशीचीतः गमनात् परमेव ठाकुरस्य दिचयेश्वर अत्यागमन्त्रपो मध्यवीलायाः पोड़ग्रीऽध्यायः ॥

स: १४

अतेव सध्यक्षीना सर्मात् ।

Thereafter one day Bhairabi paid due obesience to Ramakrishna and with his permission set out for holy Benaras. After staying in his native village for six months, Sri Ramakrishna came back to Dokshineswar. 31 to 33

Here ends the Madhyalila in Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam, written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha.

বন্ধানুবাদ :--

তৎপরে সেই কৈরীদেবী একবিব প্রীয়ামৃক্যুদেবকে সাক্ষাৎ গৌরাল মহাগ্রাভূ মনে করিয়া পূষ্প চন্দনাদি বারা বিভূষিত ক্ষম্ভ ভক্তি পূর্মক প্রীয়ামৃক্যুদেবের গদারবিন্দে বছতর পূষ্পাতিলি প্রদান পূর্মক প্রীয়ামৃক্যুদেবের অনুমতি দইয়া মৃক্তি ক্ষেত্রে বারান্দী ধামে গমন করিয়াছিলেন। ৩১/৩২

প্রীকৈরীদেবীর কাশীকেত্রে গমনের পর ভগবান প্ররাদক্ষণের নিজ অসম্ভূমিতে প্রায় ও মাস কাল অবস্থান পূর্বাক সুনর্বার স্বাজিশে-শ্বর ধামে গমন করিয়াছিলেন। ৩৩

सच्यशीलायां १६म चः

গুক্তিতীর্থ শ্রীরামেন্দ্রযুক্ষর বিরচিত শ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতে ঠাকুরের দক্ষিণেশ্বর হইতে ছাল্ছলি কামারপুক্রে পাগমনের পর সন্ত্যাসিনী বাক্ষনী ভৈরবীদেবীর কাশীক্ষেত্রে গমনের পর ঠাকুরের পুসবায় দক্ষিণেশ্বরে আগমনাদি মধ্য নীলার বোড়শ অধ্যায়ে রণিত হইল। এটখানেই ঠাকুরের মধ্যনীলার সমাধি হইল। মঃ ১৬ আঃ।

चन्त्र नीसायाः प्रयमोऽध्यायः चः १ मः /

कामारपुकुर तक फैकदा वश्यो कनाः।
पायेनाई ग्रतं याववरनाव्यः सुसङ्कताः। र मारुण्णा व्रयोदस्यां वास्त्यां वाङ्कवोज्ञवः। वाङ्ग्ण बान सिन्द्रयः वर्त्ताः वर्ष्यः प्रया ॥ व पंत्राधानन्तर देवी सारदा सारदायिना। पाणात् न्वीरामञ्ज्याय्य शिवनी जगदन्विका। ॥ १ वर्षा समीपसागव्य भावनद् गदचेतसा। सार्वः भवद्वित्यांच्यासीत्युवाच चनितः वचः॥ ॥ तत्र भागोत्यो तीर दिषकेश्वर मन्दिरं। कानिका भवने भाति सर्चस्व सम्बद्धः। स्वित्यान्यव्यापीत्यासीत्याद्यायः। । स्वस्या सम्यूव्यतः देव पुनरेप्यापि सद्यत्यः॥ ॥

Once about fifty persons assembled all Kamarpukur with a view to set out for an ablution in the holy Ganges on the occasion of Baruni on the thir-

चन्दालोलाया' १म चः

teenth day of waning moon. Sarada told that she also desired to accompany them in their journey to the Ganges and return after she had seen and paid homage to her husband at Dakshineswar.

1 to 6

বঙ্গানুবাদ :—

কামারপুর্বে প্রায় অর্জনত নরনারী তৈর নাসের কৃষ্ণপক্ষে রেছাদশী ভিথিতে অর্থাৎ বাফনী হোগে গঙ্গাহান উপলব্দে একর সমিনিত হইলে ভগবান রামকৃক্ষের পত্নী মারবাদেবী তাঁহাদের নিকট বাইয়া বিনীতভাবে বলিহাছিলেন আমি আপনাদের সঙ্গে গঙ্গাহান হাটব। ১১২৩৪৪

সেই ভাগীর্থীর ডীরে দক্ষিণেখনের মন্দিরে কালিকাদেশীর গৃহে
ভাগার ভাগ্নি । ৫

সেই সচিক্লানক্ষত সাধকগণের প্রার্থন। প্রণকারী আমার একমাত্র দেবতা সেই স্থানীকৈ লপনি ও পুজন করিয়া পুনরায় আসানাবের সঙ্গেই গড়ে আসিব। ৬

> अतो मामि त' देश' प्राप्ताव्य महावताः । एव' योमारता देव्याः मुख्येतात्तिक भाषव' ॥ ० साव ह' तो सबधान' समानीय गता वहिः । दिवसहयमचान' गता ति क्रतीयेश्हित ॥ ८ प्रायेतास्त' गते सूर्य्यं सारता स्वरपीडिता । स्यमातिकमेऽयका सारता स्वरपीडिता । ४

यक्तालोकार्या १ स य

प्रात्तरे पतिता देवी संज्ञाज्ञीना वभूवड । कियत्कालमधेचैव सिंजनस्ते दुरामयाः॥ १० धागच्छागच्छ भी देवो नात स्वयः कदावन । प्राणापगमग्रज्ञा च दस्यु दुर्खनतः सदा । ११० धपुनेव वयः सब्बे गच्छामोनात्र संग्रयः। एकस्यार्थे यञ्चन् जीवासवातर्यात् दुविमान ॥ १२

They acceded to her request and took her with them. On the third day of the journey in the afternoon she felt down unconscious with fever, on a vast waste land. Her companions thought it wise to leave her there and go ahead as the place was infested with dacoits and there was every chance to lose life and all of so many.

9 to 12

বলান্তবাধ : ---

অভএব যে মহাভাগগণ আগনার। আমাকে দেই গাসাতীরে আমাকে সঙ্গে লইনা চনুব । এইরূপভাবে সারগাদেবীর অভার্য আগ্রহাযিত বাকা শুনিরা তাঁহারা সনম্রমে সম্মানের সহিত শ্রীমতী সারগাদেবীকে সালে লইয়া গৃহ হঠতে বহির্গত হইরাছিলেন । ৭

পৰিমধ্যে ছুইদিন বাইরা তৃতীর দিনে সন্ধার পূর্বে স্বরোগ আফান্তা বইরা পথ চলিতে না পারিয়া সেই ভহন্বর মার্চের মধ্যে অফান অবস্থার পতিত হইরাছিলেন। ৮১৯

सम्बर्भीनाया' १म चः

তজন্ম সেইসকল ছুষ্ট সঙ্গীগণ স্বল্লণ অপেক্ষা করিয়া বলিয়াছিলেন। ১০

হে সারদে এদ এস এই স্থানে দম্য ছর্জনের ভয়বদতঃ থাকা উচিত নর। এমন কি এখানে থাকিলে প্রাণ পর্যান্ত যাইতে পারে। ১১

আমরা এখনই এই স্থান হউতে চলিয়া বাইতেছি। এ বিষয়ে কিছু মাত্র সন্দেহ নাই। কারণ এক ব্যক্তির ক্ষণ্ড বহু ব্যক্তিকে মাণা করা ব্যক্তিয়ান ব্যক্তির কর্তব্য নতা। ১২

एवसुक्का ततः सब्वें सारदां निम्महायकां ।

यवीपमां परित्यक्य तः देशक् मयादगता ॥११

परित्यक्का पवि भ्रष्टा इक्षमूलसुपिषिता ।

नियोधे इतकैतन्यां पतितां सा यवीपमां ॥१५

स्त्रप्रदेशां सुर्यामां छन्मुक्षे सुक्त मूईकां ।

कार्याप क्ली शिवमानां दृदर्य प्रमोदीनामा ॥१५

सर्वदीम विसुक्ता सा स्त्रम्यानी तत्वचादकीः।

सर्वदीम विद्वमानां स्त्रम्यानी तत्वचादकीः।

सर्वदीम विद्वमानां स्त्रमानां सार्वापनित्याः।

में भागिन यांचासितः। पामक्तामित्यां ने १९

तत् सहपं न सानन्ति ये तं पामन्त्रम्यान्।

मत्रकः तमः देशि प्रवामि चहुवस्ति॥१५८

So they left her there all alone and helpless in the dying condition. In the dead of the night she gained her consciousness and felt herself cured of all her ailments by the touch of a woman

चन्द्रलीलायां १म छः

who was black in complexion and had long untrimmed hair. She said to Sarada, "Dear sister, are you going to meet your mad husband? They who call your husband mad do not know his real self. I however, call at his cottage everyday to see him. 13 to 18

বঙ্গানুবাদ:—

এইরূপ বলিয়া জানশূস্থা নিঃসহায়া সারদা দেবীকে এবং সেই
শ্বানকে পরিভাগে করিয়া চলিয়া গিয়াছিলেন ৷ ১৩

স্থান্থর মূলে পতিতা পথজ্ঞত্তী খব রোগে মূর্ভিতা নারদা রাজি
থিপ্রহরে স্থানাবছায় যেন একটি ছাতি কৃষ্ণবর্গা একটি স্তৌগোদ
সাবদার জ্যোভালাপে বসিতা সারদার গাত্রে ও মন্তকে করপমাদানে
স্লান্তির্ব করিভাছেন। এইরূপ একটি আনুলায়িত কেশা
হাক্তমুখী জ্যোভিয়ের্বলগা জ্লোক দেবিয়াছিলেন। ১৪৪১৫

হাস্তমুখী জ্যোহিংখকণা জ্বলোক বেধিৱাহিলেন। ১৪/১৫ অতি আশ্চরোর বিষয় এই যে সেই ত্রীলোকটির করণত স্পর্শ মাত্রে সাংসাদেবী সর্ববৈধ্যে বিমুক্তা হইয়া ওংকণাং সম্পূর্ণরূপে সুস্থ

ষ্ট্রাচিলেন। ১৬
পরস্ত জানানদ ঘনপ্রামাদেরী সারদাদেরীকে বলিয়াছিলেন।
তে তগিনি তুমি কি ভোমার পাগলা পাতিকে দুর্শনের জ্ঞ যাইছেছ ?

ে তাগাণ তুৰে। ক তোধার গাগলা পাতকে ধন্মনের জন্ম বাধ্যক।
্ব বিবারে ভোনার পতির স্বত্তপ না ভানেন তাঁহাবাই পাশল বদেন। তে দেবি আনি ভোমার বানীকে ধুবনির ছক্ত তাঁহার

পদ্যবঁটার কুটারে প্রভিদিন বাইয়া বাফি। ১৮

अन्त्यसोनाया १म अः

तय तुच्यो सत स्वासी सहायोगी सहिस्तरः।
तसुन्यतं वदन्याजाः किंग्लव हं तैन चाहता। १८
तवापि साहयः च्वासी योगास्टः सदा प्रियः।
तव सभोग पुष्टार्थ योगसागैरतः सदा॥ २०
सदु गत्यागच्ह टीव तव स्वासिनमीम्बरः।
चित्र सन्दे बहानायं बच्छासि दच्चिषकरे॥ १९
एवसुक्का तदा देवी तले बान्तराधीयत।
कपया कार्यन्वया गेगसुक्का समस्विनी ॥ २२
स्वासन्द संप्रचे लीगा हहा ता सबस्वरुरीः।
चिन्नयागास स्वयं स्त्री क्वयस्त्व स्तागती॥ २३
प्रश्लेषास स्वयं स्त्री क्वयस्त्व स्तागती॥ २३
प्रश्लेषास स्वयं स्त्री क्वयस्त्व स्तागती॥ २३
प्रश्लेषास स्वयं स्त्री क्वयस्त्व स्तागती॥ २३

"Like yours my husband is also a great yogi. Fools calls him a lunatic. But he loves me very dearly. Like mine your husband is a great devotee, and dedicated himself to holy services to bring pleasure to you. Dear lady, you may proceed slowly to reach your husband." On saying this she disappeared. Sarada Devi found hersif cured of all her ailments her felt herself blessed by this divine sight. As she thought over the matter she felt that the Goddes appeared to save her.

धारवासीनावा १म अ:

বঙ্গান্থবাদ :—

তোমার মতই আনার স্বামী মহাযোগী মহেবর। মুর্বলোকসকল ভাহাকে পাগল বলে। বিস্তু তিনি আমাকে অভ্যন্ত ভালুবাসেন। ১০

আমার মন্ত ভোমার স্বামীও স্বালিব বোগারড় ভোমার প্রণয় বৃদ্ধির জগুই তিনি সর্ববা যোগাসনে অবস্থান করেন। ২০

হে দেবি ভূমি বীরে বীরে এস। আমি ভোমার বাদীকে আগমন বার্ডা দিবার জন্ম এবনই দকিনেশ্বরে ঘাইডেছি। ২১

এই दलिया यशास्त्री चलुर्दिका वहेरलन । अरेज्ञंगकारंत क्यानपाह कृत्याप्र जातमारम्यी त्यागमुख्या वहेग्राविरलन । २२

তবদ সাঃদাদেবী সেই গুৰুত্বনারী বালিকাবেবীকে সাকাৎ দর্শন করিরা আনন্দসমূত্রে নিমন্না হইরা এইরূপ তাবিরাছিলেন ইনি কে কি ফুতুব্য এখানে আনিয়াছিলেন। ২০

এখন আমি বিশেষ ভাবে জানিলায় মুক্তিপ্রদায়িনী মাজা কালিকা দেবী আমার বকাব জ্ঞা দর। করিয়া এই স্থানে আদিরা-ছিলেন। ২৪

तती महानिमार्या सा चैतन्योधगता सता । सुस्पतामुपसम्बे वा खोक्य क्षीमायतुहिराः ॥ २६ दूरै दृष्टि मसार्येक 'दर्द्य' सा नलाम्य' । स्व गावकान्तमा त' देम' वभी वितिस्तर' तदा ॥ २६ विष्मुंचिना देखतामात् सुष्ककच्छा विधासया । मतिचच महमाना मार्चे सुम्यग्रिक्यन २० महातिकसण प्रमाना मारा क्रि प्रसाविका । सर्व 'विष्तमा सा देशे सम्सुचेऽति भयानक ॥ २८ , दस्य' दस्य प्रवर' यसरक्कितिया पर'।

चन्त्यसोसाता १म चः

ष्टत दण्डं महाबाहुं लालाटे ब्लबस्त्रकः ॥ २८ दोर्घमस्त्रू समोयुक्त भीषणास्यं वनखवत् । बिचिम सृहुं चान् सृहिं, ब्लामं नयनहत्रं ॥ ३०

In the dead of the night she felt that a mysterious awe reigned all around. She found a tank at a distance and the darkness thinned down by the lustre of her own body. She felt unbalanced due to fever and thirst, and became afraid of imminent death, as she felt herself unable to walk. Just at that time she came accross a dreadful robber with a rod in his hand, red ctoth ted round his forehead, long beard, tiger-like face, rough and untrimmed hair on head and blood-shot eyes. 25 to 30

বঙ্গাত্ৰবাদ :--

তৎপরে সেই মহানিলায় সতী সারদা সম্পূর্ণ সূত্তা লাভ করিরা সেই হানে অভি ভয়ত্তর ভাব দেখিরা নিকটে একটা পুছরিগ্ন দেখিরাছিলেন এবং নিজ গাত্ত কান্তি ঘারা সেই সময়ে সেই স্থানটি আলোকে উত্তাসিত হইয়াছিল। ২০১৬

বেংহর উত্তাপে মত্তিক ঘূর্ণারমান পিপাসার শুক্তর্ক করে ক্ষণে প্রাণনাশের আনকার অধীরা প্রকালনে অসমর্থা আমি বনের হরে আসিয়াছি। মাতা সারদাদেবী এইজস চিত্তা করিছা সন্মূর্বে একটি অতি ভক্তানক দক্ষাকে দেখিয়াছিলেন। ২৭

सध्यजीसायां १म छ:

যমদওস্দৃশ মুভ দও মহাবাত ললাটে হত্তবন্ত আৰক দীৰ্ঘণানা বাজি মত ভয়ক্ষ মূৰ অভি দীৰ্ঘ দেহ মতকের কেশসকল ইভতাত বিলিপ্ত চকুৰ্যন্ত বক্তবৰ্ণ চুইটি হতে কৌগা বলয় এইক্ষণ কালান্তক দমের মত সেই দহাকে দেখিয়াবাবা এই কথাটি মাত্র বলিয়া সাম্বাদেবী ভূমিতে মূৰ্ডিত হইয়া পড়িয়াহিলেন। ৩৯০০০১

सहर रोध्यक्षयम् १ इत्तहयं तथा ।
सुदीर्घं भोषणाकार कालास्तक्व यसीपमः ॥ १२ पितृत्रक्वा सूर्येष्टानाभूत् पितृतः सर्योति ।
इत्युदेवित्वर्धा देवीं कादस्या सन्दर्धिनी ॥ १२ कालिको पितृताः इश स्वस्थित स्तत्व्यपादची ।
सा प्रत्युक्का तदा देव्याः पतितस्यरपातिको ॥ ११ रच स्व संचादिव रच मा 'विदय्यित (। १॥ एवं सा काचनी देवी पाहासहार सोचना । १॥ एवं सा काचनी देवी पाहासहार सोचना । १॥ भी पित साव क्वाचाल्या (१॥ भी पित साव कव्याल्या (१॥ भी पित साव कव्याल्या (। १॥ भी पित साव कव्याल्या (।

He looked terrible like Death. Sarada Devi fell unconscious at the sight of this rabber, who became overpowered by a divine influence and fell at the feet of Sarada Devi, addressing her "Mother", "Mother", and begged her grace with folded hands. On regaining her sense she put

चन्त्यचोलाया' १म चः

off the ornaments of her feet and handed it over to the robber. Then she said, "Oh my father, I am yor daughter on the way to meet your son-inlaw. But I have lost my way in the darkness of the night." 31 'o 36.

বঙ্গাহ্যবাজ ঃ—

বিস্ত এ পুলে আদ্যব্যির বিষয় এই বে দায়া দেখিলেন সাকাং লগদখিলা কলিকাদেশীই ধরণীতলে পতিতা হইলেন। এবং এ হি বলিয়া মাডা সাহদা দেখীর পাদপজের সমীপে মামা বলিয়া পতিত চইয়াছিল। ৩২৩২

এবং বলিরাছিল হে দেবারাখ্যা মহাকেবি আমাকে রক্ষা করুন রক্ষা করুন। আমি আপনার দত্তা পুত্র এইরুগ ভাবে করজাড়ে প্রার্থনা করিমাছিল। ৩৪

তথ্য মাতা সারদা চৈতপ্রলাভ ক্রিয়া পারের অলছার খুলিরা মুসার হতে বিয়া অতি ধিনীত ভাবে বলিয়াছিলেন। ৪৫

হে পিতঃ আমি ভোমার কডা ভোমার জানাতার নিকটে হাইতেছি। কিন্তু এই অন্তকার রাত্রিতে পদ ভূদিরা ভূবির: বেডাইতেছি। ৩৬

> मार्गः दर्भय भी मद्या थेन मे द्विष्येष्ठरः। राज्ञा रासमनेः कालीमन्दिरं स्वातिमेदेत् ॥ १३ पतिस्वतन्त्ररे काणि स्त्रो स्त्रेति देखु मित्रप्रो। आगता सद्विनी तस्य मन्यमाना तद्विन्तः ॥ ३३

जन्त्यनीसार्या १ भ्यः ग्रः

गत्वा तस्या स्तरा देवी छत्वा हो करण्यायो । सारदा तब कन्याङमयदत् कदण स्वर ॥ १८ प्राच्याद्याङ भातर त्वा फितरच सहामति । भयाद्यान् समुत्ताचे नियायां प्राच्यकटात् ॥ ४० रीतक्षान्ति चय स्वान्ति भीण्याप्राप्ति बमाग्रम । नाष्ट्रमा भावचे प्रतिनौन्यत्रगत्वेर्ध्या ॥ ॥ भीनद्रा सां वाधतेऽत्यां चन्याच्या पितरावह । ॥ प्रमुक्ता चितरावह । ॥ प्रमुक्ता चितरावह । ॥ प्रमुक्ता चितरावह । ॥ प्रमुक्ता चर्चा प्रतायक । ॥ १०

"Please get me the way to the temples of Rant Rasmoni at Dakshineswar." Just then a woman appeared by the side of the robber, and so she caught hold of her hands and said sorrowfully, "Oh Mother, on seeing you and my father I have become free from all fear in this dreadful night. I am unable to speak further or go away from here due to my physical weakness, loss of of my way, and starvation. Sleep overcomes me. Oh my parents forgive me" On saying this, Sarada Devi placed her head on the lap of the wife of the robber and fell asleep. 37 to 42.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

হে মহাশর ? আমাকে শুখ দেখাইরা দাও। বহাতে আমি বাণী বাসমনির দলিবেশবের কালী বাড়ীতে বাইতে পারি।৩৭

चन्त्वलोलातां १म चः

এনত সময়ে. কোন একটি ত্রীলোক দহার নিকটে আসিকে ভাষাকে দেই দহার পত্নী মনে করিয়া ভাষার নিকটি দাইয়া মা সারদা ভাষার ছইটি হস্ত ধারণপূর্বক বলিয়াহিলেন মা আমি ভোষার কন্তা সারদা এই কখাটি অতি করুণ ব্যবে বলিয়াহিলেন।

দেব মা আধার বোগবছণা পথস্থান্তি ও অনাহারে কথা বলিতেও
কট্ট হলৈছে এবং বাইতেও পারিতেছি না অভ্যন্ত অবসম হইছা
পভিতেছি ৷ বাবা মা আপনাবা আমাকে কমা করুন। এই কথা
বলিতা দেই দক্ষা পত্নাব কোলে মাথা বাধিয়া নির্ভয়ে নিজিঙাইইয়াছিলেন ৷ ৪০।৪১।৪২

निद्धता वारदारेवो निर्मयनामराव्यना।
पेविकामुणिकात् पापावमे पुष्पद्धा स्वथदः ॥ ४३
द्वर्भगायाः कयः सीच्यं पत्वदर्भननं भवेत्।
प्रथवा मे निर्विद्धत्ति सीभाष्यः पूर्वे पुष्पत्रं ॥ ४४
विनयः रेवकच्या मां मानित्युक्का ममीरावि।
पुष्पं स्विपिति निःगवः यथा कन्या स्वग्नेका ॥ ४५
पद्मः चिन्तयती साच्यो दर्खपको पति तदा।
नियान्द मङ्ग पद्मा विलोक्योवाच सन्वरः ॥ ४६
पद्मादु मोजनोयं यत् पानीधमित् वा तथा।
सीम्मानय भी स्वामिन् कन्या भोजन हेतवे ॥ ४७
द्विवय तत्वचाद् गत्वा पानं भोदक साहका।
प्रविद्धा भोजनोयं सम्पदायानोऽपि सः ॥ ४८

सध्यसीलायां १६श च:

The wife of the robber thought, "Due to sins committed by me in my previous lives, no child has been born to me. But I find myself fortunate enough to be called mother by this divine woman, who sleeps here fearlessly as if she is my own daughter." With this thought she asked the robber to bring some food and drink. He at once brought a huge quantity of sweets from a shop in the village. 43 to 48.

ৰঙ্গাতুবাদ: --

ভধন দল্যসন্থী ভাবিরাছিলেন আমি অতাত হতভাগিনী আমার জন্ম জনাত্তবের পাঁগ বনতঃ পুশোধগদই বহু নাই অর্থাৎ আমার আভ অতু হত্ত নাই অতএব কলের আখা কিরপে হইবে। অর্থাৎ ত্রীলোক পুশাবতী না হইলে তাহার গার্ডে পুত্র কভা হত্ত নাই।

অভএৰ আমার পুত্র কলা বলিয়া কি বিচু আঁছে। ৪০

অথবা আমার পুত্র পূর্ব জ্যের সৌভাগা বা পুণা আছে তাহার

ফলে আজ এই দেবকলা আমাকে না বা বলিলা ভাকিয়া আমার

কোলে মুখে নিয়া বাইজেছেন।

বেরণ নিছের গর্ভজাত কন্তা গর্ভধারিণীর ক্রোড়ে মূবে ঘুমায় মেইকণ ৪ ৪৪৪৫

পভিত্রতা দত্ম্য পত্নী ভবন এইরপভাবে চিন্তা করিয়া সম্মূর্থ শুক্ক কাঠের মত অচল স্বামীকে দেখিয়া বলিয়াছিলেন। ৪৬

अन्यलीलाया' १स चः

ভূমি কি দেবছ আমাদের এই ক্লাটির শাইবার জ্ঞ উত্তর বাছ দ্রবা ও বিশুদ্ধ জল শীল আন। ৪৭

দ্যা প্ৰৰণ পত্নীয় কথা শুনিয়া ওৎকণাৎ গ্ৰামে যাইয়া নচনার ঘরে প্ৰথেশ পূৰ্বক বিশুদ্ধ মিট প্ৰব্য লইয়া আদিয়া পত্নীকৈ দিয়াছিলেন ঃ ৪৮

उक्कच परन्ये तत् कृत्यां भोजय त्यं स्वयंततः।

श्रोणवामि जतः खन्यः योज्ञ मित्र धुनिधितः । ५८
एवः का कारदादेवा सुस्तातः सुरात्रम्यः च ।

तः दश्युं भुजनं हृद्धा परमानन्द निर्वेताः ॥ ५०
ततः स दृस्युगवदी मश्चोमितः

संस्राय्य देवी विविकतिन्तरि सुदाः।

तद् श्रत्य स्वयाभुचर खक्ष्पक

साच्याः गिरास्यानमद्रययस्य तां ॥ ५९
तिधन्दर्याधिक लोजनायः

विलोजनाधानत पदयोठः ।

कन्या छपा भामि वस्त्रम् स्ववंद्यो।

हस्य स्तटा एचवटो रुक्स्यः ॥ ५२

He asked his wife to feed the daughter well. Then he went off to bring drinking water. Sarada Devi became quite well very soon and also very glad to see that the robber was kind and generous. The robber showed the way and took her

.चनाशोसायां १म चः

to Dakshineswar. He became blessed by the sight of Sri Ramakrishna. 49 to 52.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এবং বলিলেন ভোষার কল্মাকে যতু পূর্বাক ভোজন করাও আমি শীত্রই ভাল জল আনিভেছি ৷ ৪৯

এইরপ্রাবে মাতা সারবা দেবী সুস্থ হইরা দক্ষা এবং তথ পদ্ধীকে ভাহাদের আচরণ বিবিদ্ধা স্থলৰ বলিয়া মনে করিয়া

অভিশয় আনন্দিতা হইয়াছিলেব। ৩০
তংশকে সেই, দুলুগোল অভি নিকৃত ভূডোর মত হইয়া মাতা
সাম্বলকে একটি শিবিকায়, আরোহণ ক্রাইয়া দক্ষিণেবরে ঘাইরা
তাথার অভিপ্রিয় ভগবান, এরামফুক্সের নিক্টে তাঁহার পাসক্ষে

> भयेन भक्ता विनयेन वाचा ''' समर्प्य कन्तां महतः समीपे । प्रस्वतां तस्य प्रजन्त कामः 'सवैपयुः पादनते पपात । ५३

द्मालास्य सत्कमी दयाद्वैचेतसः - योधारदा मीति विमुक्ति इतुक् । स्वयं तमुत्तील्य गदाधरी महान्

सरा रखीः सुक्तपाञ्चकार । ५४

श्चनत्यलीलायां १म चः

प्रकाणितेय' जगती जनस्या जीना ययाता वष्टवः स्विद्धाः । यातः स्वरूपधिममे विमोष्ट' षदितः वाचित्ताः महाप्रमावा ॥ ४५ एव' सा सारदादेवी जायतस्य स्विदये । श्रीरामकृष्यः जीनायाः यदिपूर्तिः प्रदायिती । १६

The robber made over Sarada Devi to Sri Ramakrishna with fear, devotion and humble submission and fell at his feet. Gadadhar blessed the robber and his wife, as he came to know of his good and kind services towards Sarada Devi. Thereafter Sarada Devi stayed at Dakshineswar rendering her services to her husband and helping him in his holy pursuit.

53 to 56.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

ভন্ন ভক্তি ও বিনয় বাক্যে ভগবানের নিকটে কল্যা স্থানীয়া মাঙা সাবদা দেবীকে অর্পন করিয়া তাঁহার কুপা প্রার্থনা পূর্বক দস্মা রাজ কম্পাবিত কলেবরে তগবানের পাদমূলে পতিত বইয়াহিসঃ ৫৩

দয়াত্র চিন্ত দত্ম্য রাজের সারদার ভয়স্তিরপ সংকর্ম অবগত্ত

अन्त्यनीसायां १म चः

ছইয়া ভগৰান পদাধর অৱং সৈই দম্ম প্রবরকে দয়া করিয়াছিলেন।) রয় স

দ্রগত্তননী সারদা দেবীই দ্যো রুপা লীলা প্রথম প্রকাশ করেন বাঁহার লীলা ঘোগিগণও বছতর চেটা করিয়াও জানিতে পারেন নাই। পরস্তু শক্তি প্রভাব অচিত্তনীয় । ৫৫

ঠাকুরের সীলা সম্পূর্ণ বিধায়িনী মাতা সারদা দেবী সাধনা সিন্ধির জন্ম কিছুকাল অবস্থান পূর্বক বিশুক্ত ভাবে উত্তমা ভক্তি সহকারে পতি সেবা করিয়াছিকেন। ৫৬/৫৭

कियत्काल खितो तह स्वामनः सविधी सती।
यो मोता सरदादेवो प्रतिमक्षे प्रवाणा ॥ ५०
चकार परवा भक्षा प्रतिमक्षे मनिस्ती।
प्राचार परवा भक्षा प्रतिमक्षे मनिस्ती।
प्राचार परवा भक्षा प्रतिमक्षे मनिस्ती।
प्राचार परवा स्वामन्त्रायः
विद्वस्ति राह्मे स्वयद्धी सारद्दी ग्रिव।
वेद्वसी वोद्वस्ता सर्वानन्त्रायः ग्रिकः ॥ ५०
प्रवामास तो देवी पूर्वसुवातस्यातः।
बासाक्रमक्काभावां स्त्वर्गे कलपदा ॥ ५०
प्रकान तो समाह्य बोद्ध्यी सप्तर्भाग्नी।
व्याच परवा प्रीत्म प्रीमाद सस्तुवः ॥ ५०
क्षा परवा प्रीत्म प्रीमाद सम्तुवः ॥ ५०
क्षा परवा प्रतिमाद वाद्वर्थी वा तिथिचये।
असन सम्या वन्दर्भीद समाव्य क्रानकामि॥ । ५२

In the Bengali year 1280, Sri Ramkrishno worshipped Sarada Devi in a moon-less night at

अन्त्यनोलाया' १म अः

the time of Falaharini Kalika Puja He advised her to fast and observe all austerities and stay in the cottage at Panchabati till she is worshipped. 57 to 62.

বঙ্গানুবাদ ঃ---

বাংলা সন ১২ শত ৮০ আনী সালে-ফলহারিণী কালিকা পুজার দিন রাজিতে সর্ববানন্দ প্রদাতা দর্শন মজলালয় ভাগান প্রীচারকৃষ্ণ দেন নরোদিত পূর্বের মত দেহ কান্তি নর্ম অর্থ কাম মোক চতুর্পর্য ফল সারিনী মললমড়ী বোড়নী নিজপত্নী প্রীমভী সারলা দেখীকে জাপর হলে ভাগান প্রিক্সজ্ঞের মত প্রজা করিয়াছিলেন। ৫৮।৫৯

অর্ধাৎ সেইদিনে ঠাকুর গন্তীকে নির্জনে জাকিয়া অতি কোমল ব্বাং বলিয়াছিলেন। আজ আমি অমাবশু। তিবিতে মাত্রি বিপ্রহারে ভোমাকে পূলা করিব। অতএব হে তুলকামিনি তুমি প্রাতঃকালে ক্যান সন্ত্রা। পূলা ও তব পাঠাবি সমাপন পূর্বক কিছু না খাইরা শুক্ত ভাবে এই পাফবঁটা বৃহত্ অবস্থান কর। ৩০।৩১,৮২

> तिष्ठ पश्वत्यो ग्रेड्डे सोधवासा सुसंगता । एवसुक्का सम्प्रक्ति ता प्रग्यान् सक्तमक्रिमान् ॥ ६१ एजाया इत्यसभार संप्रकृष समृत्तुकः । आच्छागार सम्प्रतिच्य सिन्दूराध्वरसृपणम् ॥ ६४ संग्रहा फलपुष्पादोन् पश्चवद्यासृपामतः । , सृपाङ्के साम सन्मादि समीप्य विधिवन्नदा ॥ ६४

चन्त्रकीसाशं १स अ:

बोशस्दां जहस्तो न वजालद्वार भृतितां । इत्योच पोठके न्यस्य पादपीठे पदस्य ॥ ६५ पनकरित्रत काला विनिवेध्य सयवतः । प्रमाया कहरावो तां पोड़गीं जगदन्विकां ॥ ६० तेन पाचाहिभिः पूजा तस्त्रीक्ष विधिना कता । प्रायंना च कता तत्र विधानायेग चारों॥ ६० स्व भिका कता सब्बे जोवानामच हेत्रवे । वर्णन्द्रमन्द्रमः क्रम्बी यथा इन्दासने वनि ॥ ६८

During the day-time he remained busy collecting all requisite things. In the evening after performing usual rites, he decorated Sarada Devi with holy cloth and ornaments. In the mid-night he worshipped her as if she was the Goddess Kalika Lord Krishna did the same thing in the Dwapar yuga by worshipping the feet of Sri Radhika in Brindaban. 63 to 69.

বঙ্গান্তবাদ :---

সর্বনতিসার' ঠাকুর 'গাঁড়া সারদাকে পূজার বিবার বলিয়া পূজার প্রবা সংগ্রহার্থে ভাঁড়ারে প্রবেদ করও: বাল সিঁপুর দর্থ ও ঘাসভা প্রবং ফল 'স্লাটি লিইলা' পঞ্চতীর গৃহে সেই সকল প্রবা রাখিয়া সারাকে প্রান সন্ধাটি দিমাপ্র পূর্বক রাঞ্জিলতে যথাশাস্ত্র বংবে সারদা ধেবীকৈ ইল্ল'ভ অলকারাদি আর্ব বিভূষিত করত:

अन्त्यनोसाया' १म अः

त्रति चीरामिन्द्र सुन्दर अज्ञितीर्थ विश्ववित श्रीचीरामकत्त्व आगवति पारमञ्ज्ञा संहितार्था माहः चीसारदादेश्या गङ्काद्यान त्यमन पिय रात्री दरसु कता पूका द्विचीखार गमनं तल ठाकुरेण चोड्गी पूजा-नक्तर' पुनर्देश्याः कामारपुकेरे प्रत्यागमनक्षान्तास्त्रीकार्याः प्रथमी-राष्ट्रायः। यः १ यः।

Shri Ramakrishna held the feet fo Sarada Devi in his hands and bowed down to her. He worshipped her in various ways. He also revealed to her that in their previous births they appeared as Lord Krishna and Sri Radhika. According to the advice of Sri Ramakrishna Sarada Devi left her husband and went to Kamarpukur. 70 to 73.

Here ends the first chapter in the Antyalila of Sri Sri Romkrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder:Bhaktitirtha. ১২ আ অনুসীবা।

বঙ্গানুবাদ :-

তংপরে মাতা-সারণ দেবী ঠাকুরের আদেশ মত দক্ষিণেখর ইংতে কামার পুক্রে সমন কবিয়াছিলেন। ৭৩

जन्ताजोजावा**' १म** श्र

শ্রীরামেলফ্রনরের বৃতিত প্রমহংস সংহিতা নামক শ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতের শেব দীলার প্রথমাধ্যারে সারদা দেবীর গলা সান উপলব্দে দ্যা কৃষা ঘলিংশখরে গনন এবং ভগার ভগবান শ্রীরাকৃষ্ণদেব সারদা দেবীকে ঘোড়নী পূলা করেন তংপেরে ঠাকুরের আংল্পে পুনর্কার সারদা দেবী কামার পুরুরে প্রভাগমন করেন। তঃ ১ সঃ

भ्रन्त्यनीनायाः हितीयोऽध्यायः

कालेऽस्मिन् सहर्थिसाखा सहितो सद्यो सहान् । व स्वारा योजन नानानीर्हेषु गमनीत्मुका । व शनवाहन भीज्यादि नानाद्रव्यानि यदनतः । विधिवन् संप्रहोतानि तीर्झे देशानि यानि च ॥ २ तीर्थ गतिः समम्पूर्णा जोतामक्ष्या योगतः । अभूत् बीमपृतानायः स्रोकाले ह्यो दिने ॥ २ मध्यो ठासुर हृदय सीर्थयाता प्वतार मः। राष्ट्राहिशाताः सर्वे ग्रह्माता युरामस्स ॥ ४ भगवतः जोतामक्ष्या देशस्य तीर्थयात्ये यं सर्वोत्तरा स्थाना ज्या खन् योगवलेन जमतीतस्ति सर्वात्रीयं ग्रिक्शानः दरिदन्तरायण सेश ॥ १।

Mathuranath set out on pilgrimage to various kely places with his wife, Thakur and Hridaya. He took with him all requisite things. This

चन्त्रज्ञीं जार्या २व अः

pilgrimage had been the best of all holy pursuits ever followed by Sri Ramakrishna. Here he took a new turn and preached divine manifestation in all living things, and holy services to the poor. 1 to 5.

বঙ্গান্ডবাদঃ—

অন্তঃদীদার বিতীয় ক্ষান্তের ব্ছাকুবাদ আরম্ভ হইবেছে
এই সময় মধুরানাথ পদ্ধীর সহিত কয়েকটি তীর্থ সমনের জ্ঞা
তত্বপার্যা অব্যাদির আব্যাকন করিরাছিলেন অর্থান মান মাহন
বৌদ্যা ভোজা বা তীর্থেবিয় রাবা সকল বোগাড় করিমাছিলেন।
এই তীর্থ গদনে ঠাকুরের বোগদান জ্ঞা মধুরবাবুর তীর্থ বারা মুর্ভুরপে
ইইবাছিল। ১৯৮০

শুক্তদিনে শুক্তন্প সপত্নীৰ মধ্ব বাবু ঠাকুৰ ও অগমের সহিত তীৰ্থ দাতা করিয়াছিলেন। এবং সকলেই যথাবিধি শুভভাবে গৃহ হইতে বহিগত কইয়াছিলেন।

ভগবান ঐত্যাসকৃষ্ণদেশ্বে তীর্থ গানন একটি ভিত্তম সাধনা।
কাবে যে তীর্থ বাত্রা উপলক্ষ্য করিয়া সংবঁজীবে নিবজ্ঞান। এই
জগতে ধরিমনারায়ণ নেবা কার্য্য ইনিই বোগ বলে প্রকাশ করেন
পূর্বেই ইয় ছিল না ॥ ৫

चादी शीवेदानाय धाम गता तत्तस्य चुनातुर धृतकङ्गास मात्र देस द्विद्दर्माने द्यार्ट्रइत्य दिद्ददेवता दिद्द स्वार्ट स्कातर

अन्त्यसीखाया' २य चः

सयुरानाथ सुजावान्। भो सयुर्! केवलमेकादिनमेतिथा' भक्षा दानेनोदर' पविष्या । ६

दरख प्रचुरतर तेल' अस्तकेषु। तथा प्रत्येक परिचय वस्तमपि प्रयच्छ । ७

एव' भगवता स्थायसानवचा सि सङ्काव्यपि तदा वारानसे। यावा सनुसङ्की सयुरी वारानस्थामेव दरिद्रभोजनादि व्यवस्था विधेयेति सीपङ मङ्गरान। =

गुल्वेव द्विद प्रस्मदेवतां सरोपसवदत्। नाष्ट यास्त्रीस वाराणस्त्रा' समिरेवासवसामि। द्विदाणामेषा नास्त्रिका नोऽपि दाता ? ८

ततो मणुरेण दरिद्रास्तर्गत भगवन्त सवस्त्व सद्य स्तदान्ना प्रणे कृते ठाकुर ध्वदस्य प्रशंचर परमानृन्दमवाप । १०

At first they visited the tepmles of Valdyanath. Shri Ramakrishna was greatly moved by the sight of emaciated bodies of the poor hungry people and so he requested Mathuranath to give them enough food for a day, sufficient oil for their heads and a piece of cloth to each of them. But Mathuranath in his eagerness to start

oranasi replied that necessary arrangemeins to feed and clothe the poor would be made at Varanasi. On hearing this Thakur became very furious and said that he would remain with the starving people here and see if

अन्त्यबोसाया २य अ:

any kind and generous hearted man be available.

Al this Mothuranath did as he was asked to do.

Thakur became much delighted and smiled with oreat satisfaction.

বঙ্গানুবাৎ ঃ—

বৈজনাথ থানে শাইরা কুধার কাজর করাল বাত্র লার জীব-কুতের প্রার দেহধারী দরিতা সকলকে দেখিরা দ্বীনবন্ধ ঠাকুর দর্মার্ট প্রদায়ে দরিতালের সেবার জ্বন্ত অভি কাজর বার্ক্যে মধুরানাধকে বলিলাছিলের তে মধুর কেবল নাত্র একসিনের মত এই সকল দরিত্রদিগকে উদর পুরণ করিয়া শাওছাও। ও

ইহাদের মাধার তৈল দাও। এবং প্রত্যেকটি দরিতকে এক একটি করিয়া বস্তু দাও। ৭

ঠার্ত্র এইরূপ উত্তয় কথা বলিলে ও পকানীধানে যাইবার জ্ঞ অত্যন্ত বয়ত মধুরাবাধ বলিলেব পকানীধানেই দ্বিত্র ভোলনের ব্যবহা করিব। ৮ घरत्यनीसायाः २४ घः

एव' गयासर चित्रे भगवान त्रोगदावरः। प्रवरोधी कत स्तेन साचाट नदाधरेण हि । ११ तती धारानसो चेव' प्राप्य श्रीमगवान स्वय'। दर्श जोविष्यनाथ संवपूर्वाच सातर । ११ मिति चेत्रसावनित' हट्टा भूदति दःखितः। एक भगवता तेन परमार्चेन तस च। १३ क्षयमवाष्ट्रमानीतः स्थानाद्वसाद्वि भवः। क्यितीऽत्यन्तं सुखी भूत्वा तत्र शीद्विषेखरे ॥ १४ किन् योमणिकोंचकामनस्य मृतिपदा राजते गला तच सहास्मयान निवय' श्रीयहर' सहरम । इस त' यव सङ्कां पुरस्यं प्राप्तः पुराधीयता' हरू वं भिवलोक सहत संत्रधानन्दमासी परि ॥ १५ तती हन्दावन' गला गोविन्द मन्दिरे प्रभु:। शोराधया श्रीगीविन्द' हुई व भूवि ल्प्छितः॥ १६

Thereefter Sri Ramakrishna went to Gaya and visited Gadadhar. Then he went to the temples of Biswanath and Annapurna in Varanasi. But on seeing the unholy condition of the city he said sorrowfully, "Why have I been brought to this place from Dekshineswar where I had been very happy". When he visited the famous burning ghat of Shri Monikarnika, he was glad to, see the souls transported to the abode of Lord Siva as

जन्ह्यसीनार्याः २य चः

the dead bodies were touched by Sri Sankar.

Then he went to Vrindavana and paid his obesience to Sri Radha with Sri Govinda. II to 16

বঙ্গান্থবাজ :---

এই দ্রপভাবে কাজাহ গ্রামার ন্রীরামার্ক্রন্ত্রের বারাক্রেরে ভাগার গাধেরকে প্রভাক করিরাছিলেন অভঃপর ঠাকুর প্রকাশী থানে বাইছা দেবাদিদের বিখনাথ ও অরপূর্ণাকে দর্শন করিচাহিদেন মুক্তি ক্ষেত্র বারাগানীর বিভঙ্ক ভাব মা বেথিয়া অভান্ত ইংবের সহিত বলিয়াছিলেন।

কি দক্ত আমাকে এখানে আনিলে ইহার অপেকায় আমি

দক্ষিণেশ্বে অতি আনন্দের সহিত ছিলান। ১০১৪

কিন্তু পাল নালিনা মুক্তি দানী মপ্তবিশ্বাহ বাইছা ধ্ৰিলেন
দেশবে বহাসালানে যে সকল শব বেহ আছে ভগবান শব্ধ সেই
কল প্রত্যেক্তিক স্পার্গ করিবা মাত্র ভাষার বিবা মুর্বি ধারণ
করিহা কৈলাক ধানে সন্ন করিতেছেল। এই ক্লপ্ বেধিয়া ঠাকুর
অতিপদ্ম জান্দিত হইলারিকেন। ১০

তংগরে ঠাপুর জালা ক্ষেত্র ছইতে বুন্দাবনে বাইরা গোবিদ্দ মন্দিরে রাধা গোবিদ্দ দর্শন করিয়া ভগবতাবে বিভার অলোকিক ক্রেনের সহিত ক্ষকীর্তন করিছে করিছে কাতর বাকে। বিশ্বাহিলেন। ১৬১১৭

> भाषाकुलितविक्तमीऽपूर्वं देस पुर:सरम्। महोत्तेदम् क्रन्तमास सेवाच कात्रर' वय: । १७

त्रोत्रोरामक्षणभागवतम्

चन्त्वखीलायां २म छ:-

भी क्षण्य सर्जीनेवास्ति यसुना ती र सिवधी।
गोवर्दनं रासमूख बन्दें इन्दाबनं तव ॥ १८
तया विश्वनवास्ति निकुख्यन मेव च ।
किन्दाबत्वां न पश्चामि पश्चामि केवले रका ॥ १८
काइयेवस्य घष्टण्तु भगवान् भावस्यमुक्तः ॥
यसुनास्तर्जने सहायर्ष सूर्वेह्, विदाजितः ।
काद्योराष्ट्र पत्नीमि स्त्रीति सं नन्दमन्दनम् ॥ ११
काद्योराष्ट्र पत्नीमि स्त्रीति सं नन्दमन्दनम् ॥ ११
काद्य गीपासुखान्त्रोज सधुपान सधुवत ।
निराकार निरोधार निर्मुणं पाहि छत्य ग्राँ ॥ १२
ततो सहामाव वणात् वाह्यस्ति परिचयं ।
प्राध्यतद्याम माहारून्यं वर्णयामाव ठाजुरः ॥ १३

In a divine mood he chanted the name of Krishna and said sorrowfully. "Oh Lerd Krishna, I find on this bank of Jamuna every thing viz Gobardhan Hill, the place of Rashalila, Brindaban, Nidhuban and Nikunjaban etc. But I don't find you. I see the dust of your feet only." When he stood on Kaliyadaman Ghat, he found in the water of the river Sri Krishna standing on the head of the great serpent Kaliyanag with his wives praying for mercy of Sri Krishna. In his divine mood Thakur would describe the glory of that holy place. 17 to 23.

. चन्सर्लोजार्या २य अ:

বঙ্গানুবাদ :-- :-

হে কৃষ্ণ ভোমার সবট আছে অর্থাৎ, যমুনাতীর গোবর্জন পর্বত স্বাসন্থলী হুলাবন নিধুবন নিধুস্কবন প্রভৃতি সকলই আহে বিশ্ব ডোমাকেই প্রভ্যক্তরূপে বেবিছে পাইডেছি না। কেবলমাত্র ডোমাব পদংকাই প্রভ্যক্ত ইউডেছে 136/3৯

ক্ষিত্ত ভক্তক্রণধারী ভগবান ঠাকুর যে সময়ে কালীরখননের খাটে বাইয়াছিলেন। সেইজানে অর্থাৎ বমুনার জনের মধ্যে কালীর সার্পের মন্তরে কালীর বার্নিক এইলাবিজকে মর্পন করিয়াহিলেন এবং পদ্মীনপের সহিত কালীয়নাগ শ্রীকৃষ্ণকে অভিকরিতেছেন সেই সকল অববালা এইকল ২০-২২ হেনিরাকারনিরাধার ময়ুত্রত গোদী মুখণম মুণাই। তোদার জয় থেকৈ আমার কিছু মার্বেগ্র নাই আমাকে বছা করনা ১২১

এইরপ রাক্ষাৎ ভগবান প্রীক্রফের অপুর্বেরণ দর্শনে মহাভাব-বশতঃ বাহাজ্যান শুকু হইয়া বৃন্ধাবানধানের মাহাত্ম্য প্রচুরভাবে বর্ণনা করিয়াছিলেন ১২৩

एव' तत्तत्तीर्धमध्ये तत्तद्वृदं ख हष्टवान् ।
ततः श्रीरामुक्तप्तं न क्षश्वाकुलित चेतवा व २४
दौर्घकालात् परं हन्दारच्ये मेमापवास्तिः ।
तद्दामकाधिनां चेन कृष्यः प्रत्यक्ततं गतः ॥ २६
तत्तत्तीयं वर्ध्वं टनात्वरं श्रीद्धियक्वरे ।
हुनः प्रव्यागते रामकृष्यः चलिद धामि ॥ २६
हम्यावनस्य योराधास्त्राम कुष्कोहृत' रजः ।
यदानीतं भगवता यक्षतः प्रसा विष्यं । २०

अन्त्यनीनाया २य थः

गङ्गोदकेन तत् सन्त्रे काला सन्मित्रयं प्रसुः । पद्मयकायतुष्टिस्तु रिप्तपेक पुर.घर' ॥ २८ उदाचेच' चितिस्ता छन्दावन समादातः । उदाच च महायोगो महायोगपुतः स्वय' ॥ २८ तोर्ययाता भगवती स्त्रीयं महम्म हितवे । सर्व्यतीर्थपदस्याच्य तोर्थं याता विड्स्यनां ॥ १०

In the same way, Thakur had seen the presiding diety of the respective holy places. The intense devotion to Lord Krishna, which he displayed in the holy Brindavana, bestowed upon him a divine glamour which made him an idol among the people of the locality. After his pilarimage to vairous holy places, he came back to Dakshineswar and sprinkled the holy dust collected from Shyamkunda and Radhakunda in Brindavana, mixed with the water of the Ganga, all around Panchavati, to make the place as holy as Brindavana. The purpose of pilgrimade on his part was to add holiness to holy places and not to acquire any merit for himself who was the Divinity stself. 24 to 30.

বঙ্গানুবাদ :---

ঠাকুর প্রত্যেক তীর্থে ভগবানের খরূপ প্রত্যক্ষ করিয়াছিলেন কিন্তু বুন্দাবনে কৃষ্ণপ্রেমে বিভোর হইয়া এইরূপভাবে প্রেমের বতা শন্মনীলায়। বয় শ্বঃ প্রবাহিত করিয়াছিলেন যাহাতে বৃন্দাবনবাসী ঠাকুরকেই সাকাৎ শ্রীকুক্ষমণে প্রভাগ কার্যাছিলেন। ২৪/২৫

ঠাকুর ভীর্থপর্যাউনের পর অকীর নিজ্ঞান ধন্দিবেশরে প্রত্যাগমন করিয়া বুন্দাবনের ভানকুও ও রাধাকুও হুইতে যে সকল রক্ধ আমিয়াছিলেন সেই সকল পরম নম্পন্নয় মুখ্তিকা গ্রন্থা অলের সাহত মিঞ্জিত করিবা প্রক্ষণীন চতুর্দিকে ছড়াইয়া দিয়া বিস্কাহিলেন আফ হড়ে ঐ ছান কুন্দাবন সমুল হুইল। এইরূপ ভাবে মহাবোগী গুলাবন প্রিরাক্তক্ষণেব নিবিকল্প সমাহি পুরংসল বাদ করিমাছিলেন। ২০১২৭ ২৮১৯

স্ব্ৰতীৰ্থনয় ঠাকুরের তীৰ্থ ঘনন লোকান্ত্ৰকরণ বা তীৰ্থন্থে পৰিত্ৰ করাই মূল উদ্দেশ্য। ৩০

পশ্চিমদিকের প্রান্তক্ষ বিবিধ ভারতীর তীর্থ দেখিয়াই। কিন্তু গৌড়দেশবাসী বৈক্ষধ মহাজনগণের পরন পবিত্রতীর্থ প্রীমন্যববীপধাম আমাদের বঙ্গদেশে স্থাবিত্রতিত আছেন। ৩০৩১.৩২

> क्षण्कमध्य भारतीय दीर्घानि विविधानि च । पाववयां दिमि सिंदानिमयां दृष्टानितानि च ॥ १९ नक्दोपेति गीडानां वेजावानां सद्दारमनां । तीर्घानां परमानीयं "बहुदेश विराजते ॥ .२ यत जीक्रच्य चैतना चार्विम्र्य स्तयः चरिरः। इनिनाममहामन्यः सर्वो भन्नः सम्मद्रतवान् ॥ १३ कासे जीवान् समुद्रते क्रयाया कद्यानिधिः। चमार्ततव तीर्थे उन्यतीयं द्यानजः सतः ॥ १॥ भविष्यति न चारसाक्षं यती वडीक्षशवयं। सर्वेदः जीनवदीय गमनाय मृतिः दृष्टे ॥ १५

अन्तानीलायां २य ऋ

ठाकुरस्याभिलाषोऽय चाला श्रोमखुरोमहोन् । बङ्कोष्ठ समायुक्त वादग्रेष्ठनिभ "सम"॥ ३६ जलवान" समानीय ठाकुर भक्ति पूर्व्वकं । तक्षीरवाद्युठाकुरैय्य गतवान् सखुरोऽपि च ॥ ३७

There are various holy places in the West. But Navadwip in Bengal is the holiest of all. There appeared Sri Kishna Chaitanya who initiated all with holy names irrespective of caste and creed, to bring salvation to the suffering humanity of this Kali yuga. The Bengalees must visit this holy place to make themselves worthy of the merit derived from pilgrimage to other holy places. With this thought in his mind Thakur desired to visit Navadwip. When Mathuranath came to know of this, he took Thakur in a huge boat and started for Navadwip. 31 to 37.

বঙ্গানুবাদ :—

যেনব্যীপেষঃ ভগৰান প্রীকৃষ্ণ চৈডগু নহাপ্রাকৃ আবিভূতি হটরা দয়ার সাগর দরা করিয়া কলিহত জীব সকলের উদ্ধারের দ্বাস্থ আচঙাল মনুষ্যকে হরিনাম রূপ মহামত্র বিরাছেন। সেই নংগ্রীপ তীর্বে মদি আমি না যাই তবে আমাত্র অক্ষান্ত ভীর্বিন্দির ফল হইবে না। যে হেডু আমরা বস্বদেশেই ফ্লাগ্রহণ করিয়াছি। ঠাকুর এইক্রপ মনে করিয়া নব্যীপে বাইবার মনস্থ করিয়াছিলেন। ৩০,৩৪

٠,

अन्तानीनायां स्य पः

কুপাধ্য মধুরানাথ ঠাবুৰের ইচ্ছা ভানিরা বছকে। ঠা সমাসুফ বাসপুহ সমৃদ একটি স্থবিস্তুত নৌক। আনন্তন করিয়া ভাতিপুর্বাক সেট অসহানে ঠাবুরকে বসাইয়া নবছীপ বাক্রা করিয়াছিলেন। ৩০।৩৬।

पियमध्ये च काळ्याज्ञाभी सहावनी तटे।

पिवका कालना नाचा चाताः मळान वेहितः ॥ १०

प्रवेद्यान नापने रस्ति हेवालयोम्मणन् ।

समाज भवनञ्जाविद्याने नित्त सुन्दरः ॥ १८

समाज भवनञ्जाविद्याने नित्त सुन्दरः ॥ १८

सम् त्रीभगवान् हाचा लाच्या प्राचीन वैच्युवः ।

सित भक्त चहाचार्या गोडोगो गोर सेववः ॥ ४०

वदस्याः चरेनाम नाम क्रकृति वीधतः ।

प्राप्त क्रक्ता जपेनेव चित्तिनाभः चकार सः ॥ ४१

भक्तः प्राप्तन वैच्युवः क्रुल्पित गोडीग्रव्युद्धस्यि

स्वरस्माच च्युवस्मयदाव सदसः अवीधिदयां गतः ।

एवद्याच्या सम्रोण पम सदसः वद्यद्यदानुवितः

मक्ते वस्त् सन्दिन्द्यानः प्रयस्नीयमेवन्त् । ॥ ३

On the way to Navadwip there is a village known as Ambika Kalna inhabited by many wellto-do persons. There is a big temple erected by the king of Burdwan. There is also a society building to add to the beauty of the village. In

अन्तानोन्गमां स्य घः

that building there lived an aged Vaisnava who was a follower of Sri Gouranga. He was regarded as the Head of Vaisnava community. Accordingly all matters concerning Vaisnava cult and practice were placed before him for decision. What he would accept would be accepted by all and what he would condemn would be condemned by all. 38 to 43.

বঙ্গানুবাদ :—

যাইতে ঘাইতে পথিধগো গলাঃ পশ্চিন তীরে বহুওর সজ্জনের বাসস্থাম মধিকা কালনা নামে একটি বিশিষ্টজনপদ আছে। সেই প্রায়ে বর্জনানের মহারাজায় একটি সূব্যুহৎ ধেবালয় আছে। পরস্ক একটি অতি স্থায়র পবিত্র সমাজ ব্যক্তিকা শোভিত বশতঃ ব্যাইট গ্রামটি অতি মনোহয়।৩৭ ৩৮

সেই সমাজবাটিতে গৌড়ীয় ডক্ত গৌরাস্থ সেবৰ সদাচারী পিছ-ভক্ত ভগবান দাস নামৰ একটি বৃদ্ধ বৈঞ্চব বাস করেন। ৩৯

এই বাবালী হরিনাম মন্ত্রচিকে নামব্রক্ষজ্ঞানে লপের দারাই মিজিসাভ করেন। ৪০

বেচেতু ইনি গৌড়ীয় বৈক্ষবগণের মন্তকের ভূষণ সদৃশ কুলপতি
অন্তএব ইনি বৈক্ষব সম্প্রদায়ের সর্বাধিকার লাভকরিয়াছিলেন। এবং এই বাবান্ধীর নিকটেই ওক্তবর্গ যে সকল
ভালমন্দ কর্মের অনুষ্ঠান করিতেন সকলেও বিচার ইনিই
ক্রিতেন।৪১/৪২

समाजीनामां २० च

এই বাবাছী যে সকল বৈক্ষরছিগের কার্য্য ভাল বলিতেন বৈশ্বব-গণও তাহাকে ভাল বলিতেন। এবং বে সকল কার্য্য মন্দ্র বলিতেন। বৈক্ষরগণ ও ভাহাকে নিন্দুনীয় বলিত। ৪৩

उातुरी गतवी स्तात वावाजो बेण्यवायमः ।
सहदयो दर्म नाय स्वांक्ष यसनाहतः ॥ ॥॥
हारदेमः गतो देवो बेण्यवस्य ग्रहान्तरी ।
हदयं प्रेरयामास वदत मह मानतः ॥ ॥५
दर्म नार्य भगवतो दासस्य सम्मादाः ॥ ॥५
दर्म नार्य भगवतो दासस्य सम्मादाः ॥ ॥५
तदा नीममवान् दास्त्रो वेण्यवत्यां कतायसां ।
विचार कार्यो निरतः कस्यायि वेण्यवस्य मे ॥ ॥
सर्व विचारक प्रस्त्र प्रदेश प्रदर्शति व ॥ ॥ ॥ ॥
स्व विचारक प्रस्त्र प्रदेशः प्रदर्शति च ॥ ॥ ॥ ॥
स्व विचारक प्रस्तु प्रस्ति प्रदाति च ॥ ॥ ॥ ॥
स्व विचारक प्रस्तु प्रस्ति प्रदाति च ॥ ॥ ॥
स्व विचारक प्रस्तु विचारक स्वर्ण विचार ॥ ॥ ॥
स्व विचारक प्रस्तु विचारक स्वर्ण विचार ॥ ॥ ॥ ॥
स्व विचारक प्रस्तु विचारक स्वर्ण स्व ॥ ॥ ॥
स्व विचारक प्रस्तु विचारक स्वर्ण स्व ॥ ॥ ॥
स्व विचारक प्रस्तु विचारक स्वर्ण स्व ॥ ॥ ॥
स्व विचारक विचारक स्वर्ण विचारक स्वर्ण स्व ॥
स्व विचारक विचारक स्वर्ण विचारक स्वर्ण स्व ॥
स्व विचारक विचारक स्वर्ण स्व ॥ स्व ॥
स्व विचारक विचारक स्वर्ण स्व ॥
स्व विचारक विचारक स्वर्ण स्व ॥ स्व ॥
स्व विचारक विचारक स्वर्ण स्व ॥ स्व ॥
स्व विचारक विचारक स्व ॥ स्व ॥
स्व विचारक स्व विचारक स्व ॥
स्व विचारक स्व ॥
स्व विचारक स्व विचारक स्व विचारक स्व ॥
स्व विचारक स्व विचारक स्व विचारक स्व विचारक स्व ॥
स्व विचारक स्य

Shri Ramakrishna with Hridaya went to see Bhagabandas Babeji. He esked Hridaya to go inside and tell Babeji that Sri Ramakrishna was waiting outside to see him. Babeji allowed Shri Ramakrishna to come in. On entering the house he found that Babeji was meting out various sorts

अन्तानीनार्या २व ग्रः

বঙ্গানুবাদ : —

of punishment to the members of his community for their misconduct. There was a holy seat of Sri Krishna Chaitanya in the house of a Subarna Banik at Colootolla in Calcutta. It was not accessible to the devotees, 44 to 50.

ভগৰান প্ৰীয়ামকুকাদেৰ সৰ্ববিদেহে বস্ত্ৰাবুত কয়তঃ জ্বায়ের সহিত ভগৰানদাস বাবাজীকে দেখিবার জভ ভাঁহার সমাজ বাচীতে বিহাছিলেন। ৪৪

ঠাকুর গুহের ছাবদেশে দাঁড়াইরা অধ্যরামকে বলিবাছিলেন ভূমি বাবাজীয় ঘরের ভিতরে যাইয়া বল অভি পবিত্র মহাপুরুষ ভগবান দাশ বাবাজীয় দর্শন জন্ম আমি বামজ্ঞদেশ আদিয়াছি এই বলিবা ক্রম্মমামক পাঠাইবাছিলেন ।৪৫

ভংপরে বাবাঞ্জীর আদেশমত ঠাকুর যে সময়ে জাঁহার নিকটে
ঘাইছাছিলেন। তথন বাবাঞা অপরাধা বৈফ্রবগণের বিচার কার্য্যে
লিপ্ত ছিলেন অর্থাৎ কোনত বৈফ্রবের অর্থান্ড করিভেছেন কারারত হা পালার মালা জোরপূর্বিক কেলিয়া বিভেছেন। এইরপভাবে বিচাবকের মত মণ্ডাবেশ দিভেছেন। ৪৬৮৭

কলিকাঠার কলুটোলায় একজন বিশিট মুখন বিশ্বের বাটাছে হার চলিশায়িনী নামে লভাগৃহ ছিল তথায় শ্রীকৃষ্ণ হৈচন্ত মহাপ্রপুর একটি শব্দর আগন ছিল বৈষক্ষণায় শেই আগনটিকে মহাপ্রপুর আগন দেব করিছা পূছা করিছেন। এবন কি সেই আগনটিকে বে কোনত সন্ধান্তারী বৈষ্ণত ব্যব ভবন স্পূর্ণ করিছে সমর্থ ইইস্বেন না। ১৮/১৯/০০.৫)

अन्तानोसामां २० घ. मत्वा सहाप्रभीरेवासन' सदति प्रजितम्। कचित्तदासनस्पर्शकर्तां न बेप्णवः चमः॥ ५१ क्तिमक्ताहाठाक्षरस्य ठाज्जनं ज्योमसाप्रभुः। साचाद् पेनजानन्तितैस्त्रतसस्मा रुष्टि ॥ ५२ सगोनोतः स सगवान रासक्तरास्तरास्त्री। भक्तान्याविर्गतः ग्रहः इरिनांग यदायणीत । ५७ भावाविष्टः स ठाकरः शेचैतन्य वरासने । ज्ञातीववित्र स्तडाता: साचा श्रीतन्य विग्रह' । ५४ मत्करः पञ्चयामासःस्थितः ये भागपर्वजिताः । यक्षास्वाहाक्षरभावसन्य साधारणा जनाः ॥ ५५ प्रमुख्या वभुवुस्ते सदाचार विलङ्खनात्। न्यत्वेट' बाजसप्यास्य स्थापार' वे प्याचास्यतः ॥ ५३ भगवान टास वावाजी मरीयभवटलटा ।

When Thakur was taken into the room, he lost himself in his divine mood and sat on the holy seat. At this, those who had no khowledge of the glory of Thakur became much displeased with him. When Babeli was told of this incident, he grew angry and said that he would have punished Thakur on the spot, if he had been prosent there. 51 to 57.

तवयदासमस्यास्य चार्ट्यं येन क्वत हितत् ॥ ५०

বঞ্চান্তবাদ ঃ---

ঠারুরের একটি ভক্ত ঠাকুরেই সাক্ষাৎ মহাবাদু মনে কবিয়া দেই সভাগৃহে আনিলে ঠাবুর ভক্তরুন্দের মুখ নিঃস্ক হরিণাম শ্রবণ করিরা ভাষাবিষ্ট অর্থাৎ নির্বিকল্প সমাধিত্ব হবিরা সেই শ্রীকৃষ্ণ চৈত্ততা মহাবাচ্ছর উত্তম আসনে উপবেশন করিলে ঠারুরের অক্তরুন্দ ঠাকুরকেই মহাবাচ্ছরণে দেখিবা পূজা করিয়াহিলেন কিন্তু অভি দুর্ভাগ্য বে সকল সাধারণ অন ছিল তাঁহারা তাকুরের অভায় আচরণ মনে কন্তিয়া অর্থাহ ঠাকুরের বর্ধাবাধ অরপ না জানিয়া অসন্ত ই হুইয়াছিল। ৫২৫৩/১৪/৪৫

ঠাকুরের এই ঘটনাটি বৈষ্যবদ্ধের মূর্বে শুনিয়া ভগবান দাস বাবাকী অভি ক্রুক হইং। ব্লিঘাছিলেন। সেই সময় আমি যদি সেইবানে বাকিশুম ভবে দেইক্রপ আচরণ যিনি করিয়াছিলেন জাহাকে আমি নিশ্চনবিশেষভাবে যও দিভাম iswice

त्रसम्बद्धं निर्मायन प्रादास्य प्रिति निर्मायनं ।

भक्त सङ्गनदानाय यस्य भगवती इरेः ॥ ५८
आधिभाव स्तदर्यं त प्राचीन भक्त ये ख्यां ।

सोइसुक्तं सखिनीयुं रह्यं बाह्य ययेरकः ॥ ५८
ठासुरी दच्छवत्स्यस्य वध्यानी प्रित्सनक्ष्ये ।

सानाम्बद्धः जगत्यक्तां समार्थानित निर्मातः ॥ ६०
तर्यः जोऽपिनीनकृतं समार्थारित्यस्यस्य ।

पद्धार स्तदे हृत्यं कर्ताहम्य क्षेत्रः ॥ ६१
तिनाहः सर्वं सोकानां कर्ताहर्यः सम्बद्धारः ।

तदासीहृह सावाजी ठासुरस्य सम्बद्धनात् ॥ ६२

अन्तासीसायां २व भः स्वभादेशामः दण्डवतः प्रचन्य मित्र भावतः। पादधनः प्रयक्षास्य स्वतान्त्रसम् ॥ ६३

भवतः कपयायाहः पश्यामि दिव्य चचुवाः। स्रोक्षराचेतन्य प्रभुभवनिव न चापरः॥ १४

Thakur who manifested himself to bring good to humanity desired to impart good sense to this aged Babain and said to him, "I know it for certain that God alone is the supreme authority to inflict punishment, You are proud enough to think that there is none but you to dispense justice and punishment." On hearing these words, Babaji came to his good sense and repented his ignorance and folly. 58 to 64.

বঙ্গানুবাজ ঃ

ঠাকুরের আবির্ভাব কেবলমাত্র ভক্তবর্গের মঞ্চল বিধানের জন্তব্য অতএব এই বৃদ্ধ ভগবান দাস বাবাজীকেও অজ্ঞান মুক্ত করিবার জন্ত ঠাকুর অন্ধ্রপ্রকাশিত দেহে একটি কার্চপতের মত দণ্ডারদান হইরা বাবাজীকে বলিরাছিলেন। আদি ইহা নিশ্চিত রূপে জানি যে ভগবানই এই বিশ ব্রস্থাতের দণ্ডমূক্ত বিধানেরই একমাত্র কণ্ডা।

ভিনি ভিন্ন জগতের দ্বিভীয় কেই কর্তা নাই। কিন্তু তোমার এইরূপ অহজার বে আমি ভিন্ন জগতে মণ্ড, মুণ্ডের, বিধান কর্তা অস্তু আর কেই নাই। ৫৮৩৯/৬০/৬১

अन्तनीलायां २य घः

্ অভএৰ আপনি পূর্বে কলুটোলার যে পর্বাহে উপবেশন করিয়াছিলেন তাহা কিছু মাত্র অযবা হর নাই। আপনার আসনেই আপনি বসিয়াছেন। ৩৫

আপনি যখন আনার আপ্রায়ের বারে উপস্থিত হইচাছিলেন তথনই আপনার পাদগল্পের অপৌনিক সম্বাদ্ধ অস্ত্র করিয়া ভক্তবর্গতে বনিয়াছিলান। দেখ কোনও দেবতা বা সাক্ষাং ভাগান্ আমাকে কুপা করিবার জ্ব্য এই আপ্রাম আদিরাছেন। অতএব আলু আমি ভগবান্ প্রীরামকুক্ষাদেবের হর্লনে ধন্ম হইলাম। ৬৬৬৭

ওৎপরে ঠাকুর নবখাগখানে যাইরাছিলেন। কথাপ্রসঙ্গে কোন সময়ে ঠাকুর আমানিগতে বলিয়াছিলেন। সেই নবখাপথানে বাইরা কাষ্ঠ নির্দিত অতি সুন্দর মূর্তি শ্রাপোরাল সহপ্রেভু দণ্ডায়মান হইরা অবস্থান কয়িতেছেন দেখিয়াছিলাম। ওপন্ত

এবং সেই মহাপ্রভুব মন্দিরেই আমার মনঃকট ম। জগদয়াকে
স্কানাইরা পুনর্বার গলায় আদিয়া নৌকায় বদিয়াছিলাম। ৭০

তধন আকাশে সত্তীর্তনমা অর্থবর্ণ ভাব ময় বিএছ ভক্ত বেষ্টিত হইরা প্রীশৌরাল মহাপ্রাস্থ আমাকে লক্ষা কবিয়া আসিতেছেন বেশিয়াই এলোরে ঐ এলোরে বলিতে বলিতে অক্তগণের সহিত প্রশৌরাল আমার বেংহ প্রবিষ্ট হইরাছিলেন। অতএব বুর্নিয়া-ছিলাম প্রামারাল অয়ং ভগবান। ৭১

অভ্যার উপস্থিত আমার দেহে গৌরাস নিত্যানন্দ ও অবৈত ভিনটি মৃতিই। ৭২।৭৩

বিরালিত। পুনর্ববার এই নিবিবকলে সমাধিত্ব ভগবান ঐ্রয়ন-কৃষ্ণদেবের দক্ষিণেখরে প্রভাগমন কি সম্ভব হুইবে ? ৭৪।৭৫ चन्तनीनायां २य चः

साङ्गोयाङादिभिः साङ्गे गोराङ्ग सम्मविष्टवान् । धनेनेदः मयाज्ञातः गोराङ्गो मगवान् स्वयः ॥ ०३ योगोराङ्ग निचानन्टाद्दोतरुषाः सुविषक्षाः साम्मतः समदेहेते त्रयः मन्तोतिनिषितः ॥ ०॥ पुनरस्य भगवतः योरामञ्जाच्योगिनः । प्रत्यागितः सुमक्षाच्यामवेत् (कः दक्षिणेगरे ॥ ०॥

श्रित जीरामिन्द्र मुन्दर भक्तितोय विरक्षित जीजीरामकत्वामागवते पारमञ्ज्यां संवितायां ठाजुरस्य नवद्गीयसमगदि रूप प्रीय मीमायां दिनोग्रीरस्यायः ॥ २ प ॥

Babali sold, "Now I realise the truth and understand, how you could take the holy seat. I also rightly guessed immediately on your arrival here that a great man has come to bless me with his grace. I have been blessed by your kind visit." Thereafter, Thekur went to Navadwip Later, in course of conversation, Thakur told that Sri Gouranga with his devotees and followers entered his body and still they were inside his person. 6S to 75.

Here ends the second chapter of Antyalila (last part) of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam.

अन्तजीलायां २य घः

অভএব আপনি পূর্বে বলুটোলায় যে পর্বাকে উপবেশন করিয়াছিলেন তাহা কিছু মাত্র অযধা হয় নাই। আপনার আসনেই আপনি বনিয়াছেন। ৩৫

আপনি যবন আনার আগুনের বারে উপস্থিত ইইচাছিলেন তথনই আপনার পাদপথের অলোকিক সন্থার অমূভব করিয়া ভক্তবর্গকে বলিয়াছিগাম। বেধ কোনও বেবতা বা সাক্ষাথ ভগবান্ আমাকে কৃপা করিবার জন্ম এই আগ্রামে আনিয়াছেন। অভএব আল আমি ভগবান্ প্রিরামক্ষদেবের হর্গনে ধন্ম ইইলাম। ৬৬৬৭

তৎপরে ঠাকুর নংগীপদানে যাইয়াহিলেন। কথাপ্রসঙ্গে কোন সময়ে ঠাকুর আমাণিগকে বলিয়াহিলেন। সেই নবগীপধানে বাইয়া কান্ত নির্মিত অতি অ্লয় মূর্তি আগোরাজ বর্ণাগ্রন্থ প্রথায়মান হইরা অব্যান ক্যিতেছেন দেখিয়াহিলাম। ওলাইন

এবং সেই মহাপ্রভুর মন্দিরেই আমার মনঃকট ম। জগদখাকে জানাইরা পুনর্বার গলায় আগিরা নৌলায় বসিয়াছিলাম। ৭০

তথম জাকাশে সভীঠনমগ্ন অৰ্থবৰ্ণ তাৰ মন্থ বিবাহ ভক্ত বেপ্লিড হইয়া জ্ৰীনীবাল মহাবাহু আমাকে লক্ষ্য কৰিয়া আসিতেহেন কেৰিয়াই এলো যে ঐ এলো বে বলিতে বলিতে জক্তগণের সহিত জ্বিনীবাল আমার গেতে প্রবিউ হইয়াহিলেন। অভএব বুকিয়া-ছিলাম শ্রীগৌৱাল স্বয় ভগবান। ৭১

অত এব উপস্থিত আমার দেহে গৌরাস নিত্যানন্দ ও মট্ছত ভিনটি মৃথিট। ৭২াগত

বিরামিত। পুনর্কার এই নিধিবকলে সমাধিত্ব ভগবান ঐ্রান্দ্র-কুন্তদেবের দক্ষিণেবরে প্রত্যাসমন কি সম্ভব হইবে ? ৭৪.৭৫

अन्तनीसार्या २व घः

প্রীরানেপ্রস্থানর ভক্তিতীর্থ বিরচিত প্রীরামকৃক ভাগবতে ঠাকুরের
মধুরানাধের সহিত ববছীপ তার্থে গনন পথিনথা বারাচীকেই বরুপ
মর্পন নবছাপে নৌকার প্রীগোরার মর্পনাদি অন্তালীলার বিতীয অধ্যায় বণিত হইল। আ:২ আ:

चमानोनावा स्वतोवोऽध्याय चः ३व

तीयं प्रत्यामाहरू कियत्कासे गते सति ।

भगवद्वामहत्त्वस्य च्यात्मा दिच्चिक्षते ।

देवचीका विद्यापेन स्वचाना दिच्चिक्षते ।

मत्वा तथ्यान्तिर्मा पीक्षा भगवान् कर्वणानिधः । २

किञ्चित कानमधि तस्य साविष्यं न नवात्मते ।

पञ्चस्यान्तसम्य तथ्यात्मत्यं योगहिन तः । १

दद्गे देवत्त्वस्य प्राण भग्यान मृत्तमा ।

तार्व देवेमुदः स्त्रीभ तत्कासे नात्म संग्यः ।। ४

किन्तु दिनव्यातीते कीक्ष्मत सुनित्तीस्य ।

मानद्र स्त्रातीते कीक्ष्मत स्त्रातीत्मत्याः ।

मानद्र स्त्रातीत्म तिक्ष्मतिष्याः ।

मानद्र स्त्रा स्त्रातीत्म तिक्षमात्रियास्य थे ।

सर्वा व सात्मत्रमत्त्रीकाधिक्यः स्त्रीयसः । थे

After some time on his return from pilgrimage, the son of his eldest brother fell seriously ill at Dakrhineswar. Understanding that his illness was fatal. Shri Ramkrishna attended on him with constant care, and was delighted to see that Aksheya left this moral world for Heaven

ः भन्सलीलायां **३**य-अः

But after three days he felt himself greatly afflicted with bereavement even though no earthly attachment could, prevail upon him. He said that he could, not guess that the pangs of bereavement would be so severe. It to 6.

ঠাকুর নবদীপ হতে প্রভাগিননের বিজ্ঞানি পরে রামকুমারের ভার্চ পুর অক্ষয় বিশেব ভাবে শীড়িত হইপে ঠাকুর অক্ষয়ের শেব শীড়া জানিয়া ভাগার নিকটে সর্ববলাই থাকিতেন এবং মৃত্যুভানে ঠাকুর যোগদৃষ্টিতে অক্ষয়ের মুখের থিকে দৃষ্টিপাত করিয়া বেবভূদ্য আছুপ্যুক্তের পরলোক গমন অভি উত্তর হইল জানির্হা সেই সময় ঠাকুর সম্বান্ত ইইরাছিলেন। ১২২৩৪

কিন্তু পোক হংধের পরপারে অবস্থিত ঠাকুর অক্ষরের মৃত্যুর ভিন দিন পরে অভ্যন্ত শোকাডুর হইন্তা সেই সময় বলিরাছিলেন। শোকের কক্ষ আল আমারও মর্মান্থলে অভ্যন্ত আ্থাতে হইভেছে। শোকের প্রকশতা এত ভয়ন্তর ইহা আমি জানিভান না। প্রতিশিক্ষ

> विवीमि दारप्रमाणीं सहस्यानां कोटग्मयेत्। एव मध्यप स्वर्गायं षाद्ययसाद्ययो हरिः॥ ० भगवान् रामकत्वस्त योगगन्तिः न्ययोजयत्। ः एव मध्यप संयानः सर्मयानीकिकः मतः॥ ८ : इतायर मामतीऽयः हितोयियोगो सर्हान्। ठाकुरखो समोगको सदुसनाय संग्रकः॥ ८'. . :

ष्ट्रसानोनाया श्य च

सञ्चरानाय तुल्य श्रष्ठाकुर सम वेचत । सर्जे यसर्पेन्यस्य देह देहिकमात्मनः ॥ १० कत्रकल सन्यमानीयत् सेवा प्राप्तवान् सुधी । तहियोगाद्मगवतः योजीऽभूदितं दांचण ॥ ११ जिज्ञास्तिया तदगत्यां राजुरः स्वयमप्रवीत् । भ्रेस्

Vh

He wondered to think what could be the intensity of sorrow on the part of the people who lived with family. He had another great shock at the death of Mathuranath. When he was asked about the life after death of Mathuranath, he said that Mathuranath never longed for salvation. It to 12.

বঙ্গামুবাদ :--

এইরণ ভাবে ঠাকুর অক্সরের অক্যা অর্গ কামনার যোগশক্তির পরিচালনা করিয়াছিলেন: ভঞ্জ অক্ষাের পরলােক গমন স্বাতিভাবে অলৌকিক ইউয়াছিল। ৭৮

অক্ষরের বর্গ গমনের গরই আর একটি গুর বত শোক উপস্থিত ইইমাছিল। সেই শোকটি হইল ঠাবুরের অতি প্রির ভন্ত মধুবানাবের শোক। ১

अन्तारनीजायां स्य पः

বে মধুরানাথ ঠাকুলক সাকাং মুখুরানাথ শ্রীক্ষের মৃত্
পেবিডেন। এবং বিনি নিজের দেহ ও দৈহিক সম্বন্ধ ভাবরা শ্রীক্রাম্ন ক্ষেত্র চরণে সমর্পন করিয়া নিজকে কৃতার্থ ভাবিরা ঐকান্তিক ভাবে ঠাকুরের সেবাকার্যা করিতেন। সেই মুখুরানাথের সুমুছাতে ঠাকুরের অভি ভয়ত্বত লোভাগ্যি উলিত হইয়াছিল। ১৯৪১ নিজের স্বাচন্ধ্য প্রক্রম মধুরানাথের সভার পার ভাবার গতি বিরূপ হইল

আমৰা তথন মতুবানাথের মৃত্যুত্ত পূর জীহার গতি বিপ্লপ ছুইল এইলপ ভাবে ঠাফুরছে জিজাসা করিলে ঠাফুর বিপেনাছিলেন মৃথুর নিজের মৃক্তির জন্ম কথনও কোনল্লপ কামনা করেন নাই। ১১

क्षेत्रक्षं प्राध्यासस्य साधिष्यं सस्य साध्यवान् ।
येनाष्ट्रं सम्यत् सेवां प्राप्त्वासि जन्मजन्मनि ॥ नेव्
स्मानामपिवासेवां वासनैयामसिनन्म ।
तद्दवाद्वाप्यं सामाकिरिध्यत्येव वासिन्वा ॥ ९४
समोराजिपिटेष्टं स्व प्राप्त योसस्युरोमचान् ।
योभवताविणीमात्वः सेवाकाय्य सवास्वानः ॥ १५
जनने रामाज्यस्य सदास्व टिचिण्यत्वे ।
द्वर्ययामनगाचार्यं पुत्र साविध्यदेवि ॥ १६
स्थिता देवीस्युरे देवीसाअनाय्यं सदास्वा ।
द्वर्यास्य स्वाप्त्रयाः ।
द्वर्यास्य निदाष्ट्यः योकीस्वस्य स्वाप्तः ।
द्वर्यास्य निदाष्टः योकीस्वस्य स्वाप्त्रयाः ।
द्वर्यास्य निदाष्यः योकीस्वस्य स्वाप्त्रयाः ।
द्वर्यास्य निदाष्यः योकीस्वस्य स्वाप्त्रयाः ।

He desired to be fortunate enough to render holy services to gods and devotees. Goddess

चन्त्रजीनीयां श्र्ये अः

Kalika had fulfilled his desire, The mother of Sri Ramakrishna was then staying at Dakshine war. At that time the elder brother of Sri Ramakrishna, called Rameswar breathed his last at Kamarpukur. Understanding that this sad news would be a formidable shock to his mother, he prayed to the Goddess to save his mother from the shock. 13 to 18.

বঙ্গান্তবাদঃ— 🕠

ভাগ্যবান মধুরাথ আমার নিকটে কেবল এই প্রার্থনা করিতেন।
আমি বেন লক্ষে লক্ষে ভাষানের সেবার আ্থানিরেগ. করিতে পারি।
অববা ভাগবানের ভক্তের সেবা করিতে পারি। ইবাই আমার একার প্রার্থনা। অভএব মাতা ভগবস্থা মধুরানাধের বনোবাছা নিশ্চম পুরণ করিবেন। ১০১৪

অতএব মধুরানাথ সম্প্রতি রাজবি দেহ পাইয়া মাতা ভবতারিণী কালিকার দেবাকার্ব্যে বোগদান করিয়াহেন 1. ১৫_

পেই সময় এই দক্ষিণেখরে ঠাবুরের গর্ভবারিথী মাতা চন্তাদেবী গঙ্গালান এবং গদাধরের নিকটে অবস্থান চন্ত এই মন্দিরের মধ্যেই অবস্থান পূর্ববিদ্যালয়কালান ভল্লনে রভা ইইয়াছিলন। ১৩

এই সময়ে ঠাকুরের মধ্যম সহোদর রামেশর কামারপুর্বে ভৌতিক দেব পরিভ্যাগপুর্বাক দেব দেহ প্রাপ্ত হইয়া দেবলোকে গানন করিয়াছিলেন। ১৭

चोचोरासलप्पभागवतम्

अन्त्यनीनाया[,] ३य अ:

আমি জানি আমার বৃদ্ধা মাতা চম্রাদেবীর অত্যক্ত হণরে 🕰 ই ভয়কর পুরশোক নির্ভাবে বিশেষরূপে প্রহার করিবে কট দিবে।

> सानास्यक विश्वेषण निर्दयः प्रष्ठरियति । . . हाः एवं विचित्रस्य स देवी जनन्याः ग्रीकसुत्रये ॥ १८ मातुः श्रीकगदम्बाया सकामे च मकासर । ' · प्रार्थयामास वहुमः ग्रीकचस्तो गदाधरः ॥ २० व्यर्धन प्रार्थना तस्य सफसाभृत सुनियितः । ः पुत्र गोकातुरामाता यतस्तः शीगदाधरः । २१ ः स्रोद्यशैकातिसन्तरः सान्त्वयामास सतदा । 🦈 स्वक्रीडिन्यस्यदेवी तमाप्रीमीद पुरुसरम् ॥ २२ लवाचयीपपुत्रतवः शेषे मेशनिः प्रटाखसि । एवं रामित्रवरे देवैज्ञानधर्मासुचियुसि ॥ २१ तस्य क्येष्ठ स्तौ रामसानः पन्डित उत्तमः । टक्कियेश्वर आगत्य प्जालाय्ये अवद्ती ॥ २४ः

Goddess heard the prayer. The mother of Gadadhar took him to be sorely hit and came forward with words of solace and said that Gadadhar was only left to perform her funeral rites. The eldest son of Rameswar called Ramalal who was a great scholar was appointed to serve as a priest. 19 to 24.

चन्त्रिंबीखायां श्ये च

বিঙ্গান্তবাদী ঃ— 💯 😘

এইরূপ ভাবিরা ঠাকুর গর্ভধারিপ্রর শোক শান্তির অন্ত শোকাতুর গণাধর জ্বগণতা কালিকামাতার নিকটে অত্যন্ত দ্বংগের সহিত বহুতর ভাবে প্রার্থনা করিয়াছিলেন। ১৯২৬

বস্তত ঠকুরে র প্রার্থনা জনদ্বা বিশেষ ভাবে পূরণ করিয়া-ছিলেন। বা প্রার্থনা সফল হইরাছিল। কোরণ ঠিক সেই সময়ে পুত্র পোকাজুরা চল্লোদেরীই গদাবরকে পোক্তান্ত ফলে করিয়া বই প্রকারে সায়না বাবেন সমুক্ত করিয়াছিলেন।

পরস্ক মাতা চজ্ঞাদেরী পূত্র গ্রাধরকো; নিজ জোড়ে বসাইরা বলিয়াছিলেন। -বারা ভূমি আমার কনিও পূত্র আদীর্জাদ করি ভূমি আমার শেরকৃতা মুখায়ি করিবে।

এইরপ ভাবে রাম্বরের পরলেক রামবের পর ভাষার ভোট পুর প্রেট পঞ্জি ত্রীরুক্ত রাম্লাল, চটোপাধার, ধকিশেবরে আগিরা ভবতারিশী কালিকার পুরা কার্যো প্রতী ইইয়াহিলেন। ৭৩২৪

युग्मवस्वधिके सूर्य्य बतान्दे घटनीरवी । . . . . पे.इग्राष्ट्रे जन्मतियी रामकच्यान्य धोसतः ॥ २५ . . . . चीराम सेविकामाता प्रथा नवति वत्तवरे ।

वाराम स्विकामाता प्रश्च नवात वत्तर । प्रिवासत जनस्याहि प्रस्ताता जाइवी विता ॥ २६

, गृहानारायण ब्रह्मेश्युक्षाश्चानपुरःस्रम् । स्वभाने न्यसाष्टसामा राम नामीचरन्यपि ॥ २०

्र हिलान्ते मोकिका रेड' ग्रह' विकायस्पकम् । 🥂 रेड'नक्षा गतामाता बेकुच्छाच्य' पर'पद' ॥ २८ ् ,

व्यक्तरसीसंयां इये विहे

ततः श्रीरामकाचासमात् रर्ण्याष्टिको कियो । सदी६ देषिका नदत्त क्रत्य चर्च वया विवि । २८ , योजाप्तरयादय स्माप्तकार्यणो परिवर्णनात् । , वेवस्यायसयोगाद्वागणिताच्या । ३०

On the 16th Felgun in the Bengalt year 1282, at the age of 95 years, Chandra Devi, mother of Sri Ramakrishna, left this mortal world as she stood in the holy Ganges with folded hands over her head and uttering holy names. Shri Ramakrishna got all juneral rites and stadh ceremonies duly performed by Ramlal, the eldest son of his elder brother Rameswar. It might be that he did not do them himself due to profound sorrow, or his not being entitled to perform such rites. 25 to 30.

বঙ্গান্তবাদ :--

পন ১২ শত ৮২ সালে ১২ ফাল্পন ভগৰান জীৱানকৃষ্ণ দেৱের অনু তিথি দিনে ১৫ বর্ণে নাতা চন্দ্রাদেরী গলার হলে অপ্তর্জকী অববার মত্তকে অফ্লিম্বন্ধ ২০৩৫ গলানারাকা এক্ষ বলিয়া গলাক দর্শন করিয়া আলম্ম ভগরান রত্বীত প্রসামসন্তের স্বেবার প্রোপণাত প্রিশ্রম লাখিনী অক্তর্ভালে শ্রীরামসন্তের ভারকত্বক নাম রাম নাম বহুবার উচ্চারণ করিয়ে তারিয়ে গাক্তেনীতিক এই নর্থব দেৱ পত্তি

धम्तानी**शायां** श्य अ

ত্যাগ পূর্বক চিম্মর বিশুদ্ধ ভগদ্ধের লাভ্ করিয়। খ্রীরানচন্দ্রের নিত্য ধান বৈক্ঠে থানী সুকীরামের সহিত মিলিতা হইরাছিলেন। ২৭১৮ এইকপ ভাবে মাতার স্বত্যুর পর ঠাকুর শানান কার্য চিতা শিণাদি আছ প্রাণ্ঠি প্রভিত্তি উকুদৈহিকু কার্যা অচিন্তা জানীধার ঠাবুর শোকার্যবন্দতাই হৈকে স্থান্ত কর্মের পার্যভাগ্য লভ্চ অব্যা সন্মান্দরার মোগানান বন্দতঃ গলিতাজলি হেতু জানিনা যে কারণেই হোক ঠাকুর মাতা চন্দ্রাক্ষের মুখাগ্রি গ্রেছি বাবলীর কার্য সধ্য প্রভাগ রামের্থরের পুত্র রামলালের দ্বারা দুসন্দার করাইয়া ছিলেন। ২৯০-৩০১/৩২

हैताना येन केनापि छाचिन्तामानगोचर ।
भगवान् शस्त्रकाणरह सुखोरका दान पूर्वक ॥ ११
साखकाल सुसस्यक कारण साथ सुक्तः ।
सध्यसावनपुत्र व रामसालीन वैतदा ॥ १२
झाझणाहीन्भोन्नायिता दानसानादिभिन्न स ।
नानास्थानागतान् सन्योन् पण्डितान् परितोष्ण स । ११
माहविक्रप्रमान पति सन्तेलनस्य स ।
ददये भगवान रामकुण्यरत् स्वय मेन हि ॥ १८
योऽसी केयव शैन नास विदिती येदेयुनिहा सुधी
वैदोनोप्तिपादावर्त्त प्रियद लोग्यय च्लास्यस्य ।
यत् सन्य परस परात्परत् अद्योव केत्वस्य सन्ति व सिनि चन्नार परसा हार्यो केत्वस्य सन्ति व

On this occasion he fed bramhins and distributed gifts among them Keshab Chandra Sen

ग्रन्तानोनायां ६व । अः

was the founder of Bramha religion, which aimed at the realisation of the Supreme Being. 31 to 35.

বঙ্গানুবাদ :--

এবং দক্ষিণেশ্বরত্ব প্রাক্ষণাধি ভোৱন যথাসন্তর্গ পণ্ডিত্বর্গের দান মানাগির ছারা সন্তন্ত ক্ষাইছা ছিলেন। যাতা চন্দ্রাদেশীর বৈকুঠ গমন এবং সেই তানে পাওর সহিত মিলমাধি ভগবান জীরামকৃষ্ণ দেবই প্রত্যক্ষ করিয়াছিলেন। ৩০৩৪

বিশ্ববিশ্বাত কেশব কেন নামে যে বেগজ পণ্ডিত সর্বনদ্রপ্রকা বেদের সার বস্তু যাহা পরম সত্য যোকপ্রাদ ক্রম নেই অক্ষ বস্তুকে আনি জগতের নরনারী সাধারণকে জানাইয়া দিব এইকণ ভাবিয়া একটি সুমধান আক্ষসমাল নামক তাগিত করিয়াছিলেন। ৩৫

सस्य केमव सेनच्य प्रवाच खवण यदा।

छतः वीशमकारचेन व्यक्षितः वहुनः तदा । : ६

श्रोक्रमुकः श्रीभगशतुवाच कद्यानिधि :

समाच सः भवनिद्धः प्रधानाङः न सम्मः । ३०
श्रीठासुरो गदित्वै वक्षमण्डस्मात्रेभवत् .

श्रोचनिद्धिनः यावदाच्यात्यम् व्यवस्म । ३०

क्षेत्रयः सेनच्येनस्तु पतिती धरणीतस्ते ।

क्षेत्रयः सेन निर्मानाद्रभवत् ग्रीक सामरः । ३८

इति श्रीरामिन्द्रवेन्दर मिलतीर्थ विरचिते श्रीशीरामक्षण भागवते पारमञ्जूषा पंचितार्था विद्योग पर्वेनि चन्यसीनाया स्टतोयोऽध्यायः। उत्त हुतः ह

अन्तर्राचीलाया' ३व षा:

Shri Ramakrishna was greatly pained to know of his death, and felt as if he had lost an active part of his own body. He was down with fever for three days. 36 to 39.

Here ends the third chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sundar Bhathirtha

বঙ্গাত্যবাদ ঃ---

ঠাত্বর এই কেশব সেনের স্বৃত্যু হইরাতে বলিয়া তানিয়াছিলেন তথন তিনি অভ্যন্ত শোকাতুর হটরা বলিয়াছিলেন আরু আমার তান হাত ভালিয়া গেল এ বিহারে কিছমার সন্দেহ নাই। ৬৬৩৭

এই কথা বলিয়া ভগবান কম্পাৰ্যে কাত্ত্ব হইচা তিন দিন দেহটিকে কথলাদি ভাৱা আচ্ছাদন পূৰ্বক সংজ্ঞাহীন অবস্থার মাটিতে শংন করিয়াহিলেন। এই কেশাৰ সেনের প্রপোক গমনের জভ ঠাকরের শোকসন্তা উচ্ছলিত ইইয়াছিল। ও৮৩৯

শ্রীরামেশ্র স্থানর ভক্তিতীর্থ বিশ্বচিত শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবডের অনুদীলার ততীয় অধ্যায়ে বিয়োগ পর্ব্ব বণিত ইইল । আ তমা ।

अद्य अन्तानीनायायतुर्वेदस्यायः।

रत परमतीतेषु विषुवर्षेषु सा तदा । पत्नी जोशमकःखस्य सारदा प्रारदा यया ॥ १ पितासह समायाता ग्रभे पच्चतटी यसे । यत्निसाजिती देवीपति पूच्य परीशुद्धः ॥ २ इ. क. चे जीशमकःखाः काला ग्रम्यापनि प्रयक्ष ।

ग्रेंनारंतीलंथि हिंदी ग्रे

स्वपत्न्ये स्थानमददात् क्रपया कर्षानिधिः ॥ १ 👝 🔻 पतिव्रता सहीभागारीमक्षण्ये क,मानसा । स्वामि सन्दर्यनात् साध्वी ज्ञतः ज्ञत्यावभूवदः ॥ ४ पति शुख्यवयस नियतं ब्रह्मचारिणी। प्रलोकिक सनोमावापति भावविभाविता ॥ ५ 🔠 👍 🖰 ममस्वामी जगत् स्वामीनास्य स्त्रीपु'भिदायतः जगदृहारणार्थीयं सदातन्त्रयतां गतः॥ 🖣 🐃

After three years Sarada Devi come to Dakshineswar with ther father of Sri Ramakrishna made separate arrangements for herestay in his own room. She was not only devoted to her husband but also held him in a very high esteem because of his uncommon spiritual achievements and holy mission for the humanity. 1 to 6.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ইহার পর প্রায় ৩ বংসর অভীত হইলে সাকাৎ মা তুর্গার মত ঠাকুরের পত্নী সারদা দেবী যে স্থানে পূজনীয় পরম গুরুস্বামী ভগ্ৰাম প্ৰীৰামকৃষ্ণদেব নিভা বিরাজিত আছেন সেই মললালয় পঞ্চবটী গুবে পিডার সহিত আসিয়াছিলেন। ১৷২

দরামর ঠাকুর পত্নী সারদা দেবীকে কুণা পূর্ববরু নিজ গৃহ মধ্যেই পুথকু ভাবে শ্যা ও আগনাদি দিয়া স্থান দিয়াছিলেন। ৩

কেবল মাত্র ঠাকুরে মনঃ ছির পুর্ববক সেই মহাভাগাবতী পতিত্রতা সভী স্বামি সন্দর্শনে চরিতার্থা হইয়াছিলেন॥ ১.

अन्तरतीलायां ४यरे चः

সর্বদা পতি দৈবা পরারণা আনৌকিক মনোভাবা পতি ভাবে বিভাবিতা সেই লক্ষারিশী সারলা দেবী ভাবিতেন আমাব স্বামী জগং আমী ভগবান ইহার লী বা পুকরে ভেদবৃত্তি নাই। এবং সর্ববা সর্বভাবে ভগবান ইহার লী বা পুকরে তিদবৃত্তি নাই। এবং সর্ববা সর্বভাবে স্বভাবে ভগবান বিশিক্ষয় সমীধি অবহায় অবস্থিত । ৫০৬ ' '

त्र तायां योमयासाई रामोराजीवलीसनः । - - रख कुल विलायायमाविभू त्रस्वयं एटि. ॥ ७ स यव द्वापरयुग्तेऽकरोत् स्नीडीमया सङ । लातो यदुकुलाक्षीसी सम्बाधकः । जातो यदुकुलाक्षीसी सम्बाधकः । स्वाधिकः । स्वाधिकः

"Sri Ramakrishna was Ramachandra who appeared with me in the Treta Yuga to kill Rakshasas, and Sri Krishna who played with me in the Dwappora yuga. He has now manifested himself as a Bramhin in this Kali Yuga to show the way to bilss and salvation to the suffering

1.1.1

चन्ताजीजायां धर्य चः

humanity. He has deidcated himself to holy services but has not discarded me. Such was the thought of Sarada Devi about her husband. After some time one day she sat at the feet of her husband. 7, to 12.

বঙ্গানুবাদ :--

ত্রেভাযুগে - পদ্মপদাশলোচন স্বয়ং ভগবার যে বাদর্থি বাম রাকাসকুল নির্দ্ধুল করিবার-, লক্ত আমার সহিত আবিভূত ইইয়াহিলেন এবং আগর মুগে বিনিক্সচন্দ্রেরণে বন্ধু বংশে অবতীর্ণ ইইয়া আমার সহিত দীলা করিয়াহিলেন। ৮

সেই সনাতন ভগৰানই অধর্ম প্রচুর ক্লির্গে সম্প্রতি বেদোধিত সনাতন ধর্মণথ দেধাইবার জঞ্চ প্রলা বংশে জন্মগ্রণ করিয়া ইনি আমাকে প্রিত্যাগ না করিয়া কামারপুকুর নামক সমুল হইতে নয়াকুতি প্রস্কুই উদিত হইয়াছেন এ বিষয়ে সাম্প্র নাই। ১০১০

এইরপে দেই সময়ে সারণ দেবী স্বামী ভগবান্ প্রীয়ামকৃষ্ণগ্রের অনুত্রাহে নিজের এবং স্বামী প্রীয়ামকৃষ্ণদেবের স্বরূপ অবগভ ইইছাছিলেন। ১>

এইরপ ভাবে কিছুদিন গত হইলে কোন সময়ে সাহদা দেবী
আমীর পদতলে বসিয়া পাদপল ছইটি নিজ ফোড়ে রাধিহা হাত
মুদাইতে বুলাইতে ভাঁহার ভূঠি গাধন পূর্বক অভি নম্ভ ভাবে বলিয়াহিবেন। আপনি আমাকে কিরপ ভাবে জানেন যদি আমার এই
কংটি আপনার ক্রচিকর হয় তবে আমার এই বিজ্ঞানার প্রান্তারদানে আমাকে ক্রভার্থ করন । ১২০১৩

चन्त्रामीमार्गा प्रश्नं च

परितोचपित मान्यो पपच्छिनवानियता । वित्तिमां बोह्यों ल हि प्रवृष्टि यद्रिरोचते ॥ १६ प्रष्टचे व स भगवात्रुवाचानोकिक वच । स्रोमाते मावहृष्टिसँगोगेष्टाभावष्टेत्त ॥ १६ यामाना भवतारिणी सुष्युता श्रोमन्दिर अधिता । या माना जननो स्थममुक्त १६ ह्वा पस्यापि सी जल्यान सम साह्यती स्ववस्थ सित्ति । १६ से स्वाप्ति सम्बद्ध स्थापि सी जल्यान सम साह्यती स्ववस्थ सित्ति । १६ से सी सित्ति ॥ १५ सेवां प्रेपेत स्ववस्थ स्वाप्ति स्ववस्थ सित्ति ॥ १५ सेवां प्रेपेत स्ववस्थ स्वाप्ति स्ववस्थ स्ववस्थ सिविद्यतिमता । सार्य सावत्यी मान्य सुख्य स्ववस्थ विद्याप्ति सुख्य स्ववस्थ स्वाप्ति ॥ १६ स्ववस्थ विद्यापति सुख्य स्ववस्थ स्वाप्ति ॥ १६ स्ववस्थ विद्यापति सुख्य स्ववस्थ स्वत्य सुख्य स्ववस्थ विद्यापति सुख्य स्ववस्थ स्वत्य स्वत्य सुख्य स्ववस्थ विद्यापति सुख्य स्ववस्थ स्वत्य स्वत्य सुख्य स्ववस्थ विद्यापति सुख्य स्ववस्थ स्वत्य स्वत्य

She asked her husband with great humility, "If you so like I request you kindly to tell me how you think of me" He replied "Anyone who is a female is my mother Goddess Bhabatarin who is now sleeping in the temple is my Mother who gave birth to me and it is she who is now very kindly and affectionately serving my feet. She is the giver of all bliss and wisdom and hence she is called Sarada" 13 to 16

अन्तानीनायां धर्य अः

বঙ্গান্তবাদ 🖫 🤫 🐪 📑 '

ঠাকুরকে এইজপ জিজাসা করিলে ঠাকুর অপৌকিক অর্থাৎ লগতের কোন জীব কখনও ভাহা বলিতে পারে না। সেইজপ বাক্য ঠকর বলিয়াছিলেন। ১৪

সেই বাকাটি এইজগ—আনন্দম্যী বে মাতা ভবতারিশী নাম ধাবেশ করিয়া মন্দির মধ্যে অবস্থান করিতেছেন এবং বে মাতা আমাকে গর্ভে ধাবেশ পূর্বক প্রসাব করিয়া নিল ছবে জলাঞ্জলি নিয়া কেবল মাত্র আমার কল্যাণ কামনা পূর্বক জগতের মধ্যে শ্রেষ্ঠ শুক্ত যে মাতা সম্প্রতি দেবালয়ে হবে নিজা বাইতেছেন। ১৫

এবং যে মাতা ধর্ম অর্থ কাম ও মোক বিবয়ে সম্পূর্ণরূপে সাধ্যায় সিন্ধদান করেন। সেই মাতাই দয়া পরংশ হইগা আমার পদ সেরা করিতেছেন। এবং বিনি অগতের সর্বর জীবকে প্রমানন্দ্রমুর বিজ্ঞান অনিত অচল অটল সারবত্ত সর্ববদা বিতেহেন এজতাই তাঁহাকে সিধ জ্বলাদি দেবতারন্দ সারধা বলিয়া নাম বিরাহেন। ১৬

> श्वतस्त्रवेष्ठ जमसात् रूपान्तरमविखता। सन्वादी स्वह्नदिन्तस्य सेवाकाय्यं कारोपि ष्टि ॥ १७ यद्यपिपस्रोक्ष्येण कतः पानिषहस्तव १ तद्भूषा चरणा मक्तसत् चमस्वाधुना सम ॥ १८ समे व पस्रोतः देविद्यामतो चेदसम्प्रता । सेनलामिष्ट सम्प्रातः सम्प्रत' स्थित्या भव ॥ १८ विक्यून्य प्रवोद्यां तो जनामि सायक्रियों । सेनीस्त्रस्त्रां न प्रशामि प्रवोद्येण निष्ति ॥ १०

चन्तालोसायों धर्य घ

पव ध्वतत्त्व सुन्नाय सारदा रेवामि सविधी।भाग विज्ञान सम्पन्ना वंभूव पारमार्थिकी ॥ २१
पत पर तृत्र समागतास्ते
व पश्चिता भारत वासिसुख्या।
वीरामक्षयास्य कपासये च
तर्याक्षावत्त्व प्रशिक्षणाः॥ २२

"Thou art the Mother in another form Even if I have married you, I am unable to behave like is husband. According to the codes of religion you are my wife and in this life I have got you as such I can only advise you to restrain yourselves and have patience I don't see you as my wife but I see you as my mother.' Sarada felt herself blessed with the truth and wiedom imparted to her by her husband. Thereafter some eminent pandits come to Dakshineswar to test the divine power of Shri Ramazrishna and to have his blessing. 17 to 22

বঙ্গান্তবাদ :--

অতএব তুনিই জগদখার অক্ততম ক.প অবস্থান করিয়া আমার দুইটি পা নিল ফদয়ে ধারণ পূর্বেক সেবা ভার্য্য করিতেন্ত। ১৭

বণিও নানি অর্কালিনীর প পাণিগ্রহণ করিরা অর্থাৎ তোষাকে বিবাহ করিরাছি তথাপি সাধারণ পতি পারীর মত তোমার মহিত বাবহার করিতে পালিস্টেনা । তত্তত সুমি আমাকে কনা কর ১৮

चन्त्यसीसायां ४र्घ अ:

হে দেবি জুনিই আমার পত্নী ইহা বেদপুরাণে প্রানিদ্ধ। এলছাই ভোমাকে ইহলোকে এই জীবনেই পাইলাছি। সংখ্রতি জুনি ধৈর্য্য অবলম্বন পূর্বক অবস্থান কর ৪ ১৯

সপ্তাতি আমি ভোমাকে পত্নীরূপে বিশ্বন্ত হইরা মাতৃরূপে দেখিতেতি। বিশেষতঃ এই মূগে ভোমাকে আমি সত্মীরূপে দেখিব দা ইয়াই আমার প্রব নিশ্চিত প্রত ॥ ২০

এইরূপে মাতা সারদা দেবী খানীর নিকটে নিজের যথার্থ অরপের পরিচয় পাইরা যথার্থ জ্ঞান বিজ্ঞান বিশিটা হইয়া-ছিলের ৪২১

তৎপত্নে এই দক্ষিণেখনে ভারতবাশি করেন্টে পণ্ডিতগণের মধ্যে প্রধান পণ্ডিত খ্রীরামকৃষ্ণদেব ভাগবনবভার কি না পরীক্ষা করিবার মুক্ত এবং বাস্তবিদ্ধ যদি তিনি ভাগবনবভার হন তবে তাঁহার কুলা পাইবার জন্ম ঠাকুরের নিকটে আগিরা উপস্থিত ইইয়াছিলেন্। ২২

रह्मानि यै: स्विपुनानि समुष्क् फिलानि
श्रह्मानि ये: सुनिधितानि समाध्वत्मानि ।
रह्मे रत्ते ये सिजगतो हुरिमानि व्यानि
श्रह्मानि तानि विष्टातिनि विदर्वरह्मे : ॥ २६
एष्टा मधारत्यर रामक्रणः
परीचा रत्ने समुग्रच रत्ने
सटासुन्षुणं घर रत्न रत्न ॥ २६
एष्टानि तोर्थानिवस्तुनि मृश्चि
स्विताः सदीतह सुसासुगर्भाः ।

अस्तानीनाया धर्य अ

र्षेट्टन्विष फिन्तु मुसाधमध्ये साधुर्नेहरो भगवत् रूक्त्य ॥ २५

Amongst those pandits there was one called Tarkaratna who had given up all his wealth and treasure to get rid of all sins and to be blessed with divine knowledge. After he had seen and tested "Sri Ramokrishna, he said, "If anyone is desirous of gaining divine knowledge, he should submit himself at the feet of Sri Rama krishna. I have seen many saints and ascettes in many holy places but none of them can be compared with Sri Ramakrishna who is the very embodiment of Divinity. 23 to 25

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ভদ্মধ্য তর্বরত্ব নামে কোনও একটি পবিত থিনি বহুতত ধন হল্প পরিত্যাগ করিয়া যে রংস্কর থারা পূর্য, মার্ট্য, পাতাল, এই ক্রিপোষের জীবের সর্ব্ধ প্রকার পাপা নাশ হল্প মেই সকল পরম রস্কু বরুপ ধর্মপান্তের বাগা করিয়া সেই সকল রস্কু ই ভূষণ যরুপ ধারণ করিয়াকন। ২৩

ভিন্ন অর্থাৎ দেই ওর্করে যবপেলা উৎকৃত্র রুড় অর্থাৎ ভাবতে দি কুপ মহা রক্ত পানে সমর্থ শ্রীরানর্কা বেবকে দেবিলা এবং পরীকা করিলা বলিলাছিলেন। বজলি কোনও ব্যক্তির পরম পুরুষার্থ রূপ মহারক্ত লান্দের ইচ্ছা থাকে তবে কাল বিদ্যা না করিলা এই ঠাকুর শ্রীরাহকুকা দেবের ল গা প্রাহ্মন। ২৪

अन्तरभीनायां ६वं छः

আমি পৃথিবীর বহু তীর্থ দেখিরাছি এবং সেই সেই তীর্থে উত্তন সাধু সকল বিভ্যমান আছেন। কিন্তু সেই সকল সাধু সমূহের মধ্যে এইরূপ সাধু একটিও দেখি নাই যাহাতে এইরূপ সাক্ষাও ভগরানের অরুপ বিভ্যমান আছে। ২৫

योदिचियार गुरोगुँ कर्ता विजीवय
तत् पांटपण सकरन्दजुरोससाय ।
नाभोसण्डानित यतः गरणागतीऽन्ति
भो द्रचियार विभूवण देश्मितं ॥ २६
मृत्वेवं श्रीरासल्या तकरन्तीगतमादा
यहायां भारतीयामा विदुषां चचुरादिगत् ॥ २०
पृष्ठीयोजनगताद्वा सम्प्राप्ता । द्रिव
तहद्योवचयां म्रोगाहिवये विजयो सम्प्राप्ताः ।
नामाभो विदितः सुग्री ग्राग्यर स्तर्केषु चुडासील
साद्भावाय्यवणायनत् भृतिकदः गरा तदा ठाजुरः ॥ २८
सत्तते कतानायः प्रथात् परिताः महा ।
भगातिः स्वामायाः स्वामाभादिदहः ॥ ३ २८
यएमोकास्त्राः तथां गरा स्वामाभादिदहः ॥ ३ २८
यएमोकास्त्राः स्वामाभादिदहः ॥ ३ २८
यएमोकास्त्राः स्वामाभादिदहः ॥ ३ २८
यएमोकास्त्राः स्वामाभादिदहः ॥ ३ २८

चन्तालोलायां ४र्घ थः

India. Another great pandit named Shashadhar was a famous speaker and his speech was as soft and pleasing as the light and lustre of the moon. Thakur went to hear his speech. At the end of his speech Thakur asked him, "Do you deliver your speech with the grace of the Goddess. You are gaining name and fame by pleasing your learned audience with your speech. 26 to 30.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এই দক্ষিণেশ্বরে গুরুর গুরুর দেখিয়া এবং পাগণালের সৌরভ পাইয়া আজ আনার জীবনের একটি মহান বস্তু লাভ হইল। যাহাতে আমি ইহার দর্শন পাহয়াছি। অতএব আমি এই প্রবোতনের নিকট প্রবান করি আমাকে ভক্তিগালে কৃতার্থ করুব। ২৬

জারত বিখ্যাত পরম পূজনীয় তর্করত্ব মহাদার প্রীরামক্ষ দেবকে তার করিয়া স্বভাবে গানন করিয়াছিলেন এবং বে তর্করত্বের উপদেশে জারতীয় পত্তিভাগের জ্ঞান দান করেন। ১৭

ভার বাদ পাওজনগো জান বান করেন। ২৭ বে নাপথর নির্ম্বাল আকাশে অবস্থান করিয়া ক্রিয়া কিবাদানে জনতের পূজনীয় হউহাছেন। তক্রণ যিনি বাক্দটুভায় বা বস্তুতা দারা সাধারণের অস্তঃকরণে আনন্দ দান করেন এবং বে গভিত সান্ধর

নামে বিখ্যাত এবং যিনি ভাগ শান্তে চুড়ামণি উপাৰি পাইলাছেন। সেই শশধর অর্ক চুড়ামণির বক্তৃতা শুনিবার মাজ তাঁহার নিকটে বাইয়া ঠাকুর সেই চুড়ামণির সহিত আ্লাণ করিয়া জিজ্ঞালা করিয়া ছিলেন আপনি কি হুণান্দীর কিছু সুপাকণা লাভ করিয়া এইরূপ বক্তুতা বিভেছেন। ২৮/২৯

अन्तप्रसीसायां 8र्थं ग्रः

বেংহতু শাস্ত্র ব্যাখ্যা করিয়া লোকসঞ্জন কার্য্য করিতেছ এবং ইহা দ্বারা শান্তি পাইতেছ ত ! নিক্ষিত লোক সকল আপনাকে খুব বড় পৃত্তিত্র বিলয়া প্রশংসা করিতেহেন। ৩০

प्रमा सिन्त विश्वयेण भवन्ते वहु पण्डिताः।
हामहस्या क्षपविन्दु सन्तन्धा चेददिव्यति ॥ ३१
म तेन वास्त्राचि भवेदत्यल्पसुपकारकः।
वानुता च भवेदायो ख्व चित्वारकःपिकाः॥ २
१२शुक्ता श्रोषण्यच्य तर्वज्ञारकःपिकाः॥ २
१२शुक्ता श्रोषण्यच्य तर्वज्ञुङ्गार्मणं प्रसुः।
मतः स्वसान्यः तस्य तत्व सान सभ्ततः॥ ३३
लाशोद्यादानस्य वास्ति विजयो पर्विन्ततः॥ ३३
श्रीविष्यक्षानस्यामा वेदास्य परिनिहतः।
श्रोविष्यक्षानस्यामा वेदास्य परिनिहतः।
श्रद्धान्याध्यावनकारो वङ्ग कास समन्यितः।
स्वद्यासो मक्षानुभवी बाखामोदी सुनैष्टिकः॥ १६
देदान्त वागोग्रीपाधिधारो तस्य सुर्विसमन्।
स्वासो वङ्गोद्रभवी ब्रद्धान्ततः सुपरिकृतः॥ ३६

"But all your eloquence will bring no good to any body if you have no grace of God." At these words Shashadhar Tarkachuramoni came to his senses and felt himself blessed. In the City of Benaras there was a famous pandit named Bishuddhananda who had many students. One of his students was Kalibar Vedantabagish who was a Bengalee brambin. 31 to 36,

अन्ताजीनाया ४र्थ अ:

বঙ্গান্তবাদ :---

যদি জগদযার করণা লাভ না করিয়া শুরু বক্তৃতা দাও তবে তাহাতে কিছুমাত্রও কাহারও উপকার হইবে না। ৩১

কেবদমতে ভোনার চীৎকরাই সার হইবে। বক্তৃতার ফল কিছু
মাত্র হইবে না। ঠাকুর এই কবা চূড়ায়ণিকে বলিয়া সভাবে প্রথান করিলে পর ঠাকুরের সেই উপদেশেই চূড়ামণি পড়িতের ভগুলান অব্বিং ভাবস্বাক্তি লাভ চইয়াছিল। ৩২/৩০

ৰাৱাণ নীধামে বেলান্ত দৰ্শনে ঐকান্তিক অনুবক্ত বিশুকানদ নামে একটি পুৰ লাপনিক বড় পণ্ডিত ছিলেন। তিনি বহু হাত্ৰকুক্ত বেলান্ত দৰ্শনেৰ অধ্যাপনাত্ৰ বৃত্ত শাত্ৰাফুলীলন কামী অত্যন্ত নিষ্ঠাবান্ ব্ৰহ্মান্ত্ৰী সন্নানী ছিলেন। ৩৪ ৩৫

সেইকাশীবানী সন্মানী পণ্ডিত বিশুদ্ধানক্ষ্ সংস্থতীর অভিপর বুদ্ধিমানু বাঙাদী আল্লণ কালীবরবেদান্ত্রানীশ নামে একটি পণ্ডিত চাত্র ভিলেব । ৩১

> येन निष्ठा स्वत्त भाषां व्याख्यातः यद्वभावया । स द्विषेकार पागत्य खयं भगवता सक्ष ॥ ३० भाषतासावात् परद्योतः वेदान्तवागीयेन हि । यदुप्रख्यवनेनायः जीरास्त्रस्य दर्भनः ॥ ३८ जातः येन सुनटिनः मास्त्र स्वाद्यातः ॥ ३८ कत्तं ज्ञाक्षीतः स्वत्या येदस्यं मेशानानः । धन्योऽस्मि स्वत्या येदस्यं मेशानानः । धन्योऽस्मि स्वतन्नालोऽस्मि सक्ष्यः जीवनः सम ॥ ४०

दन्तानीनायां ४र्घ चः

प्यसुक्ता भगवतः पादरेखन प्रस्क्त सः ।
गत्ते विदान्त वागीभी दृष्टस्य योग वैभव' ॥ ४१
थिद्यासासर संज्ञतीस्व्यन्ता येशे महाविष्ठतः
स्त 'इट्ट,' गत वानसीस्थनतः शोरामकःखो हरिः ।
इष्टात' ससुवाच सागरमहो कालोगतः खुल्लके
खातरिरिम्मस्रमाध्याधनिले सम्बिष्तः सागरे ॥ ४२

He explained Vedanta Philosophy in Bengali. Once he came to Dakshineswar and had a discussion with Sri Ramakrishna on the most complicated points of philosophy. Sri Ramakrishna unknotted the points very easily in a very simple language. Pandit Kalibar was astound with wonder at the projound knowledge and wisdom of Sri Ramakrishna. One day Sri Ramakrishna called upon the famous Pandit Iswarchandra Vidyasagar at his residence. As he saw Vidyasagar, he said, "So long I had been in a narrow canal. Now I find myself in the sea." 37 to 42.

বদানুবাদ :--

এই কালীবর পণ্ডিতই বস্বদেশে সর্বপ্রথম বেগান্ত দর্শনের এক্ষ পূরের বসাপুবাদ করিয়া প্রচার করেন। এব বেগান্তবাধীন পণ্ডিতও ঠাকুরের নিগম অবগত হইয়া প্রমাধিকারের আসিরা প্রীরাদকৃষ্ণ পেনের সহিত বেগান্তবাধীনের কঠিন কঠিন বিবয় আলোচনা করিয়া মনিমারিদেন আৰু মামি রুম ক্ষমান্তবের সঞ্চিত বহুত্বর পূথাের

षन्ताजीलायां ४र्थ चः

ফলে ভগবান প্রীরামকৃষ্ণ দেবের দর্শালাভ করিলাম ধাবার ফলে আর্যা পাত্রের অভ্যন্ত জড়িল বিষয়েরও এই মহাপুরুষ ভগবান প্রীরামকৃষ্ণ দেবের সাধারণ ভাষাত্র মীমাংসা গুনিরাধক্ত হইনাম কৃতার্থ হইলাম। আল আমার জীবন সকল হইল। এইকবা বলিয়া ভগবান প্রীরামকৃষ্ণ দেবের বোগশক্তি দেখিয়া গদধুদী গ্রহণ পূর্বক পণ্ডিত বেদান্তরাদীল অভ্যন্ত গদন করিয়াছিলেন। ৩৭:৮৮৩১৪-১৪১

সর্দেশ্যিক সমগুল বিভূষিত অগ্যবিধ্যাত মহাপণ্ডির প্রিবৃক্ত ঈশ্বরুক্ত বিভাসাগ্যর মহাশয়কে দেখিবার হক্ত আনন্দখন বিশ্রহ ভগবান প্রীরামকৃক্ষদেব ভাহার গৃহে ঘাইছা বিভাসাগ্যর মহাল্যকে দেখিয়া বিক্রাছিলেন। আন্দর্গ্যের বিষয় এই যে এতকাল আমি বালে বা ভোগায় হিলাম। আল আমি অগাধ অলের আধার সাগরে আদিরা মিলিভ ইইয়াছি। আত্তএব সম্প্রতি আমার আনক্ষের সীমানাই। ৪১

> मुलीबांच सं सामरः सं सवन' पोलाजन' वाश्चि संभायानिमितः स्थामपरमं गच्छाधनसम्म । श्रीविद्याम्ब विभाषयं सं भगवांचुरुतावस्तं तदा ना विद्यालनिधर्मवास्त्वियं कथं 'चार' लल' सम्भयेत् । ६१ पीयुव सामरनिमं पम्मामि दिस्पचन्नया । भवना' वस्त्रादेखाः पूर्वानन्दकर सात' ॥ ४४ दन्तिनां वाह्य दन्ती तृ योभायंभेव केवनं । दन्तान्तरायि खादार्थं विद्यानों सुख गव्यदे ॥ ४४ तहस्त्रोनेक हितायोग वहिर्विद्यादा मम्हतः ॥ । किस्त स्त्रन्तरे साति अगवहिष्ठ सामरः ॥ ४६

जन्तानीसायां धर्षे अः

तदर्यमेव जगित सुप्रतिष्ठा सत्। तव । तती विद्यो सागरेणा प्यक्तस्तत् सम्प्रवेत् कवं ॥ ४०

At this Vidyasagar sharply replied, "Oh respectable Sir, the taste of salt water of the sea will bring no satisfaction to you and so you shall have to go back to your place with great disappointment." In reply Sri Ramakrishna said. "You are not the sea of natural water, so how can salt water exist there. In my intellectual eye I find you to be the sea of milk, as you are a child of joy of our mother Earth. The tasks of an elephont are for show only but the teeth which are used for eating remain inside and are not seen. Likewise all your outward knowledge and learning are for the good of others but inwardly you are a sea of devotion to Gcd. That is why your reputation has become firmly established in the world." Vidysagar said, "How is it?" 43 to 47.

বলাত্যাদঃ-

বিভাসাগর মহাপর প্রম্বংস ঠাকুরের এইজপ কথা শুনিয়া বিশিয়াছিলেন ৷ হে সম্জনার্যাগর মহাপুরুষ সংস্রাতি সাগরের নোনা জল থাইরা অসম্ভটি হইয়া এই ছান হইতে সর্বেগিত্তম নিজ ওবনে গমন করপ ৷ বিভাসাগরের কথা শুনিয়া ঠাকুর বলিয়াছিলেন ৷ ভূমি ও প্রাকৃত জলের সমূল নয় অতএব তোমাতে কার জল কি স্বর্ব হয় ৷ ৪৩

अन्त्यंशीखाया हर्ष छ:

আমি ডোমাকে দিব্য চকু দারা পৃথিবীর পূর্বানন্দ দাতা পুত্র অনুডের সাগরের মড দেখিতেছি। ৪৪

হাতির বাহিরে ছইটি দীত শোভার জগু থাকে কিন্তু অগু সকল দস্ত খাইবার জন্ম মুখের ভিতর থাকে। ৪৫

নেইলপ বাহিরে ভোমার সাধাণের উপকারার্থে বিভার প্রচাব প্রকাশিত ছইতেছে। কিন্তু তোমার ভিতরে অগাধ গুগবচঠিক আছে ওচ্ছান্তই ভোমার লগতে ধুব বত প্রতিষ্ঠা ছইরাছে।

তংপরে বিভাষাগর মহাশয় বলিয়াছিলেন ইহা কি প্রকারে সম্ভব হয় * ৪১/৪৭

तमुवाच ठाकुरस्त रैपडाच्य पुरः सरस ।
पदीच मातुक वािष विद्यं कीमस्तर्ता स्वतंत् ॥ ४८
स्वतीय कीमस्त्र त्वास्त्र प्रचािम आन घागर।
तत्तरस्तकािहिनफस्त्र ठाकुरः चित्रसुक्तवात् ॥ ४८
पुरुषेद्वयः भहात्त्वायो विद्यास्त्रपत्त व ॥ ४८
पुरुषेद्वयः भहात्वायो विद्यास्त्रपत्त व ॥ ४८
कर्ममृत्यस्य संवीगादिव्यादानस्य क्रम्मदः।
नष्ट सभावनाविवानिक्य क्रम्मदः।
नष्ट सभावनाविवानिक्य त्वस्त्रपत्तिः।
पद सक्ता स्वायास्त्र सामावािक्य सन्तरः।
पद सक्ता स्वायास्त्र सामावािक्य सन्तरः।
पद सक्ता स्वायास्त्र सामावािक्य सन्तरः।
समाविक्यस्त्रपत्ति विद्यास्तरः।
समाविक्यस्त्रपत्ति विद्यासानिक्यस्ति।
समाविक्यस्त्रपत्ति विद्यासानिक्यस्ति।

Thakur said with a smile, "When boiled, hard vegetables like potato etc. become soft. By

चम्ताजीलायां ४र्घ यः

virtue of your vast knowledge I find you to be extremely soft." On his way back Thakur told his disciple that Vidyasagar was a great charitable person. "He has however, avoided contact with me who have renounced the world because freedom from all earthly bondages may impoir his activities towards advancement of knowledge and learning. He will attain salvation after many births," There was a famous pandit who was the king's scholar in the Court of the Maharaja of Burdwan, 48 to 53.

বঙ্গাত্বাদ ঃ—

এই কথা শুনিয়া ঠাকুর একটু হাস্য করিয়া বলিয়াহিলেন দেখুন মহাশার আনু বা পটোল অভাবতঃই বটিব বা শক্ত কিন্তু সেই দুটিকে বিবি সিদ্ধ করা হয় তবে অভিনয় কোমল হয়। সেইরপ তোমার ভিতরে জ্ঞানের প্রভাব বিশেষ ভাবে বিভ্যান আছে। অভ্যাব তোমাকে অভিনয় কোমল ভাবেই দেখিতেছি। এই ক্যা বলিয়া ঠাকুর বিভাগাগ্য মহাশ্রের গৃহ হইতে বাহিরে আদিয়া শিশ্যকে ব্লিয়াছিলেন। ৪৮৪৪

এই বিভাসাগর মহাশার মহা তাাগী পুরুষ এই কথা বলিয়া শিক্সকে নিজ দেবটিকে দেবাইয় বলিয়াছিলেন। কর্ম শুদ্ধ আদি আমার সহিত মিলিত হইলে বিভাসাগরের বিভাষান কর্ম নট হইবে এইরুগ মনে করিয়া আমার নিকট হইতে মুক্তি লইল না। হত্ত জন্মের পর বিভাসাগর মুক্তি লাভ করিবে। এই কথা বলিতে বলিতে ঠাকুর গঞ্ববী গুহুহ আসিয়াছিলেন। ৫০'৫১/৫২

अन्तानोनाया' धर्य, षः

ঠাবুৰের অন্তৃষি কামার পুরুরে অবস্থান কাদীন আর একটি সিচ্চপুক্ব নতাপথিত ইবার নাম গললোচন ইনি বর্জমানের মহাগানার সভা পণ্ডিত বশতঃ বলগেশের সর্ব্যত্র বিখ্যাত ছিলেন ইবার আর্বতি অতি কুম্মর স্বভাব অতি নির্মাণসর্বার্গ শান্ত ভাব শাস্ত্র চর্চায়ে পরমান নির্মাণ হইছেন। ,৫০৪৪

भीवसनीचनः गुरुस्तमावीऽव्यतिस्वस्यः ।
नीयमावः कदाप्रयं गास्तानन्दं न नन्दितः ॥ ४४
अनेनेन मिटदेव दपाता मुद्दासना ।
पूर्वं गास्य विचारस्य समुखं चानितः ॥ ४४
मदेवास्ति समायां वैच्योभवित निर्वतः ॥ ४४
मदेवास्ति समायां वैच्योभवित निर्वतः ॥ ४४
मदेवास्ति समायां वैच्योभवित । ४५
मदेवास्ता माम्यायां विच्योभवितः ॥ ४५
मदिव्य विक्तित साते राम्यायायाय व ॥ ४८
मतिया विक्ति साते राम्यायायाय व ॥ ४८
मतिया विक्ति स्वति । मद्दासीयित्वा । ४४
मतिवा व्यत्यायायः स्वतः य विच्यतिम्हान् ।
स्वतिन्यायायायायः स्वतः य विच्यतिम्हान् ।

This pendit Padmalochens, was very gentle, honest and agreeable by nature and loved study and teaching of shastras. He was given a boon that he would surely defeat his opponents in a

चो गै रासकषासामवतम्

चन्त्राबीनायां १वं च.स

debate if he had washed his face before the commencement of the debate. Accordingly he was always the winner. When Thakur came to know that the pandit was coming to hold a discussion with him, he kept all the pots empty and waited to have the fun. On entering the room of Thakur, the pandit became surprised to find all the pots empty. He wondered how the secret of his success which was not known even to his wife could not be known to Thakur. So he felt himself defeated and left the place with all humility and respect to Thakur. 54 to 60,

বশাত্ৰাদ :--

এই প্তিচ ইন্ট্যেবেৰ নিষ্ট ইটাত এইরপভাবে এখটি বর পাইরাছিলেন বে তুমি পণ্ডিতবর্গের সহিত শার বিচারের পূর্বের যদি নিজের মুখ্যপুদ বিধোত করিয়া সভাখালে যাও তবে তুমি সভাখ সকল শতিতকে পরালয় করিতে পারিবে। অতএব এই পদালাচন প্রতিত পূর্বেরজক্যপে সর্বসভাব ক্ষমী হইছেন। ৫৫৫৬

ঠাকুর পদ্মলোচন পণ্ডিত আমার গুবে আমিবেছেন জানিয়া গাড়ে ঘটা কলসা প্রভৃতি বাবদীয় অসপাত্র জন শূন্য ইতিয়া আনন্দ মনে অবস্থান করিছেছিলেন। এমত সময়ে পদ্মলোচন পণ্ডিত ভগবান শ্রীরাদকুষেবের গুবে প্রবেশ করিয়া জল পাত্র সকল শূন্য মেবিয়া আভিশন্ত আশ্চর্যাধিত ইইয়াহিলেন। ৫৭.৫৮

चनानोनायो धर्य पः

এবং ভাবিচাছিলের আমার ইন্টানেরভার প্রকৃত বার আমার পত্নী পর্বায়ত জানের বা অত্তরে যে কারণেই ব্যাক ইনি বরন আনিহাছেন অত্তরে আমার নিশ্চিত চপে ইবাই বাবলা হুইতেছে লা ইনিই আমার হুটাদেব। ৫৯

তৎপত্তে সেই মধাপতিত ঠাতুরতে ইন্টালসভা চাত্রে শ্বর অভি কবিলা ঠাতুরের অনুসার লাভে কুডার্গ বইলা নিম গুলে বাইলা-ফিলেন। ৩০

राष्ट्रं इन्द्रास इत्याचेत्र चाम गोरोल चिन्डदाः।
सन्य चेतन्य पुरुचेविच्यानो देव गलितः इ ४१
न्योडुगांभव्यं क्राम्ये स्वयक्षां भव मुन्दर्से।
सन्या मां पुरुचासाय भवित चुर्चः दिनस्वयः इ ४१
क्राच्या वाच्या चोग गलितः।
हेतुना येत्र क्राम्यं वाव्यव्यत्तेने स्वयः इ ४१
प्रच्यान्य काटरागित्र भूत्वा होमः चकार मः।
किन्तु मदिन्नगार्य्य कार्यस्याः चवाभवत् इ ६४
परिच्न पर्यदि स्वयः ज्ञान गर्यमस्ति धकः।
परिच्नायं क्राम्यः होसः चक्राम्यः इ ६४
परिच्न पर्यदि स्वयः ज्ञान गर्यमस्ति धकः।
परिच्नायः इ ४१
परिच्नायः सम्यायाः स्व स्वयः समुप्तायम् । ६४

In the village of Indas near Kamarpukur there was a pandit named Gouri who was famous for charms and spiritual power. He used to worship his own wife as Goddess Durga for three days

अन्तानीलायां ४घे पः

during Durga Puja Festival He also could hold burning wood on his palm without being afflicted by fire. When he would take his seat with the loud shout of "Hare Re Re," in the assembly of pandits all would tremble with fear. 61 to 66.

বঙ্গান্তবাদ :—

বাঢ় দেশে অর্থাৎ কামার পুকুরের অনতি দূরে ইন্দাস গ্রোমে গৌরীপত্তিক নামে দৈবশক্তিতে মন্ত্রসিক বিধ্যাত অ্পণ্ডিত বাস করিছেন। ৬১

এই গৌরীপণ্ডিত পণারদীয়া হুর্গা পূজার সময় সপ্তমী অফমী ও মুবুমী ডিথিতে নিজ পত্নীকে হুর্গা ভাবিয়া পূজা করিছেন। ৬২

জগদধার কৃপার অথবা যোগদক্তি বনতঃ কিবা বে কোনও হোগ দক্তিতেই হোক নিজ বাম হস্তহল কার্তরালি ধারণ পূর্বক কেই সকল কার্ত শ্রন্থলিত করিয়া স্থত বিয়া যথাশারে যোম করিতেন।

আ-চর্যোর বিষয় এই যে তথাপি তাঁহাব হত্ত সেই অগ্নিডে দক্ষ হইড না। ৩০৬৪

এবং এই গৌনীপণ্ডিত পণ্ডিতগণের সভায় জান গণেলের মৃতি ধারণ করিয়া হারে রে রে এই শব্দটি উচ্চারণ উচ্চেম্বরে বলিতে বলিতে সভায় বনিলে সেই সময় পণ্ডিতবর্মের হৃৎকল্প উপস্থিত হইত। ৩২/৩৩

> चतोऽस्यैव नथन्तस समायां भवति भुवः। एवः सर्वे सभायां स योष्ठ समान साप्तवान् ॥ ६०

चन्यनीनायो ४र्घ च

सोऽयं योतामकणास्य तह प्रेण यदा विगत्। यह समादिव स्वोध्ययं क्रत्यावति । ६८ पिन्डत स्क्र्यासक्ष मुक्षपं क्रत्यावति । एवं सगवतः स्पर्या दिष्टरेव स्वष्यकः ॥ ६८ मत्त्रा स्रोणी द्राम क्ष्यां विद्यायाः गणानमः गलसन्तो भवदास्य साहित् मिणवस्यतं ॥ ०० मस्ये विद्यविनायाय मस्ये सङ्क्रतं हित्ये। मस्ये भगवति तुम्बं गणाधिवस्य समः ॥ ०० पामाङ, श्रीकल्पनायाय मस्यः स्वा प्रदा्त सम्योधनायाः । ०० पामाङ, श्रीकल्पनायाय स्व प्रदा्त समुग्डाहित बोल पुरः। वालियक्ष स्व तिन्दु मीनि इर्गाङक्तोष्टरायः ॥ ०२

Hence, he had always the undisputed superiority in every meeting and would win the highest honour. But when he entered the room of Thakur with his loud shout, Thakur pressed his shoulders with a more louder shout. By the touch of Thakur, Pandit Gouri felt that Thakur was none but his own presiding deity, Gajanan. So he fell at the feet of Thakur and prayed, "Oh lord, I bow down to you who relieve us of all our difficulties and give us all happiness."

चम्तांनीनामां ४ र्घं धःस्त

অতএৰ সৰুল সভাতেই গোৱী পলিতের জন্মপাভ হইছ। এই রূপভাবে তিনি সর্বত্ত সর্বল্লেষ্ঠ সুত্মান লাভ কবিতেন। ভিণ

কিন্তু গৌরী পতিও বেদময়ে ঠাকুরের গৃহে আনগণেশের মূর্তি বারন করিয়া প্রবেশ করিয়া ছিলেন সেই নময়ে ঠাকুর গাঁওতের অপেকা আরও উচৈত্যব্যে বাবে যে বে অনি করিয়া পতিতের ক্ষম্ভে আরোহণ পূর্বক পতিতকে জুণা ভরিইছিলেন । ১৯৮

এইরণভাবে ঠাকুরের অন্তর্গ্রন্থে এবং উাহার স্পর্ণনাত্তে ঠাকুরকে সাকাং ইউদেব অরণ গণগতি জানিত্র। গলদেশে বত্তের সহিত অঞ্চারক করিতা গাউদেশ প্রথম পূর্বক এইরভাবে তব করিত্ব। ভিলেব। ৬১।৭০

হে সর্বান্যলের আধার বিশ্ববিনাশন গণাধিপতি আপনাকে পুনঃ পুনর্বান্ত নমস্থার করি। ৭১

হে ভগৰান ঐরামকৃকা দেব আপনিট পাল অন্ত্র্ন বর্মতা ও একটি গলস্থা ধারণ পূর্বক বিরাজিত আছেন। এবং আপনার লিরোদেশে বাবদীয় সাধন ফলের বীজ বারা পরিপূর্বিভ রক্তবর্ণ বিক্রম ত্রিনমন মন্তকে নবোদিত চন্ত্র, হারাদি ভূষণে বিভূষিত জ্যোতির্ম্মণ হতিমূত আপনি আগাকে একা কয়ন। ৭২

> नमी भगवते तुष्य 'बद बेचाय वेषते । शोधानामनुकामार्थ भागोऽहि प्रथिवोतरी ॥ ७३ स्तुत्व व 'बोरामक्रम्य' महावा गरनारदा हिता । कामाम स्वज्ञियागर्थः शोगीरी पण्डितोस्ट ॥ ७३ प्रयुक्तामा गुणवता 'बासूना' सम्पेतसा । सम्बं यामेन संस्थि समझक्ष्यः स्वतः 'इटि ४ ०४ -

ः चन्त्रासीन्।यां धर्षः च यातितेवा क्लंगायं तत्त्वरोष्टे सहासति । - यदिकविकित जन साकुर पुरिएक्टिति ॥ ०६ भविष्टं जनस्य हम्याचित गति कव । शुरुवेद सोषणन्त्रस्थ ठाकुर स्तसुग्वर ॥ ०० सोवत्य यच्यादित गुणी विश्वसः स गुणी मृतः । चतत्त्व, ग्राष्ट्रा वाक्टम्सु स्वस्तु पुज ययोदितम् ॥ ००

Thus, efter paying all homage to Thakur, Pandit Gouri left the place with his followers. Thakur used to go to visit all talented persons. If somebody would protest against such visits and say that for prestige's sake Thakur should not call at any body's house without invitation, Thakur would reply that men of lasting qualities and virtues were always honoured. 73 to 74

বঙ্গান্তবাদ :---

হে বেল গোচৰ ভগৰান জগৎ কঠা আগৰাকে নমস্বাস কৰি। আপনি জীৰ সকলেন্ত উদ্ধাৰেত্ব জন্য পৃথিবীতে অবভীৰ্ণ হইবাছেন। এইত্ৰপ ভাবে সদগদ বাকেয় ভগৰান গ্ৰীৱামকৃষ্ণ দেবকে তব কৰিয়া শিক্সবৰ্গেন সহিত গৌনী পঞ্জিত নিজগুৰে গমন কৰিয়াছিলেন।

। দ্ধ্ সদগুণাথিত সাধু,স্মদ্দী পতিতগাণর দর্শনার্থে ভগবান গ্রীরাম-কুক্ষ দেব স্বয়ং-প্রত্যেকের গুড়ে বাইডেন। ৭৫

এখনা যদি কোন বিভাবা শ্বাপীয় ঠাবুৰকে কহিতেন যে আপনাৰ মত লোক একপভাকে অনাহত হইছা অন্যোধ গৃহৰ

- घन्तासीसायां धर्म चः

ৰুৱা আমাদেৰ কেমন মনে হয়। এইক্লপ ক্লা শুনিয়া ঠাতুর ৰুপ্তিনে।

দেখ হে বাপু বার প্রচুব সদ্তণ আহে তাহাকে গুণী বলে।

■ বিষয়ে শাল্লবাক্য বাহ। আহে তাহা ব্লহি লোন। ৭৮

सुक्का कि सवया क्का सवी ग्रन्थां मुक्कया ।
भवित् परगुषमाको सकीयानिय नेतरः ॥ '८८
सतीइक' सञ्जनगुष्पात् यकीतुः व्यवतां गतः ।
'तरसायकार्षा देवैन्द्र, विश्व सातरादयः ॥ ८०
एतेवां कोटमचाचितं गुण्यसः तदाधितुः ।
'तत्तत् सकोकः' यचकासि रक्षलोभाग्य निचितं ॥ ८६ ,
'यतः सत्तक्षलाभाग्य सानवैर्यव्यतां सदः ।
'सत् सक्षलं निका कोडीय सानुष्यं नाभि विन्दति ॥ ८६
लहोकः 'त्रीभाग्यता भक्त सुविद्ययोवयः ।
सत्तक्षलं निका यानुष्याताः स्वतास्त्राः ॥ ८६
स्वर्यास्तरस्त्रायो स्वर्याः स्वराः ।
विद्यासरासन्त्राये ॥ वैद्याः गुटाः क्षित्रोइन्यकाः ॥ ८६

He also said, "Pearl can take in the red complexion of labs flower but the latter cannot imbibe the whiteness of the former. It is only the great man who can appreciate the virtues of others. I am eager to appreciate the talents of talented men. It is why I go to see such great personalities as Maharshi Debendra Nath, Keshab Vidyasagar and others. Without good companion.

चन्त्राजीलायां ४र्थ यः

रत स्ताः प्रकाय स्वरितः स्वस्मिन् युरी युरी।
वश्चीमत् परं प्राप्ता स्वाष्ट्र कायाधवादयः ॥ ८५
ह्यपर्व्वा वन्तिवंत्रीमयवाव विभीषयः।
सुपीवोश्चनमान् व्यचीनकोप्त्रभी विषक्षपयः। ८६
व्याधः कुञ्जा स्रजीगीच्योवच्य पत्यस्त्वव एवर्षः।
तत्राधाताः वित्रवण नोपासीत मश्चमतः। ॥ ८०
स्वतास्त्रात तपको सत्वक्षात्रम्मात्रातः।
पत्र सत्वश्चमहिमायभ्यापत्रीतः।
पत्र सत्वश्चमहिमायभ्यापत्रीतः।
पत्र सत्वण्यस्य साधोः व्यवस्यि भीः।
स्वस्यत्र सम्यानं नावमानन कुष्यति।

अस्यातः सम्यानं नावमानन कुष्यति।
अस्यातः सम्यानं नावमानन कुष्यति।

Twastra, Kayadhu Brisaparba, Boli, Bana, Maya Vibhishana, Sugrib, Hanumona, Riksha, Gaia,

अन्त्रामीमार्था प्रयोग

Gridhra, Kubja, woman of Erajadham and others who had not studied the Vedas, nor acquired any merit i through austerity or penance attained salvation by the virtue of their companionship with me only. Such is the fruit of good companionship. Now I tell you the virtues of a holy man. He who never feels himself elated by honour, nor gets angry when insulted, nor utters harsh words in anger is a good or holy man. 85 to 90

ৰঙ্গান্তবাদ :---

ইহার পর ভোষাদিগুকে সাধু বা খল্জনের লক্ষণ বলিতেছি শোন। ৰাহা শুনিলে সংগার যাতনা সমূলে বিনাশ হর। ১৮৯

বাঁহাকে সম্মান করিলেও আনন্দিত হন নাঁ। অপমান করিলেও क्लोर करतम ना या क्लूक हेरेग्रा क्थनक क्रिन क्रिन क्या. वरणन ना ।

ইহাই সর্ব্বোত্তম সাধুর লক্ষণ। 🗫 🐪

Pro Pro Brown पामान पोड्यित्वापि साधः सुखयते पर । क्रादयुवात्रितान् हची दुःखच सहते स्वयः ॥ ८९ यत् प्रवादां भवेत् प्रकोहस्यान यमद्यां न । पाप्स हः स्पर्य नास किमहो साध्यस्यमः ॥ ८२ साधना बदयो बन्ती वाचीवीनः सनातनाः । वसीच्यानि केसीनि यतः साधुइ दिः स्वयः ॥ ८ई अती दुःसङ्गसुत्रस्यस्त्रसम्बद्धसम्बद्धसम्बद्धाः सन्त एवास्य च्छिन्दन्तिमनोञ्चारङ्गमुर्ज्ञिभः । ८४

हर पूर्व शास्त्रकार है। इति जीरामिन्द्रसन्दर्श सिवतीर्थ विरुचित जीथीरामक्ष्य भागवते

असीनीनायी हर्ये अर

षारमञ्चलो संज्ञितायो चन्यानीनायांचतुर्वोऽध्याये श्रीसारदा देत्या, स्वामि सान्त्रिष्यनाम स्तया विद्यासागरादि वडु पण्डितेवाचा मन् सङ्गेयदेयस्य सर्चितः ॥ धः ॥ धः ॥

He troubles himself to bring pleasure to others, just as a tree suffers to do good to its parasite creepers. A mon becomes respectable, immortal and free from all sin by virtue of good companionship. Therefore, all wise men avoid bad companions and accompany the good. 91 to 94

Here ends the fourth chapter of Antyalila of Sri Sri Hamakrishna Bhagabatum written by Sri Ramendra Sunder Bhakitititha. चन्तालोलायाः पश्चमोऽध्यायः । श्रः १ ।

वदिता चेव यहवी विच्छणाः
श्रोरामकणायः न चास्ति प्रिधणम् ।
वेदे पुराणे चातु तस्य मन्तयो
मतदयं मेतवस्ति मयोष्यते ॥ १
कनी न ते वे जगतां परं गुव पुरायया थे वस्तियं मामिनः । विद्यास्ति । वेद्यास्ति । प्रवासि । वेद्यास्ति । वेद्यास्ति । वेद्यास्ति । वेद्यास्ति । व्यास्ति । व्यस्ति । व्यस्ति । व्यस्ति । विद्यास्ति । विद्यास्ति । विद्यास्ति । विद्यास्ति । विद्यास्ति वाति । ॥ व

It was said by some pandits that Sri Rama-krishna was not conversant with the Vedas, the Puranas and the Tantras etc. It was not correct. Those who are fond of earthly pleasure cannot know God from whom the Vedas, the Puranas etc. have emanated for the well-lare of humanity. They are void of intellect who can say that the Divinity whose a particle of intelligence can enimate the world to move and work is ignerant of Sanskrit language. I to 3

चन्त्रालीलायां ५म वः

অধ্যায়ে ঠাকুরের পুরাণাদিতে কিরুগ জ্ঞান ছিল ভাহা বলা হউতেছে। ১

এই কলি মুগে দ্বিভ অন্তঃকরণ যে সকল ব্যক্তি কেবলমাত্র রাফ বিষয় সকলকে অর্থাৎ আৰু চন্দ্রন ও বনিভাগি ভোগা বস্ত সকলকেই অতি প্রিয় ধলিয়া মনে করেন। তাঁহায়া ভগগন ছইছে জগতের মল্পের জ্ঞান কে ক্রান্ডি পারেনা। ২

নুক্তিক প্রমেশ্বর ভগগনকে জানিডে পারেনা। ২

এর: ভগবানের অভি স্কন চৈত্তাংশ বিদ্ধ হইয়া জীবগণ বৃদ্ধিত্বতি লাভ করতঃ কর্মা করিছে সমর্থ হইতেছেন; সেই বিজ্ঞান মন অক্তপ ভগবান শংস্কৃত বাক্য জানেন না এইজপ বাক্য পাগলেয়াই বিদ্যা থাকে; ৩

> वैद्युच्धः ठाकुरोऽध्याद्यभक्त मेकानितन कवित् । सिंह भक्त गवर्यायायारितः पदमोऽधुना ॥ ४ भक्त नोक्तः पद्यति किं मूलं वानृक्तिरेव द्या । ततः योठाकुरेवकिः मूलमेव पदस्य भी ॥ ५ तत्त्वः त्या प्रवरः शिष्य मनस्येवः व्यक्तित्यत् ॥ ६ यत्किविद्यते पापायां जानः ग्रेऽक्ति स्वितिरंदतः ॥ ६ उत्तुस्स्यापितदः ॥ भीति नास्त्रवः सम्यः ॥ ० विद्यवः प्रवत्ते यक्तिनीस्त सम्र भ्रथः ॥ ० विद्यवः प्रवत्ते प्रवित्तियां प्रवित्तियां स्व

प्रनेखनीलायां प्राप्त अ:

Once Thakur asked his favorite disciple, Baikuntha to read out the episcde depicting the life of Sabari, a holy devotee. Baikunth asked, "Should I read the original in Sanskrit or its translation in Bengali?" Thakur asked him to read out the original story in Sanskrit. At this, Baikuntha thought, "I, and so also Thakur, have little knowledge in Sanskrit. However it will not be wise to disobey Thakur. So I should read out the original in Sanskrit." Thakur understood the mind of Baikuntha. 4 to 9

বঙ্গাতুবাৰ :---

ঠাকুৰ একদিন প্ৰিয় ভক্ত হৈ কুঠনাৰ সায়ালকে ৰলিয়াছিলেন। ওহে সায়াল এখন দিছ ভক্ত শ্ৰমীক চৰিত্ৰ পঠি কর। সায়াল বলিয়াছিলেন মূল সংস্কৃত পঠি কয়িব না বাংলা অনুবাৰ্ পঠি কৰিব। ঠাকুৰ বলিয়াছিলেন তুমি মূল সংস্কৃতিই পঠি কর। .৫

শিল্প প্রবর্গ ঠাকুদের কথা গুনিয়া মনে মনে এইরপ ভাবিয়াছিলেন দেব ভাষায় আমার জ্ঞান অভি ক্ষুত্র ইবং নিশ্চিত। ,অভ্যন্ত প্রবিধা কংকৃত শাক্রে ঠাকুরেরও তক্ষেপ অভন্তর আমানের, উভয়েরই বে আ বিষয়ে অভি অর জ্ঞান এবিয়নে নিফলেন্দ। বিশ্বস্ক সংস্কৃত প্রাই পাতে শক্তি নাই ইবং বধার্থ সভা / ভাবিশি ঠাকুরের আনেশ যদি পাচন নাক্তি ভাষাতে ভাষা ১ ইচার না । ভাগান

অতএং আমি মূল সংস্কৃতটিই লীঠ করি । এইরূপ নিশ্চয় করিলে অন্তর্যামী ঠাকুন অভি প্রিয় নিয়ি টবর্কুট্টনীনিকে বলিবাছিলেন ওং বংস আন্ত ভৌমার নিকটে আমার লবীকা উল্পিক্ট ইইল। ১/১০

अन्तानीनायां ५म अ:

বঙ্গানুবাদ ঃ---

এই পরম পবিত্র রাময়ণে ভয়তর অরব্য কাণ্ডে সন্তচযারিশে অধ্যায়ে মহবি বাজকী মুনি শবরার সর্বোবন সাবন ও বিশ্রত্ব চরিত্র বলিয়াছেন যে সাধনার কলে সেই সময় শবরী শ্রীরামচল্লের কুপায় অভান্ত ভুগ'ভ বিলিট পুণ্যবান ব্যক্তিবর্গেরই বাসভূমি দেবালয়ে গমন করিয়াছিলেন। ১১১১২

সেই অধ্যাতে যে সৰুল প্লোক আছে দেইগুলি আমার মুধ হতে শোন। থে রামারণ শবরের মুধ হইতে শবরী প্রবণ করিয়া প্রবণের ফলে সাকাৎ প্রীরামনন্দ্রর দর্শন লাভ করিয়াহিনেন। ১৩/১৪

সেই জীরামচন্দ্র লক্ষণের কহিত সূত্রীবের অস্থসভাবে বাইতে
বাইতে পশ্পা নাবে পুক্রিনীর পশ্চিব তীরে বাইরা সেই রামে
শ্বনীর পবিত্র অপ্রেম ক্রেভিচাছিলেন। ১৫

तीतमायम माधाद दुमे पंदुमिराहत'।
द्वरस्य ममिप्रश्नली शवरो मभ्यपेयतः ॥ १६
तीहहाम् तदाविका धम्तवाय कतावृत्तिः।
पदीजवाद रामस्य क्ष्यणस्य च धामतः ॥ १०
यादमायम्भीयवः स्वर्णे प्रश्नले प्रशाविषाः
तमुग्रथमतीरामः यमभी प्रश्ने स हिनां ॥ १८
वाचिनं निर्वतं ताविद्याः क्षित्तं वर्दतं तथः।
क्षित्रतं गुरु गृष्णसन्ता चाद भाषिन ॥ १८
वाचिनं नियतः क्षीय पादार्य तयोचन।
क्षित्रतं नियतः प्रशाविका मन्यः सुक्तं ॥ २०
समिण तावशि एका सा विद्या विक्र समाता।
स्राच्यं स्वर्णी हता समाता।

अन्तालीलाया ५म अ:

Rama and Lakshmana approached Shabari as they passed through enjoying the beautiful scenery of the place. Sabari fell at their feet and welcomed them cordially. Sri Ramachandra enquired, "Have you any grievance? Are you doing well with your penance? Have your services to your superiors been fruiful? Are your habits moderate and controlled? Have you gained your peace of mind?" On hearing this. Shabari replied. 16 to 21

বঙ্গান্থবাদঃ—

বছতর বৃক্ষ বেষ্টিত গবিত্র আপ্রামে গ্রীরামচন্দ্র ও লক্ষণ প্রবেদ পূর্বক আপ্রমেষ চতুদ্দিকে অতি মনোরম দৃশ্র বর্ণনি করিতে করিতে শবরীর সন্মুখে উপস্থিত হইয়াছিলেন। ১৩

তথন নিভা শবরী তাঁহাদের ছই জনকে বেখিয়া উঠে গাঁড়াইয়া ভগবান শ্রীরামচন্দ্রেয় এবং জ্ঞানাবভার লন্মধের পাদপর একে ক্রিয়াছিলেন। ১৭

এবং বধা দাত্র পাত অর্থা ও আচমনীরাদি বিয়াছিলেন। এইএপ ভাবে পুলিত শুরামচক্র ধর্মচারিণী সন্মাদিণী শবরীকে বনিক্র-ছিলেন। ১৮

হে শবরী ভোষার বিশ্ব সকল দুরীভূত ব্ইরাছে ত। সেমার তপজা শ্রেডিদিন রুখি পাইভেছে ত।

তোমার ক্রোধ উপদ্দিত হইয়াছে ত। জাইনেরে কংম্ম কারিতেছ ত। তোমার অপস্থার নিয়ন কংম্ম বংক যে অনুষ্ঠান अन्तानीसायां ५म अः

করা কর্ত্বর ভাহা হইডেহে ত। ভোষার মন সর্ববদা আনন্দে আহে,ত। হে মুন্দর ভাষিণী ভূমি গুরুসেবার ফল ভগবানের

মর্শন লাভ করিয়াছ ত। ১৯২• '

দিছ যোগীদিদের ও সমাদরণীরা সিদ্ধা শবরীকে প্রীরামচন্দ্র এইরপভাবে জিজানা করিলে বৃদ্ধা শবরী প্রীরামচন্দ্রকে বিদ্যাহিদেন। ২১

ष्रध्यमाभा तर्पाणिक स्तव रूक्य नाम्मया।
अय मे सकतं जन्म गुर वसपुप्तिताः २२
पदा मे मफतः तमं स्वर्गयं व मविष्यति।
व्ययित नरे राम प्रतित प्रस्पय मा १२१
तन्नाः चन्नाः सीम्प्य प्रता सीम्प्यत् मानव।
गमिष्यान्यच्याः हलीकान् वत् प्रस्तिदिन्तमः ॥ २४
पत्तव स्त्रीक मानका व्यवत् सात्त् व्यविद्याः
यवत् द्रीक मानका व्यवत् सात्त् व्यविद्याः
यवत् द्रीमस्वाद्यं सीकाम्बेरी मयोदिताः ॥ २५
सन्ताद्यं द्रीकाम् सितावाद्यं व्यविद्याः १२६
सन्ताद्यं द्रीकाम् सितावाद्यं व्यविद्याः १२६
सन्ताद्यं व्यविद्याः सीनवाद्याद्यं । २६

कार्ययेकाय अनुसा सुन्वेतोक मलावह । हात्रि प्रश्लोकादारभ्य षट्ति याविध पुत्रक ॥ २७

To day I have attained the end of penance by your appearance before me. My life have been worth living, and I feel myself blessed." I have now told you from the fourth to thirteenth verses narrating the conversation between Ramachandra and Sabari. There are many other

धन्तालोलाया' ५म चः

verses of which I shall now tell you the concluding ones, extending from thirty-second to thirty-sixth verses." 22 to 28

বঙ্গানুবাদ :-- '

হৈ ভগৰান আপনাল, দৰ্শনেই, আজ আমি সিজি লাভ কৰিলান।
আমার জন্ম সার্থক হইল। গুরু পুদ্ধার ফল পাইলাম। তপজা
কফল হইল। আজ জানি নিশ্চর বের্গে বাইব।, হে পূর্ব জন্ম রাম
তুনি সর্বব প্রোঠ দেবতা। তোমার দর্শন মাত্রে জীব মুক্ত হয়।
২২।২৩

रा२७

হে দম্মান দাতা শুভ দর্শন রাম। তোমার ,বরুলময় দৃষ্টিছে আন্দ্র আমি পবিত্র হইলাম। হে শত্রু ভাগন রাম আন্দ্র আমি ডোমার অনুত্রহে ভগবলোকে অর্থাৎ বৈকুঠে গমন করিব। ২৪

আমি তোমাকে চছুর্গ শ্লোক হতে ১০ অয়োদশটি শ্লোক পর্যন্ত শবহীর সহিত ভগবান প্রীরামচন্দ্রের কংখাপকথন বলিদাম। ২৫

হে পুত্র ভোষাকে যে সকল প্লোক বলিলান ভাষার নধ্যেও অনেক প্লোক আছে পেগুলি এখন বলিব না। সংগীর শেযে যে সকল প্লোক আছে সেইগুলি বলিতেছি তুমি শোন। ২৬

বে সকল শ্লোক গুনিলে পাপ নাল হয়। কেই লোকগুলি ৩২ বুজিল শ্লোক হতে আরম্ভ করিয়া ছত্তিশটি শ্লোক পর্যন্ত। ১৭

तपोपलात् मवर्था हि सर्वारोहचसुन्तमः । यस्मिन् युत्ते नराषां वे स्वर्गः सुनिकटोप्रदेत् ॥ २८ तासुवाच ततीरामः भवरोः समितवतां । स्वर्षि तीऽहः तयाभद्रे गच्चकामः यया सुस्र ॥ २८ श्वन्तानीलायां ५म प:

इरयेवमुक्ता कांटला घोन्काचा (चनुत्तातातु रामिण्डलाकान इतामन ह २० ह्वनत्त्रायक सद्दामा कांम्येवकमाम सा । द्विच्याम्य चरातव वसून विद्यदम्म । द्विच्याम्य चरातव वसून विद्यदम्म । द्वाराज्यन्तो त देश विद्युत्त सीदामनी यया ॥ ३२ यवते स्कारामानी विचरन्ति सक्वयं यः । तत् सुचया यवरीस्यान कांगामाल समाधिना ॥ ३१

"By virtue of her penance Shabari attained eternal bliss. Those who listen to this story become also blessed. Rema said to her, "Dear lady, I am very pleased with you. You may take your course as you like," At this Shabari cast herself into fire. She became transformed into a heavenly body and went to the heavens,"

28 to 33

अन्तरनीनाया प्रम ष

নিল দেহটিকে হোমাগ্রিতে বিসর্জ্ব দিয়া প্রম্বলিত আগ্রির মত দেহ ধারণ করিয়া অগারোহণ করিয়াছিলেন। ৩০

পরস্ত থানীর বন্ধ অলকার মাল্য ও চন্দনাধি বারা বিভূষিতা শবরী অভি ফুলর দেহ ধারণ পূর্ববক দেই প্রবেশটিকে বিহ্যাতের আলোবের মত আলোবিও ভরিয়াছিল। এবং পূজালা মহর্ষিগনের স্থানে অর্থাৎ কর্যে জ্বান লাভ করিয়াছিলেন। এইরপই শবরীর অলোভিক ভণজা। ত১।৩২৩০

ठाकुःस्य मुखान् श्रत्या याच्या याक्यान्यता यतः।
परग्न कय प्रेमेपां सःसा स्वत्त पर्वतः। ॥ ३४
श्रीकारामक् मं त्याच ठाकुरः स यदत्वको।
स्वत्याचया महत्त्व च हृष्टः केन कुविचन् ॥ १५
यवा च "काममारि चारहानि प्रवत्तवा ।
सस्राच्य माहत्वाचा नावः वत्तु सस्तुत्तवा ।
स्याच्य माहत्वाचा नावः वत्तु सस्तुत्तवा ।
स्याच्य माहत्वाचा नावः वत्तु सस्तुत्तवा ।
स्याच्य माहत्वाचा नावः वत्तु सस्तुत्तवा ।
स्याचिय सामान्य स्वत्ताच वक्षपत्तिः।
स्याच्यामान्य स्वत्ताच वक्षपत्तिः।
स्याच्यामान्य प्रमामान्यादिकः युतः।
स्याच्याद्वाचा प्रमामान्यादिकः युतः।
स्याच्याद्वाचा विक्रमण्डस्य वः॥ १८

Hearing all these from Thakur, his disciple was struck dumb. He wondered how Thkur could recite so easily the Sankrit verses with their numbers. Thakur again soud to him, "I have kept

चन्तालोलायां ५म पः

in my memory all these Shastras including the Vedas, Samhita, the Ramayona, the Bhagobat etc. which I have heard from Pandits who had come here." 34 to 39

স্বাত্তবাদ:--

ঠাকুরের মুধ হইতে এইজন সংস্কৃত প্লোক শুনিয়া নিয় ক্ষাব্ ক্ষাব্য বোধার মৃত ইইয়া ভাবিয়াছিল। ঠাকুর এই সকল প্লোক ক্ষাভাস করার মৃত বিভক্ষভাবে পাঠ করিলেন। পরস্ক প্লোক সকলের সংখ্যাই বা কিরণে জানিতে পারিলেন ইহা ক্ষাব্য আশ্রুম্য ব্যাপার বন্দ্রিয়া মনে হয়। এরেপভাবে পার্যভাস করিয়া মনে রাধ্য ক্ষেত্র ক্ষাব্য পারে নাই বা শুনেও নাই । ৩৪/৩৫

জোৰ নামৰ জলীয় কীটের মূৰে চুন পড়িলে বা দিলে বেমন ভার তংক্ষণাৎ মূব বন্ধ হইরা যার সেইরূপ আমার মূব আর কথ

বলিতে পারিতেছে না। ৩১
ঠাকুর বলিলেন দেব হে বারু! এই দক্ষিণেশরে ভোমাদের মন্ত
ইয়েন্দ্রী নিন্দিত জানিবার পূর্কে বে সকল পণ্ডিত আদিরা
বাবিতেন ভাবাদের মূব হুইতে বেল বেনান্ত সংহিতা বামাদেশ
মহাভারত শ্রন্থতি ধর্মনান্ত যে সকল শুনিরাহি। সেই সকল
শামার মনের মধ্যে অভিত হুইরা আছে। ৩৭০৮৩০

ततः पुन रिद' वाक्य सुवाच ठाजुर स्तदा । वेद पुराच माप्तानि शृनुषात् कर्णवर्षः ॥ ४० परमा तन्त्रीक्षदिमा सावधेत् साथकीत्तराः । प्रायमाञ्चित् कसियुगे सन्त्रें देवाः धवासवाः ॥ ४१

चन्त्रालोलायां प्रम भः

निद्विता इभवन् किन्तु दाविती जावतः सदा। जगदम्बा सम माता कानी केवल्यदायिनी ॥ १२ श्रीरामक्कणो मगवानिति में नियितः मतम्। दाधका समनुष्यानात् एक्यं प्रात्ति स्थयः ॥ ः १ पुनत्यवसुकोऽङ ताकृष्यः महावना। । ११ पत्तिः करः प्रयद्ये व चालको यदि गण्यति ॥ ४४ न तथ्य प्रताहितिस्ति तिन स राचितः। । इहं व श्रीठाकुरस्य सामात् श्रुतिस्यस्य स ॥ ४५

"Those who worship the Goddess with undiverted concentration do not listen to the Shastras. In this Kali yuya, all gods and goddesses except Goddess Kali and Lord Ramkrishna are asleep. So those who are devoted to these two become blessed. The child who goes along holding the hand of his father has no fear of falling down." 40 to 45

ক্যান্তবাদ:-

পুনরায় ঠাকুর বলিলেন উত্তম লাগকগণ বেদ পুরাণের কথা কাবে শুনিবে আর ডল্ল মন্ত্র মধ্যে করিবে। ৪০

এই কলিবুগে ইক্রাদি দেবতা সকল প্রায়ই নিজিত থাকেন।
কেবলমাত্র জামার মাতা লগদথ। কৈবলাদায়িনী কালী আর স্নামুক্ত
ইহাবাই লাগ্রত আছেন। ইবাই আমার সিদ্ধান্ত মত। ৪১।৪২
সাধকগণ আৰু পর্যান্ত সাধনা বারা ইহাদিগকেই প্রত্যক্ষ করিছে-

अन्त्यनीसायाः ५म अः

ছেন। ইহাতে বিছুমাত্র সন্দেষ নাই। ৪৩

ঠাকুর পুনরার আমাকে বলিরাছিলেন। নালক বদি শিশুর হাত ধরিয়া যার তবে সেই বালকের পতন অন্ধ ভয় থাকেনা। বেহেতু শিতাই বালকের রক্ষক। ১৪ ;

সাক্ষাৎ শুভিধর ঠাকুরের এইরূপ দিবাশক্তি দেখিয়া প্রিয় শিব্য বৈকুঠ বিহ্নগ্ধ হইয়াছিলেন। ৪৫

पलीकिकीं सहायक्ति शियो विष्ययमासवान् । एतेनाव्य ठाकुरस्य गास्त्रक्तानं स्वीहिन्दमं ॥ १६ ये वानस्ति ठाकुरस्य गास्त्रक्तानं स्वीहिन्दमं ॥ १६ ये वानस्ति ठाकुरस्य गास्त्रक्तानं स्वीहिन्दमं ॥ १६ ये वानस्त्र ठाकुरस्य जास्त्रक्तान्यस्तिः । अध्याद्यक्तानं यर्थक्ति विषयः क्षेत्रकार्यस्य ठाक्ति गास्त्रकार्यस्य व्यवस्य क्षेत्रकार्यस्य वास्त्रकार्यस्य वास्त्रकार्यस्य वास्त्रकार्यस्य वास्त्रकार्यस्य वास्त्रकार्यस्य वास्त्रकार्यस्य वास्त्रकार्यस्य वास्त्रकारं वास्त्रकार्यस्य वास्त्रकारं वास्तिकारं वास्तिकारं

The disciple became very much surprised to see such divine power of Thakur. This showed how profound was the knowledge of shestres of

चन्त्राजीनायां ५म घः

Srt Ramakrishna. He who had raised himself far above purities and impurities abided by the rules and regulations only to set examples to teach the ways to others. One day after nature's call Thakur came back to the door of his cottage and asked a young man to wash his feet. At this, the young man said, "How is it that you who are free from all impurities need purification?" Thakur replied with a smile, "I abide by rules to bring good to you so that you may not have any reason to dely them. Indeed one who does not abide by rules is sure to be unhappy here and hereafter." 46 to 52

বঙ্গাত্বাদ :--

এইরূপ ব্যাপারে এই ওগধান ঠাকুব শ্রীগ্রহামকৃষ্ণে-বের শাস্ত্রজ্ঞান কিকুপ বেসকল ভক্ত ছানেন তাঁগারাই সহজে অনুমান করিছে

পারিবেন। ৪৬৪৭ ধে ভগঝনের শুলি এবং মণ্ডজিং পংপারে অবভান। জীহার সদাচার পাসন কেবলমাত লোকশিকা দিবার জন্ম। ৪৮

ঠাকুর কোন একদিন শৌচকার্যা শেষ করিয়া গুবের নিকটে আসিয়া একট মূবক নিয়কে নদিয়াহিলেন তুমি জল আনিয়া আমার পাশ্বইয়া দাও। ৪৯

যুবক শিল্প ঠাকুরের কথা তানিয়া বলিল বীহার নামে লোক ভক্ত হয় সেট নিতঃ তাভ বভাগ আবার তাভি বইা কিবল १ সেট মুবক শিল্পের কথা তানিয়া ঠাকুং হাত পূর্বক বলিয়াটিলেন। ৫০

श्रमाजीनार्था प्रस अ:

ওতে চঞ্চশ যুবক দেখ যদি আমি দাঁড়াইয়া প্রস্রাব করি তাহগে তোমরা শালারা দ্বরে দ্বরে মুডবে। ৪১

অন্তএব ভোমাদের মঙ্গলের জন্মই আমার এই সদাচার পালন বি কারণ স্বাচার শৃক্ত বাজির ইহলোক বা গবলোকে সুধ হয় না !

e a

अधायाध्यन्तिन सक्तो यलरास वस् ग्राचः ।
ग्रीवयेषे सदावारी देशायुक्ति प्रवस्त्ययम् ॥ ५२
दूरे दण्डायसानमां इष्टान्तर्यासी ठासुरः ।
मत्वनरं स्वकरेनैन विश्वत्य सहस्रा प्रमुरः ॥ ५८
समानोय स्व सानित्य सुनाच व्यः सद्दा श्रुचिः ।
ये कान्य कार्याणा कोकाः संस्रार स्वयन्तिनः ॥ ५५
सिपामेवसदाचार पालनः ग्राम्सस्यतम् ।
सत्त्यकृति स्वायाध्यन्ते समाविताः ॥ ५६
तेवां यह ग्रारोशां ग्रीचाग्रीचेन तिस्तः ।
भगच्यरपाञ्चुद्धा स्वीवस्त्रास् सन्वेदा ॥ ५०
नेतिक्यं स्वयाभवाद्यः सन्वेदा ॥ ५०
नेतिक्यं स्वयाभवाद्यः सन्वेदा ॥ ५०
नेतिक्यं स्वयाभवादः सन्वेदा ॥ ५०

One day Balaram Basu who was a very good devotee and a man of good manners and habits, was found to be waiting to wash himself. Thakur caught him by the hand and dragged him near to himself saying, "All these processes of purification are for them who live a family

चन्ताजीजायां ५म अ:

life and serve the will of others. But those who purified themselves by holy companionship need not think of purifies and impurities. In any state you are always pure as you remember God. In the Srimeth Bhagabat of Sukadev, Lord Krishna told his devotee Uddhab." 53 to 58

বঙ্গান্ত্বাদ :--

অন্য আর একদিন অতি পবিত্র সদাচারী ভক্ত বল্রাম বন্ধু শৌচ কার্য্য সমাপন করিয়া বস্ত্র ও গানে মৌত করিবার লক্ষ্য অপেকা করিয়া কিঞ্চিলুরে গাড়াইয়া আছেন দেখিয়া অন্তর্যামী ঠাকুর হঠাৎ নিজ হত্তে বল্রামের হত্ত বারণ করিয়া ণিজের কাছে বসাইয়া বিদ্যাহিলেন ওহে বল্রাম ভূমি সর্ক্ষাই শুচি। অত্তর্থ ডোমার শুক্ত দেখু অপুটি হটতে পারে না। বে সকল কংসারী বা সংবর্মে আসক্ত তাঁহাদেরই সদাচার পালন করা কর্ত্ত্বা। ৫৪।৫৫

বে সকল লোক সংগদ বণতঃ বিশুদ্ধ অন্তঃশ্বরণ হইরা ভগবানকেই একাস্তভাবে আশ্রয় করেন কেইসকল বিশুদ্ধ দেংধারী ভাক্তের শুচি অশুচি বলিয়া কিছুমাত্র থাকে না। তাঁহাদেয় সর্গবদাই ভগবং শুতি থাকায় সকল অবস্থায় সর্বদা শুচি থাকেন। ৫৬৫৭

मुरुः পুरुष शुक्रपरवत्र पूर्वनिर्गत सीममृत्वागवत द्याप ज्व-मृष्ठामि जेक्षवरू यदः कारान् तीकृष विविद्याहून। ८৮

> चानमिष्ठो विरस्तो वा सहस्रो वा नपेच कः। सनिहानायमां स्त्रास्त्राचरदिविध गोचरः ॥ ॥८

चलानोसायां १म चः तावत् क्रमाणि कुर्वोत न निर्विदात यावता । मत् कवा त्रवतादो वा त्रक्षा यावत्र वायते ॥ ६० अतोऽत्रठाकुरेणेवः कृतः मित्रान्त उत्तर्भाः । चिष्कारि विभेदेन गज्ञाचादः प्रदर्भागः ६१ युवकास्य सराचारः समान्ये नीक्षवान् ५५। वनवास सराचारो विविधेण पर्दात्र तः ॥ ६०

हति श्रीरामेन्द्रसन्दर अक्तिमार्ध विरवति योधारामक्रणभागवति पारमञ्चा संहिताया अगवतः श्रीरामक्राण देववत्री सारदाया स्वत्रप्त विज्ञान' पण्डित वर्षायां कतार्थी करण' चतिसस्वादि विज्ञादन' श्रीसाशीय स्वच्य कथनादिक्योऽस्वानांसायाः पदमीऽस्थायः ॥ भ्रयः।

"These who have atteined divine wisdom, or have given up all attechments or have dedicated themselves to God, have nothing to obey or abide by. Rules and regulations are for them who have attachments and no prefound faith in God. The rules of the shadras vary according to the merit, and as such the rules which the aforesaid young man should follow do not hold good in the case of Balaram." 59 to 62

Here ends the lifth chapter of Antyolila of Shri Shri Romakrishna Phogabatam written by Sri Ramendra Sundar Shaktiitaho

বঙ্গাত্যাদ :---

ক্ষানী স্থ্যাসী বা আ্মায় নিলান ভক্ত উইয়ে, বৰ্ণাগ্ৰামের বহিতুতি চটমা বিভিনিখেল লভান পুরবল হিচালে ববিংবন : ৫৯

थन्तानोत्तायाः ५म पः

যওদিন পৈর্যাস্ত বৈরাগ্যের উদর না হর অথবা ভগবৎ কথার ঐকাস্তিক বিশাস না জন্মে ভতদিনই মানুষ শাস্ত্রোক্ত কর্ম্ম করিবেন।

এখানে ঠাকুর এইজাপ বিজ্ঞান্তই উত্তম বণিয়া মনে করেন। অর্থাৎ যে ব্যক্তির অধিকার বেরূপ তিনি সেই মন্ড শাস্ত্রোক্ত সদাচার পালন করিবেন। ৩১

ঠাকুর ব্যক শিক্ষের সদাচারটিকে সাধারণের মত দেখাইরাছেন। এবং বলরাম বত্বর সদাচার বিশেষভাবে দেখাইয়াছেন। ৩২

শ্ৰীরামেন্দ্র শুন্দর ভক্তিতীর্থ নিবচিত শ্রীশ্রীরামর্থ্য ভাগবড়ে অস্ত্যুলীলার পঞ্চম অধ্যায়ে ভগবান শ্রীরামর্থ্য ধেবের সাক্ষাৎ শ্রুডি-ধরমু ও সম্বাচারাদি বলা হইল। অঃ ৫ অঃ।

रम्खनोनायः पष्ठीऽध्यायः

अध आखिद्योगात् स पूर्वाध्यम् वत्सरे प्रसुः ।
समुमाससध्यमात्रि द्वाद्य धर्मावनस्वमः ॥ १
नेतारः पण्टितवरः सहाधान सदाण्यम् ।
श्रोकेशवधन्द्रं भतं वरेणाः भोकविद्युतं ॥ २
स्टुस्तव्यक्तमृहिमने वसूत्र अकात्मनः
तदा केशव सेमस् कृतिकाता समोपतः ॥ ३
जयमोपान सेमस्य चिल्दादीया सामके ।
स्टामन वादिका सम्विध्यतः प्रस्त ध्वतः ॥ ॥
सासुनोऽपि तसुद्याने जयाम हृदयेनवे ।
एवं श्रीरामरः ज्वादा देवस्य द्वास दर्शनवे ॥ एवं

यस्यलींनायां ६४ यः प्राप्तः वेजव सेनेन पुष्यपुष्त्रप्रधावतः ।

प्राप्तः क्षेत्रव सेनेन पुष्यपुष्प्रप्रभावतः । सावभावित वाकेष ठाकुरस्य स केप्रवः ह ६

A year before the death of his mother, Thakur was very onxious to see Keshab Chandra Sen who was the femons scholar and leader of Brahms religion. At that time Keshab was residing in the house of Joy Gopal Sen in Belghoria near Calcutta. Thakur went to that place with Hriday. Keshab was much impressed by the divine and devotional words of Thakur. 1 to 6

दङ्गाञ्चार :--

ঠাকুর মাতৃবিয়োগ্রের এক বংশর পূর্বেই চৈত্র মানে তাংল সম্প্রবারের নেতা বিশিষ্ট প্রতিত নহাভাগ্যবাদ্ অভি উচ্চত্ত্বস্থ স্ক্রপাবিশ্বাত কেশব চন্দ্র দেশ মহাশয়কে পেৰিবার জন্ত ভক্তবংসল ঠাকর অভায়ে উদ্বিধা ক্রীয়াছিলেন। ১৮০

সেই সময়ে তেশবচন্দ্র দেন কলিকাতার সরিকটে বেলগবিরা আমে জয়গোপাল ফেনের বাগান বাটীতে প্রমন্থে অবসাদ করিছেভিলেন। ৩.৪

ঠানুর ক্ষয়ের সহিত দেই নাগান বাটাতে উপপ্রিত হইলে কেশব সেনও বহু পুণাফলে সাথাং ভগবান প্রীরানকৃষ্ণ দেবের দর্শনতাভ করিয়াছিলেন। e

এবং ঠাস্থ্রের ভক্তিভাবিত বাধ্য প্রবণ করিরা নিও্র্ণ প্রস্পরাণী কেশব সেনও কতিবারা আরুন্ট হুইয়ছিলেন। পরস্তু শ্রীর:নৃত্যু বেবকে ততিপুর্বাক পুলা করিয়েছিলেন। ৩৭

त्रीयोरामकपामागवतम् अन्तालीलायां ६४ अः

प्रभेद सञ्ज्ञवादी च भत्तवा करो वभूव ह ।

परस्तु श्रीरामखण्यः पूज्योमास मित्रतः ॥ ०
तेन सर्वः कविकाता बास्तव्ये ग्रीनवे स्तरतः ।

विदितो रामकण्यस्तु केयवेन ग्रग्,जितः ॥ ८
ग्रमूर्वं साधकत्तम चदित्ते दिचयेक्वरे ।

पवः नानादिग्विद्त्यः ग्रमावच्य ग्रमोस्तरा ॥ ८
ग्रमारः पूर्वेता ग्राप्तः ॥ ग्राप्तानां पूर्यंग्वद्रमात् ।

एवः त्रज्ञ समाजन्वोपित श्रीठाजुरस्य च ॥ १०

ग्रमुत्वरेव ग्रवाग्रीऽमृद्धिग्रस्य समादरः ।

ग्रजाग्रवेध्वरुत्तानां ज्ञाग्रा चक्षांस्य येन सः ॥ १९
विजयकच्य ग्रीसामो स्त्र ततः परिवर्तितः ।

स्ताः ग्राध्वमानाजन्य तत्राज यदनुषहात् ॥ १२

Keshab sen who believed in one undivided entity was much attracted by devotional approach to God as enunciated by Sri Ramkrishna, and thereupon he appreciated the greatness of Sri Ramkrishna with great regard. Soon the news that Keshab Sen had worshipped Sri Ramakrishna with great devotion spread all over Calcutta, and the fame of Sri Ramakrishna as agreat saint spread far and wide. Thakur secured a great influence over Brahma community. Bijoy Krishna Goswami who was one of the greatest exponent of Brahma religion became converted to Hindu religion, by the grace of Sri Ramakrishna. 9 to 12

योयोगसङ्ख्यामागवतम्

28°

अन्तानीसायो ६४ अ:

বঙ্গানুবাদ ঃ—

ডজ্জ কণিকাণ্ডা বাসী জনগাধারণ সেই সময়ে জানিয়াছিলেন বে কেশব সেনের মত একজন মহাজ্ঞানী ও মহাপত্তিত ঠাকুর রামস্থলকে ভগবাম ধণিয়া পূজা করিয়াছেন। ৮

অতএব দক্ষিণেয়রে একটি ভগত্না অস্তাক্ত নাধক উদিত

ইউয়াছেন ! এইরূপভাবে ঠাক্রের প্রভাব নানাদিকে পূর্বরূপে প্রচারিত

ইইয়াছিল। তাহার বিশেব ভারণ এটা যে সেই সময়ে ঠাক্রের

সর্শনার্থে পণ্ডিতগণ প্রায় দক্ষিণেয়রে গমনের ছাত্ত অতাত্ত উদ্বির

ইইতেব। এইরূপভাবে প্রাক্ষিনরাজেও ঠাকুরের বিশেব ভাবে প্রতিপত্তি

ইইযাছিল; ,এবং তাঁহানের ভারা পুঞ্জিতও হইতেন। ৯১১০

রান্ধাংশ্লের প্রচারকের মধ্যে একটি সর্বপ্রেষ্ঠ প্রচারক বিজয়ক্তব্দ গোখামী ঠাকুরের সংসর্গে আধ্বরণ্ম ও আধ্ব সমাল পরিত্যাগপুর্বিক সমাতন কুলধর্ম জ্ঞাবজন্ম গ্রহণ করিবা ভিলেন। ১১/২২

श्रीदेशिषेक्षारोद्यानि तदारक्व अशासनः।
श्रमुत पूर्वे शायस्य सश्चाशित युतस्य च ॥ ११
साधक्य सुप्रशासी व्यासी नाना कट्व्युस्टि।
दिश्विक्षार चात्रोही नाना कम समाग्री ॥ १४
सश्सीर्य सक्योऽस्त्राचि पाद समाग्रयात्।
ताभ्मणः चित्रयो देश्य शुद्धः यद्वर जीतयः॥ १५
नाम्मणा चली साना पिक्टती व्यायवाः।
सन्यासी वस्मचारी च थेवा वैज्ञानिका स्वया ॥ १५
सन्यासी वस्मचारी च थेवा वैज्ञानिका स्वया ॥ १५
सन्योऽस्यत सन्याया सन्युच पदधारिणः।

अन्तानोनायां ६ष्ट च

कोऽपि वा वित्तदानाय विशेष ण सम्तम्बाः। तयान्ये वित्तनीमार्यमागती वहुदूरतः ॥ १८

From that time onwards the glory of Sri Ramakrishna radiated far and wide, and due to constrating radiated par and state, and gue to con-stant pouring in of large number of visitors. Dakshineswer temples became one of the holiest places of the world. People irre-pective of caste or creed flocked to Dakshineswer from far off places, some to spend indices on holy services and some to earn money from pilgrims. 13 to 18

বঙ্গান্তবাদ :---

সেট সময় হইডে≯ ঠাকুৰের মগালাৰ বা মহাশক্তির প্রভাব চতুদ্দিকে ছাড়াইরা পড়িয়াছিল এবং লগবান জীবামকুকা দেবের সালিগ্য ৰশতঃ দক্ষিণেখনের বাগানট মহা থার্থে পরিণ্ড ছইয়াছিল। 26128

এমন কি আহাণ করিয় বৈশ্য শুল নীচ অম্মজানী ধনী মানী পুৰুতি ব্ৰহ্মগনী বাৰসামী সন্নামী হৈছ হৈজানিক বিচাংক স্নাল্ভতা ও অন্তোচ্চ পদধ্রী টুইগুৱা স্কলেই বিজ নিজ কামনা পুরণার্থে मिल्लियात यात्रिवाहित्य । ১४।১৬ ११

কেইবা অত্যন্ত বাল্ল হইহা ঠাতুর:ক অর্থ দিবার চত কেংবা ৰতু দুর হতে অর্থ প্রাব্তিঃ আশাহ, কেহবা রোগ মৃক্তিঃ ভণ্য কেহবা পুত্রকৈ বদীপুত কবিধার ওয় কেবো নেকেনিয়ার ভার কাতের ভানা কেহ পুত্ৰ লাভাৰ্তে এইভাবে বচতৰ ব্যক্তি বচ্চত কামনা পৰি-পুৰণাৰে অগাৰ গড়ীত অৰ্থাৎ অচক্ষম ঠাতুতাৰ অভিশয় চৰাত্ৰ कदिराहिता <u>२</u>८२५:५०

चन्त्यसीलायां ६४ अ:

रोमनामार्षं अन्ये वा खोपुल वस्रतेन्ह्या । रजहारे जवार्यं वा पुत्र पासामयायवा । १८ एवं नाना जना नाना कासना पूर्त्तं चेतदे । सनाथ मधोरमपि चचल' चक्रुरेबस' ॥ २०

तदेव माया परिसुक्ष चेतसः।
चाशमक्षप्यस्य सुप्पार्शवन्दतः।
स्मान प्राप्तः सुप्तार्शवन्दतः।
स्मान प्राप्तः सुप्तार्शवन्दतः।
स्मान प्राप्तः सुप्तार्शकः
सुद्रम्भो विषयस्य वार्त्तया ॥ २१
देशैतितव्यः सुप्ता भीगक्षे
स्मोक्षां सुन्न वाकावयेत्र सर्वदा।
स्मान माया विषयाः स्मान स्

Some came to be cured of their disease, or to tide over fomily troubles, or to have a favorable decree of the Court of Law, or to have a child born to them. Thus people came there to have their various desires fulfilled. Thakur became very much perturbed and said, "I am greatly affilicted with all these prayers for

श्रम्तानीनाया देह चः

earthly comfort and pleasure. Oh my devotees and followers, come quickly to relieve me of my troublesome task." 19 to 23

বৰানবাদ:--

সেই সময় সর্বা কামনা খূন্য বিভবাস্তঃকরণ ঠাকুরের মুধারবিক **হইতে জগতের মজলের অ্না যে অত্যক্ত শব্দ উদিও হইরাছিল** তাহা এইরূপ অর্থাৎ আমি বিবর বিবের স্বালার পরিদয় হইতেচি কেবল মাত্র এইরূপ বার্ডাই শুনিডেছি বে আমাদিগকে স্ত্রী দাও কাঞ্চন দাও ভাহাতেই আমরা সুবী হইব এই সকল বার্ত্তায় আমার ক্ৰিয় গ্ৰহ হইতেছে। অভএৰ এমত সমূহে আমার ভক্তবৃন্দ আমার কাছে আসিয়া আমার রক্ষা কর। ২১।২২

বিষয়মূক্ত আমার শিশ্ববর্গ এখন কে কোধার আছ। ভোমর। শীম আমার নিকটে আসিয়া আমাৰ কাৰ্য্যভাৱ গ্রহণপূর্বক আমাকে এইরূপ দুট ভাব হতে পরিত্রাণ কর। ২৩

एव रूप्रवस्थाव विभावितीत्सनः प्रवयेक्टयाक्रप्ट तदीय पार्श्वदाः । सगहितायैव ग्रहीत ग्रह्मयः प्रापुष्यते योगुद्याद सर्विधि । २४ मेनेव लम्य' विसल्' विधिष्ट' चानं सप्तत्स्वाधियमं प्राच नीलाचनो ते समुपस्तिता स्तदा त्र साध्य अञ्चा जगती वरेच्याः ॥ सरेन्द्रनाय: परमार्थ वेदी कासी ग्रंभी तारकताय मक्त:।

विशेश ग्रहाधर गमदत्ता राखास साहतम अलवर्गा: । १३

अन्तानोतायां ६४ घः

श्रीवादुरामाद्य एव सर्वे देशे मन्: प्राण ववासिने सदा ! गुराः पदान्त्री सकनः समय् जनीव चात्रस्थममोधान गुरोः ! २०

To relieve Thakur of his worriers, there came forward many an able and wise devotee in response to his call. Among them most noteworthly were Norendranath, Kashinath, Shashi, Taraknath, Girish, Gangadhar, Ramdatta, Rakhal, Latu and Baouram, who dedicated themselves to serve the will of Thakur and pacified the people crying for earthly pleasure and comfort. 24 to 27

বঙ্গান্দ্ৰবাদ ঃ—

এটকণ ভাবে চিয়াছিত পৰিত্ৰ কামনায় আকৃষ্ট ঠাকুরের অভ্যঃত ভঞ্জকুল জগতের নক্ষা কুমন্য় অনীয় দক্তিশালী শিয়াণ ভগবানের

नमारगुरम् अगल इत्रेडाहिरमनः २९

এবং ঠাকুত্বে অনুগ্রহেট বিশুদ্ধ জগবানের সন্তিলাকে সমর্থ হুটরাছেন জাহারা দেই সকল বিশুদ্ধ জ্ঞান লাইনা পৃথিবার সর্বদ্রেদ্ধ মহাপুক্ষণণ সাঁকুত্বের নিকটে আদিনা উপাধ্যিত কটা। 'হলন। ২৫ चन्तानानायो ६४ चः

देवस्य तस्य सम्मागीत्राः
यासक्षणस्य मुखाः विन्दात् ॥
स्राह्माकृष्य मुखाः विन्दात् ॥
स्राह्मात् तेन तस्ति भव्याः ॥ १८
तदेव विष्यय जनस्य सङ्गाः
समङ्गा यत् परसं समीयते ।
तेनेव नम्मा पुरुषाव जानः

भग्नाग्रकामाः वस्मे हि मोषः । २८ नथा सुरक वर्गा शे भन्नाः सन्ति समोः विवाः । तदोग्रेः सह मः गन्य नवागच्यन् स ठाकुरः ॥ ३० यज्ञा च्युनाकानो जानः सहास्ति सभीत्मशः । जाटदिवास्य स्थानाद्मवृतेनो यस ग्रेड् दिनि ॥ ११

At that time, the wise sayings Thakur uttered in consonance with the Vadas and the Puranas beeken the way to eternal blist, and mean to fulfit the carnost desires of the suffering humanity. Once Thakur west with his young disciple to participate in the great musical fe tital of the Vaishnavas held at a place about four miles of from Dakhineswer. 28 to 31

¢85 चीचोरामक्षणभागवतम् प्राम्मानोज्ञानो हेच धः

ক্ধায়ত বহিৰ্গত হইয়াছিল দেই সকল ক্ৰায়ত গান কৰিয়া সাধ্কণণ ভব সমুদ্র হইতে সমুত্তীর্ণ হন ইহা গ্রুব সভ্য। ২৮

সেই কথায়তই ভগছাসি জনগণের পরম মঞ্চল অরূপ !

ৰে কথামূভ বেদ পুরাণাদিভে পরম মহাল বলিয়া কথিড হইয়াছে।

এবং এই কলিযুগে সেই কথামুভ দ্বারাই ধর্ম অর্থ কাম ও মোক্সর্প **চ**তুৰ্বৰ্গ ফল কামনানুসাবে লাভ হইৱা থাকে। ২৯

ঠাকুৰ কোন সময়ে তাঁহাৰ অভি প্ৰিয় নূতন ভক্ত যুবকৰ্দোৰ স্থিত সেই দ্বানে বাইয়াছিলেন। যে দ্বানে বৈঞ্চবগণের স্কীর্তন

মহোৎসৰ হয় ৷

र्समार वन्धनञ्जासी काशिनोकाञ्चनाटिका ।

राज्ञ:कमार एवेकस्तस्य भार्यातिसन्दरी । राजकचा वरारीक्षाक्षपेना प्रतिमा भवि ॥ ३४

দক্ষিণেশবের দুই ক্রোশ দূরে। ৩০।৩১ ष्ट्री संग्रोभते कश्चित् संवसयी सहस्तरः। पानिचाठोति नाम्नाय' तखेकी वैधावीमचान ॥ १२ चीमञ्चेतना देवस्य पाटार्पन प्रभावतः। प्ररो जातरतिहीसः श्रीरञ्जनाथ नामकः ॥ १३

सचाधिकानां सुद्राणा सायो भवति धाँपिकः।

किरत्वर्थे निज पद्माज नासक्तिस्तस्य विदाते ॥ ३५ हढ़ थेराग्य योगाच हरिश्रति समाग्रयात्।

मीराङ्क सपया सन्त्राभननेकां भिनासवान् ॥ १६

परित्यज्य स पिवति इरिनाक्षासूत् सदा ३७

अन्तानोसायां ६ष्ठ चः

The place was called Panihati. There lived a famous Vaishnava devotee named Raghunath Das. He was m prince and his wife was a paragon of beauty. The annual income of his estate was more than μ lakh of rupees. But he had no attraction for money or woman. He dedicated himself to the holy services to Lord Krishna. He lived only to sing hymns to God. 32 to 37.

বঙ্গানুবাদ :--

পাণিহাটী প্রামে কায়ম্বুলজাত ববুনার দান নামে একটি পরম বৈহাবের জন্মভূমি।

ভগবান শ্রীগোগালের সেই আনে পদার্গণের প্রভাব বনত: ভগবানে লাতরতি বিশিষ্ট শ্রীকৃষ ভলনে একমাত্র অভিলাষী ছিলেন। এই ববুনাথ একমাত্র বাক্ষকুমার ইঁহার পত্নী ও বান্ধ কভা পৃথিবীকে একপ প্রমা কুলবী কভা নাই বলিলেও অভ্যুক্তি হয় বা। ৩২।৩৩।৩৪

এবং প্রতি বর্ষে বহু গৃক্ষ টাকা আয় ছিল। বিস্তু বছুনাথ দাদের এইকণ পত্রা এবং প্রবেরের মত অর্থাদিতে কিছুমাত্র আসন্ফি ভিল না। ৩৫

বৈরাগ্য ও ভগবভ্তক্তিবর্ণতঃ কামিনী কাঞ্চনাদিকে পরিত্যাগ ক্রিয়া সর্ববনা হরিনামামূত পান করিতেন। ৩৬৩৭

> रघुनात्र' समुहिष्य विद्य वन्यूगणै ब्रेटि । नानोपदेश वाक्षानि गदिनान्यपि तत् चिता ॥ ३८ वन्युगर्गन् यदचे व' धैथ्येमानन्यत्र बुहिसान् । अव्वाट सहर्गा मार्च्या कुवैर सहय' धनम् ॥ ३८

योत्रारामक रामागवतम्

चन्त्रकीलायां ६८ अ:

य' वन्यु न च सक्तेद्धः किसुतवान्यचेष्टया ।
पवमुक्ष' तस्य पिद्या सदुःस्वमनसास्य" ॥ ४०
थेरात्य' रष्ट्रनाव दास कितिनो गोब्यानिचूडामने
भिक्षचायि इरेरलीजिकविधा गीराङ्गदेशे इरिः ।
रुखा ग्रीतमनाः स्व सक्त समन्त्रक्षं धन्य' तथा
भक्षान् ग्रिचयितु निजानिय पर्रा सिक्कं क्ष नीवाचलात् १४५
चये ये पट्या परे क्रयोद्य सिक्षे प्रव्यामि ठाकुर
स्वत्र वोरहानीय दास सबने ग्राकटामाय स्वा ।
इक्षा न स्वर सुमवनः प्रयोक्षम्त्रीते इरिः
राष्ट्रितन्यमङ्गप्रयोध पदतले संस्वृत्तिः इरिः

If the friends of the father of Raghunath would ask him to take steps to prevent Raghunath from keeping himself aloof from his family, he would say, "All this vast properly of mine and his wife who is a paragon of beauty have not been able to attract him. Hence I don't think that he can be rectified by any strong and forcible steps. On coming to know of the uncommon devotion and aversion to earthly pleasure. Lord Gouranga himself appeared at the residence of Raghunath on the thirteenth lunar day in the month of Jaistha to bless him and also to present an inspiring example to his disciples. On seeing the holy appearance of Sri Gouranga, Raghunath fell at his feet. 38 to 42

ऋन्तानीनार्या ६ष्ट ग्रः

বঙ্গান্যবাদ ঃ—

বগুনাথ থানের পিতাকে বজুবর্গ যদি বলিতেন তবে তাঁহাদিগকে পিতা বলিতেন বে রগুনাথকে অপসরার মত ত্রী এবং কুরেরের মত ধন বন্ধন করিতে পারিপ না তাহাকে অক্তরূপ শাসনাদি বা বন্ধনাদি বারা সাংসারিক বিষয়ে প্রবিষ্ঠ করান কি সম্ভব ছইবে প্রইরূপ ভাবে অত্যন্ত হ্বংবের স্থিত দেই সকল বন্ধুবর্গকে বলিতেন। ৩৮।৩৯।৪০

মহাপুথাবাদ গোখানী চূডামণি বহুনাথ দাসের বৈরাগ্য ও উত্তমা ভগমন্ত্রিক শুনিয়া বহুনাথকে অভ্যন্ত কৃতার্থ করিবার মানলে এবং অভ্যান্ত নিজ ভক্ত বর্গকি বিশুকাভিক্তি শিক্ষা দিবার লগু মহাপ্রস্তু মীলাচল হইতে লৈও নাদের শুক্লা এরোদশী ভিবিতে বহুনাথ লাসের গৃহে আবিভূতি হইয়াহিলেন) ৪১

এবং ভক্ত রঘুনাথ দাস প্রেমের মূর্তি দেবোতম ভগবান ঐক্লচ্চেন্ত মহাপ্রান্থর দর্শনে কুভার্থ হইরা তাঁহার পদতলে বিলুঠিত হইয়াছিলেন ; ৪১

> पवस्तं रष्ट्रनाथ दास समस्वजीत्याप्य तत्प्यस्ति दता योजरपहलय सध्रद्धाशचायदत् स प्रभुः । यस्तं योपितरी जनव्रिक्षिणी श्विता सुवान्तिष्ठमि तत्मान्तं कदणां करोमि नितरां टन्डच्यन् नाव भी: ॥ ४३ "तो टच्ड्रव्यक्ष्य समक्षय सम लया। सेशाकार्य्या तेन तव सद्धनः स्वयविपति ॥ ४८ रच्नाय स्तृत स्त्रथ छपा सप्तर आसने । सन्यगल्यमितो भृत्वा तात्गानिक सक्षेष्ठयकः । ६४

पन्तानीलायां ६४ थः

विधियक दिष्ट सिष्टफलादिकसनुसम् । प्रायिषम् स्वरूपनतृक्षतवानृतृषयं श्रमं ॥ ४६ स एव वेष्णवै: सर्वे विधियक सङोत्सवः । रण्डसद्दोतसवै वायं प्रसिद्धो गटितस्व ते: ॥ ४०

Sri Gouranga lifted him up and said, "Dear Son, as you are living in great peace of mind by making yourselves free from all earthly bondages, I shall bless you as if with a punishment. Just arrange to feed me with my followers and have my blessing." A great feasting as well as a festival was arranged, and all of them was well fed with flatened rice and sweets. The Vaisnavas called it the Festival of flatened rice, or the Festival of punishment. 43 to 47.

ৰঙ্গান্তবাদঃ—

এইভাবে পাদতদে পভিত রযুনাধের মন্তব্যে করণার দান পূর্ববন্ধ উঠাইরা মুদ্র বাকে। বজিরাছিলেন ওচে বনুনাথ ভূমি বেবেছ্ পিতা-মাতা পত্রী ঐবর্জাদি সর্বব্যে পরিভাগে করিব। আনন্দে অবয়ান করিতেছ অভএব আন্ধ আমি দশুছেলে বিশেষ ভাবে ফুলা করিব। ৪০

অন্তর্থ ভক্ত বৃদ্দের সহিত আমার দেবা কর এই দণ্ড বেসেবার কলে তুমি মঙ্গল লাভ করিবে। ৪৪

বছুনাৰ প্ৰাচুধ কুলাত্ৰণ শাসনে বিশেষ ভাবে আনন্দিত হইয়া নময়োশবোণী কুমনুৰ ৰাভ চিণিটকাদি ফল মূল ও মিতায়াদি সংগ্ৰহ

अन्तानोनाया ६८ अ:

পূৰ্ব্বৰু ভগবাৰের থ্ৰীতির জন্ম সেই সকল এব্য দাবা একটি বিশেষ-ভাবে মহোৎসব করিয়াছিলেন। ৪৫।৪৬

সেই দশুস্থৰণ মহোৎসবের নাম সেই দিন হইডেই দশু মহোৎসব বা চিপিটক মহোৎসব বলিয়া গৌডীর বৈশ্বব সমাজে বিশ্বাত হুইয়াছিল। ৪৭

भूतपूर्वे वाचा सापि तस्य पुण्यस्कृतेः पुणः ।
सम्यगुद्दोधनेष्कायां तस्तिस्त्रेय दिने प्रभं ॥ ४८
भीड़ाय वैख्यवास्त्रस्त्र चरिनाम सुक्षीर्णा ॥ ४८
भीड़ाय वैख्यवास्त्रस्त्र चरिनाम सुक्षीर्णा ॥ ५८
सदक्षामी वैद्यायक्तिकत्ताया स्त्रस्त्र वेभूतः ।
सत्त स्तर्तृत्वायः पुण्य सासुन्धी वदित स्वयः ॥ ५०
इरिनाम क्रयस्थान वेख्यवानां पृनियितम् ।
परन्तु साख्येतन्त्राचादित भावभारया ॥ ५१
विद्याते चरिभक्तं स्र स्त्रीतः तया ।
श्रीक्षण्येतन्त्र स्त्रीतान्त्राहेत रूक्तव्याः ॥ ५२
स्त्रम् तिस्तित्ते स्त्रीतान्त्राहेत रूक्तव्याः ॥ ५२
स्त्रम् तिस्तित्ते भूत्वा ठासुरी निष्यया नया ।
तताविभूय भक्तभन्नः प्रह प्रेम प्रदत्त्वान् ॥ ५३

From that time onwards the Vaisnavas offer flatend rice to Sri Gouranga on all festive occasions. Every year on that day they hold the Festival at that place and become so much absorbed in singing the holy names that they forget their earthly attachments. Thakur also

ছন্যলীবাঠা হৈ অ

held that this festival was the holiest of all Vaisnava festivals. Thosur also participated in that Festival and displayed, the divine moods of Sri Krishna Chaltanya, Nityananda and Adwaita. 48 to 53.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

অন্তএব বৈশ্ববগণ আৰু পৰ্যান্ত ভল্তিভাবে মহাপ্ৰভূব উদ্দেশ্তে চিপিটক ভোগ দিয়া থাকেন।

এই বাপান্ধটি আনক যিনের কথা আর্থাৎ চৈতত্ত মহাপ্রস্থাধ আবির্ভাবের সময় হইরাছিল। সেই পুণা শ্বৃতির উত্তীপনেজায় সেই ভিথিতে গৌড়ীয় কৈঞ্চৰ সকল সেই স্থানে এইকপভাবে সকীর্তনে আত্মহারা হইতেন বাহাতে অভ্যন্ন সাংসারিক ভাব কিছু মাত্র আসিতে পারিজ না।

এক্ব ঠাকুৰও এই উৎসবটিকে একটি পবিত্র উৎসব বিপতেন।
পরস্ত পৃথিবীতে গক্ষা ধারা বেরুপ প্রবাহিত হহ সেইরুপ প্রিকৃষ্ট টেড্ফ
স্কীর্ত্তনরূপে আচরিত হবিভক্তিন ভাব ধারা সেই স্থানে বিরাজিত
হইত বলিরা কৈঞ্জবর্গনের হরিনাম সংগ্রাহের একমাত্র স্থান বলিরা এই
স্থানটিকে ঠাকুর বলিতেন। ৪৮/৪ ।৫০

আমাদের ভাব বিত্রহ ঠাকুর একাই শ্রীকুক্ষটেডন্ত নিতানন্দ ও অবৈত মহাপ্রভুগ মূর্ত্তি বারণ কবিরা অর্থাৎ ইহাদের বে গরুল ভাব-স্কৃষিত, বইত সেইকুলভাবে অবস্থান পূর্বক সেই মহোৎসবে বোগদান কবিয়া অভিশব্ধ আনন্দের সহিত ভক্তবর্গকে বিশুদ্ধ ভগবং প্রেম দান কবিয়াছিলেন। ৫১/৫২/৫৩

चनाजीनायां ६४ चः

तती युवक सहै : स मिलिता भगवान् रूप । पूर्वे बद्दाना सब हरिनाम महोत्सव ॥ ५८ योगदान स्त्रम तेन मकात्यस्कारिका । नवस्या बेच्छा. सब्से मभी: प्रणापदार्पनात् ॥ ५५ मोल्लास्ताः गोक्रवन्तः स्वरण्ड तस्य आगतः । एक ठाकुरमावेद्य अहानन्द प्रराम ॥ ५६ एक अगतः । स्त्रम जान्यस्य स्वरण्यस्य अध्यानः । ५६ मक्षाना अभगवित विवादस्य मेन सः ॥ ५६ मकारिम् त्रमाना अभगवित विवादस्य मेन सः । ५० मकारिम् त्रमानान्य गायः सब्बेदिनन्तदा । भव्यक्षित्रम् त्रमानान्यस्य । १८ मकारिम् त्रमानान्यस्य । १८ मकारिम् त्रमानान्यस्य । १८ स्वादिनन्तदा । १९ स्वादिनन्ति । १९ स्वादिन्ति । १९ स्वादिन्ति । १ स्वादिनन्ति । १९ स्वादिन्ति । १९ स्वादिन्ति । १९ स्वादिन्ति । १ स्वादिन्ति । १९ स्वादिन्ति । १९

In that Festival Thakur appeared to be no other than Sri Krishna Chaitanya himself. For nearly the whole day he sang the holy songs greatly adding to the loy of the devotees. It was a rainy day and he sang and danced barefocted. Consequently he felt very cold on his way back to Dakshineswar. 58 to 59.

अन्त्यनीनायाः ६ष्ठ अः

ঠাকুবের পূণ্য পদার্পনে প্রোৎসাহিত হইরা আমাদের ভগবান প্রীকৃষ্ণ চৈডন্তই আদিরাছেন এইরূপ প্রমাণ করিরা ঠাকুবকে বেউনপূর্বক উচ্চৈবরে সকীর্ত্তন করিরা নিভানন্দে পরিপূর্ণ ইইরাছিলের। ঠাকুবক ভক্তবর্গের ভগবানে ভক্তি বাড়াইয়া প্রায় সমন্ত দিন সেই রামে কীর্ত্তনান্দে দিনমা ছিলের। সেই দিন সেই রামে বারি বর্ত্তগর্ক রুপত ঠাকুর লগে ভিলিরা নৃত্য কীর্ত্তনাদির পর ভিলে মাটিতে বালি পার পথে গমন এবং নৌকার লগে বরিরা অনেক কণ বাকিরা দক্ষিণের প্রত্যাগরনের কন্ত বুব ঠাকা আদিরাছিল।

प्रस्तानमत्त्रीनायां ग्रोतमस्यानन्धनात् ।
तद्देती स्तद्दानको विदनानन्द्रपत्तः ६०
पूर्वं जलीयनः भुद्धा वेदनास्य्यास्य ।
जप्तना ग्रीस्योगिन प्रयना सम जायतः ॥ ६१
धम्द्रस्यस्य प्रयासानः भाग्यविष्ठप्रयास् ।
धमाध्य गन्दोगोऽयः रोगविद्धिन्द्रप्रस्ताः ।
विस्ताध्य गन्दोगोऽयः रोगविद्धिन्द्रप्रस्ताः ।
विस्ताध्य गन्द्रप्रस्तिः ।
विस्ताधान गर्याद्यां स्ता द्वान्यः प्रमोः ॥ ६१
कुर्वेन्ताऽपि स्विद्धान्तां गन्त्रप्रमियतः ॥ ६१
विस्तिः कानवस्यस्य सकुरो सम्बद्धनः ॥ ६४
विस्तिः कानवस्यस्यः योद्यः सास्यति निश्चनः ।
तद्देतीः क्रिमनो रवववानाय पराद्यायः ॥ ६॥

He became much afflicted with a pain in his throat. Previously he had a similar attack as he

चान्तानीमार्ग क्षत्र चः

took some ice-cream. Now the pain became arowinaly unbearable. Experienced physicians declared that the disease was incurable. Among his devotees there was many a great physician. In spite of every effort disease could not be cured. At this Thakur said, "The disease will take its own course. This, however, should not hamper my holy discouse with my disciples. 60 to 65.

বঙ্গানুবাদ :---

আমাদের অভ্যন্ত দুৰ্ভাগ্যবশতঃ কেই সময় ঠাকুরের গলাব ভিডবে বিশেষভাবে বেদনা হইরাছিল। ৬°

চিকিৎসকগণও এই রোগাইকে অসাধ্য গলবোগ বলিচাছিলে।। পুৰ্কেই বুদন্দী বৰফ ৰাইয়া গলগেশে বেদনা হইয়াছিল ভাষ উপত এই ঠাণা লাগিয়া বেদনা অভ্যন্ত বৃদ্ধি হইয়েছিল। ৬১।৬১

হদিও ঠাবাৰে ভক্তবাৰ্গের মধ্যে হাটিকিংসক আনকেই ছিলেন। ভাঁছাৰা কলিকাতা হৰতে গভিলেখনে আসিয়া চিকিৎসা করিলেও বোগের কিছমাত্র উপশ্ম হইয়াছিল লা।

এইত্রণ পেবিলা ঠাবুর ভাজে গ্রহণাকে ব্রিলাছিলেন আমার এই বোগ নিনিফীকাল পর্যান্ত অর্থাৎ বোগের ভোগকাল বড়দিন ওড়দিন নিক্তর থাকিবে। ভাষ্টত কি আমি বিশ্ববৰ্গকৈ হং বিকাশকে न्तात्रम् रहेरा ६०,५८ ००

मविष्यामीति मत्वा भैठाकुरी नित्र देशजाः शेवारीम्यम्पेस्य व शत्रमञ्ज्ञाति ह ६६

अन्तायीलायां ६४ चः

ृष्टेवह्मयरस्थ्यस्थात् ठाकुरस्य हि ।
सष्ठमा वेदना स्थानोद्वास्त्र निःसस्य वसी ॥ ६०
भगवत् साधनासिदा योगेन्द्र लननी तदा ।
तद्रवा भोधानमाता स्त्रीमक्त मनरे च ते ॥ ६८
मातुः त्रोसारदा देखा निनालं घस्रता गते ।
ते हे भोठाकुरो जया निजयेत्यव्यान्मद्रदा ॥ ६८
गोपास लमन्या सस्या स्तर्या स्त्र स्त्र महोत्मदी ।
समायाता भक्तवर्याः त्रस्ता स्त्र विषयेतः ॥ ००
प्रभोव्हित्व विसास्त्र देवालयस्यागमन् ।
सुविक्तित्सा अवेदस्य व्यक्तिवाता स्त्रत्य हि ॥ ०१

But as he started to impart instuctions to his devotees without taking any care for recovery from his disease, blood came out of the aching part of his throat. Among his devotees there were two women who were lovingly called by him Jaya and Vilaya, as they were very obedient to Sarada Devi. They were the mothers of Jogendra and Gopal respectively. Many devotees assembled in the house of the mother of Jogendra on the occasion of Guru Puja Festival. When they heard of this bleeding of Thakur, they immediately came to see him and advised him to stay at Calcutta for medical treatment. 66 to 71.

अन्तालीलायां ६४ अ:

न में समुपयुक्तन्तु भक्तवर्गैः सहस्वितैः । तच्ह् त्वा भक्तवर्गा यत् प्रभोरत्यधिकः प्रियः ॥ ०० भन्दिरः चनराभस्य वसी स्तर्धानयन् प्रभुः । चन्तराम वसुयापि प्राप्यतः ठाकुरः तथा ॥ ०८

They also assured good nursing arrangements. Thokur cosented to their proposal. At the village of Bagbazar which was near to the holy river, a small two-storeyed house was hired. Thakur stayed there for a few days and refused to stay there longer. He said, "This house is quite suitable for them whose days are numbered and who like to breathe their last on the bank of the holy Ganga. I like to be constantly associated with my devotees who can hardly be accommodated here." So he was shifted to the house of Balaram Bose who was very glad to receive him. 72 to 78.

বলামুবাদ ঃ---

এইন্নপভাবে ডক্তৰণে ইচ্ছা ঠাকুৰ অনুমোদন করিলে বাগবাজাই গঙ্গাতীরে একটি কুদ্র দোভালা ঘর ভাড়া কবিলে ঠাকুর সেই ঘরে যাইরা বদিয়াছিলেন ভগবান শব্দর জীবদণের বোগ শঠির সঙ্গে সঙ্গেই ধনায়র স্পত্তি কবিষয়েন্দ্র।

অত এব মানবগণ ৰোগমুক্তির জ্ঞাই ঔবধ সেবন করেন। ঠাকুর সেই খরে ২৪ দিন থাকিয়া বলিয়াছিলেন। এই বাড়াঁচি নাতাবাত্রীদিশের ভাল। ৭২ ৭৩/৭৪/৭৫/৭৬

अन्तरनोनाया' ५म चः

আমার মত সর্ববদা শিক্তাদিবেপ্টিত মানুবের পকে সুবিধান্তন্ত বর।

ঠাকুবের কথা গুনিরা ভক্ত সকল অতি ঐতিকর যান নহাত্বা বলরাম বহুর গৃহ হির করিয়। তথায় ঠাকুবকে আনিরাহিলেন।

99192

द्यप्रार्थित प्रवारिण अज्ञवर्गीण वेष्टितं । भगवन्तं समासादा परमानन्दमाप्तवान ॥ ०८ रोगोधग्रमसिप्मात् तिष्ठत् वा म तिष्ठत क्षामत विपासनां दाने वायासतम्य स I co भूक्टितिसदोत्ते भ्यो विस्सृत्य सामयं प्रभः। तत क्यामृत पानाहि सन्वे सानुपतां गताः 🛭 📢 प्रतिका घटना काचिदुल्लेय्यानन्ददायिनी। यस्य संसारकात् पु'र्मा सद्यः कुच्छो विनम्नति । ८२ प्रभीः सन्दनार्थाय वन्तरामस्य मन्दिरे। कर्मायोगाभाववयाद्रविवासर योगतः १८० समागता भक्तवर्गास्तवैकः पण्डितो मशत। टोका महाविद्यालयाध्यापक प्रवेशे गुर्भे । 👣 नित्यमोपाल गीस्वामी खपालु ठाकुरण है। मुखाम्बोजादिनिर्यातां वाच' शुला तह्तरा । द्

अन्तानीनायां ६४ अ:

rable incident took place. It was a Sunday, the day of recreation and rest. Hence many devotees had the opportunity to meet Thakur at the house of Balaram. Among them Nitya Gopal Goswami, a professor of Dacca University, was present there to listen to the sayings of Thakur. 79 to 85.

বঙ্গাত্তবাদ :---

বলরাম বহু ও ভক্তবর্গবেষ্টিভ ঠাকুরকে স্বগৃহে পাইয়া প্রমানন্দিও ছইয়াছিলেন। ৭৯

আমি বোগমুক্ত হট বা না হই তাহাতে আবশ্রক নাই নবাগত ঠাকুরের কথায়ুত পানার্থী ব্যক্তিবর্গকে বিকা দিয়া নিজের বোগ বন্ধনা ভূগিয়া গিয়াছিলেন।

ঠাবুরের কথামূত পান করিয়া শ্রণাগত ভস্তবৃদ্দ মনুদ্বার লাভ করিয়াভিলেন। ৮০৮১

এই সময় একটি অভিশয় আনন্দলায়িনী ঘটনা ঘটিয়াছিল। বীধার শারণনাত্রে মামুদ পবিত্র হয়।

ৰবিবাবে অবসৰ বশতঃ বহু ব্যক্তি বলরাম বস্তব চুহে ঠাবুরের দর্শনার্থে আসিমাছিলেন।

তন্মধ্যে গুৰুত্তৰ ঢাকা বিশ্ব বিভালয়েৰ বিশিষ্টা অধানক ধান্মিক ও মহাপণ্ডিত ঠাছতের তুৰণক্ষ বিনির্গত কথামুক্ত প্রবন করিয়া নিভাগোপাল গোত্থামী মহাপত্ত শিক্তের বন্দেহ মোচনের প্রক্ত ভক্তি-পর্বক ঠাকুবকে বনিভাছিলেন। ৮২ ৮২৮৬৮৮

चन्त्राजीलायां ६४ मः

रवाच ठाकुर' भक्ष्मा खसन्दे ह घर्याय हि। ष्टार केयु । क्षण्डल किरीट वनयादिभिः ॥ ८६ भवणे भृषिती भाति भगवान् भक्तवत्सनः। सार्थितस्त्रिको विश: स्त्रत्य अगस्त्र स्त्रत्य ॥ द० नारत्येकमि तर्ज्ञेच्यां तुञ्ज रीप्याङ्ग्रनेयकम्। कि' बोलमतमेव तृष्टि लवया कर्णानधे । ८८ म डोज्ञत' सर्वाहरू भववश्वशिक्षोभनं । सद्दे नोसंयानीतं भूषण प्रतिस्हाताम ॥ ८८ गुर्वीचेय' वासना में लहूं है तदि गीमतां। भूषके सूचिन लो हि हड़ा यामि स्नार्थताम् ॥ ८० मूखेव' गोस्रामि मुखा ठठाकुर प्रश्युकाच त'। भी बोलामिबर एक यद्वा भवता वचः ॥ ८१ भगवां व्यिष्ठ कालेषु भूषण' स्वीचकार ह । धुगादी भगवान साचादरिनीरायण: प्रशु: 1 ८२

He soid. "It is told that God shines with ornaments like neck-lace, cor-ring, crown and bangles etc. How is it that thou are bereft of all ornaments, even the silver ring which is used by all holy men? I have brought a little piece of crisment for you and I shall be glad if you kindly accept my offer and wear it." At this Thakur replied, "Dear sir, you are right to say so. In the three yuges God appeared with ornaments. In the Satya yuga God appeared as Nersyana." 86 to 92.

शौशोरासक्रकारास्त्रस

663

सन्तानीनायो रह य:

বঙ্গান্ডবাদ :--

फर्टर यथमा कावान मोबादा सर्वमा बाद स्वयूत कृतम छ বসরাদি ভূমাণ অলম্বত থাকেন। কিন্তু খলা ভগবান আপনার একশ বেশ কেন অর্থাৎ সামাত ওকটি প্রপার আটেটও আগনার তর্জনী

সহগীতে নাই ঃ হে দল্লানিধি ইহার কাংণ কি আমাকে বনুব। আপৰি কি কোনও অলভার হা বস্তাদি গ্রহণ করেন নাই।

আমি আপনার কল বং সাহাত অপহার আনিয়াটি আপনি ्ष्यूजर्गृतिक अर्थ कल्ला । व्यासान धानत व्यवहान व्यापनान त्यार

শোচিত হটক। ইহাই আমাৰ একান্ত প্ৰাৰ্থন।

পংস্ত আনুবাকে অধুছার ঘারা পোতিত দেবিরা আমি কুতার্ব **ब्रेदा ४७४१:४४४३**०

गायामीह कवा अनिहा ठीकुर विश्वतन । एर गायामी ह्लामनि আপনি বাহা বলিলেন ভাৱা প্রব সভা।

ভগবান ডিনট যুগে অলভার পরিধান করেন। সতাযুগে ভগবাদ मोबोद्दर टाङ्ट । ७५/७२

> पद्मामने चीपविष्टः किरोटा दिश्वरन्तितः। तं तदामनुत्राः सर्व्ये ध्योयन्ति भक्तिभाषतः ॥ ८३

भारायण परावेदा भारायण पराचरा । मारायण परासुक्ति मारायण धरागतिः ॥ ८४ कते चे व' भगवता स्त्रमाम प्रकटो कतः। स्रेतांबाख तथा साचात श्रीरामी भगवान स्वय' ॥ ३५ षयौष्यायामभूदाजा भुक्तराङ्गद भृषितः ।

विलोक पासिनः सम्बं देवाय वासवादयः ॥ ८६

चन्त्राशीमायां ४४ पः

तारकक्षप्रक्षेण च्यायन्ति सत्तर्थतः । रामनारायणान्त सुकृष्ट समुस्ट्रन् ॥ ८० क्षप्य केमव केतरि इरे बैकुष्ठ वामन । सोमा चौरामचन्द्रेण स्नता व्रे तासुगे स्वयः ॥ ८० द्वापरे भगवान् ग्यामः गौतवासादि संहतः । मक्षणसम्दायम्र बोस्तुमादि विसृषितः ॥ ८८

. "He decorated with ornaments, was seated on a lotus. In the Treta yuga He appeared as Ramchandra king of Ayodhya, and had his crown and ornaments. In the Dwapara yuga He appeared as Sri Krishna who had his ornaments in addition to a conch, a wheel, a club and a lotus in his four hands." 93 to 99.

বঙ্গাতুবাদ :--

পল্লাদৰে উপৰিন্ট হইয়া কিবীট কটক কুওদাদি নানাবিধ অপকাৰে ভূবিত বাকেন। সেই ভগবানকে সত্যসুগৰাসী মানবগণ এইজগভাবে ধান করেন বা আহাধনা করেন।

वया । नाताप्रण भवा त्वणा नाडादण भदाकवा ।

নারাহণ পরামূক্তি নারাহে পরাগতিং ।
সভাযুগে ভগবান এইকপভাবে নিজ ভারক ক্রম নান প্রকাশ
করিয়াছেন । ৯৩:৯৪

ত্রেতা মুগে বরং ভগবান এরামচন্দ্র মুকুট ও অলাদাদি বছতর অদ্যাবে ভূবিত বইরা অবোধারে রাভা বইরাহিলেন। ঠাঁহাকে

١.

चन्त्राबौसायां ६४ अः

ইম্রাদি দেবতা এবং ত্রিলোকবাসী সকলেই তারক অন্ধ নামে উপাসণ করিতেন সেই নাম এইজগ। রামনারারনানন্ত মুকুন্দ মধুসুবন। ক্লুম্ম কেশব কংসারে হয়ে বৈতুক্ত বামন॥

এইরপে প্রীয়ামচক্র দীকার সহিত লালা করিরাছিলেন। ৯৫১৯৬১৯৭১৯৮

ৰাপর মুগে ভগবান আমহন্দর প্রীকৃষ্ণ পীত বছ্র পরিধান করিয়া
শব্দ চক্র গদা পরা ও কৌপ্তভাদি বত্র ধারণ পূর্বক ভক্ত কর্মকে
বিশুর প্রেম ভক্তি বিভরণ এবং পূৰিবীর ভার অপনোদনের কর্স বছরশে সাগরে উদিত হইরাছিলেন।। ১৯/১০০

स्वमक प्रेमदानाय भूभार हरणाय च।

जाती यदुकुकाषोधी क्षणायन्द्रः जायानिष्टः ॥ १००

पस्यैव तारकत्रक्र नाम जल्दान्त ये जनाः ।

तत्त्रचणाने प्रमच्चन्ति तहिण्योः यस्त पदन् ॥ १०१

इरिस्परे सधुक्षेटकारे गीयान गोविन्द सुकुन्द शेरि।

यत्र यनारायन क्षण्विको निराद्रयः सां वगदीय रच । १०६

स्वयमेव शोक्षणेन क्षतियो युगपर्यये ।

प्रेमलीभा कता तैन बहुचतीयुनिन थे ॥ १८६ तस्त् कली सम्प्रकृते चतुर्च युगवर्धये । इस्मिक्ति विद्वोना ये नराः युग्र विश्वकिताः ६ १८६ दुराधार रताः सब्दें सचवात्ती पराद्यस्ताः । परदासाण्डलीरो हिसा होय स्वस्थिताः ॥ १८५

माता प्रिय हत् हेया: स्त्री देवा: ऋम विद्वराः । महापातविनामेपां पावनाय स्वयः हरि:॥ १०६

छन्तासीसाया ६४ अ:

"He appeared to teach devotion and love and also to purge the earth of sins. In the fourth yuga which is Kali yuga, God appeared to save mankind from engulfing sins and to protect religion and plety." 100 to 106.

বঙ্গান্থবাদ :--

সেই ভগবান কৃষ্ণচন্দ্রের তারকলক্ষ নাম বাঁহার। লপ করেব ভাঁহারা তৎকণাৎ বিক্রুর পরম পদ লাভে কৃতার্থ বন। ১০১

নেই ভারক প্রক্ষা নাম এইরল ছার মূরারে মধু কৈট ভাবে গোপাল গোবিন্দা মুকুল্য পৌবে। অভ্যেশ নাবারণ কৃষ্ণা বিক্ষো নিরাপ্রক্ষা মাং লগালিক কৃষ্ণা।

ন্ত্রগান শ্রীকৃষ্ণ তৃতীর যুগে এইরূপ প্রেমনীলা করিরা বাপরবাসী ছাব সকলকে কৃষ্ণ ভত্তিদানে চরিতার্থ করেন। ১০২।১০৩

ক্রমশঃ চতুর্থ মূগ কলিমুগ প্রাকৃতি হইলে দ্ররাচাররত সভ্য কথা শুদ্ধ পর পত্নী হরণ হিংসাধিবেম্ফুক পুণ্য বিষধিত হবিভক্তি বিধীন সিত্যাতৃবেধী ত্রী ধেবতা কামের দাস এই সকল মহাপাতকীদিগকে উদ্ধার করিবার ক্ষয় ব্যৱং ভগবান গ্রীহণি॥ ১০৪১০৫১১৬

> न्नाती अवी गर्भामन्यी जानवद्वीपधामनि । श्रीचेतन्य त्वपासिन्युमैगवान् मञ्चरुपतः ॥ १०० जात्वकरुमय नामाय जीवेन्यः सन्मदत्तवान् । इतिनाम सहामन्तः द्वादि गदत्तवान् ॥ १०८ तारकाद्वा नामेतन् कनियुगे विसृद्धिदः । अधामतो भ्रवासृद्धाः त्रज्यमिन्नय सम्ब्रते ॥ १०८

éss

अन्तालोसाया^{- ६} स

' इरि क्रण हरे क्रण क्रण क्रण इरे इरे। ' हरे रोम हरे शम राम राम हरे हरे ! १९० स्वर्ण शेष्य वज् सुक्षा रख्नानि विविधानि च।

पुरुष चन्दन साखानि वीजतानि सहात्मना । १९९ तिन स्वोक्तस सम्बास स्वाग सन्दर्शनाय वै । त्याग सीसां कती देवचे तन्यः समदर्भयत्॥ ११२ तन्सन सुररी कत्य कामिनी काञ्चनादिक'।

वर्जविता महानन्ट सुखान्धी मजितीह्यह ॥ ११६ "He appeared as Sri Chaitanya at Nabadwip. He had no ornaments, not even a garland of

flowers. He showed the way to bliss by renunciation. I have thought it wise to follow him by avoiding gold and woman, and thereby attained peace and happiness." 107 to 113.

বঙ্গানুবাদ :—,

শচীগৰ্ভে নবদীশ ধামে ভক্তক্লণধাৰী ভগবান জীব সকলের ক্লির পাপ নাশের ৰুজ আবিভূতি হইরা ব্রিশ অঞ্চর তারক ব্রহ্ম নাম বে ৰাম হতে ভীৰ সৰুল মুক্তি লাভ কৰিছা অন্তে শ্ৰীকৃষা সেবা KOCHOCIPOC 1 FT BY

(मरे नाम क्षेत्रकोठ्डण महाअधूरे धरे (पार क्लिट्राण विठर^९ ৰবিহাছেন। বেই নাম এই-

हर्दि दुन्। हर्दि कुन्। कुन्। दुन्। हर्दि हर्दि ।

হতে হাম ভবে বাম বাম বাম হতে হতে।। ১১৫

छन्तानीसायां **५**७ चः

সেই ঐকুফটেভছ স্বৰ্গ বৌশা মণি মাণিকা প্ৰভৃতি বিধিধ বড়া-লৱাৰ পৰিজ্ঞাগ পূৰ্বক সন্ধানী হুইরা ভাগৰ স্বৰ্ধ দেবাইবাহেন এবং আমিও ভাষাৰ মত এহণ পূৰ্বক মহানক্ষ সমূত্ৰে নিমভিতত মইবাহি। স্বত্যব আমি বৃদ্ধি গিবল বা লৌহাহিবে কোন ও ধানু প্ৰবা স্পৰ্শ ক্ষবি। ভাষাতে উত্তপ্ত লৌহ স্পৰ্শ নাত্ৰে দেৱল হাভ পূড়িবা বাহ ভাষাপ্ৰ কোন ধানু স্পৰ্শনাত্ৰে আবাৰ মুন্তানুল্য মন্ত্ৰণা হইবা ধাকে।

> धनः विजल जीहादै:अर्थन' यदि लायते । टेडी में तेन दग्ध स्थाद्रमा शीहप्रवदत् ॥ ११४ एव' माना सत् प्रसङ्कात् पर' कविवशीसहान्। श्रीमिरीशचन्द्र घोष: कानोपदः सुदृहिमान् । ११५ शीतमेक' समध्र' श्रीगीर देमसबक्त'। प्रगायता भाषयुक्ता तुभी गायक सत्तमी ह ११६ भावप्रवण गातना श्रत्वा भावमधी इरि:। संग्रह्म कान तात्पर्य ० व्येवः समिचनायत् । १९० क्रीवानां परम श्रेयो दानार्दमत भूतले। बाविर्भय जीव ऋषः श्रीधितं न चर्मो श्राहः । १०८ परना तेन अर्थन भवाधि विकासः चिसी। च्यावी प्राच पात्रस खतावि सप्तन' घरा । १५० म मन्ध येन कं:वास्त्री भगवत् प्रेम सागर। श्रक्तिता मा भवन् भव्वै दारविश्लेषपात्ताः ॥ १२०

"So the very touch of metallic omoments burns me like red-hot iron." After such other

चन्त्रकीलायां दष्ट अ:

holy discourses, the great poet Girish Chandra Ghosh and the most intellectually gifted Ka'ipada sang together a very sweet song about devotion to Sri Gouranga. The purport of the song was that Sri Gouranga lamented his inability to fulfil the mission of his life as the people could not be purged of their sins due to their proneness to earthly pleasure and aversion to holy pursuits.

114 to 120.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এইরূপভাবে দানাবিধ সং প্রসাদের পর মহাক্বি গিরীল একং
বৃত্তিমান কালীপদ এই চুইজনে গৌরাল প্রেম সূচক পান গাহিয়াছিলেন।
ভাবময় ঠাকুর গানের ভাবার্থ এইরূপভাবে বৃত্তিরাছিলেন বে আমি
জগতের জীবের মৃতিক দিবার জন্তই আবিকৃতি হইরাছি কিন্ত জীব
সকলের কণ পরিলোধ ক্রিতে পারিতেছি না। পরস্ত সেই বণের
নাবে আমি আন্ত বিক্রাত ক্রতেছি।

অধবা প্রাণাণাত করিয়াও ফুফল লাভ করিতে গারিতেছি না। বেতেরু জীব সকল ভাগবৎ প্রেম সাগরে মঞ্চিত্রত না বইরা কেবলমাত্র ত্রী এবং শর্মে শাসক্রি বাড়াইতেছে। ১১৫/১১৬/১১৭/১১৮/১১

> प्य वाह्यमानम्यो सहाभावेन चंतुनः। निलमोपाल गोद्धामि होदे सं द्विण पदे हे १२१ ददो यदा च गोद्धामी तत्वचणत्तपद हटि। चवित्यस्मान्द्रतीयेनाभियेका कत्वांसाटा १२२

अन्तातीनायां ६४ अः

प्रभोमीवावसाने त' नित्यगोवान पण्डित'।
तत्रसानन्यभक्षांय सर्वोत्तत्याद्वद् प्रमु: ॥ १२१
दण्यतमुण्यतासुचे भविः सर्वेदत्तमः।
मिष्टमिष्टिभिद्दं गान' इन्मोमेव केवल'॥ १२८
तथा योक्षण्ये तत्य नामोचारयताम्बन्।
प्रभो योक्षण्ये तत्य नामोचारयताम्बन्।
प्रभो योक्षण्ये तत्य नामोचारयताम्बन्।
प्रभो योक्षण्ये तत्य नामोचारयताम्बन्।
शिरुत्वः वर्दन् जात्तिभविद्वावा।
तत्र कोऽप्येवमवद दिवावीचारण्डयम्॥ १२६
प्रकेभेवोच्चारणेन सर्वे सम्पदि यतः।
नेतत सण्डतः वाक्षां ग्रियाणं यद्युगोभवित्॥ १२०

When Thakur in his divine mood extended his right leg towards Goswamt, the latter held it on his breast and washed it with his tears. When Thakur regained his balance of mind, he said to his devotees, "Sing aloud the holy names of Sri Krishna Chaitanya, which will bring you all joy and happiness." At this, one of the devotees said, "When uttering the holy name once only is sufficient to dispel all our sins, repeated recital of holy names should not be advised by any holy man." 121 to 127.

বঙ্গাতুবাদ :--

মহাভাবে ভাবিত বাহুজ্ঞান পুত্র ঠাকুর নিজের দক্ষিণ চরণ্টি সোঝানীর সামে বাড়াইয়া দিলে পবিত্র পণ্ডিত গোখানী ঠাকুরের পাদ পদ্মট চন্দ্রে ছারণ পূর্বক জন্মনিক্ত করিয়াহিলেন। ১২১/১২২

श्रीशोरामळच्चामागवतम्

490

यस्यम्बेनायां देश चः

ঠাকুরের ভাষাবেশের অবসান হইলে গোস্বামী এবং অস্ত ভস্তাকৃত্য সকলকেই বলিয়াছিলেন।

হে মহাভাগ সন্তম! আপনারা সকলে অভিলম্ভি ফল দাতা
মুম্দুৰ ছরিনাম গান করণ। এবং ভক্তিপূর্বাক প্রীয়ুক্তাচেড্ডা নাম
উজারণ করাব। বলুব প্রাকু প্রীক্তাচৈড্ডা প্রাকু প্রীক্তাচিড্ডা
অনবরত এই নাম উজারণ করিলে আপনাবের পরম মন্বল সাধিত
ছববে। ইহা প্রব সভ্যা ঠাকুর এইরূপ বলিলে দেই সমর কোন
একটি দিয়া বলিলাচিলেন।

একবার ভগবাদের নাম উচ্চারণ করিলেই জীবের মৃক্তি হর তবে ভিনবারের উচ্চারণ কেন।

আমরা গুরুর এইরূপ বাক্য ভাল বলিরা মনে করি বা ।৷
১২৩ ১২৪ ১২৫১২৬১২৭

दार्चार्थः देष्ट ममस्यं जायदादि प्रमेदतः । द्रावक्षानां या शुद्धार्थं विवारं श्वस्तोत्तेनम् ॥ १२८ या स्तोत्यं विश्वं भावित्व कर्तव्यं स्वक्रतः ॥ १३८ नीचानक्यं यदा नीचा वश्वनार्यं प्रतः ॥ १३८ नीचानक्यं यदा नीचा वश्वनार्यं प्रतः ॥ १३० वास्मारं धर्मग्रक्ता प्रोधितः विश्वं वतः ॥ १३० वास्मारं धर्मग्रका प्रोधितः नियस क्रतः । येम नया कलोच्छु स्वि योद्योतं न चलत्वासी ॥ १३० पर्वं संसारं कल्पेः सम्तारं निज्ञ विवासार्थं।

चन्तालीनायां ६४ चः

रचो कुर्बेन्ति भक्ता स्त्रे वदन्त स्तत् पुनःपुनः। श्रोड्रे संदुलं नास न निमज्जन्ति सागरे ॥ १३३ पवन्तत्र मिष्यगणान् स्तार्योन करोत् प्रसुः। सर्गित्वा वत्तरासस्य वसोः मिष्यस्य सद्गनि ॥ १३৪

On hearing this Thakur said, "Such remarks of my disciples about a good preceptor are not wise. To attain soundness of body and mind and also to purify mind in its three states of wake, drowsiness and deep sleep, it is necessary to utter holy names repeatedly. You might have observed that boatsmen try repeatedly to fix the bamboo pole in the river at the time of rest to get their boat tied to the pole so that the tides of the river cannot meke them restless. Just in the same way men can save themselves from the six worldly waves, viz, bereavement. undue attachment, age, death, hunger and thirst. by repeated chanting of holy names. Thus, during his stay in the house of Balaram Basu. Thakur blessed his disciples with his wise 128 to 134 sayings.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

এই কৰা শুনিয়া ঠাকুৰ বলিরাছিলেন। সন্তর্জন সম্বন্ধে নিজ বর্গের এজপ বলা ট্রিক হয় না। দেহ এবং মনের দৃঢ়তার রুদ্ধ অববা স্বার্গ্রন্থ বহুঃ ও স্ফ্র্নিড এই ভিনটি স্ববস্থার বিশুদ্ধির ভক্ত ভিন্নার বা ४१२ त्रोत्रोसमञ्ज्यसम्बद्धम् अभ्यत्मीलामः श्रेष्ट अः

વન્લનાલાવા 🗱 ગા

বছষার হরিনাম কীর্ত্তন শান্ত্রীর বিধিনত সাধক্যণ করিবেন। এবং আহও বলিয়াছিলেন 1 তোমরা কি দেধনি নৌকার দাড়ী মাঝী যধন নৌকা বাঁধিয়া বাধে সেই সময় বংশদণ্ডকে গ্রোধিত করিবায়

ষাত গঠনধো আপ্রাণ চেন্টার পুনঃ পুনর্বার প্রোধিতকরে বাহাতে নদীর
ছল বাড়িলেও নৌকা তিক থাকে দেইক্রণ সংদার সমৃত্যে পতিত দেহ
তরগাঁকে পোক বাহে দ্বার সূত্য কুথা শিশাসা এই হয় প্রকার উদ্দি
অর্থাৎ তরস্থ ইতৈে সন্ধার ক্রত পুনঃ পুনঃ ভাষানের বাম উভারণ
ক্রিলে, 'কিছুমাত্র যুৱণা হয় না। সমৃত্যে ভেলার মত ভাষাকে সন্ধা
করে, বা সমৃত্যে ভুবে বার নাই।

করে, বা সমূজে ভূবে বার নাই। ্, এইরূপভাবে বল্ডাম বস্তুর গুহে অবস্থান পূর্বক শিগ্র বর্গকে

কুতার্থ করিয়াছিলেন। ১২৮ হইতে ১৪৪।

सम्प्रां सेष्ट देवस्य सेवार्था सर्वेदेशवान् । धन्योऽस्य वे अविश्वासि सस्त्रित्येत्वः अश्वस्य

बनराम बमु स्वास्त्र वेशो चन्ने हृद्वतः। मिष्टाचार प्रस्थार्थे 'चिन्तित' ठाकुरेच तु १ १३६ ययपि सम सन्नाऽय्यं बनराम बसु संहान्। 'सुप्यस्त्राच्यत्यः प्रशासन्य समस्त्रा स्वर्धः। १३०

चुपस्ताच्यन्य रचायमानन्य मनवा वदा ॥ ११० पर्वेदा सक्ते सर्वे मांतकुत्व तवाप्यक्ष । सर्वेदास्य ग्रुमाकांकी सुख्यान्ति प्रियस्य च ॥ ११८ स्वतस्य सनिनः स्निन्य देशस्य स्वस्तां सदा । सङ्कार्यवयादव न करियामि से सतिः ॥ ११८

त्ततोऽन्यस्मिष्वकस्मिष्ववृ स्वास्त्रामि भवने सुर्खः । । ठाक्करे च्छामिमां ज्ञात्वा सालोपदः सुर्वाष्ट्रमोन् ॥ १४० व

अम्हानोत्तार्था ६४ थ

ध्यामपृथ्करिनी मध्ये स्वयष्टस्य समीपतः।

भीगोकुस महाचार्या ग्रहं तेन प्रवास्पितं **।** १४१

Balarom longed to be blessed by dedicating his life and property to the service of Thakur. On the other hand Thakur thought, "Balaram is taking great poins to bring me comforts. Being a rich men, he is not accustomed to such troubles and worries. It is therefore desireable that I should leave his house and restore his easiness of body and mind." Understanding thedesire of Thakur, Kahpada made arrangements to take Thakur to the house of Gakul Bhattacharya near to his own house in Shyam-pukur. 135 to 141.

দ্ৰবাত্তবাদ :---

মহামতি বল্পরাম বঞ্চ নিজ ইউনেখ ঠাবুরের বেবার সমস্ত ধন
সম্পত্তি সমর্পণ করিয়া আমি থক্ত ছবৈ এইরূপ ভাবিরা বিশেবছারে
ঠাবুরের কেবা করিয়াছিলেন। কিন্তু ঠাবুর শিন্তাচার বলার্থে মনে
মনে ভাবিয়াছিলেন বে বহিও আমার পরম ভক্ত বল্বরাম আমার হুণ বাচ্ছুল্য বলার ভক্ত সর্ববা আনন্দ মনে নানা প্রকার হুংগ বৃদ্ধ করিছেছে। ভাষা ইইলেও শিক্তের সর্ববাণ শুভারনাঝী আমি এই ধনীর পুত্র অভঞ্জব ম্কোনল দেহ স্থাবাতি প্রের বহাকে আমার ব্যোর কতা ব্যতিবাত্ত করা আমার উচিত নয়।

অভএব আমি অস্ত ছানে যাইলে ইহার একপ উদ্বেগ হইবে ন। ঠাকুরের এইকপ মনোভাব জানিয়া অভি প্রিয় ভক্ত বৃদ্ধিমান কালীপদ

जन्तासीसायां ६४ अः

নিজ গৃংহর নিকটে স্থামপুকুর নামক স্থানে গোরুল,ভট্টাচার্য্যের 🏞 ঠারুরের থাকিবার জন্ম বাকছা করিয়াছিলেন। ১৩৫ হইডে ১৪১।

े सीप्रताप सहन्दारी श्रीमधीरीति वैद्यकः।

उत्तरस्य विकत्सयं प्रतारित विद्यकः।
शिक्षित ते ठोतुर मत्या सिव्हानन्द विद्यक्त ।
विकित्यामकरीतस्य विद्युद्ध मनाम स्वान् ॥ १३१ सत्ता सुव्यान्द्र विद्यक्त ।
सत्ता युव्यव वर्गस्य, प्रयोग क्षातरा प्रसीः।
सेवा कार्य य्यान्याय म्ह्रक्षेत्रति यस्तः॥ १८८ माताप सारदादेशे देखियेखर पत्तनात्।
सारत्यात प्रयासार ठातुरस्य समस्योत्।॥ १८५ स्वीस्य अकास्तस्य राजुनस्य पर्तत्वाद्धः। १८५ स्वीस्य अकास्तस्य ठातुरस्य समस्योत्।॥ १८५ यदाकास्य प्रयोगी अकास्तस्य ठातुरस्य समस्योगः॥ १८५ यदाकास्य य्यानीति सक्तः, स्वतं समस्याः॥ १८६ यदाकास्य यथानीति सक्तः, स्वतं समस्याः॥ १८६ यदाकास्य यथानीति सक्तः, स्वतं समस्याः॥

यश्राकाले यश्रावीत सकु: देवां महत्तर्ग । विस्माक विरोधिन विद्यातः सुविदिकत्ववः ॥ १८० महिन्द्रशास सरकार आमीतो तीत्मुक्तये । श्रीवधस्य सुवस्यः समृत्सुक्ताः ॥ १८८

He also appointed the famous Homeopathic doctor. Pratap Mazumder for medical treatment of Thakur. The doctor treated Thakur with great care, and the young disciples also nursed him very carefully. Sarada Devi used to bring food and diet from Dakshineswar. The devoties like Rakhal Ral and others were busy in rendering all services to Thakur. His most favorite

चन्त्रानीसायां ६ष्ठ चः

disciple Girish brought the famous physician Mahendra lal Sarkar to cure Thakur of his disease. 142 148.

বঙ্গান্মবাদ ঃ—

এবং ঠাকুব হোমিও ডাঃ প্রতাশ মন্ত্র্যারকে নিযুক্ত করেন
ভাক্তারও ঠাকুবনে ভগবান জানিয়া চিকিৎসা করেন। ঠাকুবের
ডক্তান্ত পর্যায় ক্রমে অভি সাবধানের মহিত বিশেষভাবে সেবা
করিয়াহিলেন। এবং আনালের প্রনাবাধ্যা মাভা সারদা দেবী
দক্ষিণেরর হইতে ঠাকুবের নিকটে আজিয়া ঠাকুরের পথ্য ভার গ্রহণ
করেন। ১৪২ ইউতে ১৪৫।

এবং ঠানুরের অতি প্রির শিশ্ব রাধাল রাম্ব প্রভৃতি বধারীতি অর্থাৎ যে সময়ে দাহা ওবধ বা পথ্য ঠিক সময়ে সেই সকল দ্রুবা স্থুইটু ভাবে প্রসম্পন্ন করিতেন।

ইভাবসরে ঠাকুরের প্রির ভক্ত গিরীশচন্ত্র বিধ্যাভ স্থাচিকিৎসক মহেন্দ্রলাল সরকারকে ঠাকুরের যোগ মুক্তির কল্য আবিয়াছিলেন।

3861784178F

ष्रवर्ष भक्तवर्गा ये रभागांद्वार विर्वोज्जताः। कुत्र लम्बः सम्बन्धः कुत्र तदीवधीत्तमः १ १६८ धावन्तो द्वि दियः सर्वेग गाधिन्दम् वे जलस्वस्त् । भक्तोऽन्वोधनम् सुद्धेर रोगनिर्वोय द्वेतवे ॥ १५० पायाव्यमिष्ठनं ततानो तवान् सुविष्ठ्यम् ॥ १५० द्वीमिषी मत मासित्व चिकित्वा सम्बमूद ५ ॥ १५०

चन्त्रजीसायां ६८ भः

स्ते सुरी घषा स्वाजावित किन्हका।
स्तो दाचायको कन्या पिळवज्ञ सहीत्सवी ॥ १५१
तत्र गला पिळ सुखात् पतिनिन्दी निषय्य सा।
सन्दिर परिकाम सत्तोधार्म सहस्तर ॥ १५१,
दिखाचा दर्गणामा कर्या भीषारदाहुना।
सा वाहतवते सिए कर्याम्याचाराको ॥ १५४
चालिमू ता पूर्न सती ज्योगसम्ह कन्यका।
विस्ताता हमहाती देवतीयान्वनातरः॥ १५५५

Some other disciples took utmost pains to gather diet and medicine from far off places. One of his disciples brought one European doctor for the treatment of Thekur, who, however, preferred to remain under Homeopathic treatment. Just as the youngest daughter of king. Daksha set an example of devotion of a wife to her husband by sacrificing her life on her husband being abused by her father, so also Sarada Devi, who was the wife of Ramchandra in her previous birth, reserved to utmost austerity and penance lest the reputation of her husband be impaired by her own carelessness.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এবং অভাভ শিরগণ স্নান আহার বর্জন করিয়া পথা ও ঔষধের জন্ম জনপথ বা স্থলপথ দূব নিকট কিছুমান না ভাবিয়া জ্ঞান শৃত্য ইবয়া পথা বা ঔষধের অধ্যক্ষাতে মত্র হবৈয়ানিক।

अन्त्रासीसाया' ५४ थ:

এবং অন্ত এক ভক্ত নিজের মনস্তাপ্তির ছক্ত ইংহাক ডাকোর আনিরাছিলেন। ভাবিরাছিলেন খেতাফ ডাক্তার বোগ পরীকা জাপভাবেই করেন। চিকিৎসা ঘোমিওপ্যাধিক মতেই হইয়াছিল।

সভাযুদে বেমন দক প্রজাপতির কবিন্ঠা কথা দাকাহণী সতী দেবা পিতৃহক্তে গমন কবিয়া পিতার মূবে পতিনিশা শুনিমা দেহ পরিভাগে পূর্বক সর্বোতম সতী ধর্ম জগতে প্রকাশ কবিয়াহিলেন। ১৯১১৫০)১৫১)১৫২)১৫২

সেইদ্রপ সাকাৎ করণার মূর্তি ধারিণী ভগবতী মাতা সাবদা দেবী
সম্প্রতি সর্বকল্যান কারিণী বিধমাতা লগভাত্তী পূর্বে সভী আবিস্থৃতি
ইহা নিজৰ অসাবধানতা বৰতঃ খানীর বিপূল্ বর্ণের হানি আদরা
করিলা দক্ষিণেয়ের বেরুপ কঠোর ত্রত অবল্যন করিতেন। এবানেও
সর্বনা সেইদ্রপ অস্থ্রতান করিয়াছিলেন। ১৫৪।১৫৫।১৫৬।১৫৭

स्वामिनो गुब नैशवडानि साग्रह्य भासिनो ।
श्विचेक्कर संवासे कटोर त्रत्नवारिया ॥ १५६
ययास्त्रिता निर्वेकारा त्रयात्राचि महोयसी ।
कटोराचरण' देवा मर्जदासी समाचरत् ॥ १५०
अतः स्वय' भगवतः सेवार्य 'साम्त्रितः सतो ।
प्राणवात' स्वीचकार नेदमाय्य' कारण' ॥ १५८
परन्त्रस बहुननैः परिपूर्ण स्वास्तरे ।
विद्यामानिप सा देवी भोवस्तानादिकाः क्रियाः ॥ १५८
सदा क्षेत्र मकार' स समासा कागदीस्ता।

यो यो रासक्त प्रासागवतस

धन्त्रानीसायां क्षत्र अ:

तथा मातुः स्थिते चीत्तां न ज्ञाता यहुमिर्जनैः। स्थितापि तत्र सा देवी जनहष्टेरगोचरा ॥ १६१ महेन्द्रवाख सरकार विकित्सक थिरोमितः। चिकितसर्वायं समागन्य प्रत्यक्ष ठाकुरस्य सः॥ १६२

It is no wonder that she would take so much pains to serve her husband. Even though the house was full of people, none could know how and when she would take her bath and meal. Even many of the visitors did not know that she was there in the house. The great physician Mahendra Lal Sarkar would remain for hours together everyday and carry on with holy discourse. 156 162,

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

অতএব জগৎ স্বামী স্বামীর সেবার করা প্রাণপাত পরিপ্রাম ইহঁরি
পাক্ষে আক্রয়ের বিষয় নহ। পরস্তু এই গৃহ বছলোকে পরিপূর্ণ
হইলেও মাতা পোঁচ স্নান পুঞাও ভোজনাদি কবন কি ভাবে সমাধা
করিতেন। অববা এখানে অবহান করেন যে সকলা ভক্তকৃল তাঁহার।
কেহ কিছুমাত্র জানিতে পারিতেন না। একবা প্রব সত্য। এবং
বহিরাগত ব্যক্তি সকলও কেহই জানিতেন দা যে মাতা সারদা দেবী
এইবানে আহেন।

योद्योगामकष्यभागवतम् अन्त्रालीलायां ६४ चः

চিকিৎসক চূডামণি মহেন্দ্রলাল সরকার ঠাকুরের চিকিৎসার মন্ত্র প্রভাষ আদিরা ঠাকুরের কাছে বিগরা প্রায় ২৩০ মন্টাকাল ভগবৎ কথা প্রসঙ্গে থাকিতেন।

এবং বলিতেন আমি জানিনা আপনার উপরে আমার এরূপ ডক্তি। কেন হয়। ১৫৮ হউতে ১৬৪

> समोपे समुपाविज्य प्रायेन घटिका वय'। चित्ररीय प्रसङ्कोन तत्काल स्तान यापित: ॥ १६३ **छक्तञ्च न जातभेसङ्गवदपरि भे तया**। चन्रागोऽभवद्ये न दृष्टा त्यां गतवानपि ॥ १६८ स्रोडे सखभावेन खात' न पारवास्यह'। केवन' सवतीमाव' मावयामि पुनः पुनः ॥ १६५ नेहमका' वित्तवस्त' बाटाविटपि शेमिन'। प्रभूत वित्तदातार' न चिन्तयामि निवित' । १६६ मन्ये (क. मीहिपत्राणि भवहिम्भवत पर्देः। ग्रयवा त्वयि मे भक्तिजीता सद्गुण दर्यमात् ॥ १६० प्रश्राधना दिनखाख कांनी भूगन गतीनय'। खका वां खरही गना' नेच्छामि च तथायष्ट' ॥ १६८ पीत्वा क्यास्त' तेऽष्ठ' सम्प्रविष्टः सघार्यंवे । मन्ये ला देवदेवानामीखर' जगतां गुरु' ॥ १६८

He would say, "I cannot explain how and why I have been so much devoted to you that I do not find rest even after my return to my own

चन्त्राजीनायां ६४ अ:

house, as I think of you again and again. I never think of rich patients who give me lots of money. I think, I have been overpowered by your divine influence, or I have developed devotion to you for your godly qualities. You may please see that even the greater part of the day is passed, yet I do not like to leave you and go back to my house. Your utterings have opened up a world of joy to me, and I regard you as Divinity itself." 163 to 169.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

বাহাতে আপনাকে দেখিয়া গুতে বাইরাও আমি হুছভাবে থাকিতে পারি নাই। কেবলমাত্র আপনার অববাই বারখার চিন্তা করি। অন্ত ধনী রোগীকে অর্থাৎ প্রচুর অর্থ যের একল হোগীর ছক্ত এনত ভাবি নাই। আমার মনে হয় আপনার ভগবংশবতাই আমাকে নোহিত করে। অথবা আপনাতে ভগবানের লক্ষণ দেখিয়া আলুট হইয়াছি।

এখনই দেখুন এই দিনের অধিক সমন্ত্র গত হইলেও আগনাকে ছাড়িয়া আমার নিজগুলে ৰাইবার ইডছাও হইলেছে না।

পরস্ত জাপনার মুধনির্গত কথায়তপান করিয়াই সম্প্রতি আমি জানকসমুদ্রে নিমা হইয়াছি।

অভএব আমি নিশ্চয় বুরিলাম আপনি ভগবান দেবতাদিগেরও দেবতা জগদগুরু। ১৬৫/১৬১.

अन्तानीसायां ६४ अः

आग्रह्मा रोगहरे र्यटभि: सह सावण'। न कर्त्तवा भवडिस सनिहिष्टमिट मया । १७० किन्त्वसासिः कवालापे शेगवृद्धि न समावेत । स्वस्य साम्बोन बाक्यानां तात्तपर्यार्थः स्टाहते ॥ १०१ यत चिकितसकोऽइ'वै विचिन्ता क्ययामि ते। ययं सहेन्द्रमामस् सय्रस्थीतसः सुद्वत् । १०२ राकरणीप विदितः सरकारः प र्वतं स्तथा : चन रखिमित संवीध्य ठाकर' संबदयसी ॥ १०३ ठाकरोऽपि बन्धतस्य सरकार समदीचते । त्रयान्यसिन्दिने मीऽय' ठाक्षरमञ्ज्ञीत खय' । १०४ भ्रष्टान भगवनी वार्सा यामवदत सुवेन तां। द्यवगन्तः समर्थीऽच्यि प्राप्नीन्यानन्दसूत्तमः ॥ १०५ किन्त ते नन्दन भन्नाः सर्वेधम्प्रं विघटिताः । वटम्ति केचन जनाः श्रधीनन्दनमायय ॥ १०६

"However, I advise you not to talk much as it may aggravate your disease. Exchange of a few words as between ourselves is not harmful." Mahendra Lal was a friend of Mathuranath and so he was already known to Thakur since long, and talked in a very familiar way. Thakur also talked to him like a friend. One day Mahendra Lal said, "What you tell me about religion

'चन्त्रवसीलाग्रा देश अ:

and God is quite understood by me, and brings me great joy. There is, however, a group of people who bring about great confusion in our holy thoughts. Some advise worship of the son of Sachi." 170 to 176.

বঙ্গান্তবাদ :---

ষাহাহোঁক আমি আপনাকে বিশেষভাবে বলিতেছি যে আপনি বহু লোকের সহিত বছ কথা বলিবেন না। তাহাতে বোগর্কির বিশেষ সম্ভাবনা। ১৭০

কিন্তু আমাদের মত লোকের সহিত কথোপকগনে রোগছিব সম্ভাবনা দাই। কারণ আমরা ততাল কথার ঘারাই তাৎপর্য্য সউতে পারি।

বেহেতু আমি মুচিকিৎসক অভতের স্থাচিত্তিত বাকাই বলিয়া থাকে।
এই মহেন্দ্র লাল সরকার মধুরানাথ বাবুর প্রির বন্ধু ভজ্মত ঠাকুরও
পূর্বে হুইতেই ভাক্তার মহেন্দ্র সরকারকে জানিতেন। এই জ্বতা
সরকারও ঠাকুরকে তমি বলিয়া বলিয়াছিলেন। ১৭১১১৭২১১৭০

ঠাকুবেও সাক্ষারকে ব্যুক্ত মতেই দেখিতেন। তৎপার আর একদিন ঠাকুবেও সাক্ষারকে ব্যুক্ত মতেই দেখিতেন। তৎপার আর একদিন শরকার ঠাকুবাকে বালিরাছিলেন। আগনি তগবং কথা বাহা বালেন আমি ভাহা ভালভাবে বুঝিতে গারি এবং পরমানন্দ উপাসক্ষি করি। কিন্তু কতকগুলি নন্দনের দল আছে ভাছার ধার্মের সম্বাহে সোলোযোগ উপাইত করে। কতকগুলি লোক বলে শাচীনন্দনের সোলোযোগ উপাইত করে। কতকগুলি লোক বলে শাচীনন্দনের সেবা কর। কৈই কেই বলে কৌশ্যানন্দর ভাল। ২৭,১৭৫/১৭৩

चन्तत्रमीनाया" **६**ष्ठग्रः

कीग्रलया मन्दर्भ केऽपि यगोदानन्दर्भ तथा। मेरो मन्दन मित्यन्ये द्वोते सन्देह सामरे । १९७ सनाविमन्त्रितान् छत्वा खासरीधान कुर्वेत । क्षिनत्वर' स्रविशुदार्थमोखरासुभवाय च ॥ १०८ विज्ञानालीचनिकेव पाख्यामि भगवत् सर्पाः। भवत क्यासतेनैव मया धर्मी विनिधितः। १७८ बोक्यव्ययम जल्बै व प्रभूमीद्वारमञ्जीत । क्षतार्थीकरवार्थीय केवल' लपया तदा ॥ १८वे तस्य शास्त स्त्रभावत्वाद्वीगनिाद्वप्रदः मला स गिचकस्तन्न गान' नजतवान सुधी: ॥ १८५ टीर्जल्य' तम्य तहलायादरेग तदा प्रमः। आइय युवकधीक सक्त प्रोवाच गीतवित् ॥ १८२ खमेवीचे:स्वरयुक्ती गान' कुरु सुपुत्रका भगवदाच्या भज्ञयकार गीतभुत्तमः ॥ १८३

"Some others plead for the son of Kaushallya, some again for the son of Jasada. Again others shout for the son of Mary. Thus we are thrown into the sea of doubts and feel strangled. I am, however, sure that I shall win the grace of God by knowledge and learning and also by your wise guidance." Without giving any reply to Sarkar, Thakur asked master to sing a song.

चन्छलीं लायां ६४ च

Considering that Sarkar would feel very uneasy by a loud song, Master remained mute. Thakur then asked a young disciple to sing aloud, He did it very nicely. 177 to 183.

বঙ্গামূবাদ :—

কেহবা বালে মনোগানন্দনের দেবা কর। কেহবা বালে নেরী
দন্দনের আত্রায় লও। এইজেশ নানাজনের নানা মতে সন্দেহসাগরে
ভূবিয়া খাসরোধ হইরা থাকে। কিন্তু আমার মনে হর আমি জামার
বিশুদ্ধির কল্ড এবং ভগবনসূত্তির লগু বিজ্ঞান শালের আলোচনা
দারাই ভগবং ভূপা লাভ করিব। আগনার কবায়ুতের উপসেপেই
ধর্ম নিজপা করিবাহি বা ধর্মের স্বরূপ বুবিরাহি। ১৭৪/১৭৮/১৭৯

সরকারের মনোভাব জানিরা ঠাকুর আর বেলী কথা না বলিরা সরকারকে ফুলাপুর্বাক ফুলার্থ করিবার জন্ম মাতার মহাগরকে বলিরাছিলেন একটি গান করত। মাতার মহালয় ভারণারবার্থকে অতি পাত্ত প্রকৃতির লোক জানিরা উট্চেংখনে গানে অপাত্তি হইবে। অভএব
মাতার মহালয়ের গানে অসমতি ধেবিরা গীততা ঠাকুর একটি যুবক
ভারতেক বলিয়াছিলেন তুমিক একটি গান কর। বেই যুবকটি ঠাবুরের
আলেন লইরা একটি অতি মনুর গান করিবাছিলেন। ১৮০।১৮২১৮৩

को जानांति किहक् कालो पड़दर्य नैरदर्य नं सम्राच्छमाच्छसुदर तस्याः कोहक् प्रकाच्छता । १८४ पादाधरतितो यस् योमस्याद संचकः । भगवान् ग्रहरः किखिन्नानात्वम्यं = केचन ॥ १८५

चन्त्रजीजायां 🕼 घः

स्रोत्तहास्त्रकाराहे र रामप्रसाद सायणः ।
याहुवालनग्रक्तेग्रव ससुद्रतरणः यद्या ॥ १८६
णयवा बामनेनापिधार्यते किः निमाकरः ।
मनः ग्राक्तेति ताँ बोहुः प्राचोनित कयलन ॥ १८०
ग्रदेदः ग्रानमस्रवठठाकुरस्य च सन्तिषी ।
यासुचोन्द्र गुत्र नामा तत्पार्श्व वॉक्तवेग्रस्ति ॥ १८८
तद् ग्रानसुक्तमः 'कुला सम्राधि' स तदा विश्वत् ।
तहहण्डायमानस्य लाह महत्स्य बे तदा ॥ १८८
आग्रह्म प्रतनः तस्य मावावेग्राद्यतः स्वतः ।
वाहुन्यां तः विश्लवेव योनिरक्तन नामकः ॥ १८०

The purport of the song was this, "Who knows what is Kali like? She is not realised by the six branches of Philosophy. How bug is She who carries these endless universe in Her belly? Lord Sankara who lies at the feet of Kali may know something about Her. but none else. Just as any attempt to swim across the sec or to catch the Moon by a dwarf is ludicrous so also it is quite futile to realise the Goddess by our mind and intelligence." On hearing this song Munindra Gupta lost his sense. Latu babu who was standing became also unconscious. Niranjan who attempted to hold Latu babu, became also senseless. 184 to 190.

4645

श्रीश्रोरासल^{्ण}भागवतम्

चन्त्रानीलायां ६४ च:

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

গানিট এইরূপ। কে জানেরে কালী কেমন।

থীৰ ছয় দর্শনে গায় দর্শন।
দুলাধারে সহতারে সদা যোগী করে মনন।
কালীসক্ষা যনে হংল সংশ হংলী ছরে করে রমণ।।
মাঝারামের আজা কালী প্রামাণ প্রশাবের মতন।
কালী যটে ঘটে বিরাজ করেন ইচ্ছামেরীর ইচ্ছা যেমন।।
কালীর উসরে প্রজাপ্ত ভাগু তাঁর প্রকাগ্যতা জান কেমন।
মহাকাল জেনেছেন কিছু কালীর মর্মা অজ্যে কেবা জানে তেমন।।
প্রসাদ ভাবে লোহেন কিছু কালীর মর্মা অজ্যে কেবা জানে তেমন।।
প্রসাদ ভাবে লোহেন কিছু কালীর মর্মা অজ্যে কেবা জানে তেমন।।
প্রসাদ ভাবে লোহেন হালে সন্তরণে নিজু বেমন,
মামার প্রশাণ বোবেছে মন বোবেনা ধরবে শনী হরে বামন।।

১৮৪ হইতে ১৮৭ চারুরের নিকট ধবন এই গানটি হইতেছিল ঠিক দেই সময়ে গোদের ঘরে ভক্ত মুণীত্র গুপ্ত এই গানটি শুনিবার সময় সমাধিত হইয়াছিলেন। সেইরূপ ভারাবেশ বগতঃ হতঠেভত দণ্ডামান লাটু ভাতের পতন জানিরা ভুই বাহু ঘারা ধারণ করিয়া ভক্তপ্রবর বিষয়ন্ত সমাধিত্রত হইয়াছিলেন। এরূপ আশ্চার্য্য দুক্ত প্রায় বেশা যাই না

১৮৮ হইতে ১৯১

भक्तानी प्रवरः सोऽपि तटबस्याः सुर्घोगमत् । स्रभूतपूर्वे हस्योऽयः न प्रावेनात्त्विगेत्तरः ॥ १८१ यतोः भगवतो नाम गान यवणमावतः । समाधः सम्बद्धे स्रो हन्ः सक्तान्तममबद्दनुतम् ॥ १८१

चन्ताकोलायां ६४ चः

ततः योठाकुर पाइ सरकार देश संविद ।

त्वन्तु विकित्कृष्णे हः प्रश्नेतेषां स्टान् क्षण ॥ १८१
सुतानंत्रा मृति पुन' परोच्य सखर' वद ।

ठाकुरेने बसुतः स सरकारयाच्यम तदा ॥ १८८
परोच्य प्रावः, प्राणनाङ्गे वादनाङ्गे ततः परं ।

यन्त्रयोतिन श्वतिपण्डं चच्चपो च कराङ्ग्योन् ॥ १८६
दत्वा तेषां सर्वविधा परोच्यां स्वताम्य सः ।

ठाकुरान्तिकमानस्य विकितस्यस्य ॥ १ १८६
विज्ञान प्राण्डविद्यास्याक्षमिति निषय ।

सुम्ह्याना अवदक्षाः चतान्नोते न संग्रयः ॥ १८०

It was very surprising that three devotees would become senseless on hearing a song. Thakur asked Sarker to examine their condition. Sarker instantly exemined each of them as thoroughly as he could. He came back to Thakur and soid, "According to the laws of medical science, they are dead." 191 to 197.

७५५ योत्रोरामकण्यागवतम्

अन्त्यसीसाद्या **६४ अः**

ইহারা চৈত্যপুত্ত হুইল ইহাদিগকে পরীকা করিয়া বিশেষভাবে পেথিয়া আমাকে ব'ল। ঠাবুর এইরূপ বলিবামাত্র সরকার ভংকণাৎ সসবাত্তে সেইসকল ভক্তের প্রাণনাড়ী গাদনাড়ী হুৎপিও যত্র বারা হুত ধারা চক্ষুর ভিতরে অনুলি দিয়া সর্বপ্রকার পরীকা করিয়া ঠাবুরের নিক্ট আগিয়া অল্চার্যাখিত হুইয়া বলিয়াছিলেন।

চিকিৎসা পারোলুসারে আমাদিগের মতে আপনার এইসকল ভাক্তব মৃত্যু হইরাছে এ বিষয়ে কিছুমাত্র সন্দেহ দাই। ইহাই আমার বধার্য ধারণা। ১৯৯—১৯৭

ठाकुरस्य जन्मभूमे निकटस्थालये सचित्। कीर्त्तमानन्द मग्नस्य चेतनासुप्ततां गता । १८८ : कुदापि चेतनायुक्ती मनसं परिकीर्सन । दृष्ट्रीय तत्र त्यजना धारदन विकातः सादा ॥ १८८ र्षेष्टगाच्यय[े] पुरुषः समायाती सन्दोत्तसवै। **सरव**' जीविमञ्जास्य भवेटेव च्लण चल ॥ २०० अन सविष्क्रयैवै ते क्रपांताः सेवका जनाः। षहमा से भविष्यन्ति नैतदांसर्या कारणम् ॥ २०१ ततः समाधियुकास्ते ठाकरस्य पदाम्युज्ञे । प्रणामार्थं यदायाता स्तदासी सुचिक्तिस्ताः॥ २०२ विज्ञानविद्तिशय' विश्वित स्तमवाच छ। पऱ्यामि सर्वेभेवेतत् कीड्न तिव नियतः ॥ २०३ सकाये सवताऽद्याष्ट्र' निःश्रीपेक प्रशासितः। चष्टहारी बल' विद्या चिकित्सामित्रता सम ॥ २०४

ग्रन्तासोसायां ६४ पः

Once near the native village Thakur lost his senses in his joy in singing holy names. After a while he regained his senses and began to sing. People who were present there became very much surprised to see him dead and alive alternatively. It is therefore, no wonder that his disciples came back to life and gathered at the feet of Thakur. The famous physician became greatly astonished and said to Thakur, "I feel myself utterly defeated by your divine power, and my pride in the knowledge of medical science is now quite shattered." 198 to 204.

বঙ্গান্তবাদ :--

কোন এক সময়ে ঠাকুৰেৰ নিজ বাড়ীৰ নিকটে সজীৱনানলে ঠাকুৰেৰ জ্ঞান লোপ হয়। কিছুলণ পৰে তৈত্ততাভ কৰিবা পূৰ্ববাৰ সজীৱনৈ যোগ দিয়া নৃত্য কৰেন। ঠাকুৰেৰ এইকপ ভাব দেখিৱা সেই সকল লোক আশ্চাৰ্য্যাধিত হইবা বলিয়াছিলেন। আনাদেৰ এই হাৱসজীৱন সভায় এমন একটি আশ্চাৰ্য্য লোক আনিয়াছেন বাহার কণে কণে মৃত্যু হব এবং ক্ষণে ক্ষণে বাঁচিয়া উঠেন। অভাএব আপনাৰ ইফ্ছামুসাৰেই আপনাৰ কুপা প্ৰাপ্ত হইবা আপনাৰ বহুতৰ সুসন্তানগণ এইকণ অবস্বা প্ৰাপ্ত হন। ইহা আক্ষ্যেই বিষয় কিছুই নয়। ১৯৮ ইইতে ২০১

अम्बानोनायाः ६५ चः

তৎপরে সেইসকল শিশুকুল সম্পূর্ণর জানলান্ড করতঃ
ঠাকুরের পদতলে আগিয়া প্রশাম করিবার কল্প প্রস্তুত হলৈ তবন
বিজ্ঞানবিং ভাঃ সরকার অত্যন্ত আদ্রাহারিক হইরা বলিয়াহিলেন
আমি বেধিতেছি যে ইয়া আপনারই ফৌড়া ভিন্ন আর বিচুই নয়।
আবা আমি আপনার নিকট বিশেষভাবে পরাজিক হইলাম। আমার
অহঙ্কার বিভাবল চিকিৎসা ও অভিজ্ঞতা প্রভৃতিতে বারা কিছু অভিনান
হিল আল সেইসকল সম্পূর্ণরূপে বিচুর্গ হইল। ২-২২২-৩২১-৪

यत्किखिदिन्त द्येय सन्य स्मृत्यं गराम्।
भयान् यदि वदेनाटा ये चात तव दर्ग नै ॥ २०॥
समायाना सत् पादुका मास्य 'स्वा स्वमदाके ।
चवच्चन्द्र राजमाग्रां चाद्याम स्वीरत ' १ २०॥
स्वच्चन्द्र राजमाग्रां चाद्याम स्वीरत ' १ २०॥
स्वच्च टाजुरामाच स्वव्यचार पुरस्त '।
तममोग मचीद्य जनां विद्यान् विच्चवाः ॥ २००
मियव्य श्रेष्टतस्वाचे प्रतिहाभूक्रोयकी ।
वागिने कव्य प्रमा यतन्त्वं सम्मा मचान् ॥ २०८
कतार्यो जन प्रवासी जाकुरेण चिकान्त्वकः ।
सत्य श्रीमायन्त्वं त' न नामद्व्यक्ष वि ॥ १०८

"If you so like, I can walk along the streets of the city with the garland of your visitors' shoes on my head, and take II as a matter of great honour." On hearing this Thakur said with a smile, "You are a great scholar and the best of

अन्तानीलायां ६४ च

physicians of modern times. What you have said is as good as what you would have done." Thus Thakur blessed tha physician who fell flat before Thakur with utter submission and great devotion. 205 to 209.

বগাত্বাদ :—

আপ্ৰি যদি বলেন বে আমাব বৰ্ণনাৰ্থে বাহাৰ। আসিবাছেন তাঁবাদের
পাত্নকাৰ মালা গলদেশে ধারণ পূৰ্বনক আমি বক্তদেশ রাঞ্চপ্তেও লগোরবে
বিচরণ কবিতে পারি। সরকাবের কথা শুনিরা ঠাকুর ঈবং হত-সহকাবে বলিচাছিলেন। আপনি অভিদর ধার্মিক বিবান মহাশর বাক্তি এবং চিকিৎসকগণের মধ্যে শ্রেষ্ঠ চিকিৎসক বর্ণতঃ আপনার প্রাতষ্ঠা বভ। আপনার বাকাই কার্যা বেহেকু আপনি অভিশর সক্ষন।

এইজ্লে ঠাকুর মহেন্দ্রগাল সরকায়কে কৃতার্থ করিলে ডাঃ
ঠাকুরকে সাঞ্চাং ভগবান্ মনে করিয়া ভূমিল্টিত হইরা সাইটালে
প্রশাম করিয়াহিলেন। ২০৫—২০৯

खरूप' दर्भयायास भगवानपि त' तदा। पुनरागमनसास्य वि' भविष्यति भूतले ॥ २१० यै स्तदः त्रोभगवतः साविष्य' वाचिगोचर'। कृतन्ते साम्य कृपया स्वरूपमवनीकित'॥ २१०

इति योरामेन्द्रसन्दर अज्ञितीर्थ विरचिते योयोरामक्वण मागवते पारमङ'र्घा संदितार्था योरामकण देवल केमव सेन समागम

अम्त्रासीलायां ६४ अः

स्तथा पानिहाटी प्राप्त ममने रोगारक्षात् परं बोगवाजार बलराम मन्दिर म्यामपुरक्तरियो खाने क्रमाद्गति बेह चिकित्सक महेन्द्र सास प्रकारं पनि स्वरूप दर्भनादिना क्रतांशी करण रूपीऽन्ताः सोसायाः प्रतेष्ट्यायः ॥ यह ॥

Thakur showed his divine self to that physician. Will it be possible in this Kali Yuga to have such occurence repeated?

Here ends the sixth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramekrshna Bhagabatam written by Shri Ramendra Sunder Bhaktitirtha. (%:0)

বঙ্গাহুবাদ ঃ—

ভগবান ঠাকুর ও ভাঃ নহালয়হে নিজের ব্যক্তপ বেধাইয়াছিলেন।
এই ঘোর কলি মুগে আর কি এক্রল ভক্ত ও ভগবানের সাজাৎ
সমিলন পৃথিবীতে কবনও কি সম্ভব হইবে। ২১৭৭১১

শ্রীরামেন্দ্রমুশর ভক্তিতীর্থ বিরচিত এই শ্রীশ্রীরামর্ক্ষ ভাগবতে ঠাবুরের কেশব দেনের দহিত সম্মিলন।

পানিহাটা, গমনে রোগোংপতি। দক্ষিণেশ্বর হইতে বাগবাজাবে বলরাম মন্দিরে স্থামপুরুরে আগমনান্তে ডাঃ মহেন্দ্রলাপ সরকারকে কৃপাকরণ প্রভৃতি অন্তালীলার বর্চ অধ্যারে বলা হইব। धन्तानीनायां ध्य ग्रं:

ठाकुरस्य सहामकः पुरेक्ट सित्र नामकः ।
नवागुरीः क्षयास्यामात्री ससाधकी महान् ३१
सनावक्रमधतुल्या दुर्गापूजीतयां विदुः ।
वहु वाधामतिकस्य पूजांचकः ययाविषि ॥ २
दुर्गेव वाधामतिकस्य पूजांचकः ययाविषि ॥ २
दुर्गेव वाधामतिकस्य प्रताचान् सोमाणान् स्वयं ॥
साधवामां हितावीय सक्तपूर्णेत परिषष्ठं ॥ ३
क्रालाविष्कृय भगवान् सोसापानन्यदाधिनीं ।
युग् युगे प्रकरीत सक्तप्र केवि विधियतः ॥ ४
पुजाम उद्य खागवि स्वयद्या स्वयान् मात्र ।
स्वयः खागवि स्वयद्या स्व ठाकुरः ।
स्वयः वागवि हित्यस्य भक्तियोग वभावतः ॥ ६
प्रतम्य प्राप्तकः ।
स्वयः वागवि हित्यस्य भक्तियोग वभावतः ।
स्वतः स्वयः स्वयः स्वयः ।
स्वयः स्वयः स्वयः स्वयः ।

With the permission of Thakur. Surendra Nath Mitra celebrated Durga Puja after overcoming great imperiments. Like Durga, Sri Ramakrishna also manifests himself in different yugas for the well-fare of devotees. Thakur went to see the Puja on the Mahastami day, and found that the Goddess had appeared in the image and Surendra Nath was shedding tears of joy with his eyes fixed on the Goddess. 1 to 7

चन्यसींनार्था रुम च

বঙ্গাগুৱাৎ :--

সাধক চূড়াৰণি মহাভক্ত হারেন্দ্রনাথ মিত্র ঠারুবের কুপাদেশ পাইয়া কলিমুগে বে পূলাকে অর্থমেধ যজ্ঞ বলে, বছ বাধা অতিক্রম করিয়া কেই দুর্গা পূলা করিয়াছিবেন। ভগবান প্রীরামকুক্ষদেবই সাধকগণের মহাকের জন্ম সেই দেই মূর্তি পরিপ্রাং পূর্যক আবিস্থৃতি হইয়া প্রতি মুগে আবন্দনারী দীলা এই মর্ত্তালাকে প্রাকাশ কবেন।

পূর্ণানন্দ থারপ ভক্তবংসল ভগবাদ গ্রীরান্ত্রপ্রের বারং মল্লগর মহাইনী দিনে সন্ধি পূজার সময়ে প্রের বার্ব পূজা মঙ্গে বাইরা দিনা দৃষ্টিতে ধেবিলাছিলেন। প্রক্রেপ্ত নাবের ভক্তির প্রভাবে প্রভিন্নতে জগন্ধাতা প্রগার সাক্ষাৎ আনির্ভাব ইইয়াছে। এবং প্রক্রেপ্তনাব তেন্তি গর্মা কিছার পুনং পূর্বপরি রোগন পূর্বক গলদেশে গ্রেক্তর সহিত করবোড়ে যা হুগার পানপালে একাঞ্জন দিন্তে বুলি পূর্বক প্রক্রা জনে বক্তব্যক্ত প্রাবিত করিয়া মহাভাবে বিভাবিত করিয়া মহাভাবে বিভাবিত করিয়া মহাভাবে

मातुः पदे न्यस्तहिष्टर्गनश्वलाश्वलिः। अञ्चीमः संविज्ञनचा सङ्गाभावः गत्तव सः ॥ ८ हर्षे व ठाकुरस्तव्य दुर्गाभावः गत्तव सः ॥ ५ मान्त्र विद्यास्त्र वाक्षत्तद्यभावित्राद्यात् । प्रामिक्ष्याच विश्वानां देवः साविष्यतित्व्यति ॥ १ ॰ मस्मीमत् सुरुद्धा स्वितः प्रमुना गदा । भक्ताः ग्रन्दनायस्य सुनी स्टान् ॥ ११ परन्दनीकिकोत्तस्य पूर्वा स्टान् ॥ ११ प्रस्तानस्य स्व कं माम् नरेन्द्र मसुन्दां स्टान् ॥ ११ अन्तरनीनावा' ७म अ:

मुक्तानगर्भा स्तस्य भुनेन्द्रस्य कतार्थतो । प्रपृत्वं युजाव्योवारसञ्ज्ञा च सबिम्रेसतः । १३ जगन्यातुः प्रसादास सङ्ग्यार्थं स ठाकुरः । प्रयक्षाम तान् सर्वान् सुरेन्द्र भवन तदा । १४

Thakur was pleased to see that the Puja was grandly successful inasmuchas everything was arranged according to prescribed procedure and the worship was performed with great devotion. On coming back to Dakshineswar Thakur told his disciples what he had seen, and sent them to the house of Surendra Nath to take the offered rice. 8 to 14

বঙ্গানুবাদ :--

ঠাকুর প্রবেশ্রনাধের এইরাল ভক্তি দেখিয়া বাঁলরাইলেন ভক্তিশাল্লে বে সকল মঞ্চনমর সিভান্ত বাকা বাঁণিত হবঁরাছে। নেই অর্থান পুরন্ধের নামনার বোগ প্রজোপকরণের ঠিক ভাবে আঘ্যেতন। এবং প্রতিমার মৃথি বাানামূলারে গঠন হবঁলে দেইবলে দেখতার আগানন নিকল হয়। ঠাকুরের কুশান্ত মুহেন্দ্রনাধের কোনত্রিবই ক্রটি হয় নাই। মুহেন্দ্রনাধের ভক্তি বারাই ঠাকুর অস্তার সন্তুন্ধী ইইয়াহিলেন।

পরস্ত ঠাকুর হ্রজেনাধের নিকট বিশেষভাবে পৃঞ্চা গ্রহণ করিয়া পুনর্বার দক্ষিণেশ্বরে আসিয়া নরেন্দ্রনাথ প্রভৃতি সন্তানসকলকে अम्तरसीसायां ध्य अ:

হুবেন্দ্ৰনাথের পূজার সাক্ষয় এবং পূজার পারিপাট্য অত্যাশ্চর্যারূপে বিপরা অগদখার, প্রদাদ এইগের জন্ম সকলকে হুবেণবারুর গৃহে পাঠাইরাছিলেন। ৮ ছইতে ১৪

ततः पर च प्रगवान् चिन्यर्थी प्रवचन्दरी ।
वात्तिको द्विषा देवी सम्यूक्षातृतुत्तः । १५ वात्तिको द्विषा देवी सम्यूक्षातृतुत्तः । १५ वात्तिष्को द्विषा देवी सम्यूक्षातृतुत्तः । १५ वात्तिष्को द्विषा देवी सम्यूक्षातृतुत्ति । १६
कार्षाया प्रात्तिका देवी सम्यूक्षात्ति । १६
वात्तिका याच्यं न द्व्यान्यानरेत नुवक्तरः । १०
विद्यायां भक्षात्री पूजीप्यारसुत्ताः । १८
पृक्षां क्रमान् । वृत्याच्या वृद्याः । १८
पृक्षां क्रमान् वृत्याच्या वृद्याः । १८
पृक्षां क्षात्राः । १८
वाद्याः वात्राः । १८
वाद्याः वात्राः । १८
वाद्याः व्याप्ताः । १८
विन्यायां चिन्यतः । विन्यायां वित्यायां व्याप्ति ।
पर व्याद्मतृत्यां भक्षः य वित्ति ठाकुरः ॥ १२

Thereafter Thakur intended to perform Kali Puja, on the day of the new moon, and asked his disciples to bring the requisite things on that night. The things which were required for the puja were collected nicely. At the time of

शक्तानीनार्या ०म अ:

worship Thakur advised his disciples to meditate upon the image of the Goddess. All his disciples did so. But the devotee who was called by Thakur as worth one Rupee and a quarter thought within himself. 15 to 21

বঙ্গানুবাদ :--অতঃপর ভগবান শ্রীরামকৃক্ষদেব চিন্ময়ী ভব স্থন্দরী মাতা দক্ষিণা কালিকার পূজার জন্ম অভ্যন্ত উৎকণ্ণিত হইয়া কালী পূজার দিনে প্রাতঃকালে ভক্তবর্গ দকলকে বতু পূর্ববক ডাকিয়া বলিয়াছিলেন। আজ আভা মহাশক্তির আবির্ভাবের দিন অতএব এট অমাবশ্যার দিনে আমি কালী পূজা করিব। ভোমরা পূজার উপযোগী সাধিক প্ৰব্য সকল শীঘ্ৰ আৱোজন কর।

ভ্ৰেবৰ্গ আনন্দিত হইয়া সন্ধাৰ পৰ অভ্যুত্তম পূজাৰ দ্ৰবাসকল

আনমন পূৰ্ববৰ ঠাকুমকে দিয়াছিলেন। ১৫।১৬।১৭।১৮ পুঞ্লার সমর ঠাকুর দিবাভাবে ভাবিত হইয়া দেই দক্ষ ভক্ত বৰ্গকে বলিয়াছিলেন। ভোমরা সকলে ভক্তি ভাবে জগন্মাতা কালিকার মূর্তিটি মনোমধ্যে চিস্তাকর। গুরুর উপদেশ মত সেই সক্ল ভক্ত সেই ভাবে চিন্তা কৰিয়াছিল। কিন্তু ঠাকুর বাঁহাকে পাঁচ

সিকার ভক্ত বলিয়া বলেন। ১৯৷২০৷২১ तेनैव श्रीगिरोशिन सनसेद' विचिन्तित'। प्रत्यच्चेदेवतां हित्वा क्षयमन्याः भजास्यष्टः ॥ २२ va प्राचावेगवयाग्मामेरयुक्ता तदाहि स:। ट्टी पृथ्वाचिलिं भत्तवा ठोकुरस्य पदान्जयोः॥ २३ **अ**न्त्यनीनाया **०**म अः

ठाकुर स्तत्व्यायदेव दिव्यभाव विभावितः।

भूता प्रस्ववयना वरामयकरा तदा ॥ २७

प्रपूर्व च्योतियां मध्ये कालिकादाः स्वस्यकः।
स्वास्त्रानं दर्यग्रामस्य भक्तम्यः स्वय्या प्रसुः ॥ २५
श्रीरामकृष्य स्पाया स्तरः त भक्त सत्तामाः।
स्वास्त्रान्य स्पाया स्तरः त भक्त सत्तामाः।
स्वास्त्रान्य स्वास्त्रायः स्वास्त्रायः पदास्त्रुजे । २५
प्रकारम्भिः सम्बद्धाः कालार्याद्यभयं स्तदः।
श्रीरामकृष्ण कीलेयः कालोक्या स्वासन्ते ॥ २०
पत्रः स्वामकृष्किष्या यत्तिवित् स्वस्तां गति।
प्रभी तदास्त्राकृष्ण यत्तिवित् स्वस्तां गति।

"Why should I worship the Goddess disregarding the living God I see before me?" Being inspired with this thought Sri Girish Sen worshipped with great ordour the the feet of Thakur. At once Thakur transformed himself into the shape and appearance of the Goddess with divine brilliance, and showed his Divine self to his disciples who felt themselves blessed and worshipped the feet of Thakur in the shape of Koli. When Thakur felt a little better at Shampukur, Sarkar thought that it would be better if Thakur be removed from that house which was so full of noise and lacking in the ventilation, 22 to 28

चन्त्रासीमार्या ७म चः -

সেই ভক্ত ণিরীশ মনে যনে এইজপ ভাবিরাছিলেন যে প্রত্যক্ষ দেবতা ভগবান ঠাকুবক পরিত্যাগ কবিয়া কেন অন্ধ্য দেবতা কাপীর ভচন কবিব। এইজপ প্রাদেব আবেল বশতঃ মেই সমযে গিয়ীশ মা মা এই কথা বণিলা ঠাকুবের গাগণায়ে ভক্তি পূর্বক পুশাপ্তশি ভিন্ন ঠাকুব ও তৎক্রণাৎ দিবা ভাবে বিভাবিত চতুর্ভ জে পর্যক্ষ এবং অভন্ত কর্ম ইইল প্রেমন্ন বদনা প্রস্কৃতি নিজকে অপূর্বক জ্যোতির মধ্যে কৃপা। পূর্বক ভক্তবৃদ্দকে কালিকার মুবি বদনি করাইয়া ছিলেন। তবন সেই সকল ভক্তবৃদ্দকে কালিকার মুবি বদনি করাইয়া ছিলেন। তবন সেই সকল ভক্তবৃদ্দক বাদ্যক্ষ জ্ঞাপিনী কালিকাকেই শ্ব প্র ইউপেরী মনে করিয়া তাঁহার পাদগন্তে পুশান্তলি দিরা কৃতার্থ ইইলাছিলেন। ২২।২০২৪ বর্ধান্ত

ঠাবুংৰত্ব কালী মূর্তি ধারণ ইবা একটি সৰাজবী লীলা হইয়াছিল। এইলপ ভাবে ভাষে পুরুংগ তিবিং ভাত্ত হইলে সরকাথ বলিয়াছিলেন এই স্থান কোহাঁহল পূর্ণ বশশ্য: ১৭৭২৮

डण्मृक्त पायुगण्यात्वास्य वायुमक् स्ति स्वाति गाति ग्राम भव्यो प्रवमुक्त विश्वततः ॥ २८ कानिकात विश्वमी गातनः सुत्र रोस्ति । स्वातिकाति स्वातिक

योयोरा सक्तव्यभागवतम

चन्त्रात्तोलायां श्रा चः

ंवासाय श्रीभंगवती रोगीपयम देतवे । सन्तुरंग सुगोभादा बहुत्त समिन्वता ३ ३८ सद्दुष बहुप्यस्युता सुप्रसंग्रहन्तो । श्रीरामकला भक्ताना माद्यनामणि संस्थितः ॥ २५

So he advised that Thakur should be removed outside Calcutta to a place with sufficient light and air. In a few days the disciples searched out a house at Cossipore. The house was owned by Gopal, son-in-law of Maharani Katyayani. It was a two-storeyed house with several spacious rooms, surrounded with a garden, quite suitable for his disciples to stay in and also for Sri Ramkrishna to live a quite, happy and peaceful life. 29 to 35

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

600

এবং উদ্দুক্ত বাছ না থাকার বে স্থানে সূর্য্য কিবণানিতে উদ্বাধিত অর্থাৎ ধোসা জারগা মাঠ বা বাগানানিতে অবস্থান করা আমি ভাল বলিয়া মনে করি। আমার মতে কহিকাতার অনতি দূরে থাকাই ভাল। এই মত করিলে রোগ মুক্তির সম্ভাবনা মনে করি। ১৯৩০

ভক্তমুন্দ ডাক্টারের কথা শুনিরা সেইজ্লপ গুছের সন্ধানে ২০ দিনের মধ্যেই একটি উত্তম শ্রান পাইয়া হিলেন। কলিকাতার উত্তরাংশে কাশীপুর নামক স্থানে ৺সর্ববিদ্যকালেধীর মন্দিরের নিকটে মহারাণী কাত্যাধণীর ভাষাতা পোণালবাবুর বাগান বাড়ীটিই ভক্তপণ

श्रन्तालीलायां अप भः

বিধ করিয়াহিলেন এই বাগানের মধ্যে বিতল বিতৃত বাড়ীতে ঠাতুরের অবস্থান হইলে রোগ মুক্তির বিশেষ সন্তাবনা বাগামটি ফল পূল সুশোভিত হল সকল এবং বড় বড় বছ গৃহ গৃহাঞ্চন প্রদান্ত উন্মৃত্ত বামু নির্ক্তন শাস্তভাব অকএব স্থানটি অতীব রমনীয় ঠাতুর সেবক ও সেবিকা প্রভৃতির সকলেরই অবস্থান অতি উত্তম ছইবে। ১২ ইউতে ৫৫

> भवेश्यवानन्दमयी तहुचान' सहत्तर' । 'सन्त्रीयरि ठाकुरस्य बासग्रेड' समस्पित' ॥ ३६ ततः कोदस्य संक्रान्तमः पृत्वीऽहि ग्रुभवन्दिकां ।

> श्रीसारतं पुरश्काय खामपुष्यारिणी रटहात् । १० सम्बेमह्रस दातारं मसुं ते विविकास्तर'।
> नीत्वा कुम्बेत वे यात्रां कामापुर रटह' प्रति : ३८ स्वयोक्ति समानाधिना' युवकाय ये ।
> सामात् श्रीभूतनाधस्य सेवा' भूतगर्थवंग ॥ १८ त्या तत् सेवनेम्यदाः स्नामाहार विवर्धेक्यताः। ।
> कुम्बेलि भिक्तमाविन भूतसुक्तव्ये स्विपस्यः ॥ १७ हटेव' श्रीनरेन्द्र स्तानाह्य सविषे महाम् ।।
> सेतानाधार्वा स्टब्रीन् परिसीय महामातिः ॥ ४९ दत्तसहब्दन् तेया' कारव्यासस्य सहतः।

चारसेव' योनरेन्द्रनायेन विदितासना ॥ ४२

On the day before the last day of the moinh of Agrahayana, with Sarada Devi going ahead, and Shri Ramakrishna inside a palankin, all the disciples left the house at Shyampukur for

चन्त्रमीमार्या १ म अ:

Cossipore. The young men who were born and brought up in wealth and luxury were always eager to serve Thakur without the least care for themselves. On seeing this Narendranath encouraged them by pleasing them with songs and music. For Narendranath felt that if the young men would find joy in doing their service his end would be achieved. 36 to 42

বঙ্গামূবাদ :--

দেই বাগান বাড়ীর উপরিস্থ গৃহে ঠারুরের অবস্থান হাঁহে এইজাপ নির্চাবিত হাঁলে অঞ্জাবাদ মার্লের ২) বিন বাকিতে সর্বনমঙ্গা মাডা সারদানেবাকে অঞ্জে লইবা সর্বন্দেশকান্য ঠাকুরকে ভক্ত নবল শিবিকা মাধা আবোহন কগাইয়া কান্ত্রপুর্বাভিমুখে বাত্রা করিয়াহিলেন। ধনীর সন্তান অভ্ঞের প্রধ লালিত বুবক দ্রুক্ত সকল সাখাহ ভূতনাথের সেবা ভূতগা বেজপ করিয়া বাকেন। ভূতভাব মৃত্যির জন্ম প্রশা প্রার্থী ইইলা বেজপ সেবা করেন। সেইজগ মুবক ভক্তগণ ঠাকুরের সেবায় সদয়তে প্রান আহার পরিভাগি করিয়াহিলেন।

৩৬ হইতে ৪৯

मना च्यानन्दमुकानि युवकानो भवन्ति चेत्। तर्द्शमानः कार्यपिहिस्मेनेटेव न संगयः ॥ ११॥ एकोवरि बच्चकार्य्य भारदाने कते सति। वैकमणि मुमम्पयः भवेत् कार्ययः श्वानिश्वतः॥ ॥ ॥

यायोससङ्ख्यासागवतम

अन्तानोलायां ≃म च

श्वतः सन्येकमा विद्यो , नरिन्दः श्रेष्ठ साधकः ॥
एक यिकत्पक्तागरिकोपधानयनाय वा ॥ १६
प्रम्यः प्रत्य संपर्धः वित्तर्थि मन्य एव वा ।
एवं निगोजिताः मन्ये युवकानो महाकाना ॥ १६
सहोयन्त्रः वारमेकं चालितश्वेद जन्येदि ।
नीह बहुत्त्वणं याधत् गतिसास्य भवेदिति ॥ ४७
सददस भगवतः सेगा तेन मचानिता ।
तस्या चहिनः मन्ये जुन्नेवयं सहायतां ॥ ६८
तदोक्तः श्रीवनगमहासुरेण स्वालुना ।
समित्र सन प्रयादिहस्यः स्वीलियस्थित ॥ ४८।

Narendranath was wise enough to give different charges to each of them. One was employed to get the medicine, another to get the diet and some other to collect money. Thus everything was managed smoothly and peacefully. The people of the locality donated generously for the purpose. Thakur asked Balaram to procure his diet. 43 to 49

বগাত্ৰাদ :--

এইজ্বপ দেৰিছা সেবক চূড়ামণি নবেন্দ্রনাথ নিজ নিকটে আনিছা নীতবাভাদি ছালা সম্ভুক্ত কৰিছা তাঁহাদেৰ উৎসাহ বৰ্তুত্ব ক্যাইবাহিন্দেন। ১১।৪২

धानानीनायां ७म अ:

নরেশ্রনাথ আনিতেন যথি যুবকগণের মন আনন্দে থাকে তবে,
আমানের কার্য্য নিছির কিছুমাত্র বিপাধ হবৈরে না। একজনের উপর
বহুতর কার্য্য ভার অর্পণ করিলে একটি কার্য্য ও অ্সমপার হবৈর না।
ইহা এবে সভা অভএর সর্বর কার্য্যে অভিজ্ঞ নরেশ্রনাথ কোনও একটি
যুবককে ভাক্তারের গুলে ঔরধ আনিবার জন্ম কাহাকেও বা পথা
সংবাজের জন্ম অন্ত একজনকে আনিবার কন্ম এইবল ভাবে
সংবাজের সাধ্য মহাজা নরেশ্রনাথ যুবক বর্গকে বার্বাটি নিযুক্ত
করিয়াটিলের। ৪০ চর্গতে ৪৬

বেমন মড়ীতে একবার ধন দিলে অনেককণ্ পর্যায় চলে। দেইকাশ এখানে ঠাবুবের দেবা ঠিক ভাবে প্রচলিত হইরাছিল। এবং কাশীপুর নিবাসী বহু গৃহত্ব যহু প্রকার সাহার্য্য করিরাছিলেন।

এবংদরাল ঠাকুর সেই সময় বলরাম বস্তুকে বলিয়ালিন তুমি আমার পথা সংগ্রাহ কর ৷ ৪৭।৪৮/৪১

नयोदारहृष्टिमुत सुरेन्द्रनाथ सेवक: ।

जल स्वमध्य शिङ्क व्यक्तिन परितोचय ॥ ५०
ग्रङ्कीत सुह, वानन्द तामकास्राय गुरोबंद: ।
यः श्रीठाकुरेनी व व्यावस्या सुनिर्धायता ॥ ५०
तस्र काणीपुरोद्यानं पूर्वतः परमासतः ।
सुख्यतामवनोक्ये व महाचरो उती ॥ ,नन्दिता: ॥ ५२
परन्तु परिचर्यान्तं लिता भजनवाधने ।

नरेन्द्रनाय प्रसुखा भक्ताः कतिपद्यायते ॥ ५६
पत्रस्र सिलिता: सर्वे भक्तोय स्वावसरे ।

भक्तचुहायणिः प्राप्त भक्ताभद्रव हैतवे ॥ ५८

अन्तानीमायां ६४ भः

नित्यध्यान' वयं कुमोंशेशमध्यसः संस्थिताः। अद्यं अस्मयिनिमानां नागासव्यासिना' महत्त् ॥ ५५ अजोद्यः श्रीभगवन्त' वासने या ममोदिता। भुद्यं वा कुद्रं प्राप्तानः संस्कृतः साधुनम्मतः॥ ५६

Surendranath was asked to pay rent of the house. Both of them gladly accepted their charges. The disciples were happy to see Thakur improving in his health. Some of them headed by Narendranath devoted themselves to holy pursuits after discharging their services to Thakur. In course of holy discussions Narendranath said, "Usually we meditate in a room. Today I inlend to emulate the practice of noked ascetics with bodies smeared with others. But, how can the holy ashes be available?" 50 to 56

বঙ্গান্তবাদ :---

এবং উদাৰ বুছিযুক্ত স্থাংক্রনাথ ভক্তকে বলিয়াছিলেন তুনি যব ভাড়া দাও। নহেন্দ্র ও মৃত্যেক্ত ইহারা দুইলনে আনন্দের সহিত শুকু বাক্য গ্রহণ করিয়াছিলেন। ৫০

এইনপ্রভাবে ঠাকুর নিজের ব্যবস্থা নিজেই করিরাছিলেন। সেই স্থানে ঠাকুরের পূর্ববাপেকা রোগের উপশ্ম দেখিরা ভক্তবর্গ আনন্দিত মইনাছিলেন। ৫১ ৫২

ध्यन्तानोनायाः ६४ धः

পরস্থ ঠাকুরের দেবা ও গুশ্রাবার শ্রেষ্ঠ ভক্ত নরেন্দ্র প্রাভৃতি ভক্ত কুদ্দ সাধন ভন্ধনে লিগু ছইয়াছিলেন। ৫৩

ভক্ত সকলে ভল্লন বিবরের কথা বার্তার মধ্যে ভক্ত প্রেষ্ঠ নবেক্স নাথ ভক্ত সকলের মদলের জন্ম বলিরাছিলেন আমহা প্রান্তিদিন গৃহের মধ্যে থাকিয়া ভল্লন সাথন করিয়া থাকি। অন্য আমহা নাগা সন্মাসীলের মত ছাই মাধিয়া ভল্লন করি। আমার মনে আন্ত এইকপ একটি ইজা বইতেছে। কিন্ত বিশুভ সাধুগণের অন্ত্যোমিত ভক্ষই বা আমহা কোথার পাইব। ৫৪(৫৭/৫৬)

> एक' विश्विता ते सकी भन्ना वाल समार्वता: (तामाकु भन्तमं ग्रहा कत्वा गास्रे विशेषनम् ॥ ५७ षानोय ग्रव्हपत्रानि प्रकास्मानिनं समुख्यनं। पद्मासनेचीपविद्य कीपीनमात धारियः ॥ ५८ नेबे निमस्य ते सर्वे ध्यानसम्बा स्तदा भवन्। तताच्याद्ति योगात् साम्यन्तिशिखायवर्षत । ५८ एवं गुम्बेसंस्कारका योगना दग्धना गताः । नयात्र त्रीठाकुरस्य क्षपया क्षामग्रस्थता 🕽 ६० माप्तवन्तः शेयकायो नित्यगढ चिटामता । मायवा देहनम्बन्धी श्रीवामा' समावदिति । ४१ र्भपरोश्चेष त्रातापि चनरेन्द्रोधमामाग्रम्। जनजब्ब व्यवहारजीविनः स्तर्गसात् घरं ॥ ६२ पिकियुँ या। विवहत्तिसस्यमाभाग्रहान्यितः। पानीय तदुपयोगि चन्दा विजन सर्धान । ६०

च्यस्तानोलायो ध्यः चः

They collected ashes left after smoking tobacco and smeared their bodies with it. They also made fire with dried leaves and wore piece of cloth to gird their loins. Then they sat all around the fire and meditated with closed eyes. By doing so they purged themselves of all impurities and attained divine wisdom. After the death of his father Narendranath began to study books of Law with a view to take up the profession of a lawyer like his father. 57 to 63

বঙ্গাতুবাদ ঃ

এইরূপ ভাবিশ্বা বালকের মত উদার বভাব ভক্ত সকল ভামাক খাইলে যে সকল ছাই হয় সেই সকল ভন্ম সংগ্ৰহ কৰিয়া নিজ নিজ গাত্রে লেপদ পূর্বাক শুক পত্র সকলকে ধূৰী স্থানীয়রূপে অগ্নি সংযোগ করতঃ প্রত্যেকে পল্মাননে বসিয়া কেবলমাত্র কোণীন ধারণ করতঃ চকু ধ্যু মুদ্রিত করিয়া সকলেই খ্যান মগ্ন হইয়াছিলেন। ৫৭।৫৮

ঘতাত্তি বশতঃ সেই অগ্নি শিখা বিশেষ ভাবে বৰ্দ্ধিত হইয়াছিল। এইকপ ভাবে ভক্ত বৰ্মোৰ পূৰ্বব পূৰ্বব জন্মেৰ সংশ্বাৰজ্ঞান্ত বাসনা সকল দম হইয়াছিল। এই স্থানে সেইকণ সেবক সকল ঠাকুরের কুণার নিকাম হইয়া নিতা শুদ্ধ পরত্রকোর মায়া ঘারাজীব সকলের এইটি সাক্ষাং রূপে জানিয়াও এই আস্নারাম নরেক্স ব্যবহারজীবী পিতার দুৰ্গ গমনেৰ পৰ নিজেও ওকলাতি বৃত্তি কৰিবেন বলিয়া ভচুপ্যোগী বহি

चन्त्रजीनामां अस अः

সকল আনিয়া ঠাবুরের সেবা শুক্রাবার সমাপনান্তে নিজ গৃহে যাইয়া সংসাবের জভাব মোচনের জন্ম সেই সকল গ্রন্থ পড়িছেন। ৬৬ ভার্তির ৫৯

सेवावकाम समयेचकार पठन' मभी:। संसारामायम् क्रिय तयाष्ट्रंत्रश्च सविव्यति । ६४ इत: पृथ्वे' नरिन्द्रस्य दक्षिणेखर स'स्थिति:। मदैकिस्मिन्दिने देवो नरेन्द्र सिदमत्रवीत् ॥ ६५ लमादी माह आहाररपंच स पर क्रा ततोष्टरता' कविद्यामि जानानन्ट स्वरूपक' ॥ ६६ यी मरी भीमकान्तारे पर्वते पशिदुर्गमे । नीका चालधित ग्रज्ञः को बेलि तस्य कोशन । ६० दर्वीध्या मगवश्लोला इति बाख्यस्य सायणः। एवं श्रीठाकार योक्तः सेवकानो हिताय व ॥ ६८ एकस्मिन्दिवस्थानसमादनासेन समो महान्। योनरेन्द्रः समयात शागिरायस्य सद्यनि ॥ ६८ एकवस्त नम्नवादः प्रशेहित् तदावदत् । मायामार्तिवधीतित्वाडिंक प्रव समावति । ००

In liesure hours he would study the law books with wiew to maintaining his dependents by earning money by the profession of a lawyer. During his stay at Dakshineswar Thakur once said to Narendranath, "You should arrange first for the maintenance of your dependent mother,

चन्त्रासीसायां वस घः

brother and others. Thereafter I shall impart divine knowledge and wisdom. Inscrutable are the ways of God by whose grace we can safely pass through deserts, vast expanse of waste land, inaccessible mountains and troubled waters." One day Narendranath appeared like a mad man in the house of Girishchandra and said that his mother had breathed her last and a child was born to him. 64 to 70

বঙ্গাসুবাদ :--

ইবার পূর্বের নরেন্দ্রের মন্তিগেবরে অবজান সমরে ঠাকুর একদিন বলিরাছিলেন। তুমি সর্ববাবে বা ও ভাই বোনবের অন সংস্থান কর। পরে আমি ভোমাকে আমান আনানন্দ পরুপটি বিব। বিনি মুক্ত ভূমিতে, ভরত্তর ববে, পর্বাতে, বা ফ্রাম পবে নৌকা চালাইতে পারেন। তাঁহার উদ্দেশ্র যে কি কে আনিতে পারে। ও৪ হইতে ৬৭

অত্যন্ত কট কৰিবাও কেব ওগবানের দীলা ব্রিতে পারে নাই। ইং। পারের কবা। ঠাকুর নিয় বর্গের দিকার জ্বন্য এই কবা ব্যাহিলেন। ৩৮

হঠাৎ একদিন থালি পাত্তে এক বন্ধে নহেন্দ্ৰ পাগলের মত হইর। ঠাবুরের পথম ভক্ত দিহীশচন্দ্রের গৃহে উপত্তিত হইহাছিলেন।

এইরল বন্ধার কারে কি গিনীল বাবু জিলালা কারেল নরেন্দ্রনার বনিয়াছিলেন আমার অল্পানর্কানী মাতার মৃত্যু এবং বিবেক কৃতৃণ পুত্রের আবিঠার বলতঃ কশুতি আমার অংশতি বন্ধরঃ আমি এইকল বেশ ধারণ কবিয়াছি। ৩১/৭০

चन्त्यकीनायां ध्य य:

जप्तना भी चमुक्रता देव विभोमना एतः ।
गिरीमकात्रियेच विश्वस्य तद ग्रहे चया ॥ ०१
कृत्योप्रस्यप्तान गत्ता श्रीपुर्व वदा ।
विनिवेद स्वालान्य त्यतीः श्रीपादच्यातीः । ०२
पित्तिवेद स्वालान्य त्यतीः श्रीपादच्यातीः । ०२
पित्तिवेद स्वालान्य त्यतीः श्रीपादच्यातीः । ०२
पित्तिवेद स्वालान्य त्यतीः यात्रस्य ।
श्रीपाद्यात्र । ०३
स्वतिविव पृज्यात्री भक्तात्रिक सम्बद्ध ॥ ०३
देवतेषि पृज्यात्री भक्तात्रिक सम्बद्ध पराः ।
प्रतीक्ष श्रीनगृद्ध मित्रस्य सम्बद्धात्र । ०३
देवतेषि पृज्यात्री भक्तात्रिक सम्बद्धात्र । ०३
देवतेषि पृज्यात्री भक्तात्रिक सम्बद्धात्र ।
प्रतीक्ष श्रीनगृद्ध मित्रस्य सम्बद्धात्र ।
स्वात्रात्री वो श्री दुस्सुक्त स्वद्धात्रात्र ।
स्वात्वा श्रीकपिन देव इस्तु श्रीनाच्यत्रे पर्ताः ।
स्वात्वा श्रीकपिन देव इस्तु श्रीनाच्यत्रे पर्ताः ।

From the house of Girishchandra, Narendranath went to Cossipore and met Thakur. He dedicated himself to holy pursuits and left his family life for good. The heart of a holy man is the abode of God. Hence, all devotees are regarded as caste-less and adored even by gods for their holiness. Narendra, Rakhalrai, Baburam and Jogindra were endowed with divine wisdom and freedom from all bondages.

चन्त्राबीलायां २म भः

Brother Gopal took his holy bath at Gangasagar, visited the temple of Jagannath at Puri.

71 to 77

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

গিরিশ বাবুর অনুযোধে কিছুক্। তাঁহার গৃহে থাকিরা তৎপরে কানীপুরের বাগান বাটিতে গুরুপানপত্নে বিস্তৃতিত হইরা বাবজ্জীবনের মত আন্ধবিক্রম করিয়াহিলেন। ৭১/৭২

সেইদিন ইইভে শ্রীণরেন্দ্রগৃহত্বাপ্রম পরিস্তাগ পূর্বক সন্মাসাপ্রামে প্রতিষ্ঠ চইবাচিপেন। ৭৩

বেহেতু শুক্ত ফান্ম ভগবানের অবস্থান বিশেবভাবে হয়। ইহা প্রধ্য সভ্য। এবং সেইসকল অক্তেন জালি বিচার ধার্মিকগণ করেন নাই। ভক্ত দেবভাবেরও পূজা এবং ভগবানের পরন প্রিহুপাত্র। ৭৪

ৰাহ। ভিড বেণ্ডাৰেত বুল আৰু ভগৰালের পৰা নিজ্ঞান । ব ভজ্জত হালুকৈর লীলাক্ষেত্রে নরেন্দ্রনাধ, বাধালবাল, বাবুরান, বোগীন্দ্র প্রস্তৃতি ভজ্জুল হইবার বিভাগিক ঈশরকোটি। এবং ইহারা ব্যৱস্কু প্রস্তৃ। ৭৪।৭৬

উত্তরারণ সংক্রোব্রিভে গলামান ও কণিলমূনি ধর্মন পরে নীলাচলে পুরুষোত্তম কেত্রে প্রভু জগমাধ দেবের দর্মনাস্তে। ৭৭

> समयायमर्च्ययला क्रिकाताच्य पत्तने । इष्टामन्दमर्थी कांसी कामीघट समक्रिका: । घत्र भागीच्यो तार साधुमद्याधि भिस्तका: । स्थिता कियदिन' मर्चे स्व स्थान' पुनर्वेदा: ॥ ०८ भाता गोपास हटेव' पभोविष्णिट सेवकः । गैरिक बस्त स्ट्रांच माना क्रमण्डलं स्वया ॥ ८०

चन्त्राशीलायां वस मः

दातुकासः सवास्तिमो जिन्नास्ति तदा प्रमी ।
अभुनोक्ष युवका ये सलानाः सल्त साधकाः ६ ८२
सवासि सहस्रतिमः प्रत्येकः नात्र संगयः ;
स्वया सम्पूजितेच्या सिक्षः प्राप्यसि तः भूवः ॥ ८२ .
गीपाण काता खुले र जोहन सद्दा ।
आह्य युवकान् मक्षान सक्तकानियं यद्यतः ॥ ८२
स्वाग पवित्रता चित्रः गीपाण चवनादिवः ।
प्राष्ट्रः भूवणं द्वा गोधितस्त व्यतः समीः ॥ ८८

He also visited the temple of Goddess Kalt at Kalighat in Calcutta. On seeing many mendicants and seints on the bank of the Ganges he desired to give them cloth, water pans and beads. On learning his desire Thakur advised him to give all things to his young disciples, each of whom was equal to thousand of holy men. Accordingly Gopal welcomed the young disciples and distributed all those things among them. 78 to 84

বঙ্গানুবাদ ঃ—

কলিকাতার কালীঘাটে কালী দর্শন করিয়া ভাগীবধী তাঁরে সাধু সম্মানী ও ভিন্দুকগণ দিন করেক অবস্থান করিয়া পুনরায় নিজ নিজ আশ্রমে গমন করেন। প্রভূষ বিশিষ্ট দেবক আমাদের গোণাল দাশ গসতৌরে বেই নকল সাধু সন্মানী দেবিয়া ভাষাকিতকে গোঁরিক বয়,

wa

श्रमातीलायां व्य शः

রুদ্রাক্ষের মালা ও কমগুলু বিবার জন্ম ঠাকুরতে জিআসা করিলে বলিরাছিলেন। আমার পরম সাথক যুবক সন্তানগণ আছেন। ইহানের প্রত্যেকটি যুবক সহলে সন্ত্যাসী সদৃশ। এ বিষয়ে সন্দেহ নাই। অতএব ত্মি ঞুসকল ত্রব্য দিয়া উহাদিগকে সন্মান করিলে তুমি নিশ্চয় সিভিলাভ করিবে ইহা গ্রুব সভ্য। ৭৮-৮২

ঠাকুবেৰ কথা গুনিত্ৰা গোণালধাৰা বহুপূৰ্বক যুবক ভক্তসকলকে
অহ্বান পূৰ্বক দাদরে ত্যাগ ও পৰিত্ৰতাৰ চিত্ৰজ্ঞপ সেইসকল
গৈৰিক বন্ত্ৰাদি ঠাকুবেৰ হতে নংশোধিত ভন্মণিগু যুবক নদ্যাসীদিগকে
দান কবিত্বা গোপাল্যাদা কুতাৰ্থ ইইমাছিলেন। ৮০৮৪

ন কৰিয়া গোপালদাদা কৃতাৰ্থ হইৱাছিলেন। ৮৩/৮৪ ঠাকুৰ গোপালের কার্য্য দেখিবা অভিশব্ধ আনন্দিত হইৱাছিলেন।

त सन्त्रासितमाः सन्ते दृत्यो स्तैः परितीपिताः ।
इद्दा गोवान काव्यन्तं सुदस्यय स ठातुरः ॥ ८५
विश्वब्रह्वार निधनः सुदुष्करः सतः सम ।
श्रीठातुरी विचिन्ते । चिकीवं च सान यर्जितान् ॥ ८६
भिचाटने देरितवान् निवित्तात् स्त्रो सहान् ।
सम्रासि वैश्रमायित्व यदा सन्ते विद्यताः ॥ ८०
सदं यताः सुर्धाचिताः सन्ते । पानुवासा सग्वनः से व वैरायसादिताः ॥ ८८
पित्रस्य निम्मे साचाद्यव्यं स्त्रितः ॥ ८८
सम्रास्य निम्मे साचाद्यव्यं स्त्रितः ॥ ८८
सम्रास्य निम्मोदान्त्राताः ॥ ८८
सम्रास्य निम्मोदान्त्राताः । विद्यस्य स्त्रितः ॥ ८८
सम्रास्य निम्मोदान्त्राताः विद्यस्य स्त्रितः ।
निम्मुकानां म मुर्योदा नीदित साम्रास्यान्ते ॥ ८८

चोशीरामक श्लामा गवतम

शक्तानोनाग्रा' श्रम चः

कट्कि: धादरीक्रिको जनानां समतो गते। दोनहोननिमा ग्रान्ति भिष्ठकास्ते ग्रष्टः ग्रष्टः । ८९ मया ते तोड़िताः सुद्ध सुद्धवासन् प्रपृष्ठिताः। भिष्ठाक्रधाभ्यमा माताप्यवः सम्पाद्य ग्रद्धाः॥ ८९

Thakur became much pleased to see that Gopal had done as he was asked to do. With a view to curbing the egoism of his disciples. Thakur sent them out to beg alms from door to door, in the guise of ascetics. At first they approached Sarada Devi with their heads bent down to her feet. Sarada blessed them with alms. Beggars 'have no dignity, prestige or respect. They move from door to door with all humility. They receive harsh words and kind greetings with equanimity. Sometimes they are driven out and sometimes cordially welcomed. They thus collected some rice and gave it to Sarada Devi-who cooked II carefully. 85 to 92

বঙ্গাতুবাদ :—

seò B

1-

হানিদিত স্থানজাত ধনীর সন্তান মুখ্য ভক্তমুলসংগের বেবা ও গুচতর বৈরাগা দর্শনে ঠাকুর এইবগ ভাবিরাছিলেন উপথিত ইবাবের অভিমানপুত প্রারোজনে ভিদার জন্ত বলিরাছিলেন। ঠাকুবের কবা তানিরা ভক্তমুগ সন্তামীর বেধ ধারণপুর্বক বহিগতি হইবার সময়

अन्तानीसायां ६४ पः

জগতমননী অমপুর্বা সদৃশী বিখেশবী মাতা সারদাদেবী পাদনত গর্ভজাত
পুত্রকুলা সভানগণকে আশিবিদি অরুপ কিঞ্চিৎ ততুল ও সাঠি প্রদা
ভাষাকে ভিচ্ছার ঝুলি মধ্যে ধিয়াছিলেন। ভিক্কুক্সিগের মান
অপমান ও ম্যানা বিভূই নাই। লোকসকলের কটু কবা বা সামর
সভাবণ সমান দীন হীন ভিক্কুক্সকল প্রতিগৃহেই বাইরা থাকেন।
কোবাওবা তাড়িত হরেন কোবাওবা প্রতিত হরেন। এইরূপ ভাবে
ভিচ্ছালক ততুল ছারা মাতা সাবদা প্রভা সহকারে অর প্রস্তত
ক্রিয়া। ৮৬ ৯২

ठानुराय ददी देवो खेटदेवाय अस्तितः। सानन्दं ठानुरोऽवाय रूप्होता आगसपिमः ॥ ८२ तदब सम्बर्धनार्यः एतवान् सदावे प्रसुः। सोलियः चीभगवतः सन्तानानर्यः सीवना ॥ ८४

दित श्रीरामिन्द्रपुन्दर भक्तितीयं विश्वित श्रीश्रीरामकाणा भागवते पारमदेखां प्रक्तितायां श्रेष्ठभक्त श्रोष्ट्रेन्द्रस्य हुगोपूजा तथा ठाकुरस्य काली दुवायां काली ६० धारणः अरेन्द्रस्य सक्ष्यास धर्मः सहणः तथान्य-भक्तानामपि मानापमान दूरोकरणक्षीश्चरत्नोजायाः सत्तमीऽष्यायः ॥

Sarada Devi offered it to Thakur who gladly accepted it and held it on his head. Thus Thakur got his disciples rid of spiritual evils. 93 to 94

Here ends the seventh chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam writen by Shri Ramendra Sunder Bhaktitirtha. पः १॥.

स्रज्ञांनीनायां अस अ:

বঙ্গানুবাদ ঃ—

্ ভত্তিৰ্বপূক নিক ইউ দেবতা ঠাকুমকে অপণ করিয়াছিদেন। ঠাকুমও দেই আন্তন আন্তন্য আনন্দের নহিত গ্রহণ করিয়া জগতের আনুষ্ঠির জন্ম মন্তকে ধারণ করিলেন এবং সন্তানগণের কামনাশূচ্চ জন্মই এই সীলা করিয়াছিলেন। ৯০১৯৪

শ্রীরামেক্স ফুল্বর ভব্তিতীর্থ বিষ্ণতিত ব্যাক্সভগরতে অস্তালীলার সংসম অন্যাতে সেবক স্থাবেজনাথের ভূগাপুলা ঠাবুবের কালী পুলার কালী মূর্ত্তি ধারণ নরেন্দ্রাধি ভক্তবুম্পের সন্নাস গ্রহণ এবং অভাত ভক্তগণের অভিমান দুরীকরণ বলা হবল। আ: ৭ আ: ॥

> चम्ताशंसायां द्या चः अखाक चुद्रबुद्दीमां चित्ताकर्ष च चेतवे। बालबदाचार युतः व्ययं सर्व्येखरीमहान् ॥ १ तथामासं इदी देवः बदवान कशावन। प्रभाते वा दिनानो वा भीवने शयनेऽपि वा ॥ २ भगच्छरण' कुर्व्यादित्युक्ते ठाकुरेण हि। उत्त' गिरीयचन्द्रेच स्त्रभावदीवती यदि ॥ ३ नाड वार्त् समर्थःस्वा मत स्वद्यकात्रज्ञी । षपराधी भविवासि न समावेदिद सयि। ४ एवन्तस्य गिरीयस्य प्रमुः सरनया गिरा। मोतस्त समुवाचैव' यदि सार्नु' न मक्वते ॥ १ र्वोड प्रतिनिधित्वेन वस्य मां डि सामात'। मत्यहः तत् सद्योऽहः भूता सराग्निहीसरः । ६ एषमुक्ते सगवति गिरोधेनानुमोदित । स्रस्य यत् करवोयन्तत् सर्वमध्ये सप्तर्यतः । ०

मनाजीनायां प्या वाः

For spiritual amelioration Thakur would sometimes advise to remember God at sur-rise and sun-set and also at the time of taking meals and going to bed. At this Girish chandra said, "It is not possible for me to abide by this instruction as I am sure to be guilty of violeting your instruction due to my bad habits." Thekur became much pleased with such straightforward confession and said, "Well if you cannot do it, I may be authorised to do it for you." Girish chandra agreed and made over all the charges of memorable things to Thakur.

1 to 7

বঙ্গামুবাদ :---

অতি আনুতি আনাদের মনের আকর্ষণ জয় বাদক বতাব বাং ঠাবুর সর্বাজ হবৈদেও মনের গুজির জয় কিছু বিছু আভাস কর্মন করম আমাদের মঞ্চল কামনা করিছা বলিগুল। সকালে বা সহ্যার ভোজনে বা শহনে ভগবানের শবন করা একার কর্মনা: ঠাকুর এই করা বলিলে ভক্ত দিহিল এইমল বলিয়াহিলেন। অভাবের দোবে মদি আদনার করা শবনে করিতে না পারি তবে অপবার বাংসালমনে কিছু অপবারী হবৈ। অতথ্যব প্রতিহিন শবন করা আনার পক্ষে

· **अन्ता**जीबार्या न्य अ:

তবে সম্প্রতি আমাকে প্রতিনিধি দাও। আমি তোমার হইরা প্রত্যহ শাহণ কবিব। ঠাকুর এইজন বলিলে গিত্রীশ বলিয়াহিলেন তাহাই হউক। নিজের শাহণীর বা কিছু ঠাকুরকে গিহীশ দিয়াহিলেন। ৫/৬/৭

विज्ञा किश्चिदिष्य स्थाप स्ताप्य स्वाप्य प्राप्त ।

छवाच ठाक्षर' तेन यद्यप्रधानन' सस ॥ ८

भवेत्तीच तदाक्षर क्ष्मरण' यामि तबद ।

त' तदा ठाक्षरः मोच क्षित्रकास्य पुरःषर' ॥ ८

विपदीनस्य वर्षप्रचेन न विपतिक्रया ।

मवेदेतीनरः कोऽपि च्रन्यु नाग्नीति निधित' ॥ १० थ

किन्तु मकः विषयो यदि चन्तुं मद्रभति ।

तत्यच्यात्तस्य म्हसु-स्वादत्युप्त विपयक्तितः ॥ १० थ

हत्यं मत् क्षपया पुत्र तब वैविचित्री क्रियाः ।

सच्यां मग्रम मायानित्यत्मतीमयि सच्विति ॥ ११

च्यां निविदित्रं याते शीलयोजीऽप्रवीद्यनः ।

स्वात्रीन वद्या प्रतिनिची माग्रच्यं नावयुष्टवान् ॥ ११

च्यानाष्ट्र प्रवादाम सच्वेताव्येत्योलने ।

After a little deliberation Grish chandra said, "In case my spiritual degradation take place, whom shall I remember?" Thokur replied, "The biting of a poisonous snake can only cause death. Just remember me and I.

मदर्य ठाकुरो नित्य क्रियत्थामयवान यथा ॥ १४

अन्तानोनायां दम च

shall rid you, of all your implous habits." After some days Girish chandra said to Thakur, "I could not guess before that to discharge duties through a representative would pain me so much. I now see that you are suffering like sick man for my sake in everything you do."

8 to 14

বঙ্গানুবাদ ঃ—

কিন্তা গিরীশ কিছুক্প চিত্তা করিরাই পরক্ষণে বলিছাছিলেন যদি আমার অধ্যপতন হয় ? ৮

তাহা হুইলে তথন আমি কাৰ প্ৰৱণ লইব ভাষা বসুন। ঠাকুৰ ইবং হাত ক্ৰিয়া নিবীশকে বলিয়াছিলেন। দেশ বিষহীন বিষধ্যের দংশনে কেছ মতে নাই বা কোনজগ বিষক্তিয়া হয় নাই। কিন্তু যদি মহা বিষধ্য সূপ লাখন করে তবে তংকণাৎ মৃত্যু হয়। কাৰণ ক্ষান্তি উল্লেখনিকাণত তেওঁ নামে না। ৮০১১

হে পুত্ৰ ভোদাৰ বিষয়ভাব গমুলে বিনক্ত বইৰা আমাতে মন প্ৰাবিষ্ট হইবে। এইতাৰে কিছুবিন গত হইলে গিৰীলচন্দ্ৰ ঠাকুয়কে বাদিয়া-ছিলেন। প্ৰতিনিধি দেওৱাৰ এত বাতনা হয় ইবা আমি পূৰ্বে বুদ্ধি নাই। থেবন আমি যে কিছু কাৰ্য্য কৰি ভাষাতেই দেখিতে পাই ঠাকুয় বেন ৰোশীৰ মত আমাৰ ভক্ত কক্ত পান। ১২১১৩১৪

> धिडमी विगोहत महिद्धं कार कुलकळवतः। योऽष्ट शोगुरवेदत्वी कतुप नन्तितीध्यः ॥ १५ किरिन्द्रियेः कदावार रत वसुवर्णेः सष्टः। करोति कुर्त्वस्ति कन्ने वर्षेटे जीप्यास्यते ॥ १६

चमानोनार्या पा अः

चित्र वैषयिकानन्द स्वयमित् न मक्ति ।
तस्रात् प्रतिनिधः श्रे थः प्रतः सायं वरं यदि । १०
भगवण्यस्यं यास्रि तत् सुर्खमिति मे सतः ।
ग्रियस्य स्वयुद्धाः स्वामाभः ग्रीवः भवित्ततः ॥ १८
चनीरस प्रजाः सर्वं शुरोसुर्खा स्वयितः ॥ १८
चानवात् गुर्चित्वः ग्रियासुर्द्ध श्रेतवे ॥ १८
चानवात्तं शुर्चित्वः ग्रियासुर्द्ध श्रेतवे ॥ १८
चानवात्तं शुर्चित्वः ग्रियासुर्द्ध श्रेतवे ॥ १८
चानवात्तं श्रेतवे थः 'टक्वास्त भवेषुष्ठं व' ।
ग्रिष्मा श्रे ध्वामयोगिन यतस्तन्त्रस्यतां गताः । १०
तथायो श्रो समयोगिन यतस्तन्त्रस्यतां गताः ।
चरसूष्व साधनाविषः कर्त्तं भक्तिनि चेदहः ॥ ११

"Fie upon me. I am so mean and vicious that I have made my praceptor suffer for my abominable habits and conduct. I never think of abstaining myself from bad practices, I now find peace of mind in remembering God in the morning and evening, and I am sure to be blessed by my preceptor if I do so. The preceptor treats impartially all his disciples and has the same good wishes for all." Thakur knew that his disciples who had attained projound spiritual concentration would rise to the summit of divine glory. Still he desired to make one of them the greatest of all holy men

चन्त्राचीसायो प्रस चः

in order that many others might be benefitted by him. 15 to 21

বঙ্গান্দ্ৰবাদ :--

সভ্যনগণের থারা অতিনিদিত বংশের কুলালার মহা পাপা আমাকে বিক্ । আমি এমন হতভাগ্য বে গুরুকে পাপ বিরা বিষরভোগে চরিতার্থ বিষ্টভেছি । এবন আমি এরাচাররত বন্ধুবর্গের সহিত প্রতিবিদ্ধ করেছে । এবং পুর্বে আমি ধে সকল কার্য্যে দ্বাপার বির্বাচনে ভাল বিলয় মনে করিছেছি । আর্থাং পালপুণার ভার ববন গুরুষ উপরে ভার করিয়াছি তবন আমি বাহা ইকলা করিতে পারি এইরল পুরুক্তি সম্পন্ন হুইমাছি, অন্তএব আমাকে শত্রিক: বরং আমি প্রাত্ত করিমার করম মকলবায়ক করার করমে তপানাকে ভাকি ভারাই আমার পরম মকলবায়ক প্রতিনিধির অপেকা পূর্ব ভাল। এইরল করিলে দিয়ের সন্তর্গ্রহ কুপা দীত্রই হয় । ১৫-১৮

নিগ্ৰ সকল গুৰুৰ মত হউক ডক্ষয়ই গুৰু বৰ্ণবা লিগ্ৰ সকলের গুৰু ভ তিক হৃছির অগ্ৰ চেটা করেব। ঠাকুৰ আবিতেন বেহেতু আমার নিগুৰুর সমাধি লাভ করে ইরাল বাতাকে এক একটি বিক্লাল বা লগতে সর্পন্তোঠ সাধু বিলিগ্র মধ্যে ক্লোড ইবালিগ্র মধ্যে ক্লোড বছিত সংবাহন প্রবাহিত হবৈবে। তাহা হইলেও ইবালিগ্র মধ্যে ক্লোড একটি সর্পোঠন প্রধানিক লিগ্রকে বলি আমি অতি উচ্চ সাধানাম সিদ্ধ করিতে পারি তবে আমার অবর্তমানে বত শিক্তের মন্ত্রল হবৈবে।

चन्छनीनार्धा प्रस भः

भाविति समये तेन वहनां महले भवेत्। त्रसादालग्मधेराम्य ध्यानवन्तं नरीलमः ॥ २२ श्रीनरेन्द्रनाथ शिखः विश्वेषेणोपदिष्टवान । यै: साधने: विहिलाम' चन्नार भगवान स्वय' ॥ २३ तत सर्वे साधनामार्गे नरेन्द्राय प्रदत्तवान् । यदा शीठाकुर चासोइक्वियेखरधामनि । २४ सामधानोतनस्थाने सनियम्बेष शीचितः । चकरीट य' बोठाकर सीऽयसदान्यरूपकः ॥ ३५ ध्यक्त विकासको प्रकृतिक का स्वयंत्र सदा । जना यदा सप्तिमन्नानियोथेऽति भयद्वरे ॥ २५ खद्यांनस्य चताहित्त स्तदाशी रामनामभिः। . तदबान' संखरित' कृत्वा नरेन्द्र श्राधकः । २७ धन्मनविद्यवितिविज्ञायेट' प्रभ स्तदा । रेव सकाग्रे समानीय भावविधित चैतसे । २८

With this object Thakur imparted the best of his advice and guidance to Narendranath. Thakur initiated Narendranath with the holy name of the Goddess Kali. A change came over Narendranath. Once in the dead of night he ran to and fro in the garden shouting the holy name of Rama like a mad man. Thakur brought him near to himself. 22 to 28

वन्तानीनाया' व्या वः

বঙ্গানুবাদ :--

এইরুপ চিন্তা করিয়া ঠাকুর আজন্ম বৈরাগ্য ও ধ্যাননিষ্ঠ ন্বোস্তম শ্রীয়ান ন্বেন্দ্রনাথ শিয়কেই বিশেষভাবে উপদেশ করিয়াছিলেন। যে সকল সাধনায় ঠাকুর নি~~কে~~ সিদ্ধিলাভ কবিয়াছিলেন। সাধনার সেই সকল পথ নবেন্দ্রনাথকে দেখাইবাছিলেন। ঠাকুর ধবন দক্ষিণেথরে ছিলেন সেই সময় শক্তি লাধনাত্র সিন্ধির জন্ম বে নরেন্দ্রকে পব্তি মত্রে দীব্দিত করিয়াছিলেন। बाझ तरहे नत्त्रम अग्रहन पर्शय माण छल्टिन छनन्तित हाग रा সময় লোক সকল গাঢ় নিদ্ৰায় নিমিত সেই বাত্তি বিপ্ৰহরে ভয়ম্বর সম্বে বাগানের চতুর্দিকে রাম রাম এই নামের বারা উত্তান পরি-পুরিত করিছা সাধক চূড়ামণি নরেন্দ্র পাগলের মত বেডাইতেছেন। ঠাকর এই ব্যাপারটি জানিয়া নবেল্রফে নিজের নিকটে বসাইরা জাবাহিট অবস্থায় বিশুদ্ধ বিজ্ঞানময় ভারত তাল বাম নাম কর্মলে দিহাচিলেন। বে ভারক জন্ম রাম নাম সফিদানন্দ অরপ সেট নাম বিভাত সর্বাত্রতি অসাধারণ শিক্ত এক্ষাত্র নরেল্রকেট भिवाहित्त्र । ३२-२३

> प्रदत्ते तारकव्यः शक्तमाम विदासकः । ध्रक्षाधीरण विष्णाय नरेन्द्राय सुयोगिने ॥ २८ वैराग्यमयतारस्य बुद्देयध्यपेतदः । शोनरेन्द्रः समाजोष्य सुविन्तां कतवानिर्मा ॥ २० ममो परि ठाकुरप्य रनेद्रोऽपि वस्पनः सस । यस रनेद्रो भयः तत्र रनेद्रोदुःच्यय खारणम् ॥ २१ रनेद्र सूचानि दुःधानि त्रियंद्राक्षे सद्दर्भ ॥ १२ सम्बन्धवाकुरस्तदः स्थितान्यव सुनिर्मने ॥ १२

खन्सनीनारा पम अः

तव्र तपबारिष्यामि ठाकुर' प्राणवातिका । यदि हुग्वोचरोनखादोष्ट्रसे में तपख्या ॥ १३ कोवनान्त' करियामि तदैवाच' न संगयः । एव' व्यवसाय मति: योनरेन्द्रः प्रभीः प्रियः ॥ १४ सुद्दुनया गतः साधुनीका कमपि किञ्चन । सिहच ब्रा' मन्यमोनरेखका त' सुद्धविधि' ॥ १५

He brought home to Narendranath the inner significance of the holy name of Rama. On studying the life and character of Buddha, Narendranath thought, "I feel myself tied to Thakur by his offection. Love or affection is the root of all misery. So I should cut off all connection with Thakur and get on with my holy pursuits in a lonely place. In spite of this if I fall to see God I shall cease to breathe." With this thought, Narendranath went to Buddha Gaya without disclosing his intention to anybody. 29 to 35

বঙ্গানুবাদ ঃ---

একদিন নবেক্স বৈবাগ্যের অবতার ভগবান বৃহদেবের চহিত্র আলোচনা করিয়া এইকল ভাবিয়াছিলেন। আমার উপরে ঠারুবের অত্যধিক ভালবাসাই আমার বন্ধনের তক্ত হইতেছে। কারণ বেবানে ক্রেম্ব সেবৈধানই ভঙ্গ অতএব ভালবাসাই প্লমবর কারণ

चन्तानोलायां प्या चः

ত্নংধ সকলের মূল প্রেহ দেই স্লেখকে যদি ত্যাগ করিতে পারা যায় তাহাহইলেই যথার্ব আনন্দ হয়। অতএব ঠাকুরের প্রেহ পরিত্যাগ পূর্বক নির্ন্তন যাইয়া সেইবানে কঠোর প্রোগণাত তপতা করিব।

७०।७५।७२

ভাষাতেও যদি ইনর প্রত্যক্ষ না হয়। তবে তপতার ঘারাই জীবনার করিব। ইহা নিঃসলেহ গ্রেইজা নিশ্চর বৃদ্ধিযুক্ত ঠাবুরের প্রিয় শিক্স গ্রেনিয়ন্ত্র কাহাকেও কিছু না যদিরা শুস্তুর সারিধ্য ত্যাগ পূর্বক সিদ্ধ ক্ষেত্র মনে ক্রিয়া বুজগরাতে গমন করিয়াছিলেন।

ବରାଜଥାବଦ

तम काथोतारकच घोरणं मितमा सुमी।

साध्रसङ्गं सन्यमानो गवदन्ती सुद्शन्ति । इद्द सुद्रागया गतारतेतु दिनानि कतिष्वत् सुखः।

स्थित्वाहं तमतिनेव चक्तु ब्ले क्राह्मस्थनं ॥ ३०

यदातेः थोठाकुरस्याकपं णः विदितः सहत्।

सोनरेन्द्र स्तदीशाच दुःखाकुलित् चेतसी ॥ ६०

सिक्षः न विन्दते कोऽपि चहुयक्षतुर्तेऽपि चन्।

प्रभीः कपा विनाम्बक्त कुतापि कामिष् भूवः॥ ३८

एवं सल्लितोभूला त्यक्ता बुदययां सुधोः।

पुनः मत्यागतस्त्रत्व यत्व देवी विराजितः॥ ४०

पर्यक्रिजा दिन्धाम्य दुःखानत्वर्ष्य सुद्धाः।

स्र सविष्यो स्थितं सब्दि युवका प्राथमात्र्योत्॥ ४१

प्रम्म भीः मैनरेन्द्रोऽयमित चाख्रस्यमाग् यतः।

पीहितः सम्पर्तिस्थन नोक्षा मामिष् कच्चन ॥ ४२

चन्त्रालोलायां प्रमाशः

Kashi and Tarak, who were like brothers to Narendranath, accompanied him to Buddha Gaya. For some days they stayed there happily. Narendranath, in spite of all concentration in his penance, felt that the altraction of Thakur was too great to be avoided. He said that in spite of every effor none could attain success without the favour of one's preceptor. He became cahamed of his conduct and came back to Thakur from Buddha Gaya. Once, when Narendranath left Thakur for Buddha Gaya, Thakur said sorrowfully to one of his young disciples, "You see, Narendra is so impatient that he has left me in my sick bed without my knowledge. 36 to 42

বলাভবাদ :--

সংযাদর সনৃশ কাণী এবং তারক এই তুইটি গুরু ভাই উত্তম সদ মনে করিয়া আনন্দের সহিত পরেন্দ্রের সংস্থ গিয়াছিলেন। তাঁহারা তিন জনে বৃদ্ধ গরাতে বাইরা কিছুদিন হবে অবস্থান করিয়া গুরুবৈত মতে অক্ষা গাধন করিয়াছিলেন। 'তঙ্ওব

বৰন সেই নহেন্দ্ৰ ঠাৰুহের আক্ষণ বুলিতে পারিয়াছিলেন। তৰন অভান্ত দ্বাৰীত ঘটনা বলিয়াছিলেন। সাধক বহু চেটা বহিলেও গুৰু কুণা ভিন্ন অন্তন্ত কোধাও অৰ্থাহ বহু নিৰ্দ্দৰ আনেই ৰাষ্ট্ৰক না বেন কিছু মাত্ৰ সিদ্ধি লাভ কৃষ্টিতে সম্বাধ্য না।

COMPIES 60

श्रन्तानीलायां प्रस थः

এইরূপভাবে নরেন অত্যন্ত পতিন্তত হবঁরা বৃদ্ধ গরা পরিত্যাগ পূর্বক পূনর্ব্বার ভগবান যে স্থানে বিরাজিত আছেন সেই স্থানে প্রত্যাগমন করিয়া ছিন্সেন অর্থাৎ সেই কাশীপুরের উভান গৃংহ আশিয়াছিলেন। ৪০

বধন নবেন বৃদ্ধ গলা বাইরাছিলেন। সেই সময় ঠাকুর অত্যন্ত দু:খিতান্তঃকরণে একটি মুবক শিল্পকে বলিয়াছিলেন দেও বে মরেক্র বড়ই চঞ্চল আমাকে শীড়িত অবস্থার কিছু না বলিয়া পরিত্যাগ করিয়া কাশী এবং তারকের সহিত চলিয়া গিয়াছে। এই কথা আমি শুনিয়াছি। ৪১/৪২

काषी तारकपुक्ती स्वी गतवानिति मे सूत'।
अभैकतिव त' देव' युवकः बान्तवागयी ॥ ४३
प्रोताच परमानन्द' हित्ता त्वां कुत्र वास्यति।
श्रीनरेन्द्री सहभागः वीष्ठमेष्यति तिदित'॥ ४४
तीचिक्ता नापिष्रहाच भवत स्तत् कति भ्र्व'।
सर्वानन्दयद' पादवद्य' तव सहस्यति १ ४५
स्वा त्रीभगमां स्तस्य युवकाय सुभावित'।
सानन्दविन् यादवस्य युवकाय सुभावित'।
सानन्दविन् यादवस्य युवकाय सुभावित'।
कानन्दविन् स्त्याभ्यते।पदाच्य पुरानदम् ॥ ४६
स्वाच पुनरेवद्' सत्यामुन्द्रते।यदाच्य पुरानदम् ॥ ४६
सत्य कुवस्यविवर्षिय सा स्थितिनार्थन्त कुवचित्।
पुरो सत्य यादस्युले स्थितिय सवेद्रसुवा (४८
सत् कम्रा साधनार्थाय चानोती जगदस्यया ।
यः स कथ' परित्यन्य सामस्यत्र गमिष्यति ॥ ४८

अन्त्रानीसायां न्या अः

"I am told that he has gone with Kashi and Terak." The young disciple comforted Thakur saying, "How can he leave you? Surely he will soon come back. You need not be worried for him." Thakur smiled and felt comforted. "Dear child," said Thakur, you are right. He may sit under a mango tree or any other tree which bears fruit. But he must sit at the feet of his preceptor for the divine wisdom. Moreover, the Goddess brought him to me to serve my purpose and so he cannot leave me énd go elsewhere." 43 to 49

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

এই কথা শুনিয়া দেই যুহক দিল্ল বালককে বেকল সাধ্বনা বাব্য বংল ঠাবুনকে দেইকল ভাবে বলিয়াছিল: মহাভাগ এনবেল্লে প্ৰমানন্দ শুদ্ধল আপুনাকে পৰিভাগ কৰিয়া কোধাই হাইবে তিনি শীঘাই আহিবেন: আপুনি ইহা নিশুহ কানিবেন!

ROIRR

নংগনের কল্প আপনি কোনকপ চিন্তা বাজাশকা কবিবেন না।
সংগনিস্পর্থন আপনার পাবপদ্ম দে কি পরিত্যাগ কবিতে পাবে।
ঠাবুর সেই মুবক শিক্ষের মধুর বাক্য প্রবণপূর্বাক উবং বাজ
সংবাবে জানক সমুদ্রে নিমার বইয়াছিলেন। ৪৫।৪৬

अन्तानीनायां 🖙 छः

এবং বলিরাছিলেন বে পুত্র ভূমি বাহা বলিলে ভাহা অভীব সতা। আমতলা বেশন্তলা কাঁঠাল ওলা বেবানেই বাউক না কেন ভার সেক্রপভাবে অবস্থান কোঝাও হইবে না সেই নরেন্দ্রের গুরু পাদ মূলেই অবস্থান নিশ্চয়ই হইবে। আমার কার্য্য সাধনের ছক্ত জগদধা বাহাকে আনিরাহেন সে কি আমাকে ছাভিয়া বাইতে পারে। ৪৭/৪৮/৪৯

अत साथ गतिः पथायामैव सर्वेदा भवेत्। यश्चित्ररेत्व्य गति युवकेताह जि ममोः ॥ ५० त्राव्यक्त स्वाधित्यक्ति स्वाधिति स

"Hence Narendra cannot but follow me."

Just after four days Narendra came and surrendered himself at the feet of Thakur like a culprit

अन्त्यनीलाया ध्म अ:

trembling with the fear of rigorous punishment. Narendranath had lost his pride in his own ability and his mind had become free from all impurities. Thekur knew that Narendranath would be one of his best disciples after his demise. As a member of Bramha Samsi Narendra cannot worship the Goddess. But due to close touch with Thakur and frequent visit to the temple, a devotion to the Goddess had developed in him. 50 to 56

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

অভএৰ নৰেদ সৰ্বালাই আমাৰ পণ্টাতে থাকিবে বেদিনে যুৰক ,
দিয়ের স্বিত ঠাবুনের নৰেন্দ্রের অন্যত্র গদন বিবাহে কথোপকখন
হইরাছিল সেইদিন ইইতে চতুর্ব দিনের পর অর্থাৎ প্রথম বিদে মেদন
বিচাবকের নিকটে কঠিন ঘণ্ড বোগা অপবাধী ব্যক্তি দণ্ডামনান হয়
তত্ত্বপ ঠাবুনের দুবা দেবক জীবনেক্র ঠাবুনের সনীপে বাইরা পাদমূলে
প্রতিত ইইরাছিল। ৫-০৪১/৪২২

এইন্তপভাবে নরেক্র অহমিক। পৃশু হইরা বিশুদ্ধ দ্বন্ধপ ইইমাহিদের। ঠাকুর জানিয়াছিলের আনার অবর্তনানে কথায়ুতের বন্ধক একমান্ত নরেক্রাই হইবে। নবেক্স রাখ্য সমান্তের সভা বর্ণতঃ দেবী মুত্তির ধ্যান বা প্রভাবি অসম্ভব হইলেও ঠাকুরের সভ্পর্করণতঃ শ্রোম মাতৃমূর্তি দর্শন জন্ম মাতা কানিকাতে বিশেষভাবে মাতৃভক্তি ইইমাহিল। ধাত্যবিভাবে।

चन्त्राजीसायां प्या चः

परम्त कालिका मात् रूपविच्छान्तिके हि सः। पार्धनामकरोदित्य' गलवस्त्राञ्चतांच्चलिः ॥ ५० टेडि विवेक वैराग्ये मातर्मद्यः महेखरि । नगरतस्ये नगस्तस्ये नगरतस्ये नमी नमा । ५८ पुत्रे सूच पदाक्दे ययात्रीति वितास्तवः। चीनरेन्द्रे तवादेखाः प्रवचे ठाक्तरोऽवि च ॥ ४८ प्राप्तवान परमानन्दं ननर्त्ता घीरतां गतः। एवसनोकिकों यक्ति दर्ययोगास त'तदा। ६० ठाकुरेण यदा हष्टो नरेन्द्रः साधनोद्यमी । यव यद्रप साधनमकरोह्रमवान् खय'॥ ६१ तद्भ पं साधनं त' वे कुर्त्त सुपदिदेश सः। श्रीमद्रोस्ट्रस्य तदा ग्रष्टकु क्रम धारण ॥ ६२ योगसिदैर धारणीयमिति मत्वा महाप्रभुः। चात्वा कालात्वयं देवः ग्रष्टकुण्डल संपद्गे । ६३

He would sit before the Goddess and pray to Her with all humility and earnestness, "Oh Mother, be pleased to give me wisdom and freedom from all earthly attachments. Just as a father gets delighted with his son's attainment of the most dignified position so also Thakur was much pleased to see Narendra seeking the grace of the Goddess. He danced in joy and showed the divine power to Narendranath. He

धक्तानीसायां ⊏म अः

also gave him all instructions as to the ways to attain success in his holy pursuits. Norendranath desired to wear ear-rings made of conch.

57 to 63

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

পরস্ত মাতা কালিকাদেবীর সমূৰে বসিয়া প্রতিদিন গলবন্তকৃতাঞ্চলি

পুরঃসর প্রার্থনা করিতেন। ৰে মংখুৰী আমাতে বিবেভ ও বৈৰাগ্য দাও তে মাতঃ ভোমাকে

পুন: পুনর্বার নম্মার করি। ৫৭।৫৮

পুত্র উচ্চ পদত্ব হইলে পিতা বেরুপ আনন্দিত হরেন। সেইবর্ণ ৰংক্ষে মাতা কালিকা দেবীৰ শ্ৰণাগল ছইলে ঠাকুৰ ও প্ৰমানন্দ

পাভ করিতেন, এবং আনন্দে অধৈর্য ছইরা মূত্য করিতেন। সেই সময়ে ঠাবুর নরেন্দ্রকে দিবা দ-বি করাইরাছিলেন। ৫৯/৩০

चन्तालीलायां प्म ग्रः

কিন্তু গভীর বাত্রে পঞ্চ বাটার নিমে পঞ্চ মূণ্ডীর আসনে বসিয়া সাধন করা দুঃখদায়ক হইবে। অর্থাৎ দকিপেশ্বর মহা শাশান সাধক-গণের ভয় ও বিদ্ন সমূল এবং যেখানে সাকাৎ ভগবতী শাশান

> स्तकुण्डलं घटपिखा कर्षधारतियोभनः । धारणं काश्यामास वृहदेवानुसारतः । ६४ पात्रोव्याः कतरतेन प्रसुनामन्द चेतवा । बृहवद् योगिष्ठिद्द स्वास्तवमे सुप्रवादतः ॥ ६५ किन्तु चोत्र नियाकाचे तत्र प्रसुवटी तत्ते । व्यसुण्डतसने स्थित्यं सावतः । वृद्धः सवेत् । ६६ भीति विभ्रमये स्थाने द्विष्णेक्षस्थामनि यत्र योजगदम्बायाः पोदश्चकः भैरवः ॥ ६० विराजितः सर्वदेव सुधकानां भयावदः । प्रतः हा माबतुष्यन्ते निर्मातं स्वर्वन द्वि । सत्र महापोद मध्ये प्रस्वासाव तः तदा ॥ ६८ महाचिन चोपिवस्य सप्ताहायन्तरे सचीः । ००

On seeing that it would take long time to procure the conch ring, Thakur made him wear earthen rings, like the Buddhists, and blessed him. However; considering that it would be very difficult for Narendra to practise holy rites in the dead of night at Panchavati, Thakur sent

चन्त्रजीलायां प्रम अ:

Narendra with Hootaka Gopal to the place. In a week Narendra attained success in his penance. 64 to 70

বঙ্গান্তবাদ :---

ঠাকুবের উপদেশ মত বাংক্রাও নেই মহা পীঠে যাইরা সিজ পঞ্ মুটার মহাসদে উপবেশন পূর্বক গণ্ডাহ মধ্যে সিভি লাভ কবিয়া পুনরায় প্রান্ত্র পাদ মুদ্র সাধদের বিবয় বধাবভাবে বর্ণনা করিয়াছিলেন। ৭০।৭১

ठाकुरकानुष्यन्ने न सिन्धः सत्या सदामतिः।

पुनः प्रमोः वादमुद्धे तत् सन्धः समयवैयत् । ००

पानीदिकान्विदेवः सा स्रीरमोच्यति यः चृतः।

ततिऽशिवः प्रार्थयति व्यादितः वित्तरस्ति । ०२

सद्यत्र नरेन्द्रीःयाः ठाकुरस्वान्ति सदा।

स्राथमाशिक्षं स्वासीऽति वरत्येनः पुनः पुनः ॥ ००

वर्षः स्रार्धे त्यासीऽति वरत्येनः पुनः पुनः ॥ ००

पद्यत्र स्वाः व्याप्यानाः समाधिदिति गीयते।

स्वरूपनास्य क्रयत्या यस् सा शावत्यत्य । ०७

यद्यत्र स्वाः साम्यान्यः स्वाः । ००

सर्वीं स्वापनाः सा त्याः सादपरीच्यः।

स्वर्षस्य न्वरुगन्यः विश्व स्वाः सम्प्रतः ॥ ००

सर्वीं स्वापनाः सा त्याः स्वाः सम्प्रतः ॥ ००६

श्रीशीरामक्षणभागवतम्

अन्तरनोनाया' प्या अ:

यु त्वैष' ठाकुर: प्रोच्च नरेन्द्र' योष्ठ भाघक'। भविष्यति यथात्राचि साम्प्रत' सुख्यिरो भव ॥ ००

After that, Narendranath requested Thakur to Impart the instructions as to how to lose oneself in God. Thakur asked him to have patience for the time being. 71 to 77

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইরূপ প্রবাদ আছে যে ধাহার পুত্র বত বার ভাষার পুত্র তত
চায় এ স্বলে সাধন সিক নরেন্দ্র ও ঠাকুরের নিকাট প্রায়ই পুত্র: পুত্র:
বলিতেন শাস্ত্রে অহং প্রকাশ্মিকশে সাধনে সদাধি লাভ হয়। অতএব
হে ভক্ত বংসল সেই সমাধির প্ররপটি কিরুপ ভাষা আমাকে বনুন।
যে অমুষ্ঠান করিলে আমার নিবিবকর সমাধি লাভ হইবে।
ক্রিয়াছি সাধকের সেই নিবিবকর সমাধিই মোক্ত প্ররুপ।

৭২ ৭৩/৭৪।৭৫
ভাহাই সর্বেলিভ লাধন যে পাধনা হতে এক ক্ষমণ প্রভাক হয়।
সেই সমাধিই বাাস বর্গিচ প্রভৃতি অক্রার্থি সম্মত। এই কথা শুনিয়া

পেং সমাবে খাল নাত অখ্যত অন্তান নত। অং বৰা ভাৰৱা ঠাবুর নরেন্দ্রকে বলিয়াছিলেন। ঠিক সময়ে হইবে। যেহেতু ভূমি প্রেষ্ঠ সাধক উপস্থিত ভূমি চকাল হইব মা। ৭৬/৭৭

किन्तु भविष्यितिकदा कथं वा तत् पकारक । न किञ्चित् टाकुरेणोक्षमाध्वास वाक्य केवलः । ०० षयेकृष्मिन्दिने योगोध्यानमन्त्री यदा भवत् । तदा तस्य नरेन्द्रस्य स्थूनदेशहिनिर्गतः ॥ ०८

चकालीनामां दम चः

म्सा देशो यत स्तरयम् वित्यस्यधामनि ।

काष्ठपत्तिकातुस्य तदा सहयप् स्थित ॥ ८०

हर्ष्ट व साता गोपा नः सस्यरं यत ठासुरः।

तत्र गत्वावदत् सर्व ठासुरं भित्तपूर्णकः ॥ ८०

नरेन्द्रस्य निविकस्य समाधि स्तरावाम् यदा ।

तदा परसमानन्दः सेमे परमञ्जास्त । ८२

दशस्य वेतिमा सृतः यूर्य सर्वे पपस्यतः।

न सस्य बोऽवि चास्तस्य जनयद् ग्रीगिनोऽधुना ॥ ८३

एतदर्थं चस्त्रः मा श्रीनोन्द्री यदा तदा।

सा मातास्यकारेनस्य वाली वेशस्यदायिनी ॥ ८४

But Thakur did not say how and when Narendra would achieve his desired end. One day when Narendra was in projound meditation his soul came out of his body which remained stiff like a piece of wood. Brother Gopal brought it to the notice of Thakur, who advised Gopal to see that none should cause any disturbance to Narendra. "My Mother," said Thakur, "has now been kind to Narendranath." 78 to 84

বঙ্গানুবাদ :---

কিন্ত কোন সময়ে কিন্তপে নির্বিকল্প সমাধি হইবে ঠাকুর তাহা কিছুই বদিলেন না কেবলমাত্র হবে ববে বলিলা আধাদ বাক্য দিলেন। প্রদ

अन्तरनोनायां पम च

পরে একদিন মহাবোগী নারন্দ্র বে সময় খান মা ইইয়াছিলেন।
সেই সময়ে নারন্দ্রের তুল দেহ হইতে একটি সুম্মা দেহ বহির্গত
ইইয়া অপ্টোকিক চিদানন্দময় খামে গিরাছিলেন। এবং সুল দেহটি
একটি কাঠ প্রবিদ্যার মত অসাড ইইয়াছিল। ১৯৮০

নবেন্দ্রের এইরূপ অবস্থাটি গুরু ভাই গোণাল দাপা দেবিয়া বেবানে ঠাকুর আছেন দেই সানে বাইরা ভক্তি পূর্বক দেই সকল ব্যাপার বলিয়াহিলেন, এবং নবেন্দ্রের নির্কিবর সমাধি শুনিরা পরম গুরু ঠাকুর অত্যন্ত আনন্দিত ইইরাহিলেন। ৮১৮২

এবং বণিরাছিলের বেশ ভাসই বইরাছে। তোমনা নরেন্ত্রকে দেব উপস্থিত দেন কোন লোক ভাহার চফসতা না আমে, এই নিবিক্লের সমাধির জয় নংক্রে আমাকে বধন তবন চকল কহিত।

भ्यः भ्रम् । स्वत्र स्वत्य स्वत्र स्वत्य स्वत्र स्वत्य स्

चनानोसायां प्रा चः

If a devotee can once realise the all pervading Being no earthly thing can have any attraction for him. Just as iron is attracted by magnet, so also Narendra was attracted and lost himself in the Supreme Being. Yet by the will of God he moved about in this mortal world disinterestedly like one with a cloth burnt out. 85 to 90

বঙ্গানুবাদ :---

আন্ধ আমার অন্ধন্তী মা মরেন্দ্রকে কুপা করিবা নিবিবন্ধ সমাধি বিরাহেন। আন্ধানিব কুন্দরী আমার মনোবাল্লা পূর্ব করিবেন। ৮৫ একংশ নবেন্দ্র এই ভাবেই থাকুক, এইন্ধপ ভাবে ঠাকুর সাধারণ মানুবের মন্ত লীকা কেবাইন্ডানিকের। ৮৬৮

প্রাণণাত তপতা ঘারাই হোক অববা ওক কুপা বপতাই হোক ঘদি একবার নিবিবকর সমাধি হয় তবে কেই বোরীর মন আর সংসার সমুদ্রে নিমগ্র হয় না। পরস্ত চুত্বক ঘারা বেরপ পোই বও আন্তর্ভ হয় সেই বোরীর মন ও সেইকপ হইবা থাকে আমাদের মহা যোগী ব্যৱস্থের ভাষাই হইবাছিল। ৮৭৮৮৮

যে ভগবানের সহিত নরেন্দ্রের জীবগাণর উন্ধারের স্বাচ্চ ইহ জগদে সম্মিলন। মেই ভাগবানের কুপা কণা বইতেই আফ সেই নরেন্দ্র অফৈ সাধনার সিভিগাভ করিবেন, এবং ভাগবানের ইচ্ছাডেই ভীরবেন্দ্রে বছে বত্র পরিবানের মত পুনর্বার বাছ বিবয়ে শিগু ইইয়াছিলেন। ৮৯)>> ं अन्त्रनीलायां प्य पः

भीनरेन्द्रः पनवाद्यविषये लिप्तता गतः। प्राप्तार्थः वादरेखना वदपान्तः प्रभीर्यदा । ८१ ममागतः ग्रीनरेन्ट शाकर प्राप्त सवतः। तश्वमस्यादि वाक्यस्य तातुपर्यः यतु परम्पदः । ८२ त्रीय ब्रह्मगन्दितमबाङ् मनसगीचर'। यती वाचीनिवर्त्तलें चप्राप्य मनसा सह । ८३ क्षेत्रज्ञान्भवानम्द स्वरूप ब्रह्मवस्तनः। चानन्ट' खामइ'चादासाद पूर्वमसमाय' । ८८ खदर्यमेव मान्यार्यं ससावानन्टरवराट् । प्राहीकांग्र पेटिकाया चन्तरे यसतः सत् ॥ ८५ मंरश्चिमी मयाचादा जानीहि ख' सनिधित'। पुनर्यदा सदीयेष्टा भविष्यति पुन मु व ॥ ८६ तभय समाधि दास्यामि निर्विकल्पस्वरूपक । चळां ट्यायां कर्तव्यः विग्रहाचयः वधैः । ८०

When Norendra came to Thakur to offer his obesience to him. Thakur received him cordielly and sold. "I have made you realise the Supreme Being who is not knowable through our senses including mind and who has been described as Divine Joy in the shastras. I treasured that Joy in my heart only for your sake. I shall again give you another taste of it when I shall so desire. At this stage it is wise to keep yourselves free from all impurities. 91 to 97

अन्तानोनाया' प्रम घः '*

বাপত্রাদঃ---

নংহল্য ঠাবুৰেৰ পদশ্বল লাইবার ছন্তা নিকটে আগিলে ঠাবুৰ বলিয়াছিলেন। বেদে যে একা বস্তাকে মনের ঘারা না পাইরা যাহা ছইতে বাক্য নিবাতিত হয়। কেবল অকূচৰ পারল সেই একা বস্তাব বাক্য মনের অভীত ভুরীয় একা শব্দের ঘারা অভিহিত তক্ষনি প্রভৃতি প্রাক্তির ভাবনার্য যে পরম নল আন্ধ আমি তোমাকে সেই আনলটি আবাদবুক্ত করিয়াছি। যে পুত্র কেই আননান্দর বারা অর্থাৎ কর্মপ্রেটি আনানা কেবল তোমার জন্তই আনারা করম আবাল কল প্রেটিকার মধ্যে বন্ধ পূর্বক বাবিয়াছি। তুমি ইছা নিশ্চর জানিবে, অতএব পুনরায় বধন আনার ইক্তা ছইবে তথন আমি ভোমাকে নিশ্চর সাদ্যে দেই নিবিবকর সমার্থিটি বিব, আনীগণ এইরূপ অবস্থাত বিভজাচারণ অর্থাৎ বিশেবভাবে স্বাচার পালন ক্রেন। তোমবা বোধ হন্ন পেরিয়াছ ঘটা ভন্ম বিভূবিত সন্নালী সকল সর্ববাহি বিভক্ত অগ্নি স্থীপে অবস্থান করেন। ১১ হইতে ১৮

िं न प्रथम यूयः भी चटामस्मिन्ध्विताः ।
स्कासिनः सदः सन्ति विगृह ग्रचित्रस्थि । ८८
विगृह फनमूनादिस्ताशाः सुयोगिनः ।
तेन तैयां चित्रमादः सुन्या भयति भृतं ॥ ८८
तो भृता स्वति प्राप्तियंगस्यासिधिकस्पतः ।
समाधिः सर्वेपत्रींनां विग्रोस्तित्रोस्यः ।
समाधिः सर्वेपत्रींनां विग्रोस्तित्रोस्यः ।
याने योगरेन्द्रस्तु केवनः पौच्च प्रियः ।
तत्र तेन बहुतरा स्ताचिद्य । १००
त्र सेवे तः समाधिन्तु नरे कृष्टे । सुन्यसेवकः ।
एवं मते बहुतियं तिरोधानात् परं प्रमीः ॥ १०२

चन्त्राजीलायां प्रम भः

तीर्थ प्रेष्ठ प्रयोकेमचेत्र कुण्जानके यदा । खिती योगी तपस्वार्थे तत्रै किवान्दिने तदा ॥ १०१ च्यानेक सनतस्तरथ थाद्यज्ञान विकासतो । गतस्य देश्यम्बस्य भूगते प्रतितस्य च ॥ १०४

"You must have seen holy men with matted hair and bodies smeared with ashes sitting by the fire and living upon fruits only to maintain purity of mind and soul, which causes merit for realisation of Divinity and salvation." Of all the disciples only Naredra made utmost efforts to have the Divine joy once again but in vain. Some time after Thakur had left this mortal world, Narendra went to the holy place of Hrishikesh. Once during his stay there while in deep meditation he lost his consciousness. 89 to 104

चन्त्यसीनायां प्रम अ:

বহু প্রকার চেটা। করিয়াছিলেন কিন্তু তথাপি প্রাচুর মুব্য পেবক নবেক্র সমাধি লাভ করিতে সমর্থ হন নাই। এইরূপে কিছুদিন গত ছইলে প্রাচুর তিরোভাবের পর দে সমারে বোগী নবেন্দ্র তপতার জ্ঞ ছবীকেশ তীর্থের মধ্যে সুজান্ত্র নাম্বরু ক্ষেত্রে অবস্থান করেন। সেই সময় সেই স্থানে একদিন একমাত্র খ্যানান্তঃকরন নবেন্দ্রের বাহ্ জ্ঞান শুভ হইলে ভূতলে পতিত বেংবর। ৯৯ হইতে ১০৪

निवान्तामुर्य मनिर्धि न व्यन्दते नित्रपुरतः ।

गांधावाधानित विरक्षितः कोवनः नीपलवः ।

गांधावाधानः सम मवदिय स्त्यु नापरयमान

रत्याता देहः परमध्यनः याति याची याची । १०५

सर्वे 'वैतं पदनव्यतो जातु न्वश्चीदरादिः

वाः कच्छः सुनयनयुगः भाव नाधीदिकांय ।

छोत्योताय वान् विकलान् मन्यमानांसर्देवः

पश्युवं सात् वानु भावतो राम्रक्षाच्या नाम ॥ १०६

वासे रात्री यावण्युक्त स्त्रप्र एवानपन्नः

वामान्त्रपं वाम भावतो सुर प्रवानपन्नः

वामान्त्रपं वम् मायतो सुर प्रवानपन्नः

वामान्त्रपं मम मायतो सुर प्रवानपन्नः

नीयान्त्री स्वस्तरा सुर प्रवान गिवाच्य

He appeared to be dead. But his followers observed that his body was however not distorted or decomposed like other dead bodies. So they loudly chanted the holy name of Ramakrishna all the night long till next day Narendra regained

ब्रक्तालीलायां पम धः

his senses, and said, "By the grace of Thakur I attained the Divine consumation, once again."

105 to 107

বলাত্বাদ:--

তাঁহার প্রাণ নাড়ীর স্পন্দন শৃশ্য ইইয়াছিল। এবং স্থান স্থান শিরা সকল বা চকুর্য স্পান্দন শৃক্ত হইয়াছিল। নাসিকার খাস প্রথাস জনিত বাযু শুক্ত বশভঃ প্রাণহীন বা মৃত বলিয়া নিশ্চয় করাইয়াছিল। অভএব আমাদের এইবপ ভীতিপ্রদ আশহা উপস্থিত হইলে একমাত্ৰ কৰ্ণ ধাৰক বা চালক মৃত্যু গ্ৰাহে প্ৰিত হট্যা ভুল দেহ প্রিভাগে পূর্বক ভগবলোকে গমন করিয়াছেন। এইরূপ ভাবনা কবিয়া আমহা সকলে তাঁহার পায়ের নব চইতে আৰম্ভ কৰিয়া বাত লক্ষা ও উদবাদি বন্ধ: ত্বল কঠদেশ ও চক্ষ চুইটি ল্লাট ক্ঠদেশ ও নাসিকাদি এই সকল বিশেষভাবে প্রীকা করিয়া দেবিলাম কোন ইন্দ্রিয়ই নই হয় নাই অর্থাৎ ইন্দ্রিয় স্বলের ক্রিয়া না ধাকিলেও কিছু মাত্র বৈপৰীতা হয় নাই। তখন জাম্বা ভাবিমা চিয়িমা সকলে একত্ৰিত হইয়া অতি উচ্চ কঠে ভগৰাৰ এরানকৃষ্ণ নাম ভাষার কর্ণকুংবে পুনঃ পুনর্ববার দিবারাত্র বলিতে বলিতে প্ৰভাত হইলে প্ৰণিনে চৈম্ম লাভ কৰিয়া তাঁহাৰই আশ্রিত আদাদের সকলকে এইত্রপ বলিয়াছিলেন। শ্রীগুরু ভগবান ঠাকরের আনীর্বাদে আঞ্চ আমার পুনর্বার এইরূপ আন্চর্য্য নির্বিব্রুদ্ধ প্ৰকৃপ সমাধি হইল। ১০৫ হইতে ১০৭

> स्कन्दपराचस्य मध्ये बेदारखण्ड नामके। षधायिऽस्ति पुरस्कवा रैभ्युदेवतपस्त्रया । १ ६

असालोनाया' प्या चः

मन्ति सगवानासोह पोडिय स्व संस्ति । पास्त्रस्थासन्तर सिल्ला सगवान् जुल्लास्वकः १ १-८ स्रास्य द्वार्यत्वा तं रेम्बुदेव तपस्ति । तहान्त्रित वरं तस्त्रे दला पेवसुवाय तं ॥ ११० च ते तिस्तृ यः यावधातं तपस्यति सम्बनाः । पानुधिकार्यत्वस्य दरास्यितदास्य भी ॥ ११० तत् लालतो ह्वयोडेम तीर्धस्याय तपस्ति । कुण्लास्त्रक स्वितिस्त्र तास स्तरसादन् ॥ १९२ सदिनात्वय दास्यादार हित स्यतः । स्वरस्ताय इत्तरसादार हित स्यतः । स्वरमाय हारलाहरदार । स्वरसाद ॥ ११६ यत्व भागीर्थो गद्वा सा सुनितस्यति स्ती । ११४ मिनिता सीक्ष द्वारुष्ट गङ्गादारीयत्वर (बहु: ॥ १९६

There is the story of Ratbhyudev in the chapter named Kedarkhanda in the Skandha Puran. While Ratbhyudev was in deep meditation in Hrishikesh God in a very dwarlish figure appeared from a mango fruit and gave him the detired boon. God a'zo raid, "It is also a boon to those who will perform hely penance here that they will zoon achieve their end." From that time onwards the place is known as Kublamra Kahetra which is now called Heridwar as II falls

on the way to the temple of Badrirath, and also

अन्तानीसार्यायम् चः

called Har-dwar as it also leads to Kedarnath. It is also called Ganga-dwar as the seven currents of the Ganga meet here in Bramha-kunda.

108 to 114

বঙ্গানুবাদ :---

কল পুরাণের কেদার বতে একটি পবিত্র কবা বর্দিত হইয়াছে যে হৈছুদ্রেবের তপতায় সন্তুত হইয়া এই কবীকেশধানে ভগবান কুজ রূপ ধারণ পূর্বক একটি আন্ত ফলের ভিতরে বাকিয়া নেই ভপতারারী হৈতু দেবকে নিকের ব্যকণ দর্শন করাইয়া হৈছুদ্রেবেকে ভারার অভিনাধিত বার দান করিয়া বাকারাছিলেন যে ব্যক্তি এই কুলাম ক্ষেত্রে আনাতে মনোনিবেশ পূর্বক ভণতা করিবেন ভাবার দীয়াই সিদ্ধি লাভ হবৈবে। এই বর্মটিও বিলাম। দেই সময় হাতেই এই কবীকেশ তীর্থের কুলাম ক্ষেত্র বাইকেশ তীর্থের কুলাম ক্ষেত্র বাইকেশ বাইবে। ১২

এই স্থানটি খণবিকাশ্রমে বাইবার বার পরুপ বলিয়া হরিবার বলে, এবং কেদার বাইবার বার পরুপ বলিয়া এই স্থান্টকৈ হব লোৱারা বা হর বারও বলে। ১১৩১১৪

> प्रायेणीक्तं ठाकुरेण गान्तसिहानसमुत्तमः । करता द्वेतसम्बद्धः सम्बद्धः पटाखले ॥ १९५ यदेशचार निश्तोसव तेन न दोपसाखः । आहार व्यवहारादि चप पूजीदिकादि च ॥ १९६ यदि भवेदिपरीतः सर्वेसद्देतसानतः । सम्पूर्णे पूर्वतो प्राप्तः वोगिनी भवति भृतः ॥ १९२

चन्त्राचोनार्वा पम अः

प्रभोः योमुखपद्माचन्नतः विवतस्त्रभः । योगग्रंदा नदी तीर कुटीर निर्धन सदा ॥ ११८ ध्याननिष्ठः प्रदी तीरा विवद्धारिंग वत्वदर । निर्धिक समाधिः ते पाषपाति परियमोः ॥ ११८ धनः समूच समाधिः ते पाषपाति परियमोः ॥ ११८ धनः समूच समाधिः स स्वीवर्धानास्त्र त् ॥ १६० निमेवकान्तमध्यः सुधिनिः । स्वीवर्धानास्त्र स्वद्धानाः । निर्धितः । विवद्धानास्त्र स्वद्धानाः । निर्धितः । विवद्धानास्त्र स्वद्धानाः । निर्धितः । विवद्धानाः । विवद्धानः । विवद्धान

Thakur would often say that if a holy man behaved according to his own will, with full knowledge of oneness underlying all this apparent diversity, he could not be guilty of anything. In performing holy rites or daily duties if he would do adversely, he would get the desired merit or fruit because of his divine wisdom. It is said that Totapuri performed penance for long thirty four years in a lonely place on the bank of the river Narmada to attain spiritual sublimity, which Thakur attained in a moment and could retain for long three days at a stretch. 115 to 121

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এম এই খানে ভাগীনদী গলার সাতটি ধারা হওয়ার কেহ কেছ গলা ঘারও বলে। গলা এই খানে লক্ষ কুণ্ডে নিশিতা হইয়া

अन्तानीनाया प्या अः

তংপৰে অন্তদিকে ৰাইবাছেল। ঠাকুৰ প্ৰোৱই এইকপ একটি উত্তম
শান্ত্ৰ সিভাৱে বলিতেন। অধৈত জ্ঞান স্বন্ধণ ধন বা বছকে বত্ৰাঞ্চলে
বাধিৱা বে কোনও কল আচাৰ ব্যবহাৰ কৰু না কেন ভাহাতে
কোনকল লোৰ হয় না। আহাৰ ব্যবহাৰ জগ ও পূজা প্ৰভৃতি
বিদি সাধাৰণেৰ মত অথবা লাত্ৰ সম্পূৰ্ণকলে বোগিগণেৰ হুসম্পন্ন
স্বৰ্ধণৰ প্ৰকাশে আচাৱাদি বিষয় সম্পূৰ্ণকলে বোগিগণেৰ হুসম্পন্ন
ইংৱা থাকে ইহা এখ নিশ্চিত জানিবে। ১১৫১১৬.১১৭

নেৰকগণ আমৰা সকলে ঠাবুৰের মুৰণা হইতে শুনিয়াহি।
নির্জন কুটীরে নার্যানা নদীব তাঁবে বিচেয়ারিংশখনসৰ খান মা হইয়া
ভোঙাপুরী সন্মানী প্রাণণাত পরিপ্রাম করিয়া নির্কিবকর সমাধি
লাভে সমর্থ ইইয়াহিলেন। কিন্তু আমাবের কর্বাশ্চর্যামর ঠাবুরের
নিমেবমাতে সময়ের মধ্যে সেই সমাধি অর্থাৎ নির্কিবকর সমাধি হইত।
বে সমাধি আরা ঠাকুন ভিন বিন পর্যাত নির্কিবকারে ভন্ময়
হইয়াহিলেন। ১১৮ হইতে ১২১

प्रतिवायव्यं विषयः सर्वेकादयस्तमः ।
विषयः प्राण्तेक नरेन्द्र यो ह सेवकः ॥ १२२
समाधे निर्म्वेकल्यस्य रस्रकाश्यदन पुनः ।
सारिक्षां योभगवान् कष्ययां सस ठाकुरः ॥ १२३
स्रध्यष्टं दर्गयामासरिङ्कोः यस्म पटः ।
भव्यन्य यसगोचानां सेवकानां स्रक्षानां ॥ १२८
सुम्याया सगवत ब्युटः स्वल्या न चीभवत्
सपुयःघोण मास्तिवाहक सावन्यायया ॥ १२५
स्यानवादिकासस्य वर्षा प्रावस्यतोऽपि या ॥ ।
रोगहदि स्तरः जाता यत् चतश्यन्यरे स्थितः ॥ १२६

अन्त्यनीचार्या प्या थः तत्वतः वाद्य देग्रेऽवि सम्पूर्णं दृश्यताद्वतः । सङ्गतन च रक्षस्य चरचेन तदा प्रभोः । १२० योतना स्व गरीरस्य सम्पूर्णं सहस्रागता । विकित्तस्यन विज्ञेन यद्यपि सुविकित्सितः । १२८

In spite of every care and utmost effort the disease began to aggravate due to weakness of age, anxiety for his disciples, or undried condition of the garden. The wound spread from inside to the skin outside, Excessive bleeding accompanied with acute pain all over his body made him resiless 122 to 128

বলাতুবাদ :---

সংশ্রেণ কর্মান্তর্মান্ত এই একটি অভ্যন্ত আন্তর্যোর বিষয় বে ঠাবুরের বহিশ্চর জীবনের মত প্রেচি দেবক নহেন্দ্রকে এই নির্দিষক সমাধির উত্তন্তরপ বস্থাবাদ করাইলা বিকুম পরম পদ দর্শনি করাইলাহেন। মহায়া দিজ নেবক সকলের পরম বাজে ঠাবুরের শুশুলার ক্রেটি হল নাই। ঠাবুরের ক্রমনাই বেহের ক্ষীণ শক্তি বেশতা অথবা ভত্তা সকলের ভক্ত চিন্তা বারা অথবা বাগান বাটিন মধ্যে অভিনিক্ত ঠাতা বশতা বোগা বুভির সঙ্গে সংস্কে সংস্কে করে পরত্র করিক করাইলিত বেগা বুভির সঙ্গে সংস্কে সংস্কে করে করিক কিন্তের হিল। সেইকাশ কত বাহিবেত বেগা বিহাহিক। বেই সমর সেই সকল কত বান হবৈতে হক্ত নিশ্বত হত্যায় শবীরের হাত্রা অত্যন্ত বুভি হবৈছিল। মৃচ্পি শুটিকিংমবের বারা পুর ভাল ভাবেই চিকিৎসা হবৈছেছিল। श्रीशीससक्षणभागवतम् श्रन्तानीलायां प्या यः

तथायप्ट सामकाले प्राचिन गतबत्यपि । चात्रानुरूप रीगख प्रथमो नीपनखते ॥ १२८. एवम्दिग्न चेतीभिर्भज्ञवर्गः सचिन्तितः। रीगपरी चणञ्चास्य कर्त्तस्य सुचिकित्मकैः ॥ १६० विचिन्तेव' सहामागाः सेवका भगवत् पराः। सार्थ्याः कलिकातायां रोगारोग्य निकेतनात् । १३१ सर्वय ह रोगवेदी कीटस् साइवेति नामकः। तसनीतः स सन्धानं सेन्द्रैयं य टाक्तरः ॥ १६२ स खेताङ्गभिषक् तथ्य कण्डनानी परीचर्णे। सङ्ग नीमिः समानान्ते ठायुः स्य गली यदा । १३३ कठीर यातनायुतः को ताङ्गः ठाकुरीऽववीत् । चण' तिष्ठाधुना तात ददमुक्षास्यभावज' ॥ १३४ निर्व्धिकस्य समाधि तं ततृचणात् वाप ठोकुटः। ततम्तं क्रोताङ्ग भिषक् परोश्येच्छानुमारतः ॥ १३५

How was under treatment of the best physician for about eight months, yet there was no indication that the disease had been brought under control. His disciples brought Mr. Cots, the best of physicians in Caicutta Hospitals to examine the disease of Thakur. To facilitate examination of his woud, Thakur took his consciousness out of physical plane. 129 to 135

चन्धनोंनायां दम चः

বঙ্গান্তবাদ :---

ভথাপি রোগের আরম্ভ হইতে প্রায় ৮ মাস কাল গত হইলেও রোগের আরোগ্য আশাদুরূপে লক্ষিত হইরাছিল না। ১২৯

এইকলে ভক্ত সকল অত্যন্ত উবিগ্ন হইরা ভাবিগ্নাহিলেন ঠাকুরের হোগ পনীকা বিশেষভাবে হাচিকিৎসকের ঘারা করা কর্মরা। ১৩০

গুরু ভব্তি পরাত্বণ মহাভাগ সেবছগণ সর্বভ্রেষ্ঠ চিকিৎসক অর্থাৎ মেডিকেল কলেজের কোট নাহেব নামক চিকিৎসক মহাশয়কে সম্মানে ঠাক্তের নিকটে আনিয়াছিলেন। ১৩২

তৎপরে সেই ইংরেজ তাক্তার ঠাকুরের কণ্টনালী পরীকাম জল গালার ভিতরে অসুলি প্রবেশ করিলে ঠাকুর অতান্ত বাডনা অসুভব করিয়া সাবেব ভাক্তারকে বলিয়াছিলেন মহাশর আপনি একটু অপেকা করুন এই কথা বলিয়া ঠাকুর তৎকণাৎ স্বভাবজাত নির্মিকর সমাধি মুক্তা হইয়াছিলেন। তৎপরে স্বভাঙ্গ ভাক্তান নিজের ইক্তামত ঠাকতকে পরীকা করিয়া বলিয়াছিলেন। ১৩৫

उवाच काानुमार रोगोऽषाध्य : प्राणविधातकः । कप्रकामी खताकारोगीयध्याद्य विधात । १ वृद्दे अधिराममेखरिकी वार्तायां धर्मयाककाः । रतास्त्रकादिय चोड्डा सञ्चानियति निवितः । १६० मासम्बद्धाः फिल्मोनां ग्रिरचामात्र स्वरुत्या । उत्तरनातरन्तर्यात्मार्थेय स्वरुत्या । उत्तरनातरन्तर्यात्मार्थेय स्वरुत्या । उत्तरनातरन्तर्यात्मार्थेयस्थामस्यक्ष स्वरुत्याः । उत्तरनातरन्तर्यात्मार्थेयस्थामस्यक्ष स्वरुत्राच्याः । भूमेयांव्यक्षयः रोगः स्वरुत्यां सहस्वतः । भूमेयांव्यक्षयः रोगः स्वरुत्यां वद्यात्मः त्री । १२६

श्रीशीरासक्षणभागवतम्

अन्तरनीसायां प्रम अः

वप्रतोषधेमकाका न प्रयोज्य' करापन । एतादम्बामनकायां भृषिक्षे यो मनिव्यति ॥ १८० चतो याद्यक् चिकितसाच्य रोगिन: मचिव्यति ॥ सैरामकरो हास्य भनिव्यति न संगयः ॥ १८९ बक्तव्य' यत्तदुक्ष' में किन्सु किखिददामि वः । सञ्दुरुष्ठ' महामागा भवन्तो गुद्द जीवनाः ॥ १५२

After careful examination of the wound, Mr. Cots said, "It is cancer which is incurable. No medicine for this disease has been invented as yet. Usually, priests who are habituated in holy talks are affected by this disease. This disease originates from excessive exertion of the finar tissues of the throat. It is known as throat disease in Western countries. Strong medicine should not be applied as it brings but unbearable pain. So mild homeopathic medicine only can be taken. I have told what I had to say about the disease. I have, however, to say something else. Kindly listen to me. 136 to 142

বঙ্গানুবাদ :---

ইহা প্রাণনাশকারী কেনসার বোগ। ইবা সঙ্গাদেশের নিরা হইতে উত্পন্ন এ বোগের ঔষধ নাই বা এই বোগ মুফ হয় না। ধর্মহাঞ্চকণণ অনবয়ত ইপারের কথার কর্মনা রও বাকেন ডক্ষয়

चन्त्रानीलायां प्रस ग्रः

ধর্মবাজকগণেরই প্রোয় এই রোগ হইরা থাকে। গলদেশের ভিতরে অভি সূম্ম শিরা সকলের এবং সেই শিরাতে অভি ক্ষুদ্র কীট সকলের উত্তেজনায় বা আঘাতে এই রোগের উৎপত্তি হইরা থাকে। ১০৮

আমানের দেশে অর্থাৎ ইওরোপে এই রোগটিকে বছভাষী ধর্মারা ধর্ম বালকগণের কণ্ঠ রোগ নামে অভিহিত হয়। ১৩৯

ধশারা ধশ্ম বাজকগণের কণ্ঠ বোগ নামে আভাবত বয়। ১৩৯ এইরূপ অবস্থার আমাদিগের উগ্র ঔবধ প্রহোগ করা একবারে অবিধেয়। ইহাতে রোগীর ভয়বর কন্ট বইবে। ১৪০

অভএব ইহাঁৰ বেৰণ ভাবে হোমিওপ্যাবি চিকিৎসা চলিতেছে ভাষাই ভাচিকিৎসা। ১৭১

আনার চিকিৎসা বিষয়ে যাতা বলা উচিত ভাষা বলিলান। কিন্তু ইহাঁর সবজে আনি যং. কিন্দিৎ বলিতেছি যে ভগবৎ প্রিয় মহাভাগ সকল আগনায়া অমুগ্রহ পূর্বক ভাহা প্রথণ করণ। ১৪২

प्रसावर्ध्यमयश्चे म' शेनिनमोग्रद्धक'।

प्रथम' इष्टनम्ब सेनित भीमहाजनाः " १६६

बाद्वेनाच्य धर्मशांको पठितमेव बेवस'।

तत्र प्रभोगोग्रामधी नामक स्वार्ध द्वितः " १४४

ईम वर्ष प्रवृत्ते नामको स्वार्ध द्वितः " १४४

इम वर्षा प्रवृत्ते नामको स्वस्तितः " १४५

स्व देदस्यति विकामद्योमावः समुख्यतः " १४५

काम्यद्यस्यस्यमावः सार्वद्वाः स्वस्तितः " १४५

प्रस्तितः स्वार्वद्वाः विकासियाः " १९६

प्रस्तितः स्वार्वद्वाः विकासियाः " १९६

प्रस्तितः स्वार्वद्वाः स्वार्वद्वाः ।

धस्यैव' दर्घ जेनाचा क्रमाओंऽइ' भवासि वे ॥ १४० परन्तु परिवसिक पडनात् कलुपीकृत' । कर' न कार्रियधासि सम्प्रतिशित्यमेव से ॥ १८८

अन्तानीनायां प्म चः

"I am quite astonished to see the divine power of this patient. I have read in the Hcly Bible about such divine power of transporting the soul of the holy apostle named Ishamoshi from the plane of physical reality. I now feel myself blessed by seeing such a miracle with my own eyes and I don't tike to take fees for my services to this holy man. 143 to 148

বঙ্গান্ত্বাদ 🖫

অতীব আশ্চর্যাময় এই রোগীকে আমি ইশর রূপে দেখিতেছি। হে মহাপুরুবগণ আমি জীবনে একপ কোধাও দেখি নাই। ১৪০

আমাদের বাইবেল নামক ধর্ম শাত্রে কেবল মাত্র পড়িয়াছি ভাগতে টুশামসী নামক ধর্ম বাজক মহাপুরুষের টুশবের অলৌকিক প্রসালে নিজ দেহের স্মৃতি শৃত্য সমাধিজাত এইরূপ ভাব সমূবিত হইরাছিল। ১৪৪/১৪৫

কিন্ত আৰু এই সাকাৎ ভগবানের সথতে নিজ চকে প্রত্যক্ষ ক্রিদাম। ইনি অভি জন সময়ের মধ্যেই দেহার বুদ্ধি পরিভাগে ক্রিদেন। ১৪৬

অধিকন্ত ইহাঁর সেই সমাধি এগনও যায় নাই। এইকণ দর্শন বদতে আৰু আমি ধন্ত হইলাম এ বিষয়ে কিছু মাত্র সন্দেহ নাই।

১৪৭ পরস্ত আমি এমত অবস্থার ইহাঁর নিকটে পারিশ্রমিক সুইয়া হস্তকে পাপ শিশু করাইব না ইহাই আমার সমীচিন মত। ১৪৮

श्रमानीलायां प्रा अ:

मदुर्योज्ञत वित्ताानां किश्विहात् मसुर्यदि । सदाष्टः भूनमेष्यामि खपामीयस्य यान्वदां ॥ १८८ एवसुक्का जगमासी डाक्कारः व्येतविद्यष्टः । स्त्र क्षम सम्त्रः भारता भगवद्वीव भारितः ॥ १५०

हित श्रीरामेन्द्र सुन्दर मित्रतीर्थ विरचित श्रीश्रीरासकरण भागवति पारमञ्ज्ञा संहितार्था ठाकुरी नरेन्द्रनाथः बाशोदुराहविषेक्षरे तपरवार्थः मेरिनवानः तस पचमुख्यासने सतार कासमध्ये मेन्द्रश्य साथनासिक्रिजीता ततहाकुर समीपे निर्विक्षस्य समाधि प्रसङ्गेन स्वरीकेष इकान्त यर्थुनः। ततः स्वताकृ चित्रित्यकस्य करार्थताः

"On the other hand I feel that I shall be blessed by the grace of God if I can give a little of my earning to this holy man." Thus the great physician left the place with his mind absorbed in holy thoughts. 149 to 180

हवीऽन्त्यसीसाया अष्टमीध्यायः। चः द चः ॥

Here ends the eighth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha. 4:8 4:

বঙ্গানুবাদ ঃ—

আমার উপার্জিত অর্থের যদি কেছুমাত্র ও ইহাকে দিতে পারি তবে আমি নিশ্চয় ভগবানের শান্তিদায়িনী কুপা লাভে সমর্থ হইব।

चीर्चे रामक्रणभागवतम् चन्त्रालीलायां प्रमायः

তৎপরে প্রেতাক্ষভিষক এইকপ বলিয়া ভগবন্তাৰ দর্শনে নিজকে ধ্যা মনে করিয়া ঠাবুরের নিকট হইতে চলিয়া গিয়াছিলেন। ১৫০

শীরামেন্দ্রফ্রন্থর ভক্তিভীর্থ বিরচিত শীন্দ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতে ঠাকুর নরেন্দ্রনাথকে তপতার কতা দক্ষিণেখনে পাঠাইলে সেই রানে সাতদিনের মধ্যে পঞ্চ মুডির জাসনে বসিরা তপতার সিন্ধি লাভ ক্রিয়াছিলেন। তৎপরে ঠাকুরের নিকটে নির্ফিবকর সমাধির আলোচনা সময়ে ক্রনীকেশ তীর্থ বলা হইবাছে। তৎপরে সাধ্যে ভাস্তাবের বিষয় অন্তলীলার ৮ম জঃ বলা ইইল।।

चय चन्त्रजीसायां नवमीध्यायः

प्रतायर अक्रवर्गरिन्वटः सुचिकित्सकः।
अक्रिन्तमान सरकारः गांच्यापि सुचिकित्सकः ॥ १
तरव तु तीमि साविष्ट्यं नाम्ति प्रात्वा तसत्यकन्।
विज्ञीनसन्द्रः नामाप्ति प्रवीनी वैद्यसत्तमः ॥ २
सर्ख्यं गत्वा तत्त् सकागः प्रभीः वीड्रासवर्णयन्।
किन्तु तस्य चिकित्सवायो यनुपान सुवेषङः ॥ १
स्वसाध्यं मन्यमानास्ते तत्त्वज्ञसः (विकत्सकः।
एवः प्रभीभीक्षवर्गा वैद्यायः चिमितिस्मः।
एवः प्रभीभीक्षवर्गा वैद्यायः चिमितिस्मः
सम्भीभीक्षवर्गा विद्यायः स्वस्य युंगः
सन्तिम् तत्त्व स्वत्य प्रस्तिस्य स्वस्यः
सन्तिम् तत्त्व स्वत्य स्वस्य युंगः।
सन्तिम् तत्त्व स्वति नाम भक्षः।
सानिम् तत्त्व स्वति नाम स्वर्णा सन्तः।

In search of a good physicn, the disciples approached Mahendra Lal Sarkar who was one

अस्तानीनार्या थम अ:

of the most reputed physicians of the times. He, however, was unable to visit the patient at his residence and so he was not considerd suitable. They approached another renowned physician named Nabinchandra. It was, however, too difficult to prepare and administer medicine according to his prescription. So he was also relected. At last, one of the disciples, named Atul, called in a good physician, Rajendra Dutta, and got Thakur examined by him. 1 to 5

বঙ্গাসুবাদ :---

তৎপরে ভক্ত সকল স্থৃচিকিৎসকের অনুসন্ধান ক্রিয়া শ্রেষ্ঠ চিকিৎসক মহেন্দ্ৰলাল সৰকাৰকে পাইৰাও তাঁহাৰ কলিকাতা হইতে কাশীপুরে যাইয়া রোগী দেখা অসম্ভব জানিয়া ভাঁহাতে চিকিৎসায় নিযুক্ত না কৰিবা নবীনচক্ৰ নামে একটি প্ৰাচীন বৈছের নিকটে বাইয়া সেবকরুন ভাঁহার নিকটে রোগের অবস্থা বিশেষভাবে বর্ণনা ক্ৰিয়াছিলেন কিন্তু ভাঁহাৰ আদেশ মৃত ঔ্বধেৰ উপযোগী প্ৰব্য সকল সংগ্ৰহ কৰা বা অভি কঠিন মনে কৰিয়াভাঁহাকেও ছাড়িয়া দিপেন। এইকণভাবে ভস্তবর্গ চিকিৎসকের জন্ম অভ্যন্ত চিন্তিত क्टेशिक्तिलन। **ऽ**।२ ७.8

সর্ববেশ্বে পরম পুরুষ ভগবান প্রমহংসদেবের অতুলনীয় সদ্গুণ সম্পন্ন অতুল নামক সেবক বাজেন্দ্ৰ দত্ত নামক চিকিৎসককে সেই স্থানে আনিয়া ঠাকুরকে দেখাইরাছিলেন। ¢

अभाग्नीनायां थम ऋ

थागत्य सोऽपि गुणराधि युतः सुबैद्यो इष्टा परीच्य च गद' सुख चिट्घनस्य। प्राप्यापि भोतिवद्दलं मनसि प्रहदं वाद्यों सन्तास्य वदनः समुवाच किन्तु ॥ ६ मास्यस्य रीगविगमे भवतां हि काचि विस्तायवा समनतां खल् भौति हेतुः। रिनेव रोगग्रदता प्रक्राटीतकता हि तिनीय सद्गद विस्तात्र गदी हि खटः। ० **छक्तौर प्रमामकान् स राजेन्द्रः सचिकितसकः।** टैनन्दिन' समागम्य रोगिन' रोग सक्तिद'॥ य सन्ददर्भ सदोतस्य रोगिनी हर्प हितवे । स्वष्य सफ्ताहीनि द्रश्यानि विविधानि च ॥ ८ समानीय ददो तस्त्री परस्त्री प्रस्पाय हि। ठासरोऽपि मञ्चापोतोऽभवत्ताका विकित्त्वे । १०

The physician was much frightened after examining the patient but he assumed a very cheerful front, and said, "You should not have any fear or doubt about the cure of the disease. The maker of the disease is also the maker of medicine." He paid visit everyday and advised the needful. He would also offer fresh fruits and flowers to bring pleasure to Thakur, who admired the physician for his good treatment and behaviour. 6 to 10

पन्तप्रसीसाथां थ्य पः

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ—

ব্ৰত্তর সন্ত্রণ বিশিষ্ট সেই সহৈছা রাজ্যে দত্ত আনন্দ ঘন বিগ্রহ ঠাকুরের বোগ পরীকা পূর্বক জন্তরে অভ্যন্ত ভয় পাইরাও বাহিরে সহাত বদনে বলিয়াহিলেন। ঠাকুরের বোগ মুক্তির জন্ম ঘাইনর আপনাদিশের কোবও চিন্তার কারণ নাই। বে ভগবান কঠিব বোগ স্থি করিয়াছেন ভিনিই সেই স্থভটিন বোগের সর্বভাগেরে নির্মায় করিবার জন্ত ওবং স্থিত করিয়াছেন। ৬.৭

সেই স্থাচিকিৎসক রাজেন্দ্রবার্ ঠাকুরের ভক্ত সকলকে এইরূপ বিশ্বর প্রতিবিদ্দ ঠাকুরের নিকটে আদিরা সর্ববেশা বিমুক্তিপ্রদ রোগী ঠাকুরকে চিকিৎসা কবিয়াছিলেন। এবং ঠালুরের আবন্দ বর্ষর ক্ষপ্ত উত্তম পূসা ও উত্তম উত্তম কল প্রস্তৃতি বছবিধ উপারের ক্রব্য আনমূদ পূর্বক পরদ পুরুষ ভাবানকে প্রত্যপদ করিতেন।
ভক্তক্র ঠাকুরও অত্যন্ত প্রীত হইতেন।। ৮/৯/১০

पवन्तर्भयोः मीतिवर्षभारक्षतालतः ।
हरना यातमामुक्तरोगी ज्ञासलमामुवान् ॥ ११
पाटुकाश्चीन विवाध यः प्रयक्तरमुवानश्चे ।
न तस्य मनसे श्रन्तः कराचिद्दिय जावते ॥ १०
श्वीत विवत्तर राजेन्द्रः प्रशोरक्षे मञ्चासतः ।
मुकीमसेन बद्धेण निर्मितः पाटुकार्द्यः ॥ ११
स्व स्तामक्षो प्रभी पारस्वमते पर्यक्षप्रयत् ।
प्रमी सत्त पाटुकायुवः चेलुंद्वस्त अज्ञित ॥ १४
स्वाम्यो प्रकार सत्त्वमते स्वस्त स्वान् ॥ १४
स्वाम्यो प्रकार सात्रस्त तहस्त मित्रमृत्वेणः ।
स्वास्त प्रसित्वायि काम्यह्वस्त स्वत्वेणः ।

स्रम्यांशीलायां ८म पः

े राजेन्द्रमाय स्तरय भक्तिपूर्य चिकित्सया। पोदायान्ति प्रभोत्तीत्वा भक्तायानन्द संद्र्याः। चर्माष्ट देवता स्वयं यनीक्षत्य स्वजीवन'। क्कमार सेवकायक्र रेकान्त भक्तिसंग्रताः। १९०

Thus, due to happy exchange of feelings between Thakur and the physician, the very painful disease subsided very appreciably in a very short time. With the thought that if a bare-footed brambin would be given a prize of shoes for protection from the heated-earth, he would regain his peace of mind, Rajendra got a pair of shoes prepared of soft cloth and worn by Thakur. This pair of shoes is still preserved in Belijr Math, and worshipped by his devotees. It was a matter of great joy that the treatment of Rajendra Nath Dutta had brought a great relief to Thaknr. The young disciples rendered their services to Thakur with all sincerity and devotion, Il to 17.

বঙ্গাত্ৰবাদ :--

এইরপে বোগী ঠাকুর ও চিকিৎসক উভরের প্রতি উভরের প্রাতি বর্জনবদতঃ অতি অন সময়ের মধ্যে দ্বংস্ত দুর্মবৃদ্ধিক রোগ কিছু উপদামিত হইরাহিল। মৌত্রতাগাদিারত যদি কোন্ট প্রায়ণকে

अन्त्यलीसाया थम अः

কোৰও লোক বদি পাতুকা দান কৰেন। ভবে সেই ব্যক্তির কথমও সন্তাপভনিত তথে বস্তু না।

এইরপ চিন্তা করিতা মহামতি ভাকতার বাবেজবারু ঠারুবের জন্ম জন্তি হুকোমল বস্ত্র থারা নিমিত পাছকা ছুইটি নিজে ছুই হতে শ্রেছুর পাদ হুগলে পরাইরা ছিলেন। ঐ পাল্লকা ছুইটি আন্দ পর্যান্ত বেসুড় দঠে পুলিত হুইরা থাকে। ১০০১৪

ধ্বং তাঁহাৰ ভক্তবর্গের মলসার্থে ভক্তিপুর্বেক সরত্বে রক্ষা করিছেচেন। ১৫

এবং ডাঃ বাজেন্তবাবৃত্ত চিকিৎসার ঠাকুরের পীড়ার উপশম বা অবেক্টা আবোগ্য জানিয়া ভক্ত সকল অভিশয় আনালত বইয়াছিলেন। ১৬

কুমার নেবকগণ একান্ত ভক্তি সংকারে ইন্ট দেবজার সেবা প্রাণপনে করিয়াচিলেন। ১৭

सेवार्षं 'चीमगतचाडुमळाडु सार्यं ने ।
वाद्याभवन्तरमुद्धलाएस्तिभिरे परमां स्वार्ध ॥ १८
परमूक्तलाले ते तबस्यं परिवेधने ।
यदं माजिन्य मायान्ति तदर्शं घटवारिभिः ॥ १८
धिक्का नानमेवीहेशे युक्तमाकं सुर्यविक्षता ।
देहम् ग्रोता यया यूयं 'दुकर्ग दिखिता चिप ॥ १०
सयवा तैर्षक्तस्य अच्छियच्य यद्यापं ।
माजिव्यदिष माजित्यः युध्यदेषु भावच्यति ॥ १९
सक्तमा स्वस्याय्य म तेन स्वश्वित्यति ।
सम्बेदा सहस्रोय यूयं स्वाध्यव्य निविद्यम् ॥ ११

चम्तानीनायां थ्या धः

भित्रत्व विधानिन विधातिरिच्छ्यायवा । सैयकान्। सदुर्भाच्यात्मग्रीवधानमागतः । २१ सदा शुषो चो त्यमभूत् पर्यन्य वर्षपाहृष्यं । तिन चोणमबीरस्य प्रभी: पीड़ा व्यव्हत ॥ २८

When the devotees touched the body of Thakur by way of services they became purged of their impurities, both inner and outer. Lest devotees would be unable to preach his religion, Thakur sprinkled holy water on them and said, "From now onward such divine purity has been bestowed upon you that bad companionship or the act of taking unholy food will not impair your purity of mind and body. You will ever remain pure and holy under any circumstances." By the will of God the happy days came to an end, The disease aggravated due to cold caused by excessive rains in the month of Ashara 18 to 24.

বঙ্গান্তবাদ :--

সেবা সমরে ঠাকুরের অসপ্রতাত স্পর্ণমাত্রে ভক্ত সকলের দাছ ও অভান্তর শুদ্ধি হইরা পরম কুগা লাভ ভংকণাৎ হইত। ১৮

কিন্তু আমাৰ অবর্তমানকালে এই সকল ভাতত্ত্ব আমার ধর্ম গ্রহারে বলি অসমর্থ বয় ভাততা ভগবান ভাতে সকলকে বটার ভালের

योगोरामक व्यामागवतम

645

धालाजोजागा' ८स चः

বারা অভিবেক করিয়া বলিতেন আন্ধ্র হতে তোমাদের এইরুপ পবিক্রতা হইল বাবাতে তোমরা দুর্ঘন ব্যক্তির সহিত মিলিত হইলেও অথবা পালান্ত ভোলন করিলেও তোমাদের বেহে কোনরূপ পাল বা মালিল স্কুল্লান্তর হউবে না। ১২/২০/২১

তামরা সর্বালা পবিজ্ঞতাবে থাকিবে। ইবা এক নিশ্চিত। ২২ বেবকগণের ত্রভাগ্যবশতঃ ভবিতব্যের বিধার জ্বল্ড অথবা ভগবাবের ইচ্ছাতেই হউক ত্রবের অবসান হইরাছিল। সেই সময় আঘাচ দাস অতাধিক বার্ধি বর্ধনের কল্ফ শীতল বা প্রকাশ্যে হইরাছিল।

স্ত্যাধক বাবে ব্যবের কল্প শতল বা পুরস্তা হরমাহল। । এছত কীণ শরীর প্রাভূত্ব শীড়া বিশেবভাবে বাভিড হইমাহিল।। ১৬০ঃ৪

गभाध्यमस्देगस्य सतात् क्षेद्रोदिगिर्गतः ।
साधलाय पावस्यास्य यातमा हिष्मागतां ॥ १५
सत्यस्य एव्याप्तिस्य प्राप्तिस्य ।
भोत्रमे न समर्थोऽपृद् यदिवा यक्तिचानमत् ॥ १५
१वत्यं गनाय सर्वे यातमा सत्या भवत् ।
याराधेर्यं भवेवष्टं साधाद् भगवतीरि ॥ २०
परम् तत्यासस्यात् चतस्यामा हिन्तस्तः ।
पूरमादियनित्र लेटोऽत्यस्य स्वर्थतः ॥ ष्ट्
पद्यास्य स्वर्थाः सर्वे तरेन्द्र प्रमुखाद्यः ॥ १८
स्वर्ता स्वर्वे साधाद्य स्वर्थतः ॥ ष्ट्
प्रमास्य स्वर्थाः सर्वे नरेन्द्र प्रमुखाद्यः ॥ १८
सुन्तां भविकाः सर्वे नरेन्द्र प्रमुखाद्यः ॥ १८
सुन्तां भविकाः सर्वे नरेन्द्र प्रमुखाद्यः ॥ १८

ग्रन्ताबीसायां ८म पा

एकदा सुखनिर्गत क्रोदेश्युक्त पायस'। प्रसीरसत सुख्यन्तन्यनानी सहत्तरः ॥ ३१

Due to painful coughs and vomiting blood which came out of the wound inside the throat. Thekur became restless. In spite of acute appetite he could not eat anything. Even if he took any liquid food, it would cause unbearable pain as soon as it entered his throat, and simultaneously terrible vomiting of blood would take place. At this even Thakur himself lost all patience and hope, and his disciples did not know what to dc. One day Narendra held in his hand the blood with all impurities which was vomitted by Thakur as if it was holy nectar.

ৰগাতুবাদ :---

তভ্ৰন্ত গলদেশের ভিতরের কত হইতে ক্লেম অর্থাৎ ব্রুপেশ্বন বহির্গত হইলে আস কাসির প্রাবল্যবশতঃ ঠাকুরের বাম্বনা অত্যন্ত বৃদ্ধি হইরাছিল।৷ ২৫

বিশেষভাবে কুষাৰ বৃদ্ধি হইলেও ফালেৰ মৃত ভৱল প্ৰাও ভোলনে অসমৰ্থ হইরাছিলেন। ২৬

ধদি বা জোব পূৰ্বক অল্লমাত্র ভোলনীয় ত্রথা বাইতেন ভারাতেও অন্তান্ত বাতনা হইত যে বত্রপাবশতঃ সাক্ষাৎ ভগবানেরও হৈব্য নই হুইয়াছিল। ২৭

न्द्री यो रामक ज्यामा गवतम्

'હંહ8

चन्त्रजोलायां ८म अः

এবং তৎক্ষণাং সেই শ্বত স্থান ছইতে প্রবর্তাদি মিশ্রিত ক্লেপ ভয়ত্বর মূপে নির্গত হইত। ২৮

ভগবাৰের অসাধ্য হোগ চিত্র দেবিরা নরেন্দ্র প্রভৃতি মহামন।
প্রস্তুর সেবক সকল প্রভুব জত অত্যন্ত ভরে বিবেগিত হইমাহিলেন
থবা কি করা বর্তব্য কিছুমাত্র নিশ্চর কবিতে না পারিরা সকলে এক
প্রস্তার জানশৃত হইয়াহিল। ২৯.৩০

, অভি বড় মংং প্রিনরেন্দ্র সর্বোত্তন সাধক একদিব প্রাকৃত্ব মুধারবিন্দ নির্গত বতত পূঁলের সহিত পারস প্রাকৃত্ব অনুভত্তনা মনে করিয়া দ্বই হত্তে ধারণপূর্বক কাজর বাক্ষো গুল্ল আতা সকলকে বিন্যান্তিদেন। ৩১

ष्ठवाच स्वष्टको ध्रेला खोनरेन्द्रः धकातर ।

प्रमो:मुखद्यायां यत् वधाद घड्डमेन मः । ११

चित्तप्रवादः खचातोऽधुना भारत विवद्यंत्रात् ।
ग्रह्मस्य प्रचाद खुनः प्राप्ति मं स्थावेत् । ११

जागच्छत्त् प्रशासामा वैनेदः क्षेत्रस्यणः ।

प्रमी: समास्वरूपं यत् पायसमयतीयमः ॥ १८

पत्थामये तेनाचाकः तद्विष्ठानसुत्तमः ।
देशिक्षमस्य नालेषु भवेदत्तमृतः सदा ॥ १५

पयमुक्ता चीनरेन्द्रःशोलाये स्वयसुत्तमः ।

पायसमिव चावाधावामयाव्यदत्तमाः ॥ ३६

पत्र विद्नियम् चीवि विग्रीदर प्रायसः ॥ १०

सम्तानोबाया' थम अ:

प्रभुनेद यदा चात' प्रायो में काल चायतः। चतो ने प्रेमलोजीयाः प्राक्तवा नङ्चति धुव । ३५

He said, "We do not now expect to have the same holy residuals from Thokur as was available when he was hale and sound. Let us take this blood as holy nectar so that we shall feel Thakur's divine self in our body, bones and nerves." With this Narendra drams the blood and made all other disciples drink it. Thus, Narendra did a miracle which was beyond comprehension of people addicted to earthly pleasure. When Thakur realised that his days were numbered, he resolved to asbtain himself from all outward activities. 32 to 88.

বঙ্গান্থবাদ ঃ—

প্রান্থৰ ক্ষাৰ অবহার বে প্রেসাদ ভোলন কবিয়া আমানের চিত্রভাঙি হইয়াছে সম্প্রতি আমানের ত্রহায় বশতঃ দেইজল প্রসাদের পুরঃ প্রাপ্তির আলা আর নাই। অতএব বে মহাভাগ দেবহদুদ আপনারা আম্বন বহারা এই রক্ত ও পূঁজ মিপ্রিত প্রভুর সত্তারূপ এই অনুতঙ্গুলা পায়স বদি আমরা ভোজন কবি তাহা হইলে আমানের দ্বীবির অস্থি মহুলা ও নাড়া সহলের মধ্যে ভগবানের দ্বিতি সর্মন্ধ্যা ভালভাবে দমুতৃত হইবে। ৩২।৩২০,৩২,৩২

এইরপ বলিরা ভীনবেজ বরং সর্বাব্রে সেই স্থাতুলা পারস পান করিরা তংপরে আমালিগকেও পান করাইরাছিলেন। ৩৬

यौषारामञ्जयभागवतम्

200

चन्यकीनामां दस अ:

ভগবাৰের পীলার সর্বোত্তন পার্থণ নরজনী নরেন্দ্রের সীলা পত্তী ও উদর পুরবে আসক্ত অর্থাং রসনেন্দ্রিয়কে ও উপস্থকে বাঁহারা ভয় কবিতে না পারিয়াছেন সেই সকল মন্ত্রত কি ভগবানের বা তাঁহার পরিকর বর্গের লীলা বৃদ্ধিতে সমর্থ হয়। অর্থাং ইন্দ্রিয়পরায়ন ব্যক্তি ভগবালীলা বা ভক্ত শীলা বিষয়ে কিন্দিয়াত্রও প্রবেশ করিতে গারের না। ৩৯

প্রস্থাবন জানিয়াহিলেন আমার অন্তর্ভানের সময় নিকটবর্তী

ইইয়াছে অভএব প্রাকৃটিয় জীলারও অবসান হইবেঃ ৩৮

विश्वायैव' श्रीभगवान गभीर तिश्रि चैकदा। प्र व्यक्त श्रीनरेन्द्रनाधमाञ्चय यदतः ॥ १८ तद्गतः जीवनसपि श्रतिभूषण सेयजः । 🕶 សាគេខែកកាច់និ ពិរប្រភពបាទីបរនៈ « ৪০ मोबाच श्रीनरेन्द्रलां सुव्यष्ट' प्रस्त्र भीः विद्य । यद्यवास्तिजनः कोऽपि सर्वै में निष्फनः भवेत ॥ ४१ यधाकैनासाधिवतिः शहरी भगवान स्रथः। निगार्षे प्राणियून्यमा सत्या र योग योठस ॥ ४२ पर्वाक्रितीं ग्रह्मीं स सावधानतया ध्रम'। भागतत्त्वमदय' शहराष' समग्रादिगत ॥ ४१ तथा व्य पाणतुल्यन्त' गरेन्द्र' प्रेसमृत्तिंद्यान् । विराश्च बाहुबुरसेन स्वातुम्बन पुर्नेक' ॥ ४४ तद्वय' श्रामनस्य' विच्छोर्यत् परम' पद' । यहिन्नानादिदः समी विचातः भवति स व ॥ ॥॥

धम्तानीनायां ८म धः

Knowing this, once in the dead of night Thakur called for Narendra in his room on the upstairs and sent Shasibhusan downstairs. He asked Narendra to see and be sure that nobody was there on the upper floor for otherwise all would go in vain. Lord Shiva also made his place void of any living thing when he imparted the knowledge of one Supreme Being pervading the universe to Goddess Sankari. So also Thakur imparted that divine knowledge to Narendra.

39 to 45.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এইজনে ঠাকুর নিজ লীলার অপ্রকট অবগত ঘইরা এক্দিন গভীর রাজে নিজেবই অফ্রডন মুঠি নবেক্রনাথকে বরু পূর্বক জাকিয়া ঠাকুরগত প্রাণ শশিভূষণ দেবককেও গোডলার গৃহ ঘইতে নিম্নের ঘরে পাঠাইরা দেবভাগিগেবও পেবভা ঠাকুর বংরজনাথকে বলিয়াছিলেন। ওবে প্রাণ প্রিয় নবেক্স। ভূমি বেল ভাল করে দেব আমার এই পোডলায় কোনরূপ প্রাণী আছে কি না। বদি থাকে ভবে সুব নিম্মুল ঘইবে। ৩১৪০।৪১

বেদন কৈলাসধানের অধিগতি ভগণান শব্দর নহানিশাকালে নিজের বোগণীঠ প্রাণীন্ত করিয়া শব্দিনী শব্দরীকে নাবধানপূর্বক বে বিশুক্ত অবয় ত্রান তর উপদেশ করিয়াছিলেন। ৪২/৪৩

. সেইরপ মূর্তিমান্ প্রেম বিগ্রাহ ঠাকুর নিজের প্রাণ্ডুচ্য নেই

[•] चम्सर्जीनायां ८म **च**ः

নহেলকে ছই বাহুছারা আলিজন করিয়া মুখ চুৰন পুর্বাক সেই অবচ জ্ঞানতত্ব বা বিফুর প্রম পদ মাহা জানিতে লৌকিক বা আদৌকিক সর্কবিধ বস্তব বিজ্ঞান হুড় বা জানে সমূর্য হয়। ৪৪।৪৫,

प्रसंख्य बुरैतुरोपम त्रह्मापण क्रह्मस्तारः।

सस्दभूतः पुन श्राखिन् प्रह्माख्यं व प्रणीयदे ॥ ४६
योग्डीहणविश्वोतीयि सम्बेदण खह्मस्तः।

निर्मुणोर्श्वास्त्र स्वाधि सुद्रश्वोतो भावत्यदे।

सर्विद्यालग्रस्थारिय बुद्रिह्मस्त्रोत्वरः ॥ ४८
सर्विद्यालग्रस्थारिय बुद्धिहमस्त्रोत्वरः ॥ ४८
स्वाध्यालग्रस्थारिय बुद्धिहमस्त्रोत्वरः ॥ ४८
सण्यदेशदिखडेडी वृद्धं पुष्य वदीन ॥ १८
सण्यदेशदिखडेडी वृद्धं पुष्य वदीन ॥ १९
स्वाध्याययायायि विश्व वेत् प्रसम्बरः ॥ १०
स्वाध्याययायायि विश्व वेत् प्रसम्बरः ॥ १०
स्वाध्याययायया ॥ यरमञ्जरः ॥ १०
सद्मायायाव्यक्षीत्वराव्या ॥ यरमञ्जरः ॥ १०
सद्मायायाव्यक्षीत्वराव्या ॥ वरमञ्जरः ॥ १०
स्वाधायव्यक्षीत्वराव्या ॥ वरमञ्जरः ॥ १०

'almountable worlds come to existence like bubbles on the surface of the sea, and again lose their existence in the Supreme Being from whom they were born. He who is the maker of shopes is shapeless. He has no quality or virtue even though oil qualities and virtues originate

चन्त्रालीलायां ८म घः

from him. He is all alone though He pervades everything. No intelligence can reach him though all thoughts are fed by him. He is not seen with eyes. He is both static and dynamic. He can be known by devotion and by the grace of preceptor. Even though the soul of a man is a very small thing, it can attain salvation and Divinity. Our sons and parents are none but God." 46 to 62.

বঙ্গাসূবাদ :--

অসংখা লগ নুগ্ৰুণ সদৃশ অলাও অথাৎ ভূ তুৰিং স্বঃ মহত্তন তপঃ সত্য এবং অতল বিতল ত্বতল বলাতল তলাতল মহাতল ও পাতাল এই ১৪টি লোক বাহাতে আছে তাহাকেই অলাও বলে এই অলাও স্থিতি পাল পুনবায় অত্যে অক্ষেই বিলীন হইছা থাকে। ৪৬

ধিনি এই পূর্ণ ত্রক্ষ অরপ ভগবান নিরাকার বারূপ শৃশু হইয়াও সর্ববরপের অরপ। এবং যিনি নির্ভূণ হইয়াও সর্বব সন্তংগের আকর।

এই ভগৰানই কৰ্ম বস্তৱ মধ্যে সৰ্বদা অবস্থিত হইলেও নিনিপ্ত এমং সকলের অভ্যন্তরে সর্বদা থাকিলেও মামুদ এত্যক করিতে পারে না। ৪৭৪৮

এবং আনাদের এই বাহু চকু চুইটি ঘারা তিনি প্রত্যুদ হন না। ভিনি অচল হইরাও চলিতে পাবেন এই স্ফিগানদ্দম্ম বরূপ স্ববাক্তাদ্দর ঈশবের বরূপ। ৪৯ अन्तासीसायां ८म अः

প্রাণমুক্ত দেহবিশিক্ট জীব পূর্বব জন্মের পূণ্য বলেই হউক **সং**র্বা শ্রীগুরুর কুপাতেই হউক সেই প্রমেশ্বকে জানা যায়। ৫০

জীব সকলের শক্ষণ অতি সুক্ষা হইলেও ওঁহারা পূর্বোক্ত কণ
মুক্তি লাভ করিরা থাকে। অথবা নেই ভগবান বেমন জীবগণও
সাধনা হারার ভগবানের বক্ষণতা লাভ করে। হে বংস, আর
অধিকভাবে ভগবানের বক্ষণ কি বলিব তুমি সর্বসাই জানিবে
নেই টুম্বই সকলেগ আভা সকলের পুত্র সকলের গিতা ও সকলের
মাতা শ্রেছতি তিনিই সব। ৫১/৫২

पतः परं सस्य समीपसंख
करिक्तायस्य गरीतम्बरणः
भावायसम्य मुतिस्करणः
सुखारिकरः भगवानुशासः ॥ ६१
यहः सार्वः जमती दिताय
स्थः: सुग पहजनाम देवः।
तस्य देदी पद्म योगधेतः
करिक्तायाय सुगीपनीयः ॥ ॥॥
यरम् बारस्य बटायः
सरिक्तायाय सुगीपनीयः ॥ ॥॥
करिक्तायाय सुगीपनीयः ॥ ॥॥
सरिक्तायाय सुगीपनीयः ॥ ॥॥
सरिक्तायाय सुगीपनीयः ।॥॥
सरिक्तायाय सुगीपनीयः ।॥॥
सरिक्तायायः सुगीपनीयः सेद

Thakur imported that divine knowledge to Narendra which was imparted by Lord Narayan to the lotus-born Bramha, before the creation of चकासीसामं १म चः

this universe. Thakur also said. "You and I are one and the same. Yet physically we differ."

53 to 55.

বঙ্গানুবাদ ঃ---

অতঃপদ্ধ ঠাকুর নিজ সনীপে অবস্থিত নরোত্তম নরেন্দ্রমাধের দক্ষিণ কর্পে মুখাহবিন্দ দিয়া যদিয়াছিলেন স্তির পুর্বের পদ্ধনাও নারাহণ জগতের মসলার্থে পদ্ধরোধী অক্ষাকে দে জক্ষ তত্ত্তি বিশ্বাছিলেন। অতাত গোপনীয় সেই জন্ম তত্ত্তি ঠাকুর মরেক্রনাথকে বিশ্বাছিলেন। এতাও গোপনীয় সেই জন্ম তত্ত্তি ঠাকুর মরেক্রনাথকে বিশ্বাছিলেন। এতাও

প্রস্তু কৃণাকটাক দৃষ্টি থারা ঠাকুর নরেজ্রকে পুনরায় বলিরাছিলের বে নরেজ্র যদিও তোমাতে আমাতে কিছুমাত্র ভেদ নাই তথানি বাহিরের লোক সকল তুমি এবং আমি এইজপ ভেদ দর্শন করে। ৫৫

> किंग्स्य पुंच्य चिवलं समेदं बेद्याच्य विद्यान तयी वनादि । समय्य निःस्तः खतु नाममात्रः श्रीरामकःच्यति भवासि चाद्य ॥ १६ श्रोदाजराजीचरतामद्याच्य मदीय मत्राय जनगमाचीचः । स्तत्य विद्यूरं नवरामकःच्यो भूत्या गुरूमें भव सेवकानां ॥ १० इत्येवसुक्का निज द्व्यमुख्य भरेष्ट्र मध्ये समयुर्धवस्य । तः द्व्यमायेव विमाधितस्य चकार देवः सृष्यस्य इतः ॥ १८

असाबीवायां ६म अ:

"To.day I have made over to you all that I know and my name is only left to me. 'You may now be sole monarch in the spiritual world and the only guide to my followers." Saying this, Thakur transported his spirit into the body of Narendranath and thus bestowed divine power upon him. 56 to 58

বঙ্গান্তবাদ :---

কিন্ত আৰু আমি তোমাকে আমাৰ বৈৰাগ্য বিজ্ঞান ও তপো বলাদি বাবা কিছু সেই সকল অৰ্থণ পূৰ্বক বিঃ অ ঘইয়া কেবল নাম মাত শ্ৰীৰাকক্ষ বলিতা ছবলায়। ৫৬

তুমি রাজ বাজেখন হইরা আমার শক্তি চাইরা অগাতের পাপ সমুহ দুরীকরণ পূর্বক নূতন একটি রামফুক্ত হইরা আমার সেবক-গণের তুমিই গুরু হও। ৫৭

এইরদ -বলিরা নিজ দিবা শক্তি খাবা নবেলের বেং মধ্যে প্রবিষ্ট ইইরা স্থবিশুভ পূর্তি ঠাকুর দেই বরেল্লকে দিবা ভাবে বিভাবিত ক্ষিয়াহিদেন। অর্থাৎ নবেল্লকে জীব্যস্কু অ্বরুদ ক্ষিয়াহিলেন।।

¢٢

धाराष्ट्रज्ञिनाद्यं संस्कृतियः गोकात्रं रङ्गावितं सर्वेभूमिः । साध्यो यथा स्थामी वियोगकाले कमी धरिको नमसो,वसाने ॥ ४८ अन्तरनोनाया' ८म अ:

सीमान्य स्प्यं ख विभी स्तथांय मायोऽस्तभाव' परिष्यतां वे । षण्ठ प्रपातस्य सुकिंद्रराणा सारक्ष कालः स्वभूवागतो नः ॥ १० देनस्दिनं सेचक सङ्ग वार्षा यादक् स्तता तेन त्राचानास्ति भावानत्यस्त्रभावनीऽप्य चिन्तरः प्रविचयावास्ति समाधि भावः॥ १९

On the last day of the month of Sravana the rains set in and the earth appeared to shed tears profusely like a female consort at the death of her beloved husband. The followers and disciples of Thakur felt that the glory of their fortune had lost its glamour and the dark days were chead. Usual daily practices were no more. The mind of Thakur moved away from his associates and oscilates between consciousness and unconsciousness. 59 to 61.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

আছ সমাগ্ৰা বহুদ্ধৰা বৰ্ধার ধারা উপলক্ষ্য করিবা সম্প্র পৃথিবীকে শোকাশ্রুকলৈ মাবিত করতঃ সাকী ত্রী স্থামী বিয়োগ সময়ে বেকপ ক্রুদ্ধন ধারা ধরা মাবিত করেন সেইকল শ্রাবণ মাদের সংক্রান্তির দিনে পৃথিবী ইইরাছিলেন। ৫৯

अभागीलायां दम अ:

সেইরূপ আন গৌভাগ্য স্থাের প্রায় অন্তাচনে গমন ইইতেছে এইরূপ ভাবে পরিলন্ধিত প্রভুব প্রিয় কিবরগণ আমাদের অম্পাতের আহম হটন এইরূপ মনে করিয়াচিনের। ৩০

ঠাকুর প্রভিদিন ধেরণ ভক্তবর্গের সহিত কথাবার্তা বদিডেন আন্ধ আর সেরণ নাই অংশ কণে সমাধি এবং দেই সময় তাঁহার মনের অন্ধান একটি ভাব উপত্তিত হইছাছিল। ৬১

> सुक्तः न किश्चिद्यन्दिनातो देयः स्राव्यसद्दश्य सम्ये । देश्वस्त प्रद्वते स्विभोज्यक्यः यदोषधः प्रया विदो वदन्ति ॥ ६२ तत् स्वक्षेरियमवेक्यसाने द्वां तद्याः स्वकाः ग्रह्मेतम् । दिमाध्याने स्वयानस्तिः ॥ ०२ सन्द्रादि देवागसनाय्यसाय चेत्रे तदीयेः स्व बाक् प्रयोगात् । सर्वान्द्रः व्यस्त तथा गतलात् सर्वाः भवति विदेतः कथायां ॥ ६४

Thakur did not take any food due to aggravation of his painful disease. To avoid physical weakness due to starvation, the physicians prescribed suitable diet. His followers were eager to serve Thakur with it. At the end of the day

अन्तानीनायां ८म चः

Thakur said sofily. "For the whole day I was busy in talking with Lord Indra and other gods who were here, and so I could not talk to you."

62 to 64

বঙ্গানুবাদ :—

রোগহেণার প্রাবল্যত। বশতঃ কিছুই থাইতের রা। অভএব উদরের মধ্যে বেকোনও প্রকারে কিছু বিশুক্ত থাজবস্তু দেওরা একাত কর্ত্তরা চিকিৎসকগণ দেহপুতির জ্বন্ত রোগিকে সেইরূপভাবে পথা দানের বাবরা করান। ৩২

প্রস্তুর দেবকসম্পা চিবিৎসকের মতে বাহা দেওরা হউক এইরুপ মনে ক্রিয়া তত্ত্পারোগী শ্রখ্য সকল সংগ্রাহ ক্রিয়াছিলেন। 'কিন্ত আনন্দ ও ধৈর্যাের বিগ্রাহ ঠাকুর শিক্ষবর্গকে এইরুপ বলিয়াছিলেন। ৬৩

আল আমার ঘবে ইলাদি দেবতার আগমন রখতঃ এবং তাঁহাদের সলে কথাবার্তা লফ্র প্রায় সমত্ত দিন বাত্ত থাকার তোমাদের সহিত প্রধানর্তা বলিতে পারি নাই।

भोको हि पुताः परमायमया
प्रभी स्तिरित्यं वचनां निम्नस्य ।
मातुः चमीपे विनिचेद्ति तेः
मध्याया माताध्यददानस्य ॥ ६५
हहा मभुः पायममन्नस्योद् भीः
पायमा पद्मासन मस्तिह्यः ।
मुखाव ते मतुष्यमित सम्य
सीनः चयेनेय करीवरस्तत्॥ ६६

चन्त्रकीषात्र ८व अः

वक्तोल्यतन्यादित्यवपूर्वकः प्राधिम तह्य ध्तस्तदा गुरोः। प्रान्तिः ॥ नेभै स्वस्तद्देश्व दर्गनाः टापाणतो वै स्वत्रनः प्रचलः ॥ ६०

"Dear sons," said Thekur, "I shall take to-day rice boiled with milk." At once the disciples asked Sarada Devi to prepare it. When the desired thing was offered to Thakur, he said, "Dear sons, help me to sit in Padmas-ana." They did so and fanned him as he became restless due to exertion. 65 to 67

বঙ্গাসুবাদ :---

হে পূত্ৰংশ আৰু আমি পাছসার বাইব। প্রভূত্র এইকণ কথা তারিবামাত্র সেবকগণ তৎকণাৎ মাতা সাবলাধেবীকে বলিবামাত্র তিবি তৎকণাৎ সাহদার প্রস্তুত করিছা ঠাবুবের সালে দিরাহিলেন।

Se C

প্রভূ সেই পাষদায় ধেৰিয়া সন্তান সকলকে যদিয়াছিলে। থানি পদাসনে বসিয়া পাষদ বাইব। এই কথা গুনিষা ঠাতুবের পার্বন্দ ভবন্দনাও ভাষার অভ্যন্ত কুল দেখাকৈ পদ্মা ইবজে উলোচন পূর্বক অভি বহুপুর্বক প্রায় পদাসনে উপবেশন করাইলেও ঠাকুব পার্থিলাক করিডেছেন না। এইকলে ভাষার কঠ দেবিয়া বিশ্ববর্গ প্রাণণে ব্যাহন করিয়াছিলেন। ৩৬৬৬ चन्तालोलायां ८म चः

एव' यदा भोजनसञ्चे भावः

प्रभु स्तरा हो निज गुद्धियायो ।

एक्षा स्वतव्य समवस्तितो तो

प्रोवाय दृष्टा स्विम्त स्वदानों ॥ ६८

भी स्त्व' नर यो छ नरेन्द्र नाथ

स्वजास्ततस्य' च्द्र गुद्धिययो ।

साखान्तु गुला प्यतदर्थ येदी

प्रोवाय देव' स्वयमेतदेव' ॥ ६८

सातींवयारस्य भवत् सम्राग्ने

यतो भवानीश्चर एव नाम्यः।

एव' स्तव' स्तम विदास देव

भान्ताः स्विता तेन वय' वदासः॥ ॥ ००

Thus, when Thakur was about to take the rice, he found that two of his non-bramhin disciples were in touch with his bed. On seeing this Thakur said in vexation, "Oh Narendra, ask these non-bramhins to get themsives away from my bed." Narendra could not understand the interaction of Thakur and said, "So far as you who are God's own Self are concerned how the question of caste can arise. We say so due to our ignarnce." 68 to 70

अन्त्यनीनाया' ८म अ:

বঙ্গাত্যবাদ :—

এইরপভাবে ঠাকুর ববন বাইবার জগু উৎফুক হইরাছিলেন। তবন দেখিলেন তাঁহার দুইটি শৃত শিগু বিছান। স্পর্শ কবিয়া বহিরাছে এইরূপ দেখিরা বিহক্তশহকারে ঠাবুর বলিয়াছিলেন।

ওবে নবোরম নবেল্ল ভূমি ঐ দুইটি শুল্র শিষ্যকে বল উহারা
শীল্র বেন আমার বিছানা ভ্যাগ কবে। এই কথা গুনিয়া নবেল্ফ ঠারুবের
কথার অর্থ বুরিতে না পাহিল্লা বলিলেন কেন একল হবে আদনার
নিকটে লাভির বিচার ? বেহেকু আপনি বল্প ভ্যাবান অতএব একল
কেন ? আমন্য প্রান্ত অর্থাৎ অক্ত ভ্যান্তেই এইরূপ বলিতেছি। ৩৯।৭০

मृत्वा नश्न्रस्य सुयुतिष्यां साववन्तदा विका विद्रासधीमः । स्वत्राच विद्रस्य य एव कर्त्ता रुद्दाच्य य एव कर्त्ता रुद्दाच्य व एव कर्ता रुद्धाच्य व व व व मक्रान्तदा देव व विष्य च व मक्रान्तदा देव व विद्याच्य विद्याच्य सर्वेद्रभुव गाम्य विद्याच्याच्यात् ॥ ०३ प्रामिय तो तस्य गुरीः मुतस्य स्वता सुविद्याय समीऽसिस्यायं । मनासत्तृ देत यव तस्या

On hearing this well-justified contention of Narendra. Thakur replied, "The Author of the

त्ततः सुभूतं सहतादरेण १७३

अन्तानीनायां थ्य अः

Vedas should also abide by it." He also said, "It is rice which, touched by non-bramhins, is not to be taken by bramhin. This is so enjoined in the shastras." Those two non-bramhin disciples kept themselves aloof from the bed of Thakur knowing the intention of Thakur. Then Thakur took that rice with great relish. 71 to 73

বঙ্গামুবাদ ঃ---

বাকাজানী ঠাকুৰ নৰেন্দ্ৰের তক্ষপ ব্যব্ধুঞ্জপূর্ণ বাক্য শুনিয়া বলিয়াছিলেন। বিনি বেদের বক্তন তাঁব বেণবাক্য রক্ষা করা অবশ্য কর্তব্য। অর্থাৎ আমিই নারায়ণ অবশে বেদ বলিয়াছি এবন সেই আমিই মুলান্তবিত হইন্না অবস্থান করিলেও আমার নিয়ান্তবাক্য আমার হকা করা একান্ত কর্তব্য। ৭১

পরস্ত সেই দেবাদিনের ঠাকুর আবিও বলিরাছেন ওবে নবেন্দ্র ইহা বে ভাত বে ভাত অর্থাৎ বে ভাত শুদ্র স্পর্ণ করে সেই অন্ন প্রামণ স্পর্শ করিবে না বা আঙ্গণের সেই অন্ন বন্ধনীয়। ইহা শাত্র সিদ্ধান্ত বাক্য বা শাত্রে নিবেধ করিয়াছেন। ৭২

শুস্থপন্ট অন্ন প্রান্ত্রণ কাবাচ বাইবেনা। পাইবান আনিবার পূর্বেই সেই দুইটি শুন্ত শিব্য ঠাকুরের অভিপ্রার জানিবাই ভাঁহার শ্ব্যাত্যাগ করিয়া দূরে অবহান করিভেছিলে। অভএব ঠাকুর ভবন অত্যন্ত জানন্দের সহিত পায়পান ভোজন করিয়াছিলে। ৭৩

सुखद्यदिः विधायाय सुखतासुपलम्ब स्र। उधाच बास्त्रीयवदः यीनरेन्द्रः विशेषतः ॥ ०४ चन्तासोसायां ध्या यः

गृहाचेन तु मुझेन खोदरखेन योसतः । स वेखरतमुङ्कः गृयतखाधिगच्छति ॥ ०५ पवनुकः ठाकुरेण गोधुमनूर्यं पिष्टकः । भोक्कष्य गृहदत्तखेरमोक्षयमनापदि ॥ ०६ कत्तावचरातः पापः महापापः बिहुत् धाः । तस्मात् गृहरुष्टम्प्रचारम्प्रचारमा ॥ ०० पुनर्यदाशनायमन् गोयसावः समप्रदित्। तस्मातः समाधिः स वाहाज्ञान विचातकः ॥ ०० राते किखित् चर्च तक्ष पायसावः जृतीयतः । तद्यं कोऽभुक्षीत कस्म वा तत्पयोजनः ॥ ०८ पुनर्युत्रामा सम्प्रदेशस्य

Then, after washing his mouth, when Thakur felt himself refreshed, he said to Narendra, "In case of death of a bramhin having in his stomach rice touched by a non-bramhin, he takes his re-birth as an ass, a camel or a non-bramhin. Under unavoidable circumstances a bramhin may take bread and curry offered by a non-brahmin. In absence of compulsion, this is also prohibited. In this Kali Yuga unholy rice begets great sin. So rice touched by non-bramhins is not touched or taken by bramhins." When

चन्त्रज्ञीलायां ८म चः

Thakur was about to take that rice for the second time he lost his senses. When he regained his senses, he felt so much pain that the rice would not go down his throat. 78 to 80

বগাতুবাদ :---

তৎপরে মুখ প্রকালন পূর্বক মুখতদ্বি করিয়া হ'ব হইয়া নরেন্দ্রকে লক্ষ্য করিয়া শার্রাক্য বলিয়াছিলেন। বে আদাণ শুন্তার ভোলন করিয়া সেই অন্ন উ৮রে অবহান সমত্রে বলি মবেন সেই আদাণ পর জয়ে গর্মক ব উঠু হয় অথবা শুদ্র বোনিতে জন্মগ্রহণ করেন। ১৪।৭৫

এবং ঠাকুর ইহাও বলিয়াছিলেন অভাব হইলেও শুদ্রসত্ত গোধুম
চূর্ণ পিউলোদি অর্থাৎ লুচি তরকারি বাইতে পারে ইহাও আপংকরে
কিন্তু ইচ্ছাপূর্বক অনাপংকালে কোনকণ বাধা না থাকিলে শুদ্রসত্ত ঐসকল দ্রমত থাইবে না। কলিবুলে অন্নগত পাগই মহাপাপ ইহা সর্বনাদ্রের মত। অতএব শুদ্র বে অন্ন স্পর্শ করে সেই অন্ন ত্রান্ধাণর অস্প্রশান্তর মত। অতএব শুদ্র বে অন্ন স্পর্শ করে সেই অন্ন ত্রান্ধাণর

পুনর্বার বাইবার জন্ম কিছু পারসার হত্তে লইবামাত্র সমাধি দ্বারা ভাঁহার বাহজ্ঞান নষ্ট হইয়াছিল। অতএব সমাধিসনযে পাহসালের ববর কে রাবিবে কেবা বাইবে কারবা আবশ্যক। ৭৮/৭৯

সমাধিতথ হইলে ঠাকুর রোগবল্রণার অভ্যন্ত পীড়িত হইলে সেই পায়সায়ের গলাধঃ করণ অসম্ভয় হইয়াছিল। ৮০

> तयापि तत्सेवकानामायदात्रिययात् प्रसुः । रहहोत्वा सत्त्यमायन्तदुवाचात्वन्त दुःखितः । ८९

चन्त्रज्ञोंनायां ८म चः

प्रमा एताहमी सुधा दिवाते हि समीदरे । रोचराच समस्दर्शी बहुस्थानी ययाधुना । ८२ भोत्तेशक किन्त में माता महागाया महेग्वरी। जिकिश्वदिवि सहा' सा भीता पुताय यच्छति । ८१ एवसक्ष स्थित्रेय' गतावतार सच्ये। प्रत्येक्षम्य प्रियः स्वाद्यः नृतनः नृतनः भवेत् ॥ ८८ मुमिष्टाच राजभोगः वियो दागरवे रति । यं,हन्दोवन चन्द्रस्य गोरमीत्पवसुत्तमं ॥ ८५ चौमन्सहाप्रभोः प्रीतिमोंगे विपिट संदर्भे । किन्त्वसाक' रोमक्षण देवस्य मीतिदायक' ॥ ८६ मुखादा' खेचराच' हि भवेद युगानसारतः। क्तावनगताः प्राचा जीवानां सवति धुव' ॥ ८० सर्वे वेदनमदानां छतिमेथन्ति भोजनात्। **षती बौद्यादि मित्रावं सप्ततं विदस्युत' । ८८**

Yet at the most earnest request of his disciples Thakur took a little of that rice and said, "My sons, I have got so strong appetite that I can devour a huge quantity of Khichuri (rice cooked with pulse) but my Mother would not allow me to take anything." Here, it may be remembered that every Incarnation of God had a relish for a special kind of food. In the Treta Yuga Ramachandra liked sweets and royal dishes. In the

योयोराम**स**ब्ध्भागवतम्

अन्तालीलायां ८म चः

Dwapar Yuga Krishnachandra liked milk-made food. In the Kali Yuga Sri Gouranga liked flattend rice. Our Ramkrishna liked rice cooked with pulse. In this Kali Yuga men live upon rice.

81 to 88

বঙ্গানুবাদ :--

তথাপি সেবকবর্গের অন্মনোধে অন্নদাত্র গ্রহণ করিয়া অভান্ত হুংধের সহিত বলিয়াছিলেন যে পুত্রগণ আমার ভিততে এইকণ কুণা আছে যাহাধাৰা আমি হাঁড়া হাঁড়ী পারস বা বিঁচুড়ি বাইতে পারি। ৮১৮২

কিন্তু আমার মহামাহা মহেবরী মাতা এই হতভাগ্য পুত্রকে একটও খাইতে দিতেছেন না। ৮৩

এন্থলে এইকপ একটি জানিবার বিষয় আছে অর্থাৎ পূর্বর পূর্বর
মূপে বে সকল অবতার হুইরাছেন তাঁহাদের প্রভোকেরই এক একটি
নূতন নূতন প্রিয় খাচজ্রবা ব্যবস্থিত হুইরাছে। অর্থাৎ বেদন ত্যেতাবতার
ভগরান্ প্রীরামচন্দ্রের রাজভোগ নামে মিন্টার অতিপ্রিয় খাচবস্ত্র
ছিল। ৮৪

ঘাণবয়ুগাবতার ভগবান শ্রীনীক্ষচন্দ্রের তুর্জ্বাত অব্য আতি প্রিয় বাছাবর ছিল। এবং কলিবুনো নহাথেতু শ্রীরক্ষচৈতক্ষের চিলিটকের ভোলে পরম প্রীতি ছিল। কিন্তু আমাদের যুগাবতার ভগবান শ্রীরামহন্দেদেবের বেচবার বা বিচ্চি ভোগ অতি প্রিয় বাছাবত রাবব যুগাহুসারে অর্থাৎ এই ঘোর কলিবুলে জীব সকল জন্মণত প্রাণ বা নরনারী সকল অন্ন ভোজন করিয়াই পরিতৃত্ব হব। ৮৫৮৬৮৭৮৮৮ चन्तानीलायां ८४ चः

अस्ताम्बाद सम्पर्ध देवभोग्य' भयेत् किन । मत्ते व' ठाकुरंपेद' छन्नोत' खेचरात्रकः'॥ प्ट चचाचि तद्द सक्तवर्धा समझ्य मन्नोत्ववे । खेचरान्त्रे न तद्द सीग' तत्त भीत्ये ददतेसदर ॥ ८०

दित शिरामेन्द्रपुन्दर भिक्ततोर्थ विरक्ति श्रीयोरामकाच्य भागवति पारमृष्ट्यां संदितायां योभगवती रोगष्टद्वाः, राजेन्द्र दत्त नामकां चिकित्तवक नियोगः। तेन प्रदत्त सुकोमक बस्ताच्छादित पादुका परिधावनं। पारमोत्र प्रष्ट्ये यूदियायवर्जनं। स्नेदराज यहपादि करोक्ताविकायां नक्ष्मेरध्यायः। स्व.८ ॥

Hence, rice cooked with pulse, given and sugar becomes a holy thing to be offered to gods, and Thakur liked it so much. His disciples always offer this rice to Shri Ramakrishna in all their festivals. 89 to 90

Here ends the nineth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Shri Ramendra Sunder Bhaktiliriba.

বঙ্গান্তবাদ :--

অতএব ত্রীহিমূল মসুবাদি নিপ্রিভ গুডুল নিশ্লান্ত য়ত মিন্টানি যুক্ত অন অয়ত্তৃত্য আধাদনীয় বা দেবভোগ হইরা ধাকে। বোধহয় ঠাবুর এইরল দিভান্ত করিয়াই তাহার অভিপ্রিপ্র বেচনারকেই সর্বোহ-ক্ষর বাজহার বালিয়া শরিগণিত করিয়াছেন। সেই প্রীন্তান্ত অবনার ভজরুন মহারাঞ্চগণ সেই সময় হইতে আন্ধ পর্যান্ত ভগবান শ্রীরামকুক্ত-

चनानीलायां ८म च:

দেবের মহোৎসবে শ্রীরামকুষ্ণদেবের প্রীতির বা তৃত্তির কলা অভ্যান্ত আগ্রহাথিত হইরা বি®চুড়ি ভোগ দিয়া থাকেন। ৮৯।৯০

শ্রীবাংক্সপ্রদান বিষ্ঠিত শ্রীশ্রীপরানকৃষ্ণভাগবতে ঠাবুরের বোগরুদ্ধি
ভাঃ রাক্ষ্যে দতের চিকিৎসা এবং ভাঃ প্রদত্ত হাকোমল পাত্রকা পরিধান
পারসায় গ্রহণে শূশ্রশিক্ষের জনম্বিকার বেচরার প্রশংসাদি এই অন্তস্বীসার নবম অব্যাত্রে ব্যতিক ইউল 1

षय चलासीसाया द्यामीऽध्यायः॥
लष्टाधिकेऽष्टाद्यमध्यके यसे
यासि रवी चन्द्र यह गति रवी।
चन्द्रानिसाने चम्द्र विनाहं
संहत्तुं मेपीदिह्रनोह्ननोलां॥ १
श्रीपामकायोगद पीध्यासानः
समाधिनातः चल विव्यवनौः।
सागीप्रीधान यह पीव्यवनौः।
सागीप्रीधान यह पाव्यवनौः।
सागीप्रीधान सह पाव्यवनौः।
सागीप्रीधान सामा सागी
सीग्रं जनो सामव क्ष्यथारी॥ १

In the Saka year 1808 and Bengali year 1293 on the 31st day of the month of Sravana on Sunday, Thakur desired to pass away from this mortal world at midnight. Thokur lived for some time at the Rest House in Cossipore with his

योगीरामक्षणभागवतम्

अन्तानीनायां १०म अः

disciples during the period of his illness. Narendra nath seated by the side of Thakur's bed was deeply thinking about Thakur's divine self. 1 to 3

বঙ্গামুবাদ ঃ—

600

১৮০৮ শকাকার বাংলা দন ১২৯৩ সালে ৩১শে প্রাবণ রবিবারে সংক্রান্তির দিনে রাজি প্রায় বিপ্রবার ঠাকুন নবগীলা সমাও কবিবার ইছরা করিয়াছিলেন। ১ নোগণীড়িত সমাধিযুক্ত ঠাকুল শিশুসকলের সহিত কাশীপুরের পবিত্র বাগানবাটীতে কিছুদিন বাস করিয়াছিলেন। শব্যার পার্থে মহান্ত্রা করেন্ত্র তদ্মর হবঁরা ঠাকুরের পদসম্বাহনাদি করিতে করিতে এই মহান্ত্রপূঠি পরিগ্রহকারী কে। ঠাকুরের সবন্ধে এইরপভাবে নানাপ্রকার চিন্তা করিতেছিলেন। ৩

य' योभिनी निव्यमनय चेताः स्ववित्त निव्यं परमात्मभूत'। निव्यं विमुक्तं किस ग्रव्युवं वर्षेण्युक्तं परमा पदश्च ॥ ॥ किमेप साचाद्वगवान परेगो कीवान् समुदर्ज्ञ मिश्वतीर्थाः। ग्रव्योकतयामय पीचमानः ग्रितेश्च कि माक्तत्वद् गुरूम्मं ॥ ॥ किन्ता गद्वापर साम दसेः। उपाधितत्वात् परमेग मुद्दाा जानामि चेमं भगवन्तमादा॥ ॥

ग्रन्तासीसायां १०म ग्रः

को बा परः संशय नाशकारो भवेन्याभात्यन्त निमृद्दुर्देः। यदादा देवो दयया निजोक्तम क्रिन्दमत्ततो यास्त्रति दृष्टमोहः॥ 🤊

"Is he the incarnation of God who came to this mortal world to bring salvation to mankind? If so, how is it that he is lying here like a mortal man afflicted with painful disease. Girish, Gangadhar, Rama Dutta and others worship him as God and so I know him as such. But my doubt in this respect can only be removed by Thakur himself if he so likes. 8 to 9

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

যোগিগণ ঘাঁহাকে প্রতিদিন অন্যামনে বহুপ্রকার বেদবাক্য দারা স্তব ক্ষেন ৷ এবং ঘঁণিতাকে নিতা শুদ্ধবুদ্ধমুক্ত বৰণীয় বিফুৰ প্ৰমণ্দ পণ্ডিতগণ বলো। ৪

ইনি কি সাক্ষাৎ ভগবান প্রমেশ্ব ? জীবসকলকে উদ্ধার করিবার জ্মন্তই নিজধাম বৈবৃষ্ঠাদি হইতে এই মন্ত্যালোকে আসিয়া সাধারণ মানুবের মত রোগণীড়িত হইয়া আমার পরম গুরু শব্যায় শয়ন কবিয়া আছেন। ¢

আথবা আমার বুদ্ধির দোষ বপতঃই এইরূপ ভাবিতেছি। যেহেত ঠাকবের প্রিয় শিষ্য গিষীশ গলাধ্ব রাম দন্ত প্রভৃতি ঠাকুরকে সাক্ষাৎ ভগবান বলিয়া উপাসনা করেন ডচ্ছত্ত আমিও ইহাঁকে ভগয়ান বলিয়া জাৰি। ৬

অভএব ঠাকুর যদি কুপাপুর্বক স্বয়ং আমার এই সন্দেহ মোচন করেন তবেই আমার এই অঞ্চান দুবীভূত হয়। ৭

अन्तालोलायाः १०स ग्रः एवं नरेन्टान्तर भावजात' विचाय देव: सप्तसा सुनेवे । उन्मीख दृष्ट्या समुवाच सद्यो नरेन्द्र नाव' परम' खविय' 🛚 द नाद्यापि जाता स्रवि ते स्थोरा पूर्णावतारे सुख्वोधक्ये। विम्बास धीयेंन मदीय श्रीवे प्रवेगको**से सम नित्यधास्नि** ∤ ८ मन्दिरधभाषी सस भाषण प्रति निर्तान्त माकाङ्चसि साम्प्रत' खं। मत्तः शृष्टवावहितः प्रियोऽसि गया गति येन यसोऽत जन्म । १० व तायुगे बोहरि रामचन्द्री वद्मकुलध्व'सस्कत्व हेतो:। सोवेंग्रकुत्ते दागरियः खय' यी जातः प्रशिक्षासङ् सेव नान्य ॥ ११

Thakur understood the mind of Narendra nath and said, "It really pains me to see that even now when I am about to leave this world you are not convinced about my divinity. However, your curiosity is good for the world. Listen to me as I say about who I am and why I am here. I am that Ramachandra who appeared as the son of King Disharath in the Treta yuga to kill Rakshasas. 8 to 11

चन्तानी सायां १०म द्यः

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

নরেন্দ্রের এইকপ অগুরের অবরা অবগত হইরা ঠাকুর হঠাং চকু উন্মিলন করিয়া সর্বব্যাের্ড অনিধ্য নরেন্দ্র নাগকে দেবিয়া তৎকণাৎ বালিয়া-ছিলেন ওছে নবেক্স পূর্বাবতার জ্ঞানানন্দররূপ আমাতে তোমার বিশেষ ভাবে বিমাসবৃদ্ধি অগ্নিল না ইহা বড়ই প্রথেষ বিষয়। বেহেতু আমার দেহাবসানে নিভাগ্যানে প্রবেশের সময় ভোমার এইকপ সন্দেহ ইইল। ৯ অভাএর ভোমার এইকপ আগ্রহ ইহা জ্ঞাতের মঙ্গলের জন্মই।

তুমি আমার অত্যন্ত প্রিয় আমি বে জন্ম বে ছাব হইতে এখানে আসিয়াছি এবং যে জন্ম জন্মগ্রহণ করিয়াছি তুমি আমার নিকটে সাবধানে প্রবণ কর। ১০ ব্যেভার্ত্যে রাক্ষসকুল বধ্রুপ কুমহৎ কার্য্যের জন্ম বরং ভগবান

ত্রেভান্ন্য রাক্ষরকূল বধরূপ ক্রমহৎ কার্য্যের জন্ম বরং ভগবান শ্রীরামচন্দ্র পূর্য্য বংশে দপরথের পুত্ররূপে নিনি আবিভূতি ইইরাছিলেন সেই রাম আমিই
১১

अतः पर इतर एव क्षणी
भाइव्यं जीना परिपृत्ति हितीः।
हाती भुवीभार जिहीपैश य
स्त्रीय मां विहि विग्रह कस्य ॥ १२
थीरामक्रण इय मेव तस्व
मेकी मन् वै जगती हितार्थं।
कनो महा देवजुनी विग्रह
हातीः शिय सन्दे एवविग्रह नास्ति ॥ १३
एवं नरेन्द्रं प्रतिभाषतानी
देवादिदेवी भगवां सुदेश।

अन्तरनोनायाः १०म चः

श्रीसम्बन्धे कात्म विभूत्व स्वत्यमध्ये समदर्शयत्त ॥ १८ सम् भत्यां वसुन्तर स्वायं । स्व स्वयम्बर्गः विनिवेश क्षृत्ती स्वास्तर स्वयम्बर्गासी॥ १५

"I am also the same Krishna chandra who appeared in the Dwapara yuga to remove the burden of sins on the earth. Hence, Ram chandra and Krishna chandra are jointly menifested in me." So saying, Thakur showed Narendranath his Divine self having three heads and six hends with bow and arrow of Ram chandra and the flute of Krishna chandra. 12 to

বঙ্গানুবাদ :---

তৎপরে যাপর যুগে প্রেম লীলার পরিপূরণার্থে এবং পৃথিবীর পাপ ভার দূরীকরণ অন্ত যে ভগবান রুফচন্দ্র স্বয়ং যদ্র বংশে আবিভূপি বইয়াছিলেন আমাকে দেই বিশুদ্ধ সন্ত অভিকল রূপে ভানিবে। ১২

এই কলিকাপে সেই ঞীগমচন্দ্র এবং শ্রীকৃষ্ণচন্দ্র এই চুইটি তর অর্থাৎ ঐবর্ধ্য ও মার্মুগ্য বনের একত্র সমাবেশ রূপ মিশ্রিত হইয়া অতি বিশুদ্ধ সর্বাব শ্রেষ্ঠ আগণ বংশে কন্ম গ্রহণ করিয়াছি। এ বিষয়ে অধুমাত্রও সন্দেহ নাই। ১৩ অন্যানীলায়া ৭০ম স্বঃ এই সকল তত্ত্ব কথা নৱেন্দ্ৰনাথকে বলিতে বলিতে সেই সময়ে

রাম ও কুফের একভারূপ দেহ ধারণ করিয়া দেবাদিদের ভগবান্ নিজের বিছানার মধ্যেই সেই নরেন্দ্রকে বড়ভুক্ত যুক্ত বিরাট রামকৃষ্ণ মূর্ত্তি দেবাইয়াছিলেন। ১৪

অর্থাং ধমুর্স্থানধারী ছিত্তক প্রিরামচন্দ্রের মূর্ত্তি বংশীবদন প্রীকৃষ্ণমূর্ত্তি এবং গদাধবের বাম হত্ত কুন্দিদেশে বিনিবেশিত এবং দক্ষিণহস্তটি খৃত্য বা আকাশদর্শীরূপে বড়ভূর ও ত্রিমন্তক নিম্ন বিগ্রাহ মর্ম্বপটিকে কুপা পূর্বক প্রীমান নরেন্দ্রকে ধেবাইরাছিলেন। ১৫

08' तथा घडभज विग्रह' स ह्रप' खय' खं क्षपया व्यदर्भ यत्। यद योगिभियोगवलैन इप्ट' क्रपेव महर्म ननाभहेतः ॥ १६ ष्ट्रहा तदादां पुरुषं पुराण तत पाइमुले पतिवी विसंधः। तमान्तके।नुयहदस हस्तो स्रोत' स्टावात्मसम् स तस्त्री ॥ १७ मटोव्यितः स प्रतिबद्ध सुनिः सहाश्वभि जीनुयुग' निषाय। मुमी तदाखे विनिवेख दृष्टि कताश्चलि सा पुरुष समीहै। १८ काह महामूर्खतमो दुराला किचावि दीचा न च मे कवश्वित । सत्त्रम् सहाव सुपुख्य नमग्रे खत पादपद्में न रित संमास्ति ॥ १८

अन्त्यनीलाया १०म अः

The six-handed appearance of the Divine Being which even the yogis cannot see was seen by Narendranath by the grace of Sri Ramkrishna. Narendra fell unconscious at the feet of Thakur who bestowed divine wisdom upon him by placing his hand on his head. On getting back his senses, he lamented saying, "What a fool I was that I did not dedicate my soul to you.

16 to 19

বঙ্গাত্ৰবাদ :--

যে রূপটি যোগিগণও বোগবলে দেখিতে পান না একমাত্র কুপাই তাঁর বিতন্ধ মূর্ত্তির প্রকাশক। ১৬

সেই সর্কারতারের মূল অকপ পূরাণ পুরুষ ভগবানের বিরাট মূর্ত্তি দেখিয়া নরেন্দ্র ভগবানের পণতলে পতিত হইরা জ্ঞান শৃত হইলে ঠাকুর কুপা পূর্বক নরেন্দ্রের মতকে করপদ্র প্রধান পূর্বক নংক্রকে বিজের বিজ্ঞান অর্থাৎ ভগবংশক্তি অর্পণ করিয়াছিলেন। ১৭

এখন ঠাকুৰের ফুগায় সর্কান্ত নরেক্র উপিত হইবা চুইট দ্রাফু ভূমিতে সংলগ্ন পূর্বেক ভগবানের মূবারবিন্দে দৃষ্টি রাবিহা অঞ্চলদে বক্ষ: ভাসাবিহা কুভাগুলি পূর্ব্বক বলিয়াছিলেন। ১৮

আমি থতাত মহাৰুগ তুৰ্বনুতি বিশিক্ত আমাৰ শিকাৰা দীকা বিহুনতে নাই। সংক্ৰম সভাৰ ও উত্তম পুত্ৰাৰা ত্ৰাপা আপনাৰ পাপৰক্ষ আমাৰ মতি নাই। ১৯ श्रीशोबामक्त**्यामागवतम्**

चन्त्रानोत्तायां १०म घः

इत्य' सुदुष्टागय दुष्टजीवे तवानुकम्पा विमना विशिष्टा । न शोभते देव यथा सजङ्गे दसः पय स्तत् गरलः बहुस्यात् ॥ २० न्तात्वा न ते रूपमरूपमाद्य सदा सदानन्दमयः वरेखाः। चनन्त कल्याण गुणासकन्य सन्ये पुरा प्राज्ञन विषदः स्व'॥ २९ नमः पुरस्तात् पुरमङ्गलाय पृष्ठे नमस्ते प्रकृतिर्देशयः। पार्थ्वे नमस्ते पश्चिम्यिनी मे नामाय पादे पदनुतित हितः ॥ २२ संवार सागर सग्रहर फालचल मध्ये मदा पतित खिख्डत विषद्दम्य। टोमध्य देव क्रवया पदमागतम्य त्रोशमहत्त्व सम देहि पदावनम्बं ॥ २३ I am so wicked that I do not deserve your

grace just as good nourishment given to a snake only begets poison. As I did not know your real divine self, I took you to be but a mortal man like us. I bow down to you on the east for the well-being of my body. I bow down to you on the back for purification of my mind. I bow

चन्त्यसीनायां १०म अ:

down to you on your sides to overcome my enemies. I bow down at your feet to get rid of honour and dignity. The terrible wheel of time causes all miseries and sorrow. Be pleased to give me shelter at your feet. 20 to 23

বলাত্বাদঃ—

এইরূপ অত্যন্ত ছুন্ত চিত দুন্ত ব্যক্তি আনাতে আপনার বিশেষ ভাবে বিশুদ্ধ দলা শোভা পাল না। হে দেব বেরূপ সর্পকে দুর্ম ভোলন করাইলে নেই দুগ্ধ লাল কুটের গরনাই বৃদ্ধি করে। কেইবপ অনধিকারী আনাকে আপনার অরুণ্টি দেবাইয়া ভুল করিডেছেন। ২০

আপদার এই আদিভূত সর্ব্ব ফদের মূল বরূপ অসংখ্য মঞ্চলম গুণের আধার সর্বনা সনানদ্দমন্ত প্রাকৃত রূপ বিহীন বহণীয় এববিধ অবশ অবগত না ইইরাই আমি পূর্বের আপনাকে প্রাকৃত বিএই বিশিল্প মনে করিয়াছি। ১২০

আমাৰ গেহেৰ মঞ্চলাৰ্থে আপনাৰ পূৰ্বণিকে নমন্তাৰ কৰি। চুক্ত অভাৰ নাশেৰ জন্ম আপনাৰ পূৰ্তদেশে নমন্তাৰ কৰি। মক্ৰণণেৰ নাশাৰ্থে আপনাৰ পাৰ্যদেশে নমন্তাৰ কৰি। এবং আমাৰ প্ৰশ্নবিধাৰৰ মুক্তিৰ জন্ম আপনাৰ চৰণ ক্ষমণে নমন্তাৰ কৰি। ২২

বে দেব সংসার সাগরকাপ ভরত্বর কালচক্রে পড়িয়া সর্ববদা দেহ সকল বও বও রূপে অভান্ত দ্রুবে প্রস্ত এবং বিপদে পভিড আমার সবকে আপনি পাদপঞ্চানে রক্ষা করুন। ২৩ त्रोत्रोरासक्षणभागवतम् अन्तरलोनायाः १०स अः

संसार हृचमत्ल' वहुकमावीज' काग्ड प्रका खमति भीषण लानसञ्च । चारुह्य दुःखफलदः पततः खपालो श्रोरामक्षण सस देहि पदावलस्यत्॥ २८ संशार कृष पतनोड्सडु:ख सूना टुम्तारणे तत्र ऋषेव गुणस्वरूपा । चालापि सा न विष्टता कलुप प्रसङ्गात् त्रीरामक्तरण सम देशि पदावसम्बम् ॥ २५ संसार दुःख दष्टनातुर मूच्छितस्य त्वत् पादसिन्ध् सलिलामृत सोलुपसा। ट्रहेंवमोद्दशमही कुलि कोतरस्य स्रोरामक्षण सम देहि पदावलस्वम् । २६ क्षेवर्त्तजाल प्रतितार्त्त भाषीयमस्य संसोर जान पतितस्य तथा दयानी। ज्ञान' ज्ञपास्त्र निकरेण सुरुष्य सत्त'

शैरासक्षण सस देशि पदावलवास् । २०
"Save me from that great tree of the world whose seeds are our doings and whose fruits are our sorrows. Save me who am incapable of availing myself of your grace which is the only rope to drag me out of the deep well of this sorrowful world. Be kind to give a little grace from your ocean of kindness to relieve me of the

धन्त्रासोसायां १०म अः

fire of this world. Be kind to make me free from the terrible net of this world by the knife of your grace. 24 to 27

বঙ্গাতুবাদ :--

অতি ভরত্তর অনত কামনা বে রুক্তের শাবা প্রশাবা অন্যথ কর্মাই বাহার বীল ক্ষমণ ও প্রথ সকলই বাহার ফল সেই অসীম সংসার কৃষ্ণ আহোহনে হতঠিতত আমাকে আপনার পানগত্ন রূপ ক্ষম রুক্ষের ছারাধানে কুতার্থ ক্যান। ২৪

প্রাণান্ত চংশের মূল অরুপ সংসাংকুপে নিম্ভিত্রত যণতঃ সেই দুপ ইইতে উত্তার বিষয়ে আপনার কূপাই বছু স্থানীয় ইহা আনিয়াও পাপ প্রসন্ন যণতঃ সেই কূপা বছু ধারণে সম্পূর্ণ অসমর্থ আমাকে আপনার পাণগল্লগানে কূতার্থ করনে। ২৫

বড়ই প্লথেব বিষয় এই বে আমার এমন প্লৰ্ফিব যে সংসার প্লথায়ি বাবা শীড়িত ও মুচ্ছিত আগনার পাবপত্ত রস্ত্রের ছল প্রার্থী কলিবোবে দূবিত আমাকে হে বামস্থক ই আগনি পাদপথ্নের হারাবানে উরাব করুব। ২৩

মংগ্রুকীয়ী দীবরের জালমধ্যে পতিত অতএব মহণান্ত চুংধে পীড়িত মংগ্রু সদৃশ সংসার জালে পতিত আমার সংসার ছাল আপনার কুপা অগ্র দিয়া অগ্রুই চেধন করুন হে দহালো রামহক্য অভ্যু পারপক্ষ দানে আমাকে চবিতার্থ বরুন। '২৭

> नात्यदृशूतमञ्च' मन्यो तवेद' रूपदर्श नं । षार्यार्थानां वञ्जनां हि निधिः धरमको भवान् ॥ २८

श्रीशीरासक्षणुभागवतम् अन्तानीनायां १०स चः

"This six handed appearance of yours is no wonder to me as you are the root cause of all wonders. I now feel myself blessed by your grace. Be pleased to show again your human shape. I bow down my head to Sri Ramakrishna. I utter the name of Sri Ramakrishna by my mouth. I remember him in my mind. I beg his grace." Thus showing his divine self to Narendra, Thakur lay down in his bed in his human shape. 28 to 31

चन्त्रलें लायां १०स चः

বঙ্গাত্যবাদ ঃ—

আপনার এইকপ বড়ভূজ বিগ্রাহের সন্দর্শন আমি কিছুমার্য আশ্চর্য মনে কবি নাই কারণ একমাত্র আপনিই বছবিধ আশ্চর্য্যের আশ্রাহ্য স্থানীয়।। ২৮

আৰু আমি ষত্ত বা অভি থক্ত হইলাম আমার ক্ষমও সুংক্ত হইল।
আমি বে সকল পুত্ত কৰ্ম ক্রিয়াছি ভাহার কল সম্পূৰ্বনে পাইলাম
আপনার ভগবং বরূপ দেখিলাম বা ভালভাবে দেখিলাম। সম্প্রতি
আমাকে আপনার পৃষ্ঠারূপ অর্থাৎ মনুত্যোতিত রূপটি অনুপ্রাহ পূর্বক
দেখান। ১৯

আমি শ্রীধানত্বকাশেবকে সাঠাকে প্রণাধ কবি। শ্রীধানত্বকাদান আনবয়ক উচ্চাবণ কবি। ভগবান শ্রীধানত্বকাশেবকে মনে মনে স্থাবণ কবি এইকাপে আমি শ্রীভগবান ভাগতকালেবের স্থাবণ সাইলাখ। ৩০

এইলপ নিচ্ছের অভপত নজেনতে বেগাইরা মাহাময় ঠাকুর তৎকণাং দেখিতে দেখিতে নিজ বিহানায় পূর্ববং পরন করিচাছিলেন। ৩১

> खवाच क्रष्कुण तदा नरेन्द्रः भोज्यः सुदयः किल देकि मद्याः । मन्ताव क्षिः मे प्रिय भाजगाः मतान दर्य वदाः न्वर्दितः सुप्त । १२ द्रव्येषदः शोग्रीबोक्त जातः नत्तत् कार्यः वाधियता सुकेन । चाध्यतस्य स्वां समावेद्यः दृष्टिं चन्द्रसीतः संय्यसुष्टन् सक्षीयान् ॥ ३३

श्रीश्रीरासक्षयाभागवतम्

अन्तानीनार्या ८म अः ततः स त' सर्वं विजल्प सत्त' हृष्ट्वा तदासी दियत' नरेन्द्र'। धारते जनानां सारपीय सेक' सगाद मामिति सकातर सः॥ ३४ यस्यां जनः प्राचित्रयोग काले च्चण' समाविश्य मनो विगड' । निष्ट त्य कर्गागयमाशु याति

पर्या गति' बद्धासवीऽर्कवर्णः ॥ ३५

Then Thakur said to Narendra, "Bring me something to eat and call for my disciples." It was all done as he desired. Narendra sat with his tearful eyes rivetted upon him. After casting his eyes upon all of them, Thakur uttered. "Mother", "Mother", with great eagerness. If a man can remember Mother for a moment at the time of death, he is sure to attain salvation.

32 to 35

বলাত্যাদ :--

এবং সেই সময়ে নরেন্দ্রনাথকে বলিরাছিলেন বাবা নয়েন আমাকে কিছ বাবার দাও। হে হুপুত্র। এবানে আমার প্রাণ্টুল্য ভক্ত সকল আছে কি. যদি থাকে ভবে তুমি আমীকে শীগ্ৰ দেবাও। ৩২

<u>েভগৰান শ্ৰীণ্ডক বামকৃষ্ণদেবের দেই সকল কথা শুনিয়া এবং</u> নিৰ্দিবন্ধে শেই সকল কাৰ্য্য সম্পন্ন কবিয়া ভগবানেৰ মুধাৰবিন্দে দৃষ্টি রাধিরা অভি বড মহানু নরেন্দ্র অঞ্চধারা বিসর্ভন করিয়াছিলেন। ৩৩

श्रीश्रोरामक्षयमागवतम्

900

अन्तानीनायां १०म अ:

তৎপরে ভগবান ঞ্রীবান্ত্রগেধে সর্ব্ব সম্পেহ মূক্র অভি প্রিয় নবেন্দ্রকে পেথিয়া জীবনাস্তকালে জীব সকলের একমাত্র স্মরবীয় মা মা এই বিশুক্ত মান্ত্রনাম অভি কাতর বাকেয় বলিয়াহিলের। ৩৪

মানবাণ জীবনান্তকালে বে মাতৃ মূর্ত্তিতে ক্ষণকালের জন্ম বিশুর মনোনিবেশ করিয়া সমস্ত কর্ম্ম বন্ধন ছেন্দ পূর্বাক্ব তৎক্ষণাৎ ক্রেলভাবে ভাবিত হইয়া ভ্যোতিঃ অরুণ রূপে উত্তনগাতি লাভ ক্রেন। ৩৫

> काती काली कान्तिकित विवार करून देव: स्वकार्ड सुख स:। नि:मध्दल्सहे इस संकम्पयित्वा विष्यान् पद्मन् व्यासमुखी वसूर ॥ १६

ततो महाला लगदेव नायो नरेन्द्रनायोऽध्यमरेन्द्रतृखः। सुविस्मित स्तस्य ददर्य रूप' पिगान नेत्रस्य विधान नेत्रः

विगान नेह्नस्य विग्नान नेह्नः । १० ।
तदा वहुस्तत सुगम्ध वाता
दिशय सर्था (वमना वमुद्रः ।
धमागता देव स्टह्ननादः
लाता स्वष्टिः कुसमानसोनां । १० देशांद निष्क्रस्य गुरो स्तरानीं
गम्बास्ततः पूर्वगानि ममावत् ।
तन्त्रोतियां ज्योतिरावण्ड रूपं

य' वेदम्स्य' प्रणव स्वरूव' ॥ ३८

यक्तालीलायां १०स यः

Thakur uttered in a very clear and loud voice the name of the Goddess, "Kali", three times, and breathed his last with his eyes looking at his disciples. Narendra saw in great amazement the divine soul of Shri Hamakrishna. At that time sweet and fragrant wind began to blow. all directions became clear, divine music was heard and the sky showered holy flowers. The soul of Shri Ramakrishna, as it came out of his body, shone like the full moon in the clear sky. 26 to 39

বঙ্গান্তবাদ :--

ঠাকুর শ্রীবাসক্রফদেব অত্যুক্ত কঠে আনন্দের সহিত কালী কালী কালী এই নাম তিনবার বলিয়া শ্রন গৃহ কম্পিত করাইয়া আব কিছু না বলিয়া শিশু বৰ্গকে দেখিতে দেখিতে গভ খাস হইয়াছিলেন। 23

সেই সমর ভগতের একমাত্র সনাতন ধর্মের রক্ষক অমরেন্দ্র তুলা বিশাল নেত্র মহাত্মা নরেক্রনাথ অতাত বিশ্মিত হইয়া হুবিশাল নেত্র ভাষান শ্ৰীধামকৃষ্ণদেৰের মূৰ্ত্তিটি দেখিয়াছিলেন। ৩৭

সেই সময় সেই আনে স্থান বায় বংন কৰিয়াছিল। দশদিক নির্মাল হইয়াছিল। দেব ফুলুভি বাজিয়াছিল এবং ঘর্নীয় পুষ্প হৃষ্টি হইয়াছিল। ৩৮

সেই সময় নিৰ্মাণ আকাশে পূৰ্ণচন্দ্ৰ প্ৰকাশেৰ তুল্য সৰ্কজ্যোতি: শ্রেষ্ঠ অবও রূপ বেদের মুখ্য অণব অরূপ গুরুত্বপী ভগবান এবামকুফদেৰের দেহ হইতে বহিগতি হইয়া। 🗪

योयोरामक्षणमागवतम्

5.05

अन्तानीनायां १०म अः

तदन्तरे तम्य सञ्चाविभतेः श्रोरामऋणाल गढोधरस्य । ददर्भ रूप' प्रस्म स्वरूप' विको: पटन्तटभ्र वसचर' यत ॥ ४० शंस' विज्ञान' शश्चि कीहिकान्ति मारुष्टा सीन्य' सुरवर्त्मा मध्ये । गच्छमानेव' निजधान देव' विनीयमान क्रमधी ददर्ग ॥ ४१ रक्तप्रशक्ति किल ग्री नहीगां विशोजियां विका जन प्रसरि तदीय लीला परिपृत्तिं दावी मलक्ति स्तां समबाप देवः ॥ ४२ र्ता सारदां सारविश्रीय टायिकीं यच्छक्रिमाश्रित्यजनाः सयीगिनः क्रवेंक्ति कार्यः सनि भागवास्यः । ४३

Narendraneth saw that divinely briliant soul of Shri Ramakrishna, gradually going up to the Heaven and fading out of sight. It was also beyond the comprehension of anybody that the soul of Shri Ramakrishna attained consumation with the soul of Sarada devi who embodied the eternal power of the Goddess on the Earth.

Thakur left her behind for the good of pious souls 11 to 43

चन्तानीलायां ८म चः

বঙ্গান্তবাদ ঃ--

পেই প্রণবের মধ্যে নহাবিভূতিমর রামকৃষ্ণ গণাধরের হথার্থ থরূপ অপ্রাকৃত রূপ নবেন্দ্র দেখিয়াছিলেন বাঁহাকে জ্ঞানীগণ বিষ্ণুর পরমূপদ বলিয়া নিশ্চিতরূপে অবগত আছেন। ৪০

কোটি চন্দ্ৰ প্ৰতীকাশ সেই হংস বিমানে আবোহণ করিয়া অপূর্যন সৌমানুর্ত্তি ভগবাদ প্রীরামক্ষণের শৃক্তমার্গ অবলবন পূর্যনিক নিল ধামে অর্থাৎ বৈকুঠানিলোকে বাইভেছেন এইজনে জন্মনঃ দৃষ্টির অগোচর ইইলেন প্রবৃতিও দেবিয়াছিলেন। ৪১

বিস্ত এই মর্ত্রাধানে সেই জগবান বামস্থকের দীলা সম্পূর্ণকারিনী বিশ্ব জননী হলাদিনী শক্তি যিনি বিজ্ঞানা আছেন তিনি তাঁহার সেই শক্তিকাদিশী সারদাদেনীকে অফ্রের অসন্দিত ভাবে প্রাপ্ত হইয়াছিদেন।
৪২

যে দেবীর কণামাত্র খব্দি আপ্রয় করিয়া পরম ঘোগীগণ অথবা মুনিমানবাদি সকলেই অথ কার্যা সাধন করিয়া থাকেন অর্থাৎ এই কলিযুগে ধর্মার্থ কাম মোক্ষ চতুর্বর্গ ফলদাত্রী মহিয়নী বা সর্বহ মহিমারিতা সারগাকে ইত হগতে বাধিয়া গমন করিয়াছিলেন। ৪৬

> प्रभुता योजरेन्द्रका यदनेशिक कर्णनः । भूगं वा का कर्णः यद्दर्भ यामास ठाकुरः ॥ २४ नरेन्द्रे नेव विद्यांत नात्त्व भक्तैः क्यञ्चन । तदा स्रचानियाकालान् मायेन घटिकाद्दयः ॥ ४५ सोहिता स्तव ये सक्ता सम्बद्धिकाद्द्या स्वन् । गर्ते हि घटिकाकाले सक्तास्त्रे प्रस्त्वेतनाः ॥ ४६

पत्तानोसायां ८म च:

पक्षीभूय समाधिस्य' प्रभु' मत्ना विचचणाः ।
ॐ दरिरित गण्दस्य समाधिभंचनिऽमति ।
दिव्यतमोशीय पूजी सत्वीदानि प्रविक्यति ॥ ६८
नामाविधानि पुष्पानि दिव्यानि विपुनानि च ।
माद्यो समुद्रति संग्रम् पाद्युमा विचायति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ सम्बद्धति ॥ ॥ ॥ सम्बद्धति ॥ ॥ स्वत्यानि स्वाप्ति सम्बद्धति ॥ ॥ स्वत्यानि सम्बद्धति सम्बद्धति सम्बद्धति सम्बद्धति ।
माद्यपुरुवादिभिभव्यां मत्यासि विभूपितां ।
क्रात्वा यदा गली सांस्य दालार्थं स्वय साममाः ॥ ॥ ॥

The words which Thakur uttered and the divine appearance with six hands which he showed, were known only by Narendranath and none else. During the period from 12 o'clock to 2 A.M. in the night all living things were fast asleep. After 2 A.M. all of his disciples awoke. At first they thought that Thakur might have been in a temporary unconscious state of mind and accordingly they tried for some time to bring him back to life and consciousness by shouting holy names, but in vain. So they brought flowers and worshipped the feet of Shri Ramakrishna for the last time. 44 to 50

বঙ্গান্তবাদ গু—

ঠাকুনের সৃথিত নরেশের যে সকল অলোকিক কথাবার্ত্তা যা তব স্তুতি হুইচাছিল এবং ঠাকুর ষড়ছুক্ত মূঠ্টি নিজ স্বক্সটি যাহা বেধাইয়াছিনে তাথা কেবলয়াত্র নবেক্সনাথই দেখিয়াছিলেন। ৪৪

अन्तानीनायां १०स चः

ডা ছাড়া অক্স কোন ভক্তই কিছু মাত্র জানিয়াছিলেন না। সেই সময় রাত্রি ১২টার পর রাত্রি ২টা পর্যন্ত ঠারুবের ইচ্ছায় পশুপকী প্রভৃতি সকলেই গাঢ় নিদ্রায় নিপ্রিত হইয়াছিল। এবং হাত্রি ২টার পর প্রায় সকল ডক্টেই লাগবিত হইয়াছিলেন। ৪৫৪৪৬

তৎপরে সেই সকল ভক্ত প্রাকৃত নির্দিবকল্প ন্যাধির অবস্থা মনে করিয়া সকলে একত্রিত হইয়া ওঁ হরি এই শন্টি বহুত্বণ উচ্চারণ করিকেও সমাধি ভঙ্গ না হওয়ায় ঠাছুরের বিবা বেহের পেন্ পূজা কর্তব্য এইরূপ মনে করিয়া পুলোজানে প্রবেশ পূর্বক। ৪৭/৪৮

নানাবিধ সর্বোত্তন প্রচূৰ পূপু সংগ্রাহ করিয়া সেই সকল ডক্ত ব্রাল্য মুছর্ত্তে অর্থাৎ ভোৱের সময় ভগবালের পাদ পূজার অবসানে :

85

জত্যুত্তম স্থান্ধ পুলাদি দিয়া ঠাবুবের শ্ব্যাকেও পুলা বিভূষিভ করতঃ ঠাবুরের গলদেশে মাল্য দিবার জত্ত ব্যগ্র ইইরাছিলেন। ৫০

> स्युष्टमात्रं समुसाय' विद्याय विश्वस्य च । तया तदहासीकेन राष्ट्रमानीकित्रस्य त' ॥ ११ इष्ट्रा समाध्यवस्थन्तं सन्यागनाः सुनिध्तित्त् । प्रमीः पुनर्वाद्यमायो भविष्यति न संगयः ॥ १२ एयमागोग्यताः सन्याभक्ते द्या भवन् यदा । ताज्यव प्रत्युष्टि सङ्ग्रद्भान्न नामकः ॥ १३ तिप्यकृतमाः समाधातः श्रीममोद्यमनेव्या । पानन्दपृष्यं वदनं रोमाहित्र कृतीवर' १८ तदह म्मीतिपाट्यं राष्टः द्यातिविध्यतः । उत्थाव दिव्यावस्थाया द्यसाः प्रतिसतेः सभीः ॥ १९

अस्तालोलाया' १०स चः

धत्तोलनं साधु मन्ये पूजादर्यं न हितवे। षरोहः कलिकाराध्यं गेङ् गत्वाधने वेङि ॥ ४६ सम्प्राद्यामि तत् कत्यमित्युक्का प्रययो दुवः। षक्षास्तरे जीनेपासराज प्रतिनिधिर्भष्टान्॥ ५०

When they were eager to place m garland round the neck of Thakur, they felt the divine glow and warmin of the body of Thakur. They again thought that Thakur was temporarily in a swoon. At day-break Doctor Mahendra Lal Sarker came there, and found Thakur in his death bed. He hurried back to his house to make arrangements to have a photo of Thakur. 51 to 57

বলাত্যাদ ঃ—

ম্পর্ণনাত্রেই ঠাকুরের দেহের উত্তাপ অসুভব এবং দেহ জ্যোভিবারা গৃহ আলোকিত দেবিরা ঠাকুর বিশ্চয় সমাধির এইরূপ ভাবিয়া এবং কিছুম্বণ পরে বিশ্চয় যাথ জ্ঞান হইবে এইভাবে আণাধিত ইবাজিলেন। ৫১/৫২

এবং সেই উষাকালে ভাকার মহেন্দ্র সরকার প্রভুব দর্শনের জ্ঞা সেই থানে আদিয়া ঠারুবের হাজযুক্ত মুধারবিন্দ রোমাণিত দেহ এবং অস কান্তিতে গৃহ পরিপূর্ব দেবিরা অত্যন্ত আক্তর্যাযিত হইয়া বিলয়াহিলেন। ৫০৫৪

ঠাবুৰেৰ এই দিব্যাবস্থাৰ ছবি (ফটো) উত্তোলন আমি ভাল

धन्तासीसार्या १०५६ चः

বলিয়া মনে করি। কারণ মূর্ত্তি না থাকিলে পূজা ও দর্শনাদির অস্থবিধা হয়। ৫৫

অতএব আমি গৃহে গমন করিয়া নীমাই ইহার ব্যবস্থা করিছেছি।
এই বলিয়া ভাক্তার মহেন্দ্র সরকার গৃহে গমন করিয়াছিলেন। ৫৬
এই সময়ে নেশালের রাজ মন্ত্রী বিবনাথ উপাধ্যায় প্রাকৃষ্ক দর্শনার্থে
উপবিত হইয়াছিলেন ঠাকুর উপাধ্যায় মহাশহকে ক্যাপ্টেন বলিরা
বিশিতেন। ৫৭।৫৮

खपाध्यायो विखनाय जागतः प्रसु सविसी ।
काप्टेन इति नाभ्ना य सवदत् ठाजुरः स्वयं ॥ १८
यस नारायणः जात्वा ठाजुरः मिलपूर्वकः ।
पूज्यामास स्रोऽप्यदा दिव्यक्य प्रदयं नात् ॥ १८
ठाजुरस्य सम्प्रोहित उवार्षेवः वच स्वद् ।
मक्षसमाध सम्नोऽभूद्वः योगोध्यं न्यारः ॥ ६०
पत्तां स्थानम्यस्यायां विचित्रस्त सक्तरः ।
योगमास्त्रे महाभागाः श्युष्टः युविश्येतः ॥ ६०
य स्व प्राध्यामनस्यायां विचित्रस्त सक्तरः ।
ये नात्र प्रध्यामनस्यायां विचित्रस्त सक्तरः ।
ये नात्र प्रध्यामनस्यायां विचित्रस्त सक्तरः ॥ ६०
यां स्व प्रध्यामनस्यायां योवायामपि वच्छि ॥ ६२
मध्यामन्यस्य स्थामपत्रोति मतः समः ॥ ६२
मश्विरस्य वास्यानुद्यानः कियतां तथा ।
तस्याध्यासितवास्यन्तम् त्वा तत्रवणमेव हि ॥ ६८

In the mean time the Minister to the King of Nepal appeared on the spot. His name was

अन्तासीसायां १०म अ:

Biswanath Upadhyaya and he was called Captain by Thakur. He was much devoted to Thakur. He thought that Thakur was in his Samadhi, a temporary state of unconsciousness. He advised massage on the breast and heels with ghee by the bramhin disciples. 58 to 64

বঙ্গাত্যাদ ঃ---

উপাধ্যায় মহাশগ্ৰও ঠাকুৰকে খবং ভগৰাৰ মনে কৰিয়া ভক্তি
পূৰ্বক পূৰা কৰিতেন। ইনি আৰু ঠাকুৰেৰ দিব্য মূৰ্ত্তি দৰ্শনে
আন্তৰ্গ্যাধিক ইইৱা এইকল বলিয়াছিলেন। আৰু ভগবান যোগীৰম
সমাধিনা ইইয়াছেন অমতাৰস্থায় একটি কল্পীয় বিষয় আছে হে
মহাভাগ ভক্তকুল বোগ-পাত্ৰে বাহা বলিয়াছেন আপনাবা বিশেষ ভাবে
ভাহা প্ৰধান কলন। ৫১৮৬-৩১

এই স্থানে ঠাবুৰের অভ্যন্ত প্রিয় যে সকল আক্ষাণ শিশ্ব্য আছেন। তাঁহারা ভাগবানের ক্ষম বন্ধ: ও গুলক অর্থাৎ গোড়ালিতে গব্য ছত দিয়া কিছৎকল মর্জন করিলে সমাধি ভক্তের আবা আছে। আমার এইকল মত। ৩২/৪৩

অতএব এই ক্ষণেই এইজগ অনুষ্ঠান কৃত্নণ। উপাধ্যায় মহাশয়ের এইজগ আখাস বাক্য শুনিয়াই তৎক্ষণাং। ৬

षड' योवेकुष्टमार्गा गुन्ष्योयंद्वपूर्वक'। षचित योगरचन्द्री योगायां मामभूषणः १ ६५ माय प्लियटिका काल' कतवन्त स्तया क्रियां । इन कट' व्ययतामापतत् कृत्यः मास्य भट्टतः ॥ ६६

जन्तत्रलोनाया' १•स अ:

प्रकानये वहुदिनसास्त्रिताय सहेखरी । ६० महामाभि भंगवती श्रोभाता सारदेखरी ॥ ६० महामाभि भंगवती श्रोभाता सारदेखरी ॥ ६० महामाभि श्री हो सम्पद्धा सहीयसी । माभेरबीड्रिनो सा पि कारहम्बास्क्रिपणी (या देवे सम्बंदा सम्बंका निकार सामितः सामा । इकार यरिचयो सा विकारी क्रियायो विकारी सा विकारी । ६० हाल्योनो धन सम्बंदा पि सार्था । ६० इत्याः सायस्वर । १० इत्याः सायस्वर सायस्वर सायस्वर सामा सामा । ६० इत्याः सायस्वर सायस्वर सायस्वर सामा सामा । ६० इत्याः सायस्वर सायस्वर सायस्वर सामा । ६० इत्याः सायस्वर सायस्वर सायस्वर सामा । ६० इत्याः सायस्वर सायस्वर

Baikuntha Sharma began to massage the heels, Saratchandra the breast and Shashibhusan the neck. The massage continued for three hours without any reaction. Sarada Devi was staying in the same house but none could see her even though she had been doing services to her husband regularly. None also could hear her voice. 65 to 71

বঙ্গান্তবাদ :---

আমি বৈবুঠ শর্মা বর পূর্বাক গুলুফ দেখে শরমভক্ত বংক এবং শ[া]নুস্থ এটার প্রায় ডিন ঘটাকাল গরা হতে মর্থন করিলেও বড়ুই দ্রুংবের বিষয় আমাদের ভাগ্য বিশ্বার বশকঃ সমান্ত চেন্টা বার্থ বইরাছিল। তথ্যভঙ্গ

चन्यलींनायां १०म चः

এই বাগান বাটাতে জগদীখনী ভগৰতী মাতা সান্তদেশতী বছদিন আমাদের সহিত অবস্থান কবিলেও অলোকিক লচ্ছাণীলা অতএব সাধাবদের অনুভা মহামহিমাথিতা ঠাবুরের অর্জানিনী জগদবা দ্বানিনী। তথাপ্ত

চিন্মায় স্বরূপিনী সর্বব্যস্তলা যে দেবী জগৎ আমীই নিজের চিন্মায় আমীর সর্ববান কোবা করিয়াছিলেন। ৬৯

> समग्रां गर्वेशे स्थिला प्रमाते यावदग्रहीत्। शसाधि निर्देश साध्य न च भन्नो भविष्यति ॥ ०२ ष्योग्राज्यस्या तथा भूत्वा यथा विगवती नदो। ननीच्छासे: पृथ्व माना सेतु भङ्का प्रसर्पति ॥ ८३ तया सर्वा परित्यच्य बोडा सा खलु भौकिकी। उवाच कालिके सामः सर्वमङ्गकारिणि । ०४ इष्टा समापराध' क' दृःख ग्रोक विनागिनि । मा' प्रस्थिका गासि त्व' कथं वट पति प्रिये । ७५ एवमगुमुखी मातातुरश्वक्रन्टनकारिणी। वाचुद्रयं समुत्तीच्य क्रव्र लमिति लापिनी । ७६ पतितो सृष्टिताद्याभीदरस्था धरवी समा। श्वातुष्पुन्नी ठाकूरस्य पुष्टयास्त्राक्षं स्वसा च या ॥ ७७ तथां गोपाल माता या तयोः शुत्रुषया तदा । चैतन्यापादिता सापि निष्यतन्त्रिय सचिता । ७८

When she came to know in the morning that Thakur would not come back to life, she burst into torrents of tears. "Oh Mother Kalıka," she

अन्तानीनार्या १०म घः

shouted. "what was my fault that I have been left behind so destitute and wretched?" Thus lamenting loudly she fell unconscious. By careful nursing of Thakur's niece and the mother of Gopal, she regained her senses but lay still like a lifeless thing. 72 to 78

বদাত্ৰাদ :--

এবং যে মহাসতী সারদাদেবী কুসত্রীদিগের লছাই প্রম ধন এইটি জানিরা সর্বাস্থাকে বহিগতি বা বইয়া বিজেকে গোপন ভাবে রাখিয়া লাম ও পৌচাদি কার্যাসকল সম্পাদন কবিতেব। ৭০

দ্রমন কি বে দেবীর কঠাররও কের কপনও কোধাও কিছুমাত্র ও প্রারণ করেন নাই। সেই পর্ববভোগমা নিম্পাদ। মাতা সারণ। অধৈলা ঘটরাছিলেন। ৭১

সমগ্র রাত্রি বাগন করিব। প্রাক্তরালে ববন আনিলেন ঠাবুরের নির্দ্ধা সমাধি আর ভক্ত হইবে না তবন তিনি আদা শুলা হইরা বারিবেশে পরিপুরিত। বেসবতী নদী বেমন নদীতট ভয় করিবা ক্রত বেশে প্রবাহিত। জ্ঞা। বহাবিত।

তথ্য সেইজন ভাবে সাধ্যমাতা সর্পলোচাবে গৌদিক দ্বন্যা প্রিভাগ ক্রিয়া উজৈবেরে বনিয়াছিলেন যে মাতঃ সর্পাব্যস্তারিনী কালিকে। ৭৪

चनानौनार्या १०म अः

এইরপ ভাবে অঞ্চ ধারায় বিগলিত হইরা অতি উচ্চ থরে কাঁদিতে কাঁদিতে মাতা সারদেখনী দুই বাহ উরোলন পূর্বক কোণায় তুমি এই কথা বলিতে বলিতে পুণিবীর মত কম্মানীলা ভূমিতে পতিতা হইরা মৃত্যিতা হইরাহিলেন। ৭১

ঠাকুৰের আড়িম্পুত্রী অভএব আমাদের পৃঞ্জনীয়া ভগিণী এবং গোপাল মাজা এই দ্রুইটি স্ত্রীলোকের শুক্তরা ঘারা নেই সময়ে মাজার মুর্জ্য ভল বইলেও মুর্জিয়ুতের গলুপাই অবস্থা বইরাছিল ৪ ৭৭।৭৮

> इरिणी दावदग्धेव विजनापाति दःखिता। सख भीन्दर्व्य मायाति यदि बचायिता सता 🛚 🔍 भारते तरी क लगा ता ग्रह्मा स्तिप्रति किंचन । रमस्या रसणीयत्व' सनिधर्त्तरि जीविते । ८० ना पति: शोभने नारो चन्द्रशन्या निधा यथौ। प्राप्य 🖪 पश्चिमावस्थां स्तिव भाति सर्वदा ॥ ८१ पत्र प्रया फेस च्छाया सून वल्कन दाविभः। के मारमवि बमाम' भी बच्च: सम्यगर्चति ॥ ८२ सर्वानन्दप्रदः मोत्यः शाखी मेत्य विनध्यति । शाखिनी न विनाशोऽयः सताया सम निश्चितः ॥ ५३ यतः गाखी दाह्मांतिर्जनौ: संप्रजिती भवेत । मूर्त्त्रान्तरेण सतत' ग्रहस्थीनां ग्रहे ग्रहे । ८४ यतीऽस्थ निधन' नास्ति परोपकारिको भ्रव' । यतः सञ्जन भाषेयः कीर्लियस्य स जीवति । ८५

चलानोलायां १०म चः

She, like a deer burnt in the forest, tossed in agony and said, "Just as the beauty of the creeper is impaired with the break-down of the sheltering tree so also the beauty and sweetness of a woman vanish with the death of her husband. A widow is but a night without the moon. and lives a joyless life. The tree also entertains its outter with its leaves, flowers, fruits, roots and wood. The tree which sheltered me goes down but is not dead. Its creeper is only destroyed. It will live in wooden shapes in every household. It is also said, "Men live through their achievements." 79 to 85

বঙ্গান্তবাদ :--

এবং বনাগ্নি পীড়িতা হরিণীর মত মাতা অভ্যন্ত হঃখিতা হইয়া বিলাপ করিতে কৰিতে বলিয়াছিলেন লভা ৰদি বৃক্কে আশ্রয় করিয়া অবস্থান করে তবেই তাহার হৃথ ও সৌন্দর্য্যথাকে কিন্তুরুক্ষ ভগ্ন ছইলে সভার আৰ কিছুই থাকে না। তত্তপ ব্যণীৰ ব্যনীয়ত্ব ততক্ষ যতকণ স্বামী জীবিত থাকে। ৭৯৮০

চন্দহীনা ৰাত্ৰির মত পতিহীনা নারীর শোভা কিছুমাত্র থাকে না। পরস্ত বৈধব্য দশা প্রাপ্ত হইরা মৃতভুল্যা হইরা থাকে। ৮১

যে কুক নিজের ছেদন কর্তাকেও পত্র পূপা ফল ছায়া বন্ধল ও কৃতি ছারা পূজা করিয়া থাকেন। ৮২

योयोरासक्षकाभगवतस 938 अक्तानीनामां १०म अः

অতএর সকলের আনন্দপ্রদ লভা রূপিনী আমার বৃক্ত স্বরূপ স্বামী বিনাশ প্রাপ্ত হইলেন কিন্তু বুক্ষের বিনাশ কবনই হয় নাই। লতারূপিনী আমারই বিনাশ হইল। বেহেতু বৃক্ষ কার্ন্ন মূর্ত্তি এবং

ত্যাগণীল দাতার মৃত্যু কথনই হইতে পারে না বেহেতু তিনি বৃষ্ণরূপে ফল পুষ্পাবি শোভিত না হইলেও কান্ত মূর্ত্তিতে গৃহস্থবিগের গৃহে কপাট বা গৰাক ইত্যাদি নানাবিধ জপে সর্বাদাই পুঞ্জিত হন ৷ ৮০/৮৪ অভএব এই পরোপকারী কৃষ্ণের মৃত্যু নাই কারণ নাধুগণ বলিয়া

- থাকেন বাঁহার কীর্ভি বা চিহ্ন থাকে ভিনি নিভ্য জীবিভ। ৮৫ इति श्रोक प्रशासका नही विल्लापाति विमोहिता सतो। खल देव ममापराधेत

> स्तव चित्तेऽति कठीर वेदनां । ८६ चनुभूय गरीऽसि सुद्यतां

वचर्मा गावसरी यतीऽस्ति ते। कर सामपराधिनों प्रभी

तव दासी गत नीच दासिका ॥ ८० प्रवर्ग अवशासभावत स्तत्र सेवाविधि संविधानितः।

इष्ट चागत देव सेवका नुपदेश कर मां विश्वाय भी: ॥ ८८

निष्टि देव कटावि में शबे भर सङ: सविधालित: श्रमा ।

इति वाक् समुदीरिता खगा द्यापुना कि' वितयासताद्य सा ^ह ८८

अन्तत्रनीलायां १०म चः

She again lamented saying, "As you do not speak again I feel that my offerce might have hit you so hard that you have succumbed to it. Place my guilty self at the lowest of all who serve you. Or, setting me aside, give orders to your godly followers who had come down with you to this mortal world from Heaven. You said that I should never lose your company. Should your assurance now prove to be untrue?" 85 to 89

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইন্নপ শোক নিমাা মাতা তাবদা একেবাবে জ্ঞানপূচা হইবা বিলাপ করিমাহিলেন এবং বলিবাহিলেন হে বেব । নিশ্চর আমার অপরাধ বশতঃই আগনার প্রাণে আগনি কঠোর বেদনা অফুডব করিয়া অজ্ঞানতা প্রাণ্ড হইরাছেন। ৮৬

বেংহতু সম্প্রতি আগনি একটি কৰাও বলিতেছেন না। অতএব এই অলয়াধিনী আমাকে আপনার অসংব্য দানীগণের মধ্যে অভি বিসুটা দানী করিয়া রাখুন। ৮৭

অধবা হে দেব। দেবরাজের ধান অর্থাৎ আগতে হইতে এই
মর্তালোকে আসিয়াছেল আপনার দেবার পরিজনবর্গকৈ আমাকে
পরিত্যাগ করিয়া সেই সকল দেবক বর্গকে পূর্কের মত উপদেশ দান
করণ। ৮৮

হে দেৱ! কথনও আমাৰ সালিখ্য ভোমাৰ নট হইবে না!

योगोरामक्षणभागवतम श्रम्यानीनामा १०० थाः এইরপ হাত বাণ্ট যাহা আপনি আমাকে বলিয়াছিলেন আপনার

910

সেই সিদ্ধ বাকা কি আল মিখাার পরিণত হইল। ৮৯

मव वेट वाचा डि नास्ट्रत' मम दुर्भाग्यवज्ञादियं तथा। छत मानसमेव दुर्जनः भवती भाषित संबद्धिता ॥ ८० भग्नः शभद्रप्रियेव मे स्वागान्तिविक्तालिको भवेत । घट मा सनयाधना योगः प्रतिक्रीमाग्रकशिक्षवानिकारं ॥ ८१ रमधंष्यक्रप्रायमा सिर्मा पश्चित्त स्तव पानिधारचे। गतवान सम देह विश्वम चलति लदा न शीकसागर ॥ ८२ निजधाम मतस्य पादवीः प्रमरेवापसदस्य कातरा। स्रतिका कि नशे विकासितने पादमूले पतित श्रिका यथा। ८३

"What you had promised cannot be untrue. It is due to my misfortune or weakness that I have failed to understand the significance of your soying. Your holy sight would give me peace

चन्त्रासोसायां १०म चः

and happiness for all times. Tell me why I have been made a widow now. Since I was married to you at the age of six years I became free from all troubles and worries. How is it that my bereavement knows no bound." She fell like a creeper of a felled-down tree at the feet of Thakur. 90 to 93

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

হে দেব ! আপনার এই বেদ বাণী কথনও মিধ্যা হইতে পারে না আমার বিশাল দুর্ভাগাবণতঃ অথবা আমার মনের দুর্বলতা বশতঃই আপনাৰ কথা বৃঝিতে না পাৰিয়াই এইরূপ বলিভেছি। ৯০

আপনাৰ শুভ দৃষ্টিই আমাকে চিৰ জীবৰেৰ মত কুধ শান্তি দিবে হে দেব বলুন আজ আমার সেই সুবদান্তি হীন আপনিই করিলেন কেন ংআমার ছয় বংসর বয়সে আপনার পাণিপ্রহণের সময় যাবতীয় শোক হঃৰ যাইরাছিল। কিন্তু আজ কেন আপনার বিচ্ছেদ জয় এই মহাশোকের কিছু মাত্র লাঘ্ব হইতেছে না। ৯২

তরুরাজ বিবধিওত হইলে তদাশ্রিতা লতার মত সারদা নিল্ধাম গত ঠাবুৰের পাদ মুগলে পুনর্কার পতিতা হইয়াছিলেন। ১৩

सदनेऽसरखोक्स एक्सी रतिरात्त्ववरीद सारदा। म तुसा रतिमाव भावना व्यनसीभाग्य स्वेरदग्रं नोत् ॥ ८४ चन्त्रकीमार्था १०म अ:

सपयादिम पूर्वेवदपुः
मतिपदाच महत्तरं वदः।
कातः सुखगातिदः परः
गतिरक्षाः सुखरापि तहयेत् ॥ ८५
ततः समसुं यरणान्त्रजासवः
विचित्तयक्ती च गुरीनं चावरः।
चित्रवानां मतिभोना संग्रहः
प्रता हि चतुः विद्याति नावरः ॥ ८५
तदीय नच्याद्य एव भक्ता
हङ्गा तदः गोकवयायवांचां।
चादान्त्रमुख्याः ग्रिरमा हताः ॥ ८०

Rall lamented at the death of Madan. But Sarada lamented the irreparable loss to the humanity of the world. She sid, "Oh my Lord, be pleased to utter immortal sayings for the wel fare of the mankind, that will give me eternal joy and happiness." Thereafter she was taken away from the feet of Thakur by the female devotees who were present there. 94 to 97

বঙ্গান্তথ্য :—

মদন স্বৰ্গণত হইলে বৃতির মত সারদা বিলাপ করিয়াছিলেন, কিন্তু সারদা কেবল মাত্র বৃতির মত পতি বিচ্ছেদ ভাবে ভাবিতা

भन्तानीनायां १०म घः

না হইয়া হ্লগডের জীবের গোভাগা ববির অন্তাচলে গমন হল্য শোকার্তা হইয়াহিলেন। ৯৪

হে প্রিরতম তুমি জন্ত পূন্রার পূর্বের মত দেব ধারণ করিয়া জগতের হব খান্তি প্রদ সুমহান বাক্য কুপা পূর্বক উপদেশ কর সেই দকল কথায়তই এই হতভাগিনীর হব প্রদ হইবে। ১৫

এইরপ ভাবে মাতা সাবদা দেবী লগদ গুরু নিল ভর্তার চরণার বিন্দ তুইটি চিন্তা ক্রিডে ক্রিডে দেবে দেহিক ভাব একরারে ভূলিয়া দিরাহিলেন। কারণ পভিত্রতাদিগের গভিলোক সংগ্রহার্থে পৃতির শুভাই কারনা করিয়া থাকেন। এইটিই সাধনী ত্রীগণের একান্ত কর্তার। ১৮

তৎপরে গেই স্থানে পান্দী প্রভৃতি যে সকল শ্রীলোক ভক্ত ছিলেন উাহারা পতির পাদলন ভুইটি যক্তকে ধারণ কারিণী অভ্যক্ত শোকাভুরা দেখিয়া মাতা সাহদাদেবীকে সেই সকল দেবিকা শ্রীলোক আলিকন পুর্বক গুহারকে লইয়া গিয়াছিলেন। ৯৭

> खुला प्रभीः याद्यती प्रीपनीकां नाना गताः किंद्रश दर्थं नार्थं । भक्तः पराह्व उच्छात्यः गरीरं एक्वं गंहास् पाधितः ते सम्सात् ॥ ८८ पर्याद्व भाज्यादिक्षस्य । प्रतिच्यत्वं भाज्यास्य स्था रहोतस्यत्वीं हि प्रभाजयस्य ॥ ८८

चन्त्रानीलायां १॰स घः

यपार कार्क्यमुर्थे कसिन्सु

थ्रीः मियावर्गस्यः सुखेक बन्धुः ।
नियातसीसी मगवान् ययेन्द्र

विसुक्तिदोयहकनस्य बिन्दुः । १००

याः सेवकानाः चन्नु सुख्दायिनः
भारः स्वयकात्र परस्र चहिना।
चनाङ्ग कोना परियुष्टिकारियः।

Followers and devotees poured in from far off places at the news of Thakur's demise. In the afternoon Thekur's body was brought down from the upper floor to the ground floor, and decorated with flowers and garlands. Photo of the body was taken. He who was the ocean of kindness and the source of all blessings and eternal joy to his devotees, and who took over all miseries from the sufferers, lay dead. 98 to 101

रकाञ्चार :---

ঠাবুৰের চিবন্তনী শেষ দীলা প্রবাধ করিয়া বহু খান হইতে ভক্তবৰ্গ দেবিবার ক্ষা আদিরাছিলেন। আনহাতে ভক্ত সকল তাঁহার সেই ছায়া শরীর উচ্চ গৃহ হইতে নিম্নতলে আনিহা পর্যন্ত মধ্যে শহন করাইয়া পূজ্পমাত্যাদি ধারা ভূষিত করতঃ প্রাণহীন বিপ্রাহের প্রতিষ্ঠাতি কইয়াছিলেন। ১৮১১

चन्त्रानीनाशां १०भ चः

সর্বপ্রভাগর অতুলনীয় দয়ার পাগর পিয়াবর্গের পরমানন্দ দানের পরম বন্ধু রাত্তির অক্ষকার মোচনে বেমন ভগবান চন্দ্র দেব এবং হাঁর ভঙ্কদের কণা মৃক্তি দানে মৃক্ত হস্ত ৷ ১০০

বে ভগবাদ ভক্ত সমূহের ইংকালের এবং পরকালের সঙ্গী বছ দ্বংধ রাত্রী পাপ ভার বরং বহন করেন। এবং গীলার জন্ম থাহার বেহ ধারণ আল তাঁহাকে পর্যাক্ষাপরি অন্তিম শব্যায় শব্দন করিতে বেবিরা। ১০১

> इष्टा तटा शीवापरायणा सम भक्ता स्तदाशाः परमं सविव्रहमः स्तन्धे समादाय गताः सुदःखिता भागीरको तार सङोऽति पावनः । १०२ संस्थाय तहाखिन जीवमहर्न प्रगोधते यत् परमः समङ्खः। सत्य' चिदा-न्दमय' सुविग्रह' र्धवेष्टाःसध्वे समुपादियन् गुरु ॥ १०३ चक्रच ते स्तव विभोवीचांसि म्मग्रानमालुम्बा यद्योदिशानि । वर्वं समक्षान् कपवा सगाद तान्यव्यन् दाह सरीवरे ते ॥ १०४ श्मग्रन्देन प्रवः प्रीक्षः ग्रानः प्रयनस्चिते। निव्व विन्त सम्यानार्थं सुने श्रष्टार्यकीविटा: ॥ १०५ मद्दान्त्यपि च भूतानि प्रलये समुपरिथते। ग्रेरतेऽत्र ग्रवोभूता श्रममानन्तु तती भवेत । १०६

चन्त्रासोसायां १॰म अः

His devotees carried his body on their shoulders and slowly and sadly proceeded to the bank of the holy Ganga. They placed the dead 'body on the bank and remembered what Thakur told them about the crematory ground. 102 to 106

বঙ্গান্থবাদ ঃ—

নেই সময়ে ঠাকুরের ডক্তবৃদ্দ অভান্ত পোলাতুর ঘইরা ভগবানের মর্কোত্তম স্থানিপ্রতিকে স্বান্ধ লইরা অভান্ত ত্রঃবিভান্তাংকরণে অভি পবিত্র ভাগীরতী তীরাভিদ্রুপে গদন করিয়াছিলেন। ১০২

জ্ঞানিগণ বীহাকে পরম মঞ্চলময় বলেন বেই অথিললোকশাবন
চিনানন্দময় স্থান্থগ্রহাটকে গ্রন্থাভীরে স্থাপনপূর্বক ভক্তবৃদ্দ ভগবানকে
কেউন করিয়া বিদ্যাচিত্রেন। ১০৩

এবং দেই গলাভীরে ঠাবুবের বানাবিধ উপদেশের অমুশীলন
পূর্বেক তন্মধ্যে পূর্বের শানান সম্বত্বে বে সকল উপদেশ বাতা ভক্ত
কুশকে কুলাপূর্বেক বলিরাছিলেন ভক্ত কুশ ঠাকুবের সেই সকল কথা
দেশান মধ্যে আজোচনা করিরাছিলেন। ১০৪

অর্থাৎ শা শক্তে মৃত ব্যক্তি বা শব দেহ শান শক্তে শয়ন।

শ্বদাৰ্থ জ্ঞানিগণ শাশানেৰ অৰ্থ এইক্ৰপষ্ট বলিয়া থাকেব। ১০৫ ভগৰানেৰ দদৃশ জনগণও অস্তকাল উপস্থিত হইলে এই শাশানেই শ্ব ৰূপে শ্বন কৰেন এই স্বস্তুও ইহাৰ নাম শাশান বলিয়া ক্ৰিত মুব ১০৩

> नाना सत सहसादरीद्र कीलाइसेर्युतः । हा पुत्र सित्र हा वस्त्रो स्नातर्थत्स प्रियादा मे ॥ १००

चन्त्रजोलायां १०स चः

हा पते भगिन मातहाँ मातृन पितामह । मातामह पितः पीय क गतोऽरधिह वास्पदः ॥ १०८ इत्येव वदता यव ध्वनिः मंत्रुयते महान् । स्वन् मानवामिद ग्रमष्टिमत सहुन्न' ॥ १०८ अहंदरधाः ग्रवाः ग्रामा विषयस्त्रपदक्यः । इमत्तीवाम्नि मध्यस्याः कायस्यः द्या त्विति ॥ १०० वैतायाधा एए । ६ ग्रमानि स्वर्गदं विदुः । एवः स्वशियावर्गान्, यः प्रेषान् पूर्वमुनाच ह ॥ १९१ तथाय काया देवस्य कर्तुः अग्रमानिकीं क्रियां । सन्दन्न कृष्ठिमादाय गर्मार्थ देवन्न वह ॥ १९२ वितां सम्याच विधिवत् सान् विपन्नक्रियामित । कारियत्वा दचमोषे चिता सस्य ग्रवेशयत् ॥ १९३

This crematorium becomes usu illy resounded with such dreadful cries as. "Oh my son," "Oh my husband," etc. The cead codies are placed on the pyre. As they burn they become terrible to look at. All must die and their bodies will be cremated sooner or later. Yet, strangely enough people are fond of earthly attachments. So Thakur would advise his disciples to rise above the earthly level. Now Thakur's body is placed on the pyre. 107 to 113

अन्ताजीलायां १०म अ:

বঙ্গান্ত্বাদ :---

এই শাশানে নানাবিধ জানীয় বজনের মৃত্যু জন্ম ভয়ত্বৰ জার্চনাৰ এইকৰ হয় হা পুত্র হা মিত্র হা বিভঃ হা পতি হা মাতৃক্ষ হা মাতামহ হা ভাগনীপতি ইত্যাদি ক্রন্দান জারিতে শাশান পরিপূর্ণ হর এবে প্রস্থপিত লাহকালে দী দী দান করে অন্ধ দক্ষ দব বেহ সকলে কৃষ্ণ বর্ধ হয় এবে প্রস্থপত্ত ক্রিকলা বাহির ইইয়া পত্তে ভবন মনে হর শব যে বেব মাহকারি ক্রিকলা হাইয়া পত্তে ভবন মনে হর শব যে বেব মাহকারি ক্রেকলার হিছের জবার বিভাতেতে বে ওবে ভাই সকল সকলেরই সেহের জবার এইকার্পই ইইয়া বাবে অভএব বৈভাগ্যাদ আগ্রাহ্য একমাত্র শাশান সবাক্ষেই প্রস্থপ্রশাসভাব ইইয়া বাবে । এইক্রপ ভাবেই ঠাকুর বিজ্ঞ প্রিয়ত্যন শিক্তবর্গকৈ পূর্বের বিজ্ঞান্তিলোন।

১০৭ হইতে ১১১

আৰু সেই ঠাকুৰেৰ ছাৱা মূৰ্ত্তিৰ দাহ কৰিবাৰ ভগ্ন গছৰে দৈবত বহু চন্দৰ কাঠ আনৱন পূৰ্বক চিতা সম্পাদৰ পূৰ্বক বধা শাস্ত্ৰ শ্লান ও চিতা পিঙাদি দান কৰাইয়া দক্ষিণ দিকে মন্তক ৰাশিয়া চিতাৰ উপৰি ভাগে শয়ন কৰাইয়াছিলেন। ১২২১১১৩

> प्तान्ति दानन दाखे मख निख यदीरियः। चित्रादि पद्मभूतानि सर्वात्माय्यवती दशुः॥ १९४ पद्मभ्यो दग्धभूतः पद्मवद्योज्ञतस्य मः। व्यामनत्त्र चतुर्देश्य स्त्रात्मभूत मोरमः॥ ११५ स्रकरन्द्र प्रस्त्याद्वित्रसम् कोटि मधुवताः। पुषीमुतान्ति मस्ये तः जीरामकच्च विषक्षः॥ १९६

चन्त्रालीलायां १०म अः

गिव वसो न्ह चन्हादि देवतैरिव संग्रतः ।
हष्टा गुस्गत प्राण प्राध्मभूषण सेवकः ॥ ११०
जानन्तरंप्त्वे जोनः साद्यनेत्रः समाधिमान् ।
सुच्छीक्षताचिन तापनाः दुईषां सन्धमचकः ॥ ११८
चकार व्यक्तनं प्रेम्ना पूर्वेवदिन सध्यमः ।
न दाधी नावि चाख्य्यमाप सूवच सूवचः ॥ ११८
एकान्तिको सुरोर्भक्तः सन्धमक्ति ।
सारविन जलग्रामानां प्रक्रिमेक्तं न विद्यते ॥ १२०

The funeral rites were performed and fire was set to the pyre. Huge smoke spread all around, Soon the body was enveloped with huge flames of fire. Shashibhushan in a divine mood entered the fire to bring relief to Thakur from the unbearable heat of the fire. Shashibhushan was not scorched by the fire. In fact, a true devotee is not affected by fire, water or wind. 114 to 120

বঙ্গানুবাদ ঃ—

পরে পবিত্রাগ্রি দানে সেই নিভা দেহের ক্ষিত্যানি পক্ষ মহাভূত প্রত্যুক্ষ হইয়াছিল। ১১৪

ঠাবুবের পঞ্চীকৃত পক মহাতৃত প্রত্যেকে এক একটি করিয়া মত্র হুইরাছিল। তৎকালে ভগবানের গাত্র সংস্যা চিতা ধুমের সৌগত্র চতুর্দিকে ছড়িরা পড়িরাছিল। ১১৫

चन्रसमीलायां १०म अ:

পুপ্ৰসপানে প্ৰলুক কোটি কোটি মুণ্ দেই স্থানে আসিয়াছিল।
এবং ভয়কর অগ্নিসধ্যে শিব বালা ইন্দ্ৰ চন্দ্ৰ বিগ্ৰাহবান দেবতাবৃদ্দকে
তব করিতে দেখির। গুরুগত প্রাণ শশিভূষণ আদম্য সমূলে নিম্ম ইবা অঞ্চান্নাবিত নেত্র সন্নাধি বিশিক্ত অতি প্রবর্ধ সর্বভক্ত দেই
অগ্নি তাপকে তুচ্ছ বোধ করিয়া ভগবং প্রেমে আত্ম হারা ইইনা
অগ্নি মধ্যে বাইন্না পূর্বের মত ঠাকুরকে ভক্তন করিয়াছিলেন।

3561559135V

তৎকালে সেই অগ্নির দাহিকা শক্তি শীতলভার গরিণত

ইইবাহিল। অতএব শশিত্বণ দত্ত হন নাই এবং তজ্ঞত কোনজণ
চাঞ্চল্য হর নাই। কারণ ভক্ত রুম্মের ভূবণ অরণ শশিত্বণ অর্থাৎ
ভক্ত চূড়াবিণি এইজণ আচরণে সমর্থ ইইবাছিলেন। যারতঃ ঐকান্তিক
গুরু তক্তি সর্বর্ধ শক্তি দানে সর্বাপা সমর্থ বা আগ্নি বার্ ছল প্রভৃতির

শক্তি ভুত্তেক নিক্তি কোন জশ শক্তি পরিচালনা করিতে লমর্থ

ইর না। ১১৯১১২০

प्रभीः श्रीप सद्दायद्वावसानिऽस्थि निस्तव्यन् । गद्दाश्यसि कारियत्या योगरेन्द्री सद्दास्तिः ॥ १२१ सुसंद्रद्वा परिवास्त्रि रचित स्वस्य सिवसे । धार्यस्टरमान् तथा चांन्यान् गुरुस्थाळन् विशेषतः ॥ १२२ स्वस्तास्त्रि किचित् विविद्य प्रत्येक नय सिततः । स्व स्व गेरी सुसंस्थाय नित्यः सन्युन्तियय ॥ १२१ राया ने सेवकाः सर्व्य पुतास्त्रि सम्बन्धयुत् । परकेत्व। परसानन्दसाणिता स्तत्वचणाद्वते ॥ १२৪ अन्तानीलायां १॰म चः

श्रीरामक्षण देवस्य श्रेषयात्रं समाप्यते । समवगाञ्च ग्रष्टायां ग्रोकसंभित्र चेतसः ॥ १२ ॥ प्रत्याक्त्य भक्तवर्षां सदुवानस्य वाटिकां । श्रिरोष्ट्रतः पविद्यास्यित्र पात्रं सुमङ्कतः ॥ १२६ ग्रायोविर भगवतीररच सक्तिपूर्वेकः । यानि कतिवदाञ्चानि दिखास्य तत्र संस्थितः ॥ १२८

When the dead body was burnt out, a portion of the last remains was immersed in the holy water of the Ganges and the other portion was taken by Narendranath was also advised other disciples to take the holy askes to their homes and worship it everyley. They also did so. All of them returned with the holy remains to the Rest House at Cossipore and placed it on the bed of Thakur So long it was there, all the devotees felt that Thakur himself was present there. 121 to 127

বঙ্গানুবাৰ :--

ঠাবুৰের শেল কার্যা সমাধা গইলে গলা গতে আদি নিম্মা করাইরা মহামতি নরেক্র ভাগবানের তিলিং আদি নিজের নিকটে রাবিরাহিদেন। এবং অভাজ শুল ভাই নিগকে বনিয়াহিদেন আদনারা প্রান্ধেকে প্রকৃষ ভিত্ত ভিত্ত ও আদি ভক্তি পূর্বক প্রাণ্ড কলন। এবং নিজ নিজ গুলি স্থাপন পূর্বক প্রতিদিব পূর্বা করিবন। ১২১/১২২/১২০

थन्यलेनायो १०म चः

নবেক্স এইক্রপ বলিলে সেই সকল গুরু ভাই ঠাকুরের ডমের সহিত পবিত্র আহি গ্রহণ করিয়া ডহক্ষণাৎ অপূর্বর আননদ গাইয়াছিলেন। ১২৪

ভক্ত হৃদ্দ ঠানুরের পেব বজ পেব করিয়া গন্ধায় দ্বান করিয়া পোনার্ত্ত হাইয়া সেই বাগান বাটাতে প্রত্যাগন্ধন পূর্বক মন্তর্কে গৃত মুমদল পবিত্র অহি পাত্র ঠারুরের শব্যার উপরি ভাগে ভক্তি পূর্বক বাবিঘাছিলেন। ১২৫/১২৬

ঠাকুরের দিব্যান্থি যতনিন বিছানার ছিল ভক্ত বৃদ্দ ভগবানের সাক্ষাৎ অবস্থিতি মনে করিয়াছিলেন। ১২৭

> साविध्य' मे निरे साचाइक्त वत्त्वलक्ष्विनः। श्रोगमकचा देवस्य तथा तदहायण' श्रुत' ॥ १२८ भक्तेरेव' यया साचादाविभू य दयानिधः। सुप्रोत मनसा पूजां तदीयां प्रतिग्रहा सः ॥ १२८ तया भजन सङ्गोत' ऋखीवाच समादर'। पुत्रा भी सीक इष्ट्रशाहमन्तर्दान' गती भूव' । १३० न त्यजामि किन्तु युष्मानु सस ध्यान विष्ठदये । बीबास्य चत्त्रयोः प्रवा गोचरी न भवान्यहः ॥ १३१ अम्बराजमधिष्ठाय क्रवाहष्टि' करीसि हि । चनुस्ता भवद्वाणां तस्रीय संवर्कः प्रभी: । १३२ याबञ्जोष' प्रशः प्रायो गडातौरऽति निग्रेले । रियत्वा जोवान्द्रहर्षाय रकरीत्वय उत्तमः ॥ १३३ धतः मभोरस्थिखण्डसय भागोरधी तटे। ममाहित' करिष्यामि गुर्वीय' वासना सस 🛚 १३४

खन्तासीसायां १०स च:

They could even hear the voice of Thakur. He was much pleased with Narendra and other disciples for their devotion and worship, and appeared before them. He said, "It is true that I am now out of your sight. But I have not left you. Without being seen by you, I am always looking upon you with my blessings and favour." Thakur had spent his life on the bank of the Ganges for the redemption of the suffering humanity. So his last remains should be placed on the bank of this holy river. It was so desired by Narendra. 128 to 134

বাঙ্গসুবাদ ঃ--

এমন কি ঠাকুৱের কথাও শোনা বাইত। ১২৮

দয়নিধি ভগরান ভক্তনর্গের সহিত সাকাৎ আবিতৃতি হইয়া অতাত্ত আনদা মনে ভক্তনর্গের পৃষ্ণা গ্রহণ পূর্বক বলিয়াছিলেন। হে পূত্রগণ আমি সাধারণ লোকের দৃষ্টির অগোচর হইয়াছি একথা ধ্রুব সতাঃ ১২৯১৩০

বিস্তা আমার খ্যান বুজির জফ্য গোমাদিগকে আমি ত্যাগ করি
নাই। বে পুত্রগণ ভোমাদের বাহ্য চকু চুইটির সম্বন্ধে প্রত্যুক্ত না
ইইলেও আমি ভোমাদের অসাক্ষাতে অবস্থান করিয়া কুপাদৃষ্টি
করিতেছি। সেই স্থানে সেই সময় ঠাবুরের এই সকল কথা সেবকগণ
সাকাৎ অকুত্ব করিয়াহিলেন। ১৩১/১৩২

पन्तानोलायां १०म घः

ঠাকুর প্রায় যাবজীবন অতি পরিত্র গলাতীরে অবস্থান করত: তীব সহসের মুক্তি কামনায় মর্কোতন তপজা করিয়াহিলেন। ১০০ অতএব ঠাকুবের দিন্তাবি এই গলা তীবেই সমাহিত করিব ইয়াই আমার ঐকাফিকী কামন। ১০৪

> एवमाग्रहयुक्तः स मरेन्द्रो सुख्य सेवकः। तदपर्क्त भूखन्ड लाभाय चिन्तितोऽभवत् ॥ १३५ किन्तु थे।स मरेन्द्रस्य तदिच्छा परिवृर्षे । ग्रियस्वाहमिकेवाच प्रत्युष्ठः समजोजनत् । १३६ थीक्षणस्य भगवतः पूर्वं' जन्माष्टमी तिष्ठेः। प्रताहिनहरास्त्रीद्याने घोई निगाच्ये ॥ १३७ पन्नूर सहगः क्रुरी दृष्टानुचरवेष्टितः । निखगोपालकी सम दत्त माळखसुः सुतः ॥ १३८ धागत्व यौनरेन्द्रादि प्रमुखान् प्रभुमन्दिरे। रियतान् सर्व्यान् समाह्योगचाति गर्वया गिरा ॥ १७८ अस्ति दिव्यास्यि यसावत् प्रभीः ग्रय्योपरि ध्वं। बाक्यस्ययमञ्जलेव सन्दर्मपंत्र सन्दरः ॥ १४० कौंकुडगाकि नामके यामे योभीवानि वय'। जन्माष्टमो दिने पुर्खे करिष्यामः समीहितम् ॥ १४१

Narendra became anxious for the suitable land on the bank of the Ganges. But the audacity of one of his fellow brothers stood in his way. Nitya Gopal, maternal brother of Ramdutta, forcibly entered the bed-room of

स्त्रीयोरासकणासामवतम्

अन्तानीनायाः १॰म अः

यत्वे यं योनरेन्द्रस्त नित्यगोपान स्रुतवान्। नित्यः भगवती यस्य गड्डायामिव संस्थितिः ॥ १८२ तस्य किमस्य समाधिः ग्रोभते यद्य तत्र च । नाइ' सरहर्त' सन्धे भागीरच्या स्तटाह हि:॥ १८२ ण्व' सुग्रुज्ञिपूर्योन्त' प्राक्य' जुलापि भिवहक_्। तर्कस्योपरितर्कोऽस्तीतुग्रह्मास्य दयापृर्वेवां ॥ १५४ नीला गक्कट् घोगोद्यान' मोपासी राम सविधी । श्रीरोम भ्रोतिरिच्छेय' महोत्सव पुरन्तर' । १४५ प्रभोहिं हावग्रेय' त' पवित्र' प्रम' शुभ'। द्यस्थि समाहितः कार्यः वीगोद्यानं स्निधितः॥ १४६ किन्त्वे केन पार्व्यासिंह विद्याया सकाव' सथीं: रम्बस्यायमिनी भन्नाननुद्ध्य ययाविधि ॥ १९७ चर्च दानार्घमत्वन्तः कार्योरसः चकार सः। किन्त प्रभोः प्रांचनिभः सुरेन्द्रनाय सेवसः॥ १४८

At this proposal Narendra protested saying,
"I do not consider it advisable to place the holy
remains at a place other than the bank of the
Ganges where Thakur had spent his life." But
Nityagopal was adamant and would not brook
any argument. He foraibly took the holy thing
and went to the garden at Kakurgechhi. It was
the desire of Ram Dutta's brother that the holy
remains would be duly founded in the garden

৭৩২

अन्त्यनीसाया १०म अ:

Thakur with some ruffians and commanded Narendra and others to hand over to him the last remains of Thakur, so that it would be duly placed in the garden at Kankurgachhi, on the auspicious day of Srikrishna Janmastami. 135 to 141

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

এইরূপ আগ্রহানিত হইরা ঠাকুরের কর্ম প্রধান শিশু মহাছা নয়েন্দ্রনাথ সমাধি মন্দিরের উপ্যুক্ত ভূবও লাভের রুপ্ত অভ্যন্ত চিত্তিত ইইরাচিলেন। ১০৫

কিন্তু মহাভাগ নরেক্রের ভত্রণ সদিছে৷ সম্পাদনে ঠাকুরের

অহুতম শিয়ের অহমিকাই এ বিধন্তে বিশ্ব বশ্বাইরাছিলেন। ১৩৬

হঠাৎ এডগবান কৃষ্ণচন্দ্রের জন্মান্টনী ভিন্নির ছাই দিন পূর্বেন্দ্র পানীর বাত্রে এই উদ্ধান বার্ট্রকার একটি দুন্ট অনুচর বর্গে বেপ্তিত হাইরা অকুচর নমূল ক্রনুর বাম বাত্রের মানতুত ভাই নিত্যগোপাল ঠাকুরের ঘবে প্রবেশ করিয়া সেই স্থানে অবস্থিত নরেন্দ্র প্রভৃতি সমস্ত শিশুবর্গকৈ আহ্বান পূর্বক অনুদ্র গানিতের বাক্রের বিলয়াহিলেন।

১৩৭/১৩৮/১৩৯ এই শ্যার উপরিভাগে প্রভুর বাহা দিয়াদি আছে কোনরপ

বাষ্যব্যর না কহিয়াই দীত্র আমাকে দাও। ১৪০ কাঁবুড়গাছি নামক আমে বোগোভানে পবিত্র জন্মান্টমী ডিবিডে আমবা ঐ বিব্যান্তি সমাহিত কবিব। অর্থাৎ একটি মন্দির মধ্যে

শ্বাপিত কৰিব। ১৪১

900

अन्तानीलायां १०म अः

with great revelry, pomp and festivity. It was, however, not possible for one individual to bear the entire expenditure. So all earning members of the disciples were requested to contribute their might. 142 to 148

ৰুগাতুবাদ :---

এইরপ কথা তবিহা নজেরবাথ বিত্যগোপালবার্কে বলিয়াহিলেন। বে ভলবাবের নিত্য গল। তীবে অবস্থিতি তাঁর অস্থি সমাধি কি বেখানে দেখানে শোভা পায় ? ভাগীরবী তীবের বহির্ভাগে অস্ট্রি সমাধি হোক ইহা আমি সমীচিন বলিয়া মনে করি না।

7851780

এইরপ নরেন্দ্রনাধের স্বয়্তি পূর্ব বাব্য প্রবণ করিয়া ও অভভাবা-বলবী নিত্যদোশাল তর্কের পর আরও তর্ক আছে এই কথা বলিয়া সেই দিব্যাদ্রি দত্ত পূর্বক তুলিয়া লইয়া বোগোভাবে রামনবের নিকটে সিয়াছিল। ১৪৪

রাম্পর ভাষার এইকেপ ইচ্ছা ছিল যে ঠাবুবের বেহাবপের পরম পবিত্র সর্বন্দরলগায়ক বিব্যাধি সমাহিত কার্যা নংগনংশংশংশং সহিত সুসম্পন্ন করি। ১৪৫/১৪৬

কিন্ত একজনের চেন্টার বাখলা কার্যা অসম্ভব বনতঃ ঠাকুরের গৃহী ভক্ত বর্গকে অর্থবানের জন্ম বিশেব ভাবে অনুবোধ উপরোধ করিয়া কার্যা আরম্ভ করিয়াছিলেন। ১৪৭১৪৮

श्रीकांशुपूर्यं नयनः प्रोक्षवानित धार्मिकः। वयसर्योन् प्रभोरये दास्यासी विपुत्तान् धवः ॥ १४८ किन्त्वत ये महामागा भजा युवक्रसत्तमाः ।
सङ्कानं भगवतः देवायाभति दाश्यः ॥ १५०
सक्षः स्वातार्यण सन्दां निदास्तरिवर्यान्याः ।
विग्रहा स्वातार्यण सन्दां निदास्तरिवर्यान्याः ।
विग्रहा स्वातरस्त ये सन्दां माणाधिका सम ॥ १५०
तेः सन्देश सङ्गाय यया भगवती ययः ।
सतिस्तासमानोष्य कर्तः वास्तातिपातनः ॥ १५२
समग्रेः कथावियामस्तरस्तरात कर्मायः ।
सासपातः करियामो यावज्ञीविमितिरस्ता ॥ १५३
सन्देशसम्यस्तास्त्र लोसाय्यां मयो भवेत् ।
देवशीकावस्त्रान्नीरिय प्रमोग्यदेश्य सन्दितः ॥ १५४

तयायः। स्वाधित' गेहि पूजाखास्य करीम्यद्यः ॥ स्रोताबिकास समये सदङ्गशैरभेन द्वि ॥ १४५ स्टद्यः स्टहाङ्गन' सर्कः सुवासितसभूसदाः। सया तदङ्गसम्पर्काट गन्धः चन्दन सीरभ' ॥ १५६

But at this proposal, Surendranath, one of the most beloved disciples of Thakur, said sorrowfully with tearful eyes,"I can surely contribute much for the cause of Thakur's festival. But I desire to be associated with those young disciples who spared no pains to render their services to Thakur during his life time, here in this garden to perform this festival and also to pass our days by hely discources about the life and teachings of

श्रान्तालीलायां ५०म चः

Thakur. I wonder to see that the holy remains of Thakur causes sweet fragrance all over here just in the same way as it happened when he was staying here during his life time." 149 to 156.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

কিন্তু সেই "হলে ঠাকুরের প্রাণত্ল্য স্থরেন্দ্রনাথ নামক শিল্প অবতাত হঃথিত হইয়া শোকাশ্রু পূর্ব নয়নে বলিয়াহিলেন আমার ঠাকুরের উৎসবের জন্ম আমি বছভর অর্থ দিতে পারি ইহা ধ্রুব রিশ্চিত ।

কিন্তু এখানে যে সকল মহাভাগ বহু যুবক ভক্ত বহুকাল পৰ্যান্ত ভগবানের সেবায় সকলে আহার নিজা পরিত্যাগ করিয়া অতি কঠোর ভাবে আত্ত সমর্পণ করিয়াছেন। সেই সকল যুবক আত রনদ সকলেই আমার প্রাণাধিক প্রির। ১৫০/১৫১

তাঁহাদের সহিত মিলিত হইরা ভগবানের এই চরম গৃহে উত্তান বাটিকায় স্মামরা বাহাতে ভগবানের চরিতায়ত আলোচনা করিয়া স্মানন্দের সহিত দিন পাত করিতে সমর্থ হই তক্ষণ অমুষ্ঠান কার্য্যেই আৰু পাত পৰ্য্যন্ত যাবজ্জীবন যোগদান করি ইহাই আমার একান্ত বাসনা। ১৫২।১৫৩

সর্ববাশ্চর্যামর ঠাকুরের জীলাও সর্ববাশ্চর্যামরী। ঠাকুরের দেহাবসান হুইলেও আমি (মুরেন্দ্রনাথ) যাহা অন্থি সঞ্চর করিয়াছিলাম ঠাকুরের সেই অন্তি অভি যত্ন পূর্ব্বক রক্ষা করিয়া প্রতিদিন পূজা করিতাম। ঠাকবের স্কীবিতাবস্থায় আমাদের গৃহে আগমন কালে তাঁহার গাত্রের সৌগ্ৰে আমাদেৰ গৃহ গৃহাক্ৰ বেরূপ সন্গন্ধ যুক্ত হইড সেইকপ अन्तप्रजीलायां १०म अ:

আল্ল তাঁহার দিব্যাস্থির অবস্থান বশভঃ পদ্মচম্পকাদি পুম্পের সদ গদ্ধের মত সদ গদ্ধে হাবাসিত হউতেছে। ১৫৪,১৫৫।১৫৬

> सदोग्रेऽपि ग्रन्ते चास्य विचित्त' भवति भ्राव' रे षायास्ति मद रहते चेऽपि तदा तद्वन्य मीहिताः॥ १५० प्रचडन्ति विचित्रतास्ते यां क्रयमेनहवेटिनि । य ता तेपासिद' वाकासम् व सीपहेत्वे ॥ १५८ साक्षाद् युगावतारस्य किखिदस्यिकपं सम । योरामलप्त देवस्य सद गेडे भाति प्रजितः । १५८ दिष्यमधीन तस्येव ग्रह्माप्रितः सम । भवडिरनभग्तर गम्बेन्द्रिय समात्रयात् ॥ १६० न्यनध्व' परमालोयाः किश्विदत वदाश्यद्य'। कीलां यगावतारस्य चास्य पाळानुसारिणीं ॥ १६१ पन्ति प्रास्त्रगिरयेथमन्तः व्रवि स्तपन्त्रया। षाश्य श्राहिभविदेव स्रकालाभ्या न संग्रयः ॥ १६२ वश्य श्रुवि विद्वानस्य देव विग्रह पुजनी। नाधिकारी भवेनक ऋषिभि भौवितन्त्विदः॥ १६३

"The sweet fragrance is also felt by those who come to see me in my residence. To satisfy their curiosity I tell them that this is due to the presence of the holy remains of Thakur in my residence. It is enjoined in the Sashtras that penance purifies our mind and on the other hand earth and water purify our body. Those whose body is not duly purified are not fit for holy services and worship." 157 to 163

छन्ताजीलायां १०स **भ**:

বঙ্গানুবাদ ঃ—

বে সকল আন্ত্রীর ব্যন্তন আমার ঘরে আসেন ওাঁহারা পল্প চম্পাক ও গোলাগানি পূম্পার মত সদ গল্পে আমোদিত হইরা: ১০৭ আমাকে ভিচ্চাসা করেন এরপ সদ গল্প কোবা হতে আসে।

শামাকে । জ্ঞানা কৰেন এপ্ৰণ সন্ব কৰা হ'ত আ ভাহাদের কথা শুনিয়া মনস্তম্ভির জন্ম বলিভাম। ১৫৭১৫৮

যুগাবতার সাক্ষাৎ ভগবান প্রীরামত্তক পরমহান্দাবের কিঞিৎ দিব্যাদ্বি আমার গৃহে পূজিত তইরা প্রকাশিত হইতেছে। তাঁহারই ললু গন্ধে আমার গৃহের চতুর্দিকে সৌগন্ধে পরিপূর্ণ হইতেছে এবং আশনাদেরও নালারক্রে প্রবিষ্ঠ হইরা দল্ গন্ধ অনুভূত হইতেছে।

१६५।१७०

তে পরম আজীয় কুল। আপনারা মনোবোগ পুর্বাক প্রবাদ করুণ এই ট্রিগরাছি সহজে ভগবান শ্রীরামকৃষ্ণদেবের অভ্যাশ্চর্য্য কিনিও সীলা বলিভেছি। ১৬১

চিত্ততি তণতা ছারাই হইয়া থাকে এইরুণ দান্ত্র বাক্য জনেক আছে। বাহু শুদ্ধি মুক্তিকা ও ললের থারা হয়। বাহু শুদ্ধি বিহীন ব্যক্তির দেব পূলায় অধিকার হয় না! অবিশণ এইরুপ বলিয়া বাক্তিন। ১৬২১৬৩

विनुद्धार संखान' खामोजी क्षतवान् यदा।
अनिमुद्धीत नार्न्ताका साकिन टेग मधावा ॥ ॰६४
रमणी भोक्तविष्याता रामकष्णानुराधिनो।
विपुनार्थ प्रदानेन खामोजी पर्यातीययत् ॥ १६५
गङ्गायाः परिमेमारी तौरे बेनुङ् संक्षकः।
वसूत्र येन वित्तेन स्रीरामक्षण मन्दिर'॥ १६६

भन्ताबोसायां १०म चः

अत्युच गगनसर्वी सन्दरः समझान सदः । तस्याः योस्समिजी प्रतिवात्सक्य मावसुत्तमः १५० हङ्गति सारकृय गृतिः सारदानन्द चादरात् । योरामक्षच्य देवस्य भक्ताया मस्तकोयदि ॥ १५८ प्रभोः पविवास्यि पात्रं स्वयं योगास सुक्तिदः । येन तस्या वेदितासुद् गुरोर्मकिगैरोयची ॥ १५८ पाचास्य नरनारोषां वोद्या योचः न विवाते । भक्तिमस्यामिषिद्य स्यानास्ति स्रोवः भनामिष् ॥ १००

"When Belur Math was founded by Swamili, an American lady who was much attracted to the life and teachings of Sri Ramakrishna, made a gift of a huge emount of money to the great satisfication of Swamili. With this money, the temple at Belur Math with the image of Shri Ramakrishna has been built and founded on the west bank of the Ganges. Saradananda Maharai made her touch the holy ashes of Thakur to achieve manifold increase of her devotion to Thakur. The people of Western countries do not mind purification of body. Though the American lady was very pious, she did not observe the rules of purification of body. 164 to 170

अन्तरनीनाया १ म अ:

বঙ্গানুবাদ ,—

থামিজী বে সময় বেগুড়মঠ শ্রেভিষ্ঠা করেন সেই সময় রামকৃষ্ণায়ু-রাগিনী লোকবিখ্যাতা মার্কিনদেশ বাসিনী ওলিবুল নামী রমনী বিপুদ অর্থগানে থামিজীকে সম্ভক্ত করিমাছিলেন। ১৬৪/১৬৫

সেই অংগ'ই বেলুড় নামক জনপদে গলার পশ্চিম ভীরে জনবান শ্রীরামস্কলদেবের অপূর্বর মন্দির ও উত্তম বিগ্রন্থ প্রতিষ্ঠিত হইয়াছে।

শ্বামিনীর প্রান্তি ওলিবুলের অক্যুবন অপত্য হেছ দেখিয়া অত্যন্ত সরপ মতি সারদানন্দ মহারাজ ঠাইরের পরম ভক্ত ওলিবুলের মন্তকে।-পবি সদস্রয়ে সমাদরপূর্বক মুক্তিদারক পবিত্র অন্থিপাত্র স্পর্দ করাইরাছিলেন। সারদানন্দ মহারাজের তবন এইরল মনে ইইরাছিল বে এই পাশ্চাত্য রমনীর যাহাতে গুরুতক্তি গুরুত্বভাবে বহিত হয়।

>64 76 64 769 Y

পাশ্চান্তা নরদারীদের বাহান্ডচি বলিরা কিছুই নাই। অতএই থানিধুল অতান্ত ভক্তিমতী হইলেও ইহার বাহান্ডম্ভি বলিরা মাতান্ত্রও নাই। ১৭৬

> ययान्ति भारतीयांनां शुचित्तमस्त्रान्तीवित्तः । अतः स्तत्वां निमायां थांठाकुरः स्मामत्रीं मति ॥ १०१ स्वश्नादेगः चकारेषः माकुष्कृ त्वं यदा तदा । यभौ तक्षौ न देय में विषष्ठः स्मर्गनः क्षचित् ॥ १०२ तदवधि तत् गृतास्थियायः परम महन्नः । क्षपापुतिः प्रमीमिक्षे रचितः वदिकास्तरे ॥ १०३

अभाजोजाया' १०म घः

नित्य मद्यापि तत् पात्रमुहिश्य वैदिकीपरि ।
तत् करुपं मन्यमाने सहस्तः पूजित भवेत् ॥ १०४
वहिशणीय तत् यात्र पूजित प्रतिवत्त्वर' ।
भवेत् कर्णात्रये तत्व वज्जमा तिथि वोचरे ॥ १०५
वस्तु स्मात्रये तत्व वज्जमा विश्व वस्तु स्मात्रये ॥ १०५
वस्तु स्मात्रये चलका विल् निराम्यर्थः ।

ंदित श्रीरामिन्द्र सुन्दर विरचिते यो धौरामकाणामागवति पारमः पंचा संकिताया भगवतः यशामकाण देवस्य स्वधाम प्रवेगः तदस्य स्थापनादिकप्रोधसम्बोधानां द्वामो (भागाः ॥ १०

"The Indians always purify their bodies and clothes before they start their holy services and worship. On that night Thakur himself appeared before Swamiji in his dream and said, "Do not commit such things over again, nor allow one and all to touch my holy remains." From that time onwards it is being carefully preserved inside an altar. The devotees place their offerings on the altar. The holy remains are placed outside only for a day in the year on the occasion of Birth anniversary of Thakur. The very sight of this holy thing removes all sins, worries and troubles and causes salvation. 171 to 175

Here ends the tenth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitishha 10

धन्तालोलायां १०म ग्रः

বঙ্গানুবাদ :---

ভারতবাদীনিগের দেরপ অপূর্ব বাহণ্ডেন্ডি দেবা বার বা আছে তজ্জ্য ঠাকুর সেইদিন যাত্রিকালে খরং স্বামিন্সীকে স্বপ্নে আদেশ করিয়াছিলেন। ১৭১

একণ আচৰণ বৰ্ধন তৰ্ধন ক্ষিও না। এবং আমার বিগ্রহ যাকে তাকে স্পার্শ করাইবে না। এই জ্বন্ত সেই সময় হতে পরম মলসময় পবিত্র অভিগাত্র ঠাকুবের আন্দোলুমারে পবিত্র ভক্তবৃন্দ একটি বেধিকার অভ্যন্তরে বন্ধা ক্ষিতিছেন। ১৭২/১৭৩

অভাবধি নেই অছিপাত্রটিকে ঠাবুবের শক্ষণ মনে করিয়া বেনিকার উপরিভাগে অছিপাত্রটিন উদেশে। ভক্তরুক বিভা গুঞ্জা করেন। ১৭৪ ঠাবুবের বিশেষভাবে প্রীতির জগ্য জগ্ম তিবি নিবনে প্রাতিবংসর মাত্র প্রকৃদিনের কন্ত নেই অছিপাত্রটিকে বাবিরে আনিয়া পূজা করা

বে পাত্রটীর দর্শ নমাত্রে নরনারীগণ সর্বর সন্তাপ হবঁতে বিমুক্ত হন। এবং ঠাকুরের ভক্তকৃদ্ধ সকল অনারানে সংসাব সমূহ উত্তীর্ণ হরেন। এবিয়ার কিছমাত্র সন্দেহ নাই। ১৭৬। ১০ আঃ মঃ।

ইতি প্রীগমেশ্র স্থান ভক্তিতীর্ব বিষয়িত প্রিমীরামন্থক ভাগবেছ ভগবান্ প্রীরামন্থকদাবের স্থান প্রবেশ এবং তাঁহার দিব্যান্থি স্থাপনারি স্বস্তালীলার ১০ম স্থান্যর বলা হইল। ৩৯১০

चनाजीलाया ११श अध्याय देव टान्श गन्धने दैतेय नर राजसाः।

देव दानः गर्भके देतेय नर राचसाः। सर्वे तपःप्रधावेन काम्य' मिन्दन्ति यस्य यत् ॥ ९ तपसा स्टलति त्रद्धा विष्षुः यातन मिल्रप्टक् । स्टीइर्सत नित्य' हि तप एव पर' यल' ॥ २ . चन्त्रनीनाम ११म अ:

तयोगयः तयोशियः तयो मृत्तिं तयाव्यकः ।

तपमैव सुतस्तेन विन्दन्तिः परमः पदः ॥ व

यमः सीख्यः धनः पृष्ठः द्वानं विद्वानमेव च ।

प्राप्तवन्तिः मङ्गल्यानो लगाः सन्द्वः तपस्यया ॥ ॥

प्रमाणनिविद्यालाः चन्द्रां साम्यदेशस्यः ।

तपस्यति नित्यः हि ब्रह्म स्ट्राहिः देवतः ॥ ५

सः साधिकावः चन्नायः कुर्जन्ति तप चन्नमः ।

क्रमिट्यमपद्याधिक्योगो पृष्यः प्राप्ताः ॥ ६ ॥

Gods, men, demons, Gardharva and Rakshasas achieve their ends through penance. It is through penance that the Creator creates, Vishnu reigns and Hara destroys. So penance is the source of all power. Fame, fortune, friendship, progeny, knowledge, wisdom and even salvation can be acquired through penance. Gods perform penance to maintain their power. The hermitage of the ascetics was the seat of penance in the three Yugas prior to Kali Yuga. 1 to 6

বঙ্গান্তবাদ :---

দেবতা মুম্মা হৈত্য দানৰ গদ্ধৰ্ব ও ৰাক্ষ্য প্ৰভৃতি সকলেই তপতাৰ প্ৰভাবে ৰাহাৰ ৰে কামনা ভাৱা পাব ে ১

শৃষ্টিকর্তা ওপজার প্রভাবেই শৃষ্টি করেন। বিষ্ণু ওপজার প্রভাবে পাপন করেন এবং ক্রম্রদেবও ওপজার প্রভাবে সংহার কর্ত্তা হন্। অতএব তপজাই পরম হল। ২

चन्त्रानोनायां ११४ घः

উত্তম তপজা ধারাই তপোময় তপোরাদি তপোমূর্তি স্বরূপ হইয়া ভগবাদের প্রমূপদ প্রত্যক্ষ করিতে সমর্থ হন। ৩

মহাপুক্ৰগণ ভগভাষারা যশ আবন্দ ধন পুত্ত জ্ঞান বিজ্ঞান লাভ করিয়া থাকেন। ৪

সর্ব্ব কামনা পরিপূরণে সমর্থ কগৎ পিতা ভগবান ও নিভা ত্র হ্র রুদ্রোদির সহিত তপুতা করেন। ৫

নিজ নিজ অধিকার বুকার ভাষ্ট অহাক্স দেবতাসকল তপতা করেন। সতা ত্রেড়া ও দ্বাদর মূগে জ্ঞান ও সংসারের প্রপারে অবস্থিত স্ক্রিগণের আশ্রামই তপতা ও জ্রন্ধবিভার পরিত্ত স্থান ছিল। ৬

सवकी ब्रह्मविद्यावाः चित्रमानात् चुनिर्मालः ।
वीद युगे चोगतानामानवी पद्म सन्दिरं ॥ ०
यङ्गस्य अगवतः ग्रामाविभवितः पर ।
धर्माखानः अठ शति व्याद्यतं ब्रह्मवादिमिः ॥ ८
ततीऽमार्य जातायानां राष्ट्रां ग्रामनतः चुराः ।
भ्रयकोमाः सदासन्वें ग्राम्कावार सुरस्त्वे ॥ ८
स्रितिष्ट्यभावमामास्तं वाषपाति परिचर्मः ।
धर्म्म सरस्त्राच्या काविद्येष ग्रद्मालाः ॥ १०
नवद्यीरं शामात्राव काविद्येष ग्रद्मालाः ॥ १०
चत्र्योपं शामात्राव काविद्येष ग्रद्मालाः ॥ १०
चत्र्यात्रीतं स्वां तत्र त्याय वेदस्यकाः ।
धर्म्म स्वर्षाक्ष वाष्ट्रां वाष्ट्रां ॥ १०

In the era of Buddhism, the Buddhist institutions were the seat of penance. During the regim e

988

अन्स्यनीनाया ११म छ:

of Sankaracharya many such institutions called Matha were established. Thereafter, being of raid of non-Hindu rulers great thinkers and pandits like Ramanath, Jagadish and Gadadhar established such institutions called Chatuspathis in Navadwip to preserve Hindu religion and culture. 9 to 12

বদাত্যবাদ :---

বৌষ্ট্ৰে কৌগতদিলের অৰ্থাৎ বৌজসল্ঞানিদিলের বাস্থানই ধর্ম মন্দির বা অপ্তার আন চিল। ৭

ভগৰান শহৰাচাৰ্য্যেৰ আৰিঠাৰের পৰ ক্ৰেমবাধি সন্ন্যাসি সকল মঠ

বলিরা ধর্মান্থানের নামকরণ করেন। 🔛

তৎপরে অনার্যা আতীর বাজজবর্গের করে তীত রহিবা সনাধন
ধর্মাবল্যী বেলাক্ত ধর্মা ও সদাচার বন্দার্থে করেবট শ্রেষ্ঠ ধার্মিক আদা পণ্ডিত নববীপে রামনাথ জনগীল গদাবর প্রভৃতি ধর্ম্মবাজকান বৈবহিক ভাব বিষ্কৃত হইবা ধর্মের ও শিক্ষার সর্বোব্য শ্রাম চতুপারী নাম বাধিবাহিসেল। ১১০১১১১২

> वष्ट्र शियाहता: सम्बें सस्त्रेगास्त्रियारदाः । मर्बों माँ मानिमतासाय सहस्य पासनाय स ॥ ११ यावकाते पास्त्रियां भास्त्रसर्वा प्रमुद्धाः ॥ ११ सगवन्ते समानित्य परां गति सवास्त्रपुः ॥ १४ सतः नोधनवानाञ्चस्यस्त्रियास्त्रस्य । १४ यः शास्त्रविधिस्तुत्तस्य वर्तते काम कारतः ॥ १४

अन्तानीलायां ११म थः

न स सिहि अवाप्रोति न सुखं नपरां गति'।
तस्मात् ग्राम्त प्रभाणको कव्यक्तियायं स्ववस्थितो। १६
सात्वा ग्राम्त्रविधानोक्षः कर्याकर्त्तुं मिष्टार्ट्स ।
ग्रिम्हादानं अगवदा न केवलं कृतं स्वयं ॥ १०
प्रम्लाभारायण बद्दाः सृष्टि स्थित्यस्त्वत्तुरिणः।
तत्तत् स्थान स्थिताः सम्बं तपसं सानोक्षिकः॥ १८

Great pandits devoted themselves to the study and teaching of Shastres for the peace and happiness of humanity. It was said by Lord Krishna to Arjuna in the battle-field, "One who disregards the instructions of the religious codes cannot attain peace and happiness. Everybody should, therefore, act according to the rules and regulations of Shastres" God not.only imparted teachings but also perform penance methodically. 10 to 18

বঙ্গাত্যবাদ :--

সেই সকল চকুপাঠীতে সর্বনাপ্রবিশারণ পণ্ডিতবর্গ সর্ববা বছ ছাত্র অধ্যাপনা করাইরা সাধারণের শান্তিগাভ ও সনাতন ধর্ম রকার লক্ষ্য ভগবন্ধদেক্ষে বাবজীবন শাত্র চর্চা প্রসঙ্গে উত্তম গভি লাভ করিবাছেন। ১০০১৪

এই জন্তই স্বয়ং ভগৰান কুষচন্দ্ৰ মুখ্যুক্তৰে অৰ্ডনুৰৰে বলিয়াহিলেন যে ব্যক্তি শান্ত্ৰবিধি উন্নজন পূৰ্থক নিজেৰ ইচ্ছামত ধৰ্ম কৰ্মে কৰে সেই ব্যক্তি নিদ্ধি লাভ মুখপাতি এবং সন্গতি লাভও কৰিতে পাৱে

अन्तालोसामां ११म अः

না। অতএব সং অসং কাৰ্য্য বাহা কিছু কর না কেন তাহা শাত্র-সঙ্গতই করিবে। অতএব শাত্রামুদারে কাৰ্য্য কর। ১৫:১৬

ভগৰান কেবলমাত্ৰ শিক্ষাধানই করিয়াছেন ভাহা নম্ব তিনি নিজে ব্ৰহ্মা ও মত্ৰাধিক সহিত সকলেই নিজ নিজ অভিন্যবিক দ্বানে অবস্তান পূৰ্ববৰ অন্যোধিক ভগতা করিয়াছিলেন। ১১১৮৮

यों भी योभगगननाटि निष्णः मर्थे माधिकायः
पुण्यात् पुण्यतः स्टेशिनचाः सर्वेधिः श्रीहरिः ।
सर्वीदां इमुखाध्यान् व्यद्ण्यादानुं सुम्रश्चरियतान्
ह्वाः प्राम्मस्य स्थितः निष्णः । मृद्धः ।
सद्याः प्राम्मस्य स्थितः । मृद्धः ।
स्वाः प्राम्मस्य स्थितः ।
स्वाः प्राम्मस्य स्थानव्यापूत्तवणा रतः ।
योदुर्गापि स्थानारिकाष्ट्य जल्पेद्योरस्थिताः गांध्यः
भौमार्थि नसुमारिका स्वतः संभित्रं त्योद्योक्षिकः । ३०
पकदः ठाकुरेणोकः स्था प्रस्ते स्विधे ।
भोलाक्ष्यः भागवती भविष्यं कास्यम् । ००
भानास्यः शोमगवान स्थानः । प्रस्ते ।

God who is the source of all power and knowledge is observing penance in the shape of Badri Narayana. So also Lord Sankara is chanting holy names in the great burning ghat of Manikarnica; and Goddess Sankari is performing austere penance at Cape Comorin. It was once

शक्तानोनायां ११म चः

said by Thakur that God does not rest on a tree or a mountain but appears among his devotees to serve his own end. 19 to 22

বগানুবাদ :--

ধীছার আদি অন্ত নাই এবং বিনি সর্কেংখন জ্ঞানশ্বকূপ একমাত্র আনন্দের আধার ধর্মা অর্থ কাম ও মুক্তিদাতা পূজনীয় হইতেও অভি পৃষ্ণনীয়তম এই ভগবানও বজ্রীনারায়ণরপে বদরিকাশ্রমে যোগদেহ ধাৰণ পূৰ্বেক আৰু পৰ্যান্তও ভপস্থা করিভেছেন ১৯

সেইরূপ ভগবান দেবাদিদেব শ্বরও মহাশ্মশানে মনিকর্ণিকায় হরিনাম মহামন্ত জপ করিয়া ভগস্তাবত আছেন। এবং আ্চাশস্তি ভগবতী শঙ্কীও কুমারিকা নামে সমুদ্রের তীরবর্তী স্থানে অবস্থান পূৰ্ব্বক কতাকুমাৰী মূৰ্ত্তি পৰিগ্ৰহ পূৰ্ব্বক অভি কঠোৰ অলৌকিক শৈব ব্ৰভ ক্ৰিভেছেন। ২০

ঠাকুর এক সময় বলিয়াছিলেন রক্ষে বা পর্বন্তে ভগবানের সীলা-ক্ষেত্ৰ বলিয়া কিছুই নাই। শীলাময় ভগবান ভগভের মন্সলের ভয় নিক ভক্তবৃদ্দের সহিত আবিভূতি হইয়া নানাবিধ লীলা কংংন। 25122

रसस्तरूपी भगवान् लोना तस्य रसातिका। धत स्तंद्रमसधोगे सङ्गा एवाधिकारिय: ॥ : ४ मगवडावनायता स्तएव महिमान्यिताः। साहातमास्य सगवतः पचारं घटवः सदा ॥ २४ प्रायित दृष्यतेचेव' मानवाः सर्वेएव हि । वर्ष्टिविषय संनिप्तान पश्चन्तरन्तराययं ॥ २५

धक्तानीसायो ११म अ:

यासुधायस्तरे भाति सानवानां विशेषवः । देश व्याविक्तकार्त्वाचे पातुः नेष्यत्रिक तो व्यनाः ॥ २६ परन्तु न प्रश्टुमिय शक्तु वन्ति दुरागयाः । श्रोधार्यः सक्तवर्गानां पुनरन्यत्ति मधः ॥ २० छहित्रत्र भगवोत्तासम्बद्धान्यत्रसम्बद्धाः । यदा विराधीद्रगणवान्त्रसाम्बद्धान्ति तत्र ॥ २० तत्तेव देशतावर्ष्योत्तरस्त्रम्यानां इत्तरे । स्व सः सः लोकः परिस्तम्य तत्र व सिन्तिताथिरः ॥ २८

The devotees can understand the ways of God and can feel and express the glory of God. Men see through their senses and are incapable of realising the unseen ways of mind and soul. Men who are addicted to earthly pleasure do not like to have a taste of the divine joy which is enshrined in the soul of every living being. Thakur once told his disciples that when God manifests Himself with a purpose, Brahma, Shiva, Indra and other gods come down from their respective abodes to associate themselves with God to add to their knowledge of the ways of God, 20 to 29

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

ভগবান বসন্থকণ ভাঁব দীলাও বসমন্ত্রী অভএব শ্রীভগবানের শীলাবদের ক্ষরাদ্ধে ভক্তসকলেই অধিকারী। ২৩

यो ग्रीरामहत्त्वमायवतम्

चक्तानोनाशां ११म चः

भगवद्वस्त्वसम्भूतः चाचोत्तत् वीति हेतवे । सद्याः राभूयवे गाँनः मातुः यावयतोष्ट्या ॥ ३४ वितास्य विकाशयास्य दत्तत्तंत्र ससुद्भवः । अनाषुस्वर दाना सो पातापात्वे विचार्याः न ॥ १५ प्राधिभवो दत्तवाद्वित्वः वितः यत् कष्ट्य सचितः । यदि काविकानोऽप्येवसपाद्वसन्त्रस्य च ॥ १६

Where God appears in human frame, His socilled friends and relations give up their earthly attachments and dedicate themselves to the will of God. Thakur also told that Narendra was no ordinary devotee. He was of divine origin. He was Narayan in human form. He would sing holy songs to me to please the Goddess. The father of Narendra was Biswanath Dutta who was a great philanthropist. He would give away his hard-earned money to the beggars and the needy. 30 to 36

বঙ্গান্তবাদ :---

400

এবং বে স্থানে অবিভূতি হন দেই সকল আস্ত্রীয় বন্ধুবাছৰ নিজ নিজ নিজ গৃহ বিত্রাধি সমস্ত প্রিছ বস্তু পরিত্যাগপূর্বক ভগবানের সেবক বইয়া বা বিক্রীত স্থাসবং বইয়া একমাত্র ভগবানের পাদপদ্শকেই আপ্রায় কবিয়া মুখ্য হয় ৷ ৩০

ग्रन्तप्रनीलायां १९घ षः

অন্তএৰ এই শেষ মুগে শ্ৰীভগৰাৰ ৰামকৃষ্ণদেবের অক্সান্ত অবহাৰ ভূল্য দীলা সহচৰ নৰেন্দ্ৰাধি ভক্তবৃদ্দ সকল ইহার। সকলেই দেবতা মাফুৰ নয় একথা শ্ৰুব সত্য। ৩১

ভক্তেৰংসল ভগৰান আৰু এক্দিন বলিয়াছিলেন নাৰেন সাধাৰণ ভক্তেৰ মত নয়। ৩২

নরদাবারণ কবিত বিনি নবজাপ নাবারণ মহামারার অনুথাবে সেই নবজপাই নাবায়ণাই এই নামেন্দ্র ইফার ভগবদপে জন্ম ভগবতার শ্রীতির নিমিত্ত এবং ভগবদ্বার ইফার আমার সেবা এবং আমাকে মারের গান পোনাইতেচে। ৩০০৪

এই নহেনের পিতা দত্তবংশোন্তব বিখনাথ নামে বিধ্যাত ইনি পাত্রা-পাত্র বিচার না করিয়া অহস্কারণ্জ দাতা ছিলেন। ৩৫

বত্তর কটে যে সকল অর্থ সংগ্রহ করিতেন দেইসকল অর্থ প্রর্থনা-কারী বা ভিক্ষকদিগকে দান করিতেন। ৩৬

बदस्तको कव' दत्तमवाताय थन त्वया।
तदा तद्दत्तर' वाक्यमृतः तेन महासाना । १०
सारीऽय' दुःख्यूणीर्माहत्तेन चक्ष' यदि।
सानन्दः बिन्दते पार्थि न तत विद्यमावर ॥ ३८
सुवनेत्रयो माता व्य साचात् योभुवनेत्रयो।
देवहिज महितमतो भगद्गत्वारियो। १८
याय मातुः विद्यये व सोदाय्य मनसी महत् ॥ ४०
तत्तृ वृत्र यमाया धन्या स्था हि मवियति।
आविमीव पुनीमासाएनवितमस्य सम्मनेः ॥ ४९

चस्तानोनार्या ११ग अः

पनेकेरेव विद्यात' वाराणच्या विशावितः ! वीरेक्षते महादेवी छपुत्र पुत्रदायकः ॥ ४२ नावलोक्य पुत्र सुर्खः माता जीसुवनेष्यते । साकोशय्या किनादेशांत् वालक्यतः संख्यके: ॥ ॥॥

If anyone of his relatives would say, "Why doyou give your money to a person who does not deserve it?" In reply he would say, "The world is full of miseries. If anybody feels happy for a moment with my money, you should not object to it." The mother of Narendranath was Bhubaneswari. She was very pious and unselfish. It is therefore, no wonder that Narendranath whose parents were so pious and generous would rise to the summit of fame to this world. Before the birth of Narendra it was felt by many that his parents would have a great son born to them. There is the image of Bireswar Mahadev in Benaras, Men and women worship Bireswar Mahadev to have a child born to them. As Bhubaneswari had no son, she poured one hundred jars of Ganges water on Bireswar. 37 to 43 বঙ্গানুবাদ :---

ধদি কোন আত্মীর বলিতেন এ লোকটি অতি অসং পাত্র ইহাকে কেন ধন খিতেছেন। তাঁহার কথা শুনিরা বিধনাথ বাবু বলিতেন দেখুন সংসাধ মুখেনর আমার এই বংকিজিৎ অর্থহারা এই লোকটি বদি ক্ষণকাল আনন্দ লাভ করেন লে বিষয়ে আধানি বাধা দিবেন না।

अन्तानीनायां ११० अः

নবেক্রের মাতা ভ্বনেখনী ত্রিলোকের ইবুনী ভগবতী ধ্বগদধার মন্ত দেবতা আক্ষণে অচলা ভক্তি ভগবভূতধারিণী অলোকিক গুণবতী।

ইনি আমার প্রিয় ইনি আমার অপ্রিয় এরূপ ভেনবুদ্ধি কিছুমাত্র ছিল না স্বর্গাৎ সকলকেই সমানভাবে দেখিতেন। অতথ্র যে নবেনের শিতা মাতার এইরূপ উদার বতাব তাঁথাদিশের পুত্রের সন্ত্রেণ পৃথিবী যে বজা হইবেন এ বিষয়ে বলিয়ার কিছুই নাই। মণ

এই নবেনের আবির্ভাবের পূর্ব্ব হইন্তে সজ্জনগণ লক্ষ্য করিয়ছিলেন এবং অনেকেই জ্ঞানেন বারানসী ক্ষেত্রে অপুত্রক জনের পুত্রদারক বীবেশ্বর নামে একটি শিবলিয়া বিয়াজিত আছেন। ৪১/৪২

गङ्गानलेः पूर्यसानैः त्रौ योरेवार संन्ननः ।
विश्वित्तं नागरित्वा क्षतकत्वा स्पृत्य स ॥ ॥ ॥
ततः पुत्रीऽप्तमन्त्रया जायमञ्जून नारकः ।
साभाद्वाद्वाराच्या सामदास्य सवितः ॥ ॥ ॥
तामाव्यादानोन्नः वीरेवार भीरे वित्ते ।
तवाय्यापानस्य समदीऽप्त महामतिः । ॥ ॥
स्वीऽप्तादित साम्य मत्तिव्यात् परः ॥ ॥ ॥
स्वीऽप्तादित साम्य कत्या मत्तव्यात् परः ॥ ॥ ॥
स्वीऽप्ताद्वानं स्वीः संस्वादित्यात् गो गतौ यदि ॥ ॥
स्व देसास्ययुक्तीऽपितः नाम्यभित्यवः ॥ ॥ ॥
स्वीःवस्य भूतोऽप्रसित्यकः भनते स्वितः ॥ ॥
स्व

चन्तानीलायां ११म घः

By this her desire was fulfilled and a great son like Mahabir, a great devotee of Ramachandra and incarnation of Rudra, was born to her for the wel-fare of the suffering humanity. Although he was lovingly called as Bireswar, Birey or Biley, he was given the name of Narendranath at the time of rice-taking ceremony. Due to the birth of Narendra after four female issues, he was the most favorite of his parents. In his childhood he was so naughty that he used to break down household things if he was not given what he wanted. He was so beautiful in his appearance that none would utter any threatening words for the mischiefs. His anger would, however, be cooled down when her mother poured water on his head or feet, saving "This is a ghost of Lord Bireswar." 44 to 50

বঙ্গান্তবাদ :---

মাতা ভ্ৰনেখনী পুত্ৰপূৰ্ণ না দেখিলা কোন একটি আস্মীয়া দ্ৰী-লোকের আনেল মত গলার জলে পরিপূর্ব একলত কল্ম বারা বাবা বীবেশ্ব মহাদেবকে স্থান করাইয়া ভূবনেশনী সফলকাম হইরাছিলেন।

ROIRR

অৰ্থাৎ সেই বীৰেখন শিবলিক্ষের স্নানের পরই ভাঁহার কুপায় মাতা

ভুবনেখরীর সাক্ষাৎ রুজাবভার রামদাস মহাবীরের তুল্য জগদাল

কারক পত্র নরেন হইয়াছিল। ৪৫

পিতামাতা আদৰ কৰিয়া বীৰেখন বীৰে বিলে বলিয়া ডাকিলেও মহামতি পিতা অন্নত্রাখনের সময়ে শ্রীমান নরেন্দ্রনাথ এই নাম করণ ক্ৰেন্ত্ৰ : ৪৬

বিখনাথ দত্তের ৪টি কলার পর এই পুত্রট ভূমিন্ট বশতঃ এই

বালক পিতা মাভার অভান্ত স্লেহেঁর পাত্র হইয়াছিলেন। ৪৭ অতি আপরের সহিত লালিত পালিত বগতঃ বলি ইজামত জিনিব

না পাইত তবে গৃহ দ্রব্য সকল ভাঙিয়া ফেলিত। ৪৮ uरेतन क्रुफे जारादिङ दहेलाल समाद बाक्किरभटः दनहरे किङ्-

মাত্র জীতিপ্রধ বাকা বালককে বলিতেন না। Sa

अन्तानोलाया' ११म चः

गत्वा तम रामसीता क्रीता पुत्तखिका रसात्। राष्ट्रमानोय तां मह्म्या मणिनीं समप्रच्छत ॥ ५०

Learning from what was told by his mother he felt proud that he was a ghost of Lord Bireswar. He would happily move about riding on the shoulder of his father's stabler. There was a temple belonging to a famous rich man near the house of Narendra. Once during the Shiva Pula Festival, Narendra went to see the fair and bought a doll of Ram-Sita. On returning home he asked his sister. 51 to 57

বঙ্গাত্যবাদ :---

মা বধন নরেন্দ্রের ক্রোধ নিবারণের জন্ত এটা বীরেশর ঠাবুরের ছুত বলিয়া মতকে বা ভুই লায়ে জনচালিয়া দিতেন। তৎকণাৎ আর কিছুমাত্র ক্রোধ থাকিত না। ৫০/৫১

মাতৃ তত্তে দেহপুত্তি বশতঃই মাতার কথার অনুসারে নবেন্দ্র নিচ্চেকে বীদেশর দেবভার ভূত বলিয়া মনে করিয়া গর্বর কুদিতেন। ১২

নতিশ্বকৈ শিক্তার জ্বল্যক্রফকের ক্ষত্রেই চড়িয়া আনন্দে এখানে ওখানে ব্যক্তিন। ৫৩

নবেন্দ্রের বাড়ীর নিকটে জুশ্রসিদ্ধ খনবানের একটি মন্দির আছে। তিনি কামর কুলবত বহুতর সংকর্মকারী মহাজা রামত্রলাল সরকার ইবারই প্রতিষ্ঠিত শিবমন্দিরে গালন উৎসবের দিনে পকম বর্মীয় বালক নবেন্দ্র সেই স্থানে বাইয়া রামসীভার সুর্ভি পুতুল ধরিদ করিয়া

श्रन्यसींनायां ११श घः

ভক্তিপূর্বক আনিয়া গৃহে প্রবেশ মাত্রে ভগিনীকে বিচ্চাঙ্গা করিয়াছিলেন। ৫৪ ৫০.৫ /৫৭

"Have Ram.Si's any children?" His sister replied, "Oh yes, they have two sons named Kushi and Laba." At this Narendra said, "Tell me the name of such a god as has no issue or has left his family and dedicated himself to holy pursuits." His sister wondered at this strange query of Narendra and patiently said, "There is

अन्तरनीनायां ११म अः

Lord Shiva, the husband of Goddess Durga, who lives in the crematary ground dedicating himself to divine thoughts." On hearing this Narendra at once got an image of Shiva purchased from the fair and placed it before him \$8 to 64

বঙ্গাসুবাদ ঃ—

এই বাম সীতা ঠাকুরের পুত্রকল্পা আছে কি না আমাকে বদ।
নরেন্দ্র এইকপ জিজ্ঞানা করিলে আড়বংসলা ভোন্ঠা ভূদিনী বলিয়াছিলেন ইহাঁদের কুনী ও পাব দায়ে দুইটি পুত্র আছে। এই কথা
শুনিয়া নরেন্দ্র ভূদিনীকে পুনরায় বলিয়াছিলেন। ৫৮৫৯

এইরপ একটি দেবতার নাম কর বাঁহার পুত্র কল্ঞা কিছুই নাই।

অথবা সর্ব্বন্থ পরিত্যাগ করিয়া সর্ববদা যোগমূক্ত থাকেন। ৬০

এইহপভাবে দেই ভগিনী বালক নরেন্দ্রের মূব হইতে তক্রণ ত্যাদের কথা শুনিদ্রা ক্ষকাল অ্বাক হইরাহিলেন এবং ভাবিরা হিলেন ইয়া কি। অর্থাৎ বালক নরেন্দ্রের এইরূপ ভাব অ্ত্যাশ্রুর্যা। ৬১

তৎপরে হৈছা অবলয়ন পূর্বক বাদক ল্রাভাকে ট্রন্থ হত্তন্তনার বলিয়াহিলেন। আহেন মহাবোগী শঙ্কর ইনি বিমালত্তের কভা ছুর্গারি মানী। ৬১

> संसाय्य मन्मुखे खत्य महाव भावितासना । ' पद्मावन चोपवित्रय निमोल्य नयनदय' ॥ ६५ भुजामबाँ कोड्माच्छाय योगीय ध्यातवान् सुदा । पूजियत्वा यथाद्मान' ननास दच्छवद्द् वि ॥ ६६

या श्रीरामक व्याभागवतम् चन्त्रालीलायां ११म चः

यदि कस्मिन्दिनेऽप्यस्य नरेन्द्रस्य घिवार्चने । विन्तस्वोजायते तावत्तज्येष्ठा मगिनो दृत' ॥ ६७ सवागत्य सदीय' सा विष्टत्य करपञ्चव'। ग्रहाभ्यन्तर मानीय स्वातर' सममीजयत् ॥ ६८ तथा युत्वा मरेन्द्रीऽय' शङ्कर' गण्डिकारतम्। धान्यहृत्त्व' समानीय तब म' पीतवान खर्य' । ६८ मीतिविद्विद्वयः पुत्री यतोऽय' पण्डिती भवेत्। इत्याद्यया चतुर्वर्यात् परमिव सुपण्डितः॥ ७० विद्यारका कुमारस्य कोरयामास तत् पिता। विभिष्ट सम्भामवती विशुद्धवंग स्थावात्॥ ७१

He sat before the image with his eyes closed and hands placed on his breast. He worshipped it and bowed down with great devotior. On the day Narendra would be busy with the image for a very long time, his eldest sister would take him into the room and feed him. Narendra came to know that Lord Shiva smoked ganja. So he would light straw and smoke it. With the hope that Narendra, being the son of a lawyer, would be a great scholar, his father initiated him in reading and writing at the age of five years.

940

বঙ্গানুবাদ :---

এই মহাবোকী শক্ষর সর্কব্য অর্থাৎ ত্রী পূত্র গৃহ বিত পরিত্যাগ পূর্বক সর্কাদা শাখানে বাস করিয়া অনন্ত মনে শ্রীহরি নারায়ণের নাম অধ্য করেম ১ ৬৬১

ভগিনী এইরূপ বলিলে শিবাংশসমূত মহেন্দ্র তৎপণাৎ সেই শিব মূবি আমাইয়া দহান্ হইডেও অভি মহান নবেক্স। ৬৪

ন্ত পানাবা মন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ বাৰ মন্ত্ৰ বাৰ কৰিয়া নিবভাবে ভাবিত
মনে প্ৰমানৰ উপবিদান পূৰ্বক তুইটি চকুং মুক্ৰিত কৰিয়া ভুলবয়
পাৰা ক্ৰোড্ৰেশ আছিল্লিত কৰতঃ বোগীৰ মত প্ৰকুলচিত্তে ঘানমগ্ৰ ইউ। বৰাবৈগ্যা জ্ঞানাসুদাহে পূকা কৰিয়া ভূমিনুত্তিত হাইন পথবং
প্ৰশাম কবিতেন। ৬৪/৩৬

যদি কোন দিন নাংমান্ত্রণ দিবপুলার জন্ম অধিক বিসম্ব হুইত লোঠ সংহাদরা সসবাত্তে দেই পূজা আনে আনিয়া নংগ্রানাথের ঘুইটে হত্ত ধারণ পুরুষক গুরুষধ্যে সুইয়া বাইরা নংগ্রাকে গাঁওয়াইত।

নবেল্ল শুনিক গৃহন্দ্ৰে। লহুৱা বাহুৱা নবেল্লেন বা ব্যাহিত।
নবেল্ল শুনিকাছিলেন শক্ষর গাঁলা বান। জন্মতা ব্যাহিত।
কাঁটিকায় অমিসংযোগ ক্রিয়া সেই ধুম পান ক্রিডেন। ৫৯

নীতিশান্ত্ৰজ্ঞ পণ্ডিতের পূত্র নরেন্দ্র নিশ্চর পণ্ডিত হইবে এইরপ আশকা করিবাই পূর্ব চারিবংগর পরই পিতা বিশনাধরারু স্থাপ্ডিতের ধারা নরেন্দ্রের বিভারন্ত করিবাছিলেন। ৭০.৭১

> थामद्वी तर बंसगै' पुत्रं विद्यालये पिता। पाठार्थ' माददात्त' बे खररह धव पण्डिसै' ॥ ०२ स्रयंत्रं भिष्यमासास विद्यालासाय तस्त्र वे । ' योनरेन्द्री वदतिषा भिष्यक्ष' प्रति धासकः॥ ०१

अन्तरनोलायां ११य घः

तिष्ठान्यरः प्रशिव्वाव्यययायास्त्रुना भवान् । पाद्यं यदस्ति मे तद्दमी दिवार पठत् स्वयं । ०४ सद्द्रप स्रतिमात्रं वास्त्रवन् मे भविष्यति । प्रमेनास्य स्नृतिक्षर सत्त्रपणः स्विमः वभी ॥ ०६ एवः कतिप्रयाष्ट्रं वृ गतेषु गुणवत्तरः । मेद्रोयन्टिनित्वाख्यं याठ मेस्नृतिनिर्मासे ॥ ०६ विद्यातृकालः पठित्याद्व प्रवेशिकां परीच्ये ॥ ०० स्रोतरेन्द्रः समुत्त्रोयं स्तर्या तामास्त्रं वेवने । प्रसानीऽप्यमकत्त्रसात् पाठागारावरीक्षनः ॥ ००

To avoid company with boys of lower castes in the school, a good teacher was appointed for his education at home. Narendra would lie on his bed and ask the teacher to tell him the lesson twice so that he would commit it to memory. Thus he showed his power of extra-ordinary memory from his childhood. Gradually he passed the Entrance examination from the Metropolitan Institution founded by the great Pandit Iswar Chandra Vidyasagar. In the meantime he also became a habitual smoker, and would smoke in his reading room carefully closed and bolted.

962

चम्तासोसायां ११म चः

বঙ্গান্ত্ৰাদ :---

নবেন্দ্রের সন্ত্রাপালী বিশুদ্ধ বংশে জন্মবশতঃ পিতা সাধারণ পাঠশালার ইতর বাগকের সদ্দ হইবে এইজপ আশক্ষা করিয়া নবেন্দ্রকে পাঠশালার বিকার জন্ম দেন নাই। নবেন্দ্রের পিন্দার্থে নিজ গৃহেই পণ্ডিতের বারা যত্তপূর্বক শিক্ষাবান করাইয়াছিলেন। ৭২

বাদক মহেল্ল পণ্ডিতকে বলিতেন আমি এখন এইখানে বিহানায় শুইয়া থাকি আৰু আমাৰ পড়িবাৰ বিষয় বাহা আছে ভাহা আপনি নিজে বুইবাৰ বলুন ভাহা শুনিলেই আমাৰ অভ্যাস বা মুখত হইয়া

যাইবে। ইহা আরা নরেন্দ্রের শুভিষরের লক্ষণ সূচিত হইরাছিল। ্গণ৪।৭৫

এইজপভাবে কয়েক বংসর গও ছইলে মহাগুপদালী নরেন্দ্রের বিশ্ববিধ্যাত পণ্ডিত বিভাগাগর মহাপত্তের মেট্রাপলিটন নামক বিভাগতে প্রবেশ কারহা কিছুদিন ঐ স্থানে অধ্যয়ন করিয়া, প্রবেশিকা পরীকার উর্ত্তি ইইয়াছিলেন। ৭৬:৭৭

এবং ভাষাকু দেবনে অভ্যন্ত হইরাছিলেন। প্রায়ই নরেক্র বধন ভখন নিজের পড়িবার হরের ধার রুদ্ধ করিয়া ভাষাক ধাইতেন।

বৰণ তথ্য নিজের পড়িবার মবের খার ক্রছ ক্রিয়া ভাষাক **বাইভেন** ; দায: জালা যুৱা নহা জানীলাদাক রিখন'।

> विज्ञायाच्य पिता प्राप्त सन्यो सस सुतीऽधुनौ ॥ ७८ देवदेवी पूजनार्थः घूपादि दानकंसीया । सितोऽसूतेन सद्गन्योऽप्यच्यावः व्यावगङ्करे ॥ ८०

सदुमृन्दं प्रवहति खहदारा व्रतोऽपि च । , तस्य विद्योवति दृष्टा न किञ्चिदवदत पितो ॥ ८९

अन्तानोनाया ११म अ:

यानिकानि च शांखानि बहुनि कटिनास्यपि । एकापता सवीनेव सुख्यस्य समयोक्तरे ॥ =२ ग्रह्वगोग्रस्थ्यस्यानि महामाना । वयोग्रस्था समः (त्रस्य स्मीतास्य हिस्तः ॥ =६ ग्रह्माहितस्यक्षण्डं मधुर श्रीतिस्यायः । हर्षस्यस्य योभगवक्तं ॥ = ना वदित सक्ततः ॥ =४ भगवक्तस्यास्थानं ॥ (हाइस्रतां चहुनि । क्रतः प्रस्थितस्य येनक्स्रोत्सास्थानितः ॥ = ५

His fether would jokingly say, "He must be offering holy smoke to his gods as we understand by the smell which cames to us even though the room is carefully closed from inside." Seeing his proficiency in education his father did not chastise him for his bad habit. He could learn very difficult subjects in a very short time. He became more and more religious-minded with his age. He would utter holy names with great devotion. He was always very eager to listen to the holy discourses of great scholars in the institute of Bramho Samoi. 79 to 85.

বঙ্গান্দ্ৰবাদ :---

এইরপ নানিরা পিতা বহস্ত কবিরা বলিতেন। সম্প্রতি নবেক্র পেবদেবী পুলার জন্ম ধুপদুনা দিতেছেন ডঙ্গেল্ম গুবেহ দাই অবকৃষ্ক योयोरामक्रण्मागवतम् अन्त्रजीनामः १९म अः

968

হইলেও মুহ্নন্দভাবে আমাদের নাসায়ন্ত্রে গণ্যক প্রবিক্ট হইছেছে। নবেন্দ্রের বিঘোর্লত দেবিয়া বিশ্বনাধবারু কিছু বলিতেন না। ৭৯৮০।৮১

শ্বরাপে সত্তবংশভঃ লে কোন কঠিন এছ বইলেও একাএতা বলে অতি অন্ন সমছের মধ্যে নৃতেন্দ্র সময়ত অভ্যাস করি। কেলিছেন। বানের বৃদ্ধির গলে সলে পর্যাভারেও বৃদ্ধি বইরাছিল। ৮২৮৮০

মধুৰ ও প্ৰীতিষাকত ভগবানের নাম গড় গড় এইটি উচ্চকঠে উচ্চারণ করিয়া ভক্তিপূর্কক ভগবানের নাম প্রারই বৃদ্যিতন। ৮৪ পথিতসকল প্রাক্ষমানে ভগবতর বিবরে বাহা যাখা করিতেন শ্রীমান নরেন্দ্র পেই সকল পণ্ডিতের ভাবণ শুনিবার ৰুগ্ন অত্যন্ত শ্রামাবারিত ইইতেন। ৮৫

शैनरैकः स्वकात्वा जुनवनस्यक्तरा ।

पत्तवात् कारबाद्व प्रद्वामोदयो वभी ॥ प्रदे

हितीय श्रे वि शिक्षायां ग्रीमदेति स्वावः ॥ प्ष्ठ

हातुस्य समायत्वं गीत्वा गच्छन् सश्चमतिः।

ठासुरीः वि नरेन्द्रः तः सालोयः सार्ववात्तिकः ॥ प्ष्पः

लोतामंडवः हृद्धः हतवातित्वन्त्रभरः।

सिरधवाव्यं गोवायुः गीतः किः विदिनः त्वयो ॥ प्र्यः

ठासुरीः वि नरेन्द्रः तः सालोयः सार्ववात्तिकः ॥ प्ष्यः

लोतामंडवः हृद्धः हतवातित्वन्त्रभरः।

सिरधवाव्यं गोवायुः गीतः किः विदिनः त्वयो ॥ प्र्यः

ठासुरीनवमुकः गीवार्यम् । व्याप्तिकः विद्वानः

गानमिकः विकानाति भवत्वः यात्रयाति तः ॥ ८०

निमम्याध्यातिकः गानमित् ग्रीतोध्ययाः ॥ ८१

साधनं सासुनीयव कार्याश्योपयेगाः ॥ ८१

यम्पर्यः श्वदयः तथ्यः योगयुक्तेनः पानिना । तदा तथ्यः नरेन्द्राच्यः प्रभोप्तस् योगवैशयात् ॥ ८२

अस्त्रजीखायां ११म पः

He was so influenced by the preachings of Bhamha Samej that he lost his faith in idolatry. When he was a student of class II. he was taken to Thakur by one of his relatives, named Ram Dutta. Thakur realised the in-born greatness of the child and took him as one of his favorites. He lovingly asked Narendra if he could sing. Narendra answered affirmatively and sang a song. Thakur became much impressed and placed him on his seat and touched his brest to bestow divine power on him. 86 to 92.

বঙ্গান্ত্ৰাদ :--

মধ্যে মধ্যে অক্ষসমাজে বাইলা ধর্ম বাাবাা মনোবোগের সহিত ভূমিতেন। এই জয়ই এই সময় হইতে নবেন্দ্রের অক্ষভাবের কুরণ হুইয়াজিন। ৮৬

এবং নৰেন্দ্ৰৰ বিভীয় শ্ৰেণী শিক্ষায় যে সময়ে বোগদান হইসাছিল। সেই সময়ে নয়েনেৰ একজন আগ্ৰীয় হাম দত্ত নামক বিচমণ ব্যক্তি মহেন্দ্ৰকে ঠাবুৰেৰ নিকটে লইয়া গিয়াছিলেন। পদ

ঠাতুরও ধরেমাগতে দেখিরা এইট আমার নিজের পুরাতন আয়ীর এবং শুশ্রীরামস্ক্রনীলার প্রধান বহচর মনে করিয়া অভিশয় সম্মান মহিত স্মান্ত করিয়াছিলেন। ৮৮

এবং অভি মনোৰম বাকো বলিয়াছিলেন তুমি কি গান ভান ? ঠাবুৰ এইজল বলিলে নত্তে ঠাবুৰকে বলিয়াছিলেন : আমি একটি গান ভাবি ভাৱা আপনাকে ভাবে করাইডেছি। ৮১/১০ चन्तालोनार्या ११म व्यः

এইরূপ বলিয়া মরেন্দ্র একটি গান গাহিরাছিলেন। প্রাক্ত নরেন্দ্রের পরমার্থ বিষয়ক গান শুনিরা অত্যন্ত আনন্দিত হইরাছিলেন। এবং ঠাকুর নবেন্দ্রকে নিজের পুত্রের মত নিজাসনে বসাইরা বোগমূক্ত করকমল বারা নরেন্দ্রের হুচরু স্পর্ণ করিয়াছিলেন। ৯১/৯২

ग्रहचैतन्य सन्यक्तिमानमी गतिरन्यया ! जाता यया जगत्वर्जं हया' स्वावर जडूम' I ८३ विलोनत्व' गत' स्वच्य देशच्याचि तयाभवत् । ग्रहस्याच्छादन' नास्ति सब्वै' शुन्यमिद' नगत् । ९६ योगुरी: क्षवया नन्धा ग्रहां भागवतीं तनु । ब्रह्मलीक स्थोई सोक' इ.त' गरवा मनातनम् ॥ ८५ चस्तं भाग्ननः दिव्यमनन्तः शिवदः ग्रमः। मोचप्रदे हिरमायं ब्रह्यानन्द सुखात्मक ॥ ८६ एवमादिगुणोपेतं तिहणोः परमः परः। यदमत्वा न निवर्त्तन्ते तहामपरम' हरे: ॥ ८० निह वर्णीयतु' ग्रक्य' वाले: कल्पग्रतेरिय। चिप द्रष्ट्रं न शकान्ते र्वाद्यवदादिदेवतेः ॥ ८८ द्वानेन ग्रास्त्रमार्गेन द्रखते योगि पुडुवै:। तत सानमप्रभोज्ञव्यसस्वत्रद्ध सेविना । ८८

By the divine influence of Thakur, Narendra turned over a new leaf. The visible world melted away. He felt himself bodyless. There was no ground, no floor, no room. He was in an empty yold. Thus he attained divine reality which is rarely attained by life-loop penance. 93 to 99.

चन्तानीनार्या ११म चः

বঙ্গাত্তবাদ ঃ---

পেই সময়ে ঠাবুরের যোগপ্রভাবে নরেন্দ্রের শুদ্ধ চৈতয়্যের সহিত স্তম্ব রশতঃ মনের গতি অক্তরণ হইয়াছিল। বাহাতে পরিদুখ্যান স্বাবর অঙ্গমাত্মক সমগ্র ভগৎ লরপ্রাপ্ত হইয়াছিল। এবং নিজের দেহেরও অত্তির ছিলনা। বেখানে বসিয়াছিলেন সেই স্থানের আবরণ বা গৃহাদি কিছুই হিল্না অধিক বলা বাত্ল্য সমগ্ৰ লগৎ শৃত্যময় হট্যাছিল। ১৩।১৪

ঞ্জিফঠাবুরের কুপায় বিশুদ্ধ ভগবদেহ লাভ করিয়া সেই সময়ে ব্ৰহ্মপেকের ও উৰ্জলোকে ক্ৰন্তগভিতে বাইয়া সনাতন অমৃত শাখত নিত্য অনন্ত মোক্ষপদ প্রমুপদ হিরুগ্নয় ত্রকানন্দস্তক্প এই সকল গুণ-বিশিষ্ট বিষ্ণুর প্রমণদ অর্থাৎ যে স্থানে ঘাইজে পুনরায় এই নখর লগতে আসিতে হয় না। ৯৫। ৬।৯৭

ভগবানের সেই পরম ধামের বর্ণনে কোটিকল্পকালেও কেই সমর্থ হয় না। জ্বন্ধ রুদ্রাদি দেবতা সকলও বে ধামটি দেবিতে সমর্থ হয় না। ১৮

যে স্থানকে শান্ত পথাবলন্তনে জ্ঞানের নারা বোগীন্তরগণই দেখিতে সম্থ হন: এবং সেই স্থানটি অক্ষর একসেবকগণেরই সম্ভোগের বোগা। ৯৯

भगवङ्गात्रायीयीन सन्वैभीगविवालिताः। प्रवश्यन्ति संशासामा सगवत्पाद सेत्रकाः ॥ १०० सिंदगी: परम' धाम कपया दृष्टवान् गुरी: । यं न विदन्ता धर्मिष्ठाः गठाभूतद्वृष्टः खनाः 🛙 १०१ यीमाछड़ा योगिनोऽपि प्रतिष्ठामीलुपा जनाः। यस धारन्यसमान्तिचीममप्यमयं वयं ॥ १०३

धन्त्रमोनावां ११म अः

विदान्दमयो नाना विचति तत सर्मेदाः । प्रयूषेक्षणनाश्या ब्रह्मक्या मनातृना । १०३ यदाष्ठः ष्टद्यान्तव प्रस्तसुत्वाच्छ्यः । गुषः तृत्वाविधावन्ति मात यूर्वेकतिवरः ॥ १०४ तदाष्ठः भोतिविधान्तो गुरोत्वादौ प्रयुच्च व । संस्तान्तवयुक्तियांतो वदिवित्यः वची गुरः ॥ १०४ प्रभूना सुत्व तिष्ठानि न जानाति स्वयस्त । स्त्रायो पृथ्वेष्ठपः निद्याय स्वं जगद्गुरीः ॥ १०४

It is only by the grace of one's preceptor that such divine experience is possible. The limitless ocean of eternal beauty and joy cannot be seen by the impious, cunning, cruel or crooked-minded, or even by yogis who desire fame or honour. The strangeness of this divine experience overwhelmed Narendra. He cried cut to get back his earthly sense. 100 to 106.

বঙ্গাতুখাৰ :---

শ্বধা ভগবানের ভতিবরাগ দ্বারা প্রাকৃতিক সর্বর ভোগ পরিভ্যাদী মহাভাগ্যবান ভগবানের পাদপদ্মের মেহকগণ গুক্তৃপার সেই বিফুং পরম ধাম প্রভাক্ত করিতে সংগ্র ছব। ১০০

এবং বে বিষ্ণুর গরম পদকে অধার্ম্মিক ধূর্ত ভীব হিংসাকারী এবং জ.র ব্রন্ধিসম্পন্ন ব্যক্তিগণ দেখিতে পায় নাই। ১০১

चन्द्रालीनार्या १९४१ चः

এমন কি প্রস্তিষ্ঠালোভি বোগাক্রচু বোগিগণও বেবিতে পান নাই।

■ বানে অমৃত ক্ষেম ও অচয় এই ডিনটি বিভ্যান আছে এবং চিনানন্দমহীপীলা যে আনে সর্ববা আছে সেই আনে অপূর্য কণলাবণ্য
আনন্দনম্বন্ধিপ্রহ মৃতি বেবিছাছিলাম। ১০৩

এবং প্রেসম মুবাববিদ্দ গুরুকেও পেৰিয়াছিলাম। এবং সেই গুক্ব নিকটে আমান পূর্বের দেহও আছে। এই সকল দেবিহা আমি অভান্ত ভয়ে ভীত হইছা গুরুর দুইট গানপল এহন পূর্বেক উল্লৈপ্তাবে ক্রেন্সন করিতে করিতে অফ্র প্লাবিত হইরা গুক্সেবকে এইরূপ বিশ্বাহিলাম। ১০৪১১০৫

একণে আমি কোখার আহি কিছুই বুবিতে পারিতেছি না: (ছ দেব দেব আপনি দয়া কবিয়া আমাব পূর্ববেহ আমাকে দিন। ১০৬

ति खार्ष स्त्रेष्युणीस्ति साता सि पुत्रवत्त्वना ।
यत् सर्वेखसण्डः स सि वितान्ति जन्मदी गुद्दः। १००
पवः सात्तर्या वचनः निरास्य भगवां स्तदः।
स्त्रद्योवाच भी पुत्र तिस्त तिस्ति भगवती ॥ १००
सक्षा पुनर्मष्ट्रयः स्वृष्टमातः नदेव से।
सन्द्राता चेतना तीस्त् मागः यादमन्ति चेनना ॥ १००
तत्त्वमोदीय मोज्यानि भृक्षा चीत्रा सनः ततः।
पुनः श्रीसामदनेन सानन्दः यहसागतः॥ ११०
सासाहगवतस्त्व्य समेदमाय दर्गनः।
पूर्व पुद्य पुन्य वनाद भग्न दोमश्चनः॥ १११

अन्तासीसाया' ११म चः

सत्यनिष्ठा नरेन्द्रस्यवर्ध्योत्ति सक्खोवरि । यदि भूत भय' कोऽपि शिष्ठा' प्रति प्रदर्भ येत् ॥ १९२ श्रुत्वोदाच नरेन्द्रस्य' काव' स्वितव' वचः । प्रतः प्रनत्ने वेपित्व' नेय' वदति माशुवः ॥ १९॥

Thakur again touched his breast and Narendra got back his earthly existence. He took some holy offerings and joyfully returned home with Ramaduita. This was the first meeting of Narendra with Thakur. Narendra loved truth and truthfulness. If anyone would try to make a child afraid of ghosis, he would at once forbid to speak of such false things. 107 to 113

বঙ্গাদ্যবাদ ঃ—

নিঃসার্থক্ষেহপূর্বা পুত্রবৎসলা আমার মাজা আছেন। এবং আদিই বাহার সূর্বক্য সেই আমার ক্ষমনাতা মহাগুরু দিজা আছেন। ১০৭

তৰ্ন তগবান ঠাকুৰ নৰেন্দ্ৰের এইব্লপ কাতৰ বাক্য শুনিয়া হৈ পূ্ত্ৰ ডিষ্ঠ তিষ্ঠ অৰ্থাৎ থাক থাক এইকথা কুপা পূৰ্বক বলিয়াহিলেন। ১০৮

এইরপে পুনর্ববাব আমার ক্ষর স্পর্ণ মাত্রে তৎকণাং আমার এই রূপ ভ্যান ইইরাছিল পূর্বের আমার বেছ দৈহিক স্বয়ের বেরূপ আন ছিল। ১-১

তৎপরে ঠাকুরের প্রদন্ত প্রসাদীয় তাব্য ভোজন পূর্বক জল বাইয়া পুনর্বার রামদন্তের সহিত উৎফুল ফদরে ঘরে আসিয়াছিলাম! ১১০

चन्त्रालीलायां ११म चः

আমার জন্ম জন্মান্তবের বহুতর পুণাবলে সাক্ষাৎ ভগবানের রোমহর্যবন্ধপ এই প্রথম দর্শন হইয়াচিল। ১১১

ক্রমশাই নবেন্দ্রের সভানিষ্ঠা বর্ত্তিত হইয়াছিল। বনি কেং শিশু সন্তানকে ভূতের ভয় দেখাইত নবেন্দ্র শুনিরা বলিতেন কেন তুমি অভ্যক্ত মিধ্যাকথা পুনাপুনর্কার বলিতেছ। মাধুনে একপ কথা কথনও বন্দে নাই। ১১২/১১৩

> ठाकरीऽप्यवट देव' शिखवर्ग समीपतः। **नरेन्द्रः सत्य सङ्ख्यः सत्यखद्भपमीव्यरः ॥ ११**३ करियत्येव प्रत्येच' प्रस्त्रामि दिन्य चत्त्रपा। यवस्थाचित साधी भगवत्येव सम्भवेत ॥ १९५ प्रविधिका परीचायां समसीर्थी यदा वसी। तटा संयाज्ञान्त टेप्टो विद्यागारि ग्रंशांचर्षे ॥ ११**६** प्रविष्ट्रं न समर्थीऽभू करेन्द्रः स्वतुहिमान्। न ह्या चपयिषामि काल' मखेति गायक'॥ १.७ वेषो बोस्ताद नामक माइय तस्य संविधी । पश्चित गीतविद्यां खर ब्रह्मविभूषितां । ११८ मुच्छ नाद्यालायवर्ती गान्धारादिस्वरात्मिका । पनपेश्वान्यविषयं प्राभ्यसद्गानम्त्तमं ॥ ११८ भोकातीतैकायमस्या यन्मासभ्यक्तरे सभी। गायकानां समामध्ये प्रसिष्ठ गायकोऽभवत् ॥ १२०

Thakur also said that Narendra always followed the path of truth, nay he was Truth itself, andhe

पन्तानीसायां ११४ चः

would surely realise God. After passing Entrance examination Narendra could not attend College for higher studies due to illness. Without idly wasting his time he began to learn music under the tutorship of Beni Ustad. Within six months he established himself as one of the famous singers of the times. 114 to 120

বঙ্গানুবাদ :--

ঠাকুর নিজে কোন সময়ে শিশুবর্গের নিকটে এইরূপ বলিয়াছিলেন।
নরেক্র সভাসন্ধন্ন আমি দিব্যচকুং থাবা দেখিতে পাইতেছি বে ১১৪
নরেক্র সভাস্বরূপ ভগবাদকে নিক্তর প্রেভ্যুক্ত করিবে বা সাক্ষাৎ
দেখিতে পাইবে। এইরূপ অব্যচিত গুরুকুপা ভগবাদেই সম্বব হয়।

. 55e

শ্রবেশিক। পরীক্ষা উত্তীর্ধের পর কিছুদিন পীড়িত হইয়া যথা সময়ে কলেজে যাইতে পারেন নাই অভ্যুক্ত বুজিমান নরেজ্ঞ রুথা সময় নউ করিব এইকাণ ভাবিহা বেনী ওক্তাদ নামক শ্রেষ্ঠি সাম্বক্তক ঘরে আনাইয়া তাঁহার নিক্টে করবান বিভবিত। ১১৬/১১৭/১১৮

মুর্থিনালাপসংকূল বাগবাগিনীর সহিত গীতবিভা শিকা করেন।
এবং গাঙাবাদি বাগস্বকণা গীতি শুলু কোন বিব্যবহ চিন্তা না কবিহা
একারোচিতে গান অভ্যাস করিতেন। অলৌকিক একারতো বশতঃ
নরেন্দ্র হবনাদের মধ্যে গাহক সম্প্রদাবের মধ্যে অভি উত্তম গাহক
ক্ষীবিলেন। ১১৯১১০

चन्तानोलायां ११य चः

दृष्ट्वीयन्तद् गीत गुरुखाच सादर वदः। मन्ति भी गीत रवानि गुप्तानि यानि महिद्ध ॥ १२१ सर्वानि तानि सत्तस्यं निःश्रीवेण ग्रहीतम्रान । अब द' सुरिभिर्भाव्य' स्वरमाम' सुदुर्गम' ॥ १२२ वचात्रानो भवेदेव तदायत्व ससावनैः। गीत् प्रास्तान्तरेचीतः भाद स्वद्ध्य सञ्चयः॥ १२१ सश्चिदानन्द विभवात् सकनात् परमेखरात् । चासीत् मन्नि स्तती नाद स्तव्यादिन्द्र समुद्रदः॥ १२४ नादीविन्दय वीजय स एव जिविधी मतः। स माटिम विमा मीत' न मादेम विमा स्वर: । १२५ न मादेन विना रागस्तकावादात्मकं जगत्। प्रायः घररसच्दीकालं अजन गौतिभिः । १२६ स्रोतहरूद सीनरेन्द्रः बुद्द ते मीहितं तद।। ठासुरेकाच्येवसुक्तं न खुतः गानमीदृशः॥ १२७

His tutor became astonished to see the most extra-ordinary talent of Narendra and said with high appreciation, "Oh Narendra, you have learnt whatever i had to teach you. It is held by great masters that proficiency in the art of singing depends on the knowledge of Bramha, the ultimate reality. In the code of musical art sound has been identified with Bramha. Power comes

सन्तानीसार्या ११म अ:

from God, sound from power and Vindu from sound. Without sound, no tone or tune is possible. All this visible world is born of sound." Narendra could hold his audience spell-bound for long five to six hours. Thakur also said that he had not heard more finer song than that of Naren.

121 to 127

বঙ্গান্তবাৰ :---

শিক্ত মহাশার নরেন্দ্রের এইজপ অসাধারণ শক্তি দেবিরা অত্যন্ত সমানর কবিরা বিদারাছিলেন। যে নরেন্দ্র গীতিবিবরক মহারম্বরতপ অত্যন্ত গোপনীয় যে সকল আছে তুমি বেই কবন গুপ্তরত্ব আমার বিকট হউতে সকলগুলিট কঠাছে। ১১১

অতএব পণ্ডিতগণের ইহাই চিন্তনীয় বিষয় বে স্থকটিন স্থব্যামের আয়ত কঠোর লাখনা থারা অবজ্ঞ ব্যক্তিবিগেরই বইরা থাকে। গীত-পাত্রে নাম্বর্কাণের এইজপভাবেই বলা চইরাছে। ১২২/১২০

পৰিপূৰ্ব সজিগানন্দ অক্ষপ প্রমেশর হইছে শক্তি হইয়াছে শক্তি হইতে নাদ হইয়াছে, নাদ হইতে বিন্দু হইয়াছে। নাদবিন্দুও বীংকপে সেইটি তিন প্রকার প্রকাশিত হইলেও নাদ ভিন্ন রাগ বর গান বিভূই হব না। অকঞাৰ সমস্ত অগ্যুই নাদবাপ। "১১৪/১১ই

শ্ৰীমান্ নৰেন্দ্ৰ প্ৰায় ৫/৬ ফটা কাল ভলনগানে প্ৰোত্যুদ্দকে বিশেষচাথে মুখ্ট কৰিয়া থাৰিতেন। ঠাকুৰও বলিতেন নৰেন্দ্ৰেয় মত গান আমি কৰনও শুনি নাই। ১২৬/১২৭

यो यो रा**मक ज्ञामाग**वतम्

अन्ताजोसायाः ११घ अः

श्रुत्वा गोत' मरेन्द्रस्य ममाभवन्तर देवता । कुलकुण्डलिनी या सी क्रण्डलीक्पघारिणी॥ १२८ सक्तीधः जायती भाति यान्तिरूपा सनातनी। माग्राति में सहस्रांरे शिवेन मिलिता यदा । १३८ सदाः समाधिः सन्भूतः सर्वं सद्घणि सीयते । जवाचेद' साग्रहेन साङ्गोपाङ्गदिभि हं तः ॥ ^{५३०} भविष्यति स्वाचार्यः श्रीनश्न्द्रो भविष्यति । सन्दे उच्चेव नरेन्द्रस्य ग्रास्त्रे दर्गन संङ्गवि ॥ १३१ सुमझानत्रागोऽयमभवद् ज्ञानदायने । रेभारेण्ड डेप्टिमिति नामकः साहेवः सुधीः ॥ १३२ पाद्याता दर्गन ज्ञानी मानी विदत् सभास च। विद्वारोवं जीनरेन्द्रः योन्डित्यं तस्य घोमतः॥ १३३ जेनारेलेसेमञ्जी नाम विद्यागार' प्रविध्य सः। चध्यसम् प्रभाविम परीचाम्बहर्येऽपि च । १३८

Thakur also said that Naren's song transported him to higher spiritual world and took away his consciousness of physical reality, He also predicted that Narendra would be great religious preacher in future. It was also observed that Narendra had developed a special proneness towards Philosophy. Narendra came to know that Reverend Hastings had been honoured for his erudi-

ब्रम्मानीलायां १११ अ:

tion in Western philosophy. He got his B. A. degree from the College of the General Assembly. 128 to 134

নবেন্দ্রের গান শুনিরা আমার কুলকুণ্ডলিনী নামে ভিতরের দেবতা কুণ্ডলিনী রূপধারাণ পূর্বকে সনাতনীশক্তি সজোধে জাগ্রত হইরা প্রকাশিত হয়। বৈ সনবে সেই শক্তি আমার সংস্রকনলে সিবেই সহিত মিলিত হয়। ১২৮/১২২

তংলণাৎ সমস্ত জগত জলো বিদীন হব। এবং আমার সমাধি হয়। ঠাকুর আরও বলিয়াছিলেন বহুলোকের নিকটে শ্রীমান নরেন্দ্র উঠার কালে ১টি শ্রেয়ার ফর্যামার্থী ইউবেন। ১৩ব

আমার মনে হর সমন্ত জ্ঞানের আধার মর্পন পাত্রে নরেন্দ্রের বিশেষভাবে অফুরাগ হইরাছে। বেভাবেও বেরিং নামে সাবেব পণ্ডিত পাশ্চাত্য দর্শনে অধিকারী পণ্ডিতগণের সভার সমান প্রাপ্ত নরেন্দ্র সেই পণ্ডিতের পাত্তিত্য এইপভাবে জানিরা জেনারেল এসেম্মী নামক বিভাগরে ভর্তি হইরা অতি বৃদ্ধিমান শ্রীমান্ নরেন্দ্র অধ্যয়ন প্রভাবে বিএ, পরীকার উত্তীর্ণ হরেন। ১৩১/১৩৪

> कतकार्यो वसूराधी श्रीनिष्ट्रोऽति बुद्धिमान् । प्रतिमायां परश्वरण सुप्रीताऽप्यापको स्थाः ॥ १२५ स्वकचे तः समानीय चानः भूरि श्रमाजितः । दरो तथा सकीयः यदत्तुमृतः सुनिर्मलः ॥ १२५ भूमपान व्यवसापि श्रीनिष्ट्रव्य धीमतः । चकाराष्प्रायकसस्य विवस्य व्यति हेतवे ॥ १६०

चक्ताकोलामा १९ग चः

দে সকল শান্তভান অনুভব করিয়াছিলেন নেই সকল নবেন্দ্রকে অকপটে অর্পন করিয়াছিলেন। এবং প্রিয় নবেন্দ্রের ঐতির ছফ ধুম-পানের ব্যবস্থাও কলেন্দ্রের মধ্যেই করাইয়াছিলেন। কারণ বে ব্যক্তি যায়ার ক্রিয় হয় ভাগার দোরও ভাগার নিকটে গুণে গরিশত হয়।

১০ঃ ১০ ৷

এমাস ন নামে সাহেব পুৰ বড় বিব্যাত কবি ছিলেব ৷ ইনি মহাভাবুল ভাগবানে বিশেষভাবে ভক্তি যুক্ত ভগবৎ প্রসঞ্জে মধ্যে মধ্যে
ভাবাবিকট হইতেন ৷ ১২৮.১৩৯

পাশ্চাত্য ভাষাভিজ্ঞ স্থপণ্ডিত ইংৰাজী ভাষার এই ভাষাবেশের দাম ট্রান্স বলিয়া নাম বিয়াছেন। ১৪০

পণ্ডিত হেন্তিং সাহেৰ ছাত্ৰনিগলে পড়াইৰাৰ সমন্থ ৰলিতেন ট্ৰাম্স একটি স্বন্তবহাজ্যেৰ ব্যাপাৰ ইহা ইন্দ্ৰিয় গোচৰ হয় না। ১৪১

> पतप्तः भाषणा वर्त्तुं समर्थः वोऽिष् न भवेत् । गोगीक्वरो रामक्रणः परमश्चंस देखरः । १४२ कानुहरणाश्चेय विदाने दिखिषेक्वरे । ऐक्वरोग्र मसङ्ग न भाषभावित जेतसः ९४६ तव्य सहामनो दिव्य भाषायेगा भवत्ति वं । युगं यदि तत्र द्वष्टुं रामक्रणः गोम्बय्य । १४४ महिं द्राण्य भावराज्य विद्यये जोड्डमङ्ग । पत्तमुक्ता क्षांत्रवर्गान् दिख्येक्यर मन्दिरे । १४५ मध्या मेरवालाम नरेन्द्र मसुखां स्राधा । यत विराजितः साचादासक्क्यः स्त्यं वृद्धिः १४४

प्रस्तानीनार्या ११ग पः

न केवल दर्गनगाम्त्रवेदो भरेन्द्रनायो वह ग्राम्त्रदर्गी। विज्ञेयत स्तर्कविज्ञेयमान्त्रे सदणको न्याय प्रयासम्पर्यो ॥ १४० तथा सुदश्चः स्वतु नास्त्रिकेनथं नास्त्रोति वास्त्रीति विज्ञत्यिते स्रति। स्मस्यापि चास्तित्व विभी महामितः सप्टेडयुक्तोऽमवदेव नियितः। ७४८

"This trance", said Hastings, "cannot be expressed in language. Sri Ramkrishna has appeared at Dakshineswar to bring salvation to mankind. He sometimes loses himself in a trance. If you visit him at Dakshineswar, you may have an idea of what is called "a trance." Narendra was not only well up in Philosophy and Logic but also in atheism. He would even forget his own existence when he would speak of nothingness.

१৮० यो यो रामसण्यभागवतम् अस्त्राजीनामा ११म अः

ા

ক্ষেক্টি ছাত্রকে সেই দক্ষিণেররে পাঠাইরাছিলেন। বেখানে শ্বরং

छগरान त्रामङ्क विदाक्षिष्ठ षांह्नि । े ১৪२।১৪*०*-১८७

ন্বেপ্রনাথ কেবলমাত্র বে দর্শনপাত্রে হুপণ্ডিত ছিলেব তাহা নর প্রায় সর্ব্বপাত্রদর্শী ছিলেব। বিশেষতঃ ছাত্র দর্শনে হৃদক্ষতাবশৃতঃ ভিনি প্রায় পথাবলম্বী ছিলেব।

এবং নাত্তিক নীতিতেও তাঁহাৰ ,গুৰ দক্ষতা হিল। তিনি বৰৰ বলিতেন কিছুই নাই ভিছুই নাই তথন তিনি নিজেৰ অন্তিম্ব পৰ্য্যন্তও ফুলিয়া বাইতেন। ১৪৭/১৪৮

वयः नरेन्ड प्रतिभागनौक्रिकी

विभोष्य नित्यं सुध्या विमोहिताः।
गास्त्रीय सिद्धान्त बलेन नास्त्रिका
गास्त्रिका भावे. समयोजयत् सुधीः ॥ १४८
विद्यानमेन अहता परमार्थं वस्तु
विद्यायमैनिजननेमहितो महोधान्।
संविद्याः परमयोजयस्य प्रदातुः
गीतानकेन सपमा समयोजयसन् ॥ ॥ १५०

एवं नरेन्द्रका सतीर्थ एक छवाच विद्यालय निर्मतस्य । शकातमानन्दविधी प्रहानिर्जाता सुविद्याधिगमे सदैव ॥ १५९

> किन्त्वस गांनादष्ट्यम पाना सानाक्षयायां मनमः प्रवेशात् । सेनस्टिनं सानसमुवतियां स्वातुर्वरेन्द्रस्य भवत्यक्षे सा ॥ १५२

श्रीश्रोरासकणाभागवतम् ।

अस्तानीलायां ११व अः

ठाकुरोऽप्यवददेव' चृत्वक एव केवल' नासर्व ति लोष्टरण्डमिति विद्यानमापितः ॥ १५३

The genius of Narendra was unquestionable. With the help of the authoritative decisions of the sastras he could convert a non-believer into a believer. The wisdom of the great thinkers beckoned to the ultimate reality. He explained ihis and brought it home to his fellow brothers through songs. One of them said, "Songs are good but also an hindrance to our studies." It was however a wonder that they advanced in their studies even though they were frequently interrupted by the singing and smoking of Narendra. Thakur also said that it was proved by Science that iron and magnet attract each other.

149 to 153

বঙ্গানুবাৰ ঃ—

আমরা প্রায় দৈনন্দিন নরেন্দ্রের অলোকিক প্রতিভা দেবিয়া অভ্যস্ত বিমন্ত হইতাম। পণ্ডিত নবেন্দ্র শাস্ত্রীয় সিদ্ধান্ত শক্তিতে নান্তিক সকলকে স্বান্তিক ভাবে লিগু করিছেন। ১৪৯

অভিবড় মহানু নরেশ্র মহৎ ব্যক্তিসকলের পরানন্দই সার বস্ত এইটি বিশেষভাবে বুৱাইয়া দিয়া গুৰুআতা সকলের সহিত মিলিত

चन्त्रजीसार्थ ११म अ:

হইহা নিৰ্মাল শান্তি সূৰ দিবাৰ জন্ম গান্ত্ৰপ তপতা থাৰা আমাদেৰ সকলকে প্ৰমানক লাভ কৰিছেল। ১৫০

এইরূপ ভাবে বিভাগর হুইতে বহির্গত নরেন্দ্রনাথের সহপাঠী একটি ছাত্র বণিরাছিলেন গান পোনার জ্বন্ত আনন্দ হুইপেও পড়াওনার বিষ্ণ হর বিন্তু নরেন্দ্রের গান ধুমণানাদি নানা ক্বার মন প্রবিক্ট হুইপেও দৈনন্দিন পাত্র জ্ঞানের সমুম্ভি জানাদের বিপেবভাবে হুর ইবা বড়ই আশ্রাহারির বিষয়। ১৫১/৫২

ঠাকুৰও এইকণ যদিতেন কেবলমাত্র লে চুবকই পৌর বওকে আকর্ষণ করে তাহা নয় লৌহও চুবককে আকর্ষণ করে ইরা পথিতের কথা। ১৫৩

- सोषऽपि पुस्यकासपी असतीत युनिषतः ।

प्रभागित्वाच्यां लागित्वानः अवति श्रु वः ॥ १४८

प्रावस्यव्यां नादिव वरेन्द्रः युस्रवासतिः ।

रेम्ना क्षष्टः प्रभोशांवीष् स्वकेन ययाद्ययः ॥ १४५

प्रकारिका विरुक्तां स्वतात्वाच्यः ॥ १४६

प्रभागित्वा वरित्राच्यं स्वति स्वतात्वाच्यः ॥ १४६

प्रभागित्वा वरित्राच्यं स्वति व्यव्याः ।॥ १४६

प्रभागितं न्द्राय द्वा यक्तिस्वीक्विकी ॥ १५०

प्रमान्द्रः समाज्य मस्त्वाचानं द्वी प्रसुः ॥ १५०

प्रमान्यतः प्रकार्यम् वर्षा स्वति ।

स्वा अम्पवत्वा व्यव्या वर्षः चेतवः ॥ १५०

प्रमान्यवति व्यव्या वर्षः चेतवः ॥ १५८।

स्वाता समयवति व्यव्या वर्षः चेतवः ॥ १५८।

त्रीत्रोरामकष्यभागवतम

स्रम्यालीसायां ११म भ:

पुन: पुन: स्पर्ध न दर्घ नाभ्यां तथीपदेशात् परमार्थं वस्तनः। दिने दिने त' प्रति तस्य यहा विश्रष्ट भावेन सुर्विहता भूत्॥ १६०

Both Thakur and Narendra attracted each other. The divine power of Thakur attracted Narendra, and Thakur was also attracted by the devotion of Narendra and also by his instinctive knowledge of the mission of his life. He also bestowed divine power on Narendra. Whenever Thakur would visit a place near to the residence of Narendra, he would call for Narendra and impart divine wisdom. Thus day by day the devotion of Narendra towards Thakur increased more and more. 154 to 160

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

উভয়ের সমানাধিকরণা না বাকিলে প্রস্পরের মিলন মা না। বিষ্কিমান নরেক্স ঠাকুরের প্রথম গর্শন হইডেই প্রেমাকৃষ্ট ছইরাছিলে৮। চম্বৰু বেমৰ লৌহকে আকৰ্ষণ করে ভগ্ৰণ নরেন্দ্রের ভত্তিতে স্বাকৃষ্ট ছইয়া ঠাকুরও ভাবিয়াহিলেন আমার শীলা বেদের ভান্ত কর্ত্তা একমাত্র ন্ধেন্দ্ৰকৈ ভানাইৱাছিলেন ৷ অৰ্থাৎ গৌস্বকপ ন্যেন্দ্ৰের খাবা ঠাকুর বিশেষভাবে মিলিত হইবাছিলেন। পরস্তু ঠাকুর নরেন্দ্রকে অলৌকিক भक्ति निवाहित्त्व । ३००।३०१

এইয়াণ ঠাতুৰ ধৰন নবেন্দ্ৰের গৃংধৰ নিকটে কোনও ভক্তের গৃংধ

খনন্যনীলায়া ৭৭গ জ: হাইতেন তথন সেইখানে নৱেন্দ্ৰকে আনাইয়া তথা বিধয়ে উপদেশ

यो यो रामक चाभागवतम्

468 2

ক্ষিতেন। ১৫৮ এইরপভাবে ঠাকুরের কুপায় বিশুক্ষচিত নরেন্দ্রের ঠাকুরের প্রতি বিশেষভাবে ভগবড়ক্তি ক্ষমিয়াহিল। ১৫৯ /

বিশেষভাবে ভগবত্তি কমিবাছিল। ১৫৯

পুন: পুন: ঠাকুরের দর্শন ও ম্পেশ কল এবং প্রমার্থ বস্তর
উপদেশ পাইরা দিন দিন ঠাকুরের প্রতি ন্বেপ্রের বিশুক্তারে
আন্তর্মিক প্রতা অত্যন্ত ব্দ্ধিত হইবাছিল। ১৬০

चित्रतय चाय विभी मेरिन्ट

उन्मत्तविद्वाह धारिणीऽपि ।
ऐख्ये योगाचनुत्रः सुरोऽन्
चालेव मागात् चालु जीवित तः ॥ १६१
श्रीरामकचा चितित्रस्त यव
देवाचये महावरी नरेन्द्रः ।
ध ठाकुरः भक्तवरः वदापि
पपच्च विः "वीद्याद दर्वनः स्वात् ॥ १६१
एवः चिक्रिष्ठासित देव देवः

स ठांकुर' भक्तवरः करायि प्रत्यक्ष कि' त्वीव्यत् दर्व न' स्थात् ॥ १६१ एव' पिकिप्रोसित देव देवः स्वास्त्र वास्त्र : समुत्राच ग्रिय्य'। प्रत्यवत्रासित क्षित्र न नृत्रप्रोध्यत् स्तर्थेव यस्यास्ति विश्विष साधना ॥ १६१ प्रस्त्रामि ग्राटङ् सम पवित्री त्वां तथेव प्रश्नास्त्रक्रतीखर' सी:। वित्त्वस्त्र साधात् परिदर्शनाये समावियोग' समपेस्त्रते क्षि ॥ १६॥

अम्तरनीलायां ११श्र अः

Even though Thakur looked like a mad man, he was regarded as a god by Narendra for his divine power and knowledge. Narendra would frequently call upon Thakur at Dakshineswar. Once Narendra asked Thakur whether God could be seen at all. In reply Thakur sald, "Yes, God can be seen by a devotee just in the same way as I see you here and now. This, however, requires Samadhi-yoga which is an escape from the world of senses and physical reality." 161 to 164

বঙ্গানুবাদ :--

উন্মন্তের মৃত দেহধারী হইলেও ঠাকুবের সথকে নরেন্দ্র এইবল ভাবিয়াছিলেন। ঐসবিকী শক্তিই মামুসকে দেবতা করে এইবল ঠাকুবের বিভা দর্শনের জন্ম দক্ষিণেশরে বাইত। ১৬১

ভক্ত চূড়ামণি নরেক্স একদিন ভক্তিপূর্বক , বত হইরা ঠাতুরকে জিজাসা করিয়াহিলেন ভগবানকে কি সাকাৎ দেবা বায় ? এইকদ ভাবে ঠাতুরকে জিজাসা করিকে ঠাতুর পুব সংল ভাবায় নিয়চুড়ামনি মহেন্দ্রকে বলিয়াছিলেন। সেই ব্যক্তি ঈশরকে প্রত্যক্ষ করিতে সম্প্ হয় যে ব্যক্তি শংশাগত হইয়া বিভদ্ধভাবে ঈশরকে উলাসনা করে।

O. 6:506

আমি বেমন আমার নিকটে তোমাকে দেখিছেছি। ওচে ন্বেন্দ্র । এইমূল ভাবে আমি ইম্বরক প্রত্যক করি। কিন্তু ইম্বরের সাজ্যুৎ দুর্গনের ছন্ত সমাধি বোগ অপেশা করে। ১৬৪ **१**⊦७ . त्रीत्रोरासक्तव्यभागवतम्

लम्बानीसायां ११म अः यहर्मनं तस्यय साधकानां तथैक्च स्थात स्वयोखरस्य ।

तयेवन स्वात् स्वयंश्वरस्य ।
उक्केव सानेय यमेन तस्य
पस्य वस्तो समवां सादोय । १६६
पत्र गुरी पात कायो नरेन्द्रः
समाधिमावं भनवान् सहाता।
कास्त नरेन्द्रः सुत सामतेद्रव

रव' कतश्त्र नरेन्द्रनाथी भावेन त' प्रत्यवद्दिसुरथ: । निमोख नेत्रे समय' सकस्य'

विधान नेम्नः सुविधान नेम्नः ॥ १६० नाष्ट्रं मनुष्यो न च देवयची न माद्याय चन्निय वैध्य मूद्राः।

न प्रश्चचारी न ग्रही वनस्रो मिस्तृर्नचोद्यः मिजनोधरूपः ॥ १६८

"When we attain this state of trance we see God." On saying this Thakur touched the breast of Norendra who at once fell into a trance. At this stage Thakur asked Narendra "Whojare you? Where you come from? What is your

duty?" Narendra replied, "I am not a man with any caste or creed. I am only a bodiless point of consciousness." 165 to 168

पन्तासीसायां ११य प्रः

বঙ্গানুবাদ :--

তদ্মর সাধকণণ ভগবানের রূপার ওৎক্ষণাই ঐরবকৈ প্রত্যক্ত করে।
এই কথা কলিয়া ঠাকুর নিজ হন্ত থারা নরেন্দ্রের বক্ষঃস্থল স্পর্ল করিবা মাত্র নরেন্দ্র গুরু কুপার সমাধি ভাষ প্রাপ্ত ইইরাছিলেন। তৎপরে ঠারুর নরেন্দ্রন্তে জিজ্ঞালা করিরাছিলেন নরেন্দ্র ভূমি কে? কোবা হতে ভূমি এখানে আলিয়াছ? এবং ভোমার কর্তব্য বিবন্ধ কি? ১৬৬

এইরপ ভাবে ঠাহুর নবেন্দ্রকে প্রশ্ন করিলে ভারাবিউ বিশাল পেত্র নবেন্দ্র সভরে কম্পাধিত কলেবরে চলুগুরুইটি মুক্তিত করিয়া স্থবিশাল দেক্র ঠাহুরকে যদিয়াছিলেন। ১৬৭

আমি মনুষ্য নয় দেবঙা নয় আজাৰ ক্ষত্ৰিয় বৈখ্য বা শুদ্ৰ নয় প্ৰহ্ম-চারা বনবাসী সহ্যাসী বা ডিকু কিছুই নয়। আমি বিজ্ঞান স্বন্ধপ একটি পদার্থ মাত্র। ১৬৮

> काताश्वमः विकाय विवादस्य कपाययादः चितितु वैरेखात् । विच्चीः परखाया मुख्यस्यः ॥ १६८ स्रोऽपः समापे चादं वर्षते व द्यामार्थे देवो सहतो महोया चलोरणीयान् परसो मुक्तः ॥ १०० कसो म सर्वता स्रोता परं गुक्तः विस्तिक नायान्य पाद्वहृतः ।

श्रीचारामञ्जूषामागवतम्

चन्त्रालीलाया' १९म घः

प्रवित सर्वे सगवस्तमच्युतः यद्यन्ति पापणः विभिन्न बुद्धः ॥ १०१ विभाव चैवः भयवान् परेमः स्रानोद्यतः सर्वे विस्ति हेतुः । प्रताविरासीत् स्वानैः समिती भवाति चैकः चल् भीचदासः ॥ १०१

"I have got the grace of God who is cmnisclent. I have now known the Unknowable. That pervading eternal Being is now manifest in and around me. He is greater than the greatest and smaller than the smallest. All gods like Shiva, Brahma, Indra etc. worship His feet. Due to utter foolishness and moral and intellectual degradation the people of kali yuga do not worship Him. To purge men of their sins God has now appeared on the Earth. I am an humble servent of the dovotees of God. 169 to 172

चन्त्रज्ञीजायां ११म मः

বঙ্গানুবাৰ :--

ভন্ম সাধকণণ ভগবানের কৃণায় তৎক্ণাৎ ইবখকে প্রতাক করে।
এই কথা কলিয়া ঠাকুর নিজ হত্ত থারা নরেন্দ্রের বন্ধংগুল স্পর্শ করিবা মাত্র নরেন্দ্র ভক্ত কৃণায় সমাধি ভাব প্রাপ্ত হইয়াছিলেন। তৎপরে ঠাকুর নরেন্দ্রকে জিজ্ঞাসা ক্রিয়াছিলেন নরেন্দ্র তৃমি কে? কোবা হতে তৃমি এখানে আসিয়াছ। এবং তোমার কর্ত্তব্য বিষয় কি? ১৬৬

এইরূপ ভাবে ঠাকুর নংক্রকে প্রশ্ন করিলে ভাবাবিউ বিশাদ নেত্র নরেন্দ্র সভয়ে কম্পাধিত কলেবরে চক্ট্রুইটি মুক্রিত করিব। ম্ববিশাদ নেত্র ঠাকুরকে বলিয়াছিলেন। ১৬৭

আমি মুখ্য নয় দেবতা নয় আৰাণ ক্ষত্তিয় বৈশ্ব বা শুলে নয় আৰু-চাৱা বনবানী সন্মানী বা ভিকু কিছুই নয়। আমি বিজ্ঞান স্বস্তুপ একটি পদাৰ্থ মাত্ৰ। ১৬৮

> षाप्ताश्चन। विश्वय त्रिप्रस्य कपायशास्त्र शिवतु वैरेष्यम् । विष्कोः परसाय सुस्रस्यस्यः ॥ १६८ सोऽयः ममाषे हृदि वर्तते च स्वार्वाष्ट्रये विश्व सरुपः । विभाति देवो मस्तो मस्त्रोधाः सनारणीयान् परमे सुरूनः ॥ १०० सन्ते न मस्ता जगता परं सुरू विवीकृ नाणान्त पाद्यहृतः ।

योगोरामक्रणभागवतम् सन्त्राजीलाशः ११प्र सः

प्राचिन सर्वे समबन्तसन्ध्रत यखान्त पापण्ड विभिन्न बुदयः ॥ १०१ विज्ञाय चैवः असवान् परेकः स्रकोकतः सर्वे विसुत्ति हेतुः । प्रज्ञाविरासीन् स्वजनैः समेती अवाति चैवः खलु नीयदासः ॥ १०२

"I have got the grace of God who is emniscient. I have now known the Unknowable. That pervading eternal Being is now manifest in and around me. He is greater than the greatest and smaller than the smallest. All gods like Shiva, Brahma, Indra etc. worship His feet. Due to utter foolishness and moral and intellectual degradation the people of kali yuga do not worship Him. To purge men of their sins God has now appeared on the Earth. I am an humble servant of the devotees of God. 169 to 172

বঙ্গানুবাদ :—

সম্প্রতি আমি জ্ঞানখন বিপ্রবেষ কৃপা গাইরাছি। যে কৃপায় জগচনুদ্ধ বরণীয় সুবাধকণ বোণিগণেরও দুর্লন্ত বিফুর পরম পদ ভানিরাছি। ১৬১

त्रदे नद्वतागक चर्कण खेंगवान धक्राण खाँमाई मधूर्थ छन्। ।

अन्तानीसायां ११म पः

বাহিরে ভিতরে প্রকাশিত হইতেছেন। যিনি বড় ইইতেও অতি বড় হৈটি ইইবেও পুর হোট আমার পরম গুরু তিনিই প্রকাশ পাইতেছেন। ১৭০

ত্রিপোকের নাথ দিব প্রফা ইন্দ্র চন্দ্র প্রান্থতির পারণাম সর্ববান কর্মন করণতের একনাত্র গুরু সেই ভগবানকে কলিকালে মর্তাবাদী জীবসকল, পারভাগের প্রকৃষ্কি ফল্পন্ন হইয়া প্রায় লোক সকলেই সেই ভগবানের দেয়া করে না। ১৭১

ভগবান পরমেশর জগতের জীবের মন্দর্ভি বেধির। সকলের বিমৃত্তির জন্ম নিজলাক অথাৎ গোলোক বা বৈকুঠাবি ধান ইইতে নিজ পরিবার বর্গের সহিত এই জুলোকে অর্থাৎ পৃথিবীতে আবিভূতি হইচাছেন। আমি সেই ভগবানের ভৃত্যবর্গের অতি নীচ দাস প্রকাশ হট। ১৯২

विवेकहोनाय विचित्र यति समर्पामद्वा' वष्टु मन्द्यमानः । विग्रुत धर्मा ब्रष्टणाय मु' सां समादिगको गुरु भूक्तिधारो ६ ९०३

यदामधेय श्रवणानुकीर्रनाहिम्दन्ति सृक्षिं कलिकातरावराः । स एव साचायमहत्र् यथेस्थितः किं वर्ष्यं वैदिष्टमहोदुरावनः॥१९४

> यथैय पूर्वं खलु शमदास उन्हार्य्य रामस्य पविष्न नाम । उन्हार्य सिन्सुं यत योजनन्त चकार कार्यो प्रभुतिस्मितं यत् ॥ १०५

श्रीदीरामहत्त्रमागवतम

चनातीनाव ११म चः

থীবাদক্ষক্ত ন্যায়ুদার দ্বির নাম ক্ষরেক্ত চর্বা : বীর্মোদ্বাধির জননা জনার্দা বিমারি কর্ম ক্ষমাবিধার্ক্ত । ৭৩২

"God Himself now stands before me in the appearance of Thakur and instructs me to preach devotion to God. Men can attein salvation by chanting holy names of God. I wonder how my most meanest self has been endowed with so much divine grace. I shall bring salvation for the suffering humanity by crossing this woeful world chanting the name of Sri Ramakrishna, just as Hanuman a devotee of Ramachandra, in the treta Yuga crossed over the Sea extending hundreds of miles by the uitering the name of Ramchandra, to accomplish his task. 173 to 176

বসাত্ৰাৰ :--

42 .

অতি মূৰ্ব আমাকে বিচিত্ৰ পাক্তি অৰ্পৰ কৃতিহা নিজেকে খচ ভাবিহা লগতের জীবের বিভান্ন ধর্ম গ্রহণের কল্প আমার সন্মূর্ব গুরু মূর্তি ধারী ঠাকুর শ্বরং আমাকে আবেশ করিতেছেন। ১৭০

বীহার নাম প্রবণ বা কীর্ত্তন হতে কলিকাল জনিত সর্ববণাশ নট বইরা জীবগণ মুক্তিলাভ করিলা থাকে। সেই সাক্ষান ভগরান্ জামার দৃষ্টিগোচর বইরা অবস্থিত হইতেছেন। অকত্রে আমার মত

अन्तरलोलाया' ११श घः

এই দুৱাত্মা ব্যক্তিক শুভানৃষ্ট ৰে কল ভাষা বৰ্ণন কৰা অভি আন্চৰ্যোৱ বিষয়। ১৭৪ -

ত্ৰেডাযুগে রামদাস হকুমান বেমন গ্ৰীরামচন্দ্রের মঙ্গলমর নাম উচ্চারণ পূর্বকে শত বোলন বিত্তীর্ণ সমুশ্র উল্লেখন করিয়া গ্রীরামচন্দ্রের অভিলবিত কার্য্য সমাধা করিয়াছিলেন। ১৭৫

সেইরূপ এই ঘোর কণিযুগে আমি জীরামন্ত্রেপ একমাত্র পবিত্র নাম শ্বরণ পক্তি ছারা ভবসমূত্র গাঁর হইয়া জগতের জীবের বিমুক্তি দান কারী কল জানয়ম করিব। ১৭৬

> बाव्रह्म चाण्डाम सनोच जीवान विरुष्ठ धर्मााचरितान् खसान् वा । सर्ज्ञान समानीय गरी: पटाव्जी स्टामि चार्च र मस सख मेशत । १०७ एवं नरेन्टस्य सभाषणनादा संद्रात्य देवी जगता समङ्गा स्र पाटपांग्र' सकेलावें सिन्धिं मीत्वाकरे मुर्डि ददी सुदाप्त्तः॥ १७८ विश्वसानां गगन' यदा पिय' यथा भव्याचासुदवा' विजीवन'। मधा मरेन्ट्रस्य वसव जोबन ध्यानादिकाले गुरू पादपद्वज् ॥ १७८ आदेवत सास्य गुरोर्नरेन्द्रः खकीय कता सकल विद्यात । ध्वपाँ ममग्रा गुरुदत्त वीज ष्याने निमम्नोऽभव देवदेवः । १८०

चन्मकीलागं ११म अः

"My duty is to unite people of various race, caste and creed and present them as an humble offering to the feet of my preceptor." On hearing this the joy of Thakur knew no bounds. He placed the dust of his feet on the head of Narendra. The feet of his preceptor were as dear to Narendra as the sky to the flying birds and water to the aquatic animals. According to the advice of his preceptor Narendra chanted the holy names all night long without taking food, rest or sleep. 177 to 180

বঙ্গাত্যবাদ :---

421

বাহাতে আন্দাদি উত্তম বর্ণ এবং অতি নীচ চণ্ডালাদি ক্রেছনকল এবং বিক্লব্ধ ধর্মাবল্যী পন্দিভোকী থন প্রভৃতি সকলকেই আকর্ষণ করিছা গুরুর পাদপল্লে অর্ধ্যরূপে দান করিব ইংবাই আমার কর্ত্তব্য বিষয়। ১৭৬

পেই সময় ভগবান প্রীরামকৃষ্ণদেব নবেন্দ্রের এইকপ অক্যুবম বাক্ষ্য প্রবণ পূর্ব্যক জগতের মজলময় সর্ব্বসিদ্ধি দাতা নিজ পদ ধূলি বতে লইরা আনন্দ সাগবে নিমভিত্রত হইয়া পরম ভাগ্যবান্ নবেন্দ্রর মস্তব্যে বিরাছিলেন। ১৭৮ ,

আকাশ বেমন পশ্চিমকলের আনন্দের বস্তা। মৎজাদি জলচস্ত-গণের জগই জীবন অরূপ। সেইরূপ নরেন্দ্রর সাধনা সময়ে একমাত্র গুরু পাদপন্নই জীবন অরূপ হইরাচিল। ১৭৯

अन्तानोलायाः ११म अः

নীমান নবেদ্রদেব প্রীবাদস্থাব গুলুর আলেশ মত একপ্রকার আহার নিল্লা পরিভাগে পূর্বাক সমস্তরাত্র গুলুষত বীভ মত্রের খানে নিমা কইলাহিলেন। ১৮০

तदा नरेन्द्रस्य समाधि काली
या यातुसृतिः स्वतु सम्बम्द्रः ।
स्वभौकिकीन्तां परमेश्वराय
निषेदा नत्ये सुदमाय देवः ॥ १८०
एकदीवास्ति समये निगायां साधको सम्बन् ।
इस्तमस्वदृभूतः "इस समत्वात् सुतीप्रभवत् ॥ १०२
नरेन्द्रसहगाकारः कोप्रयन्तः साधको सम्बन् ॥ १०२
प्रसानन्द संगासहाकुरस्य दसम्बन्ते ।
एसमानन्द संगासहाकुरस्य दसम्बन्ते ।
परमानन्द संगासहाकुरस्य दसम्बन्ते ।
परमान्द संगासहाकुरस्य दसम्बन्तः ॥ १०५
न साह्र विस्तयः कार्य्यो वक्तनं इस्त्रतं मया ।
सन्निददः ध्यान सिक् साधकार्तं समझन्तः ॥ ६०५
सम्नीददः ध्यान सिक साधकार्तं समझन्तः ॥ ६०५

Narendra would be glad to narrate his experience during his trance to Thakur. One night Narendra had a very wonderful experience while in meditation. He found another Narendra was performing all that he had been doing, before his lown self. When he told this to Thakur, Thakur

चम्त्रासीसार्या ११म अः

said joyfully, "It is no wonder. I have also experienced such things 'many times. This is a good sign on our way to the desired goal," However. Thakur advised Narendre to discontinue meditation for some time. 188 to 186

বঙ্গামুবাদ ঃ—

এইরপভাবে সাধনা সময়ে নরেন্দ্রের সমাধি জনিত বে সকল অনুভূতি হইত সেইসকল আলোকিক বিষয় গুরু ভগবান প্রীরামকৃষ্ণ

পেবকে জানাইয়া অত্যুক্তম আনন্দ লাভ করিতেন (১৮১ মহাসাধক নরেক্স একদিন রাত্রিকালে সাধনাময়ে অভি আশ্চর্য্য

দৃত্য দেখিরা অভি চমংকৃত ইইরাছিলেন। ১৮২ অর্থাৎ ঠিক নরেক্রের মত দেংধারী অন্ত কোনও একটি মহাসাধক

নরেন্দ্রের সন্মূপে নরেন্দ্রের মত গ্যানাদি করিতেছেন। ১৮৩
নরেন্দ্র সেই অপৌকিক ব্যাপার ঠাকুরকে বলিলে ঠাকুর পরমানন্দে
বিময় হইয়া এইরূপ বলিয়াচিলেন। ১৮৪

ওবে নবে ইহাতে আশ্চর্যার কারণ কিছুনাতা নাই। আমি
একণ বহুবার দেবিহাছি। একণ দৃষ্ঠ সাধকগণের খ্যান সিকির
অসকণ মইরা থাকে। ১৮৫

অতঃপর ঠাকুর নরেন্দ্রের বিশ্রামের জন্ম কিছুকাল ধ্যান ধারণা। শ্রেন্থতি সাধন কারতে নিবেধ করিয়াছিলেন। ১৮৬

उनाच पुनरस्पाक्ष' भगवान परमार्थवित् । पूकायासु जयो ज्यायान् चयाद्यान' विभिन्नते । १८७

अन्तानोनायां ११म घः

रयान पिडो जनो योऽघी च सुरू पुरुषः स्वतः । मास्ति तस्य प्रयक् यद्वी न वतः नोस्पुरविधितः ॥ १८८ रायात्मस्य कठोरेऽध्विन् धारणा स्यान कर्माषि । पिडि कामायरेन्द्रीयं जीवनसुत्तो भवेद्ध्यं ॥ १८८

Thekur also said, "Chanting holy names is better than worship but meditation is the best of all. One who has attained success through meditation is free from all bondages and has not to perform any religious rites. Meditation which requires doep concentration of mind is a very difficult affair. Narendra will surely be free from all earthly ties through meditation."

अन्त्यनीसायाः, ११म अः

इति शैरामेन्द्रसुन्दर मिक्रतीर्थं क्रिपत्ति योश्वीरामकत्त्व भागवरी पारमञ्ज्यां संहितायां भगवतः शैरासकत्व देवस्य सर्व्यं मूख्य सवकस्य श्रीनरेन्द्रनावस्य सुक् क्रपोशासिकपोऽन्तानीसाया एकादमोऽन्यायः ॥ ११ १९ ११:

Here ends the eleventh chapter of Antyalila of Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha. অন্তঃ ১১খা বং

বঙ্গামুৰাদ :---

এইট জ্রীরামেশ্র প্রদার ভক্তিতীর্থ বিষ্টিত জ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতের পরমহাস সংহিতার ভগবান জ্রীরামকৃষ্ণদেবের সমস্ত সেবকগণের মধ্যে মুখ্য সেবক জ্রীমরেন্দ্রনাথের গুক্তকৃপা প্রাতিরূপ অন্তালীলার একাগশ অধ্যায় বলা হবল । জঃ ১১ জঃ

सय चन्न्यक्षोत्ताया हादगीऽध्यायाः। साः १२ सः

क्येष्ठ पुत्र तया तथ्य वियोगानन्तरः पितुः।

क्षेत्र त्राध्यक्षत्र तृत्स्कोपस्त्रुवः॥ १

श्रीनरेन्द्र तयाध्यक्षित् ग्रिक्षाकर्षारते सति।

मनसो युक्तता तस्य तत् कर्षाणि न चानवत्॥ २

समहत् कार्यः मिडार्यः यस्येद्दानमनः सुवि।

मनः प्रचवतामिति तस्य तिः तुष्क कर्षाणि ॥ १

एवः निष्क्षनतामाय कृतेषु बहु सर्वस्तु।

सर्वाकते तथा कोमे पतितोशिय महामितः॥ ॥

श्रीश्रो**रामकप्**णभागवतम्

श्चन्द्रालों लायां १२घ यः

गुरोरिप्सत कर्ममधी न कदापि टलखबी। .े किन्तु कुधं किथ्यामि विनार्धन गुरोः कियां । ५ भीनरेन्द्री विचित्र्येयसिमान पुरासरः । कियत्कालं दर्गं नार्थः नागमहच्चित्रसः ॥ ६ विदेशमत पुत्रार्थं यया सातातिङ्खाता । जीठाक्षरकायेवाभूक्षरेन्द्रानामसाचिरं ॥ ७

As Narendra was the eldest son, the charge of maintenance of his family devolved on him. He devoted himself to studies, but could not make any earnest efforts. He was destined to achieve great end in the spiritual field and so it was not possible for him to give himself up to worldly affairs for maintenance of his family. He tried hard in various ways to earn money for his family but in vain. He was however always eager to perform the task given to him by his preceptor. He did not call at Dakshineswar for some days to see Thakur as he thought that money was necessary for holy services as well as for his family. Thakur was very anxious for him like a mother for her son away to a foreign land. 1 to 7:

धन्तालीलायां १२ग्र अः

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

حاهه

পিতৃবিরোগের পর সংসারের পোষণভার জ্যেষ্ঠ পূত্রবশৃতঃ নরেন্দ্রের উপরেই পতিত হইস্লাছিল। ১ তভজ্ঞ এই নরেন্দ্র শিক্ষা বিষয়ে শিশু

ছইলেও নবেন্দ্রের ঐ সকল কর্মে মনঃসংবাগ ইন্টর্ভ না। ২ বে নরেন্দ্রের পরম নজনমন্ত্র ভার্যাসম্পাদনের জন্ম এই নখর লগতে আবির্ভাব তার মন কি তুচ্ছ সংসার পালনকর্মে প্রমন্ত্রতা লাভ করে।

তথাপি মহামতি নংক্রে এইকণভাবে জীবিকার জন্ম বহুপ্রকার কর্ম্মে ঘোগদান করিপেও সকল কার্য্যে নিকল হুইরাহিলেন। ৪ মহামতি নংক্রে অর্থার্ক্সনের প্রক্যোভনে পতিত হুইলেও গুরুর

নহামতি গ্ৰেপ্ত অধাজনের আলোতনে শাভত ব্যংগত ওসম অভিস্থিত হার্য সম্পাদৰে কথনও বিচলিত হব নাই। ৪ কিন্তু অর্থ না ধাকিলে গুকুর কার্য্য কিরুপে স্থ্যমম্পন্ন করিব এইরুপ

ভাষিরা অভিমানপূর্বক কিছুদিন ঠাকুরের দর্শন জন্ম দ্বাধিপেথরে গমন করেন নাই। ও পুত্র বিদেশে থাকিলে মাতা যেমন সর্বাদা পুত্রের জন্ম উধিয়া হন

পুত্ৰ বিদেশে থাকিলে মাতা যেমন সর্ববদা পুত্রের জন্ম উথিমা ইন দেইমত ঠাকুর কিয়দিন নরেন্দ্রের দক্ষিণেশবে না আশাম প্রাথিত বইয়াহিলেন।

> क्षतेरन्विपितसिय नरेन्द्र' न स स्वध्यान् । पकदा घडकायादः श्रीगुरीः पाद सविषी ॥ प्र हष्टा त' ठोकुरोऽप्याडकक्ष व्हर पूजेकुं। नीक्षा स्थातु' न यक्षोसि वर्तुं व्वा यह्यासि भी ॥ ८ पव' से सनसः यहा सर्वेदा वर्त्तते हृदि हुँ न समय यदाइ व्यां प्रसादन अमेन वा॥ १०

चन्तानोनायां १२म पः

कीं उपस्तास्ति व्यापारः भिष्ये निर्मासित प्रसुः ।
यत्तिविद्रावयोरेव संवादः सम्बस्त ह ॥ १९
तदेव श्रीठाकुरेण ग्रिष्यवर्गमुते च ॥
सर्वष्ठ नरेन्द्रस्य देवसावी विचारितः ॥ १२
समुणीवास्त्राः सन्ति चष्ठवी स्त्रुस्ति पूजकाः ।
निर्मा वोपासकायापि सन्ति सारते मृत्ति ॥ ११
समुणावर्ग्यो व्यायानिति देद्विदां सतः ।
सर्वामानस्ट्रस्य ब्रह्मयो निर्मुणालनः ॥ १८

Thakur did not get any news of Narendra even though he sent some of his followers in search of Narendra. One day all on a sudden Naredra appeared before Thakur. On seeing him after so many days Thakur said, "I hardly can tell you frankly what I feel and think of you in your absence. I always fear that due to some misunderstanding you may sever all connections with me" When other disciples would like to know about the matter, Thakur would say that it was not anything serious or remarkable. Surrounded by many of his disciples Thakur would discuss with Narendra about Divinity. "Some worship" he said, "God as the source of all virtue or power.

धन्तानीलायां १२म घः

Some worship Him as void of any virtue or power According to Vedanta philosophy God has no virtue or quality." 8 to 14

বঙ্গান্তবাদ :---

নরেন্দ্রকে দেখিরা ঠাকুর অতি করণ ববে বলিরাছিলেন। তোমাকে কিছু না বলিরাও থাকিতে পারি নাই। এবং বলিতেও আশক

করি। ৯

এইরূপ ভাবে ভোমার ভত্ত আমার মনের আখন্ধা সর্ববাই বয়।

ক্ষর্থি অনবধানতা বা ভ্রমবশতঃ বদি ভোমা বতে বিভিন্ন বইরা পড়ি

এইরণ আপতা সর্বাবাই আমার বয়। ১০
শেই সময়ে, অভ্যান্ত শিল্পাণ ঠাবুরকে ভিজ্ঞানা করিমাহিলেন
মাণারটা কি ? - এতদ্রত্তে ঠাকুর বলিয়াহিলেন আমাদের বাবোক

ৰিছু একটা কৰা হইল। ১১ পেই সময় বহু শিহাবেঠিত ঠাকুৰ নৱশ্ৰেষ্ঠ নৱেন্দ্ৰেই সথক্ষে ভাষাই প্ৰমায় দেবভাবেক আলোচনা কৰিবাচিলন। ১১

এই পুত ভারতভূমিতে বছদংখ্যক সপ্তশক্রন্ধের উপাসনাকারী দেবতার মূর্ত্তি পুত্তক আছেন। এবং নির্ভণরাধ্যের উপাসনাকারীও 'মনেক আছেন। ১৩

সন্তৰ উপাসনার অপেকার নির্ত্তণ উপাসনাই শ্রেষ্ঠ। এইটি অধৈত মতাবস্থী বেদান্তবাদীদিশের মত। ১৪

अन्तरहोतायां १२म च

यवणाग्यननाद्वानान्सुक्षी भवति भानवः। योनरेन्द्र स्तथामृतयाखग्डाहेत भाववान् ॥ १५ तमादेन' दृष्टमाच' जीती मेऽखण्डमावती । जगदम्बा प्रसादेन तदा हष्टी मयाघ्र्यः॥ १३ नरेन्द्राविभीवकाले स्वर्गाज्योतिरलीकिकः। प्रतित' कलिकातायां च्योतियै वास्य सम्प्रव:॥ १७ सहाराष्ट्रीय मिष्टाके विद्यति कामना वह । नाइमद्रि भवदभोऽपि दाखामि न कदापि हि॥ १८ भक्ति विघटमागद्य भक्ते भवी न ददास्यहः। ददामि तु नरेन्द्राय ग्रहमस्य स्वरुपिने ॥ १८ जानाम्बि दग्ध कामस्य विक्तति गोस्ति क्रवसित्। नराषां यो भवेदिन्द्रः स नरेन्द्रः प्रकासितः ॥ २० भवेदरीत्तमी वासी नरावतार क्रेंबरः। पवसस्य नरेन्द्रस्य स्वरूपः प्राष्ट्र ठोक्तरः ॥ २१

*Men attain salvation by meditating upon Nirguna Brahma (God void of all virtues). Narendra worships that all pervading Nirgun Bramho. So I revert to the sense of oneness of Divinity as and when I see Narendra. I remember to have seen a fall of luminous body from the sky above Calcutta just before the advent of Narendranath. And I believe that Narendranath was that luminous thing. I never take nor allow

अन्ताःलीलायां १२म थः

my disciples to take the sweets offered by the Maharastriyas, because there are offered with some purpose, and affect purity of mind. I however allow Narendra only to take these sweets because his divine knowledge has burnt away all his earthly destres and his purity of mind cannot be impaired in any way. He is called Narendra because he is the best of all men, or Narayan or God in the shape of a man." Such was the true self of Narendra as explained by Thakur. 15 to 21

বঙ্গান্থবাদ :---

সচ্চিদানক থকণ নিগুণ এক্ষের প্রারণ মনন ও ধ্যানাদির থাবা মানবাগ মুক্তিলাভ করিরা থাকে। সেইক্স নরেন্দ্র অথও ও অবৈত সাধন বিশিক্ষা ১ ১৫

অভএৰ এই নরেন্দ্রকে দেখিলেই আমার অবণ্ড ভাবের উঘোধ হয়। যা লগদথার কুপার আমি দেই নময়ে একটি আন্চর্য দেখিরা-হিলাম অর্থাৎ নরেন্দ্রের অবিভাবের সময়ে হর্গ হতে একটি মহান্ জোতিঃ পরুপ পদার্থ কলিকাভার পতিত হইয়াহিল অতএব জ্যোতি হারাই এই নরেন্দ্রের আবিভাব। ১৬১৭ ?

মহাবাদ্রীরগণের প্রদত্ত মিউালে বহুতর কামনা থাকায় সেই সকল মিউাল আমি থাই নাই এবং ভোমাদিগকেও দিই নাই। ১৮

श्वन्तानोलायां १२ग ग्रः

ভগবভটিন প্রতিকূল মনে করিয়া ভক্তবর্গ মধ্যে কাহাকেও দিই নাই। কিন্তু শুস্কসব্যরূপ অর্থাৎ প্রায়ন্ত ভাব রহিত নির্মাল স্বভাব নরেন্দ্রকেই দিয়া থাকি। ১৯ •

কাৰণ জানায়ি থাবা বাঁহার স্বৰ্ণ কামনা লগ্ধ হইরাছে ওাঁহার বিকৃত ভাব কিছুতেই হয় না। ইহা গ্রুপ সতা। নর স্বপ্রে মধ্যে বিনি সর্বেগ্রহম ভিনিই নরেল্ল প্রবাচা ইহাই জ্ঞানিসিগের দিলান্ত মত। ২০

কথবা নংক্রে শব্দের অর্থ নরোগুম জাবান। অথবা নরাব্তার ঈশ্বর পর্তেশ নংক্রে এইরূপ ভাবে ঠাকুর নবেক্রের প্রত্য ব্যাধ্যা ক্রিয়াছিলেন। ২১

> चन्यच श्रीनरेन्द्रस्य झाहाका' समवर्यंयत्। क्षेत्रचचन्द्र सेनस्य समीधे ठाकुरः हाय' । २२ स्रास्त तस्त्र गरेन्द्रीय यहांस ग्रुं च व्यस्तिः । मो केयव सहामांग व्यवस्था प्रसादनः ॥ २२ स्वास्त्र वीकात्रकांः पास्त्रिकः ॥ २३ सम्बद्धः वीकात्रकांः । १३ स्वास्त्र श्रीकात्रकाः प्रसादा स्वादतः । श्रष्टाद्रम सहात्राधित्र हास्त्रकां स्वा ॥ २५ श्रुक्तं व' योनरेन्द्रस्य महामाधा प्रसादतः । किन्तु केयव सेनीऽयं गुण्याको सुपष्टितः ॥ २५ सानन्द्रमयदन्तं ये मो गरेन्द्र विषचच्चा । स्वत्र प्रसादकां स्वा चित्र वादवः स्वया ॥ २० चित्रकां त्रस्य स्वयास्त्र वेयं स्वयद्धः ॥ २० चित्रकां त्रस्य प्रवतास्त्र वेयं स्वयद्धः ॥ २०

श्रमाखोसायां १२श अः

Once Thakur said to Keshab Chandra Sen, the preacher of Bramha religion, in the presence of Narendra with his fellow brothers, "Being endowed with some uncommon power by the grace of the Goddess Jagsdamba, you have won great fame and also become a great crator. But Narendra possesses eighteen such uncommon powers." At this Narendra felt shy. Keshab Sen, who could appreciate talents in others, requested Narendra to take up the role of an ascetto in this drama, "Nava Brindayan" to be staged shortly, 22 to 28

বঙ্গাত্যবাদ :---

আৰও বলিরাছিলেন কোনও এক সমরে ঠাকুর আন্দা সম্প্রান্তের প্রবর্ত্তক কেলব চক্র কেনের নিকট বলিয়া আছেন এবং সেই স্থানে বহু গুরু ভাইদের সহিত নরেক্রণ্ড ছিলেন। সেই সমন্ব ঠাকুর বলিয়া-ছিলেন ওহে মহাভাগ কেলব চক্র তুমি প্রপদমার কুপার একটি অলৌকিক শক্তি লাভ করিয়া বহুতর মাননীর হইয়াছ এবং বক্তৃতা দানে তোমার বিশেব পান্তিতা আছে। ২২২২অ২৪

কিন্ত মহামান্ত্রার কুপাবলে নরেন্দ্রের ভিতরে ১৮টি মহাশক্তি সর্ববদা বিশ্বমান আছে। ২৫

মহামতি নিরেশ্র ঠাকুরের এইরূপ কথা শুনিরা লভিত্রত হইয়া-

ঞ্চন্দ্রন্ত্রীলায়া ৭২ম ঘ: ছিলেন। কিন্তু গুণগ্রাহী স্থপণ্ডিত কেশব চন্দ্র দেন মহাশয় স্থানন্দের

সহিত নংক্রকে বলিয়াছিলেন ওচে সর্বব পারদর্শী নরেন্দ্র আদি মধ-বৃন্দাবন নামক একটি নাটক বচনা করিয়াছি। ২৬২৭ এবং সেই নাটকটিব গীব্রই অভিনর করিবে তুমি সন্মানীর বেশ

ধারণ পূর্বকে পাঠ কার্য্য কর ইহা জামাব বিশেষভাবে ইচ্ছা। ১৮

तिहैंने तत्र सहस्य ठासुरो मन्दिरोऽप्रवत्। परन्तुः तद् वेग्रेमैव वारमेकः स्व याति सेत् ॥ १८ सिन्नोः स्वा प्रम्ळामि श्रीमरेन्द्रः प्रियो समः। स्रोनरेन्द्रः समुहित्र्य पुनरन्यदिनेऽत्रवीत् ॥ ३० हाह्य वर्षः ॥ बाधावेऽपि स्वयको न हि । स्क्रियकार्यः परित्यकः ग्रक्कोति तत् स्वमावतः ॥ ३९ मृह्णस्य नरेन्द्रस्य मातुर्कातुत्रः दुःस्वताः। स्वलाह्मवोक्यसः से वै गच्छमातुर्यः स्था ॥ १२ प्रविचाति ते साता प्रायमे स्वतारिण। ॥ १३ सहस्य सम्मुखः सातुः सासुनेतः सतान्वस्तिः।

Thakur was present during the performance of the drama and he was so pleased to see the role of Narendra in the guise of the ascetic that

षद्योव' देष्टि मञ्चा वैशायख्य विवेकितां ॥ ३४ स्त्रप्त' सन्त्यच्य यन्त्रैय्यो' सन्ततः' संवदवसी । सारास्त्य'ष्टितारेत्येषसधुना निद्वितोऽभवत् ॥ ३५

चन्त्रालोखायां १२म चः

he entreated Narendra to appear at Dakshineswar in that make-up. On another occasion Thakur said to Narendra, "The peasants do not give up agriculture even though rains do not fall for twelve years. I advised Naren to pray to the Goddess for relief from his family troubles and pecuniary hardship. But he prayed with folded hands and tearful eyes only for divine wisdom and freedom from all earthly bondage. All night long he only prayed sayinc. "Oh mother, Thou art Tara." Now he is lying asleep." 29 to 35

বঙ্গান্থবাৰ ঃ—

তৎপরে দেই অভিনয়ের দিন ঠাকুর নেই স্থানে পরং বাইলা নরেনের সন্থ্যাসীর পাঠ গুনিরা আনন্দিত হইবাহিলেন পরস্ত্র নরেক্রনে বলিয়া-হিলেন তুমি একাপ সন্যাসীর বেশ ধারণ করিয়া বলি আমার বলিংশেরন একবার বাও তবে তোমাকে দেখিরা তৃত্তিলাভ করিব বেবেডু তুমি আমার শ্বতি প্রিয় পিয়া। ২৯

ঠাকুর জ্বন্স এক দিন নরেন্দ্রকে উদ্দেশ্য করিয়া বলিয়াছিলেন। ১২ বংসর যদি বৃত্তি না ছয় তাহা ইইন্সেও কুনকের স্বভাব বশতঃ স্থবক কুমিকার্য্য পরিত্যাগ করিতে পারে না। ৩০।৩১

তত্ৰেশ নৰেক্ৰের মাতার কটা গুনিয়া বলিলাম। নবেন তুমি আমার মাতা জগদবার গৃহে বাও প্রার্থনা কর আমার মাতা তোমার প্রার্থনা নিশ্চর পূবণ করিবেন। কর্নে অনুনি বিবার মত নবেন আমার কথা শুনিয়াও শুনিন্ধ মা। ৩২:৩১

अन्तरनीनायां १२० जः

বদিবা মাতার গৃহে বাইল মাতার সম্মূবে গ্রন্থ পূর্বক অপ্রা নয়ন কুতাপ্রলিপুটে বলিলেন হে মাতঃ আমার মঞ্জল রায়ক বৈরাগ্য এবং বিবেক লাও এইকুল বলিত চাক্কভি ভিকা করিত মা। ৩৪

থেকে দাব থেকো বালত চাককাত ভিন্না কাৰত না। তচ এই নবেন সমস্ত ৰাত্ৰি জাগিয়া "মাত স্বংহিতারা" এই কথাই বলিত। সম্প্ৰতি প্ৰাভঃকালে নিচিত হটৱা আছে। ৩৫

उपाधि प्रकीः माई सहाभि वाँ न नव्धवान । त्रयायाञ्चल भाषायामत्रक्तमधिकारयान् । ३६ टार्श निकी पार्चीट नामा पारात्य पण्डिती महान । सहे गीय सुप्रसिद्ध व्यवि चेन्सार धीमता ॥ ३७ रिजितीसम् काव्यस्थानुवादार्थः समतसुकः। सानमयङानुबध्य नृश्युः शास्त्रवित परं ॥ ३८ स्वस्त्र निष्टितः पद्म प्रेरशमास् तः पति । महाव लिखित तेन डार्वाटेन महासमा । ३८ • इतःपृब्धे भवत्तुखं इ' राजी रचना सया। यसः वात्रापि न हष्टा युत्रसं भवसा सतात् । ४० चानुवादान्मकानन्द" प्राप्स्वामि ना**त सं**चयः। सद्यासो टमार्स वेम्पिय, इमिटेयनप आइट ॥ ४१ गुरुख्ये भानुमरण नाम इसा सधीवरः। चकार रुचिरखेष्ट्रगनवाटीहानत्तमः ॥ ॥२

Narendra could not obtain his Degree with any scholarship but he acquired remarkable efficiency in English. Herbert, a famous western philosopher, was very eager to get a poem of

चोचोरामहः**च्यागवतम्**

धन्त्यमीमायाः १३शं अः

Spenser translated. For this purpose he wrote to Narendranath, "I have never seen such a beautiful composition in English as yours. I shall be very happy if the translation is rendered by you." Narendra did it very admirably. 36 to 42

বঙ্গাতুব্যদ :---

নয়েন্দ্ৰ পদক ৰা বৃত্তির সহিত উপাধি বা সাটিকিকেট না পাইলেও ইংরাজী ভাষার শুব ভালভাবে ব্যংপন্ন হুইয়াছিল। ৩৬

হার্বাট্ নামে একজন গাগচাত্য দার্শনিক মহাপণ্ডিত পাণ্ডাত্য পেনীয় স্থপ্রসিক্ষ কবি পেন্সার নামক পণ্ডিতের বচিত একটি অতি উত্তম কাব্যের অনুবাদের ভক্ত অত্যন্ত উম্প্রক হইয়া হার্বাট সাবেব ইংরেজী পাত্রে বিশেব পারদার্শী নবেন্দ্রকে অনুস্তর বিনয় পূর্বক অনুবোধ করিবা বহস্ত লিখিত পত্র পাঠাইরাহিলেন। এবং দেই পত্রে এইকল লিখিত

ছিল।

ইভিপুক্তে জাপনার মত ইংরাজী ভাষায় বচনা কোধাও একপ
সেবি নাই। অভএব জাপনার কৃত অনুবাদ হইতে আমি অত্যন্ত
জানন্দিত হইব। এ বিবারে অনুমাত্রও সন্দেহ নাই। এই বহিটির
নাম সন্ন্যান্যি টমার্স কেন্দিস্য ইন্দিটেশন অপ্ ক্রাইটঃ ৪০৪১

ইহার ঝাখ্যা প্রন্থের (ঈশামুশরণ) নাম দিয়া নরেন্দ্র এই প্রন্থের একটি অন্তি উত্তম অনুবাদ করিয়াছিলেন। ৪২

> यस्य पाठचचे साचाट् बन्यवाठसको भवेत् । सङ्गोत विषयेऽनेन रचित' यत् सुपुस्तक' ॥ ४१

श्रोयोगमकष्णभागवतम्

अन्तरांचीचायाः ११म अः

सङ्गीतचे भेड्जने : क्षतमस्य प्रयासम् । सस्य संस्कृत भाषायां पात्यावस्यायदा तत्य ॥ ४८ योऽधिकारः सुसन्धाती व्याख्यातः तेन सुन्दरं । मास्य्य बंदान्तादि आस्त्रं यत्र मह्य प्रयोधित ॥ १५ मह्य बद्दान्तादि आस्त्रं यत्र मह्य प्रयोधित ॥ १५ मह्य वद्दान्तादे आस्त्रा । ठासुरस्यास्य वाचोनां भावायंचोच हत्ये ॥ ८६ दिन्त्रयः यमाधिक्षाऽभवद् योगीक्षरो भाषान् । गास्त्रज्ञानं साधनव्य वीनरेन्द्रस्य योगिनाः ॥ ८० महेदलोकिकं सर्वमेकात्त्र गुद महितः । १८ गोरीनिवादस्यनिकी साध्याप्रमान्दरे । प्रावत्रो इत्यावालो हारका दास महस्यायग्रमान्दरे । प्रविद्वे विकासिन्तिकं स्वेव चन्द्र नामकः ॥ ४८

He reproduced successfully the idea of the original in his translation. He also wrote a good book on music, and it was highly appreciated by great musicians. The knowledge of Sanskrit which he acquired in his student life was sufficient to enable him to beautifully explain the meaning of the Vedas, the Vedanta and other branches of philosophy, which propunded, "Nothing exists but God." To understand the meaning of Thakur's saying, "The elephant and

अन्त्राचीलायां १२३१ अ:

its pilot are one and the same thing," Narendra remained absorbed in deep meditation for three days at a stretch. His devotion to Thakur was the root cause of his success in the intellectual and spiritual fields. After the demise of Thakur while Narendra was staying at the residential institution of Babaji Dwarkanath in Benaras, Bhudev chandra Chattopadyaya was quite charmed with Narendranath's lecture on religious topics.

বঙ্গাত্যাদ ঃ—

অর্থাং বে অফুবাদের পাঠের সময়ে সাকাং গ্রান্থ পাঠের মত বোধর্গান্য হইত। এবং নজেন্দ্রনাথ সদীত বিবয়েও একটি উত্তম পুত্তক বচনা কবিয়াভিলেন। ৪৩

বহুতর প্রেষ্ঠ সঙ্গীতজ্ঞজনগণ বে পুত্তকটির ভূরি ভূরি প্রশংসা করিয়াছেন। নরেন্দ্রের পাঠ্যাবস্থায় সংস্কৃত ভাষায় বে অধিকার পাইয়াহিকেন। ভাষাতে বেদ বেদান্তাদি ধর্মানাত্রের ব্যাখ্যা ফুলরভাবে করিতেন। বাহার প্রতিপান্ত ব্রশ্বরন্তর। ৪৪৪৫

হতি ও হতি চালক ইংারা উভয়েই নারায়ণ শরকণ। ঠাকুবের এই কথাটি উপলান্ধি কবিবার কথা শ্রেষ্ঠ বোগী নরেন্দ্র ভিন দিন সমাধি অবস্থায় ছিল। বোগী নরেন্দ্রের অত্যাত্তম গুরুভন্তির বশতঃ শাহ্রভানি বা সমাধি সমস্ত কার্যাই অগৌকিক ভাবে সুসম্পান ইবাছিল। ৪৬ারণ

अन्तरनानायाः १२श चः

ঠাকুরের দীলার অবসানে এই নরেন্দ্র পকাশীখামের বারাণ্ট্র বারকানাথ দাস ভাক্তের আশ্রমে ছিলেন তত্ত্বত্ব পরিত্র জমি বাটের বালোর বিব্যাত পথিত ভূলের চন্দ্র চট্টোপায়ায় মহাশন্ত্র তুপন্তিত নরেন্দ্রনাধের ধর্মাশান্ত্রের বাবারা ভানিয়া i ৪৮৪৯/৫০

ग्रनाजीलायां १२४ चः

dition. Your profound knowledge has quite charmed me. I confer upon you the title of "Bharatratna" and bless you that the world will pay homage to you as a super-man. But, how is it that you have acquired such profictency in so many branches of knowledge at this tender age." 50 to 56.

বঙ্গাত্যবাদ ঃ---

অভান্ত আশ্চর্যাধিত হইরা নরেন্দ্রকে সমাধর পূর্বব বলিরাছিলেন। আমি বিভা গৌরবে ভূবিত হইরা গভর্নমেন্ট প্রবন্ত শিক্ষাবিভাগের অভি প্রগত উচ্চপদ লাভ করিরাছি। ৫১

বিস্তু আমি যে সকল শান্ত অধ্যন্ত্ৰন কৰি নাই ভূমি সেই সুকুল, শান্ত্ৰেৰ ব্যাখ্যা অনাবাদে কৰিছেছ ইহা দেখিবা আমাৰ অংকাৰ চুণ হইল। তোমান গাণ্ডিতা দেখিবা আমি আৰু অভ্যন্ত সম্ভূত হইলান। ৫২/৫৩

আৰু আমি তোমাকে "ভাৰতবত্ব" নামে একটি উপাধি বা প্ৰশংসা পত্ৰ ঘাৰা তুবিত কৰিলাম। এবং আমি আনন্দ মনে তোমাকে আনিৰ্কাণ কৰিতেই বে গৃথিবীৰ মধ্যে একজন মহামানৰ হ'ও। অতি আম বয়সে তোমাৰ বছতৰ অৰ্থাপাত্ৰেৰ অন্যাৰন ও আভাগ কিল্লাণ সত্তৰ বহ' তুবেৰবাৰু নৰেন্দ্ৰকে এইৱপভাবে প্ৰশ্ন কৰিপে নত্ৰক্ৰ বিভৃতভাবে বলিয়াহিলেন। esiecies चन्यलोंनायां १२घ च

ग्रन्थानामोदा प्रवस्य प्रवस्य चरमस्य च पङ् क्रिद्वय प्रवटनात श्रीगुगेरनुकम्पया । ५० समग्र ग्रन्थ समीहाँ जातः यक्षोमि निथितः। म केवल' ससै वैतर ब्रह्मानन्द' गतस्य च । ५८ क्षेत्रपचन्द्र मेनस्य शक्तिरस्ति तथा विधा। तकंपञ्चाननादी नामपीहक, प्रतिभाष वा ॥ ५८ च्चनाधायि धर्मेन हे व्यक्तरपद्य पानिने:। नास्ति येषां प्रयोशाया व्यतपत्तिरीकता ॥ ६० बैदिक ग्रन्य पाठने नास्ति तेषां सुद्योग्यता । परम्स वैदिकी भाषा वीधगम्बा भवन्ति न । ६१ प्रव्रक्तया यसमाधित्व यदा पर्याटने रत:। महाराष्ट्रे तदैकस्य पानिमि पण्डितस्य च । ६२ चकाराष्ट्रमध्ययन' सविधेत्यति ग्रह्मतः। किना पानिति पठने खर्चा में नास्ति ग्रोस्थना u 🗱

Narendranath replied, "By the grace of my preceptor I can have a thorough idea of the subject matter of a book by reading the first and the last lines of the book. Keshab Chandra Sen also is also capable of doing this. Iagannath Tarka Panchanan who was a famous scholar of Triveni had this power also. The scholar who cannot fully learn the critical notes of Panini

चन्त्रामोलायां १२म चः

Vyakarona, called Font-Bhasya, connot moster Vedic longuage and so they are not considered capable of going through Vedic books. When I as a Sannyasi was on tour I studied Panini Vyakarana under the tutorship of a Maharashtriya Pandit. He held that I had not the ability to learn such a complicated subject. 57 to 63.

বঙ্গান্তবাদ :---

যে কোনও বহির প্রথম পাতা ও খেব পাতার মাত্র প্রইটি চাইন পাঠ করিলেই গুরুর কুণার সম্প্র পুত্রকটির মর্ম্মার্থ বা প্রায়ের বিষয় সমাক রূপে অবগত চটাত পারি। ১৪৪

কেবলমাত্র যে আমার ঐক্রপ শক্তি আছে ভাষা নর ত্রন্ধক্ত কেশব চন্দ্র সেন মহাশ্যেরও এইরূপ অলৌকিক শক্তি আছে। ৫৮

এবং ত্ৰিবেট্ট নিবাসী পণ্ডিতকুল চূড়ামণি জগন্নাথ ভৰ্কপঞ্চাৰনাদি বহু পণ্ডিতের এইকৰ্ণ প্ৰতিভাৱ বিষয় শোনা যায়। ৫৯

অতাধায় সর্বন শ্রেষ্ঠ পানিনি ব্যাকরণের ফ্ননীভায়ে বেদকল গণ্ডিতের সম্পূর্ণরূপে অধিকার না থাকে সেই সকল পণ্ডিতের বৈদিক এবং পাঠে অধিকার বা বোগ্যভা হয় না। অর্থাৎ ভারারা বৈদিক ভাষা আয়ত করিতে পারে না। ৬০/৬১

আমি যে সমরে সম্মানী হইরা দেশজমণে বহিরাছিলাম সেই সময়ে মহারাষ্ট্র দেশে একটি পানিনি পণ্ডিভের নিক্টে অতি যত্তের অন্যানীলায়া ২২ম স্ব: সংহত পানিন ব্যাকরণ পড়িয়াছিলাম। কিন্তু পানিনি পাঠে আমার কিছুই বোগ্যতা নাই। ৬২।৬৩

> रुखेश सन्ध्रमानः स प्रविष्टम प्रवर स्तटा । सोपन्नामग्रिट' वाकामीपन्नास्यपरासर' । ६८ च्छाच हो सहद्विख साध सकासि हानवा: (प्रायेनाइसिकायस्ताः कुर्वन्ति निक्तगीरवं ॥ ६५ वयम क्रियायस्यस्यायनीकरवाय हि। पानो शहनवर्षाण प्राणनाम वस्थिमे । ६६ साकस्य' नावगच्छामि भाष्यभाषा भयहरात । चानस्त्राप्रका प्रस्ते विशेषावस्त्रिते भव ॥ ४० चाक्रकीशच्यापक वांचे नरेन्द्रः प्रत्यवाच तः। यतीऽहममयञ्कावसाहिमां भवती भवान् ॥ ६८ सकीयेच्छानुमारेण वाठ' दिशत भी गरी। यदार' भवतादन' पाठं माभामित' चस: १ ६८ सेंडि माध्यापयेच्छात्रं वाचामग्रातिगर्दितः । रक्षेत्रं योनरेन्द्रसः प्रणस्य पण्डितः स्थीः » ००

Under this impession he laughed at me and said, "Those who have renounced the world think too high of themselves. In spite of our twelve years' earnest efforts, Fani-Bhasya could not be fully learnt. Be careful to avoid any

चन्त्रालीलायां १२म च:

Vyakarana, called Fani-Bhasya, cannot master Vedic language and so they are not considered capable of going through Vedic books. When I as a Sannyasi was on tour I studied Panini Vyakarana under the tutorship of a Maharashtriya Pandit. He held that I had not the ability to learn such a complicated subject. 57 to 63,

বঙ্গান্তবাদ :---

বে কোনও বহির প্রথম পাতা ও শেব পাতার মাত্র টুইট পাইন পাঠ করিদেই গুদ্ধন ভূপার সমগ্র পুস্তকটির মন্মার্থ বা প্রান্থের বিষয় সমাক রূপে অবগৃত হইতে পারি। ৫৭

কেবলমাত্র বে জামার ঐক্রণ শক্তি আছে ভাহা নর জন্মজ কেশব চন্দ্র সেন মহাশরেরও এইক্রণ অলৌকিক শক্তি আছে। ৫৮

এবং ক্রিবেণী নিবাসী পণ্ডিতকুল চূড়ামণি জগন্নাধ ভর্কণঞ্চানদাদি বহু পণ্ডিতের এইকপ প্রতিভাব বিষয় শোনা যায়। ৫৯

অতীধায় সর্বব শ্রেষ্ঠ পানিনি ব্যাকরণের ক্ষণীভায়ে বেসকর্ম পণ্ডিতের সম্পূর্ণরূপে অধিকার না থাকে দেই সকল পণ্ডিতের বৈদিক এবং পাঠে অধিকার বা বোগ্যতা হয় না। অর্থাহ তাঁহারা বৈদিক ভাষা আয়ত ক্রিতে পারে না। ৬০/৬১

আমি বে সমরে সম্ভাসী হইরা বেশত্রমণে বাইরাছিলাম সেই সমরে মহারাষ্ট্র দেশে একটি পানিনি পশ্তিতের নিকটে অতি যতের ঘন্দ্যদালালায়া १२য় ম: সহিত পানিান ব্যাকরণ পড়িয়াছিলাম। কিন্তু পানিনি পাঠে আমার কিছুই বোগ্যতা নাই। ৬২৩৩০

> रुखेत समामानः स धरितत प्रवर स्तदा । मोवकाममिट' वोकामोवहास्त्रपर:सर' । ६८ ध्रवाच यो समहित्य साध सद्यासि भानवाः। प्राधिनाइक्रिकाचस्ताः कर्वन्ति निसंगीरवं ॥ ६५ 8यन क्रिक्सायस्थात्रायत्रीकरबाय हि । प्रायो हादजवर्णील प्राणपात परिश्रमे: 1 44 माकस्य' नावमच्छामि भाषाभीवा भयहरात । चनरत्वमध्य पठने विशेषावश्चितो भव ॥ ६० धाक्रकीमध्यापक वांचे नरेन्ट: प्रत्यवाच न'। यतीऽहमभव रहात्रस्तेहिमां भवती भवान ॥ ६८ सकीयेच्छानमारेण बाठ' दिशस भी गरी। ग्रदाष्ट्र' भवतादत्त' पाठं नाभ्यमित' धमः ॥ ६८ ਸੱਵਿ ਸ਼ਹਿਗਯੀਵਗਤ ਗਚਾਸ਼ਤਮਿਸਤਿੰਸ '। हर्की वं शीनरेन्ट्रस्त प्रणस्त्र प्रशिष्ट म^{ें} सभी: n 0.0

Under this impession he laughed at me and said, "Those who have renounced the world think too high of themselves. In spite of our twelve years' earnest efforts, Fani-Bhasya could not be fully learnt. Be careful to avoid any

चन्त्रानोसार्या १२म चः

Vyakarona, called Font-Bhasya, connot moster Vedic longuage and so they are not considered capable of going through Vedic books. When I as a Sannyasi was on tour I studied Panini Vyakarana under the tutorship of a Maharashiriya Pandit. He held that I had not the ability to learn such a complicated subject. 57 to 63.

বঙ্গানুবাদ :---

বে কোনও বহিন প্রথম পাতা ও পেন পাতার মাত্র ছুইটি লাইন পাঠ করিলেই গুক্তর কুলার সমগ্র পুস্তরুটির মর্ম্মার্থ বা প্রায়ের বিষয় সমাক রূপে অবগত চুটাতে পারি। ৫০

কেবলমাত্র বে জামার ঐক্রণ শক্তি আছে তাহা নর ত্রহাক্ত কেশব চন্দ্র সেন মহাশয়েরও এইরূপ অলৌকিক শক্তি আছে। ৫৮

এবং ত্রিবেট্ট নিবাসী পণ্ডিভসুল চূড়ামণি লগমাধ ভর্কণকাদনাধি বছ পণ্ডিভের এইকপ প্রভিভাব বিষয় খোলা হায়। ৫৯

অভীধায় সর্বব শ্রেষ্ঠ পানিনি ব্যাক্তরণের ফ্রনীভায়ে বেসকল পণ্ডিতের সম্পূর্ণরূপে অধিকার না থাকে সেই সকল পণ্ডিতের বৈদিক এই পাঠে অধিকার বা বোগ্যতা হয় না। অর্থাৎ ভাঁহারা বৈদিক ভাষা আয়ত করিতে পাবে না। ৬০/৬১

্ৰ আমি বে সমরে সন্থানী হইয়া দেশভ্ৰমণে বাইয়াছিলাম সেই সমরে মহারাষ্ট্ৰ দেশে একটি পানিনি পশ্তিতের নিকটে অতি যতের অন্যানীনায়া ২২য় অ: সহিত পানিান ব্যাকরণ পড়িয়াছিলাম। কিন্তু পানিনি পাঠে আমার কিছুই বোগাতা নাই। ৬২৩৩

> इत्येव' मन्धमानः स पण्डित प्रवर स्तरा । सोपद्याममिद' वाकामीपहास्यपुर:सर' । ६८ चवाच मां समुद्दिया साधु सद्यासि मानदाः। प्राचेनाइसिकायसाः कुर्वन्ति निजभीरवे ॥ ६५ वयमा फविमायस्यसायतीकरकाय हि। प्रात्ती हाटग्रवर्णाण प्राणवान परिश्रक्षेः । ६६ साकता' नावगच्छामि भाष्यभीया भयहरात । क्षमस्त्रमस्य पठने विभिषावहिती भव ॥ ६० प्राक्तवीग्रध्यापक वांचे नरेन्द्रः प्रत्युवाच त'। यत्री इसमव न्यांत्रसाहिमां भवती भवान ॥ ६८ सकीयेच्छानुमारेण बाद' दिशत भी गरी। यदाहा भवतादमा पाउं नाभ्यमिता चमः ह ६८ सुरि नाड्यापयेच्छात्रं वासानवतिवर्तित्रः । एक वं यीमरेन्द्रम्त प्रणस्य पण्डितं स्थी: # ००

Under this impession he laughed at me and said, "Those who have renounced the world think too high of themselves. In spite of our twelve years' earnest efforts, Fani-Bhasya could not be fully learnt. Be careful to avoid any

चन्त्रजीसार्या १२म अ:

diversion while going through Fant-Bhasya." I I challanged him saying, "You may put me to a test and if you find me unable to fully learn any difficult lesson, you may cease to teach me."

64 to 70

বঙ্গান্থবাদ ঃ---

এইরপ মনে করিরা সেই মহাপণ্ডিত মৃত্র হান্ত করিরা আমাকে উপ্তেশ্য করিরা এইরপ উপহাস বাক্য বলিরাছিকেন। ৬৪

নাধু ন্যাদী মানুষসকল প্রান্ত অভ্যন্ত অহংকারী ছইয়া নিজের দৌরব অর্থাৎ আমরা সর্ব্বাপেক্ষা উৎকৃত্য মানব এইকণ ভাবিত্র। থাকেন। ৬৫

আমরা কণীভাছ বিশেষ ভাবে বুরিবার জহা প্রায় ১২ বংগর প্রাণাত পরিপ্রদের ঘারাও ভাত্মের ভাষা অভি করিন বশতঃ সমগ্র কণীভাছ বুরিতে পারি নাই। অভএব তুমি এই কণীভাছ পভিবার সময়ে থুব সাবধান হও। অর্থাৎ অভ কোন বিকে মনোনিবেশ না করিয়া একাপ্রচিতে পড়। ৬৬।৬৭

স্বধাণকের এইকণ কথা গুনিয়া নরেন্দ্র পথিতকে বলিয়াহিলেন আপনার যদি চাত্রের প্রতি এইকণ সন্দেহ নিশ্চিত হয় তাহা হইলে আপনি আমাকে আপনার ইচ্ছামত বিশেষভাবে কঠিন পাঠ দিয়া দেওুন আপনি বে পাঠ দিয়াছেন আমি তাহা আয়ত্ত ক্রিতে পারি কিনা ? বদি না পারি তবে এই বাচাল এবং অভ্যন্ত গরিত ছাত্রকে পড়াইবেন না। এই কথা যদিয়া বুদ্ধিমান নরেন্দ্র পথিতের পব্যুক্তি লাইয়া।

चन्तान्त्रोलायां १२म चः

मवोग्रीम' समाजित्याधीतवान ग्रास्तमत्तम'। समाध्य पानिनि बन्य कच्छस्यमकरोत् सुधी: । ०१ प्रकाशारण शोशक्या सासेने केन स तटा ! ट्ट है व' पानिनि गत स्वटत्त' सुविखितः । ७२ म त्व' साधारणी लोकः ग्रिचा तव विडम्बना। त्रत स्तकाहिनिष्कान्तो गतवानीप्सितां दिश' । ०१ चित्र शिक्तियमधानस्य तदानीं रवि बद्धीय: ! हप्रसिखंत्र महायोगी चित्रदीयमदर्ग यत् ॥ ०४ त' तदा ब्रीडिती भूला बिल्पी सप्रहमद्रयोत। प्र बमियान शिल्प कार्यों सिद्धि नाभ' गती भवान ॥ ०५ भ लेव' शिल्पिमी बाका' तदारीन सहाताना । उक्तमनुत्तम' वाष्य' कालिटासस्य भाषणं । ०३ राजान' विक्रमादित्य' परीवाच कवि र्यशा रैकार प्रमादेन जिन्नावों में सरस्रती । ८७

With the help of uncommon spiritual power Narendranath committed to memory the entire Panini Vyakarana with Fant Bhasya in a month. On seeing this uncommon power of Narendranath, his teacher became greetly surprised and said. "Oh Narendra you are not an ordinary man. You come to learn only to imitate the practice of

चौथीरासक्षणभागवतम्

424

चन्त्रानोलायां १२म धः

others." Narendra left the place. While on tour, he pointed out a defect in the picture of Ravi Verma. Ravi Verma was greatly surprised at his great artistic power. Narendranath, in reply, only repeated what the poet Kalidas said to the king. "Oh king, by the grace of God and my preceptor, Goddess Saroswati abides in my tongue."

71 to 77

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

তপজাবোগ আতার পূর্বক দেই গানিনি ব্যাকরণ পড়িয়াছিলেন। এবং দেইসময় বৃত্তিমান নয়েন্দ্র অসাধারণ প্রতিভাবলে এক মানের মধ্যে ফারীফাষোর সচিত্ত সমগ্র গানিনি গ্রেম্ব কর্মন্থ ক্রব্রিয়াছিলেন। ৭১

এইবল ভাবে নরেক্রের অন্নৌকিফ শক্তি বেবিয়া পানিনি গুরু ক্ষতান্ত আশ্চর্য্যাধিত হইয়া বলিয়াছিলেন ওচে নরেক্র ভূমি সাধারণ মায়ুর নয় শিক্ষা তোমার লোকাড়করণ মাত্র। ৭২

তৎপরে নবেন্দ্র সেইস্থান হইতে তাঁহার ইচ্ছান্ত জ্যান্ত বিষয় মহাযোগী নবেন্দ্র সর্বন্দ্রেষ্ঠ চিত্রশিল্পী রবি বর্ম্মার একটি ফটো দেখিয়া সেই চিত্রটিন দোব দেবাইরাছিলেন। ৭০ ৭৪

তবন রবি বর্ণ্মা শিল্পী অভ্যন্ত সন্দ্রিত হইয়া আদ্ধার সহিত হলিয়া-হিলেন। শিল্প কার্য্যে আগনি নিশ্চর সিদ্ধি পাভ করিয়াছেন। শিল্পীর কথা তানিয়া মহাস্থা নরেন্দ্র সর্ব্ধশ্রেষ্ঠ কবি কালিদাসের উল্লিক্তর বাক্য বিচ্যাহিলেন। ৭৫।৭৬

अन्तानीसायां १२म चः

বহু পূর্বে কবিচূড়ামণি কালিবাস বাজা বিক্রমাণিত্যকে বাহা বলিয়াছিলেন ভাষা এইরূপ মহারাজ! পেবতা এবং গুকুর কুপাহ আমার জিহবার অঞ্জে সবসতী আছেন। ৭৭

> भर्वे' जानामि तेनाइ' भानसत्या स्तिस' यद्या । यस्मिन् ब्रह्मणि विज्ञाते विज्ञात' हि चराचर'॥ ७८ साधकस्य भवत्येव वैदान्तवचनेन हि। सथा जात' नरेन्द्रस्य योग्रहीरतकापया ॥ ०८ पट्ख' सर्वविद्यासु विशेषेच महत्तर'। सर्जेत सर्वेदा तस्य जिल्लाचे साति भारती ॥ ८० यक्तदील' ठालरेच गुनुध्व' बचन' शस । पागलात मया सार्वे दार्गानकाः सुविद्यताः ॥ ८१ क्षत्रीरभस्य प्रागिव श्रत्वैव मम भाषण्य । निवहवाका नामर्थान्त्री सन्ति श्विसितः । =२ किरत्वसी दिव्य धीगक्या प्रायः सम्यत्नसरहर्यः। तर्कयित मया साई' नाना वाद्युतेर्भ्य' ॥ ८३ मन्ये ममास्या मोनायाः प्रचारार्थं स्वयः इति:। शमदासः समाधातः योशम पार्व हो महान् ॥ ८४

"By virtue of my divine power I have spoken out the recret just as the secret black spot of the Queen Bhanumati was revealed by Kalidas. He who knows God knows everything. By the grace

चम्त्रालीलायां १२ग अः

of my preceptor Goddess Saraswati abides in my tongue and I have become omniscient. Once Thakur said, "Oh my devotees, listen to me. Many great learned men come here to debate with me, But they remain speechless on hearing what I had to say before they start. But this young man Narendrenath always argue with me by holding firmly his atheistic views. I think, he has come with the mission of preaching my views with the devotion of Hanuman to Lord Ramchandra." 78 to 84

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

সেই শক্তিবলেই আমি সৰ্বভ্ৰ এবং বাৰী ভাসুমতীর গোপনীয় বাদের তিপের বার্ত্তা বলিয়াছি। বে ত্রন্ধবস্তুকে জানে তাঁহার জগতের সমত্ত বস্তুট ভাষা হয়। ৬৮

সাধকের বেগবার্তা অমূসারে সমস্তই জানা হর সেইকপ আমারও এতিকর রূপায় সর্কাণ সংস্থতী জিহনাত্তে প্রকাশিত বশতঃ আমিও সর্বায় বইয়াতি। ৭৯৮০

একদিন ঠাকুৰ বলিবাছিলেন ওহে আমাৰ প্ৰিন্ন ভক্তবৰ্গ ভোনবা সকলে আমাৰ কথা শোন। এই দক্ষিণেয়ৰে অনেক ভাল ভাগ পণ্ডিত আদিয়া আমাৰ সহিত ভৰ্ক আৰম্ভ কৰিবাৰ পূৰ্বেই আমাৰ কথা শুনিবাই আন্দৰ্গ্যাণ্ডিভ হইবা কোনন্ত্ৰণ কথা বলিভে না পাৰিয়া সকলেই মুৰ্পাণ কৰিবা বনিৱা থাকিভেন। ৮১/৮২

चन्यलें नार्या १२ग्र ग्र

বিস্তা এই নবেক্স অলোভিক বৃদ্ধির বলে প্রার মুই বংসর হইল নানাপ্রকার নাত্তিক মত অবলঘন করিয়া আমার সহিত অভিশার তর্ক করিতেছে। ৮৩

মনে হয় আমার এই প্রকট লীলার প্রচাবের কল প্রীরামচন্ত্রের দর্বপ্রেচ্চ পার্বল ব্রহ নহাবীর রামলাস বনুমান আদিরা উপস্থিত ইইরাছেন। ৮৪

षरिवेव देवतुष्वस्य मरेन्द्रस्य मवेष्टया ।

एविष्यां पूर्णेताया में प्रकाशः प्रवरिष्यति ह ८५

एतर्दर्यं सस्मिषि भरेन्द्रांवातिसातुर्यो ।

प्रवच्यासि सहाग्राक्षं व्यया वर्षंत्रयो भवेत् । ८५

केवन' सस् कार्यार्थं सहामावा विसीहितः ।

गान्यस्य गर्मने प्रक्षिं स्वसितं ताव वुदरान् । ८०

कोदर पूर्यत्वाया खादितं चमते यदि ।

मृतन' स्वसत्व कः स्वायिष्यति नियतः ।

गानीपुर पदेगस्य सहायोगो तदावदत् ॥ ८८

भगवदत्वतारीप्रयं तुणायास्य सहस्तरः ।

प्रस्म संस्था वाष्यस्य सर्वदरं में सुकायते । ८०

दारिग्रं प्रतिता लोकाः पर्द्रपेन कात्तरः ।

"It is due to the earnest efforts of Narendra that my manifestation will receive wide publicity

भवन्तीति न्याग्रवशास्त्रीस्टी ग्रहि प्रश्नि ॥ १०

चन्त्राचीलायां १२थ अ:

in the world. So I have bestowed upon him the divine power which will enable him to win over the world. If Narendra had no poverty he could open up me new horizon in the religious world. He has however been attracted by the Goddess to serve my purpose. He is ignorant of his own unlimited power." It was also said by Powhari Eaba, a yogi living at Gelipur that Narendra was gifted with divine power, and that his chidings were pleasing. Like those who were born and brought up through poverty, Narendra would take pity on the misery of others. 85 to 91

বঙ্গান্তবাদ :---

এই দেবতুল্য নৰেন্দ্ৰেই একমাত্ৰ চেন্টার এই পৃথিবীতে আমার পূৰ্বাবভারের প্রকাশ প্রচারিত হইবে ৷ ৮৫

এই জগ্ন আমিও নরেন্দ্রকে দৈবী মহাশক্তি দিয়াছি । বে শক্তিতে নরেন্দ্র পূথিবী জন্মী হইবে। ৮৬

যদি এই নরেন্দ্র পেট ভোরে বাইতে পাইত তাহা হইলে এই পৃথিবীতে একটি মৃতন মত স্থাপন কবিতে পারিত। কেবলমাত্র আমার কার্য্যের কচই নবেন মহামাত্রা বারা বিমৃদ্ধ হইরাই অন্ত কোবাও যাইতে পারিতেহে না। এবং নিজের শক্তি বে কত বড় তাহাও বুরিতে পারিতেহে না। ৮৭১৮৮

धन्ताजोलायां १२म धः

পাওহারী বাবা নামে গাজীপুর নিবানী মহাঘোষী বে সময়ে নবেন্দ্র-নাখকে দেখিয়াছিলেন তখন বলিয়াছিলেন এই নবেন্দ্র ভগবানের মবতার ইহার গুণ অতি বড়। এবং এই নয়েনের ভর্মনা বাক্যও আমায় স্থব ধান করে। ৮৯১৯০

দাবিত্রপালিত লোক সকল প্রায় নবস্কুবৰে কাতর হয়। এইবন একটি প্রসিক্ত জনশ্রুতি বাকায় নবেন্দ্র যদি নিজের লোকই হউক বা অপর লোকই হোক ভাহাদের ত্রুব দেখিলেই নবেন্দ্র কাঁদিরা দেলিতেন।
১১

> धातर स्वं पर वासी कल्दन क्रवत भ्रव। तहःख मीचनार्घाय चक्ताराराधनः इरैः ॥ ८२ द्यलीकिको गुरीभंक्ति बीहग्दछी न केनचित्। यदारत स्तपस्यायां त्रोनरेन्द्रो हिमालये । ८३ गङ्घाधरस्य पोड़ाभिरत्वन्तः दुःखितोऽभवत् । येन तहे राग्यभावः स्टूर' गतवस्तदा ॥ ८४ घरन्त त' समुहिच्य तेनोत्त' सुमहात्मना । ग्रदाइ' जीवन' दला गुबस्तातुर्देश कस्त्रचित् । ८५ केशस्य रखणे शक्ती अवासि तेन मे ध्व'। कोष्टि सम्ब तपस्यायाः पानमेव सविष्यति ै ८६ तवसः कष्टकाय्यं यसो मे स्नेहमागिनः (स्थास्यासि यदाष्ट' सार्व' ग्रुस्थास्यपेरहो । ८० एवसक्षा तती।स्माक' मायां संक्रिय साधक:। स्वीकता हत्तिमाकाय' पदवर्षन वेवम् ॥ ८८

श्वनाम्लोलायां १२४१ थः

He would pray to God to remove miseries of the suffering people, known or unknown, whom he happened to come across. His devotion to his preceptor was also unparalalled. When Narendra was doing panance in the Himalayas, he became so sorry at the news of illness of Gangadher that he ceased to do his penance and sent this message to him, 'If I am able to save a bit of his hair at the cost of my life, I shall deem that I have got the fruit of my accumulated merit acquired in millions of my previous births." Afterwards he said, "Love and affection are hindrances to penance. If I keep company with my fellow brothers and become moved by their worries, I shall have to give up my penance." So saying he went away all alone on a tour throughout বৰাত্ৰাদ :--

प्तरः (महे मक्न प्रःचीत प्रःच (सांচत्तत्र क्या क्रमसंत्रत्र निकटे প্রার্থনা করিছেন। ১১

नदरास्त्र में स्टब्स्ट खेळ्टिस एवं कोवील पार्यन गाँहे। त সময়ে নৰেন্দ্ৰ হিমালয়ে ভণভায় নিযুক্ত হিলেন। ৯৩ সেই সময়ে গুক্তাই গৰাধবের দেংপীড়ার জন্ম জন্যন্ত হুংধিত

अन्तानोनाया' ११म अ:

হইয়াছিলেন এবং সেই সময়ে নবেক্রের তপস্থা ও বৈরাগ্য একপ্রকার নম্ভ হটরাছিল। ১৪

পরস্ত দেই গলাধরের উদ্দেশ্যে মহারা নহেন্দ্র বলিরাছিলেন। যদি আমি আমার গুরু প্রাভার এক গাছি কেল রক্ষণেও সমর্থ হই তাহা হইলে আমি নিশ্চর জানিব বে আমার কোটি জন্মের তপতার কল নিশ্চর হইল। ৯৫/৯৬

তপত্মী ব্যক্তির দ্রেহই তপতার কণ্টক বরণ। অতএব আমি বদি শুক প্রাতৃহর্গের সহিত এক সঙ্গে অবস্থান করি এবং তাহাদের প্রশ্নক কাতর হই। তাহা ইইলে আমার তপতা ইইবে না নবেন্দ্রনাথ এই কথা বলিয়া আমাদির্গের মারা কাটাইরা আকাশবৃত্তি অহলত্বন পূর্বক কেবলমাত্র পদত্রকে। ১৭/১৮

> सम्पूर्णं श्रीरतः वर्षः प्रयोग्नाति संवदन् । योगासनादि यत्किषित् सर्वं सन्तच्य तत्व्यात् ॥ ८८ षद्धात्रतां गतः साधः बेनापि न निनिष्तः । तृष्योक्तव्य गीतवात रोड हट्यादिनां ध्यवां ॥ १०२ प्रवस्त्र गरीरयोत प्राप्य देशस्यः सुषीः । प्रया तत्म्लव निद्रां याति स्वित सः ॥ १०२ केवनं सम्यन्तयः गीतमेष् ग्रीप्तरः ॥ १०२ स्त्रां सम्यन्तयः गीतमेष् ग्रीप्तरः ॥ १०२ स्त्रां सम्यन्तयः गति प्रवादान् ॥ १०२ स्त्रां सम्यन्ते । १०२ राज्युतनाव्य देश योतद्शे गत्मा यत्ततः । प्रविद्यान्, पादवारी स्वारत् । १०२

श्रासामीलाग्रा १२श श्र

एको नरः समायातः साधुः सुवियदर्थनः। तत्रस्य भपतिष्वेवे श्रताग्रह समन्वितः॥ १०५

He gave up his holy services and yogic practies and disappeared. He did not care the hardship caused by cold, sun and shower and storm. When he felt himself exhausted, he would take shelter in a temple or under a tree and sleep happily. He had only one thing to depend upon. It was a song. Being free from all earthly attractions he went on his journey preaching the message of his preceptor. By and by he reached the town of Khetri in Rajputana. When the king of that place heard that a Sadhu of a very charming appearance had come there, he welcomed Narendra with great respect to his own palacs.

99 to 105

বঙ্গাত্রবাদ ঃ—

সংগ্ৰ ভারতবর্ধ পর্যটন বা পরিজ্ঞংণ করিব এই কথা বলিয়া তেংকগাং বোগাসনাবি বাববীর সত্ত পরিত্যাগ পূর্বক সাধু নবেজ্র অসুত হইরাহিলেন। তাহা কেহই জানিতে পারিহাহিলেন না। ১১ অত্যায় শুক্ত করাবাত প্রথক রৌজ ও অভি রঞ্জি কয় কয় কাংকে

উপেকা কৰিবা আনন্দ মনে বৰণ পৰীৰেৰ জ্লান্তিবপতঃ আৰু চলিতে

अन्ताकोनावा' १२म चः

না পাহিতেন তথন কোনও দেবালয়ে অথবা কৃষ্মূলে অবস্থানপূৰ্বক মুখে নিদ্ৰা ৰাইডেন। ১০০১০১

নবেশেৰ কেবলগাত্ৰ সঞ্চপ ছিল একটি গাব দেই গানটি এই "নয়ন না কানে কোই নীয়া আপনা হাম দেওয়ালী।" দেওয়ালী শব্দেৰ অৰ্থ প্ৰমীপনমূহ। কেহ কেহ বলেন মূৰ্ত্তিমান বৈবাগোৱ আধার অগ্নিভূল্য দীপ্তিমান দেহ নবেক্স থীবে বাবে ভগবান্ শ্রীয়ান-কৃষ্য দেবেৰ বাদী প্রচাব করিতে করিতে। ১০২/১০০

প্ৰচারী প্ৰক্ষান্ত স্ক্রাসী বাজপুতনা প্রদেশের কেডডী নামক রাজ-ধানীতে প্রবেশ করিয়াছিলেন। ১০৪

ক্তেড়ীর রাজা একটি অভি স্থন্যর মূর্ত্তি মূত্র সন্নামী আসিয়াছেন শুনিরা অভ্যন্ত আগ্রহসনকারে। ১০৫

> सादर' त' समानोय खपामारेखयेगयत् । स्तियाय तस्य साधी: प्रसिद्ध गायिकाद्वय' इ १०६ सानाययामास राजा यह समय समित्तः। वैशाग्यदीम सवागरी गीत' साराङ्गम सुखात् इ १०० त्रव्येच्दा विद्योगीयि स्ता इ १०० त्रव्येच्दा विद्योगीयि स्ता इ १०० वित्यंच्या परित्यंच्य य पुत्रः स्वरमम् इ १०० वित्यंच्या परित्यंच्य य पुत्रः स्वरमम् इ १०० वित्यंच्या परित्यंच्या प्रदास्तः इ १०० त्रीकृतिह तत् 'स्ता (इरस्यक्षाय्यं सहस्त । १०० त्रीकृतिह तत् 'स्ता (इरस्यक्षाय्यं सहस्त । १००

अन्ताजीलायां १२घ अ:

त्रिव ब्रह्मे न्द्रवहण बायु चन्द्र यसादिक्षः । कैरवि योभगवती भावोवीह् न यस्त्रति ॥ ११२

To entertain the Sadhu, the King arranged for music by two women. In spite of his unwillingness he had to be present during the performance. The purport of the song was briefly this. "It is true that the son who disobeys his father becomes impious and hated by all. But the great devotee, Pralhad, was an exception. For his sake Lord Vishou came down from His own abode in the shape of a lion in the upper half and a man in the lower half, and killed Hiranyakasipoo, the father of Pralhad by his nails. It was a wonderful miracle. The ways of God are unknown even to Shiva, Bramha, Barun, Bayu, the Moon, Yama and other gods. 106 to 112

বঙ্গান্থবাদ ঃ---

সেই সর্যাদীকে সমাধর পূর্বাক সক্ষমানে নিজ গৃহত আদিয়া বাজ প্রাসাদে রাজিয়াছিলেন। এবং বহুতর সভাসন্পূর্ণের সহিত একত্রিত ইইয়া সাধুর সন্তোব সম্পাদনের জন্ম দুইটি প্রানিজ গারিকা দ্রীলোককে বাজসভায় আনমন করাইয়াছিলেন। ১০৩

সেই বৈৰাগ্যদীপ্ত সাধুৰ বাৰাজনাদিগের গান শুনিবার ইচ্ছা না

अकाजीनायां १२ग अः

থাকিলেও রাঞ্চার অমুরোধে তাবণ করিরাছিলেন। যে গান করিয়াছিল জানার ভাবার্থটি সংক্ষেপে বলা হইডেছে। ১০৭১১৮৮

বে পূত্র পিতাৰ আবদেশ পরিভাগ করিয়া বেচছাচার অবস্থন করে সে পাশী হয়। এবং সকলের নিকটে নিন্দিত ইইয়া থাকে। ইয়া এব সভা। ১৬৯

বিস্ত মহাত্মা ভব্ত প্রকাণের ভাষা হবঁরাহিল না। পরস্ত পিতার
অপ্রিয় দেই প্রকাণের লগু পরমেশর ভগবান নারায়ণ বৈকুঠ বতে
এই পুনিবীতে অবতীর্ণ হবঁরা দুসিং মূর্ত্তি ধারণ পূর্বক প্রকাণের
পিতা বিষণাকৃপিপুকে নথরাঘাতে বধ করিয়াহিলেন। অতএব
ইহার অপেক্ষা আশ্চর্যোর বিষয় আর কি হবঁতে পারে। ১১-১১১১

শিব ব্ৰহ্মা ইন্দ্ৰ থক্নণ বাযু হন গুড়েডি দেবভাসকলও প্ৰীভগৰানের ইচ্ছা বে কি তাহা কেহই বুঝিতে পারে না। ১১২

> समदर्भी यतस्त है पापं नी वह विस्ता । स्वत्वस्था प्रस्त्र भी साथी स्वान्यस्थ समानता । १९३ स्था मति: स्या हिती: पृष्य यो बीहिवयहः। सात्रनस्यास्यस्पेय यो नीही विद्यात वर ॥ १९४ ताह्यते स्वयांता यातो न भेदी हस्यते तयोः। त्रयाय पापमुक्ताःस्यो भवतो दर्म नाह्य ॥ १९५ स्रुत्वा तत्र गायिकानां गानार्थं चित्रनतिस्य । यया जकीकसामास्य चारस्य पतनाद्वेत् ॥ १९६ न सस्यापि समीपेऽष्टं करापि नतकस्यरं । भवामि नारोमध्ये भे मश्यमोऽय परास्तः ॥ १९७

जन्यानीनाया' १२श ख: प्रेमयोनी: किंदरच्य गर्यानीकाशया तथा । इन्द्र चन्द्र यमादीनां देशमानाथ दर्गान' ५ १९८ किंद्रापिन तथा चित्र' यसाम्बर दर्गान' भवेत् । डिसान्य पर्योदने वस्ताप्ये दर्शास: १ १९८

"Oh Sadhu, with you all are equal. We are all sinners. You should forgive us. The magic touch-stone does not differentiate between the good from of which a holy image is made, and the bad fron of which a sword is made; and makes iron of any kind and any shape gold. We are blessed by your holy presence." Narendra was extremely ashamed to hear the women's songs. He never bowed down his head to any body except his preceptor. On this occasion he felt himself humiliated by these women singers. It is no wonder that he who had acquired divine wisdom would see the gods like Indra and others. Narendra also came across many wonders in the Himalayes. 113 to 119

বন্ধান্তবাদ :---

হে সাধু তুমি সমদ্দী আমরা মহাপাণী অভএব আমাদিদকে ক্যা ক্রা তোমার একান্ত করিব। ১১৩

দেখুন বাঁহারা সভ্জন হনু ভাঁহারা পাণীকেও বেমন দেখেন পুণাবান-

अन्तानोनायां १२११ चः

কেও ওজ্বপই দেখেন। স্পর্নাণির স্পর্ণ বলত লৌহ নিমিত দেব-দেবীর মূর্তিকে বেনন স্বর্গে পরিনত করে এবং ঘাতকের অন্তর্জে যে পৌহ ঘাতকের করে থাকে তাহাকেও স্বর্গ করে অর্থাৎ ভালই হউক -মার মন্দেই হউক স্পর্দানি উভয়কেই স্বর্গে পরিণত করেন। স্পর্দানি কাহারও ভেদ গর্শন করেন না। সেইজেপ আপনার দর্শনে মাল আমরা নিক্যর পাণমুক্ত হইলাম। ১১৪১১৫

নেই ৰাজভবনে গাথিকাগগেৰ গান গুনিবা আমি অত্যন্ত সভিছত হইয়াছিলাম। কোঁক নামক অন্তৰ মূৰ্বে লবণ বিলে বেল্লপ হয় আমি কেটলেল হটহাচিলাম। ১১৬

আমি ঐগতক ভিন্ন কাহারও নিকটে কবন মন্তক নত করি নাই। কিন্তু গ্রীলোকের নিকট আমার এই প্রথম পরালয় ঘটিল। ১১৭

ৰীহাৰ আত্মশনি বা ভগৰদৰ্শন ছইগাছে তাহাৰ নথছে প্ৰেতমাদি গছৰ্মৰ কিন্তৰ অথবা ইন্দ্ৰ চন্দ্ৰ ৰমাধি ধেৰতাৰ দৰ্শন কিছুমাত্ৰ বিচিত্ৰ নয়। ছিমালয়ে আমি বহু আণক্ষা দেখিয়াছিলাম। ১১৮/১১৯

> पकरा तद् शुक्सात् रीमार्गम्येच्चमा सुषीः । चक्कार प्रार्थनां मातुः कालिकाशः स्रमोपतः ॥ १२० सकाविम् य सा काली पीवाच त सुयोगितः । चित्र युर्शयवामि भीः पुत्र तव याचिनः ॥ १२२ मृद्धाप्येवः चची रेच्या नरेन्द्रीऽप्यवदत्तदा । सन्येका कचावर्षे य मृ प्रकीभ्य लगाम सा ॥ १२२ तथा धैवस्त्रेत प्रये यदा पर्योटने रतः। वित्रयुक्तस्यः संवय्यन् दुर्श्यामतिदाक्यां ॥ १२३

अम्तातीलायां १२ग अ:

दथार्द्र इत्यः साधुः प्रार्थनामक्करोत्तत्तः । यदि वसं यदि इतः सुरवो यदि तोषिताः ॥ १२४ तत् फलेष तयोः सर्व्यवापनामादनन्तरः । मेतभाषं गतवतीर्भूयात् स्वर्गोद्यानुसमः ॥ १२५ एयस्के तदातस्मिन् योनरेन्द्रे भडोकानि । प्राप्य दिस्यस्य स्त्री हो वरेन्द्रस्य स्वयस्पति ॥ १२४

Once Narendra prayed to the Goddess Kali for recovery of his ailing fellow brother. The Goddess appeared before him and said, "My son, I shall fulfil your desire very shortly." Naredra felt that a girl of dork complexion appeared and disappeared in a mysterious manner. In the Decoan he came across two ghosts who were in great distress. He prayed for their relief at the cost of merit acquired by him through holy deeds. At once the ghosts were purged of their sins and left for Heaven shouting all glory to Narendra.

বঙ্গাত্যবাদ :---

কোনও সময়ে নহেন্দ্র গুৰু ভাইরের দেহ পীড়ার আবোগ্য কামনায় মা কালীর নিকটে প্রার্থনা করিয়াছিলেন। ১২০

মাতা কালিকা আৰিভূতি। হইয়া বলিয়াছিলেন। ওচে পুত্র নরেন্দ্র তোমার প্রার্থনা আমি শীন্তই পুরণ করিব। ১১১

अन्तर्रातीलाया^{: १}२**ग** चः

এইরূপ ভাবে দেবীর বাক্য শ্রবণ করিয়া বলিয়াছিলেন। এই কুফরর্বা একটি যেয়ে আমাকে প্রলোভিত করিয়া চলিয়া গেল। ১২২

অথাং কালিকা দর্শন দিয়াছিলেন। এবং দান্দিশাত্যে বধন প্রথম করিয়াছিলেন। সেই সময়ে দরেন্দ্র প্রথম অরম্ভর কটা দেরিয়া ভাগবানের নিকট এইকপভাবে প্রার্থনা করিয়াছিলেন যে যদি আমি রূপ করিয়া থাকি অবমা সেয়া থারা যদি গুরুষ সম্ভোগ বিধান করিয়া থাকি তবে সেই পূশ্যের কলে এই দুইটি প্রেতের সমস্ত পাদ নই পূর্বক প্রেক্ত বর্গ দাত হউট । ১২৩/১২৪/১২৫

সেই সময়ে সেই মহাজা নরেন্দ্র এইরূপ বলিলে দেই তুইটি প্রেষ্ঠ দিবাদের লাভ করিয়া পুনপূন্বসাধ নবেন্দ্রের জরন্ধনি দিতে দিজে প্রমানন্দে অর্গলোকে গমন করিয়াছিলেন। ১২৬

भूरोभ्यः मञ्ज्यंको दिव्यक्तीकः गती सुद। ।
पवसकीविकः क्रत्यमकरीत् च नरोत्तरः ॥ १२०
स्रस्य पृष्ठं तपस्यायाः स्थानः दृष्टा भयेद् यदि ।
यावक्रीवः समाधिस्यः कयः तरि भविष्यति ॥ १२८
श्रीरामकृष्य चरित्र वेदमावः स्रतिर्थतः ।
दिन्तिन्तरः महामायां तस्य नरोक्तस्य वे ॥ १२८
विग्रामामनि विद्वा जन्यामाय साविक्ताः ।
तेन साहः पुनः ग्राधाष्योवेयः महामातः ॥ १३०
स्रद्ध स्तितो योगस्ति योगी नियत मानसः ।
प्रित्तिना दुर्लभः योग नियंकत्य समीधिः ॥ १३०
स्रद्ध स्ति योगनः स्वयानन्द परिद्वतः ॥ १३०
दिस्ता वृद्धि विस्तृत्य सस्त्री स्वात्राद्धायः ॥ १३०

चनाजीलातां १२ग चः

म म्हन्दम' प्राणनाच्या स्तरा मासा निमध्य च । गतासुसिय त' इट्टा निविकस्य संदाधिना । १३३

Thus Narendra performed many miracles. Who was there to expound the teachings of Sri Sri Remakrisne if Narendra lost himself in trance on his visiting the former place of his penance? Cosidering this, the Goddess Jagadamba obstructed his access to Badarikashrama. Narendra had to come back to Hrishikesh. He fell into us trance in which his body lost all signs of life.

127 to 133

वक्रीकृषाप :---

এইজপভাৰে সেই সমত্তে নৰেপ্ৰনাথ বছতৰ অন্দোধিক কাৰ্য্য হসপণান কৰিবাহিলেন। যদি নৰেপ্ৰ নিকেব পূৰ্বৰ ওপভাৰ স্থান দৰ্শন কৰিবা সমগ্ৰ জীবনেৰ মত সমাধিগ্ৰান্ত ধন ভাষা ঘ্ৰইলে শ্ৰীণ্ডক ভগৰান বামসকলগেৰে জীবন চহিল্য বেণেৰে ভাষ্য ক্ষৰ্থাৎ ঠাকুৰেৰ জীগামাধায়া হানিৰ্দালভাবে হচনা কে কৰিবে। মহামাহা জগাপৰা কালিকা এইকল চিন্তা কৰিবাই সেই নৰোচন মৰেপ্ৰেম ব্যাবিকাশ্ৰান্ত গালিকা প্ৰতিকা চিন্তা না ১২৭/১২৮/১২০

হম্মান চটা পর্যন্ত যাইয়া সেই স্থানে আনন্দিত হইয়া প্রায় ভগরান বন্দ্রীনারায়ণের নিকটক হইয়া সেই স্থান হইতে পুনর্মার হুম্মানের ক্রিয়াছিলের ৷ ১৩০

पन्तासीलायां १२ग चः

বোগী নংবন্দ্ৰ সেই কণীংকশ তীর্থে অবস্থান পূর্বক মনকে সংবচ
করতঃ বোগস্তুত বোগীগণের চিরকাভিন্নত ভূর্লভ বোগ যে বোগে
নির্বিবেক্স সমাধি লাভ হয় সেই বোগ অবলম্বন পূর্বক আনন্দে
নিমা হইয়া দেহাজুবৃদ্ধি অর্থাৎ দেহ যে একটি ভালবাসার বস্তু
ইহা ভূলিয়া গিয়া শাবা পত্রা বিহীন জুক্ষের মত অচল অবস্থায়
অবহিত হইয়ায়িলেন। ১০১৮১২

তথ্য নাসারজে বায় ছিল না এবং প্রাণ নাড়ীর স্পাদন ছিল না। সেই সময়ে নির্বিকল সমাধি প্রাণ্ড নরেজকে একটি মূভ দেছের মত দেখির। ১৩৩

विश्वसिता वय' सब्बें श्वभून स्तस्य चिन्तया।

परैरिक्ष्यं स्थितीभुत्वा बहदेव मुदायुतः ॥ १२४ समिषे निर्मिक्षस्य स्थासादः स्वीचादाः ।
श्रीमुदोत्वयदेगेन वारमेन करो स्था ॥ ११५ क्षानाव्यदेगेन वारमेन करो स्था ॥ ११५ क्षानाव्यदेशेन वारमेन करो स्था ॥ ११५ स्थारिक स्थानाव्यदेशे स्थानिक स्थानिक

चन्त्रालोलायां १२म चः

His condition made us all very uncertain about his being alive. Next day he regained his senses and said. "The divine joy which have experienced in the trance for the second time has made my life blessed." He also said that the words uttered by his preceptor were the truth and every other thing was false. There after he roamed about like a mad man and preached the Message of his preceptor. He travelled on and on and at last reached Cape Kumarika. 134 to 138

বঙাত্ৰাদ:--

আমরা দকলে দেই নরেন্দ্রর চিন্তার জভাত্ত ভীত হইয়াছিলাম। তৎপরে দিবারাত্র অভীত হইলে পঞ্চদিনে মরেন্দ্র প্রেকৃতিস্থ হইয়া কর্মাৎ নাধারণ মানুবের মত আনন্দের সহিত এইয়ুপ বলিয়াছিলেন।

নিৰ্দিক্স সমাধিৰ বদাখাদ অন্নতত্ত্ব্যা জীওক ভগবানেৰ উপদেশাসুসাৰে পূৰ্বে একবাৰ নিৰ্দিক্স সমাধিৰ বদাখাদ কৰিছা-ছিলাম ৷ ১৩৫

প্রতিক্ষ ওপরান ঠাকুরের সীলা অপ্রকটের পর এই নির্বিধিক্ষ সমাধির রস্ থিতীরবার আখানন করিলান। আমি খন্ত হইলাম কুতক্ততা হইলাম আমার জীবন সকল হইল। ১০৪

ওক ৰাকাই লতা তাছাড়া দৰ দিখা৷ এইজন বাকা উচৈঃখেকে একান্ত মনে ৰলিতে বলিতে দেব বিএছ নবেক্স পাগলের মত শ্রীভগৰান ঠাকুর রামক্তকের কথায়ত প্রচার কবিতে কবিতে বেধানে

चन्त्राजीलायां १२ग च:

সেধানে অৰ্থাৎ শ্বান অস্থান কিছুমাত্ৰ বিচাৰ না কৰিবা সৰ্বত্ত গান কৰিছেন বা বলিছেন। ১৩৭

এইরপভাবে ভারতবর্ষের সর্ব্বত্র ভ্রমণ করিছে করিছে এক সময়ে সেই দেশে উপস্থিত হইরাহিলেন। অর্থাৎ যে স্থানে মা ভগবতী পুর্বা অধিকার তপতা থারা অতি নির্মান বিশুদ্ধ বুমারিকা নামক ক্ষেত্র আছে। ১৩৮

तिष्कल्ट्यांति गमीरिक्यो स्तरङ्ग महायित तीरमूमि । यूनीयंथा नृतम दारकत्व प्रमुत्त व्याह्मति ॥ ११८ प्रदेश देवाः प्रदास नित्व स्वत्व प्रमुत्त । प्रदास नित्व स्वत्व नारायव वास्त्रम्भा । सम्प्रूप भक्ता वहवः सिष्टा नारायण अद्य विवयति ॥ १४० एवे तदा दिचय भारत्ष्य स्वत्रायमाने स्वति । प्रति । प्रमुक्त द्वारायमाने स्वति । प्री । प्रमुक्त स्वत्रायमाने स्वति । प्रति । प्रमुक्त स्वत्रायमाने स्वति । प्रमुक्त । १९० प्रति ॥ १४० प्रति ॥ १

Narendra saw the solemn sea and also watched the waves breaking on the shore. The sea troubled the coast like a newly married bridegroom teasing his bride. Here gods always negotiate. Here is also the abode of lord Nara-

धनानीसायो १२ग अ:

yana, with many of His blessed devotees. Narendra was overwhelmed with joy at the sight of the surging waves of unlimited sea. 139 to 141.

वन्नाञ्चापः :--

দেই কুমাৰিক। কেত্ৰে ব্ৰেক্ত অভি গভীর সমূলের ভরদ ভদ ভীর ভূমি দেবিরাছিলেন। বেরূপ বুবা পুরুষের। নূভন বিবাহের পর প্রমন্ত ভাব বলতঃ বুবভী গন্তীকে শীভিত করেন, দেইরূপ সমূল ভীন ভূমিকে শীভিত করিয়াছিলেন। ১৩৯

এদন কি এই কুমারিকা ক্ষেত্রে ধেবভাগণ বিত্য বাণারাত কবিরা থাকেন। এবং এই স্থানে ভগবান নারারণের বাসভূমি বিভাগন আহে। এবং ছাসিত ভক্তবৃদ্দের সহিত করং ভগবান ও প্রকা সর্কবনা বিরাজিত হব। ১৪০

সেই সময়ে জীবগুক্ত নরেক্র দক্তিণ ভারতের সমূত্র ভীরে দণ্ডায়মান ইইচা সমূত্রেগ অসংখ্য প্রস্কৃমনীয় ভরক দর্শনে আনন্দ সমূত্রে নিমর্ম ইইয়াছিলেন ৷ ১৪১

> भाव स्तदा-सस्य हृद स्तवाभूत् यैमाखिय स्तानाजी नेरहः। प्रचित्रसित्सा स्तानागे नेवपत्तिः भाग्यं ददी हप्तत्रश्रद्धपूर्णं ॥ १४२ तीर स्थिताः सर्जाजनाः स्त्रीताः प्रपाद्य भावेन विभावितस्य । चित्तस्य चाष्ट्यसम्बो न जातः ग्रहा न जातां जसमजनाय ॥ १४२

छम्त्रासोसाया' ११श था:

वाह्र प्रदेनेव सत्तर्भभिष्टन् समुद्र मध्ये गंतवान् महाला । तस्र प्रवालस्य गिरि' विलोक्य क्रमेन तस्रोपविवेग सोधः ॥ १४८

At that time the convulsion of mind of Narendranath was so great that he jumped into the water of the rearing sea without caring his own safety. Those who were present on the spot were struck with awe. Narendranath, however, had nothing to be afraid of and swam far off from the shore with an idea to cross the sea. He reached a coral rock in the sea and sat on it. 142 to 144.

বঙ্গানুবাদ :--

এবং সেই সময়ে সেই নবেন্দ্রের একটি অপূর্ব্ব মনোভাব উদিত

ইইরাছিল। বহার। নবেন্দ্র অধৈর্ঘ্য হইরা বিজ শরীবের বিপদ
বিবরের চিন্তানা কবিয়া সেই সমুস্ত জলের মধ্যে স্বম্পপ্রধান কবিয়াছিলেন। ১৪২

তধ্য সমুদ্রতীরে অবন্ধিত লোকসকল নরেন্দ্রের দেইজণ কার্য বেবিয়া অত্যন্ত ভীত হইকোও বান্ধভাবে অর্থাৎ, ভগবং প্রেমে প্রেমবান নরেন্দ্রের চিত্ত চাঞ্চলা বা গভীর সমুদ্রে নিমন্ত্রিত হইবার আশক্ষাও হইরাছিল না। ইহা অতীর আশ্চর্যোর বিষয়। ১৪৩ মহাত্মা নরেন্দ্র তব্দ এইজণ ভাবিয়াছিলেন বে আমার এই ফুট चन्तालोलायां १२व घः .

বাছ হারাই সমুদ্র পার হইরা বাইব এইরূপ মনে করিয়া সাঁতার দিতে দিতে প্রায় সমুদ্রের মধ্যে প্রবাদের (গলার) গর্নক পরিশন করিয়া ক্রেমণ: সেই পর্বাদের উপবিভাগে উপবেশন ক্যারাহিলেন।

\$88

ये साधकाः सन्ति कुमारिकायां वदन्ति चैव जगदन्तिका सा ।
ग्रेव मतावान चक्रार देवी
कुमारिका मूर्गेत परिप्रष्टेन ॥ १४५
योगावने योगायुतः स तव
होपे मवालस्य घटोवयः हि
मन्ये कपां प्राप्त सुरोस्सदानीं
तस्यो महानत्त्वमना महात्वा । १८६
मात्वा तदा तस्य महा विपत्तिः
कैवतमुखः पुक्त महान्ता ।
सहावामान मुब्ब सध्यमंति
त स्वीपियवा तटमानिनाय ॥ १८६

It was said by the hermits who resided there that Goddess Durga in the shape of that rock was performing penance to have Shiva as her consort. Narendra stayed there in his divine mood for three hours in great joy and felt himself blessed by his preceptor. The fishermen considered that the life of Narendra was in danger

अन्तानीलायां १२म चः

and so they hastened to rescue him. He was brought back to the shore in a bout, 145 to 147 বসামুবাৰ :—

পেই কুমাৰিকা কেত্ৰে বে সকল দিছ সাধকণণ বিভয়ন আছেন। তাঁহাৰা বলেব বে মা তুৰ্গা এই সমুদ্ৰ মধ্যে প্ৰথম দিহিছে কুমাৰী মূৰ্ত্তি ধাৰণ পূৰ্বক লৈব ততেৰ অৰ্থাৎ পতিজপে দিবকে পাইবার ভন্ত ব্যতেৰ অমুষ্ঠান কৰিয়াছিলেয়। ১৪৫

তৎপরে দেই নজেক্স প্রবালের দ্বালে প্রায় ও ঘণ্টা সময় পর্যান্ত বোগাসনে বোগমূক হইরাছিলেন। বোধ হর সেই সময়ে উণ্ডিয়ন ঠাপুরের কুপা পাইয়া অত্যন্ত আনন্দের সহিত অবস্থান করিয়াছিলেন। ১৪৬

সেই সময়ে প্রধান বৌকাচালক বা কর্মার মান্তী নারেন্দ্রের ভয়ন্তর বিশাদ মদে করিলা সেই মহাপুক্ত নারেন্দ্রকে পুর সাবধানের স্থিত বৌকাল মধাদেশে বলাইলা খীবে বীবে তীবে আব্যব করিলাছিলেন। ১৪৭

दित श्रीरामेन्द्रस्वस्य अक्षितीयं विरिवित श्रीशीरामक्यम् भागवते पारमदंखां संदितायां नरावतार श्रीवृत्यस्याविभाव समये द्यागं पतिन च्योतिषं वाद्य सभाव दित ठाकुर विद्यानः। याषोद्यारी वाद्य नामक्ष साध्ररिष भगवद्वतारोऽर्यामित निद्यारितवान्। याभ्यंतेषणः ग्रिया विभागीय सन्तीद्य पद भूषित श्रीभूदेव सुखीराध्याय देवममंस्या पिछतः वर्यान् तामोद्येशे नरिन्द्राय भारतस्य दत्तायाद्यिः पदतः। क्षेत्रव सनादि समागमः। द्यावेश्य चेत्रे निविद्यस्य समाधिः पदक्रान मारतवर्ष पर्यादनं। श्रेवस्तिदिय ग्रम मेतोद्यारचं। कुमारिकाः चेत्रे समुद्र मध्ये तायवरचं। पुनस्तीरमामक्षेत्राश्वतीलायाः द्यादर्यारुव्यादः। स्वः १२ स्थः १

अन्त्यनीनाया १२म अः

Here ends the twelveth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Ramendra Sunder Bhaktitirtha. ॥ ১২ আ প্রচাঃ ॥

ৰঙ্গাতুবাদ ঃ—

জীবানে স্রক্ষের ভাকিতীর্থ বিষ্ণতি প্রীন্তীরামকৃষ্ণ ভাগেবতে নর্বাবতার নরেন্দ্রের মধ্য সমরে বর্গ হতে পভিত জ্যোতি বারাই নরেন্দ্রের মধ্য সমরে বর্গ হতে পভিত জ্যোতি বারাই নরেন্দ্রের মাবির্ভাব হইরাছিল এই বিষয়তি ঠাকুর নিজে প্রভাক করিয়াছিল। পাওহারী বাবা নরেন্দ্রকে ভাগরনবর্তার বলিয়া নিজান্ত করিয়াছেন। কাশিক্ষেরে গর্ভাবনেন্দ্রক ভালিক পতি পেরিয়া ক্রেন হালার নরেন্দ্রকার্থকর প্রান্তির্কর পারিক্র পারিক্র প্রান্তর্কর প্রান্তর্কর প্রান্তর্কর প্রান্তর্কর প্রান্তর্কর প্রান্তর্কর প্রান্তর্কর সমাধি হয়। সম্প্র ভারতর প্রধান্তর আনার করেন। ফরীকেশ সম্বা দাকিশাতে ত্রইটি প্রেতকে উদ্ধার করেন বা প্রেত হুইটি প্রান্তর্কর করিয়ার করেন বা প্রেত হুইটি প্রান্তর্কর প্রান্তর্কর করেন বা প্রেত হুইটি প্রান্তর্কর উপরিভাগে তপ্যতা আচরপাধি এই সমুদ্র মধ্যে প্রবাদ স্বর্কর উপরিভাগে তপ্যভা আচরপাধি এই স্বন্ত্বান্তর্কর বাশা হইল। মুং ১২।

ग्रन्थान्तौ प्रज्यप्रतिपाद्य देवतायाः स्तुरत्यध्यायः

खर्गदार कवाटपाटनपटी वर्षे यदा शारते नामा तर्क कुएकं युक्ति बहुते पादात्व मावान्विते । मक्तिज्ञान विद्वीन नास्तिक नय युद्धो समये जने कालेऽध्यिन् कठिने भयद्वर दिने प्रायेन लुप्ते हवे ॥ ए

स्तुत्यष्यायः

चार्यः प्रित पुष्य बेदविहिते धर्मा गते घ्व सन' धर्मान्वानि विमोचनाय भगवान् चौरामक्रणः स्वयं। नान्। बैदिक तान्तिकादि हित् क्रन्यार्गं सुविहि' गतो जातो ब्रद्मकुले मुनातन वपुर्व द्वास्य देवो हरिः ॥ २

यत् कोर्तन' यत् खारण' यदीचण' यदन्तन' यक्त्वण' यदर्ह'णं । मोक्तस्य सची त्रिष्ठनोति क्लाप' तस्ये वरेखाय नमोनमः सदा ॥ इ

It was in the dreadful era when the people of India, who had the power to open the gateway to the Heaven, were, indulging in perverted reasonings under the influence of western civilisation and culture and being wildly initiated with the subversive logic of the atheists who were void of devotion and wisdom, and when the traditional religious rites based on the holy Vedas were fast losing ground that Lord Ramakrishna manifested Himself to revive the glory of religion through the Vedic and Tantric rites and was born in the bramhin family. I bow down with all devotion and obeisance to him by singing whose holy names, by recalling whom in our mind, by beholding whom with our eyes. by worshipping whom, by listening to whose

स्तत्वध्यायः

sayings and by paying homage to whom we become purged of our sins instantly. 1 to 3

বঙ্গানুবাদ :---

গ্ৰন্থ শেৰে গ্ৰন্থেৰ প্ৰতিপাভ দেবতা ভগবান শ্ৰীৰাম্কৃষ্ণ দেবের স্তুতিবিশ্বয় কিছ বলা হইতেছে।

আনদন্মহ ধানের ক্রডবাংগাব্যাটনে সম্পূর্ণ নমর্থ এই ভারতবংগ বে সময়ে সকল লোক বহুতর কুতর্ক মুক্তি বাহুল্যে পাশ্চাত্য ভাবে বিভাবিত জ্ঞান ভক্তি শৃক্ত দান্তিক বুদ্ধিতে বোহিত এইরূপ অতি ভর্তরর কঠিন সময়ে বিভার ধর্ম্ম প্রায় নই কবলে। ১

সনাতন ধর্মবাজকগণের অনুষ্ঠিত বৈদিক কার্য্য একপ্রকার ধ্বাংশোপূর্থ হবলে সেই সকল দুক্ত ধর্মভাব দুরীকরণের জন্ত তরাং ভগবান
প্রীরামকুকদের বছবিধ বৈদিক ও তান্ত্রিকাদি হিতকারী সাধনমার্গে
স্থানিতি প্রার্থ্য স্টিচানন্দম্বর দেহধারী সাক্ষাৎ প্রস্থান্যর ভগবান
ক্রমবাংশে ভস্মগ্রহণ করিরাছিলেন। ২

্লা ভগবাদের নাম কীৰ্ত্তন বীহার স্বস্ত্রপের চিন্তন বীহার দর্শন বীহার বন্দন অবণ ও পূজা সমগ্র নরবারীর তৎক্ষণাৎ সর্বব গাপ দুবীভূত করে সেই পুরুষোত্তম ভগবান শ্রীরামক্তক্ষদেবকে সর্ববদা নদমার করি। ৩

यदि नित्य पुष्णे वाष्क्रा यदि वाज्का भवचये।
श्रीरामक्रण्य नामेव वद तोंच समक्रियां ॥ 8
सम्पत्स काजनाम्बन्धे विषत्स विसुखाः सदाः।
सम्पदावत्स मित्रः का द्वामक्रणः सुनिवितम् ॥ श्री
दारावत्स सुद्धत् गाच देव मेच समन्यतम्।
सन्दी विनायि सत्यो दि रामक्रण्यो न पा वट ॥ ४

स्तुत्यच्यायः

योगयान तपः चाह स्नानदानादि कर्माणां ।
सर्वे पां पालसाप्तीति साम्रण्योति सापणात् ॥ ७
स परिष्ठतः परिद्वतोऽपि मानवोऽपि न मानवः ।
सम्माणां न यस्यादित साम्रल्योति नामसम् ॥ ८
प्राणात्ते नामसम् ॥ प्राणात्ते नामसम् ॥ ८
सोणात्ते नामसम् ॥ ४ ।
सोधने मस्य सहा सम्बर्णाः सम्बर्धः ।
सोधने मस्य सहा साम्रल्यां समेदम् सम् ॥ ८

If you like to be blessed with eternal happiness, or have a desire to get yourselves free from all worldly ties, you should chant the holy name of Sri Ramakrishna with devotion. All present themselves as your friends in the days of your prosperity but they keep themselves aloof from you in the days of adversity. Sri Ramakirshna. however, is sure to remain as your friend for all times. Your wife, children, friends, dwelling house and even your life in your mortal frame are all transitory and evonescent. Nothing but Shri Ramakrishna is eternal. Only by uttering the name of Shri Ramakrishna we can have all the divine merits which are aquired through penance, sacrifice, ceremonial rites, holy bath and religious gifts. The scholar is not a scholar. the man is a not man if they do not chant the holy

स्तृत्यध्यायः

name of Shri Ramakrishna. All our wealth and relatives do not follow us after our death. On the other hand Ramakrishna keep company with us both in this life and in the life after death. 4 to 9

বঙ্গান্তবাদ :---

ওবে ভাই যদি সর্বনা কুবে থাকিতে ইজন কর অথবা যদি সংসার হবে দুবীভূত করিতে চাও তবে তুমি ভত্তিপূর্বক রামকৃষ্ণ নাম কর। ৪

পেথ তোমার যথন ত্রথের সময় হয় তথন বছ আত্মীয় স্বন্ধন তোমাই নিকটে আসে আর বথন বিগমের সময় হয় তথন কেই আসে না কিন্তু সম্পাদে এবং বিশাদে সর্বলা প্রয় বন্ধু একমাত্র ভগবান শ্রীহামকুম্ম দেবই ইবা প্রশা নিশ্চিত। ৫

পত্নী পুত্র বন্ধবান্ধন বেহ গেছ এমনকি প্রাণ পর্যান্ত সমন্তই বিনাশ প্রান্ত হইবে কিন্ত একমাত্র প্রীয়ামকৃষ্ণ বেবই সভ্য বা ভোমার বর্ষার্থ অবস্থান আন ক্ষন্ত কেন্দ্রই নত্ত। ৬

বোগ বাগ তপভা প্রান্ত তীর্থপ্রান বা লানাদি সর্বব কার্য্যের কল একমাত্র গামকুফ নাম উচ্চারণে ; ৭

পে মমুগ্র মমুবা নহ সে পণ্ডিত পণ্ডিত নহ বাঁহাৰ জিহনা বামতৃষ্ণ নাম উচ্চাৰণ না কৰে। মূড়াৰ পৰ তোমাৰ ধন বা পুত্ৰ পৌত্রাদি কেহই সঙ্গে বাইবে না কিন্ত বদি ভগবান বামতৃষ্ণকে স্কঃণ কর তবে তিনি জীবনেও তোমার সঙ্গী এবং মূড়ার পরও সঙ্গী হইবেন অর্থাৎ জীবিতাবস্থার সর্ববিগা আনন্দে বাহিবে এবং মূড়ার পরও তিনি তোমার সঙ্গী হুইৱা দেব লোকে স্থান দিবেন ইহা ক্রম নিশ্চিত।

स्तुत्यच्यायः

सुधानं परमार्व हि ळ्यानं योतलं जवत ।
सन्तमं सोमले वाय् रामकःयां ति नामकम् ॥ ११
निःवासे निह विम्हासः कदावते अवियति ।
कोशंनीय मतो वांचात् श्रीरामकःया कीशंनम् ॥ ११
नासित तास्ति कलो नास्ति रामकःया विना गतिः ।
तस्ताद् यक्षे न कार्यः रामकःयां ति नामकः ॥ १२
यीरामकःयां व्यक्ति न कार्यः रामकःयां ति नामकः ॥ १२
यीरामकःयां व्यक्ति । इस्ति अक्षात् पठे दृ वी भववस्यमुक्त्ये ।
वैस्त्या विक्तान समित्वतो हि स्तान्तिक्रवेद्वागवतः पदन्तत् ॥ ११
प्राक्ताः चित्रयो विकान समित्वतो विकान स्तान्तिकः ॥ १४
प्राक्तां स्वान्यते । इस्ति विकान समित्वतः ॥ १४
स्त्रीमायारीग्य स्त्यति सम्रान्य स्तान्वतः ॥ १४
स्त्रीमास्यारीग्य स्त्यति सम्रान्य स्तान्वतः ॥ १४
स्त्रीमास्यारीग्य स्त्रीक्षः यास्त्रनी परमं पदम् ॥ १५

The name of Shri Ramakrisna is as sweet and refreshing as rice cooked with sugar and milk to a hungry person, cold water to the thirsty, or soft breeze to a man scorched by the hot rays of the sun. As we cannot continue to live as long as we like and we may fail to breathe at any moment, we should sing the holy name of Shri Ramakrishna from our childhood. In this terrible Kali Yuga none but Ramakrishna can save us. So we should chant the holy name of Shri Ramakrishna with all our devotion. He who reads this holy book on the life of Shri Ramakrishna with devotion to attain salvation, not only

€त्तत्यष्यायां:

gains divine wisdom but also attains eternal bliss after death. If a Brahmin, a Khsatriya, a Valsya or even a Sudra reads this holy book, he becomes happy and prosperous in all respects and enjoys health, wealth and all earthly pleasures in this life and the grace of God after death.

বঙ্গান্ত্ৰাণ :--

বৰণ ক্ষাৰ্ত্ত ব্যক্তিৰ উত্তৰায় ভোজনের মত তৃত্তি হয় বদি সামত্ত্ব দাম কৰে তৃষ্ণাৰ্ত্ত ব্যক্তিৰ উত্তৰ জল পানের তৃত্তি হয়। প্রথম সূর্যা কিমণে উত্তপ্ত ব্যক্তিৰ কোমল বায়ু সেবনের মত অমুভব। ১০

শামারের নিংখাস কবন বে বন্ধ হইবে ভাষা আমরা কেইই শানি না অতএব বাদ্যাব্যা ইইভেই ভগবান শ্রীবামস্কোর নাম কীর্তন করা একায় কর্তবা। ১১

এই খোর কলিমূলে জীবসকলের রামক্কের নাম ভির অফ সন্পতির উপার আর কিছুই নাই। অভএব বহুপূর্বক রামকৃষ্ণ নাম জপ করা কর্তব্য। ১২

এই শ্রীবাদকুক্তভাগবত নামক প্রাপ্তটি বে ব্যক্তি সংসার বছনের মুক্তির জন্ম গাঁঠ করেন ইহলোকে ভগবৎ প্ররূপের জ্ঞানসাচ এবং এবং বৈরাগ্য বিশিক্ট হবৈরা জীবনান্তে ভাগবতদেহ প্রাপ্ত হন । ১২

আক্ষণ ক্ষত্ৰিয় বৈশ্ব অধবা পুত্ৰ যদি কেহ এই বামকৃষ্ণ ভাগৰত পাঠ কয়েক তবে ভিনি বন ধাতা মৌভাগ্য আৰোগ্য ও পুত্ৰ পৌত্ৰাদি বিশিষ্ট এবং সৰ্বপ্ৰকাৰ কামনা পূৰ্ব হইবা ঐতিক ক্ষব প্ৰাপ্ত হন এবং নিৰ্মাণ মুক্তিৰ অধিকাহী হইবা প্ৰাণাত্তে প্ৰম্ম পদ লাভ কৰেন।

स्तुत्यध्यायः

krishna, the beloved husband of Sarada, once and again. 16 to 21

বঙ্গানুবাদ ঃ---

আমি ভগবাদ শ্ৰিরামকৃত্যদেবের সাকাৎ পদগ্লির প্রভাবে এই
শ্রীপ্রীরামকৃত্য ভাগবত নামক মহাকাবাটি লিথিরা ওাহার পানপলে সমর্পণ
করিতে সমর্থ হইরাছি। তিনি আমাকে ওাহার লীলা সংস্কৃত ভাবার
লিথিবার জক্ষ হাহা আবেল করিরাছিলেন আরু আমি সেই আবেল প্রতিপালনে কক্ষ হাহা ভাবেল করিরাছিলেন আরু আমি সেই আবেল প্রতিপালনে কক্ষ হাইছা ওাহার পাদপলে কোটি কোটি নমকার করিরা এবং তাঁহার সেবকর্মণ ও সেবক গণের সেবক মহারাক্ষ সকলকে পুরংপুনর্বার নমকার করিতেছি। ১৬৪১৭

এবং আমি অসংখ্য বার বে যে বোনিতে গমন করিব বা জন্মাইব সেই সেই সেহে বেন আমার শ্রীরামক্কফের পদারবিদ্যে ভক্তি থাকে ৷ ১৮

বে ভাগান জীরামকৃষ্ণদেবে শ্বরণ জীবসকলের জন্তানাজকার দুরীভূত করে এই কথাটি বেল পূরাণাদিতে প্রশিদ্ধ। সেই ভাগাম সচিনানল পরূপ পূক্তবোতদেব রূপের বর্ণনা করিরা অভার করিয়াছি জাতএব ভাগান জীরামকৃষ্ণদেব এবিবরে আমাকে কুপাপূর্বক ক্মা কর্মন। ১৯২০

জগত্মাতা সাবদা পতি গ্ৰীৰামকৃষ্ণদেৰকে নমন্তাৰ কৰি পুনংপুনৰ্বার নমন্তাৰ করি তৎপরেও নমন্তাৰ কৰি। ২১

ষরি রোং ডৎ সৎ

परिभिष्टाध्यायः

प्यं क्रोताङ्ग प्रदेश विद्याद्देनाभ्यां विद्यस्ति नरिन्द्रं प्रभुभंतः व्यत्सन्ते भग्यां स्रत्काले तरन्तरे द्रांमं द्रवा प्रोवाच ।
प्रद्र्यं स्व स्वर्तं चीनरेन्द्राय भङ्गास्नने
प्रोवाच, भग्यान् साचाहेन्य' हि सन्तवाधन' ॥ १
देनेश्न पोड़िन्ते यो हि दिवाद' नाधिगच्छति ।
स प्य सत्कन् नच्या ग्रान्तिभयति निवितन् ॥ २
नानोपचारं मंडक रॅबितोऽपि म्या धुना ।
सद्यं क्रिदिन' ग्रायदुव्यासः सत्ती भ् व' ॥ ३
भच्य भोज्य लेख्य प्रेय वस्तानि विविधान्यपि ।
द्रव्यं चहुविध' वत्तृव क्षारस्यस्य पिछतान्ति ॥ ॥
सत्त स्वायत्त्र संवाति स्वायास्य पिछतान्ति ॥ ॥
स स्वरूप नरेन्द्राय स्वाति स्वायास्य पिछतान्ति ॥ ॥
स स्वरूप नरेन्द्राय स्वाति स्वायास्य पिछतान्ति ॥ ॥
स स्वरूप नरेन्द्राय स्वायास्य पिछतान्ति ॥ ॥
स स्वरूप नरेन्द्राय स्वायास्य पिछतान्त्रि ॥ ॥

Probably at the behest of Thakur given to Narendra during his penance on the coral rock in the sea and also at the presistent request of the kings of south India to join the Congress of Religion to be held at Chicago in America with their financial assistance for the journey. Narendra went to Chicago,

When Narendra found himself in a very

res

परिशिष्टाच्यायः .

miserable and helpless condition in America, Lord Ramakrishna appeared in his mind's eye and said, "He who is not overcome with dejection even in his destitute condition deserves all success and happiness. I have been fasting for last three days even though I have been offered many palatable things by my devotees. Be assured that you will have to-day itself all palatable things to eat and clothes with other requisites. By my grace and by dint of my divine message you will win over the scholars of the Western countries and become famous all over the world." Thus Lord Ramakrishna comforted Narendra with his advice and disappeared. 1 to 6.

परिशिष्टाच्याय:

নিছির চেন্টা করে সেই কার্যাসিছি লাভ করিয়া শান্তি পাছ, মুধ পাছ ইয়া প্রব সভা। ১১২ -বেধ আমে ব্ছতর সেবকরুল বহুপ্রকার প্রবাদি নিবেদন করিদেও

সে সকলের কণামাত্র গ্রহণ না কহিছা ভোমার কক্টের লামবের ছন্ত্র আমি ভিনবিন উপবাসে আছি। ৩

আম ভিনাৰৰ ভপৰাৰে আছে। ত ভূমি আমাৰ আশীকনিদে ভূৱি ভূৱি চৰ্ক্যচোৱা লেছ গেই ৰাছদ্ৰব্য

এবং ছোমার গাত্রাবরণাদি বছবিধ তথ্য আৰু এবনই পাইবে। ৪ এবং আমার অমুগ্রহে আমার উপদেশামূতের ধারা পাশ্চাত্য

পণ্ডিতহংকে পরাজ্য করিয়া সম্প্র পৃথিবীতে সর্বশ্রেষ্ঠ ধর্মহাজ্ঞ বিদিয়া প্রিগণিত হউবে। ৫
ভক্তবংসল ভগবান ঐশ্রিয়মস্কলের ঠাহার নিজেবই অন্তর্ম

ভক্তবংগল ভগবান ঐশ্ৰীধানকৃষ্ণদেব তাঁধায় নিভেগই অন্তখ্য মূৰ্ত্তি নংক্ৰকে আগত্ত বাকো নিৰ্মল জ্ঞান বিহা অন্তৰ্থিত ঘটয়াছিলেন।

> ततः साम्द्रनयनः योगरेन्द्री युद्कापानाभेनापारानस्वसुद्ध-निमनी यदा तिष्ठति र्वास्त्रये न समये नाथित वयाः कात्येका स्रोताङ्किती समानोका स्थानमानः नरोत्तमः । समग्रा चिन्तयामास तेत्रसा तत्य सोदिता ॥ ०

क्ही क्वमही मुख्याही प्रेथ मही दुर्गितः। भाषानेत्रत्वसूपि विद्यते विक्रमेत्रत्त् १ ८ इटामिती सम्मत्त्व्य मभावं पद्म भीषना। विस्ता बहुविद्यानित्यं स्ट्या स्व विद्यते वृद्या ॥ ८ सन्य समोधमान्त्व स्टटक्यित् यद्धतः।

की अवानिक मंगामः किसये निःम्बद्दन् स्थितः । १०

परिशिष्टाध्हायः

म् त्वा तस्याः प्रयानां सनीतां वाच 'रखता त्रीमुरीयापि साधः। चन्द्रीयदत्पूर्णेरूपः प्रदीमस्तद्दश्चितः त्रीनरेन्द्रो वभागे ॥ १९ धवाच मां हे भगिनि त्वयादा धन्त्रोऽखि नात्रास्ति सुद्धकानो में। आराध्य देवस्तुरीः प्रसादादिशागतीऽक्ष 'द्याजनाभवपीत् ॥ १२ मृतः सम्राचाव सभागवद्द्यः चन्नः, सभा यत्र समय विम्यात्। धर्मप्रवन्नः चन्न् चर्मविन्नाः सभागतां धर्मपरीचणाय ॥ ११

Narendra became much delighted to have been so visited and advised by his preceptor and shed tears of joy. Just at that time a middleaged American lady caught sight of Norendra and became charmed with his divine appearance. She mused in herself that the body of this holy man was wonderfully glowing with divine lustre, power and all signs of of godliness. With many such thoughts in her mind that lotus-eyed learned lady came near to him and asked him very politely, "Where do you come from and how is it that you appear to be so destitute?" On hearing these words of the lady and remembering the prediction of his preceptor, Narendra's face glowed with the brilliance of the full moon and said, "My sister, I thank you for your kind words. I am quite a stranger

ची बीरासल पामागवतम प्रविधिष्टाध्याय

here. By the grace of my preceptor I have come here from India. I am told that the great leaders of the different religions of the world will meet here in the Congress of Religions to plead for the highest honour for their own religion." 9 to 13

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইরূপভাবে নরেন্দ্র গুরু কুপালাভে অশুজ্ঞলে বন্দঃ ভাসাইরা আনন্দসাগ্যে নিমজ্জিত হইয়া আছেন এমত সম্বে কোন একটি তদ্দেশবাসিনী প্রৌচা রমণী সেই তেজঃপুঞ্জ কলেবর নরোত্তম নরেন্দ্রকে দৰ্শন কৰিয়া আশ্চৰ্য্যান্বিতা হইয়া এইরূপ মনে করিয়াছিলেন। প

এই সাধুর বিগ্রহ বল শক্তি বৈর্ঘ্য ও দেহকান্তি অন্ত্যাশ্চর্যাময়। এবং এই সাধুর দেহে ঈশবের শক্তি পরিস্ফুট হইরাছে। ৮

এইরপভাবে সাধুর অসাধারণ তেলঃপুর ও আকার প্রাকারের ভাব দেখিয়া সেই পদ্মপলাশলোচনা বিচুবী বমণী দেই স্থানে দণ্ডায়মান ছবরা নানাপ্রকার চিতা কবিয়া সাধুর সমীপে ধীরে ধীরে গমন পুৰ্ববৰ অভি বিনীতভাবে জিজাসা কৰিয়াছিলেন। আপনি কে? কোণা হতে এই স্থানে আসিয়াছেন। এবং কি জন্মই বা কপদিক-শুক্তের মত অবস্থান করিতেছেন। ১০১**০**

তব্ন নরেন্দ্র চোক্ষের জল মৃছিয়া দেই খেতান্দিনীর মনোরম বাক্য শ্রুবণ ক্রিয়া ভগবান শুক্তারুৰ বাক্য স্মূরণ ক্রিয়া গগনে চন্দ্রদেব বেমত বোড়শকলার পরিপূর্ণ হইরা অত্যুক্তল প্রিয় কিরণযুক্ত হরেন সেইমত শ্ৰীনরেক্ত কেইসময়ে পূর্ণানন্দে নিময় হইয়াসেই ব্দণীকে বুলিরাছিলেন হে ভগিনী আক আমি ভোমার দর্শনলাভে খয়

परिभिष्टाष्ट्रायः

म् त्वा तस्याः प्रत्यात्तां मनीजां वाच 'रक्त्वा त्रीगुरीयापि छाष्ठः। चन्द्रीयदत्पूर्येक्द्रः प्रदीमस्तदहीसः श्रीनरेन्द्रो वसाये ॥ १९ खवाच तां हे भागिन त्वयाद्य धन्त्रीऽख्यि नातास्ति सुद्वज्जेनी में। आराध्य देवच्युतीः प्रसादादिशागतीऽख्यं द्वाजनाभवर्षात् ॥ १९ स्तां मयाचात्र सभावद्वत् चत्रः सभायत् सम्प्रत्यीचणाय ॥ ११

Narendra became much delighted to have been so visited and advised by his preceptor and shed tears of joy. Just at that time a middleaged American lady caught sight of Norendra and became charmed with his divine appearance. She mused in herself that the body of this holy man was wonderfully glowing with divine lustre, power and all signs of of godliness. With many such thoughts in her mind that lotus-eyed learned lady came near to him and asked him very politely, "Where do you come from and how is it that you appear to be so destitute?" On hearing these words of the lady and remembering the prediction of his preceptor, Narendra's face glowed with the brilliance of the full moon and said, "My sister, I thank you for your kind words. I am quite a stranger

यी वीरामक्षणमागवतम् परिविष्टाच्याय

here. By the grace of my preceptor I have come here from India. I am told that the great leaders of the different religions of the world will meet here in the Congress of Religions to plead for the highest honour for their own religion."

9 to 13

বঙ্গান্ত্বাদ :---

এইবণভাবে নমেন্দ্র গুজ কুণালাভে অঞ্চলতে বদং ভাগাইরা আনন্দরাগরে নিমজ্জিত হইরা আছেন এনত সময়ে কোন একটি ডদেশবাসিনী প্রোট্য রমনী সেই তেভাপুঞ্জ বলেবর নর্যান্তম নরেন্দ্রকে দর্শন কবিয়া আদর্য্যান্তিতা হইরা এইরূপ মনে কবিরাছিলেন । ৭

এই সাধুর বিগ্রাহ বল শক্তি থৈব্য ও বেহকান্তি অভ্যাশ্চর্যানয়। এবং এই সাধুর দেখে ঈশবের শক্তি পরিশক্ত ইইরাছে। ৮

এইরণভাবে সাধুর জনাধারণ তেজাপুর ও আকার প্রাকারের ভাব দেখিয়া দেই পরাপনাশালাচনা বিপ্রবী রম্পী নেই থানে নতারমান হইলা নানাপ্রকার চিন্তা করিয়া নাধুর কানিপে বীরে বীরে গানন পূর্বক অভি নিনীতভাবে জিজানা করিয়াহিলেন। আপনি কে? কোবা হতে এই ত্থানে আনিয়াহেল। এবং কি জ্বন্তই বা কণ্দিক-শুন্তের মত অবস্থান করিতেছেন। ৯১১০

ভবন নহেন্দ্ৰ চোম্বেন জল মুছিরা সেই বেতালিনীর মনোরম বাক্য প্রবণ করিয়া ভগবান ঐত্যুক্তর বাক্য প্রবণ করিয়া গগনে চন্দ্রদেব বেষত বোড়লকলায় পরিপূর্ণ বইয়া অফ্রাম্বল প্রিয় কির্মানুকে ব্যৱস বেইমত শ্রীনভেন্দ্র বেইমায়ে পুর্ণানন্দে নিমা ঘইরা সেই রম্মীকে বলিয়াছিলেন বে ভগিনী আঞ্চ আমি ভোমার ধর্মানান্তে ধ্য

पश्चिद्याध्यायः

चते दुशाम मन वादि चित्ते जिदिहित्यामि गुरोर्वचीत ।
तया सभावो चन्नु दुर्भगय को वा विमानुस्ति प्रत्यात् ३ १९
युत्वा मन्नीभोडक्यां सुवाधेः कत्वादर' वे निर्माण्यति ।
प्रयेग्र ने काङ्क्तिन वसुद्दानेः चुलाङ्क्तराच्य मन्निको सा १९९
विमानित्य मन्नाशमनारं माध्यस्तान स्तरानाव सात्रे नेवावगत
सन्नी स्वर्भको भारतीय महासमस्त्री सर्वर्भवाक्त कवरीची
कर्तम्य स्वरूपः स्वरूपं धर्मसाध्या च चमन्नाश्यायि श्रवम् सात्रे च सर्वेष्यं अत्यानन्द्रायिनी तवाभिनव क्या च
विदित्ये वे श्रवस्तुवाच ।
सं महाचास हड्डाला धर्मस्त्रास्त्रीहम् ।
सर्वराष्ट्राक्ष मार्ग्वत्र स्वर्था । १९

प वास वा अत्यानस्वाचित्र तथा।सन्य क्या च विदित्येव निरुद्धावा धर्मवन्नारसीहमत्। मं महत्यामि हडावा धर्मवन्नारसीहमत्। महामात मस्य हृष्टि तथ्य वहुन्यरा ३ ९६ महामायां स्थयः सम्याच चित्रा धरम् ॥ ९६ स्वोध वन्नुवर्गस्था विह्नोध्याययन् सुद्धाः गुल्वे करः, धावुवरः सम्योध्या विद्याः स्थानस्य मृद्दं विद्यान्यरः सम्योध्या विद्याः स्थानस्य मृद्दं विद्यान्यरः सम्योध्या विद्याः १८८

परिशिष्टाच्यायः

"I earnestly desire that I should speak something at the message of my preceptor in the Congress of Religion. But I find none who may take pity on me and secure for me the necessary premission to speak in the Congress."On hearing this, the lady took him to her house and enterained him with food, clothes and other requisites. Thereafter in course of discussion with her guest, the lady was convinced that Narendra was m great religious thinker and had attained divine sublimity, and also that the mode of expression of his religious views was wonderfully unique and inspiring. She said, "I have been as much delighted with your speech as the Earth gets delighted by the rains at the time of nourishment of the budding corn." Next morning she tried to secure admission into the Congress for her guest. She informed all her friends and the learned men of her country that a great saint who was a great scholar and religious thinker was staying in her house and was sure to add to the glory of the religious Assembly with his wonderful speech- 14 to 19.

ኮ¢৮

परिशिष्टाध्यायः

বঙ্গানুবাদাদ :--

অতএব আগনাদের সেই সভায় আমার গুৰুর ধর্মমন্ত বিষয়ে কিছু বলিব আমার মনের এইরূপ আশা পোষণ করি। কিন্তু আমার মন্ত চুর্ভাগ্যের সম্বাহ্য সেই সভায় প্রবেশের অনুমতিই বা কেদিবে। ১৪

তথন দেই প্ৰেলন্তমনা হমণী উত্তম সাধুৰ অভিস্থিত মনেৰ কথা শুনিহা সাধুকে নিজ গৃহতে সমানৰপূৰ্বক আনহল কৰাইছা তাঁহাই অভিস্থিত বন্ধ ও পাল্লকাদি এমনকি উকীৰ পৰ্যান্ত দান কৰিছা সাধুৰ পূৰা কৰিৱাহিকেন ১ ১৫

এইরপে অতিথি সংকাবের পর ভাত্রসম্যত সহালাদের বাবা
লানিরাছিলেন এই পাধু ভারতবর্বের সন্ধর্যাক্ত মহামনপী বোধহম্ব
ইনি ভগবানকে সাঞ্চাহরেলে দর্শন করিরাছেন। এবং ইহার ধর্মবস্তুত।
তিনিলেই চমংকৃত বা আচ্চর্য্যান্তিত হইতে হর। এবং ইহার ধর্মবয়া
মৃত্রের মত। এইভাবে অবগত হইরা নহেন্তেকে বলিরাছিলেন
আপনার মত ধর্মবক্তাকে দর্শন করিরা ধাল্লাদির গর্ভম্ব শতাব্যাধ
কল পাইলে পৃথিবী বেনত আনন্দিতা হরেন আমিও আপনার
বক্ত,তা তদিরা নেইরূপ আনন্দিত হইরাছি। ১৫

তৎপরে সেই রমণী প্রাতঃকালে উাগত হইরা সামুর মহাসভায় প্রবেশের জন্ত অভয়ন্ত আ্রাহের সহিত সর্বতোভাবে চেটা করিয়া-চিলেন। ১৭

ক্ষর্থাৎ হার্বাট বিশ্ববিভাগরের দর্শনশান্তের অধ্যাদক মহাপণ্ডিত বন্ধুবর্গকে আনন্দের সহিত জানাইরাছিলেন বে সর্ববিভার পাচদর্শী ভগবানের সনুদ একটি সাধু আমার পূর্বের পূণাকলে সম্প্রতি আমার গৃহে উদিত হইরাছেন। আপনামের সভার গৌরব ব্যান্ধর জঞ্চ এই

पविभिन्नाच्याय:

উত্তম বক্তা সাধুকে সভামধ্যে বক্তাদানের কল্ম গ্রহণ করুন ইহাই আমার একান্ত অনুরোধ। ১৮১৯

ततो महासमाशं बक्ता प्रस्थे गुरुषणमायनन्तर' पायात्व सम्यसम्हान् समुहिष्य सानन्द मुक्कवान् स्वामिकी । भी मम व्यामेरिकादि वासिकी स्वाद्यवर्गी भगिनीवर्गाव एवं सम्बोधन वास्वोद्यारणात् परमेव समास्य प्येताङ्ग सम्याना-मन्तरे तड्डिदियानन्द प्रवाह व्यट्टितवामृत् परन्त सर्व्यं जीद्यवर्गाः कियत्वण्या महस्वरिक्ष तं स्वामिकी समुहिष्य साध्याद

प्रदश्चन्तः । २०

वापिनीकाञ्चन सेविनां सत्यवर्षां स्वरूप विद्याने मित्रभू या त्तर्यं तत समाध्वालमध्ये दग्रयस्वस्य वा वक्तम सददात्। प्रत्येक वक्तमायां स्वर्गीः परमद्दं स्य साधकानां साधनार्यं भागानि यानि सन्ति वे। नानि स्वर्मीन सर्मानि भवन्तीति सतः सम ॥ २९ पर्यो व गुरुवाक्सस्य प्रधानावस्यस्यः यौराधिकीं वार्तामित । तत्र संयोग्य तस्तत्व सभायां गुरुवन्यतम्त्रमेवीक्षयात् ॥ २२ स्वस्थल्यिय कोताङ्ग धर्मयावस्याः स्थानान्तर समनि वस्तुतर दृश्य नातानि संग्रह्म समन पवि चानारान्तरा स्थानाद्दं स्वरूसांस्कृतः। १२

Then, in that great Congress of Religions, after bowing down with profound veneration to his preceptor, Swamiji started his speech with the address, "My brothers and sisters of America." As soon as he uttered these words the

यी यीरासङ्ख्यागायतम

प्रविधिष्ठाध्याय:

whole house became overwhelmingly animated with joy and resounded the hall with shouts of praise to Swamiji unceasingly for some time. He delivered some ten to lifteen speeches to instill holy thoughts in the worldly-minded people. In all his speeches he preached the message of his preceptor. He said that all the ways of worship and penance as enjoined in the different religions of the world lead to the realisation of Divintity. The holy men of western countries carried things with food and drink with them to avoid any inconvenience on their way to far-off destination.

20 to 23

বঙ্গানুবাদ :--;

440

তংশরে মহাসভার বজুতানানের প্রথমে গুরু প্রণামানি করিয়া
সভাপতি প্রভৃতি পাশ্চাতা সভারুদকে উদ্বেশ্চপূর্বক আননের সহিত
বিদ্যাহিলেন। হে আমেরিকানি পাশ্চাতা দেশবাসী ভাইসকর ও
ত ভিনিনিককা। প্রইনপভাবে সভাব সকলকে সপোধন করিব।
ভাইব বেতাল সভাসকলের ভদরমধ্যে বিন্তাতের মত আনন্দপ্রবাহ
উদিত ইইয়াছিল। প্রবন্ধ পেই মহাসভার সমন্ত শ্রোভ্রন্ম কিছুদ্দ বামিনীকে উদ্দেশ্য করিয়া উক্তিয়েরে সাধুবাদ প্রধান করিয়াছিলেন।

₹.

परिशिष्टाच्याय:

পতা ধর্মের অরপজ্ঞানে মতি হউক এইরূপ মনে করিয়া আমিছী সকল ব্যক্তির জন্ম সেই স্থানে সংখ্যকালের মধ্যে দশ পনরট বস্তুতা দিয়াছিলেন**। ২**°

মামিন্ধীর প্রতি বক্ততার ঠাবুবের উক্তির অর্থাৎ ঠাবুর বলিরাছেন পৃথিবীতে সাধকসকলের সাধনার ভয় বেসকল ভিন্ন ভিন্ন মত আছে সেই সকল মতাই ভগবং সাক্ষাংখারের পথস্বরূপ ইহাই আমার মত।

এইরূপ গুরুবাকোর মতাতুলাবে ভাহার মধ্যে পুরাণ শারের সিদ্ধান্ত যোগ কৰিয়া দেই দেই সভায় ঠাবুৰেৰ সমত মতই প্ৰকাশ ক্ৰিয়াছিলেন। ২২

বাহাতে কোনরপ অসুবিধার পড়িতে না হর এইরপ খেডাস ধর্ম-ষ্টক সকল অন্তত্ত্ব যাইবাৰ সময়নানাপ্ৰকাৰ দ্ৰবাসকল লইতা বাইবার পূথে মধ্যে মধ্যে আহারাদির ব্যবস্থা করিরা থাকেন। ১৬

किन्तु वैराग्य विग्रह स्थामो विवेकानन्द स्ताहगाङ्खर' न जतवान्। परन्तु स्वामि पाटेनीका गुरी: क्रवया प्रतिग्रह पितरी तिष्ठतः कस्मादम वस्त्रादार्धमसमुद्रिजेय प्रम्य भारतभूमि दैवत स्वामिपाद विपद्य खागगोसती ईम्बर निर्भरताच हुए खेताड साधारणा विस्थिताः सन्तः चन् धन् । २४

अय' भारतीय संबाधा अनाधारण मानवः ' ईष्टग महापुरुष देशस्य जनानी सम्बत्ता सम्बदनार्थ क्रोताङ्ग सम्प्रेपचारक प्रेरण निरर्धकं सन्यामहे वयं। इतपूर्वं आवत्वामिनी वि सम्बंबिद्दानः पाचात्व देशं गतवना स्ते मर्खे जड़विज्ञानस्य वाद्यमे न्दर्योग विमोडिताः सन्तः पाद्यात्वानामित्र पुत्रां छत्वा पुत्रभौरतपर्ये प्रत्याः गतवन्तः ६ २५

प्रशासाहराधीय:

किन्तु एक एव स्वाजिवादी विजेकानन्दः पायात्वानां स्वधम् भाव-धारां प्रायो विसुप्ता विधाय खोताङ्गीयानां साटर पूजां ग्रङ्कोत्वा गुरु भूत्वा गुरुद्धिणामधि संग्र्ड्डा चल भारते प्रत्यागमनः स्रत्वा भागोरच्या गङ्गाया पश्चिमे सीरै चेनुस्यवन्तने चत्युच्च सठः निर्माया । १६

But Swamili would not carry such things for safeguarding his convenience and comfort. "By the grace of my preceptor," he would say, "I have my father and my mother in every house-hold, and as such I do not bother about my food and clothing". The white people were astonished to find so much dis-interestedness in earthly matters and reliance on the will of God. They said, "This Indian Saint is a Supermon. We consider it useless to cend to Missionaries to the land of such a great personality. Previously, the Indians who went to the western countries, were greatly amazed to see the advancement of physical science and the achievement thereof of the people of those countries, and song all proise to them. It was left to Swami Vivekananda alone to effect a drastic change in the trend of religious thoughts of people of these countries, for which they admired him, regarded him as their precep-

परिशिष्टाध्यायः

tor, and offered huge sums of money in token of their gratitude for his spiritual enlightenment. Narendra came back to India and founded the famous Belur Math on the west bank of the Ganga, 24 to 25

বঙ্গাত্যবাদ ঃ—

কিন্তু মূৰ্ত্তিমান্ সৰ্কান্ন ত্যাগী বামী বিবেকানন্দ ভাদুৰ আড়ব্ব কিছুই করিতেন না। পরস্ত ভিনি বলিতেন প্রত্যেক গৃহছের বাড়ীতে আমার পিতামাতা আছেন। অতএব আমি কেন অন্নবস্তাদির অভাব হুত উৰিয়া হইব। এই ভাৰতবৰ্ষের দেবতান্থানীর স্বামিপাদের ত্যাগশীলতা এবং ঈখন নির্ভয়তা দেবিয়া খেতাক্ষমকল অত্যন্ত আশ্চৰ্য্যাদ্বিত হইয়া বলিবাছিলেন। ২৪

এই ভারতবর্ষীয় সন্মাসী অসাধারণ মাসুষ এই প্রকার দেশবাসী ন্বনারী সকলের সভ্যতা শিকাদিবার অন্য খৃতীর ধর্মবাজক প্রেরণ করা নির্থক মনে করি। ইহার পুর্বে ভারতবাসি বে সকল পণ্ডিতবর্গ পাশ্চাতা দেশে যাইয়াছিলেন জাঁহারা সকলেই লণ্ডনাদি বালধানীর জড়-বিজ্ঞানের বাফ সৌন্দর্যো বিমোহিত হইয়া পাশ্চাতা জাতি সকলের ভূৱি ভূবি প্ৰশংলা ক্ৰিয়া পুৰ্ববাৰ ভাৰতবৰ্বে প্ৰত্যাগমৰ ক্ৰিয়া-हिल्लामा २०

কিন্ত একমাত্ৰ স্থামিপাদ বিবেকানন্দ পাশ্চাত্যদেশীয় প্ৰায় সকলেরই নিজ বিজ ধর্মের ভাবধারা প্রায় বিলুপ্ত করিরা তাহাদের ভক্তিপুৰ্বক পূজা গ্ৰহণ কহিয়া এমনকি তাঁহাদিগকে দীক্ষিত কৰিয়া ভাহাদিশের নিকট হইতে গুৰুবন্দিণা সংগ্রহ করিয়া সেইস্থানে মঠতাপন

प्रसिक्ष्याच्यायः

পূর্ব্বক এই ভারতে প্রত্যাগমূন পূর্ব্বক ভাগীরণী গন্ধার পশ্চিম ভীরে বেলুড় নামক জনপদে অড্যুক্ত মঠ স্থাপন পূর্ব্বক—

तत्र स्वयं भगवतः शोगुरीः धरमस्य योयीरामकाण देवस्य गेर्की सूर्ति मतिहास्य एष्टिष्याः परमसङ्गन' चन्द्र दिशकर स्थिति पर्यन्त' स्मृति सत्ती भारतवर्षं स्व तीरव पताकां स्वापयामास स्वामियादः। १०

षय स्वयं अगवतः श्रीरामकः चार्टवस्य स्तूर्यम्बरियेय समय जगित सनातन धर्मास्यैव बँद्धस्य मितायस्य नरावतार स्वीमिपाद विवेजानन्दस्य श्रीप पश्चियः। सतो नरेन्द्रः, सज्जवाय सिक्षं गती अवाला गुद्याज साभात्। पायास्य दंशे विदुवः सभायां गुद्यनासी गृद्याका दानेः। १८०

आचार्या सुख्या बहवेऽस्रजाता वर्षे ऽजनाभे जगती वर्षेणाः।
मान्यस्य कस्यापि यद्यास्य साधोः कीभाष्यस्यः स्य सहीदयःस्यात्।२८
पस्माविभीवतः पूर्वे मास्रा यत्सम्युक्तिः।
स्रेषतमः सिवचे से मदभूदीमहप^{*}णम् ॥ १०
तह् तपनक्ष्योऽसी नरेन्द्रः सिवचित्रं सुक्।
स्राविभीय स्वस्त गरीः स्वादापक्षतार्थतामः॥ १९

He placed the stony image of Sri Ramakrishna his preceptor, in it and thus erected a memorial which will ever speak of the glory of India so long the Sun and the Moon shine in the sky. So our last word about Swami Vivekanand is that Swami Vivekananda, who established the dominating

परिशिष्टाध्याय:

greatness of Hindu religion over all other religions of the world, was none but Sri Ramakrishna in another form. Thus, Narendra was crowned with all success in his holy mission by virtue of the divine power bestowed upon him by his preceptor, and he secured the honour in the assembly of great scholars of the world by preaching the message of his preceptor. Many world.renowned scholars poets and artists were born in India but none of them had the fortune to attain so much glory and honour. As a result of the vow and penance which the mother of Swami Vivekunanda performed to have a son by propiliating Lord Shiva, Narendranath was born with the power of Shiva and became blessed by his close touch with his preceptor. 27 to 32

বঙ্গাত্রাদ :--

পেই মন্দির মধ্যে জগন্তক প্রাং ভগবান প্রমহংস এতিরামক্ষ দেবের নিলাময়ী মূৰ্ত্তি প্রতিষ্ঠা কৰিয়া পৃথিবীর পরম মললবিধান ক্রিয়া চন্দ্র সুর্য্যের শ্বিভিকাল পর্যান্ত শ্বিভিবিশিষ্টা ভারতবর্যের সংব্যিত গৌরব পতাকা স্বামিলী বিবেকান্দ স্থাপন কৰিয়াছেন। ২৬

थ्रात्तं प्रमार कार्यान क्षीयामङ्ग्यापायत्वरे थ्राम्यम मृर्विविश्ययः খামিতী সমগ্ৰ ভগতে স্বাতন ধৰ্মের বা বেদোক্ত ধর্মেরই শ্রেষ্ঠিয় সম্পাদন পূর্বক নথাবভাগ আফিগাদ বিবেকানন্দের শেব পরিচয়।

परिग्रिष्टाण्डायः

অন্তএৰ মহাত্মা নৱেন্দ্ৰ ধর্মার্থ কাম মোক বিষয়ে সিছিলাভ করিয়া ঠাবুরের নিকট হইতে অপৌনিক শক্তি গাইয়া গাণচাত্যদেশে পণ্ডিতবর্গের সভায় গুরুষাক্য দিয়া দ্বায় তাহাদের গুরু হইয়াছেন। ২৭

এই পৰিত্ৰ ভাৰতবাৰ্ধ পৃথিবীর সর্বশ্রেষ্ঠ বহুতর আচার্য্য অবিভূতি বইষাছেন সত্য কিন্তু আমিজী বিবেকানদের সৌভাগ্যসূর্য্যের উপত্তের মত অর্থাৎ সবর্বত্র সামর সম্মান আর অহ্য কোন পথিতের ভাগ্যে বয় নাই। ২৮

স্থামিতীর আধির্ভাবের পূকোঁ রাভা জুবনেগরী পুত্রগাঁডের বছ কাশীধামে বিখনাথের প্রীতির বন্ধ আকর্বাঙ্গনক বে ব্রতের অনুষ্ঠান করেন সেই শৈব ব্রতের ফলতরপ শিবভুলা শক্তিমান নরেন্দ্র আবির্ভ্ ইইরা গুরু ভগবান প্রীয়ারকৃষ্ণদেবের সদবশতঃ কুতার্থ ইইয়াহিলেন।

भन्यमान स्वदोद्यान्तो भावधारां सुनीविती !
कतवान् श्रीगुरोः ग्रीत्ये प्रायपाति परिश्रमेः ॥ १२
श्रीनरैन्द्रो नरपेष्ठः श्रेष्ठ वार्त्तावष्टः प्रभीः ।
सन्धा मतोषा सम्मानसस्मीते समानवः ॥ ११
गीरवः वङ्गदेगस्य वर्त्तयामास त्रत्र से ।
श्रीरामकत्त्रपदिवस्य माश्रासामस्योधित्यः ॥ १४
भूता विश्वज्ञयोषासीवित्रमेन मनस्य वदत् ।
पायात्य विश्वज्ञयोषासीवित्रमेन मनस्य व्यवस्योतः ॥ १५

परिशिष्टाच्याय:

सरतः ये तसावाली यथा योठाकुर स्तथा। भिचाग्न्योऽपि जगती गुडः साधारणीऽप्रस्ते ॥ ३० ठाकुरेनेकदोवाचि योगरेन्द्रो सद्यामीतः। . स्व स्वरूपं यन्सुझ्ते चातुं यक्तो भविष्यति। तृहस्य एव देशाहीं साम्रक्षालोकः गमिष्यति। ३८

Being profoundly convinced of the excellence of the divine thoughts and the ways of penance of Thakur, Norendra infused life into them with utmost endeavour for the satisfaction of his preceptor. Narendra, the greatest preacher of Thakur's message, added to the glory of Bengal as well as Sri Ramakrishna by winning the greatest honour of western countries. Inspite of his world-wide same, he said very sorrowfully. "Owing to the influence of western education and culture, we have become sceptic and as such the divine truth of religion cannot be easily understood, and the purity of mind can hardly be attained. Thakur had no education and erudition and was simple as a child, yet he has become the greatest spiritual guide to the worl d." Thakur once said, "The very moment when Narendra will have the knowledge of his own real self, he will leave this mortal world". 32 to 39

परिधिष्ठाध्यायः

নহাত্ৰাদ ঃ—

ঠাবুরের দেইসকল আলৌকিক ভাবধারা বা তপজাদির উপদেশ
ফর্মপ্রেট্ট মনে করিয়া প্রাণগাত পরিপ্রাধ পূর্বক ঠাবুরের বাক্যায়তের
ভীবনদান করিয়াছিলেন সাধনের খারা সাধ্য বস্তু প্রকাশ করিয়াজিলেন। ৩২

ঠাকুৰেৰ দ্বীলা নৰাল প্ৰদ্নপ নৰাবতাত ধেৰতা প্ৰিণৱেল্ল পাশ্চাত্য দেশে অসমোৰ্ছ অৰ্থাৎ যে সন্মানের সমান্ এবং যে সন্মানের অপেকা অধিক সন্মান নাই তালুশ সন্মান লাভ করিবা নেই পাশ্চতা দেশে বহুপেশের গৌৰব এবং ভগবান শ্রীবামরুক্ত ধেবের মাহাত্য বৃদ্ধিত করিবাচিনাল। ৩০৬০৪

এই নক্ষে বিশ্বস্তাই হুইয়াও দুঃৰান্তকরণে বলিঙাহিলেন আমহা পাশ্চাতা শিকার প্রভাবে অভান্ত সন্দিক্ষননা হইরাছি অর্থাং ধর্মের বিশুক্ত তত্ত্ব প্রকল্পন্ন ক্লানিতে পারিভেছি না, বিশ্বাস হয় না ঘোটা মনের মালিক দুরীভূত হুইতেছে না। ৩৫।৩৬

সরল চিত্র ঠাকুর সাধারণ শিক্ষা শৃত্ত হইলেও শ্রুগণ্ডর । ঠাকুর এক সমমে বনিয়াহিলেন মহাজ্ঞানী নম্রেল বে মুহুর্তে নিজের স্বরূপট অর্থাৎ আমি কে হবা জানিতে পারিবে তৎকণাৎ এই মরেন্দ্র স্বেহারি সমস্ত ত্যাগ করিয়া অঞ্চলোকে গমন করিবে অর্থাৎ মক্র হববে। ৩৭৩৮

> प्रस्तवं वै विश्वल धनमां भूत भणादि सर्वे तमाल्तिमाइनि सुराहान् स्वप्रधानं विद्खाः सार्यकाचि गुरुपदसही चिन्तयिला स्वरेष्टं स्वप्रकादायों भजनसकरीमान्द्रिरे त्रीनरेन्द्रः ॥ ३८

परिभिष्टाष्याय:

गुद्दं यद्दरणीय रूपसमलं यद्मभ्यते योगिस मंन्येऽसी गुरुदत्त मन्त्रमहत्ता संप्राप्य तहर्लमम्। फाल' कञ्चन तव तन्त्रयतया स्थित्वान्त्रभयार्थट' सानुन्दः विश्वरागतो भगवतः त्रोमन्दिराष्ट्रमुक्तिदात् ॥ ४० प्रस्थागत्य पुनः स्व मन्दिरमञ्जी संभूज्य तृत्विगीतः गुरुवंद्यं विनिवेदितं नरसरः सुखादु भीज्यस्य सः। द्वारम्तस्य ग्रहस्य क्षोलकयुतः सत्वा स्वययान्तरे प्राणायामयुतः समाधिमगमद् योगासने वीगिवः ॥ 89 श्रमानव्यवदत् समाधि परमी यास्त्रामि यस्तिन् चपे दिला योगुर पादपद्म सबिधे भूतोत्य देव' खद्म'। नी युक्ताभिरतुप्रमाणसंपितज् चातुः सुत्रक्यः भवेत् । ष्टा प्रा भद्रधुना त्वदीय वचसी यावार्थ्यमिवंविधम् ॥ ४२ चस्य हक् कठिनः समाधिरभवद् येगास्य देशास्ययो युखाधी ग्रह्मंखिता वयमही खप्रेऽपि तच्चे हित'। न जातु खलु यहां मः किमधिकः सर्वेखनायः गताः राम्नी स्रापविमोहिताः सुतृपसः कृत्तिः अवन् वश्चिताः ॥ ४३

Those who have attained knowledge of the Absolute can see the past, the present and the future. Narendra also realised that his last day had come. So he left his residence, went to the temple and worshipped the image of his preceptor. By a yogic process as instructed by his preceptor, he raised himself to a spiritual plane

श्री शैरामक्षणभागवतम् परिविष्टाच्याय

তন্ময়তাবস্থায় অবস্থিত হইরা প্রমার্থ বস্তু অফুলব করিরা মুক্তিপ্রদ ভগবানের প্রীমন্দির হতে আনন্দের সহিত বহিগত হইরা পুনর্থার নিজাগুহে প্রত্যাসনপূর্বক ঠাবুরের উদ্দেশ্য নিবেদিত নির্মান সুস্বাচ্ন ভোজনীয় জন্য ভোজন করিয়া নিজাগুহের লার অবরুদ্ধ পূর্বক নিঞ্চ শব্যামধ্যে বোগাসনে বোগমুক্ত কইরা বোগিক সনাধি প্রাপ্ত হইরা হিলেন। ৪০৪১

সমাধিই যে মহাপুক্ষের চংম অবলম্বন তিনি আমাণিগকে অর্থাৎ মহারাজ্যকৃতিক এক সময়ে বিগরাছিলেন আমি যে সময়ে আমার পার্থিব দেহ ত্যাগ কবিরা গুরুব পাবপুরে নিকটে বাইব তোমরা সে বিষয়ের অনুমাত্রেও জানিতে পারিবে না। হায় হায় সম্প্রতি সেই মহাপুক্ষমের বাক্যের সভ্যতা এইরূপভাবে উপস্থিত হইল। ৪২

এই মহাপুদ্ধনের এইজগ করিন সমাধি হইল বাহাতে তাঁহার মৃত্যু ঘটিল ? আমরা তাঁহার নীচের ঘরে থাকিয়া ঘটেও জানিতে পানিলাম না অতান্ত দুংধের বিষয় আঞ্চ আমাদের সর্বনাশ হইল। উত্তম তপভার সময় রাত্রিকালে নিয়ায় অভিতূত হইয়া সব হারাইলাম। ১৩

प्राप्तः स्रास्य समापमात् परमशे चाश्र्यमाता वयः निःग्रप्दः महतो स्प्रदः सममवत् कसाहठा दश्य ये । मत्त्रं यः दितवः गताः करतने द्वारण सम्पोदनम् स्रतः प्रथमः म किश्चिद्तरमधो चन्धा भवन् विस्तताः । ४४ ततः क्षयाटः कठिनः विभेदा प्रविश्य गीडः तदपूर्वेष्पः स्रोगस्य श्रुष्तः यहचन्द्रगुष्तं समाधियुत्तः द्वावलोकयामः । ४५

पश्चित्राच्यायः

मय्यायागुविधान क्रवंधते योगामंत्र पूर्णवद् हर्षा तथा युव्यवद्धामं गामा गित्र ग्राम्यः । नागारम् विनिर्णतः क्रियदद्दे ग्रीम्य ग्रहान्यतः । ग्रव्यायय्यायय्य देव वद्यः नाम्याधानम् पर्यितः ॥ ४६ हर्षे व गत कोवनः ययसद्दे । सर्वे द्वि सम्यावर्षे । यहाना द्यन् पंत्रित्य पहना ब्रह्मात्यरम् तदः । शहर्षो, यसा यदः युविसमः संवास्त्रान् ग्राम्यः यदान् भत्रवान् दः भागः प्रक्रित योशास्त्रव्यान् विद्याः ॥ ४० ययं गं नक्रमः विद्याय र्जनाम् श्रानीद्यान् विद्याः । यत् हर्षाः सुरमानवर्षः चन्नभः नात्याद्यास्य विद्याः । यत् हर्षाः सुरमानवर्षः चन्नभः नात्याद्यस्थान विद्याः ।

His followers got up in the morning and performed their riter. But they did not find any sit or movement in the upstairs. They came up and knocked the door of the room of Narendra, but there was no response from the inside. They broke open the door and found his lifeless body lying seated on his bed. It was also seen that some blood came out of his nostrils but their fear of any unnatural death subsided at the sight of calm and serene state of his body. They held unanimously that the soul of Narendra had left through his head and reached the heavenly abode

प्रविशिष्टाध्यायः

of Sri Ramakrishna and his devotees Narendra dedicated himself and his all to serve the feet of Sri Ramakrishna, with the growth of his moral and intellectual capabilities. He performed with ease all those miracles which no man, nor even a god could do. 44 to 48

दक्षां ठ्वांच ३--

মিদ্রাভবের পর আমরা সকলে প্রাতঃকালের কর্ত্তব্য কর্ম্<u>র</u> সমাপন ক্রিয়া অন্তান্ত ত্রধের সহিত উল্লিয় হইয়া ভাবিয়াছিলাম আল আমাদের একমাত্র সহায় সম্বল এই মহাপুক্ষের গৃহ অকস্মাৎ কেন নিঃশব্দ হইরা আছে এইরূপ ভাবিয়া আমরা ঘরের দোতলায় উঠিয়া ঘৰের কপাটে হন্তমার। বার বার আঘাত করিলেও কিছুই

' উত্তর না পাইয়া আমরা সকলেই আংচ্য্যাথিত হইয়াছিলাম। ৪৪

তৎপরে সেই দ্রর্ভেত্ত কলাট ভাঙিয়া গৃহ মধ্যে প্রবেশ করতঃ শভ চন্দ্রের প্রকাশের মত শুদ্র কিরণ বিশিষ্ট উত্তম গন্ধ ও সমাধিমুক্ত শামিলীর সেই অপুর্ক কপ দর্শন করিয়াছিলমি। ৪ই

পূর্বের মত শ্যার উপরিভাগে বোগাসনে বদিরা আছেন এবিদ্ব ভাঁহার বিশুদ্ধ শান্তিপ্রদ মল্পন্মর প্রশান্ত ফুন্দর মৃত্তি এবং লাসিকার ছিল দিয়া কিৰিণ বক্তবিন্দু নিগত হইয়াছে দেখিয়া আমৰা শহাযুক্ত হইয়া সেই সৰ্বাশ্চগ্ৰহয় দেব শ্ৰীবের দেহকান্তি **হা**রায় ঝলসিত হইয়াছিলামা ৪৬

এইরপভাবে মহাপুরুষের প্রাণহীন বিতাহ দেবিয়া আমরা সকলে ভাবিয়াছিলাম সমাধিসময়ে ইহাঁর তেজময় বিগ্রহ হঠাৎ অক্ষরদ্র ভেদ ক্ৰিয়া ভগৰাৰ শীহরি ৰামকৃঞ্চেৰ তাঁহাৰ ভক্তবৃদ্দেৰ সহিত যে বৈবুঠ-

परिश्चिष्टाच्याय:

ধানে বিবাভিত আছেন সম্প্রতি এই মহাপুরুর সেই বিশুক্ত বিশ্বাধ পরম পদ লাভ তৃরিহা ঠাকুরের সহিত একত্র মিলিত ইইয়াছেন। ৪৭ বে নহাপুরুল জ্ঞানোদায়ের সময় হইতে প্রিগুরুর সেবার ভক্ত আহীর স্বভন এবং নিতের প্রাণ পর্যান্ত সমস্ত সমর্পণ করিছা কেবলমাত্র ক্ষমপালক্ষকেই আপ্রান্ত করিছালিলেন এবং বেসকল কার্য্য দেবতা ও মনুষ্ঠানিরও অসাধা দেই সকল অতীব গুরুতর ভার্য্য অবলীলাক্রামে স্বর্ধাৎ অনাহাসে মুসল্পান্ত করিছাছেন। ৪৮

पताहवा परस्ताक सङ्गति विश्वी यक्षः कतः खेल्ळ्या नी इष्ट न च संत्रतः नास्तरेः केषाधि कुत्राधुनाः । प्रत्याख्ये मिदः सनोऽप्यमरवत खेर्ये सदः भैनवत् तिहत्यस्य मनोज्ञ मूर्गिनमच्या पूर्वः वभी तद् रहच्म् ॥ ८८ पश्ची नरेन्द्रः क्षप्या मभोः स न्यातः प्रथ्यां सुविष्यः मूर्गितः । गाभीयं चात्र्यं सुवोर्यपर्वेर्ये नरेन्द्रतः कीऽप्यधिकीऽस्ति स्त्रोते ॥५० स सहियेकेन सत्तां गरिहो गुरोग् चानः गायति यक्ष तत्वः । जितारि पड्वा साचोयानुकक्तो विक्षित्व प्रदेशाः ॥५० योऽप्सदेश विदेश रह्म परमः योगामङ्गाखा सः रहस्त्री न्यानुष्य सीख्य परमाधार्य कार्रीकृत्य । स्वामिकीरित निनास्त् वानिशाननैः भोकोऽति पड्यो सद्दान

गला शास्त्रविचार युक्तिनिकरै स्तत्न प्रविद्विं यतो म्लेच्हानामधिकवैं कः पुनरङ्गे प्राप्ती गुक्त' सुधीः। वर्ष्मेद्रान विग्रह मक्तिनिधने व्याक्षत्वक्षीत्मवन् येनामूद्र विपुनो मठी मगदतः व्योरामृक्षव्यस्य सः इ ४३

धोराणां परिवत्नुसानवद्यनः याद्यात्व देशे स्वयः ॥ ५२

परिशिष्टाच्यायः

नरोत्तमः योनरेन्द्रो नरः किमयवीमरः। नरनारायणीवापि भवडिश्वधायाताम । ५४ इति श्रीरामक्षण कागवते परिणिष्टाध्यायः समप्तयायः

ग्रीग्रीरासक्षण भागवतप्रस्य ॥

None has ever heard of an event in which a holy man had tried willfully to pass away to the life beyond death. He is immortal even in his death and exists eternally like a mountain. The entire room was illuminated with the lustre of his body. Narendra, by the grace of Thakur, had been regarded as the greatest of the religious preachers of the world. In fact, in his dominating personality, uncommon abilities, patience and perseverance, he had no parallel. He was endowed with divine wisdom. He had conquered six evil passions or impulses. He would sing in praise of his preceptor often and on. Narendra was the greatest man of the East and the West, the most favourite of Sri Ramakrishna, the object of devotion to the uncultured people. and was crowned with the highest honour in the assembly of scholars in the Western continent. , and accepted by the Christians as their precepon a decepted to Vyasdev in writing on the subjects of work, knowledge and Devotion. He also established a great temple of or Ramakrishna. My readers may decide whether Narendra was a man, the best of men, a god, or God in man. 40 to 54

Here ends Sri Sri Ramakrishna Bhagabalam.

ব্দাকুৰাৰ 🖫

निक्ट देश्हाद भरानांक अदान दिवाद रुखे। करिद्राहित **ध**मत ম্বাপুরুষ ম্যুবালোকে বা দেবলোকে আঞ্চ পর্যায় কেই কোবাও

परिष्टि। ध्याय:

দেৰে নাই বা কেহ কোথাও শুনেন নাই ইহা অতীব আশ্চর্য্যের বিষয় এই বে ইনি মৃত হইলেও অমরতুল্য এবং শ্বির বিষয়ে ফুমেন সনুশ অবস্থিত। তৎকালে ইহার অতীব মনৌহর মূর্ত্তির প্রভাবে সমস্ত গৃহতি পরিপৃথিত হইয়াছিল। ৪১

দেববিগ্রাহ নরেন্দ্র ঠাকুরের কুপায় পৃথিবীতে সর্বেবাত্তন ধর্ম্মবাতক বলিয়া বিগ্যাত হইয়াছেন। বস্তুতঃ নরেন্দ্রের স্মৃশ গান্ধীর্ঘ চাতুই। অসাধারণ শক্তি ও ধর্ম্মাদি এই জগতে কেইই নাই। ৫০

সর্বোত্তম জ্ঞানগুণে বিভূষিত সর্বোত্তম সাধু কাম ক্রোধাদি বড় দ্বিপু বিজেতা ঘূবা এবং মহান নবেক্ত সাকাৎ ক্রদ্ধান্ত সদৃশ প্রদীপ্ত গুরুষ গুণামুবাদ যেখানে সেধানে গান করিতেন। ৫১

যিনি প্রাচ্য এবং পাশ্চান্তা প্রদেশের মাননীর পরম রত্ন পরকণ এবং বিনি প্রীক্রগণনা জীরামর্ক্তদেবের প্রাণ ও মনের স্থায় অতি প্রিয় এবং নিতাই অজ্ঞানত ও মহাপুত্রকাক স্থামিনী যদিয়া ভিজি করেন এবং অতি পূর্বা করার পালিতাতা দেশে গাননপূর্বক মহামহা পণিতবর্গের সভাম শাস্ত্রীয় বিচার ও মুক্তি সমূহের দ্বারা বহুতর সম্পান লাভ করিয়া বিদেশে পূজিত হইয়া ক্রেছেনিগাকেও আকর্ষণ করিয়া তারা-নিগাকে মন্ত্র দিয়া শুক্ত হইয়াছেন। এবং যিনি কর্মযোগ, জ্ঞানযোগ ও ভজিবান বিদরা স্থাম ভাল হার্মান করেন সনুশ জ্ঞানী বিদিয়া সর্বার পরিচিত এবং বিনি ভগবান বেমবাাদের সনুশ জ্ঞানী বিদিয়া সর্বার প্রতিত এবং বিনি ভগবান প্রমান্তর্গনরের অনুস্তুত্র ধর্মানত্র বিশিষ্ঠা স্বার্থন প্রতিতি করেং বিনি ভগবান প্রমান্তর্গন করেন প্রত্যাক্ত ধর্মানত্র বিশ্বিত প্রতিতি করিছাছেন। ৫২০০

সেই নরোত্তম নরেন্দ্র নর কি দেবতা অথবা নরনারায়ণের অবতার ধরূপ পাঠকবর্গদকলে তাঁহার চরিত্রের অনুদীলন করিয়া আপনারাই নিশ্চয় করুন তিনি নরাবতার নারায়ণ কি না গুইন্তি—

গ্রীপ্রথমনুক্ষভাগবতে পরিশিন্টাঘায়। এইস্থানেই শ্রীপ্রথমনুক্ষ ভাগবত সমাপ্ত হবৈশ।